

SFÎNTUL TEOFILACT AL BULGARIEI

TILCUIREA
EPISTOLELOR CATRE
GALATENI,
EFESENI,
FILIPENI SI
COLOSENI

EDITAT DE PROF. DR. GHEORGHE D. POPESCU

TÎLCUIREA
EPISTOLELOR CĂTRE
GALATENI, EFESENI,
FILIPENI ȘI COLOSENI

A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Întreptarea tălmăcirii, note ale ediției și înainte-cuvîntare:
Florin Stuparu

Tipărită cu binecuvîntarea
Prea Sfințitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

editura
Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
București, 2006

COLECȚIA TÎLCUIRI LA SFÎNTA SCRIPTURĂ

Coperta: Mona Velciov

Ediția de față reproduce traducerea
Mitropolitului Veniamin Costache,
tipărită de Mitropolia Bucureștilor la 1904.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

THEOPHYLACT, arhiepiscop de Ohrida, st.

**Tîlcuirea Epistolelor către galateni, efeseni, filipeni și coloseni a
Slăvitului și Prea-lăudatului Apostol Pavel/ Sfântul Teofilact, arhiepiscopul
Bulgariei; îngrijitor de ed.: Florin Stuparu. – Ed. a 2-a rev. – București: Editura
Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2006**

ISBN 973-7623-13-4

ISBN 973-7891-67-8

I. Stuparu, Florin (ed.)

227.1

TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE GALATENI
A SLĂVITULUI ȘI PEA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de
Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

TRICURSUS
EPISTOLEI CAETRE GALATANI

CAETRE GALATANI EPISTOLEI TRICURSUS

Scripta a Nicolae Agnoșcu

Traducere în limba română
de Nicolae Agnoșcu

Pricina epistolei către Galateni¹, după Hrisostom, Teodorit², Teofilact³ și Icumenie⁴

Pricina pentru care Apostolul Pavel scria epistola de față este aceasta: mai întâi, Galatenii⁵ au fost învățați de către Pavel și au crezut în Hristos; iar după ce s-a dus Pavel de la dînșii, aceia care crezuseră dintre Evrei, ținînd încă *Legea cea Veche* și totodată voind a fi și a se numi învățători, îi învățau pe ceilalți Creștini Galateni cum că trebuie a se tăia împrejur, a păzi serbarea sîmbelei și lunile noi, precum învață *Legea*, zicînd că nici căpetenia Petru și Apostolii ce erau cu dînsul nu opreau aceste luări-aminte și obiceiuri ale *Legii*. Și, într-adevăr, aceia nu opreau acestea, nu pentru că ar fi dogmatizat și ar fi zis că sînt bune și vrednice a fi păzite, ci pentru că făceau pogorămînt neputinței Evreilor de curînd luminați, căroră le propovăduiau evanghelia⁶ lui Hristos. Iar Pavel, fiindcă propovăduia „neamurilor”⁷, nu avea trebuință de un astfel de pogorămînt. Iar cînd a avut trebuință, atunci și el a făcut acest pogorămînt și l-a tăiat împrejur pe Timotei (*Faptele Apostolilor* 16:3) și el însuși s-a curățit după *Legea Veche* (*Faptele Apostolilor* 11:26). Dar amăgitorii aceia, adică

---

¹ Aceasta s-a scris – după Meletie – în anul 23 după Înălțare, puțin mai înainte decît cea către Romani, sau – după alții – altminteri (în *Istoria bisericească*). (n. aut.)

² Episcop al Kirului, în veacul al cincilea. (n. m.)

³ Sfințitul Theofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul al XI-lea. (n. m.)

⁴ Episcop de Trica, pe la anul 990. (n. m.)

⁵ Bagă de seamă că Galatenii se numeau așa de la Galatia, ce se află în Asia, iar Galatia s-a numit de la Galii cei de la Apus, adică de la cei ce acum se zic Francezi. Căci Galii, ieșind din Galia, povățuitor fiindu-le Vren, s-au mutat în Galatia din Asia și întru alte locuri. De aceea, Galatia aceasta se numea mai înainte Galo-Grecia sau Greco-Galia, iar în urmă s-a numit Galatia (Meletie, în *Gheographia*, foaia 67). Ia aminte și aceasta, că Galatiile acestea se numesc „Galatia” după cei din afară, precum zice Teodorit, Galatie către care a mers Crisc (2 *Timotei* 4:10). (n. aut.)

⁶ Aici și în multe alte locuri, nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos, așa cum s-a arătat pe larg în subînsemnările tîlcuirii epistolei către Romani. (n. m.)

⁷ *Sfînta Scriptură* numește „neamuri” toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de Israil, *norodul ales* al lui Dumnezeu. (n. m.)

Evreii ce crezuseră, nespunînd pricinile pogorămîntului, îi amăgeau pe Galatenii mai simpli și-l defăimau pe Pavel, zicînd că el uneori taie împrejur, uneori surpă tăierea împrejur, iar alteori propovăduiește altceva. Și ziceau tuturor că nu se cuvine a se încredința în Pavel, care nici pe Hristos nu l-a văzut trupește, nici nu a stat ucenic al lui Hristos de-a dreptul, ci este ucenic al ucenicilor și Apostolilor lui Hristos, și că se cuvine să urmeze lui Petru și Apostolilor celor cu dînsul, primind cele ce se fac de către dînșii.

Deci, aprinzîndu-se cu sufletul de rîvnă pentru toate acestea, fericitul Pavel nu a scris trimiterea de față cu mîinile altora, dictînd-o, precum a dictat toate celelalte trimiteri ale sale, ci cu însăși sfîntă mîna sa, așa cum zice singur: „Vedeți ce fel de slove v-am scris cu mîna mea” (*Galateni* 6:11).¹ Iar precuvîntarea și mai toată epistola – după Teodorit și Teofilact – o scrie cu multă mînie, căci a se arăta cineva totdeauna blînd și blajin către ucenicii care au trebuință de certare nu este însușirea unui învățător adevărat ce voiește a-i folosi pe ucenicii săi. De aceea și Domnul, mai întîi fericindu-l pe Petru, în urmă l-a certat, zicînd: „Mergi în urma mea, Satano, că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor” (*Matei* 16:16). La fel, și pe ceilalți ucenici ai Săi i-a numit „fără pricepere”, zicînd: „Încă și voi sînteți fără pricepere” (*Matei* 15:16). Deci cu un chip ca acesta a scris Pavel întîi și Corintenilor mai cu asprime și către Galateni acum. Și, mai întîi, răspunde la ceea ce ziceau amăgitorii aceia ca să surpe numele lui, zicînd că ceilalți Apostoli sînt ucenici ai lui Hristos, iar Pavel este ucenic al ucenicilor și Apostolilor lui Hristos, iar nu al lui Hristos. Apoi, îi laudă pentru credința și dragostea curată ce aveau în Hristos, iar după aceea îi muștră pentru că s-au schimbat ca niște lipsiți de minte.

Mai scrie și despre *Lege* și despre credința cea după Avraam și dovedește atît din *Lege*, cît și din femeile lui Avraam, că tăierea împrejur și toate ale *Legii* s-au dat pînă la oarecare vreme, iar apoi, după arătarea lui Hristos, au încetat. Și, dovedindu-le acestea, îi sfătuiește să nu ia aminte la cuvintele amăgitorilor acelora, ci să păzească credința întru Hristos și darul, dar care strică tăierea împrejur după trup. Și așa, sfătuindu-i întru bunele moraluri, sfîrșește trimiterea.²

¹ Dar nu numai această epistolă, ci și pe cea către Filimon a scris-o dumnezeiescul Pavel cu mîna sa, și arată aceasta: „Eu, Pavel, am scris cu mîna mea, eu voi răsplăti” (*Filimon* 19). (*n. aut.*)

² Ia aminte că această epistolă este a 8-a după rînduiala și anii în care și-a scris Pavel trimiterile, adică după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni, după cea către Timotei, după cea către Tit și după cea către Romani, precum zice Teodorit în înaintecuvîntarea tîlcuirii epistolelor lui Pavel. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel – Apostol nu de la oameni, nici prin om,

Încă de la începutul epistolei acesteia, Pavel surpă zicerea că este ucenic și Apostol (trimis) de oameni, spunînd că nu a fost chemat de oameni, ci de sus, de la cer, și nu prin vreun om, ci prin Iisus Hristos. Fiindcă Pavel a fost botezat de Apostolul Anania, dar acela nu l-a și chemat la credință și la vrednicia apostolească; ci Hristos l-a chemat din cer în vreme de amiază, prin acea vedere înfricoșată ce a strălucit mai mult decît soarele (*Faptele Apostolilor* 9). Pentru ce nu a zis însă Pavel „chematul”, precum scrie în epistola către Romani și în cea către Corinteni, ci a zis: „Pavel, Apostol”? Pentru că despre aceasta era toată pricina cuvîntului, fiindcă Evreii ce crezuseră de curînd ziceau că Pavel s-a ales Apostol de către oameni, iar nu de Hristos de-a dreptul, precum am zis mai înainte, la începutul pricinii epistolei acesteia. Deci, împotrivindu-se acestui cuvînt, Pavel a scris „Apostol”, arătînd cu aceasta că nu este ucenic al oamenilor și că nu a fost ales Apostol de către oameni.

ci prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu-Părintele, Care L-a sculat pe El din morți –

Faptele Apostolilor arată că Pavel s-a rînduit Apostol de către Sfîntul Duh, căci – zice – „slujind ei Domnului și postind, a zis Duhul cel Sfînt: Osebiți Mie dar pe Varnava și pe Saul pentru lucrul la care îi chem pe ei” (*Faptele Apostolilor* 13:2). Aici Pavel zice însă că a fost rînduit Apostol de către Părintele și de Fiul, ca să învățăm că una este stăpînirea Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh, a Sfîntei Treimi celei nedespărțite și de o ființă. Iar mai ales a fost trimis de către Fiul, căci El Însuși a zis către dînsul: „Mergi, că Eu te trimit la «neamuri», departe” (*Faptele Apostolilor* 22:21). Ia aminte însă că propunerea [„prepoziția”, *n. m.*] „prin” se află aici și la Tatăl și că Pavel L-a rînduit mai întîi de Fiul pentru ereticii care iscodesc acestea, căci fără osebire sînt la Pavel rînduiriile propunerilor și ale dumnezeieștilor Fețe ale Sfîntei Treimi; pentru că întocmai sînt de o ființă, măcar că rînduiala lor firească se cuvine a se păzi fără schimbare, precum ne-a predanisit Însuși Domnul la botez, precum scrie Vasilie cel Mare, cum am zis și în altă parte¹.

Și Pavel pomeneste de moartea și învierea lui Hristos la vreme cuvenită, pentru ca să-i înduplece pe Galateni să nu mai ia aminte la *Lege* și la obiceiurile *Legii*, fiindcă *Legea* nu le-a pricinuit nici un folos, ci să ia aminte și să se supună

---

¹ Vezi despre aceasta la însemnarea zicerii „același Dumnezeu lucrează toate întru toți” (*I Corinteni* 12:6).

lui Hristos, Care a murit și S-a sculat din morți pentru mîntuirea lor. Și [le spune] că a se despărți și a se depărta de un făcător de bine ca acesta, de Hristos adică, este o faptă de prea mare ne-mulțumire. Și Pavel zice că Tatăl L-a sculat din morți pe Hristos, o dată pentru neputința socotinței Galatenilor, și alta pentru că toate cîte le lucrează și le-a făcut Fiul se pun în seama Tatălui, ca la rădăcina și pricina dumnezeirii. Fiindcă Fiul nu era neputincios de a Se scula singur din morți, El, care a dat putere și altora care au crezut în El să învieze morți doar cu umbra trupurilor lor. Pentru aceasta a și zis: „Stricați Biserica aceasta, și în trei zile Eu o voi ridica. El însă o zicea pentru lăcașul trupului Său” (*Ioan 2:19*).

2 și toți frații care sînt împreună cu mine –

De vreme ce Evreii care crezuseră îl defăimau pe Pavel, zicînd că doar el propovăduiește a se strica *Legea Veche* și obiceiurile ei, el arată aici că are mulți alți frați și Apostoli împreună-părtași ai acestei socotințe și împăcări întru cîte scrie în această epistolă.

bisericilor Galatiei,

Vezi – o, cititorule! – mînia și durerea fericitului Pavel?! Pentru că nu a zis: „celor iubiți”, „celor sfințiți”, nici: „bisericilor lui Dumnezeu” – precum obișnuiește a scrie în celelalte epistole – ci a zis doar: „bisericilor Galatiei”. Fiindcă aveau însă dezbinări și se osebeau unul de altul, după cuviință îi numește „biserici”, multe adică, nu o *Biserică*. Și, rușinîndu-i cu numirea Bisericii, îi îndeamnă să vină la unire și la înțelegere, de vreme ce aceia care sînt dezbinați și despărțiți în multe părți nu se pot numi cu acest nume al Bisericii, căci Biserica voiește să fie unire, împăcare și adunare întru una. Și vezi despre aceasta și în epistola întîi către Corinteni, capitolul 1, stih 2.

3 har vouă și pace

Fiindcă Galatenii se primejduiau a cădea din darul lui Dumnezeu, căci luau aminte la *Legea cea Veche* și la pîndirile ei, Pavel le roagă lor aici darul lui Dumnezeu. Și iarăși, fiindcă Galatenii se făcuseră vrăjmași către Dumnezeu, voind să întărească obiceiurile *Legii*, pe care Dumnezeu le stricase și le opri-se, Pavel, cu numirea păcii, îi întoarce iarăși la pacea cu Dumnezeu. (Vezi și tîlcuirea zicerii „har fie vouă” la epistola întîi către *Corinteni 1:3*.)

de la Dumnezeu-Părintele

Dumnezeu – zice – S-a făcut Părinte al nostru. Pentru care pricină? Oare de la *Lege* – la care voi, Galatenii, luați aminte căscînd gurile – ori de la botezul lui

Hristos? E arătat că de la botezul lui Hristos! Deci cum vă întoarceți voi de la făcătorul vostru de bine Hristos? Și ia aminte că „de la Dumnezeu-Părintele” e scris fără articol, pentru cei ce zic că Fiul e mai înjosit, fiindcă Evangelistul Ioan Îl numește „Dumnezeu” fără articol, zicînd: „și Dumnezeu era Cuvîntul” (Ioan 1:1).

și de la Domnul nostru Iisus Hristos,

Zice: O, Galatenilor! – nu este domn al nostru, al Creștinilor, *Legea* la care luați aminte voi, ci Domn al nostru este Iisus Hristos. Și înseși numirile acestea ale Domnului sînt arătătoare ale facerii de bine către noi. Căci Se numește „Iisus” pentru că ne-a mîntuit de păcate, precum a zis Îngerul către Fecioara Maică: „Acesta va mîntui norodul Său de păcatele lor” (Matei 1:21). Și Se numește „Hristos” de la ungerea Sfîntului Duh cu care S-a uns pentru noi, sfințind toată firea noastră prin luarea ei și dăruindu-ne a ne numi „Creștini” de la numele Său.¹

4 Celui ce S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre,

Iată că aici Pavel zice că Hristos S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre de bună voie și ca un stăpîn, așadar că nu a slujit la iconomie² ca un rob, precum ziceau Arienii³. Deci, cînd vei auzi că Hristos a fost dat de către Părintele – că zice: „Prunc S-a născut nouă Fiul și S-a dat pentru noi” (Isaia 9:6) – prin „darea” aceasta să înțelegi buna-voință și primirea Tatălui, precum a zis și Teologul Grigorie: „«Triniterea» socotește-o a fi buna-voință a Părintelui” (*Cuvînt la Nașterea și la Pasha*). Deci Hristos S-a dat pe Sine de bună voie pentru ca să ne slobozească de păcate, de care *Legea* nu ne putea slobozi. Deci – zice – cum voi, Galatenii, L-ați lăsat pe slobozitorul vostru Hristos și luați aminte la *Lege*, care nu v-a folosit cu nimic?

ca să ne scoată pe noi din acest veac rău de acum,

La această zicere, ereticii Maniheii⁴ sar și zic: Iată, Apostolul a numit „rău” veacul acesta de acum, adică viața aceasta a noastră! Însă înțelegerea nu este așa precum zic acești stricați de minte, căci zilele nu sînt rele de sine! Căci ce

¹ Despre numirea lui Hristos vezi la capitolul 1:10 al epistolei către Romani, la subînsemnare. (*n. aut.*)

² „Planul” lui Dumnezeu-Tatăl de a ne mîntui prin întruparea Dumnezeu-Cuvîntului. (*n. m.*)

³ Ucenici ai lui Arie, marele eretic din veacul al patrulea, cel care tăgăduia dumnezeirea Mîntuitorului Hristos. (*n. m.*)

⁴ Ucenici ai lui Mani (216-276), cei care credeau că Făcătorul este „Dumnezeul cel rău”, iar împotrivorul Satana „Dumnezeul cel bun”. (*n. m.*)

răutate are drumul și mișcarea soarelui, celui ce face zilele și vremile? Sau ce răutate poate avea trecerea zilelor? Cu adevărat, nici una! Nici zilele – zic – nu sînt rele de sine, nici viața noastră nu este rea de sine, căci cum ar fi rea, de vreme ce cu aceasta Îl cunoaștem pe Dumnezeu, și lucrăm poruncile Lui și filosofăm pentru lucruri viitoare? Deci Pavel numește „veac rău” faptele rele și voința proprie a omului cea rea și stricată din care se fac lucrurile. Căci noi așa obișnuim a zice: Rea zi am avut astăzi! – cu aceasta defăimînd nu ziua și vremea, ci întîmplarea, fapta și reaua-norocire ce ni s-a întîmplat în ziua aceea.¹ De aceea, Hristos n-a murit ca să ne omoare și să ne scoată din viața aceasta, precum bîrfesc Maniheii, ci ca să ne slobozească de faptele cele rele. Căci, de vreme ce mai sus a zis că Hristos S-a dat pe Sine pentru ca să ne slobozească de păcatele făcute mai înainte și trecute, acum zice aici că ne-a întărit să nu păcătuim nici în viitor și ne-a slobozit de viața cea pîngărită și rea. Iar *Legea* – zice – la care voi, Galatenii, luați aminte, nu a șters nici păcatele noastre trecute, nici nu ne-a întărit a nu mai păcătui în viitor.²

după voia lui Dumnezeu-Părintelui nostru,

Galatenii socoteau că, dacă vor lăsa *Legea Veche*, se vor face neascultători lui Dumnezeu, și de aceea Pavel îndreaptă aici bănuiala aceasta și arată că voia lui Dumnezeu-Tatăl este să ne slobozim de păcate și de moarte prin Fiul Său, iar nu prin *Lege*. Și vezi că nu a zis că Fiul ne-a slobozit după *porunca* lui Dumnezeu Părintele, ci după „voia” Lui, adică după buna-voință. Și, numindu-L „Părinte” al nostru pe Dumnezeu, ne aduce aminte iarăși de făcătorul nostru de bine Hristos, Care pe Părintele Său cel firesc L-a făcut și Părinte al nostru după dar. Deci – zice – cum voi – o, Galatenilor! – vă depărtați de la un făcător de bine ca acesta?

5 Căruia slava în veacurile veacurilor! Amin!

În nici o altă epistolă nu l-a pus Pavel pe „amin” la început, decît numai în aceasta, ca să arate că și-a sfîrșit cuvîntul și că destule sînt cele zise spre mustrarea Galatenilor. Căci – aducîndu-le aminte mai sus de nenumăratele faceri de bine ale lui Dumnezeu, de către care se osîndeau Galatenii, fiindcă-L lăsa-seră pe al lor făcător de bine Hristos, dătătorul acestora; apoi, mirîndu-se și înspăimîntîndu-se pentru aceștia, și neavînd a zice altceva spre lauda lor – a

¹ Vezi și tîlcuirea zicerii „zilele rele” (*Efeseni* 5:16). (n. aut.)

² Vezi și tîlcuirea și subînsemnarea zicerii „păcatul nu vă va stăpîni, căci nu sînteți sub *Lege*, ci sub dar” (*Romani* 7:15). (n. aut.)

sfârșit cuvîntul cu slavoslovia [„lauda”, n. m.] și mulțumirea lui Dumnezeu, pecetluind slavoslovia aceasta cu zicerea „amin”, cum este obiceiul.¹

**6 Mă mir cum așa în grabă vă mutați
de la Cel ce v-a chemat pe voi întru darul lui Hristos**

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că avea oarecare mare nădejde pentru Galateni, și de aceea zice: Mă mir și nu mă dumiresc dacă voi, Galatenii, care ați os-tenit atît de mult în credința lui Hristos, vă întoarceți de la aceasta atît de în grabă. Aici, arată două muștrări ale Galatenilor: una, că s-au întors de la credința lui Hristos, și alta că s-au întors curînd, încît cei ce i-au amăgit nici nu au avut trebuință de multă vreme spre a-i rătăci, ceea ce-i arăta pe Galateni a fi deșerți și ușori la socotință. Și nu a zis că s-au întors de la credința lui Hristos din vremea trecută și sfârșită, ci că se întorc în timpul de față și ne-sfârșit, [arătînd cu aceasta] că încă nu crede și nu socotește că aceia s-au rătăcit desăvîrșit. Vezi însă – o, cititorule! – înțelepciunea lui Pavel. Căci, de vreme ce Galatenii, ținînd *Legea Veche*, socoteau că astfel slujesc și bine-plac lui Dumnezeu-Tatăl, Pavel dovedește cu totul dimpotrivă, că cei ce iau aminte la *Legea Veche* nu numai că nu bine-plac lui Dumnezeu-Părintele, dar se și mută și se depărtează de la El. Căci le-a zis: „vă mutați de la Cel ce v-a chemat pe voi – adică de la Tatăl – întru darul lui Hristos”, adică: Ați fost chemați de Tatăl ca să vă îndreptați de la Hristos nu cu faptele voastre, ci cu darul Lui. Că Tatăl – zice – v-a chemat spre a lua iertarea păcatelor voastre, iar Hristos v-a dat iertarea aceasta cu darul Său.

**7 Ia altă evanghelie, care nu este alta, decît că sînt oarecari
ce vă tulbură și voiesc să strămute evanghelia lui Hristos.**

De vreme ce amăgitorii care-i amăgeau pe Galateni numeau rătăcirea lor „evanghelie”, Pavel se împotrivesc și se luptă pentru numele „evangheliei” aceloră², zicînd: Nu este altă evanghelie afară de ceea ce voi, Galatenii, ați primit de la mine. Căci doar una este evanghelia care cuprinde dreapta-slăvire, aceea pe care v-am propovăduit-o eu, „decît că sînt oarecari ce vă tulbură” și vă amețesc ochii cei gînditori ai sufletului, și astfel vă fac să vedeți altceva în locul a ceea ce este, cu socoteala de a strămuta evanghelia lui Hristos, ca și aceia care, clătindu-și genele cu degetul, își fac ochiul să vadă pe una ca două și pe două ca multe. Și, măcar că Evreii din Galatia ce crezuseră nu strămutau toată

¹ Despre „amin”, vezi la subînsemnările capitolului 2 al epistolei către Romani, stih 25, pentru ce slavoslovește și mulțumește Apostolul cînd pomenește de Dumnezeu-Părintele. Vezi și la subînsemnarea stihului 20 al capitolului 4 al epistolei către Filipeni.

² Despre evanghelie, vezi la capitolul 14 al epistolei către Romani, stih 24, în subînsemnări.

evanghelia, ci învățau numai să se păzească porunca despre sîmbătă și despre tăierea împrejur, Pavel arată că și puțin dacă ar clăti cineva din evanghelie, acel puțin clatină și răstoarnă toată evanghelia, așa cum și cel ce taie o mică parte din moneda împărătească face netrebnică toată moneda. Și ia aminte la aceasta pentru cei ce cugetă cu nebăgare de seamă și zic că acesta este un păcat mic și o călcare mică de poruncă, și de aceea se cuvine a fi îngăduit să se facă.¹

Iar ereticii Marchioniți² apucă zicerea aceasta a lui Pavel și zic că din aceasta se arată că nu se cuvine a primi cele patru evanghelii ale dumnezeieștilor Evangheliști, ci numai una. Pe aceasta una însă, ei au alcătuit-o și o citesc amestecînd-o și curmînd-o în multe părți. Căci iată – zic ei – că Pavel voiește a fi o singură evanghelie. Către care noi răspundem: Ce are a face cuvîntul lui Pavel cu înțelegerea aceasta pe care o faceți voi? Noi zicem că cele patru evanghelii pe care le primim sînt o evanghelie întru împreună-glăsuirea pe care o au. Căci nici Pavel nu vorbește aici despre numărul și cîtimea evangheliilor, ci despre osebirea glăsuirii și deosebirea evangheliilor. Fiindcă – zice – de vreme ce evanghelia (propovăduirea) amăgitorilor și înșelătorilor este potrivnică și osebită de evanghelia ce se propovăduiește de Apostoli, atunci aceea nu este evanghelie. Căci, dacă ar fi de un glas cu aceea, negreșit și aceasta ar fi evanghelie, adică propovăduire apostolească, încît cuvintele Marchioniților sînt bîrfiri.

¹ Cît rău este nebăgarea de seamă se arată de *Canonul 5* al lui Vasilie cel Mare, în care sfîntul roagă a nu se afla răul acesta întru episcopii lui, zicînd: „Mă rog lui Dumnezeu a nu se afla întru voi”. Și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul zice: „A zice că aceasta nu e nimic a făcut a glumi răutatea asupra vieții.” Și dumnezeiescul Hrisostom zice: „Aceasta dar să o facem și noi, și răutatea ce este întru noi să o depărtăm cu mare grabă, ca nu cumva, sporind ea, să crească boala. Căci rănilile păcatelor, necăutîndu-se, se fac mai mari, și cele ale bolii și ale ne-sănătății nu stau pînă la răni, ci pricinuiesc și moarte celui nemuritor [sufletului, *n. m.*]. Căci, dacă le vom strica pe cele mici de la început, nici cele mari nu se mai fac” (tîlcuirea psalmului 6). Și iarăși zice: „Să ne sîrguim a depărta și păcatele ce par a fi mici și proaste, ori în cuvînt, ori în lucruri; căci așa, niciodată nu vom cădea în păcatele cele mari, dacă ne vom depărta de cele mici” (cuvîntul 14 la Naștere). Și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul zice iarăși: „Din fire urmează ca păcatele cele prea-mari să se nască din cele mai mici” (Epistola 9 către Actic). Și iarăși zice Hrisostom că „cumplit este a da încăpere acestor patimi rele. De aceea, trebuie a opri și a închide intrarea lor în tot chipul. Căci, cînd se vor apuca de suflet și îl vor stăpîni, aprind văpaie înfricoșată, ca și cum ar cădea foc. De aceea, rogu-mă, toate să faceți ca să închideți intrarea lor. Să nu vă mîngîiați pe voi înșivă cu cugetul cel pierzător de suflet a grămădi toată răutatea zicînd: Ce e de aceasta și ce e de aceea? Pentru că nenumărate rele se nasc din aceasta, căci diavolul spurcat folosește multă răutate, și putere și pogorămînt spre pierzarea oamenilor și din cele mai mici lovește. Pentru aceasta, trebuie a face totul ca să strici începuturile lor, că să nu cauți la firea păcatului că este mic, căci, învechindu-se, se face pricină de mare păcat” (cuvîntul 86 la *Matei*). Vezi și subînsemnarea zicerii: „întru darul cel în Hrisotul Iisus” (2 *Timotei* 2:1). (*n. aut.*)

² Ucenicii ereticului Marchion. (*n. m.*)

**8 Dar, chiar dacă noi sau Înger din cer ar bine-vesti vouă
afară de ceea ce v-am bine-vestit noi, fie anatema!**¹

Pentru a nu zice cineva că anatematizează, chiar și pe sine însuși, pentru iubirea de slavă, Pavel arată și adeverează aici dogmele sale. Și, pentru că Galatenii năzuiau la dregătorii de oameni, și-l puneau înainte pe căpetenia Petru, pe Iacov și pe Apostolii cei mai aleși ce erau împreună cu dîșii, Pavel vorbește și de Îngeri. A adăugat însă „din cer”, fiindcă și preoții se numesc „îngeri”, după zicerea aceea a lui Maleahi: „Buzele preotului vor păzi cunoștința... căci înger al Domnului atotțitorului este” (capitolul 2:7). Drept aceea, ca să nu socotească cineva că zice aceasta de obște, prin adăugirea zicerii „din cer”, a arătat că o zice pentru Îngerii cerești. Și nu a zis: „dacă propovăduiesc cele dimpotrivă”, ci: „dacă ar bine-vesti puțin ceva afară de cele ce noi v-am bine-vestit, să fie anatema”². Și, cu toate că nu e cu puțință cîndva ca Îngerii cei buni – precum zice Hrisostom – să bine-vestească afară de evanghelia lui Hristos, Pavel a zis acest lucru cu neputință după prepunere, ca să oprească cu tot dinadinsul și cu covîrșire pe oricine ar căuta să învețe afară de cele rînduite. Deci, anatematizîndu-i pe Îngeri dacă ar învăța cumva altele afară de evanghelie, cu aceasta depărtează orice dregătorie și persoană slăvită, atît cerească, cît și pămîntească. Anatematizîndu-se însă și pe sine dacă cumva, după prepunere, ar învăța și el cele dimpotriva evangheliei, cu aceasta leapădă afară și orice persoană apropiată lui, ca și cum ar zice: Să nu-mi zici tu – o, Galatene! – că, iată, Petru și ceilalți Apostoli împreună cu el învață altceva osebit de cele ce tu propovăduiești, căci eu nici pe sine-mi nu mă cruț, ci mă anatematizez dacă v-aș propovădui altele afară de cele ce v-am propovăduit întîi. Însă Pavel nu le zice acestea ca să-i prihănească pe Apostoli, ci ca să astupe gurile amăgitorilor ce-i amăgeau pe Galateni și să arate că nu se rușinează de nici o dregătorie omenească atunci cînd e vorba despre dogmele credinței.

9 Precum am zis mai înainte, și acum iarăși zic:

Dacă cineva vă bine-vestește afară de ceea ce ați primit, anatema fie!

Pentru ca Galatenii să nu socotească cum că Pavel ar fi zis ca din răpire cele de mai sus, fiind tulburat de mînie, el spune aici aceleași lucruri încă o

¹ Pavel a folosit aceeași pricină și covîrșire [„lipsă de măsură”, „exagerare”, *n. m.*] nepuțincoasă [care e cu neputință a fi, *n. m.*] și în zicerea „Nădăjduiesc că nici moartea, nici viața, nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Puterile... nici altă făptură nu va putea a ne despărți pe noi de dragostea lui Dumnezeu” (*Romani 8:38*). (*n. aut.*)

² Iar ce va să zică „anatema” și cum că nu se cuvine a anatematiza cineva, vezi la tilcuirea și subînsemnarea zicerii „m-aș ruga a fi eu însumi anatema de la Hristos” (*Romani 9:3*). (*n. aut.*)

dată, ca să arate că nici primele cuvinte nu le-a zis fără judecată, ci, întărindu-le întru sine-și cu adeverire și în statornicie¹, le-a zis hotărîtor.

10 Căci oare acum înduplec oameni sau pe Dumnezeu?

Sau caut să plac oamenilor?

Pavel va să se dezvinovățească de cele prin care era defăimat de către amăgitori, anume că nu este ucenic al lui Hristos, ci al Apostolilor. Și, ca să nu se mîndrească Galatenii că se judecă cu învățătorul lor și că au pricină cu dînsul, Pavel zice așa: Nu socotiți că mă dezvinovățesc și că mă judec în fața voastră, sau că o să vă încredințez că sînt ucenic al lui Hristos, și nu al oamenilor; către Dumnezeu fac toată judecata și dezvinovățirea mea. Deci nu scriu acestea iubind a dobîndi slavă de la voi sau pentru a vă avea ucenici ai mei; ba, ci le scriu dezvinovățindu-mă către Dumnezeu pentru dogmele credinței pe care le propovăduiesc, și nu pentru că voiesc să plac oamenilor.² Sau se înțelege și așa: de vreme ce aceia care crezuseră dintre Evrei în Galatia îl defăimau pe Pavel – zicînd că propovăduiește unele unora, și altele altora, prefăcîndu-se după oameni – el zice așa: Oare eu mă sîrguiesc a-i încredința pe oameni și a plăcea lor, iar nu lui Dumnezeu? Să nu fie! Pentru că, de aș fi voit să plac oamenilor, negreșit aș fi făcut ceea ce ziceți și aș fi schimbat propovăduirea după oamenii pe care i-aș fi aflat.

Căci, dacă aș plăcea încă oamenilor, nu aș fi sluga lui Hristos.

Cu acest cuvînt, Pavel zice că nu se silește a plăcea oamenilor, că nici pe Galateni nu îi măgulește, și că nici nu propovăduiește lucruri osebite după oameni, zicînd: Căci, dacă m-aș sili să plac oamenilor, nu aș lăsa cele legiuite și

¹ Căci – după rituri – a zice cineva de două ori același cuvînt este semn de adeverire. (*n. aut.*)

² Ia aminte că – după Vasilie cel Mare – „cel ce face porunca lui Dumnezeu se cuvine a avea gîndul său vrednic de ispravă. Căci se înfruntă cel ce vrea să placă oamenilor, arătînd sîrguință celor ce îl laudă, iar față de cei ce îl prihănesc făcîndu-se leneș. Căci, dacă voiește a plăcea Domnului, să fie totdeauna și pretutindeni același, plinind ceea ce s-a zis: «prin omul dreptății cele de-a dreapta și cele de-a stînga»“ (*Hotărîrea 33* din cele pe scurt). Dar cum ar putea cineva scăpa de a plăcea oamenilor? Răspunde același Vasilie: „Așa va scăpa, cu deplina încredințare că Dumnezeu este de față, și cu nerăspîndită purtare de grijă pentru buna-plăcere către Dumnezeu și cu înfocat dor de fericirile cele zise de Domnul [...]” (la fel, *Hotărîrea 34*). Și una este iubitorul de slavă deșartă, și alta cel ce vrea să placă oamenilor, după același Vasilie, care zice: „Socotesc că iubitorul de slavă deșartă este cel ce face și zice ceva pentru o goală slavă a lumii de la cei ce văd și aud. Iar cel ce vrea să placă oamenilor este acela care face voia vreunui om spre plăcerea aceluia, chiar dacă lucrul ce se face ar fi vrednic de necinste” (la fel, *Hotărîrea 52*). Vezi însă că Apostolul zice aici că cel ce e plăcut oamenilor nu este sluga lui Hristos, precum zice și în altă parte: „slujind nu după vederea ochilor, ca aceia ce vor să placă oamenilor, ci ca robi ai lui Hristos” (*Efeseni 6:6*). (*n. aut.*)

pîndirile Evreilor, alergînd la Hristos; nici nu aş defăima neamurile, prietenii şi atîta slavă ce aveam între Iudei, şi să aleg mai bine a suferi goane, primejdii şi necinste pentru Hristos.

11 Şi vă fac cunoscut, fraţilor, că evanghelia bine-vestită de mine nu este după om;

Fiindcă voieşte să arate Galatenilor că a lăsat *Legea* şi cele ale *Legii* cu adevărat şi s-a întors cu totul la Hristos, dumnezeiescul Apostol arată aici viaţa sa de mai înainte şi acea grabnică schimbare a sa întru Hristos, ca să arate că nu s-ar fi schimbat atît de în grabă dacă nu ar fi primit în inima sa o deplină încredinţare dumnezeiască şi cerească. De aceea şi zice: *Evanghelia mea nu este după om*, adică eu nu am avut învăţător un om, ci m-am făcut ucenic chiar al lui Hristos Însuşi.

12 căci eu nu am luat aceasta şi nici n-am învăţat-o de la om, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos.

Fiindcă cei ce-l defăimau pe Pavel ziceau că el nu a fost ucenic văzător şi ascultător al lui Hristos, ca ceilalţi Apostoli, ci a luat toate cîte propovăduieşte de la oameni, aici el zice toate cele împotriva celor spuse de aceia, anume că: Însuşi Hristos, Cel care i-a învăţat pe Petru şi pe cei mai aleşi Apostoli de pe lîngă Petru, mi-a descoperit şi mie evanghelia şi această propovăduire apostolească pe care o propovăduiesc.

13 Căci aţi auzit despre petrecerea mea de altădată în iudaism,

De unde este arătat – zice – că eu, Pavel, am primit evanghelia cu descoperire dumnezeiască? De la viaţa şi petrecerea mea de mai înainte. Căci eu, gonitorul cel atît de mare al Creştinilor, cum m-aş fi schimbat aşa de grabnic în credinţa lui Hristos, dacă nu m-ar fi tras la Dînsul o descoperire dumnezeiască şi mai presus de fire? Iar că eram mare şi înfierbîntat gonaci al lui Hristos şi al Creştinilor este arătat şi de la voi înşivă, Galatenii, care, cu toate că sînteţi depărtaţi de Ierusalim cu atît de multă depărtare de loc, aţi auzit totuşi înfricoşata goană ce făceam împotriva Creştinilor – precum tîlcuieşte Severian.¹

¹ Acelaşi lucru zice şi Teodorit: „Nimic nu este necunoscut vouă – zice – din cele ale mele, căci, deşi sînteţi depărtaţi de Iudeea cu multe stadii, totuşi vestea a alergat pretutindeni şi a făcut arătate tuturor cele despre mine, că de mult eram vrăjmaş cumplit şi arătat al Bisericii, avînd ca ţel a o răsturna din adîncurile temeliei.” (n. aut.)

că cu covârșire goneam Biserica lui Dumnezeu și o stricam.

Vezi cum Apostolul a pus aici fiecare zicere cu adăugire. Căci nu a zis doar: „goneam Biserica lui Dumnezeu”, ci: „o goneam cu toată covârșirea”. Și nu s-a mulțumit numai cu aceasta, ci a adăugat: „o stricam pe ea”, adică: „mă apucam să o răstorn din temelie și să o pierd”, că acesta este lucrul celui ce strică vreo cetate: a o răsturna din temelie și a o pierde.

14 Și spoream în iudaism mai mult decât mulți din cei de o vîrstă cu mine din neamul (meu), fiind foarte rîvnitor părinteștilor mele predanii.

Mai mult – zice – decât toți acei Evrei rîvnitori ai *Legii* ce erau de o vîrstă cu mine, eu arătam fierbințeală și rîvnă în *Lege* și „spoream”, adică creșteam în războiul asupra Creștinilor. Sau, zicerea „spoream întru iudaism” însemnează aceasta: Eram cinstit între Iudei ca un învățat în *Lege*, și apărător și învățător al *Legii*.

Să nu socotești însă – o, cititorule! – că această pornire a lui Pavel asupra Creștinilor ar fi fost ispravă a slavei deșarte sau a mîniei lui, nu; ci a fost lucru al rîvnei ce avea în *Legea cea Veche* a lui Dumnezeu. Deci – zice – dacă mai înainte goneam Biserica lui Hristos nu ca să plac oamenilor sau pentru vreun alt scop omenesc, ci numai pentru rîvna lui Dumnezeu, chiar dacă era rătăcită, cum aș putea propovădui unele și altele pentru plăcerea omenească sau pentru iubirea de slavă omenească acum, după ce am cunoscut adevărul? Sau cum aș învăța ceva afară de adevăr și afară de cele ce Hristos m-a învățat? Aceasta este cu totul de neurmat și de necrezut.

15 Iar cînd a bine-voit Dumnezeu, Cel ce m-a ales pe mine din pîntecele maicii mele

Dacă fericitul Pavel a fost rînduit spre buna-vestire a lui Hristos din pîntecele maicii sale¹ și dacă a fost ales spre aceasta de Dumnezeu, negreșit pentru oarecare altă iconomie a rămas în iudaism în vremea aceea din mijloc (adică

¹ [...] Se poate înțelege că cei „sfințiți din pîntecele maicii lor” se numesc așa pentru că au fost înainte-hotărîți de Dumnezeu cu deosebit chip din pîntecele maicii lor. Iar Pavel zice aici că s-a înainte-hotărît de Dumnezeu din pîntecele maicii sale, deci nu este nici o necuviință să spunem că și el s-a sfințit din pîntecele maicii sale. Căci – dacă s-au sfințit din pîntece Patriarhul Iacov (după Ambrozie, după Iacov fratele lui Dumnezeu, după Ighisip și după Epifanie), logodnicul Iosif (după Gherson și după ierusalimicescul tipic), Moisi (după Efreem Sirul), Samson (după Evseviev), Marele Nicolae și Sava (după oarecari istorici) – ce lucru de mirare este deci ca și marele Apostol Pavel să fi fost sfințit din pîntecele maicii sale? (*n. aut.*)

pînă la descoperirea ce i s-a făcut). Dar care să fi fost iconomia aceasta? Aceasta ca năprasnică și vrednică de mirare schimbare a lui întru credința lui Hristos să-i încredințeze pe mulți Evrei și să-i tragă la credința lui Hristos. Dumnezeu l-a rînduit însă pe Pavel spre buna-vestire a lui Hristos nu după întîmplare și nesortire, ci pentru că mai-nainte l-a cunoscut că este vrednic.

și m-a chemat prin darul Său,

Dumnezeu l-a chemat cu adevărat pe Pavel la propovăduirea evanghelică pentru fapta bună și vrednicia lui, căci a zis către Anania: „Vas ales este Mie acesta” (*Faptele Apostolilor* 9:15). Dar Pavel, cugetînd smerit, a zis că a fost chemat „prin darul lui Dumnezeu”, nu pentru vrednicia sa, ci pentru mila lui Dumnezeu.

16 ca să descopere pe Fiul Său întru mine¹,

Pavel nu a zis: „Dumnezeu-Tatăl a descoperit mie pe Fiul Său”, ci: „întru mine”, adică „în lăuntru în mine”, ca să arate cu aceasta că nu a învățat de la Dumnezeu numai cu cuvîntul, ci a și umplut inima lui de mult dar și putere a Sfîntului Duh, fiindcă s-a vopsit cunoștința lui Hristos în omul cel dîin lăuntru și Hristos grația întru dînsul.²

ca să-L bine-vestesc pe El întru „neamuri”.

Zice: Dumnezeu-Părintele mi-a descoperit și mi-a arătat cu chip și cu strălucire mai presus de fire pe Fiul Său, nu ca doar eu să-L văd și să-L ascund în inima mea, ci ca să-L arăt și celorlalți prin propovăduirea evangheliei. Căci, prin acea vedenie și descoperire dumnezeiască de care s-a învrednicit Pavel, nu numai el singur a crezut, ci s-a și hirotonit de Dumnezeu spre a propovădui „neamurilor”.³ Deci – zice – dacă eu am fost învățat de Dumnezeu, cum voi,

¹ Vezi că – deși Fiul S-a descoperit pe Sine lui Pavel prin vedenia ce a strălucit mai mult decît soarele: „Eu sînt, i-a zis Iisus, Cel pe care Îl gonești tu” (*Faptele Apostolilor* 9:5) – cu toate acestea Pavel zice aici că Tatăl i L-a descoperit pe Fiul, fiindcă toate ale Fiului sînt și ale Tatălui, pentru că Ei sînt de o ființă. Despre aceasta a zis și Teodorit: „Aici, iarăși L-a împreunat pe Fiul cu Tatăl și de Acesta a zis că a văzut cele despre dînsul mai-nainte de veacuri și la urmă l-a chemat, în vremea în care l-a cercat”. (*n. aut.*)

² Iar Procopie tîlcuiește zicerea aceasta așa: „[...] căci, precum Fiul descoperă pe Tatăl, așa Tatăl a descoperit pe Fiul lui Petru și lui Pavel. Căci cel dintîi, cunoscînd pe Fiul ca de la Tatăl, s-a fericit; iar cel de-al doilea zice: «Cînd a bine-voit Dumnezeu a mă osebi din pîntecele mamei mele, ca să-L descopere pe Fiul Său întru mine»” (foaia 927 la cele 5 cărți). (*n. aut.*)

³ Căci zice: „Vas ales Îmi este Mie acesta, de a purta numele Meu înaintea «neamurilor», și a împăraților și a fiilor lui Israil” (*Faptele Apostolilor* 9:15). Și iarăși: „Mergi, că Eu te voi trimite departe, la «neamuri»” (la fel 22:21). (*n. aut.*)

Galatenii, ziceți că am învățat de la oameni? Și, de vreme ce am fost ales de Dumnezeu ca să propovăduiesc la „neamuri”, cum pot să propovăduiesc tăierea împrejur la „neamurile” cele netăiate împrejur?

Nu m-am lipit de trup și de sînge îndată,

Adică: După ce Dumnezeu-Tatăl a descoperit prin strălucirea cea mai presus de fire în lăuntru, în inima mea, pe Fiul Său, nu am venit îndată în cuvînt și în împreună-vorbire cu Apostolii Domnului – căci pe aceștia îi numește „trup și sînge”, numindu-i așa de la neamul evreiesc, rudenia cea firească. Sau „trup și sînge” numește de obște pe toți oamenii, ca și cum ar zice: N-am învățat ceva despre credința în Hristos de la nici un om, ci m-am îndestulat doar întru dumnezeiasca descoperire.¹

17 nici nu m-am suit la Ierusalim către Apostolii cei dinainte de mine,

Ceea ce a zis mai sus întunecat, că: „nu m-am lipit de trup și de sînge”, aici zice mai descoperit, anume că nu s-a dus la Ierusalim ca să vorbească cu ceilalți Apostoli. Dar pentru care pricină zice Pavel acestea? Oare era atît de mîndru încît se socotea a fi îndestulat de sine și a nu avea trebuință de alt sfătuitor? Și cum de nu-l auzise pe Parimistul, care zice: „Nu fi înțelept de sine-ți!” (*Pilde* 3:7), nici pe Isaia: „Vai celor înțelepți întru sine-le și știutori înaintea loru-și!” (*Isaia* 5:21)? Să nu fie să fi fost Pavel atît de mîndru! Dar – fiindcă cei ce îl defăimau ziceau: Se cuvine să urmărim celorlalți care au fost mai înainte de Pavel, iar nu lui Pavel, care a fost pe urmă – Apostolul a fost silit să le spună acestea ca să astupe gurile amăgitorilor ce vorbeau așa, fiindcă ar fi fost fără cuvînt și cu totul nepotrivit ca acela ce a învățat fără mijlocire de la Dumnezeu, adică Pavel, să mai ia aminte la învățăturile oamenilor. Deci Pavel nu zice acestea mîndrindu-se, ci ca să arate vrednicia propovăduirii sale. Astfel, el a mers de la Damasc în Ierusalim și, prin Varnava, s-a întîlnit cu Apostolii, precum mărturisesc *Faptele* (capitolul 9), însă nu ca să învețe ceva, ci ca să-i încredințeze pe ceilalți că cele ce propovăduiește sînt primite și plăcute și de Apostolii din Ierusalim. Apoi, chiar dacă a mers la Ierusalim și s-a întîlnit cu Apostolii, nu a mers îndată

¹ Tilcuind zicerea „nu m-am lipit de trup și sînge îndată”, Icumenie zice: „Nu m-am plecat îndată spre odihnă și îndulcire, nici n-am căzut în lenevire și în nelucrare ca și cînd aș fi isprăvit ceva mare, ci cu dinadinsul m-am apucat de calea evangheliei. Sau așa: Nu am ales a-mi vedea rudele, sau casa, sau pe cei obișnuiți sau patria, ci toate lăsîndu-le, căci nici întru acestea nu mă micșorez față de Petru și de Ioan, îndată m-am dus în Aravia, în Damasc, și alergam la propovăduire.” Vezi și subînsemnarea zicerii: „După țintă gonesc, către darul chemării celei de sus” (*Filipeni* 3:13), ca să vezi cum alerga Pavel ca un grabnic călător – după Vasilie. (*n. aut.*)

ce a crezut, ci mai în urmă, și atunci pentru ca să-i încredințeze – precum am zis – pe ceilalți, iar nu ca să învețe ceva de la dînșii.

ci m-am dus în Aravia și iarăși m-am întors în Damasc.

Îndată ce a crezut, Pavel umbla prin locurile cele înțelinate și nearate de propovăduirea evangheliei. Căci, dacă el ar fi fost împreună cu Apostolii, s-ar fi oprit propovăduirea și nu s-ar fi lășit atât de în grabă în locurile cele sălbatice și depărtate. Iar fiindcă era singur, Pavel alerga pe la neamurile cele mai varvare, precum erau Aravii. Vezi însă smerita-cugetare a lui Pavel, căci el, numărînd cetățile și eparhiile pe unde a propovăduit, nu arată și cîți oameni a întors la credință. Măcar că, doar în Damasc (adică în cel ce acum se zice Sami), așt de mult i-a tulburat și i-a amețit pe Evreii ce se aflau acolo, încît a fost vrăjmășuit și căutau a-l prinde de către mai marele neamului și stăpînitorul Damascului, pe care îl pusese acolo împăratul Areta, cum o zice singur la sfîrșitul capitolului 11 al epistolei întîi către Corinteni. Deci cele ce par mari a le zice pentru sine, Pavel nu le zice pentru iubirea de cinste și slavă, ci pentru a nu se vătămă propovăduirea, precum în capitolul 11 și 12 al epistolei a 2-a către Corinteni, fiindcă nu era crezut de către ceilalți, socotindu-se ca mai simplu și ca ucenic al ucenicilor și Apostolilor lui Hristos.

*18 Apoi, după 3 ani, m-am suit în Ierusalim
să-l istorisesc (să-l cercetez) pe Petru¹*

Și acesta este semn al mării smerite-cugetări a lui Pavel, căci acesta, cel ce isprăvise atîtea și propovăduise în atîtea locuri, a mers la Petru nu ca să învețe ceva și să se folosească de el, ci numai ca să-l istorisească și să-l vadă, cinstindu-l ca pe o căpetenie și ca pe un mai mare decît el. De aceea nu a zis că s-a dus în Ierusalim să-l vadă pe Petru, ci ca să-l istorisească, precum obișnuiesc a zice

---

¹ Se vede nepotrivire între *Fapte* și cuvintele acestea ale Apostolului, căci *Faptele* arată că s-a dus la Ierusalim după întoarcerea sa de la Damasc, căci zice: „Venind Saul în Ierusalim, cerca a se lipi de ucenici, și toți se temeau de el, necrezînd că este ucenic. Iar Varnava, luîndu-l, l-a dus către Apostoli și el le-a povestit cum L-a văzut pe Domnul pe cale și celelalte” (*Faptele Apostolilor* 9:20); iar aici, Pavel zice că după trei ani de la întoarcerea sa a mers în Ierusalim, dar nu arată din ce loc a mers. Dar, fiindcă mai sus a zis că după întoarcerea sa s-a dus în Aravia și iarăși s-a întors în Damasc, poate că a zăbovit în alte locuri acei 3 ani de care zice aici și iarăși s-a întors în Damasc, iar din Damasc a mers la Ierusalim, și atunci s-a adus la Apostoli prin Varnava, precum zic *Faptele*. Căci acestea nu se pot întocmi altminteri, precum și Icumenie, în tîlcuirea *Faptelor*, se nevoiește și se silește în 5-6 chipuri să învoiască venirile lui Pavel în Ierusalim ce se arată în *Fapte* cu cele ce se cuprind în trimiterea aceasta către Galateni, și nu poate; iar la sfîrșit zice că Pavel vorbește aici de o altă vreme, pe care Luca nu o arată în *Fapte*, fiindcă scrie prea în scurt și unește multe vremi întru una. (*n. aut.*)

acei călători ai lumii care istorisesc și află cetățile cele mari și strălucite și arheologiile lumii, sau precum zicem și noi când mergem să întâlnim pe oarecari mari și sfinți bărbați. Dar noi mergem la aceia pentru folosul sufletului nostru, iar Pavel a mers la Petru doar pentru cinstea lui Petru, iar nu pentru folosul său.

și am rămas la el cincisprezece zile.

Zicerea „să-l istorisesc pe Petru” a fost semn de cinste către Petru, iar a rămâne la dînsul a fost semn de prietenie și de multă dragoste. Și nu a zis: „am învățat de la Petru”, ci numai: „am rămas la dînsul”, adică: „împreună cu dînsul”.

***19 Și nu am văzut pe altul din Apostoli,
afară numai pe Iacov fratele Domnului.¹***

¹ Poate acești doi Apostoli au fost aceia către care l-a dus Varnava pe Pavel, precum istorisesc *Faptele*. Au fost însă trei Iacovi: unul, fratele lui Ioan, pe care l-a omorât Irod; al doilea, fiul lui Alfeu, aceștia doi fiind din cei 12; și al 3-lea, „fratele Domnului”, care s-a pomenit aici și nu era din cei 12 Apostoli – precum zice Ieronim în tîlcuirea epistolei acesteia și în cartea despre împreună-scriitorii bisericești (la Coresi). Acest Iacov se chema „cel Mic” – după Teofilact – spre osebiria de Iacov fiul lui Zevedei, care se chema „cel Mare”, ca unul ce era din cei 12 și mai ales, despre care a pomenit Marcu Evanghelistul cînd a zis: „Erau însă și femei departe privind, între care era Maria Magdalina, și Maria, maica lui Iacov cel Mic și a lui Iosif” (capitolul 15, stih 40), unde „Maria” e Născătoarea de Dumnezeu, ca o maică ce se socotea a acestui Iacov și a lui Iosif, fiii lui Iosif.

Iar că acest Iacov era sfințit din pîntecele-maicii sale și vin și rachiu nu a băut, și carne nu a mîncat vreodată, ca un nazireu, nici nu s-a ras cîndva, nici nu s-a uns cu untdelemn (precum era obiceiul atunci, spre netezirea trupului), nici în baie nu s-a scăldat, o scrie Pamfil Evreul în capitolul 2 al *Istoriei bisericești*, aducîndu-i martori pe Climent Stromatul și pe Ighisip, care mai scriu că pururea pomenitul acesta nu a pus sandale în picioare, ci umbla cu picioarele goale și totdeauna purta haine albe de in. De aceea zic Epifanie și Ieronim că acesta ar fi fost tînărul acela care în vremea Patimei Mîntuitorului a lăsat giulgiul pe care-l purta și a fugit – precum scrie Evanghelistul Marcu în capitolul 14:51, fiindcă numai acesta purta alb între Apostoli. (De aceea, după urmarea lui s-a luat obiceiul a purta haine albe de mătase toți Patriarhii Ierusalimului, moștenitorii fericitului Iacov. De aceea, și Eftimie de la îmbrăcămintea cea albă și strălucită a înainte-văzut că presviterul Anastasie urma a se face Patriarh al Ierusalimului, precum cu adevărat s-a și întîmplat (foaia 402 din *Dodecavivlon*). De trei ori fericitul Iacov a păzit încă și fecioria în toată viața sa și, din adesele plecări de genunchi ce făcea, i s-au umflat genunchii și s-au făcut vînjoși ca ai cămilei. Iar Hrisostom adaugă că, din pricină că adeseori își bătea fruntea de pămînt, i s-a umflat și s-a făcut neagră. Iar poalele hainei sale se întreceau să le sărute mici și mari – după Ieronim. Ci și întru Sfintele Sfintelor intra și acolo se ruga pentru iertarea neștiințelor norodului, de unde s-a numit și „Olvie”, adică drept, și pe capul său purta potcoava de aur a arhierului *Legii* – precum mărturisesc Climent și Epifanie. Iar Hrisostom, tîlcuind zicerea „apoi S-a arătat lui Iacov”, zice că mai întîi pe acesta l-a hirotonisit Domnul episcop al Ierusalimului (*Cuvîntul 38 la 1 Corinteni*). Și Epifanie (la

Pavel a mers cu adevărat la Ierusalim ca să-l istorisească și să-l vadă pe Petru, fiindcă îl cinstea și îl dorea atît de mult. L-a văzut însă și pe Iacov, nu pe fratele lui Ioan, ci pe fratele Domnului. Și îl pomenește pe el cu cinste, atît de slobod era de trei ori fericitul Pavel de toată zavistia și pizma. Și, dacă ar fi voit să-l arate pe Iacov cine era, nu-l numea „frate al Domnului”, ci sau fiu al lui Cleopa după *Lege*, sau fiu al lui Iosif după fire, fiindcă Iacov nu era frate după trup al Domnului, ci numai se socotea a fi. Dar cum era fiu după *Lege* al lui Cleopa? Ascultă: Cleopa și Iosif, logodnicul Născătoarei de Dumnezeu, au fost frați trupești și, fiindcă Cleopa a murit fără fiu, Iosif a luat-o pe femeia lui și a ridicat sămînță lui Cleopa, născînd pe acest Iacov și pe alți trei frați, pe Iosif, pe Iuda și pe Simon și o fiică numită Maria, pe care Sfîntul Evanghelist o numește „sora Născătoarei de Dumnezeu” (*Ioan 19:25*), întîi ca pe o rudenie, și al doilea pentru că Iosif avea pentru Născătoarea de Dumnezeu purtare de grijă ca un părinte mai mult decît avea apropiere și așezare de bărbat.

20 Iar cele ce vă scriu, iată, (spun) ca înaintea lui Dumnezeu că nu mint.

Ca să le arate că e vrednic de credință și adevărat, fericitul Pavel se nevoiește și se silește a arăta cuvintele sale Galatenilor ca și cum ar fi avut a da răspuns înaintea judecății lui Dumnezeu.

21 Apoi, am venit în părțile Siriei și ale Chilichiei,

22 însă eram necunoscut la față bisericilor Iudeei celor în Hristos,

**23 ci numai cît auziseră că cel ce oarecînd ne gonea pe noi,
acum bine-vestește credința pe care altădată o strica.**

Întîia dată, Pavel a mers în Ierusalim numai ca să-l vadă pe Petru și iarăși s-a dus de acolo, o dată pentru că a fost trimis propovăduitor la „neamuri”, și alta încă pentru că nu suferea să zidească asupra temeliei altor Apostoli, adică

Eresul 78) și Evsevie zice aceasta, deși Climent Stromatul zice că, după înălțarea Domnului, Petru, Iacov și Ioan, cei mai întîi aleși ai Apostolilor, l-au ales pe acest Iacov să fie episcop al Ierusalimului. Și, fiind episcop 20 ani în Ierusalim, de trei ori fericitul s-a învrednicit de mucenicesc sîrșit. Căci, suindu-l pe aripa Bisericii – fiindcă de acolo strigase în auzul tuturor, zicînd: „Ce mă întrebați despre Iisus, Fiul omului? Acesta șade de-a dreapta atotputernicului Dumnezeu și va să vie pe norii cerului să facă judecată și răsplătire!” – așadar, fiindcă a strigat de acolo acestea, nelegiuții preoți și cărturari îndată au năvălit asupra lui și l-au doborât de pe aripa Bisericii, făcîndu-se vărsători de sînge. El însă, plecîndu-și genunchii și sfintele picioare și rugîndu-se pentru ucigașii săi, a fost împroșcat cu pietre. Vezi despre aceasta în *Cartea 1-a*, capitolul 1 al *Dodecavivlon*-ului lui Dositei. Iar marele Atanasie zice că acest Iacov a tălmăcit *Evanghelia* lui Matei în limba elină din cea evreiască, și vezi foaia a 9-a a aceleiași cărți, *Dodecavivlon*. (n. aut.)

să propovăduiască la Evrei, la care propovăduiau ceilalți Apostoli. Ci el voia să propovăduiască la neamuri sălbatice și varvare, la care încă nu mersese să propovăduiască vreun Apostol. Pentru aceasta zice că: Încă nu mă văzuseră la față Creștinii din Iudeea, astfel încît cum aş fi propovăduit lor tăierea împrejur, precum mă prihănesc Creștinii Evrei din Galatia? – căci acesta este lucru cu totul nepotrivit și neurmat. Și – zice – Creștinii din Iudeea doar auzeau de mine că m-am întors la Hristos și că propovăduiam acea credință pe care mai înainte o goneam și încercam să o pierd.¹

24 *Și-L proslăveau pe Dumnezeu întru mine.*

Și cuvîntul acesta însemnează smerita-cugetare a fericitului Pavel, pentru că nu a zis: „se minunau de mine”, sau: „mă laudau”, ci pune totul în seama darului lui Dumnezeu, zicînd: Slăveau întru mine pe Dumnezeu, Care Însuși a isprăvit tot ce s-a făcut de mine, iar nu eu.²

¹ Pentru ce zice însă Luca în *Fapte* că „Varnava, luîndu-l pe el, l-a dus la Apostoli (...) și era cu ei intrînd și ieșind în Ierusalim și propovăduia cu îndrăzneală în numele Domnului. Și vorbea și se sfădea cu eleniștii, iar ei căutau să-l ucidă” (*Faptele Apostolilor* 9:27-29)? Deci, de vreme ce Pavel împreună se întreba și vorbea cu eliniștii, adică cu Evreii ce primiseră *Sfînta Scriptură* precum o tîlmăciseră cei 70 de eliniști [*Septuaginta*, n. m.], cum zice aici Pavel că nu-l văzuseră la față Creștinii din Iudeea? Sau zice că nu Creștinii din Ierusalim nu-l știau și nu-l văzuseră, căci cu dînșii se întreba împreună, ci Creștinii ce locuiau în celelalte părți ale Iudeei și ale Palestinei. (n. aut.)

² Iar Fotie, tîlcuind, zice: „«Slăveau pe Dumnezeu întru mine», adică «pentru mine», și nu pe cutare sau cutare învățător, ci pe Însuși Dumnezeu, căci acesta era Cel care mi-a descoperit și m-a învățat propovăduirea.” (n. aut.)

CAPITOLUL II

1 Apoi, după paisprezece ani, iarăși m-am suit în Ierusalim cu Varnava, împreună luînd și pe Tit.

2 M-am suit însă după descoperire

Pricina întîii suiri la Ierusalim a lui Pavel a fost Petru, anume ca să-l istorisească și să-l vadă pe Petru – precum a zis mai sus. Iar a suirii a doua, pe care o zice aici, a fost pricină dumnezeiască și descoperire mai presus de fire ce i s-a făcut. Și zice că avea împreună cu el pe Varnava și pe Tit, ca pe niște martori că propovăduirea sa era plăcută și primită și de ceilalți Apostoli.

și am pus înaintea lor evanghelia pe care o propovăduiesc la „neamuri”,

Adică: Am arătat Apostolilor propovăduirea pe care o fac la „neamuri”, fără a propovădui să se taie împrejur. Dar pentru care pricină a arătat Apostolilor abia după atîția ani evanghelia pe care o propovăduia, de vreme ce s-ar fi convenit să le-o arate dintru început, cînd a crezut, ca să cunoască dacă aleargă bine sau rău? Căci lucrul ar fi fost cu adevărat fără socoteală, ca, după ce paisprezece ani și mai mult alerga propovăduind evanghelia, să aibă trebuință a învăța apoi dacă aleargă bine sau s-a ostenit în zadar! De aceea, dacă ar fi arătat propovăduirea sa Apostolilor ca să învețe el însuși despre calea pe care a umblat, negreșit aceasta ar fi fost fără socoteală și fără gîndire – așa precum am zis. Dar Pavel s-a dus la Ierusalim fiindcă vedea pe mulți că se sminteau pentru că Petru primea tăierea împrejur și pe mulți îi tăia împrejur, iar el însuși nu o primea, și astfel era bănuit că face fărădelege. Iar a merge, l-a sfătuit Sfîntul Duh, după o descoperire mai presus de fire, pentru ca aceia care se sminteau să se încredințeze și să se înduplece că nu este osebire și sminteală între propovăduirea lui Petru și aceea a lui Pavel, ci că Petru iartă tăierea împrejur după iconomie și pogorămînt, fiindcă el le propovăduia Evreilor, care se tăiau împrejur. Deci nu a fost fără socoteală ceea ce a făcut Pavel, că a mers la Ierusalim și a arătat Apostolilor despre propovăduirea sa după atîția ani, pentru că Duhul cel Sfînt l-a pornit să meargă, și el, supunîndu-se, a ascultat în chip drept și binecuvîntat.

îndeosebi însă celor ce se socoteau,

Fiindcă cei ce se sminteau erau mulți, Pavel a vorbit cu osebire cu Petru și cu Apostolii cei mai aleși ce erau împreună cu Petru, ca să nu urmeze mai multă

tulburare și gîlceavă și să nu se facă mai mare sminteală, fiindcă multe zeci de mii de Evrei erau în Ierusalim și multe mii¹ care se sminteau, precum am zis. Aceștia, îndată ce ar fi auzit că Pavel strică și nu primește tăierea împrejur aflîndu-se chiar în Ierusalim, s-ar fi tulburat și s-ar fi ridicat cu toții. Așadar pentru pricina aceasta a vorbit de o parte cu Apostolii. Cînd a vorbit cu Apostolii avea însă împreună cu sine pe Tit și pe Varnava, ca să mărturisească celorlalți că Pavel nu s-a arătat Apostolilor că propovăduiește ceva potrivnic.

Și, zicînd despre Apostoli că „se socoteau” și se păreau, nu spune cu acest cuvînt că Apostolii de pe lîngă Petru nu ar fi fost într-adevăr mari și întii aleși, ci o zice ca să pună împreună socoteala și hotărîrea obștească a celor mulți cu a sa, adică să arate că Apostolii ce erau pe lîngă Petru se socoteau mari nu numai de el, ci și de toți ceilalți. Chiar Pavel zice pentru sine: „Mi se pare că și eu am Duhul lui Dumnezeu” (*1 Corinteni 7:40*), nu ca să tăgăduiască faptul că într-adevăr avea Duhul lui Dumnezeu, și doar părea că îl are, ci ca să arate și obșteasca socotință a oamenilor, pe lîngă care el însuși socotea că are Duhul lui Dumnezeu. Deci zice: Le-am vorbit îndeosebi Apostolilor „ce se socoteau”, adică celor mari, și slăviți și socotiți astfel de către toți.

nu cumva alerg sau am alergat în deșert.

Adică: Pentru ca să-i învăț pe cei ce se smintesc de mine că nu alerg și nu propovăduiesc în deșert și în zadar, iar nu ca să învăț eu. Căci cum aș fi avut trebuință a învăța eu, căruia Dumnezeu-Părintele mi l-a descoperit pe Fiul Său și evanghelia Fiului Său.² Sau cum aș fi avut trebuință, după atîția ani, a mă încredința dacă alerg ori nu în deșert și în zadar eu, care ziceam „Așa mă lupt, nu ca și cum aș bate aerul” (*1 Corinteni 9:26*)? – căci acest lucru ar fi cu totul nepotrivit.

3 Ci nici Tit, care era cu mine, Elin fiind, nu a fost silit a se tăia împrejur

Zice: Tit, cu toate că era Elin și netăiat împrejur, nu a fost silit a se tăia împrejur, ceea ce a fost o prea-mare dovadă că nici Petru, nici Apostolii ce erau cu

¹ Căci așa ziceau către Pavel cei ce erau pe lîngă Iacov, „fratele lui Dumnezeu”: „Vezi, frate, cîte zeci de mii de Iudei ce au crezut sînt, și toți sînt rîvnitori ai Legii și s-au înștiințat de tine că înveți depărtarea de Moisi pe toți Iudeii ce se află pe la „neamuri”, zicîndu-le a nu-i tăia împrejur pe copiii lor, nici a umbla după obiceiurile Legii” (*Faptele Apostolilor 21:2*). (n. aut.)

² Fotie spune însă că zicerea „dacă nu alerg sau am alergat în deșert” se poate citi și în chip întrebător, adică: Nu cumva alerg sau am alergat în deșert? Nu! – adică: Nu alerg și nici n-am alergat în deșert, ci toate le-am făcut cu încredințare și cu purtare de grijă. (n. aut.)

Petru nu primeau tăierea împrejur după cuvîntul de căpetenie, ci după icoomic și pogorămînt, pentru Evrei, care se tăiau împrejur. De aceea, nu l-au muștrat pe Pavel și propovăduirea lui, al cărui ucenic era Tit cel netăiat împrejur.

**4 pentru frații mincinoși cei prea-ascunși,
care s-au îndesat să iscodească slobozenia noastră
pe care o avem în Hristos, ca să ne robească pe noi,**

Alcătuirea acestei cuprinderi [„frază”, *n. m.*] este astfel: Tit nu a fost silit a se tăia împrejur nici măcar pentru frații mincinoși intrați pe ascuns [...], adică: Cu toate că frații mincinoși ce veniseră pe ascuns voiau aceasta și vrăjmășuiau (căci aceasta însemnează „intrați pe ascuns”), fiind de față și stînd împotriva mea, Apostolii nu l-au silit pe Tit a se tăia împrejur nici pentru ei, nici pentru împotrivirea lor. Dar pentru ce-i numește Pavel „frați mincinoși” pe cei ce primeau tăierea împrejur, de vreme ce și Apostolii cei mai aleși o primeau? Fiindcă Apostolii primeau tăierea împrejur făcînd pogorămînt pentru slăbiciunea Evreilor ce crezuseră în Hristos, iar frații mincinoși intrați pe ascuns legiuiau că se cuvine a se face tăierea împrejur numai decît, ca să apere cu aceasta *Legea cea Veche*. De aceea îi numește pe dînșii „frați mincinoși”. Și, zicînd că acești frați mincinoși au intrat pe ascuns, arată ascunsa lor vrăjmășie. La fel, zicînd că au intrat pe ascuns ca „să iscodească slobozenia noastră”, arată că ei erau vrăjmași și luptători, căci cei ce se fac iscoditori nu intră pe ascuns prin cetăți pentru nici un alt scop decît numai ca să afle cu amănuntul toate părțile și locurile cetății, și din acestea să poată sparge cetatea aceea cu lesnire și să o robească. Lucrul acesta îl făceau și acei iscoditori frați mincinoși, care socoteau și căutau care sînt netăiați împrejur și au „slobozenia în Hristos”, adică nu sînt supuși obiceiurilor și robiei *Legii celei Vechi*, ca să afle apucare și să-i silească a se tăia împrejur, și cu acest chip să-i supună iarăși robiei *Legii*, robie de care ne-a slobozit Hristos. Deci, din amîndouă acestea este arătat că Apostolii îngăduiau oarecari obiceiuri ale *Legii*, ca să poată a-i slobozi pe Evrei din robia *Legii* cu încetul, iar acești frați mincinoși făceau cu totul dimpotrivă, ca să crească adică și să întărească robia *Legii*.

**5 căroră nici un ceas nu ne-am plecat supunerii,
ca adevărul evangheliei să rămînă la voi.**

Nu a zis: „nici într-un pușin nu ne-am înduplecat la cuvîntul fraților mincinoși”, ci: „supunerii lor”, fiindcă ei – zice – nu făceau acestea ca să ne învețe cele ale *Legii*, ci ca să ne supună și să ne robească *Legii*. Pentru aceasta, ne-am

plecat Apostolilor și i-am ascultat, iar de acești frați mincinoși nu am ascultat. Pentru ce? Pentru ca să rămână încredințate și adevărate cele ce v-am propovăduit. Ce anume? Că cele vechi au trecut, că *Legea* a rămas nelucrătoare și a încetat și că Hristos nu-i primește și nu-i folosește cu ceva pe cei ce se taie împrejur. Deci, fiindcă am stat împotriva acelor frați mincinoși, cu aceasta am arătat că sînt adevărate cele ce v-am propovăduit, adică despre nelucrarea *Legii* și despre încetarea ei. Deci luați aminte să nu ieșiți afară din adevărul acesta!¹

6 Iar de cei ce se socotesc a fi ceva, oricum ar fi fost ei cîndva, nu am nici o grijă, că Dumnezeu nu caută la fața omului.

Fiindcă unii urmau a i se împotrivi și a-i zice: „Atunci cum au poruncit Apostolii să se taie împrejur Evreii care au crezut?” – Pavel dezleagă aici această zicere împotriva. Și nu zice adevărata pricină pentru care Apostolii au poruncit a se tăia împrejur, adică după iconomie și după pogorămînt, pentru ca cei ce crezuseră dintre Evrei, auzind că Apostolii după iconomie, iar nu după adevăr îngăduie tăierea împrejur, să nu se despartă de Apostoli ca de unii ce strică *Legea*. Căci unii pentru aceasta alergau la Apostoli în acea vreme, fiindcă păzeau *Legea*. Așadar Pavel nu spune pricina aceasta și nu o arată, pentru folosul celor ce crezuseră dintre Evrei. Zice însă un cuvînt foarte greu pentru Apostoli: „eu nici o grijă nu am”, adică: Eu nu am nici o îngrijire pentru „cei ce se socotesc a fi ceva”, adică pentru Apostolii cei mari, dacă propovăduiesc ori nu tăierea împrejur. Căci ei înșiși vor da cuvînt despre aceasta înaintea lui Dumnezeu, și Dumnezeu nu Se va milostivi de fața lor, nici Se va rușina că sînt mari (exarhi) ai Apostolilor, căci „Dumnezeu nu caută la fața omului”. Vezi însă – o, cititorule! – că nu a zis: „oricum sînt acum”, ci: „oricum au fost cîndva”, ca să arate că acum Apostolii au încetat de a propovădui așa și a primi tăierea împrejur, fiindcă propovăduirea evangheliei a strălucit pretutindeni și credința lui Hristos a sporit și a crescut. Pavel zice însă acestea nu pentru ca să-i defaime pe Apostoli, ci ca să-i folosească pe cei ce îl auzeau.

¹ Tîlcuind aceasta, Fotie zice cu chip de nedumerire: „Dacă Tit n-a fost silit a se tăia împrejur nici pentru frații mincinoși ce se îndesaseră pe ascuns, pentru ce l-a tăiat împrejur pe Timotei?” Și tot el răspunde că nici pe acela nu l-a tăiat împrejur pentru frații mincinoși – să nu fie! – ci ca să-i dobîndească pe cei ce se sminteau pentru slăbiciunea cugetărilor. Căci pentru cei slabi de socoteală trebuie a face pogorămînt, spre vindecarea blîndă a bolii, iar celor ce năvălesc din răutate și din vicleană socotință se cuvine a nu ne îndupleca nici cît de puțin. Căci aceștia nu numai că nu au trebuință de vindecare, patima întărindu-se întru dînșii mai presus de toată vindecarea, dar și pe cei de lîngă dînșii caută să-i umple de boala lor. Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Pavel: „nu ne-am plecat lor nici un ceas”. (*n. aut.*)

Căci mie, cei ce se socotesc nu mi-au adăugat nimic mai mult,

Dumnezeu – zice – va purta grijă pentru Apostolii cei mari și aleși, „oricum ar fi fost cîndva”, iar eu aceasta știu, că ei nu mi s-au împotrivit cu nimic și nici n-au adăugat ceva mai presus de propovăduirea mea.

7 ci dimpotrivă, știind ei că mi s-a încredințat evanghelia

netăierii împrejur, precum lui Petru a tăierii împrejur,

*8 că Cel ce a lucrat cu Petru spre apostolia tăierii împrejur
a lucrat și cu mine la „neamuri”.*

9 Și, cunoscînd darul lui Dumnezeu dat mie, Iacov, Chifa și Ioan,

cei ce erau socotiți a fi stîlpi, ne-au dat mie și lui Varnava

dreapta împărtășirii, ca noi [să propovăduim] la „neamuri”,

iar ei la tăierea împrejur,

Unii tâlcuiesc zicerea aceasta așa: Nu numai că Apostolii cei aleși nu au îndreptat nimic din propovăduirea mea, ci, dimpotrivă, ei s-au îndreptat din propovăduirea mea. Dar înțelegerea lui Pavel nu este așa, căci cum s-ar fi îndreptat Apostolii cei mari din propovăduirea lui Pavel, cînd fiecare dintr-înșii era desăvîrșit? Dar Pavel zice aceasta cu chip săritor, care se netezește așa: „ci, dimpotrivă, mi-au dat dreapta împărtășirii”, apoi celelalte cuvinte sînt în mijloc, „știind că mi s-a încredințat evanghelia netăierii împrejur”, și celelalte. Atît de departe – zice – erau Apostolii de a mă îndrepta, încît m-au și lăudat și s-au unit într-un glas ca eu și cu Varnava să propovăduim evanghelia la „netăierea împrejur”, adică la „neamuri”, iar ei să propovăduiască la „tăierea împrejur”, adică la Evrei. Căci aici Pavel nu numește „tăiere împrejur” și „netăiere împrejur” înseși lucrările goale ale tăierii și ale netăierii împrejur, ci-i numește pe cei netăiați împrejur, adică pe „neamuri”, și pe cei tăiați împrejur, pe Evrei. Și Pavel se arată aici de o cinste cu Petru, fiindcă spune că Însuși Dumnezeu, Care i-a dat lui Petru lucrarea evangheliei și apostolia către Evrei, i-a dat și lui apostolia către „neamuri”. Și vezi cum a arătat că propovăduirea sa a fost plăcută nu numai Apostolilor, ci și lui Dumnezeu, căci zice: „cunoscînd Apostolii darul lui Dumnezeu care mi s-a dat”. Și nu a zis: „auzind”, ci: „cunoscînd din lucrările înseși”. Căci – zice – dacă propovăduirea mea nu ar fi fost plăcută lui Dumnezeu, cum mi-ar fi dat El darul Său? Ascultă însă cum pomenește Pavel pe cei trei Apostoli mai aleși, pe Petru, pe Iacov¹ și pe Ioan,

¹ Se vede că Pavel îl numește aici pe Iacov „fratele lui Dumnezeu”, de care a pomenit și mai înainte, zicînd: „Iar pe altul dintre Apostoli nu am văzut, fără numai pe Iacov «fratele

cu laudă și cu orăție. Căci zice pentru dînșii: „cei ce sînt socotiți a fi stîlpi”, adică: Cei mari, pe care toți îi laudă și îi slăvesc în toate părțile, aceștia sînt care mărturisesc că propovăduirea mea este plăcută lui Hristos. De aceea, „ne-au a dat mie și lui Varnava dreapta împărțirii”, adică s-au unit și ne-au făcut părtași ai lor, și au arătat că le place propovăduirea mea, pentru că nu se osebește cu nimic de a lor.

**10 numai să ne aducem aminte de cei scăpătați (săraci),
ceea ce m-am și sîrguit a face eu însumi.**

Ne-am împărțit – zice – cu ceilalți Apostoli la propovăduirea evangheliei, și aceia propovăduiau la Evrei, iar eu și Varnava la „neamuri”. Pe cei scăpătați însă nu i-am împărțit, ci îi aveam de obște și aceia, și noi. Căci în Ierusalim erau mulți Creștini care crezuseră dintre Evrei ale căror averi fuseseră răpitate de către Evreii necredincioși, și erau atît de lipsiți, încît nu aveau nici hrana cea de nevoie. Fiindcă Elinii nu-i vrăjmășuiau atît pe cei ce credeau în Hristos dintre Elini, precum Evreii pe cei ce crezuseră dintre Evrei. De aceea, Pavel avea pentru dînșii multă purtare de grijă, ca să le iconomisească cele de trebuință, precum chiar el mărturisește aici, zicînd: „m-am sîrguit a face aceasta eu însumi”. Fiindcă totdeauna se silea să adune milostenie de la Creștinii din „neamuri”, ucenicii săi, și să o aducă singur la Ierusalim sau să o trimită cu alții.¹

11 Iar cînd a venit Petru în Antiohia, i-am stat împotriva pe față,

Mulți socotesc că Pavel îl prihănește aici pe Petru ca pe un fățarnic, dar lucrul nu este așa, căci toate cîte se văd că le-a zis Pavel împotriva lui Petru i le-a zis și le-a făcut după iconomie. Iar pricina iconomiei a fost aceasta: aflîndu-se în Ierusalim, Petru îngăduia a se tăia împrejur fiii Evreilor credincioși, fiindcă nu era cu putință a-i smulge din *Lege* dintr-o dată. Iar cînd a venit în Antiohia, mînca împreună cu cei din „neamuri” și netăiați împrejur și petrecea împreună cu dînșii cu slobozenie. Dar, pentru că s-a întîmplat a veni în Antio-

---

Domnului»“ (*Galateni* 1:19). Și după puțin va vorbi despre acesta: „că, mai înainte de a veni unii de la Iacov” (*Galateni* 2:12), de la fratele Domnului adică – precum tilcuiește Teofilact – căci Iacov fratele lui Ioan se vede a fi luat cununa muceniei mai înainte, precum mărturisesc *Faptele*. (n. aut.)

¹ Milostenia aceasta către „sfinții din Ierusalim”, anume către Creștinii scăpătați ce se aflau în Ierusalim, se vede că o pomenește Pavel mai ales: *1 Corinteni* 16:1; *2 Corinteni* 8:4, 9:1; *Romani* 15:26. (n. aut.)

hia oarecari Ierusalimiteni ce crezuseră din Evrei, Petru se ferea de cei din „neamuri”, și nu mânca și nu petrecea împreună cu ei, ca mai înainte, întâi ca să nu-i smintească pe acei Ierusalimiteni, și a doua ca să-i dea lui Pavel prilej binecuvîntat să-l mustre. De aceea l-a și muștrat Pavel pe Petru, iar Petru a suferit muștrarea fără nici o stare împotriva, căci în acest chip ar fi urmat ca Ierusalimitenii, ucenicii lui Petru, să se strămute de la tăierea împrejur și de la obiceiurile *Legii*, văzînd că învățătorul lor e muștrat de Pavel, iar el tace, neavînd ce să zică. Deci, a sta Pavel împotriva lui Petru, era numai o formă de luptă, iar nu luptă cu adevărat. Pentru că, dacă ar fi fost cu adevărat luptă, Pavel nu l-ar fi muștrat pe Petru înaintea Ierusalimitenilor acelora, ucenicii lui Petru, căci i-ar fi smintit foarte pe aceștia, văzînd cum se luptă căpeteniile Apostolilor. Însă lupta aceea închipuită întru arătare s-a făcut îndreptare a ucenicilor, și de aceea nici Petru nu a zis ceva împotriva, arătînd că primea și suferea această stare împotriva a lui Pavel pentru iconomie.

căci era osîndit.

Nu a zis că Petru era osîndit de el, ci de obște, de toți cei ce nu știau iconomia pe care o făcea, și socoteau că Petru este fățarnic și că, atîta vreme cît nu se aflau Ierusalimitenii în Antiohia, mânca și petrecea împreună cu cei din „neamuri”, iar cînd au venit aceia s-a sfiit de dînsii.¹ Oarecari însă au înțeles că Petru era mai înainte osîndit fiindcă mîncase împreună cu Corneliu cel de alt neam, precum mărturisesc *Faptele* (capitolul 10) și de aceea acum, cînd veniseră în Antiohia Ierusalimitenii, s-a temut ca nu cumva să-l osîndească iarăși. De aceea s-a sfiit și s-a osebit de cei din „neamuri”, și aceasta a fost pricina pentru care i-a stat împotriva Pavel.

---

¹ Dar pentru ce a tăcut Pavel și nu a spus că Petru făcea iconomie iertînd tăierea împrejur, și că din iconomie nu petrecea împreună cu „neamurile” cele netăiate împrejur? Înțeleptul Fote răsunde, zicînd: „Dacă ar fi spus că Petru iartă tăierea împrejur din iconomie, Pavel ar fi întărit ceea ce voia să surpe, adică a se primi tăierea împrejur. Căci cei ce ar fi auzit ar fi zis: Dacă Petru face bine îngăduind tăierea împrejur din iconomie, atunci tu – o, Pavele! – de ce nu o îngădui, și de ce osîndești ceea ce numești iconomie? Iartă dar să se facă și nu o opri, și numește-o cum vrei, ori iconomie, ori dogmă și amănunțime! Căci sufletul ce iubește un lucru, îndată ce apucă puțin prilej, mai mult se apropie și se împletește cu acela. Așadar, pentru a nu cugeta și a zice acestea cei ce luau aminte la *Lege*, Pavel nu a vorbit din înțelepciune de iconomia lui Petru și a osîndit aspru fapta aceasta a tăierii împrejur, muștrîndu-i pe cei ce o iartă ca pe unii fără de lege, ca prin muștrarea cea aspră să-i înspăimînte și să-i îndrepteze pe cei ce cu adevărat făceau fărădelege tăindu-se împrejur. De aceea, nu se lepăda a-i numi osîndiți și fățarnici, zicînd că nu umblă drept pe picioare. (*n. aut.*)

**12 Căci, mai înainte de a veni unii de la Iacov,
mînca împreună cu „neamurile”, iar cînd au venit ei,
se sflia și se osebea pe sine, temîndu-se de cei din tăierea împrejur.**

Aici, spune și pricina pentru care aceia îl osîndeau pe Petru: De la Iacov – zice – „fratele Domnului”, cel ce învăța în Ierusalim ca episcop al lor, s-au trimis din Iudeea în Antiohia oarecari Creștini care crezuseră în Hristos dar încă țineau *Legea Veche*. Văzîndu-i pe aceștia și temîndu-se nu de a se primejdui el însuși, ci pentru a nu-i sminti pe dinșii și a-i face să se despartă desăvîrșit de credința lui Hristos, Petru s-a osebit de împreuna-petrecere cu cei din „neamuri”. Deci – văzînd că Petru face aceasta, dar neștiind pentru ce o face – unii îl prihăneau pe el.

**13 Și împreună cu el s-au fățărnicit și ceilalți Iudei,
încît și Varnava a fost tras în fățărnicia lor.**

Pavel numește „fățărnicie” lucrul și iconomia lui Petru, o dată pentru că nu voiește să arate cu ce socoteală și scop se osebea Petru de petrecerea împreună cu cei din „neamuri” și alta încă pentru ca să smulgă din rădăcină așezarea și plecarea Galatenilor către *Legea Veche*. Iar „ceilalți Iudei” sînt numiți de Pavel nu aceia ce veniseră de la Ierusalim, ci aceia ce se aflau în Antiohia, care, văzîndu-l pe Petru că se osebește de împreuna petrecere cu cei din „neamuri”, s-au osebit și ei.

**14 Iar cînd am văzut că nu umbla drept pe picioare
cătred adevărul evangheliei, i-am zis lui Petru înaintea tuturor:**

Să nu te tulbure – o, cititorule! – cuvintele acestea goale ale lui Pavel, anume că „nu umbla drept pe picioare către adevărul evangheliei”. Pentru că el nu zice acestea ca să-l defaime pe Petru, ci pentru aceia ce aveau să se folosească din vestea că Petru a fost certat și muștrat că ține obiceiurile *Legii*. De aici, oricine ar fi avut dreptate a le zice lor: Dacă pînă și Petru a fost muștrat pentru obiceiurile *Legii*, cum mai cutezați voi a le păzi de aici încolo? Pentru aceasta l-a certat și l-a muștrat Pavel pe Petru înaintea tuturor, ca să audă aceia și să se teamă că stîlpul cel atît de mare al Apostolilor a fost certat și nu a avut cu ce se dezvinovăți.¹

¹ Icumenie zice însă că Pavel, voind să arate iconomia cu care Petru se osebea pe sine și de „neamuri”, a zis că „nu umblă drept pe picioare către adevărul evangheliei”, precum și mai sus a zis că el „se fățărnicia”. Și nu umbla drept cu aceștia după adevărul evangheliei pentru că adevărul evangheliei acesta este: nici a tăia împrejur, nici a se osebi cineva de „neamuri” și de cei netăiați împrejur, de vreme ce „în Hristos nu este tăiere împrejur, nici netăiere împrejur, nici Iudeu, nici Elin” (*Coloseni* 3:11). (*n. aut.*)

Iar Evsevie al Chesariei zice că Pavel nu l-a certat pe marele Petru, căpetenia, ci pe un alt Chifa, unul din cei 70 de Apostoli. Evsevie zice că nu era de cuviință a avea a doua oară certare și mustrare Petru, care s-a dezvinovățit la începutul propovăduirii sale, când unii s-au smintit pentru că a mâncat împreună cu Corneliu cel de alt neam.¹ Dar ar putea zice cineva către Evsevie: O, prea-înțeleptule! – nici noi nu zicem că Petru a fost certat de Pavel pentru că nu ar fi știut cuviința, ci că a suferit certarea lui Pavel de voia lui, ca să se îndrepteze ceilalți.

Dacă tu, Iudeu fiind, viețuiești ca „neamurile”, și nu ca Iudeii, de ce-i silești pe cei din „neamuri” a viețui iudaicește?

Cu aceste cuvinte, Pavel mai că strigă către cei trimiși de la Iacov care erau de față și către toți Creștinii ce țineau *Legea*: Urmați învățătorului vostru Petru, fraților, pentru că și el, Iudeu fiind, iată că a mâncat cu cei din „neamuri”. Vezi dar că Pavel îl muștră pe Petru pentru folosul ucenicilor săi, adică al acelorora din „neamuri”, fiindcă Petru îi silea să se taie împrejur și să păzească cele ale Iudeilor, cu mustrarea aceasta urmînd ca propovăduirea lui Pavel să se facă mai bine primită de ucenicii săi.

15 Noi sîntem Iudei din fire, iar nu păcătoși din „neamuri”.

Zice: Noi – care „sîntem Iudei din fire”, adică nu nemernici [„venetici”, *n. m.*] veniți la religia Iudeilor din alte neamuri, ci sîntem nașterea părinților și a strămoșilor Iudei, crescuți și hrăniți cu obiceiurile *Legii Vechi* – am lăsat această petrecere a noastră și cele ale *Legii* și am năzuit la credința lui Hristos.

***16 Știind însă că omul nu se îndreptează din faptele Legii, ci numai prin credința lui Iisus Hristos, am crezut și noi în Hristos Iisus, ca să ne îndreptăm din credința lui Hristos, și nu din faptele Legii. Căci nici un trup nu se va îndrepta din faptele Legii.*²**

¹ Când s-a suit Petru în Ierusalim și cei din tăierea împrejur cîrteau către dînsul, zicînd că a intrat la bărbații care nu aveau tăiere împrejur și a mâncat împreună cu dînșii, atunci el a povestit vedenia pe care o văzuse pogorîndu-se din cer ca un giulgiu, și că Duhul cel Sfînt i-a zis să meargă împreună cu cei trei bărbați trimiși de Corneliu, și că, îndată ce a început a le grăi lor cuvîntul lui Dumnezeu, a căzut Duhul cel Sfînt peste cei ce erau împreună cu Corneliu și celelalte pe care vezi-le la *Faptele*, capitolul 11. Și așa, auzind acestea, Evreii s-au liniștit și au slăvit pe Dumnezeu, zicînd: Cu adevărat, Dumnezeu a dat și „neamurilor” pocăință spre viață. (*n. aut.*)

² Icumenie vrea ca toate cuvintele acestea să fi fost zise de Pavel către Petru înaintea tuturor, însă mai încolo tot el zice că starea împotrivă către Petru au fost doar acele cuvinte: „Da-

Vezi că Pavel le zice aici pe toate cu încredințare și cu amănuntul: Căci noi – zice – ne-am lepădat de *Lege* nu pentru că ar fi vicleană și rea – precum huleau Maniheii – ci pentru că e slabă și neputincioasă a ne îndrepta. Fiindcă nimeni – zice – nu putea să îndeplinească faptele și poruncile *Legii*, care erau grele și cu anevoie de isprăvit nu pentru mărimea lor, ci mai mult pentru micșorătatea lor, adică pentru luarea-aminte a îndatoririlor ei cele mici și proaste. Sau și altfel: Noi ne-am lepădat de *Lege* pentru că nu sfințea sufletul, ci curățea numai spurcăciunea trupului; pentru aceasta dar și tăierea împrejur este de prisos și zadarnică. Iar mai departe are să spună că tăierea împrejur este chiar primejduitoare, fiindcă îi desparte pe oameni de la Hristos.

**17 Dacă însă, căutînd a ne îndrepta întru Hristos,
ne-am afla păcătoși și noi înșine, este oare Hristos slugă a păcatului?**

Zice: Noi, Creștinii ce am crezut dintre Evrei, am căutat a ne îndrepta întru Hristos și pentru aceasta am lăsat *Legea*. Și – fiindcă, precum ziceți voi, Galatenii, este păcat a lăsa cineva *Legea* – atunci Hristos ne-a aruncat întru acest păcat, căci pentru Dînsul am lăsat toate obiceiurile *Legii*. Încît – după cele zise de voi – înseamnă că Hristos nu numai că nu ne-a îndreptat, dar ni S-a făcut și pricinuiitor de mai mult păcat și osîndă, fiindcă ne-a înduplecat să lăsăm *Legea* și să-I urmăm Lui.

Să nu fie!

Fiindcă a adus cuvîntul la o înțelegere necuvenită, anume că Hristos S-a făcut pricinuiitor de păcat, Apostolul nu a avut trebuință a tăgădui cu multe cuvinte necuviința aceasta, ci s-a mulțumit să spună să nu fie să fi fost Hristos pricinuiitor de păcat! – cuvînt tăgăduitor pe care Pavel obișnuiește a-l zice totdeauna la lucrurile acelea ce sînt cu totul oprite și învederat necuviincioase.

**18 Căci, dacă zidesc iarăși ceea ce am stricat,
mă arăt pe mine însumi călcător de poruncă.**

Vezi – o, cititorule! – înțelepciunea marelui Pavel: Galatenii ziceau că cel ce va dezlega *Legea* este călcător de *Lege*, iar Pavel o arată pe cea cu totul dimpotrivă, anume că cel ce păzește *Legea* este călcător de poruncă, căci călcă nu numai credința lui Hristos, ci și însăși *Legea cea Veche*! Fiindcă *Legea*

---

că tu, Iudeu fiind, viețuiești ca unul din «neamuri», și nu ca un Iudeu, de ce-i mai silești pe cei «neamuri» să viețuiască evreiește?»; și zice că toate celelalte s-au zis către Galateni, dar că se pot potrivi și lui Petru. [...] (*n. aut.*)

– zice – m-a povățuit la credința lui Hristos și m-a înduplecat să o las pe ea și să urmez lui Hristos. Dar Apostolul va arăta aceasta mai încolo, acum însă zice că *Legea* a încetat și că aceasta am mărturisit-o noi, cei ce am crezut în Hristos dintre Evrei, fiindcă am stricat-o și o am făcut-o nelucrătoare, despărțindu-ne de dînsa și lăsînd-o. Așadar, dacă ne-am sili să punem iarăși *Legea* înainte și să lucrăm obiceiurile ei, negreșit ne facem călcători de poruncă, fiindcă o lăudăm pe ceea ce a fost stricată de Dumnezeu.

19 Căci eu, prin Lege, am murit Legii.

Aici, Apostolul arată cum a stricat *Legea* și zice: Prin legea darului și a evangheliei, eu am murit *Legii celei Vechi* a lui Moisi. Sau, se înțelege și așa: Eu am murit *Legii* prin *Lege*, adică însăși *Legea* aceasta, prin cuvintele lui Moisi și ale Proorocilor, m-a povățuit să nu mai iau aminte la dînsa, ci la Hristos. Căci Moisi și Proorocii, proorocind despre Hristos, îi învață pe toți să creadă întru Dînsul, și de aceea, dacă eu iarăși iau aminte și urmez *Legea*, calc însăși *Legea* aceasta. Sau, se înțelege și așa: *Legea* poruncește ca acela ce ar fi călcat poruncile ei să fie pedepsit și să se omoare. Astfel încît, de vreme ce *Legea* era cu neputință a se îndeplini și a se păzi de oameni, eu, cel ce luam aminte la *Lege*, am fost omorît de dînsa pentru că nu puteam să o păzesc; deci, de aici înainte să nu-mi mai poruncească *Legea* mie, celui ce am murit despre dînsa cu îndoită moarte: cu moarte sufletească, pentru că păcătuiesc, neputînd împlini poruncile ei, și cu moarte trupească, fiindcă ea îi osîndește la moarte pe cei ce o calcă. De aceea, cum voi lua mai mult aminte la dînsa, care mă omoară?

Ca să viez lui Dumnezeu, m-am răstignit împreună cu Hristos,

Pentru a nu zice cineva: Și cum viezi tu – o, fericite Pavele! – de vreme ce ai zis mai sus că ai murit din pricina *Legii*? – pentru aceasta zice aici așa: *Legea*, viu fiind, m-a omorît; iar Hristos, luîndu-mă mort de la *Lege*, m-a făcut viu, fiindcă m-am răstignit în chip gîndit și am murit împreună cu El întru Sfîntul Botez. Fiindcă botezul este închipuire a crucii, a morții, a îngropării și a învierii Domnului. Și – zice – minunea este îndoită, pentru că Hristos m-a făcut, dar și pentru că, prin moartea Sa, m-a făcut viu.¹

¹ Iar Coresi, tîlcuind aceasta, zice că cel ce Îl iubește pe Hristos se preface în chipul lui Hristos. [...] De aceea, dacă-L iubești pe Dumnezeu, vei fi Dumnezeu; iar dacă-l iubești pe diavolul, diavol vei fi; dacă iubești trupul, trup vei fi. Ia aminte că lucrul cel dintîi al iubirii dumnezeiești este a-l uni pe cel ce iubește cu cel iubit. De aceea a zis dumnezeiescul Dionisie că numele iubirii dumnezeiești este unitor de putere, și de ținere împreună și mai cu deosebire de amestecare întru bine și întru bunătațe (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 4). A doua lucrare a iubirii dumnezeiești este cea deopotrivă – precum zice aici Pavel: Așa cum Hristos

20 și nu mai vuez eu, ci Hristos viază întru mine.

Zicînd: „m-am răstignit împreună cu Hristos” Apostolul a arătat ghicitoarește botezul. Și, zicînd: „și nu mai vuez eu”, a arătat viețuirea Creștinilor cea datorată după botez, prin care măduarele noastre se omoară spre a nu lucra păcatul; „ci Hristos viază întru mine”, adică: Nici o faptă trupească sau pornire sufletească nu se face întru mine afară de cele ce voiește Hristos. Ci Hristos este Cel ce face toate întru mine, și mă ține și mă stăpînește – adică: Voia mea este moartă, iar voia lui Hristos este vie întru mine și-mi ocîrmuiește viața.¹

S-a răstignit pentru mine, tot astfel și eu deopotrivă mă răstignesc împreună cu Hristos. A treia, a-l face pe cel ce este iubit să-l iubească pe cel ce îl iubește și a-l închipui întru toate cele ce se văd și se gîndesc. Iar a patra lucrare a iubirii dumnezeiești este a pricinui uimire iubitorilor. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Dionisie: „Dumnezeiasca iubire este încă și uimitoare, nelăsînd pe iubitorii săi a fi ai lor, ci ai celor iubite de dînsii, adică ai darurilor dumnezeiești” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 4). Despre aceasta scria, arzîndu-se de iubirea lui Hristos, și dumnezeiescul Ignatie, zicînd către Romani: „Dragostea mea s-a răstignit.” Pentru aceasta a zis și Sfîntul Grigorie al Nissei despre Pavel că dragostea l-a făcut pe el a nu simți nici îndulcire, nici durere, nici frică, nici cît de puțină plecare omenească, ci a se schimba cu totul în Hristos. Pentru această dumnezeiască dragoste a lui Dumnezeu, Andrei, osîndindu-se la cruce de către Egheat, ighemonul Ahaei, zicea: „O cruce! – eu, care de demult te doream, iată, acum dobîndesc plinirea dorului meu.” Pentru dragostea dumnezeiască, Petru i-a spus lui Nero să-l răstignească cu capul în jos. Pentru dragostea dumnezeiască s-a răstignit Filip, în vremea Chesarului Claudiu – precum zice Evsevîe. Pentru dragostea dumnezeiască s-a răstignit Sixtus, în vremea împăraților Decius și Valerian – după Prudențiu. Pentru dragostea dumnezeiască s-a răstignit Dionisie, după multe munci, în vremea lui Adrian. Pentru dragostea dumnezeiască s-a răstignit, în ziua Vinerei celei Mari, Sfîntul Mucenic Caliopie, ucenicul lui Dionisie – după Sirul (*Vezi și subînsemnarea zicerii „și pe vrăjmașii crucii”, Filipeni 2:18, și subînsemnarea zicerii „iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos”, Galateni 6:16).* (n. aut.)

¹ Iar Sfîntul Dionisie Areopagitul tîlcuiește aceasta mai înalt, ca o ispravă a iubirii dumnezeiești uimitoare ce era întru Pavel, zicînd așa: „Este însă și iubire dumnezeiască uimitoare, care nu-i lasă pe iubitori a fi ai lor, ci ai celor iubiți de ei. De aceea, și marele Pavel, fiind cuprins de iubire dumnezeiască și împărtășit de puterea ei uimitoare, zice cu îndumnezeită gură: «nu mai vuez eu, ci Hristos viază întru mine», ca un adevărat iubitor uimit, precum zice chiar el lui Dumnezeu. Și nu mai trăiește viața sa, ci viața Celui iubit de dînsul, ca una foarte iubită” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 4).

Încă și marele Grigorie al Tesalonicului zice, în epistola către Achindin: „Vezi descoperit că darul este nezidit, dar și isprava lucrării celei de acest fel a lui Dumnezeu este nezidită. Aceasta dar înțelege și marele Pavel zicînd că nu mai viază viața cea vremelnică, ci pe aceea dumnezeiască și pururea vecuitoare a Cuvîntului ce locuia într-însul, care, cu darul, s-a făcut fără de început și fără de sfîrșit.” Iar după puține zice iarăși: „Pînă a început a viețui viața cea după porunca lui Dumnezeu, făcută din neființă, Pavel era zidit; iar cînd nu o mai viețuia pe aceasta, ci pe aceea ce i s-a făcut prin locuirea lui Dumnezeu într-însul, s-a făcut nezidit, cu darul dobîndindu-l pe Dumnezeu-Cuvîntul, viu și lucrînd întru el.”

Deci, dacă eu viez întru Dumnezeu altă viață decît cea a lumii și dacă m-am omorît, este arătat că nu mai pot păzi nimic din ale *Legii*.

Iar ceea ce viez acum în trup, viez întru credința Fiului lui Dumnezeu,

Zice: Cele de mai sus le-am zis pentru viața sufletească și gîndită, dar și pentru însăși această viață simțită pe care o trăiesc acum, despre care vei afla că mi-a dat-o Hristos. Căci *Legea* – nepăzindu-se, ci călcîndu-se de oameni – i-a osîndit pe toți sub pedeapsă și moarte. Și nimic nu oprea a se omorî și a se pierde toți, ca niște călcători ai *Legii*, precum, în vremea Potopului, s-au pierdut toți oamenii călcători ai legii celei firești, înainte de *Legea* scrisă. Venind însă Hristos, El ne-a izbăvit de osînda aceasta a *Legii* și de pieire și ne-a îndreptat prin moartea Sa. De aceea, și faptul că viețuim simțitor și în trup îl avem pentru credința în Hristos, Care ne-a îndreptat și ne-a slobozit din primejdia morții.

a Celui ce m-a iubit și S-a dat pe Sine pentru mine.

Pentru ce zice Pavel aici că Hristos l-a iubit și S-a dat pe Sine pentru dragostea lui, de vreme ce Hristos i-a iubit pe toți oamenii și S-a dat pentru toți? Spre dezlegarea acestei nedumeriri, răspundem că Pavel – socotind de ce răutăți ne-a slobozit Hristos și ce bunătăți ne-a dăruit, și aprinzîndu-se de dragoste – a numit a sa, osebită, omeneasca dragoste și darea lui Hristos pentru toți, așa cum și Proorocii Îl numesc Dumnezeu „al lor” pe Dumnezeul cel de obște al tuturor oamenilor, după zicerea psalmică: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, ia aminte de mine!” (*Psalmul 17:3*) și după multe alte zi-

Mai aceleași cuvinte ale lui Pavel le zice și purtătorul de Dumnezeu Ignatie, arzîndu-se de aceeași iubire dumnezeiască: „Nu mă îndulcesc de hrana stricăciunii, nici de îndulcirile vieții acesteia. Pîinea lui Dumnezeu o voiesc, pîinea cerească, pîinea vieții. Și băutura voiesc băutura Lui, care este iubire nestrîcioasă și viață nesfîrșită. Nu mai voiesc a vieții după oameni. Aceasta va fi însă dacă veți voi voi. «M-am răstignit împreună cu Hristos și de acum nu mai viez eu, fiindcă viază întru mine Hristos»“ (epistola către Romani). Vezi și subînsemnarea zicerii „căci ați murit, și viața voastră s-a ascuns împreună cu Hristos întru Dumnezeu” (*Coloseni 3:3*). Iar cum că trei însemnări are viața, vezi la tîlcuirea zicerii „că mie a vieții Hristos îmi este” (*Filipeni, capitolul 1:2*).

Iar Grigorie al Nissei, tîlcuind aceasta, zice: „Deci dar, dacă nu mai viază Pavel, cel ce s-a răstignit lumii, ci Hristos viază într-însul, tot ce s-a făcut și s-a zis de către Pavel se pune după cuviință în seama lui Hristos, Cel ce viețuia într-însul. Căci Pavel – cel ce a zis: «De căutați cercare de Hristos ce grăiește întru mine» – zice că și graiurile lui s-au grai de Hristos și că isprăvile sale evanghelice nu sînt ale lui, ci le aferoseșle darului lui Hristos ce locuia într-însul” (cuvînt la zicerea „iar cînd se vor supune Lui toate” (în tomul 2). Iar Vasilie cel Mare zice că „toți Creștinii ce s-au botezat sînt datori a zice întru adevăr cuvîntul acesta al Apostolului: «Iar de acum nu viez eu, ci Hristos viază întru mine.»“ Și vezi cuvintele Sfîntului Părinte la subînsemnarea zicerii „prin care lumea s-a răstignit mie” (*Galateni 4:14*). (n. aut.)

ceri, despre care vezi la capitolul 1 al epistolei către Romani, stih 8. Și alta încă, pentru ca să arate că orice Creștin se cuvine a mărturisi lui Hristos atât de multă mulțumire, încât să mărturisească chiar că doar pentru el singur ar fi murit Hristos. Căci această facere de bine au luat-o de la Hristos mai cu deosebire doar Creștinii ce au crezut într-Însul.¹ De aceea, orice Creștin care, în urma botezului și după atîta facere de bine a lui Hristos, ar lua aminte la *Lege*, acela arată că Hristos nu a murit pentru dînsul. Și apoi cum nu te înfricoșezi tu – o, nebunule Creștine, slujitorul *Legii Vechi!* – ci te întorci iarăși după botez la acea *Lege*, și cu aceasta arăți că moartea lui Hristos este netrebnică? Ia aminte însă la cuvîntul pe care-l zice Pavel aici, că Hristos S-a dat pe Sine la moarte de bună voie, pentru pricina ereticilor Arieni, care hulesc zicînd că Hristos S-a dat la moarte doar după porunca lui Dumnezeu-Părintele, și nu după voia Sa.

21 Nu lepăd darul lui Dumnezeu,

Fiindcă cele zise mai sus erau din silogisme² bănuitoare, acum Apostolul dogmatisește aici hotărîtor: Nu lepăd darul lui Hristos pe care mi l-a dăruit și prin care m-a îndreptat fără de fapte cu moartea Sa, și mai mult nu iau aminte la *Lege* și la cele ale *Legii*.

căci, dacă dreptatea este din Lege, atunci Hristos a murit în zadar.

Dacă *Legea* – zice – are și ea putere a-l mîntui și a-l îndrepta pe om, atunci Hristos a murit în zadar și fără folos. Fiindcă El pentru aceasta a murit, ca să-i mîntuiască pe oameni prin moartea Sa, căci *Legea* nu a putut face aceasta. De aceea, dacă *Legea* îl mîntuiește pe om, moartea lui Hristos este de prisos. Vezi unde ajunge hula?

¹ Despre aceasta, întru o unire cu Pavel, zicea cu dragoste și purtătorul de Dumnezeu Ignatie: „Pe Iisus Îl iubesc, pe Fiul lui Dumnezeu, pe Cel ce a murit și S-a sculat din morți pentru mine” (*Epistola către Romani*). Și iarăși: „Pe Domnul Îl doresc, pe Fiul adevăratului Părinte, pe Iisus Hristos. Pe Acela Îl caut, Care a murit și a înviat pentru noi! Iertați-mă, fraților, să nu mă opriți a ajunge la viață, căci Iisus este viața credincioșilor! Să nu-mi voiți mie moartea, căci moarte este viața cea fără Hristos. Credeți-mă că pe Iisus Îl iubesc, pe Cel ce a murit pentru mine. Ce voi răsplăti Domnului pentru toate cele ce mi-a răsplătit mie?” (la fel). (*n. aut.*)

² Silogism – raționament deductiv compus din trei părți, în urma căruia cea de a treia judecată (concluzia) se deduce din prima (premiza majoră), prin mijlocirea celei de a doua (premiza minoră). (*n. m.*)

CAPITOLUL III

***I O, Galateni fără de minte! – cine v-a zavistuit pe voi
a nu vă pleca adevărului,***

După ce a arătat că nu s-a hirotonisit Apostol de către oameni, nici prin vreun om, și după ce s-a făcut pe sine-și vrednic de crezare, Pavel le vorbește apoi Galatenilor cu mai multă stăpînire și îndrăzneală. Și, fiindcă urmează a cumpăni credința cu *Legea*, mai înainte îi numește pe Galateni „fără de minte”, nu ca și cum ar călca legea lui Hristos, Care a poruncit a nu numi cineva pe fratele său „nebun” (*Matei 5:22*), dar mai ales păzind-o, pentru că nu se osîndește cel ce ar numi „nebun” pe fratele său cu dreptate, ci acela ce l-ar numi așa fără dreptate și în zadar. Iar toți Galatenii s-au numit de Apostol „fără de minte” cu dreptate, pentru că au rămas nesimțitori de afîtea bunătăți și faceri de bine ale lui Hristos, făcînd netrebnică moartea lui Hristos. Vezi însă – o, cititorule! – că, după ce a dovedit către dînșii nelucrarea *Legii*, Pavel îi ceartă, dar îndată încetează certarea. Pentru că nu le-a zis: „cine v-a amăgit?”, ci: „cine va zavistuit?”, mai măsurat, ca să arate că mai înainte făceau lucruri bune și vrednice a fi pizmuite.¹ Pe lîngă acestea, cu zicerea zavistiei și a pizmuirii arată că cei ce înduplecau a se tăia împrejur și a păzi cele ale *Legii Vechi* nu au fost propovăduitori purtători de grijă pentru mîntuirea lor și nu-i învățau acelea pentru ca să îndeplinească lipsa faptelor bune ale Galatenilor, ci mai ales pentru ca să ciuntească și să micșoreze fapta lor bună. Căci o astfel de răutate este zavistia: împiedecătoarea sporirii și a creșterii celui zavistuit. Însă Pavel nu a zis aceasta pentru că zavistia ar avea afîta putere spre a face acestea de sine, ci pentru că aceia ce-i învățau pe Galateni s-au pornit să-i învețe așa din zavistia și pizmuirea lor.

***pe voi, căroră Iisus Hristos vi S-a închipuit înaintea ochilor,
între voi răstignit.***

De ce zice Pavel aici că Hristos S-a răstignit înaintea ochilor Galatenilor, de vreme ce Mîntuitorul S-a răstignit în Ierusalim?² Răspundem că zice aceas-

---

¹ Teodorit a tîlcuit aceasta așa: „Cineva zavistuiește pe unul îmbelșugat, nu pe unul sărac; pe cei bine-norociți, nu pe aceia nenorociți. Deci cuvîntul arată osîrdia lor de mai înainte întru buna-cinstire de Dumnezeu, vădind și parinteasca iubire de fii a Apostolului. Fiindcă-i plînge pe ei că au pierdut bogăția adunată, zicînd: Care demon zavistnic și pizmuitor v-a jefuit bogăția voastră cea lăudată?” (*n. aut.*)

² Măcar că – după *Icumenie* – Pavel nu a zis că Hristos S-a răstignit la Galateni, ci că „S-a închipuit” răstignit, adică: Propovăduirea v-a zugrăvit vouă Crucea, iar voi, cu ochii credinței, L-ați văzut ca și cum ar fi fost de față. Aceasta o zice și Teodorit. [...] (*n. aut.*)

ta pentru că, cu ochii credinței cei gânditori, Galatenii au văzut Crucea și pe Mîntuitorul Hristos mai cu amăruntul și mai curat decît cei ce erau de față în Ierusalim și pe Golgota, care în zadar L-au văzut, căci mulți din cei ce L-au văzut atunci trupește nu s-au folosit cu nimic din privirea aceea. Iar Galatenii și toți Creștinii ce au crezut, deși nu L-au văzut pe Domnul răstignit în chip simțitor și cu înșiși ochii lor, prin credință însă și cu gîndul L-au văzut mai cu amăruntul decît aceia. Zice: Vezi, Hristos „S-a închipuit răstignit între voi”, adică S-a zugrăvit, prin propovăduirea mea, iar voi, Galatenii, crezînd într-însa, L-ați văzut ca și cum ar fi fost de față înaintea voastră. Cuvintele acestea sînt pentru Galateni și laudă, și muștrare totodată: laudă, pentru că primiseră acestea cu atîta credință; și muștrare, pentru că L-au lăsat pe Acela ce L-au văzut gol, răstignit și murind pe Cruce din dragoste pentru ei și, fără a se rușina de Patimile Lui, au alergat la *Legea Veche*. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel a lăsat toate celelalte patimi, și lucrări și Tainele lui Hristos cele din iconomie pentru om, și aduce în mijloc doar Crucea, căci mai ales Crucea a fost capul purtării de grijă a lui Hristos pentru noi – precum zice Hrisostom.

2 Numai aceasta voiesc a ști de la voi:

Din faptele Legii ați luat Duhul, sau din auzirea credinței?

Zice: De vreme ce voi, Galatenii, nu puteți înțelege și nu voiți a socoti adîncul iconomiei lui Hristos din multele cuvinte și din dovezile cele îndelungate, vă zic numai aceasta în scurt și lesne înțeleasă. Răspundeți-mi la această mică întrebare (precum zice Teodorit): De unde ați luat Duhul Sfînt și ați făcut atîtea minuni și semne? Din faptele *Legii*, sau din credință? Arătat este că din credință, de vreme ce pe cînd țineți *Legea* nu aveți Duhul Sfînt și nu faceți minuni. Deci cum de ați lăsat acum credința, care v-a dăruit Duhul cel Sfînt, și țineți iarăși *Legea*?

3 Atît de fără de minte sînteți? Începînd în Duhul, acum vă desăvîrșiți în trup?

Iarăși îi ocărăște și îi numește „fără de minte”, la vreme potrivită. Se cuvea – zice – ca voi să adăugați și să creșteți credința odată cu adăugirea și creșterea vremii. Voi însă nu numai că nu ați mers înainte și nu ați crescut în credință, dar ați făcut dimpotrivă și v-ați întors la cele din urmă. Căci a face voi semne, acesta era lucrul ce împlinea așezarea voastră duhovnicească pe care o aveți și la început, cînd ați crezut; iar a vă tăia împrejur, acesta este lucrul trupesc și doveditor al așezării voastre trupești, pe care ați dorit-o acum, la sfîrșit. Nu a zis însă că se desăvîrșesc în trup în chip lucrător, ci pătimitor,

ca să arate că amăgitorii aceia ce crezuseră din Iudei, luându-i în mâinile lor pe Galateni, îi tăiau prin tăierea împrejur precum jugănesc oamenii dobitoacele necuvântătoare. Iar Teodorit zice că „«Duh» a numit darul, iar «trup» viețuirea după *Lege*, căci cele ale *Legii* erau trupești.”

4 Ați pățimit atâtea în zadar? – dacă a fost în zadar cu adevărat.

Multe ispite suferiseră Galatenii pentru credința lui Hristos, și de aceea, vrînd să-i rușineze, Pavel le zice: Ați pățimit atâtea și atâtea ispite în zadar și fără folos? Căci, dacă vă tăiați împrejur, tot ce ați pățimit mai înainte rămîne zădarnic și nefolositor. Socotiți – zice – cîtă pagubă v-au pricinuit și de cîte cununi v-au lipsit amăgitorii aceia care vă învață să vă tăiați împrejur. Apoi, ca să le dea nădejde de pocăință și de întoarcere la Hristos, adaugă acestea: „dacă a fost în zadar cu adevărat”, adică: Dacă ați voi să vă deșteptați și să vă pocăiți, atunci nu veți fi pățimit în zadar și fără folos cele dinainte, ci vă veți încununa pentru ele.¹ Din aceste cuvinte, să se rușineze cei ce leapădă pocăința, cum erau schismaticii Novațieni! Căci înșiși Galatenii au fost făcători de minuni, și mărturisitori și muceniciei, și au căzut din credința lui Hristos; iar după ce au căzut, Pavel nu i-a lepădat, ci i-a primit cu dulceață la credință și la pocăință.

5 Deci Cel ce vă dă vouă Duhul și lucrează întru voi puteri – din faptele Legii, sau din auzirea credinței?

Spuneți-mi – zice – Dumnezeu, Cel ce v-a dat darul Duhului, încît a prooroci cu acela și a grăi în limbi, Dumnezeu, Cel ce lucrează întru voi puteri de

---

¹ Oarecari din Părinți au tîlcuit zicerea „Ați pățimit atâtea în zadar, dacă a fost în zadar cu adevărat” așa: Pentru acelea mai mult aveți să vă osîndiți, căci, după ce ați gustat din graiurile cele bune ale lui Dumnezeu și ați dobîndit darul Lui, v-ați întors la cele dinainte și v-ați lipsit de dar, făcîndu-vă astfel vinovați de mai mare muncă, fiindcă zice Solomon: „Pentru cei mari, judecata va fi cumplită. Celor mici, Domnul le va arăta iertare și milă, însă cei puternici vor fi pedepsiți cu strășnicie” (*Înțelepciunea lui Solomon* 6:5, 6). Într-un glas cu Părinții aceștia tîlcuiește și Icumenie: „«În zadar» nu înseamnă pagubă, ci nici a lua, nici a da ceva. Dar cel ce a început cu Duhul, și pentru aceasta a căzut în multe ispite, iar apoi s-a schimbat, nu numai că a pățimit în zadar, dar a și pierdut plățile ispitelor, ce i se păstrau pentru necazurile suferite pentru Hristos.” Zice și Vasilie cel Mare (în *Cuvîntul asupra celor ce se îmbată*), oarecum tîlcuind zicerea aceasta, „în zadar”: „Cîte zile ați adunat în zadar, dacă ar fi în zadar cu adevărat! Căci cel ce a ajuns la sporirea faptelor bune iar apoi s-a întors la obiceiul de mai înainte nu numai că s-a păgubit de plata celor făcute, dar se și învrednicește de mai grea osîndire. Căci, gustînd bunul grai al lui Dumnezeu și învrednicindu-se de cunoștința darurilor, toate le-a vîndut, de o puțînă îndulcire amăgindu-se.” (*n. aut.*)

semne și de minuni, pentru faptele *Legii* v-a dat darul acesta și lucrează puterile acestea? Căci acestea lipsesc și se cuvine a se înțelege așa: Din faptele *Legii* v-a dat pe Duhul și lucrează întru voi puterile? Pentru faptele *Legii* – zic – v-a dăruit vouă Dumnezeu acestea, adică S-ar mulțumi Dumnezeu de voi când păziți cele ale *Legii*, sau vi le-a dăruit pentru credința ce ați arătat întru Hristos? Este vădit că pentru credință v-a dăruit vouă acestea! Deci cum ați lăsat credința cu care ați slăvit pe Dumnezeu și năzuți iarăși la *Legea* care a fost stricată și care nu v-a dăruit nimic?

6 Precum și Avraam a crezut în Dumnezeu și i s-a socotit lui ca dreptate (Facerea 15:6).

Din semnele și minunile ce ați făcut, trebuia – zice – să cunoașteți puterea credinței în Hristos. Dar, dacă nu ați cunoscut credința din semne, măcar priviți și socotiți puțin la strămoșul vostru Avraam, a cărui laudă și veste e mare și multă la voi, și veți vedea că tot din credință s-a îndreptat și el. Deci, dacă Avraam, cel ce a fost mai înainte de dar, s-a îndreptat prin credință, cu mult mai virtuos voi, care v-ați învrednicit a lua darul, sînteți datori a ține credința cu care s-a îndreptat strămoșul vostru.¹

7 Să știți dar că cei ce sînt din credință sînt fii ai lui Avraam.

Fiindcă Galatenii se temeau ca nu cumva să cadă din rudenia Patriarhului Avraam, cu care mulți se cinsteau, dacă se vor lepăda de *Lege* și de tăierea împrejur ce se dăduse lui Avraam, Pavel arată aici cu totul dimpotrivă, anume că credința în Hristos îi face fii ai credinciosului Avraam mai mult decît *Legea* și tăierea împrejur. Pentru că Avraam a luat tăierea împrejur numai spre semn osebitor al credinței ce se afla dinainte în lăuntru, în sufletul lui.

8 Și Scriptura, văzînd dinainte că Dumnezeu îndreptează „neamurile” din credință, mai înainte a bine-vestit lui Avraam: „Întru tine se vor blagoslovi toate neamurile” (Facerea 12:3; 22:18).

Aici, Apostolul dovedește că cei ce au credința lui Avraam, aceia sînt și fii ai lui Avraam, și aduce mărturie din *Scriptură*, unde zice: „Întru tine se vor blagos-

¹ După Teodorit, Apostolul învață acestea mai pe larg în trimiterea către Romani, la capitolul 4, unde dovedește că Avraam s-a îndreptat din credință și că fii ai lui Avraam sînt urmașii credinței lui. (*n. aut.*)

lovi toate neamurile”, în loc de: „întru urmarea credinței tale”.¹ Pe lângă acestea, arată însă aici cum credința este mai înainte decît *Legea*, căci credința singură l-a îndreptat pe Avraam încă mai înainte de a se da *Legea*, și cum lucrurile ce se fac acum se întîmplă așa cum a zis mai înainte Dumnezeu. Zice: Căci, „mai înainte văzînd *Scriptura*” – adică Dumnezeu, Cel ce a dat și *Scriptura*, și *Legea* – a înainte-cunoscut și a înainte-hotărît să se îndrepteze oamenii nu din *Lege*, ci din credință. Și nu a zis că „i-a descoperit” sau că „i-a arătat” lui Avraam, ci că „i-a bine-vestit”, ca să înțelegi tu că și Avraam se bucura, și se veselea pentru chipul acesta al îndreptării, anume că prin credință au să se îndrepteze toate „neamurile”, și dorea a se săvîrși lucrul acesta, stăpînînd prin fapte.

9 Drept aceea, cei ce sînt din credință se blagoslovesc împreună cu credinciosul Avraam.

Fiindcă Galatenii se temeau ca nu cumva să fie blestemați dacă nu vor rămîne în *Lege* – căci scris era: „Blestemat va fi tot omul ce nu rămîne întru toate cuvintele *Legii* acesteia spre a le face pe ele” (*Deuteronomul* 27:26) – Pavel arată aici cu totul dimpotrivă, că nu aceia ce rămîn și păzesc *Legea* sînt blagosloviți, ci aceia ce o lasă și aleargă la credință, precum și credinciosul Avraam s-a blagoslovit pentru că a alergat la credință.

10 Căci cîți sînt din faptele *Legii* sînt sub blestem, că scris este: „Blestemat e tot cel ce nu rămîne întru toate cele scrise în Cartea *Legii*, ca să le facă pe ele” (*Deuteronomul* 27:26).

Pentru a nu se împotrivi cineva și a zice: Cu adevărat, cu dreptate s-a îndreptat și s-a blagoslovit din credință Avraam, pentru că încă nu era *Legea*, dar tu – o, fericite Pavele! – arată-mi dacă credința îl îndreptează și îl blagoslovește pe om după ce s-a dat *Legea*! – pentru aceasta Pavel dovedește aici nu numai că credința blagoslovește și îndreptează, dar și că *Legea* se face pricinuitoare de blestem și de păcat. Fiindcă nimeni nu poate face toate cele scrise în *Lege*, iar cel ce nu face acelea este blestemat, precum poruncește chiar *Legea*. Drept aceea – zice – a se blagoslovi omul este însușire doar a credinței, iar nu a *Legii*, și deci în zadar vă temeți că veți fi blestemați dacă veți lăsa *Legea*! Căci, dacă veți lua aminte la *Lege*, mai mult veți fi blestemați, fiindcă nu puteți împlini toate cele poruncite de ea.

¹ Așa îl cuciește zicerea aceasta și Sfîntul Chiril al Alexandriei, zicînd: „întru tine», adică «după chemarea și asemănarea ta»” (*Despre slujirea cu duhul și cu adevărul, cartea a doua*). (n. aut.)

11 Iar cum că, în Lege, nimeni nu se îndreptează înaintea lui Dumnezeu este arătat, căci „dreptul din credință va fi viu” (Avacum 2:4).¹

12 Legea însă nu e din credință, ci „omul ce va face acestea va fi viu într-însele” (Levitic 18:5).

După ce a arătat că *Legea* îi face blestemați pe cei ce o țin, iar credința îi blagoslovește, Pavel arată acum că singură credința îl îndreptează pe om, iar nu *Legea*, aducându-l martor pe Avacum, care zice că „dreptul va via din credință”, și nu din *Lege*. Fiindcă *Legea* nu cere numai credință, ci și fapte, și nimeni nu a putut să păzească faptele *Legii*. Și bine a zis: „înaintea lui Dumnezeu”, căci poate că cei ce păzesc *Legea* par a fi drepti înaintea oamenilor, precum erau fariseii: „Voi sînteți cei ce vă îndreptați înaintea oamenilor (le-a zis Domnul)” (*Luca* 15:15). Deci, de vreme ce *Legea*, fiind anevoie a se păzi, nu-i îndrepta pe oameni, ci chiar îi făcea blestemați, pentru aceasta a venit darul și ne-a arătat cale lesnicioasă, credința adică, prin care ne îndreptăm și ne blagoslovim. Încît, iată, s-a dovedit că credința îi blagoslovea și îi îndrepta pe oameni nu numai înainte de a se da *Legea*, ci mai mult îi îndreaptă în urmă, după ce s-a dat *Legea*.

13 Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcîndu-Se blestem pentru noi, căci scris este: „Blestemat este tot cel spînzurat pe lemn” (Deuteronomul 21:23).²

Vreunul din Galateni ar fi putut sta împotriva, zicînd: Este adevărat că cei ce nu face faptele *Legii* este blestemat și că credința îl îndreptează pe om, dar de unde este arătat că blestemul *Legii* s-a dezlegat și s-a ridicat din mijloc? Căci noi ne temem ca nu cumva să ne aflăm încă sub acest blestem, fiindcă am apucat o dată de ne-am supus robiei *Legii*! Pentru aceasta așadar, Pavel dovedește aici că blestemul acela s-a dezlegat cu mijlocirea lui Iisus Hristos, căci Acesta S-a făcut de bună voie blestem, cu plata aceasta răscumpărîndu-ne din blestem. Blestem pe care nu era drept a-l lua Hristos, pentru că El a plinit

¹ Vezi tîlcuirea zicerii acesteia a lui Avacum la capitolul 1 al epistolei către Romani, stih 13. (*n. aut.*)

² Bagă de seamă că cuprinderea [„frază”, *n. m.*] aceasta a Apostolului, pînă la: „ca să luăm făgăduința Duhului prin credință”, unită împreună cu cuprinderea capitolului 5 al epistolei întîi către Corinteni – adică cu zicerea aceasta: „Fraților, puțina dospitură dospește toată frămîntătura”, pînă la zicerea: „ci întru azimele curăției și ale adevărului” – aceste două cuprinderi – zic – se citesc unite la slujba de dimineață a Sfintei Sîmbete celei Mari, ca *Apostol* al acelei mari, înfricoșate și prea-cinstite zile. (*n. aut.*)

toată *Legea* și a fost fără de păcat, iar noi eram vinovați sub blestemul acesta pentru că nu puteam să plinim toate lucrările *Legii* și pentru că eram călcători de *Lege* și păcătoși. De aceea a și urmat una ca aceasta, precum, de pildă, dacă cineva ar fi osîndit se moară pentru răutățile sale, iar apoi s-ar afla un nevinovat care, ca să-l slobozească de la moarte, să aleagă a muri el însuși pentru viața și dragostea aceluia. Deci Hristos a primit blestemul pe care *Legea* îl da celui spînzurat pe lemn – fără ca El să fie supus blestemului, o dată pentru că plinise toate *Legea*, și alta pentru că nu a făcut păcat și călcare de poruncă – și așa a dezlegat tot blestemul pe care ni-l da nouă *Legea* pentru că nu o puteam împlini toată, rămînînd într-însa totdeauna.

**14 Ca, întru Hristos fi sus, să se facă întru „neamuri”
blagoslovenia lui Avraam,**

Zice: „Hristos S-a făcut blestem” ca „să se facă întru «neamuri»“, adică la cei ce nu aveau *Legea*, „blagoslovenia lui Avraam”, adică cea din credință, „în Hristos fi sus”, adică întru „sămînța lui Avraam”, precum este scris: „Și se vor blagoslovi întru sămînța ta toate neamurile pămîntului” (*Facerea* 22), adică: Întru Hristos, Care urmează a Se naște după trup din tine, se vor blagoslovi cei ce vor crede într-Însul.

ca prin credință să luăm făgăduința Duhului.

De aceea – zice – s-au blagoslovit toate „neamurile”, ca să ia Duhul Sfînt prin credința întru Hristos. Căci – de vreme ce nu puteau lua Duhul Sfînt aceia care se aflau încă sub blestemul *Legii*, ca unii ce nu o păzeau – blestemul acela s-a dezlegat, fiind luat de binecuvîntatul Hristos, Care S-a spînzurat pe lemnul Crucii. Iar după ce s-a dezlegat blestemul acela, s-au blagoslovit toate neamurile care au crezut întru Hristos. Și așa, blagoslovindu-se și îndreptîndu-se prin credință, au luat „făgăduința” Duhului, adică bunătățile pe care Duhul făgăduise să i le dea lui Avraam, cum a fost blagoslovenia creșterii neamului lui, moștenirea Ierusalimului și celelalte, pe care Pavel le înțelege că erau toate duhovnicești, și că prin urmare ni s-au dat acum duhovnicește nouă, Creștinilor, celor ce credem întru Hristos.¹

---

¹ Iar Icumenie îl cuiește zicerea aceasta așa: „Blestemul s-a dezlegat cu Crucea, iar prin credința întru Hristos s-a făcut dreptatea, iar din dreptate luarea Mîngîietorului Duh. Fiindcă și Duhul era întru făgăduință, căci Cel ce a zis: «Întru tine se vor blagoslovi toate neamurile» a făgăduit blagoslovenia cu pogorîrea Duhului. Cum s-a dat însă făgăduința lui Avraam «neamurilor» «în Hristos»? Fiindcă făgăduințele s-au dat întru «sămînța lui Avraam», iar «sămînța

15 Fraților, după om vorbesc:

Mai sus, i-a numit pe Galateni „fără de minte”, iar acum îi numește „frați”; căci aceea a zis-o ca să-i lovească și să-i înfrunte, iar aceasta o zice ca să-i mîngîie. Zice: Lucru omenesc am a vă arăta.¹

Nimeni nu strică testamentul întărit de om, și nu mai rînduiește ceva pe de-asupra.

16 Făgăduințele s-au dat lui Avraam și sămînței lui. Nu zice:

„și semințiilor”, ca pentru mulți, ci ca pentru unul:

„și sămînței tale” (Facerea 22:18), Care este Hristos.

17 Și aceasta o zic: Legea², care s-a făcut după 430 de ani, nu strică testamentul întărit de Dumnezeu întru Hristos, spre a face nelucrătoare făgăduința.

Cu cuvintele acestea, Apostolul vrea să arate cum credința este testament (diată) mult mai veche decît *Legea* și că nu este drept a se pune *Legea* înaintea credinței. Pentru aceasta a adus și pildă, zicînd că, dacă un om și-ar face diata, ar cuteza cineva să o strice și să rînduiască altele, adică să adauge sau să scadă din cele scrise în diata aceea? Ba – zice – greșit nu cutează! – după legile

---

lui Avraam» este Hristos, după trup. Deci, ca om, Hristos a moștenit făgăduințele lui Avraam, ca fiu al lui, și le-a dat oamenilor Săi, adică celor ce au crezut într-Însul.” (n. aut.)

¹ Unit zice și Teodorit că aceasta e în loc de: „de lucruri omenești mă folosesc”. (n. aut.)

² Cei mai amăruniți dintre aceia care numără cronologiile, urmînd zicerii acesteia a Apostolului, află acei 430 de ani în acest chip: cînd Dumnezeu a făgăduit să-i dea lui Avraam pămîntul lui Hanaan, Avraam era de 75 de ani. Avraam l-a născut pe Isaac cînd era de 100 de ani, iar de la nașterea lui Isaac pînă la nașterea lui Iacov au trecut 60 de ani. Iacov s-a pogorît în Egipt cînd era de 130 de ani. Deci, unindu-se cei 25 de ani ai lui Avraam (căci, scoțîndu-se 75 din cei 100 de ani ai lui, rămîn 25) și cei 60 ani ai lui Isaac, fac 215. Iar Iosif era de 40 de ani cînd s-a pogorît tatăl său în Egipt, și a viețuit 110. Așadar, de la făgăduința dată de Dumnezeu lui Avraam pînă la moartea lui Iosif, au trecut 285 de ani; iar de la moartea lui Iosif pînă la nașterea lui Moisi au trecut 75 de ani. Iar Moisi, cînd a ieșit din Egipt, era de 80 ani. Deci, de la făgăduința către Avraam pînă la ieșirea Israilitenilor din Egipt, au trecut 440 de ani. [...] Însă, fiindcă nu e arătat cu scumpătate timpul lui Avraam după care se cuvine să facem începutul acestei cronologii, înseamnă că nu este greșea să luăm acești 440 de ani în loc de 430, precum zice aici Apostolul (foaia 207 a celor 5 cărți). Se unește însă cu Pavel și *Dumnezeiasca Scriptură*, zicînd: „Iar nemernicia fiilor lui Israil în pămîntul Egiptului și în pămîntul Hanaan, ei și părinții lor, e de 430 de ani. Și a fost după 430 de ani cînd a ieșit toată puterea Domnului din pămîntul Egiptului, noaptea” (*Ieșirea* 12:40). Iar *Legea* s-a dat întru același an în care au ieșit Israilitenii din Egipt, în luna a treia, precum zice *Scriptura*: „Iar în ziua aceasta a lunii a treia de la ieșirea fiilor lui Israil din Egipt, a venit norodul în pustiul Sinai” (*Ieșirea* 19:1). (n. aut.)

politice și împărătești. Atunci, dacă nimeni nu cutează să surpe diata întărită a unui om, cu mult mai virtuos nu poate surpa testamentul (diata) lui Dumnezeu! Iar Dumnezeu a făcut așezămîntul cu Avraam pentru ca „neamurile” să se blagoslovească întru „sămînța” lui; iar „sămînța” lui Avraam este Hristos după omenia Sa. Fiindcă Dumnezeu nu a zis să se blagoslovească „neamurile” întru „semințiile” lui Avraam, în număr de multe, ca să nu socotească cineva că a vorbit de Idumei și de Ismailiteni, care se pogoară și ei din Avraam; ci a zis să se blagoslovească „neamurile” întru „sămînța”, în număr de una, care este Hristos – precum am mai zis. Deci cum poate *Legea* să surpe și să facă neîntărit acest testament (diată), tocmeală și făgăduința a lui Dumnezeu, adică a nu se blagoslovi „neamurile” întru Hristos, ci întru poruncile *Legii*? Căci aceasta nu ar fi altceva decît numai a se strica diata și făgăduința lui Dumnezeu, lucru ce este cu neputință și necuviincios.¹

18 Căci, dacă moștenirea este din *Lege*, nu mai este din făgăduință; iar lui Avraam, Dumnezeu i-a dăruit moștenirea prin făgăduință.

Dacă *Legea* – zice – dăruiește „neamurilor” blagosloveniile și-i face pe oameni moștenitori ai vieții și ai dreptății, atunci făgăduința lui Dumnezeu către Avraam ar fi neîntărită și de lepădat. Dar nu este cu putință ca făgăduința lui Dumnezeu să nu aibă tărie, pentru că *Legea* este dată mai în urmă, și nu poate surpa făgăduința lui Dumnezeu de mai înainte. Și pînă la aceasta se potrivește pilda testamentului (diatei) lui Dumnezeu pe care o pomenește Pavel. De aceea, nu te sili tu – o, cititorule! – să asemeni întru toate făgăduința lui Dumnezeu către Avraam cu pilda vieții omului, fiindcă aceea este diată dumnezeias-

---

¹ Teodorit tâlcuiește zicerea aceasta așa: „Și *Scriptura Veche* numește «testament al lui Dumnezeu» făgăduința făcută către Avraam. Deci nu este cu putință ca acela să primească vreo adăogire, sau scădere sau surprare prin punerea *Legii*, care s-a făcut mulți ani mai tîrziu. Dumnezeu a toate a făgăduit să blagoslovească neamurile din «sămînța lui Avraam», iar sămînța aceasta este Stăpînul Hristos, căci printr-Însul a luat sfîrșit făgăduința și «neamurile» s-au norocit de blagoslovenie. Iar ceilalți toți – deși au fost împărtașiți de fapta bună cea mai desăvîrșită: ori Moisi, ori Samuil, ori Ilie și, cuprinzător, toți cei ce se pogorau cu neamul din Israil – se numesc «sămînță a lui Avraam» după fire, însă nu sînt acea «sămînță» care a adus «neamurilor» izvorul blagosloveniei. Căci aceasta arată dumnezeiescul Apostol, anume că *Scriptura* nu zice: «semințiilor», ca pentru multe, ci ca pentru una: «sămînței tale», care este Hristos. Deci aceia, chiar dacă se trag din Avraam cu neamul, nu se numesc și «sămînță a lui Avraam», dar Acesta chiar are această numire, fiindcă doar El este Cel care a dat blagoslovenie, după făgăduință. Pentru aceasta, dumnezeiescul Apostol arată că făgăduința e mai tare decît *Legea*”. (n. aut.)

că, iar aceasta este pildă omenească – precum a zis Apostolul. Astfel, nu e de mirare că nu se poate potrivi pilda omenească cu cea dumnezeiască întru toate; fiindcă, dacă ar fi fost pilda întru toate asemenea cu lucrurile ce se pilduiesc, nu ar mai fi fost pildă, ci ar fi fost însuși lucrul al căruia este pilda.

19 Deci ce e Legea? Ea s-a adăugat pentru călcare,

Fiindcă a înălțat credința și a arătat-o a fi mai întâi decât *Legea*, din aceasta se naștea o stare împotrivă și o nedumerire: căci, dacă credința este născută mai înainte de *Lege* și ea da „neamurilor” blagoslovenia, atunci pentru care pricină s-a mai dat *Legea*? Dezlegînd așadar împotrivirea aceasta, Pavel zice: *Legea* nu s-a dat în zadar și fără folos, ci pentru multele călcări de porunci și păcate pe care le făceau oamenii dinainte de *Lege*, ca să le fie Iudeilor ca o zăbală ce îi oprea să calce, dacă nu toate poruncile, măcar cîteva. Și bine a zis că *Legea* „s-a adăugat”, ca să arate că ea nu s-a dat chiar după întâi scop, precum s-au dat făgăduințele lui Avraam, ci s-a adăugat oarecum din afară și după al doilea cuvînt [„rațiune”, *n. m.*], pentru multele călcări de porunci ale Evreilor, ca, din cele multe, să oprească măcar puține.

pînă ce a venit „sămînța” care s-a făgăduit,

Zice: *Legea* s-a dat – ori, mai bine a zice, s-a adăugat – nu ca să se păzească pentru totdeauna, ci pînă va veni „sămînța lui Avraam”, adică Hristos, întru Care era făgăduința lui Dumnezeu că au a se blagoslovi „neamurile” într-Însul. Deci, dacă *Legea* s-a adăugat pentru a se păzi pînă ce va veni Hristos, pentru ce voi, Galatenii, căutați să o păziți și după venirea lui Hristos?

rînduită fiind prin Îngeri cu mîna Mijlocitorului.

Zice: *Legea* s-a dat slujind la darea ei fie preoți – care se numesc „Îngeri” după Maleahi (2:7) – fie chiar Îngeri, fiindcă Îngerii slujeau și la trîmbițele, la tunetele și la celelalte înfricoșate arătări ce se auzeau și se vedeau în muntele Sinai cînd Dumnezeu S-a pogorît ca să dea *Legea*.¹ Pe lîngă acestea, Pavel

¹ Arătînd aceasta, același Apostol zicea în altă parte: „dacă cuvîntul grăit prin Îngeri (*Legea*) a fost adevărat” (*Evrei* 2:2). Și arhidiaconul Ștefan zicea către Iudei: „care ați luat *Legea* în rînduială de Îngeri, și nu ați păzit-o” (*Faptele Apostolilor* 7:53). Unit zice și Dionisie Areopagitul: „Oare și sfințita legiuire a *Legii*, predanisirea cuvintelor – precum zice aici – nu s-a dat lui Moisi de la Dumnezeu ca să ne învețe că este cu adevărat închipuire dumnezeiască și sfințită? Căci aceasta o învață arătat și teologia, că prin Îngeri a venit ea la noi” (*Despre ierar-*

zice că *Legea* s-a dat „cu mâna Mijlocitorului”, adică a lui Hristos. Căci el vrea să arate că Hristos a dat *Legea* și că Cel ce a dat-o este domn și stăpînitor să o și dezlege:

20 Iar Mijlocitorul nu este al unuia singur, iar Dumnezeu unul este.

De aceea, fiindcă un mijlocitor nu este al unuia singur, ci între doi sau mai mulți ce au pricină între dînșii, Hristos era mijlocitor între doi, adică între Dumnezeu și oameni. Căci El a mijlocit între aceștia, și a împrietenit și a împăcat pe Dumnezeu cu oamenii; și, de-andărat, pe oameni cu Dumnezeu, dezlegînd vrajba și războiul ce era între dînșii. Fiul lui Dumnezeu a făcut mijlocirea și împăcarea după ce S-a unit cu ipostasul și firea noastră cea omenească, fiindcă a unit cu prea-slăvire firea oamenilor cea dușmănească și învrăjbită cu Dumnezeu cu firea cea dumnezeiască. Deci, fiindcă Hristos este mijlocitorul și împăcătorul, e arătat că El este și Cel care mîntuiește, iar nu *Legea*.¹

---

hia cerească, capitolul 4). De aceea – după Teodorit – l-a și rînduit Dumnezeu a toate pe Mihail asupra Israilitenilor, cum ne-a învățat fericitul Daniil (*Daniil* 10:21). Și marelui Moisi i se făgăduia a trimite pe Îngeri împreună cu norodul (*Ieșirea* 32:34). (n. aut.)

¹ Tîlcuind cele de mai sus ale lui Pavel, Sfîntul Ghenadie al Constantinoplei zice: „Moisi a mijlocit către darea *Legii*, dar numai pentru un neam. Trebuia însă cu adevărat ca Acela ce urma să fie mijlocitor către Dumnezeu cel unul nu pentru un neam, ci să facă mijlocirea obștească, pentru toate neamurile, fiindcă Dumnezeu este unul și al tuturor neamurilor. Și trebuia ca Acesta să nu fie doar om, cum era Moisi, ci Hristos Fiul lui Dumnezeu, și Dumnezeu, și om cu adevărat; și, prin rudenia către amîndouă părțile, să le adune întru una. Căci Acesta este pacea noastră, Cel ce pe amîndouă le-a făcut una. Și «nu este mijlocitor al unuia», căci nu S-a făcut mijlocitor al unuia, ci al lui Dumnezeu și al oamenilor. Și, dacă Acesta a mijlocit, tot El ne va și mîntui. «Iar Dumnezeu unul este.» Deci, dacă este de toată nevoia ca mijlocitorul să fie între doi sau mai mulți care au pricină între dînșii, iar Dumnezeu este unul, e bine arătat că a mijlocit pentru Dumnezeu și pentru oameni și ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu. Deci – dacă Hristos ne-a împăcat, iar nu *Legea* – este vădit că Hristos și credința întru El mîntuiește, și nu *Legea*.”

Frumoasă este însă și ceea ce zice Iosif Vrienie despre mijlocirea lui Iisus Hristos: „Căci – precum cineva care mijlocește între doi oameni învrăjbiți și voiește să-i împace îl apucă pe unul cu o mîină și cu alta pe celălalt, și așa îi face să se unească, să se înbrățișeze și să se sărute – tot așa și Iisus Hristos, mijlocitorul lui Dumnezeu și al oamenilor, făcînd mijlocirea și împrietenirea noastră cu Dumnezeu, L-a luat pe Dumnezeu cu firea Sa dumnezeiască ca și cu mîna dreaptă, iar pe oameni i-a luat cu omeneasca Sa fire ca și cu mîna stîngă, și așa i-a unit pe amîndoi și i-a împrietenit.” Vezi și tîlcuirea zicerii „Unul și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni” (*1 Timotei* 2:5) și subînsemnarea acesteia. (n. aut.)

21 Deci Legea este împotriva făgăduințelor lui Dumnezeu? Să nu fie!

Zice: Dacă făgăduințele lui Dumnezeu către Avraam dădeau „neamurilor” blagosloveniile, iar *Legea*, dimpotrivă, dă blestem celor ce nu o păzesc în întregime, este arătat că, dacă o vom primi, cu aceasta urmează să stricăm făgăduințele lui Dumnezeu, care dau blagosloveniile. Ci să nu fie! *Legea* nu este potrivnică și stricătoare a făgăduințelor lui Dumnezeu! Auzi încă și cele următoare¹:

**Căci, dacă s-ar fi dat *Lege* care să poată face viu,
negreșit dreptatea ar fi din *Lege*.²**

Legea – zice – ar fi fost mai puternică decât credința și decât făgăduințele cele din credință, și i-ar fi blagoslovit și i-ar fi îndreptat pe oameni, dacă ar fi putut a-i face vii și a-i mîntui. Dar *Legea* nu numai că nu face vii și nu mîntuiește, dar îi și omoară pe cei ce iau aminte la dînsa, fiindcă nu-i poate mîntui de păcat. Și atunci cum ar putea birui credința, ce are putere a-i mîntui pe cei ce cred prin Sfîntul Botez, și a-i blagoslovi, și a-i îndrepta?

¹ Tîlcuind aceasta, Fotie zice că Pavel dezleagă aici o stare împotriva a cuiva care ar fi putut zice că *Legea* a răpit dreptatea făgăduințelor lui Dumnezeu și că a fost dată împotriva lor. „Ci să nu fie!” Căci, dacă *Legea* ar fi putut să-i facă vii pe oameni și să-i îndrepte, atunci cu dreptate ar fi socotit cineva că ea s-a dat împotriva făgăduințelor și că răpește dreptatea aceluia. Dar, fiindcă *Legea* n-a putut face nici una din acestea – adică nici nu-i face vii pe oameni, nici nu-i îndreptează – este arătat așadar că ea nu a fost dată împotriva făgăduințelor. Căci ele își vor arăta dreptatea și vrednicia, care este de a-i îndrepta și a-i mîntui pe oameni prin credință. Și vezi, cititorule, înțelepciunea lui Pavel, căci ceea ce altul ar fi zis spre defăimarea *Legii*, că adică ea nu face viu și nu îndreptează, Pavel o folosește spre lauda *Legii*, zicînd: De aceea, *Legea* nu s-a făcut împotriva făgăduințelor, pentru că ea nu putea să îndrepteze și să mîntuiască precum făgăduințele. Și nu numai că nu s-a făcut împotriva făgăduințelor, dar le-a și ajutat într-un fel, căci, de vreme ce nu mîntuia și nu îndrepta, i-a îndemnat pe oameni să alerge la credință, care îndreptează; și, îndemnîndu-i la credință, a ajutat a se împlini făgăduințele cele din credință. (n. aut.)

² Teodorit tîlcuiește acest cuvînt zicînd așa: „Dumnezeul a toate a zis aceasta și prin Iezechiel: «Eu le-am dat lor porunci nu bune și îndreptări întru care nu se vor mîntui» (Iezechiel 20:25). Acestea sînt cele ce *Legea* le avea din belșug, pe care firea nu le-a învățat, adică cele despre jertfe și leproși, și despre cei ce le curge din mădular și cele asemenea cu acestea. Căci că cele de nevoie ale *Legii* sînt făcătoare de viață, a zis iarăși prin acest Prooroc: «Și le-am dat lor poruncile și le-am făcut lor cunoscute îndreptările Mele, cîte le face acestea omul, și va fi viu într-însele» (Iezechiel 20:11). Și – zice – fiindcă acestea s-au călcat, le-am dat lor porunci nu bune și îndreptări întru care nu vor fi vii. Și nici acestora nu le-a zis «rele», ci «nu bune», adică cu totul nepotrivite celor desăvîrșiți. Tot așa, laptele țîței le este greșos celor deplinii cu vîrsta, dar priincios pruncilor. Aceasta a zis aici dumnezeiescul Apostol.» (n. aut.)

**22 Ci Scriptura le-a închis pe toate sub păcat,
ca făgăduința să se dea din credința lui Iisus Hristos celor ce cred.**

Legea – zice – nu-i putea slobozi pe oameni de păcat, ci a ajutat întru a-i închide „sub păcat”, adică întru a-i arăta că păcătuiesc, îndemnându-i astfel să dorească iertarea păcatului lor și să alerge la Hristos, Care are puterea să dăruiască această iertare. Căci – de vreme ce Evreii păcătuiau și mai înainte de *Lege*, însă nu simțeau păcatele pe care le făceau – Dumnezeu le-a dat lor *Legea* pentru ca să-i închidă, să-i strîmtoreze și să-i strîngă cu muștrările¹ și să-i arate că sînt păcătoși, silindu-i spre a căuta chipul în care puteau a fi iertați de păcatele lor. Chipul este însă acesta: credința în Hristos, prin care ne blagoslovim, și ne îndreptăm și luăm iertarea păcatelor noastre.

**23 Iar mai înainte de venirea credinței eram păziți sub Lege,
fiind închiși spre credința care era să se descopere.**

Legea – zice – a dăruit multă încredințare și propășire celor ce luau aminte de dînsa, pentru că îi oprea de la cele mai multe păcate și era oarecum ca un zid ce-i închidea pe oameni și-i aduna împreună la credința întru Hristos, ca într-un staul. Cum și în ce chip? Fiindcă muștra și arăta păcatele oamenilor. Neputînd însă a-i slobozi de ele, de nevoie le arăta lor credința, care îi îndrepta și îi slobozea de păcate. Iar credința aceasta era cu adevărat și din vechime, dar se ascundea, apoi s-a arătat cînd și Dumnezeu S-a arătat în lume cu trup.

**24 Drept aceea, Legea ni s-a făcut pedagog spre Hristos,
ca din credință să ne îndreptăm.**

Precum pedagogul, adică dascălul copiilor mici, îi liberează pe aceștia de orice răutate și îi face iscușiți spre a primi toată sîrguința și luarea-aminte la învățăturile mai înalte ale învățătorului mai înalt², la fel îi învăța și *Legea* pe

¹ Și Teodorit a tălmăcit vădit zicerea „a închis”, zicînd: „*Dumnezeiasca Scriptură* i-a vădit și pe cei dinaintea de *Lege*, și pe cei din *Lege*: pe cei dintîi căci călcau legea firească, iar pe cei de-al doilea fiindcă o călcau pe cea mozaică. Însă lecuitoarea făgăduință le-a adus mîntuirea și acestora, și aceloră, prin credință. Căci a pus zicerea «a închis» în loc de «a vădit».” Iar Icumenie, tîlcuind aceasta, zice: „I-a cuprins oarecum și i-a închis pe toți întru păcat, adică i-a dovedit că sînt păcătoși. Cum? Zicînd: «Blestemat este tot cel ce nu va rămîne întru toate cele scrise, spre a le face pe ele» (*Deuteronomul* 27:26). Și acesta era cu neputință; nu numai că cei ce erau în *Lege* nu făceau toate poruncile *Legii*, dar nici puțini dintre dînșii nu au putut a le păzi pe toate, ci abia cei mai aleși dintre Evrei au putut păzi cele mai multe. Drept aceea, fiindcă nu le-au păzit pe toate, și aceia erau sub blestem și sub păcat, toți fiind așadar închiși întru păcat. (*n. aut.*)

² După vechiul obicei, pedagogul nu era dascălul, ci acela ce îndrepta moravurile copiilor mici și îi învăța să nu facă nerînduieii. Iar fiindcă, după obiceiul de acum, se numește „pedagog” cel ce predanisește scrierea și citirea literelor la copiii cei mici, atunci și noi îl tălmăcim așa. (*n. aut.*)

ucenicii ei oarecare faptă bună, măsurată și potrivită începătorilor, și-i povățuia la Hristos, Care este dascălul cel desăvârșit al ucenicilor împliniți. Și cu ce îi povățuia? Cu aceasta, că le arăta lor păcatele ce le-au făcut, și astfel îi făcea mai osîrdnici spre a-L căuta pe Hristos, Care dă iertarea păcatelor și-i îndreptează pe oameni doar din credința întru Dînsul. Rușinează-se dar ereticii Maniheii și ceilalți care clevetesc și defaimă *Legea Veche* ca pe una rea! Pentru că nici pedagogul nu este împotrivor dascălului, nici *Legea Veche* împotrivoarea noului testament al evangheliei.¹

25 Iar dacă a venit credința, nu mai sîntem sub pedagog.

26 Căci, prin credința în Hristos Iisus, toți sînteți fii ai lui Dumnezeu.

Zice: După ce a venit credința, cea care îi face bărbați desăvârșiți pe cei ce o primesc, nu se cuvine a mai fi sub pedagog noi, cei ce ne-am făcut bărbați desăvârșiți prin credință și am trecut vîrsta copilărească. Iar că sîntem bărbați desăvârșiți prin credință este arătat din aceea că sîntem „fii ai lui Dumnezeu” prin credința în Hristos Iisus. Iar cel ce s-a învrednicit a se face fiu al lui Dumnezeu nu mai este prunc, nici neîmplinit, ci negreșit este bărbat desăvârșit. De aceea, este lucru vrednic de rîs a se supune pedagogului și începătorului *Legii* cei ce s-au făcut bărbați desăvârșiți, precum este vrednic de rîs a nu vedea cineva soarele în ziua mare și a căuta la luminare. Vezi însă – o, cititorule! – cum Apostolul a arătat mai sus că credința îi face pe oameni „fii ai lui Avraam”, iar aici dovedește că ea îi face „fii ai lui Dumnezeu”, atît de mari lucruri avînd putere a isprăvi.

27 Căci, cîți în Hristos v-ați botezat, întru Hristos v-ați îmbrăcat.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată cum ne facem fii ai lui Dumnezeu, și zice că prin Sfîntul Botez. Nu a zis însă: „cîți v-ați botezat, v-ați făcut fii ai lui Dumnezeu”, precum o cere urmarea cuvîntului, ci a zis ceea ce este încă mult mai mare și mai înfricoșată, anume că: „v-ați îmbrăcat întru Hristos”. Căci, dacă ne-am îmbrăcat întru Hristos, Care este Fiul lui Dumnezeu, atunci ne-am făcut asemenea cu Fiul lui Dumnezeu, și așa am primit o înrudire și o asemănare cu El și, după dar, ne-am făcut ceea ce El este după fire.²

¹ Pentru aceasta zice și Coresi: „*Legea* lui Moisi a fost povățuitoare către Hristos, fiindcă a mijlocit între legea firească și evanghelie, ca să gonească slujirea la idoli, care a stricat legea firească, și să pricinuiască celor ce se vor supune făgăduința dată lui Avraam, prin credința în Hristos, și ca să-i oprească pe Evrei de la păcatele cele grele, prin jertfe, prin moravuri și, de obște, prin punerea înainte. (*n. aut.*)

² De ce zice însă Pavel că ne-am botezat întru Hristos, iar nu întru Sfînta Treime, vezi la stihul 3 al capitolului 6 al epistolei către Romani. Iar Coresi zice că Pavel a zis: „în Hristos

28 Nu este Iudeu, nici Elin; nu este rob, nici slobod; nu este parte bărbătească și femeiască, fiindcă toți sînteți unul în Hristos Iisus.

Toți Creștinii – zice – ce s-au botezat au lepădat cele firești sau cunoașterile cele adăugate pe care le aveau: adică de Iudeu sau de Elin, de rob sau de slobod, de parte bărbătească sau femeiască.¹ Și toți au luat o formă, un chip și o cunoștință, nu de Înger sau de Arhanghel, ci chiar a lui Hristos, stăpînul Îngerilor, fiindcă toți Îl arată pe Hristos închipuit întru sine-le.² De aceea noi,

---

v-ați îmbrăcat” pentru că – precum materia se îmbracă cu firescul chip și se face una cu dînsul, și precum se îmbracă cineva cu haina – așa se îmbracă Creștinii cu Hristos. Iar Hrisostom zice că, precum haina pe care o poartă cineva se vede de toți care este, tot așa și Creștinul trebuie a se vedea care este îmbrăcat întru Hristos. Iar înțeleptul Fotie, întrebat fiind cum se îmbracă întru Hristos cei ce se botează în Hristos, răspunde că „cei ce se îmbracă întru Hristos se îmbracă cu Duhul cel Sfînt, că Domnul a zis Apostolilor Săi: «Iar voi veți șede în cetatea Ierusalimului pînă ce vă veți îmbrăca cu putere de sus, pogorîndu-Se Sfîntul Duh peste voi.» Deci și îmbrăcămîntea lui Hristos și îmbrăcămîntea Sfîntului Duh este asemenea și arată una și aceeași stăpînire a facerii de bine și a Darului. «Îmbrăcămîntea» se numește însă Sfîntul Duh al celor credincioși nu ca o haină, ci după chipul în care fierul se îmbracă cu foc, nu învelindu-se pe dinafară, ci întrutotul. Căci așa ne îmbrăcăm și cu Hristos, și cu Preasfîntul Duh, nu pe dinafară, ca și cu o haină ce învelește, ci inima și gîndurile se umplu de lumină și fața de dar; pentru acesta, și cei ce se ridicaseră asupra lui Ștefan au văzut fața lui ca o față de Înger” (*Amfilohia*, întrebarea 148). (*n. aut.*)

¹ Grigorie al Nissei zice că osebirea omului întru fire bărbătească și femeiască s-a cunoscut după căderea lui Adam, iar mai înainte de cădere această osebire era, dar nu se cunoștea de către strămoși. Căci – zice – „mai întîi urma gîndirea, [...] iar lucrarea născătoare a omului este împărțirea și înrudirea către necuvîntare [„lipsa de rațiune”, *n. m.*]. Căci – zice *Scriptura* – Dumnezeu l-a făcut pe om întîi de toate «după chipul Lui», arătînd prin aceasta – precum zice și Apostolul – că întru acea făptură nu era parte bărbătească sau femeiască. Apoi adaugă însușirile firii omenești, zicînd că «bărbat și femeie i-a făcut pe ei» (cuvîntul despre facerea omului, capitolul 2, tomul 1). (*n. aut.*)

² Cum au luat însă Creștinii întru sine o formă, și un chip și cunoașterea lui Hristos? Oare după chipul cel din afară și după alcătuirea trupului? Ba, căci și după botez rămîn aceleași însușiri ale trupului: bărbatul rămîne bărbat și femeia femeie. Deci după suflet se săvîrșește prefacerea întru Sfîntul Botez, după schimbarea vieții rele de mai înainte și a năravurilor stricate și – în scurt – după dezbrăcarea omului celui vechi și îmbrăcarea celui nou. Așa adeverează dumnezeiescul Grigorie al Nissei, zicînd Creștinilor: „Arătați-mi schimbarea chipurilor și osebirea spre bine a împodobirii după darul cel tainic (al botezului)! Cu curăția petrecerii faceți-o cunoscută, căci din cele ce sînt supuse ochilor nimic nu se schimbă, însușirile trupului și alcătuirea firii văzute rămînînd neștrămutate. Deci este trebuință negreșit de oarecare dovadă lucrătoare prin care îl vom cunoaște pe omul cel de curînd născut, deslușind pe cel nou de către cel vechi cu oarecari semne arătate. Iar acestea mi se pare a se afla în mișcările cele de după prefacerea sufletului, cînd acesta, despărțindu-se de vechiul obicei și croindu-și o cale nouă în locul celei vechi, va arăta învederat semnele cele cunosătoare că altul din altul s-a făcut, netrăgînd asupra-și nici o cunoaștere din cele vechi” (*Cuvînt la botezul Domnului*, tomul 3).

Creștinii cei botezați, una sîntem „în Hristos Iisus”, fiindcă avem închipuirea lui Hristos pecetluită în sufletele noastre și pentru că toți Creștinii sîntem un trup și un cap avem, pe Hristos.

**29 Iar dacă sînteți ai lui Hristos, sînteți „sămînță a lui Avraam”,
moștenitori după făgăduință.**

Fiindcă mai înainte a zis că Hristos este acea „sămînță a lui Avraam” întru care Dumnezeu a făgăduit să blagoslovească toate neamurile și fiindcă a dovedit că cei ce s-au botezat întru Hristos au închipuirea lui Hristos, Apostolul încheie acum cele de mai sus și zice: Deci și voi, Galatenii, sînteți „sămînță a lui Avraam”, pentru că v-ați botezat în Hristos, Care este sămînță a lui Avraam după firea Sa omenească. Astfel încît sînteți și moștenitori ai făgăduitei blagoslovenii a lui Avraam, pentru că v-ați îmbrăcat întru Hristos, fiindcă întru Acesta a făgăduit Dumnezeu să blagoslovească toate neamurile. Așadar pentru ce luați aminte iarăși la *Lege* voi, cei ce v-ați blagoslovit prin Hristos și v-ați asemănat Lui? Voi, care v-ați făcut „sămînța lui Avraam”? Căci fără cuviință este acest lucru și nepotrivit.

Purtătorul de Dumnezeu Maxim a tîlcuit zicerea aceasta a Apostolului tropologic [adică pentru îndreptarea năravurilor, *n. m.*] și alegoric, „parte bărbătească” zicînd că înseamnă mînia, iar „parte femeiască” pofta; „Iudeu”, monarhia cea întru un neam a lui Dumnezeu, iar „Elin” poliarchia multor dumnezei: „Căci în Hristos Iisus nu este «parte bărbătească și femeiască», adică semnele și patimile firii aflate sub stricăciune și sub facere, decît numai cuvînt al închipuirii de Dumnezeu, încheșat cu dumnezeiască cunoștință, și o singură mișcare a cugetului care iubește doar fapta bună. [În Hristos nu este] «nici Elin sau Iudeu», prin care se însemnează cuvîntul cel osebit al slăvirii de Dumnezeu, sau – ceea ce e mai adevărat a zice – cuvîntul împotrivnic” (tîlcuire la *Tatăl nostru*). Și iarăși: „Nu este «parte bărbătească și femeiască», adică *mînie* și *poftă*, mînia purtînd cugetarea tiranic și dînd mintea afară din legea firii; iar pofta, făcută pentru o singură dorită și nepătimașă pricină și fire, făcînd pe cele iubite asemenea ei” (la fel). Și zice: „«Nici tăiere împrejur nu este întru Hristos, nici netăiere împrejur», adică slujirile cele potrivite acestora; «nici Varvar și Scit», adică osebirea firii celei unei ca și cum ar fi potrivnică sieși; «nici rob și slobod», adică osebirea aceleiași firi afară de socotință; ci «toate și întru toți – Hristos», arătînd închipuirea facerilor celor mai presus de fire și legea împărăției celei fără de început” (la fel). (*n. aut.*)

CAPITOLUL IV

**1 Zic însă: Cîtă vreme este prunc, moștenitorul nu se osebește
cu nimic de rob, fiind stăpîn al tuturor;**

2 ci este sub epitropi și iconomi, pînă la vremea rînduită de tatăl său.

Aici, Pavel aduce pilda moștenitorului unui om cu dregătorie, stăpînitor sau chiar împărat, moștenitor care, pînă cînd este fără vîrstă, în vîrsta copilărească, nu se deosebește întru nimic de un rob, ca unul ce este sub stăpînire, cu toate că el este stăpîn și moștenitor al bogăției și al moșiilor părintelui său. Pentru că el se dă de către părintele său în seama epitropilor și iconomilor, ca să se povățuiască de dînșii, să se învețe bunele năravuri și – în scurt – ca să se afle sub stăpînirea acelora, nestăpînind nimic pînă ce va rîndui părintele său. Și, pînă ajunge în legiuita și desăvîrșita vîrstă cînd se împlinește dreapta-judecată a cugetării, fiul acela primește rînduirea așezată de tatăl său și supunerea față de epitropii aceia.¹

3 Tot așa și noi, cînd eram prunci, eram robiți sub stihiiile lumii;

Zice: Tot așa și noi, Iudeii, care eram fii ai cerescului împărat Dumnezeu, cînd eram prunci – nu după vîrstă, ci după cunoștința de Dumnezeu – ne aflam „sub stihiiile lumii” ca sub epitrop și iconom. Care sînt însă „stihiiile” acestea? Sînt „sîmbetele” și „lunile noi” rînduite de *Lege*, pentru că zilele, nopțile, săptămînile, lunile și anii se fac din drumul soarelui și al lunii, al celor doi luminători, care sînt ca niște stihii ale lumii.² Iar cînd am venit în vîrsta cea desăvîrșită, ne-am slobozit de sub „epitropi” și „iconomi”, adică de obicei-

---

¹ Și Teodorit zice acestea; „Cînd le mor părinții, cei tineri sînt încredințați oarecărui epitropi, poruncind acelora a le purta de grijă pînă cînd vor ajunge a fi bărbați desăvîrșiți. Căci aceasta zice: «pînă la vremea rînduită de tatăl lui», iar aceasta este vîrsta împlinită.” (n. aut.)

² Unit tîlcuiește aceasta și Teodorit, zicînd: „Cînd eram prunci și neîmpliniți, aveam *Legea* ca pe un epitrop și iconom, căci «stihii ale lumii» a numit luările-aminte ale *Legii*. Fiindcă noaptea și ziua se numesc de la soare și de la lună; săptămînile, lunile și anii se alcătuiesc de la zile, iar *Legea* poruncește a se numi «sîmbete», «luni noi», «sărbători de peste an» și «șeptimi de an». De aceea a zis că «eram robiți sub stihii», fiindcă din acestea se alcătuiește anul.” Iar Sfîntul Ghenadie al Constantinopolei numește „stihii” fie *Legea*, fie zilele, apa și focul, de la care se împărțeau luările-aminte ale *Legii*. Căci de la zile se împărțeau sîmbetele și lunile noi, și în ziua a opta *Legea* tăia împrejur; de la apă se împărțeau scaldările, curățirile trupului și spălările cele după *Lege*; iar de la foc se împărțeau luarea-aminte a *Legii* care rînduia a nu se aprinde foc în ziua sîmbetei pentru a face bucate, ci a se mînca bucatele făcute mai înainte, de vineri. [...] (n. aut.)

jurile și luările-aminte ale *Legii* – precum zice mai pe larg mai jos. Deci socoțiți voi – o, Galatenilor! – că cei ce vă supun obiceiurilor *Legii* acum – după ce v-ați făcut bărbați desăvârșiți, și fii ai lui Dumnezeu, și stăpînitori și moștenitori – aceștia – zic – vă arată că încă sînteți prunci întru cunoștință și neîmpliniți. Din cuvintele acestea ale Apostolului învățăm că Dumnezeu voia dintru început a ne dărui înfierea (căci aceasta este „moștenirea” pe care ne-o va da, adică a ne face pe noi fii înfiați după dar), însă pruncia și nedeplina cunoștință pe care o aveam Îl oprea pe Dumnezeu, și nu ne-o da. Însă Pavel, voind să doboare *Legea*, nu a zis că eram robiți zilelor, ci „stihilor lumii”, ca astfel să-i rușineze mai mult pe amăgitorii acela care îi plecau pe Galateni să ia aminte la *Lege*. Să nu te tulburi însă – o, cititorule! – dacă, în urma pildei de mai sus a Apostolului, prin „epitropi” și „iconomi”, se înțeleg stihiiile lumii; pentru că prin „epitropii” și „iconomii” (precum și prin „pedagog”) căroră i-a dat Dumnezeu pe oameni, trebuie să înțelegi mai întîi *Legea*, iar nu stihiiile lumii, fiindcă Pavel înțelege prin „stihii” lunile noi și sîmbetele – precum am zis. Încă și după alt chip le-a numit pe acestea „stihii”, pentru ca să-i depărteze pe Galateni de la *Lege* și să-i rușineze mai mult – precum va arăta și în cuvintele următoare. Unii (dintre care este Sfîntul Ghenadie al Constantinopolului) au numit „stihii” *Legea* cea de slove, care a fost potrivită începătorilor ce mai întîi se iscuseau, iar nu celor desăvârșiți.

***4 iar cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său,
născut din femeie, născut sub Lege,
5 ca să-i răscumpere pe cei de sub Lege și să dobîndim înfierea.***

Pînă cînd eram prunci – zice – ne aflam sub „sîmbete”, sub „lunile noi” și sub alte luări-aminte ale *Legii*. Iar cînd a venit vremea hotărîtă a întrupatei iconomii, cînd firea omenească, plinind toate răutățile, avea trebuință de doctor (căci aceasta însemnează „plinirea vremii”)¹, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său (Cel ce S-a născut „din femeie”, iar nu prin femeie, ca să nu afle pricină ereticii Valentieni să spună că Domnul a străbătut prin Fecioara ca printr-o țevă, că adică S-a făcut om după nălucire, iar nu după adevăr). A zis „din fe-

¹ Tîlcuind aceasta, Icumenie zice: „«Plinirea» cărei vremi? A aceleia – zice – cînd trebuia a veni Hristos, căci vremea venirii Lui a fost înainte-hotărîtă la Daniil Proorocul și proorocia a luat sfîrșit în vremea împărăției chesarului August, cînd a luat început trupeasca iconomie a lui Hristos.” Vezi și tîlcuirea zicerii „iar acum o dată, pe la sfîrșitul neamurilor” (*Evrei* 8:26). [...] Vezi și tîlcuirea zicerii „după iconomia lui Dumnezeu dată mie spre a plini la voi cuvîntul lui Dumnezeu” (*Coloseni* 1:25), ca să cunoști că aceasta este iconomia lui Dumnezeu, a se arăta taina evangheliei cînd oamenii se făcuseră iscusiți a o înțelege. (*n. aut.*)

meie”, adică din ființa și din prea-curatele sîngiuri ale Fecioarei, luînd trup și fiind rod al pîntecelui ei.¹ Și Hristos S-a făcut „sub *Lege*” fiindcă S-a tăiat împrejur și a plinit toate ale *Legii*, precum a zis singur: „Nu am venit să stric *Legea*, ci să o plinesc” (*Matei* 5:16), în acest fel ieșind de sub blestemul *Legii*, care zice: „Blestemat fie tot omul care nu rămîne întru toate cuvintele *Legii* acesteia, spre a le face pe ele” (*Deuteronomul* 27:26). Căci, plinind toate ale *Legii*, El ne-a răscumpărat din blestemul acesta al *Legii*, fiindcă noi nu puteam păzi toate poruncile ei. Însă aici zice că înomenirea lui Hristos a săvîrșit două isprăvi: una că ne-a răscumpărat din blestem, și alta că ne-a dăruit înfierea. Pavel zice că am primit înfierea ca să arate că ea ne era cuvenită dintru început, prin făgăduința lui Dumnezeu, dar că nu se da, din pricina prunciei și a nedeplinătății cunoștinței noastre. Căci „înfierea” este moștenirea făgăduită de Dumnezeu lui Avraam, adică a ne face noi, Creștinii cei ce credem, fii ai lui Dumnezeu – precum am zis mai sus – prin urmare, făcîndu-ne și moștenitori ai lui Dumnezeu. Fiindcă fiul este cel ce moștenește – după toate legile, și firești, și politice – iar nu robul, precum a arătat și Domnul, zicînd: „Robul nu rămîne în casă în veac; fiul rămîne în veac” (*Ioan* 8:35).

6 Și, pentru că sînteți fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, strigînd: Ava, Părinte!

¹ Într-o unire țilcuiește aceasta și marele Vasilie, zicînd: „Apostolul a ales glasul cel mai arătător, adică pe «din», iar nu pe «prin» zicînd: «Cel ce S-a făcut *din* femeie». Căci, dacă ar fi zis: *prin* femeie, urma a arăta înțelegerea nașterii trecătoare; iar zicînd: «*din* femeie», arată îndestul împărtășirea firii celui născut cu aceea a născătoarei” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 5). Pentru aceasta, și Sfîntul Efrem Sirul (în cuvîntarea unde aseamănă nașterea Dumnezeu-Cuvîntului din Fecioară cu mărgăritarul) scrie că la ceea ce spune Luca Evanghelistul că a zis Îngerul către Născătoarea de Dumnezeu cînd i-a bine-vestit – adică aceasta: „de aceea și Sfîntul ce Se va naște Se va chema «Fiul lui Dumnezeu»” (*Luca* 1:35) – scrie deci că la aceasta se cuvine a se adăuga zicerea „din tine”, pe care unele cărți nu o au, făcînd hatîr ereticilor. [...]

Bagă de seamă însă că două înțelegeri are zicerea „femeie”, una de căpetenie și proprie, iar cealaltă cu rea întrebuițare. Căci „femeie” va să zică toată firea femeilor – atît a fecioarelor, cît și a celor măritate – precum și numele „bărbat” însemnează firea tuturor bărbaților – atît însurați, cît și neînsurați. Iar cu rea întrebuițare și mai cu deosebitor cuvînt, „muiere” sau „femeie” o însemnează pe cea măritată, iar nu pe fecioară. Pentru aceasta a zis Domnul: „Nu s-a sculat între cei născuți din femei unul mai mare decît Ioan Botezătorul”, adică din femei măritate, iar nu fecioare – precum țilcuiește Sfîntul Teofilact. Zicîndu-se acestea, spunem că Pavel potrivește aici Sfîntei Fecioare numele de „femeie” după întîiul înțeles, cum zice despre dînsa și *Evanghelia* lui Ioan: „Ce este Mie și ție, femeie?” (*Ioan* 2:4) și: „Femeie, iată fiul tău” (*Ioan* 19:26). Și poate că Pavel zice aceasta pentru că Pururea Fecioara Născătoare de Dumnezeu era socotită femeie a teslarului, cu toate că acela nu i-a fost bărbat, ci numai logodnic, și mai ales păzitor și apărător. (*n. aut.*)

**7 Astfel încît nu mai ești rob, ci fiu; iar dacă ești fiu,
ești și moștenitor, moștenitor adică al lui Dumnezeu
și împreună-moștenitor al lui Hristos.**

Din ce este arătat că noi, Creștinii, ne-am învrednicit a ne face fii ai lui Dumnezeu? Aceasta a dovedit-o Pavel și mai sus, cînd a zis că toți cei botezați în Hristos, întru Hristos s-au îmbrăcat, care Hristos este Fiu al lui Dumnezeu. Iar acum arată că sîntem fii ai lui Dumnezeu pentru că am luat Duhul Sfînt, Care ne face să-L numim pe Dumnezeu „Părinte” al nostru, fiindcă Duhul lucrează din lăuntru în inimile noastre în chip uimitor și minunat. Iar această lucrare mai presus de fire a Sfîntului Duh, cu adevărat nu s-ar face întru noi dacă nu am fi fii ai lui Dumnezeu. Așadar deci, fiindcă sîntem fii ai lui Dumnezeu, sîntem și moștenitori, și nu ai oarecăror lucruri mici și întîmplătoare, ci moștenitori ai veșnicei împărății a lui Dumnezeu Însuși. Și sîntem și împreună-moștenitori ai unuia născut Fiu al lui Dumnezeu, căci, ceea ce este El după fire, aceea ne facem și noi după dar. De aceea, dacă voi, Galateni, v-ați făcut fii ai lui Dumnezeu, pentru ce acum vă faceți iarăși robi? Pentru ce stricați credința lui Hristos, cu care ați luat înfierea, și luați aminte la *Lege*?¹

**8 Ci atunci, neștiind pe Dumnezeu,
ați slujit celor ce nu erau dumnezei din fire;**

Aici, Apostolul întoarce cuvîntul către Creștinii ce crezuseră din „neamuri”, și arată că a lua ei aminte la zile – zicînd că unele sînt bune, iar altele rele – și la altele asemenea, aceasta este o slujire idolească, și că mai mult păcătuiesc ei prin aceasta acum, după ce au crezut, decît mai înainte, cînd erau necredincioși și slujitori la idoli. Pentru că mai înainte – zice – voi, cei din „neamuri”, nu-L cunoașteți pe adevăratul Dumnezeu, fiind întunecați și rătăciți, și de aceea slujeați ca unor dumnezei soarelui, lunii și planetelor, care nu

---

¹ Pentru aceasta zice și *Icumenie*: „Deci cum nu este de necuviință ca voi, cei ce v-ați făcut fii ai lui Dumnezeu atît prin Hristos, cît și prin Duhul Sfînt, să vă întoarceți iarăși la *Lege*? Și vezi dovada Dumnezeieștii Treimi: Tatăl a trimis, Fiul S-a întrupat și Duhul Sfînt împreună a lucrat, Cel care, intrînd tănuit în inimile noastre, ne învață a zice: «Avva, Părinte!»“ De ce a zis însă Pavel „Ava, Părinte!” în limba evreiască vezi la tîlcuirea capitolului 8 al epistolei către Romani, stihul 15, în subînsemnare. În tîlcuirea aceea Teodorit zice așa: „Iar pe «Avva» a adăugat învățînd îndrăzneala celor ce-L cheamă. Fiindcă copiii au mai multă îndrăzneală către părinți, căci nu au încă deslușire desăvîrșită. Așadar și noi, pentru negrăita iubire de oameni și nemăsurata bunătate a Lui, Îl numim «Părinte» pe Făcătorul a toate, precum ne-a poruncit. Noi nu cunoaștem însă cîtă este osebirea dintre El și noi, căci nici pe noi înșine nu ne cunoaștem cu amăruntul, firea Lui necunoscînd-o nicidecum!” (*n. aut.*)

sînt dumnezei din fire. Iar acum, după ce L-ați cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, dacă iarăși veți lua aminte și veți pîndi zilele, aceasta nu este altceva decît că iarăși cinstiți și vă închinați stihilor, și prin urmare faceți păgînatăți încă mai rău decît înainte.¹

9 iar acum – cunoscîndu-L pe Dumnezeu, și mai ales cunoscîndu-vă de către Dumnezeu – cum vă întoarceți iarăși la stihiiile cele slabe și sărace, căroră vreți iarăși a le sluji?

Zice: Iar acum, voi, Creștinii ce ați crezut din „neamuri”, L-ați cunoscut pe Dumnezeu, sau – mai bine a zice – nu cu osteneala voastră L-ați aflat și L-ați cunoscut pe Dumnezeu (fiindcă nici nu L-ați căutat cît de puțin), ci Dumnezeu v-a căutat pe voi, care vă aflați în adîncul întunericului păgînatății și al păcatului, și v-a făcut ai Săi. Căci zicerea „cunoscîndu-vă” se înțelege în loc de: „apropiindu-vă și ai Săi făcîndu-vă de către Dumnezeu.”² Așadar, cum voi, care v-ați cunoscut și v-ați însușit acum de către Dumnezeu, L-ați lăsat iarăși pe Dumnezeu și v-ați întors la stihiiile cele sărace și neputincioase, adică la cele ce nu au nici o putere a vă dărui bunătățile veșnice și a vă folosi duhovnicește sufletele? Și numește stihiiile, luminătorii și planetele „sărace și neputincioase” pentru că sînt neînsuflețite, nesimțitoare și necuvîntătoare. Căci ele nu au nici viață, nici minte, măcar că nebunii Elini și celelalte „neamuri” se mulțumesc cu aceasta și le slăvesc ca pe unele însuflețite și cuvîntătoare.

Deci, acei apostoli mincinoși care-i amăgeau pe Galateni apărînd *Legea cea Veche*, care învață „sîmbetele” și „lunile noi” ale zilelor, îi învățau pe Creștini să pîndească zilele. Iar Pavel prea-înțelepțește numește „slujire la

¹ Ia aminte la acestea pentru Creștinii ce folosesc vrăjitorii, și socotesc că se află stafii, și că zilele sînt unele bune și altele rele și altele asemenea, despre care zice fericitul întru pomenire Nicodim Atonitul: „și noi pe larg scriem, în cuvîntul 9 din cartea numită *Hristoitia*”. (nota primei ediții romînești)

² Cu adevărat, vrednice de laudă sînt și cuvintele ce le zice înțeleptul Nichita Scoliaștul, tîlcuind zicerea Teologului Grigorie „încît acum Dumnezeu îi cunoaște pe cei ce se cunosc de El” (*Cuvînt la Nașterea Domnului*), cuvinte care se potrivesc și la zicerea aceasta: „Dumnezeu are cunoștință îndoită: una după care le cunoaște pe toate din fire, după ceea ce se zice: «Cel ce le știe pe toate mai înainte de facerea lor» (*Suzana* 5:42); iar a doua aceea după care îi apropie pe cei ce se apropie de El, după cum e scris: «știe Domnul calea dreptilor» (*Psalm* 1:6) și: «i-a cunoscut Domnul pe cei ce sînt ai Săi» (*Numeri* 16:5), adică cunoscînd că întru aceia se păzesc dumnezeieștile Sale însușiri, precum zice și către Moisi: «Te știi pe tine mai bine decît pe toți» (*Ieșirea* 33:12); iar către alții a zis: «Nu vă știi pe voi» (*Matei* 25:12). Așadar, însemnarea aceasta a apropierii este aici după a doua cunoștință.” Vezi și zicerea: „atunci însă voi cunoaște precum am fost cunoscut” (*1 Corinteni* 13:12). (*n. aut.*)

idoli” această luare-aminte, pe care însăși *Legea* o oprește arătat, cu aceasta dovedind că cei ce învață acestea pe alții sînt potrivnici *Legii*.

10 Pîndiți zilele, și lunile, și vremile și anii?

Din aceste cuvinte ale Apostolului, este arătat că acei apostoli mincinoși ce-i amăgeau pe Galateni nu-i învățau numai tăierea împrejur, ci și sărbătorile anului și lunile noi predanisite de *Legea Veche*.

11 Mă tem ca nu cumva să fi ostenit la voi în zadar!

Vezi – o, cititorule! – ce părintească milostivire și dragoste are dumnezeiescul Apostol pentru ucenicii săi, căci Galatenii se clătinau, iar Pavel se temea pentru dînșii. Iar zicerea „nu cumva” pe care o zice aici arată că Galatenii nu pieriseră desăvîrșit, ci mai aveau încă în sufletele lor sămînță de bună-cinstire de Dumnezeu și de credință. De aceea, Pavel le dă bune nădejdi cu aceste cuvinte, zicînd că, dacă voiesc a se pocăi și a se îndrepta, nu va fi deșartă și zadarnică osteneala pe care a făcut-o la dînșii, ca și cum le-ar zice așa: „Aduceți-vă aminte, fraților și fiii mei, de ostenele și sudorile pe care le-am vărsat propovăduind vouă evanghelia și învățîndu-vă credința lui Hristos, și nu arătați zadarnice ostenele mele cele atît de multe!”

12 Faceți-vă ca mine, căci și eu – ca voi.

Apostolul spune aceste cuvinte către cei ce crezuseră din Iudei. Căci zice: Fraților, urmați și voi mie, fiindcă și eu apăram *Legea* și mă ardeam pentru ea mai înainte, așa cum voi o apărați și vă ardeți pentru dînsa acum. Însă am lăsat *Legea*, și acum mă lupt pentru credința lui Hristos; deci faceți-vă și voi apărători ai credinței! Și Pavel a pus la urmă această apucătură, pentru că oamenii se trag și se înduplecă mai mult de pilda celor de un neam cu dînșii decît de celelalte silogisme și dovezi.

Fraților, rogu-mă vouă! Cu nimic nu m-ați nedreptățit.

Fiindcă mai sus i-a muștrat mult pe Galateni, Apostolul voiește aici să-i îndulcească și să-i înmoaie, pentru că nici multa certare nu folosește, și nici multa dulceață și pogorîre. Pentru aceasta îi și numește pe ei „frați”, aducîndu-le aminte de darul Sfîntului Botez, de la care se numesc „frați” toți cîți s-au născut de același Dumnezeu-Părinte, și din una și aceeași maică, din Sfînta Biserică, și dintr-o mitră [„pîntece”, *n. m.*], din sfințita colimvitră (scăldătoare). Aici,

se dezvinovățește însă și pentru cuvintele zise lor mai înainte, când i-a numit „fără de minte”, că adică acestea nu s-au zis de el cu vreo mînie și vrăjmășie. Fiindcă – zice – „cu nimic nu m-ați nedreptățit”, ca să mă port cu voi ca un vrăjmaș, ci chiar mi-ați arătat prea-multe lucruri și isprăvi de mare cinste, de dragoste și de har. Atunci, cum v-aș fi zis cuvintele acelea dușmănește și cu ură? Ci este arătat că le-am zis îngrijindu-mă pentru mîntuirea voastră și voind a vă dărui și eu vouă în locul darurilor pe care mi le-ați făcut voi.

*13 Și știți că cu slăbiciunea trupului am bine-vestit vouă mai întîi,
14 și ispita ce este în trupul meu nu ați defăimat-o, nici nu ați scuipat-o,*

Zice: Voi, fraților, știți că cu neputința trupului, adică cu goane și cu primejdii¹, v-am propovăduit evanghelia lui Hristos. Iar voi nu v-ați întors fața de la mine pentru că eram gonit și pătimeam atîtea necazuri, și această ispită a mea – adică goanele, bătăile și primejdiile pe care le cercam – nu v-a smintit, nici nu v-a făcut să mă defăimați și să nu primiți propovăduirea mea. Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Apostol încă îi rușinează pe ascuns pe Galateni, arătînd ce a păimit pentru dînșii de la împotrivorii credinței.

ci m-ați primit ca pe un Înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus.

Afît de mult – zice – m-ați cinstit, încît socoteați că nu sînt om, ci un Înger, mai presus de firea omenească, sau ca și cum aș fi fost Însuși Iisus Hristos. Deci cum nu este necuvenit ca, atunci cînd eram gonit și mă primejduiam, să mă primiți ca pe un Înger și ca pe Hristos, iar acum, cînd vă sfătuiesc cele de cuviință, să mă socotiți ca vrăjmaș al vostru și să nu primiți cuvintele mele?

15 Deci care a fost fericirea voastră?!

Aici, Pavel nu se dumirește și, mirîndu-se, zice: Apoi – o, frații mei Galateni! – ce s-a făcut acea fericire a voastră?² Adică: Unde s-au dus și cum au pierit toate isprăvile credinței voastre, pentru care vă fericiați și vă lăudați de

¹ [...] Despre aceasta, vezi subînsemnarea zicerii: „Datu-mi-s-a îmbolditor trupului” (2 Corinteni 12:7). (n. aut.)

² De asemenea, și Fotie zice că acest cuvînt se cuvine a fi citit ca o mirare: „Deci care era fericirea voastră?!” „Cît de mare – zice – era! Minunată! Din cîtă fericire ați căzut! Sau se citește și în chip întrebător: Aduceți-vă aminte – zice – care era fericirea voastră? Că foarte vă fericiam, iar acum ce fac? Vă mustru, și pentru aceasta sînt urît de voi. Și pentru ce vă mustru? Pentru mîntuirea voastră.” Și Teodorit încă zice: „Unde sînt isprăvile credinței voastre celei rîvnite?” (n. aut.)

către toți ca niște iubitori de învățători? Care este acum și în ce s-a schimbat acea fericire și laudă a voastră? Fiindcă acum nu o mai văd la voi, pentru că v-ați schimbat și aveți către mine o așezare potrivnică celei dintii.

Căci vă mărturisesc că, de ar fi fost cu puțință, ochii voștri, scofîndu-i, i-ați fi dat mie.

Atunci – zice – mă aveți mai de preț chiar decît ochii voștri, pentru că v-am propovăduit evanghelia lui Hristos. Drept aceea, ce schimbare s-a petrecut întru voi, încît acum mă bănuieți că aș fi vrăjmaș al vostru? Căci, cu adevărat, este lucru necuviincios a socoti voi că eu, care am fost atît de cinstit de către voi, acum vă zic aceasta cu socoteală vrăjmășească.

16 Așadar m-am făcut oare vrăjmaș al vostru grăind vouă adevărul?

Zice: Altă pricină de dușmănie către voi nu cunosc întru sine-mi decît numai că v-am grăit adevărul, muștrîndu-vă că v-ați stricat întru dogmele credinței. Dar pentru aceasta se cuvenea a mă iubi chiar mai mult, căci am arătat la voi lucru de părinte și de purtător de grijă, iar nu de vrăjmaș și de voitor al răului vostru.

17 Ei vă rîvnesc nu bine, ci vor să vă tragă să-i rîvniți pe ei.

Rîvnă bună este atunci cînd cineva urmează fapta bună a altuia, iar rîvna rea este cînd cineva se silește a-l despărți pe altul de fapta bună și de binele pe care îl face. Deci zice: Amăgitorii aceia, care vă învață să vă tăiați împrejur și să păziți *Legea Veche*, cu rîvnă rea se silesc să vă închidă afară și să vă scoată din șederea întru Hristos cea prea-desăvîrșită și din cunoștința adevărului; și, dimpotrivă, să vă bage iarăși în așezarea cea neîmplinită a *Legii*, cu scopul de a-i cinsti pe ei ca învățători ai voștri, urmîndu-le și rîvnindu-i ca ucenici ai lor. Eu însă voiam cu totul dimpotrivă, anume ca voi să le fiți învățători – și lor, și tuturor celorlalți – întru cele desăvîrșite și înalte, cinste și ispravă pe care o aveți cînd eram eu la voi. Apostolul arată însă acestea mai jos, ghicitorește:

18 Și bine este a rîvni totdeauna întru bine, și nu numai cînd sînt eu de față.

Vezi că aici Pavel arată ghicitorește cum Galatenii, cînd se afla el între dînșii, erau rîvniți de către toți pentru deplinătatea credinței lor, iar cînd el s-a dus de la dînșii, atunci ei au pierdut această deplinătate? De aceea – zice – lucru

vrednic de fericire este dacă ucenicii cugetă și fac cele de cuviință nu numai când este de față învățătorul lor, ci și atunci când el lipsește.

*19 O, feții mei, pe care iarăși mă chinuiesc a vă naște,
pînă ce Se va închipui întru voi Hristos!*¹

Cu aceste cuvinte, Pavel urmează unei maici iubitoare de fii, care se cutremură, și se arde și se zbuuciumă pentru prea-iubiții săi copii. Și zice: V-ați stricat – o, fiii mei! – și ați sluit chipul lui Hristos, pe care l-ați primit în inimile voastre prin darul Sfîntului Botez. Deci – zice – aveți trebuință iarăși de o altă a doua naștere și de prefacere, ca în inimile voastre să se facă iarăși închipuirea lui Hristos, fiind închipuiți de Dînsul. De aceea, iarăși mă chinuiesc a vă naște prin învățătura mea. Pentru că nu vă deznădăjduiesc, și pentru aceasta vă numesc „feții mei”, ca să nu vă deznădăjduiți nici voi. Și prea-iubitorul de fii Pavel nu îi numește „fii”, adică „copii”, ci „feți”, adică: „copilașii mei”, fie ca să arate cu această numire mai fragedă și mai apropiată curata și părintească iubire ce o avea pentru dînșii, fie ca să arate că ei erau cu mintea ca niște prunci și lesne de amăgit, ca și copilașii cei mici. Cuvîntul acesta însemnează-l – o, cititorule! – pentru că surpă cunoștința cea rea a schismaticilor Novățieni, care nu primesc îndreptarea din pocăință, căci Pavel spune aici că iarăși se chinuiește a-i naște pe Galateni a doua oară, înnoind întru dînșii darul de mai înainte, pe care îl pierduseră.²

¹ Sfîntul Chiril al Alexandriei îl cuiește așa: „Hristos Se închipuie întru noi nu altfel decît numai prin credință neprihănită și prin petrecerea evanghelică, căci nu întru vechitura slovei, ci întru înnoirea Duhului este nevoie a umbla cei ce socotesc a merge către Dumnezeu” (cuvîntul 10 la *Pasha*). Și același zice iarăși: „Pînă ce «Se va închipui Hristos» întru dînșii, adică pînă cînd însușirile cele mari, mai presus de fire, ale dumnezeirii Sale se vor însemna cu încetul în mintea acelorora” (cartea I din cele unde zice și despre Avraam). (*n. aut.*)

² Din cuvîntul acesta al lui Pavel, și Vasilie cel Mare îi surpă pe Novățienii și întărește că, prin pocăință, este cu putință a lua cineva iarăși Darul Sfîntului Duh de mai înainte, pe care l-a pierdut: „Că, scriind Galatenilor, Apostolul zice că ei au luat Duh, și nu căuta mai mare dovadă decît acesta. Și Pavel adaugă, zicînd: «Așa de fără minte sînteți, încît, începînd cu Duhul, vă săvîrșiți în trup și ați căzut de la Hristos?» Ai văzut că aceștia aveau Duh? Și ai auzit că se stricaseră de la Hristos și căzuseră din dar? Ce mai adaugă Apostolul după aceasta, dînd loc învierii? «Feții mei – zice – pe care iarăși mă chinuiesc a vă naște!» Îi născuse o dată, dar cel ce i-a născut o dată nu se leapădă a-i naște și a doua oară spre mîntuire” (*Cuvînt pentru pocăință*).

Iar Simeon Noul Teolog zice aceste cuvinte vrednice de laudă despre închipuirea lui Hristos în noi cea gîndită: „Bine-norocit este cel ce va vedea că «lumina lumii», adică Hristos, s-a închipuit în lăuntrul său, că acesta se va socoti maică a lui Hristos, avîndu-L pe Hristos în lăuntrul său ca un prunc, precum Însuși prea-nemincinosul a fîgăduit: «Maica Mea, și frații

Mei și prietenii Mei aceștia sînt, cei care aud cuvîntul lui Dumnezeu și-l fac pe el.» Drept aceea, cei ce nu păzesc poruncile Lui, de voia lor se lipsesc de un asemenea dar, fiindcă acest lucru era, și este și va fi cu puțință, și s-a făcut, și se face și se va face întru toți cei ce fac poruncile Lui. Însă, ca să nu lăsăm lucrul acesta fără mărturii și să dăm – să zicem – ceva de la noi înșine, și nu din *Dumnezeiasca Scriptură*, dogmatizînd cele ce nu sînt cu puțință ca și cum ar fi, aducem mărturie iarăși de la fericitul Pavel, gura lui Hristos, ce zice: «feții mei, pe care iarăși mă chinuiesc să vă nasc, pînă Se va închipui Hristos întru voi». Oare în ce parte a trupului nostru socotiți că zice că Se va închipui Hristos? În obraz sau în piept? Ba, ci în inima noastră Se închipuie. Și nu trupește, ci netrupește, precum se cuvine lui Dumnezeu. Însă – precum femeia se cunoaște arătat cînd este îngreunată, fiindcă și pruncul saltă în pîntecele ei și nu este cu puțință a nu cunoaște că are în sine prunc – la fel și acela ce are pe Hristos închipuit întru sine cunoaște săltările și mișcările Lui, adică strălucirile și fulgerele Lui, și privește întru sine închipuirea lui Hristos, precum se arată lumina făcliei în oglindă. Dar închipuirea lui Hristos nu se arată cu nălucire neipostatică, cum este aceea ce se vede în oglindă, ci cu lumină ipostatică și înființată, văzîndu-se cu nevedere și înțelegîndu-se cu nepricepere, cu închipuire neînchipuită și cu fața nevăzută” (cuvîntul 57, foaia 304). Acestea le zice și purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Născîndu-Se o singură dată după trup, Cuvîntul lui Dumnezeu Se naște pururea după Duh la cei ce voiesc, cînd vrea, pentru iubirea de oameni, și Se face prunc întru aceia, alcătuiindu-Se prin faptele cele bune. Și Se arată atît cît știe că ar încăpea cel ce primește, nu micșorîndu-Și arătarea mărimii Sale cu zavistie, ci cumpănind cu măsură puterea celor ce doresc a-L vedea. Astfel, pururea arătîndu-Se cu puterea tainei prin feluritele împărtășiri, Cuvîntul lui Dumnezeu pururea este, pentru covîrșire, nevăzut de toți” (*Suta a treia*, capitolul 8). Și iarăși acesta: „Cînd vrea, Hristos Se naște tănuț, întrupîndu-Se în cei ce se mîntuiesc, maică fecioară făcînd pe sufletul ce Îl naște” (tîlcuire la *Tatăl nostru*).

Ci și Marele Atanasie (în răspunsurile către Antioh) zice așa: „De unde cunoaște omul că s-a botezat cu totul și că a luat Duhul Sfînt, căci era prunc întru Sfîntul Botez?” Și răspunde acestea: „Proorocul Isaia zice către Dumnezeu: «Pentru frica Ta, Doamne, am luat în pîntece și m-am chinuit a naște duh de mîntuire.» Deci – precum femeia, luînd în pîntece, din săltările pruncului său știe fără minciună că a luat rod – așa și sufletul adevăratului Creștin – nu prin graiurile părinților, ci prin lucrări, și prin săltările inimii sale, mai ales la vremea praznicelor, și a luminărilor și a împărtășirii cu Sfîntul Trup și Sînge al lui Hristos – învață din bucuria sufletului său că a luat Duh Sfînt atunci cînd s-a botezat.” Vezi și subînsemnarea stihului 6, capitolul 6 al epistolei către Evrei.

Zice însă și Sfîntul Grigorie al Nisei: „Precum întru neprihănită Maria plinirea dumnezeirii s-a făcut trupește, strălucind întru Hristos prin Fecioară, aceasta se face la tot «sufletul» (după cuvîntul Fecioarei), dar nemaivenind Domnul trupește, ci intrînd duhovnicește și aducîndu-L împreună cu Sine-și și pe Părintele Său” (*Cuvînt pentru fecioare*, tomul 3, capitolul 2).

Iar Sfîntul Macarie zice că „precum semnul femeii ce a zămislit este a nu voi și a nu avea poftă de mîncări dulci, tot așa semn al sufletului care L-a primit în sine-și pe Hristos și Duhul cel Sfînt este a nu pofti îndulcitoarele lucruri ale lumii”. Și tot acesta zice acest înfricoșat cuvînt: „Precum moneda de aur, dacă nu va lua chipul împăratului întipărit într-însa, nu merge nici în neguțătorie și nici nu se păstrează în vistieriile împărătești, ci este de lepădat, tot așa și sufletul – dacă nu va avea chipul cerescului Duh, pe Hristos, închipuit întru sine-și întru lumi-

20 Și aș vrea a fi de față acum la voi și a-mi schimba glasul meu, căci nu mă dumiresc de voi!

Nu mă îndestulez – zice – doar cu scrisoarea aceasta, ci aș vrea a fi de față la voi și a-mi schimba glasul întru plîngeri și în lacrimi, căci nu mă dumiresc și nu știu ce să zic despre voi! Fiindcă voi, care mai înainte ajunseseti întru atîta deplinătate încît a vă și primejdui pentru credință și, prin credința aceasta, a face și minuni, acum v-ați prefăcut și v-ați prăpăstuit întru prostimea *Legii celei Vechi*. De aceea voiam așadar a fi de față, ca să plîng pentru nedumirea și mirarea mea. Pavel zice aceasta pentru că, atunci cînd nu se dumiresc și nu au ce mai zice, oamenii obișnuiesc în chip firesc a plînge.¹

21 Spuneți-mi voi, cei ce voți a fi sub Lege, Legea nu o auziți?

Fiindcă i-a îndulcit și i-a muiat destul pe Galateni, Apostolul intră iarăși în dovezi, ca să arate că însăși *Legea* voiește a nu mai fi păzită de Creștini. Și bine le-a zis: „cei ce voți”, fiindcă nu era lucru cuviincios și firesc a păzi Galatenii *Legea Veche*, ci aceasta era isprava voinței lor prigonitoare. Și Pavel numește aici „*Lege*” *Cartea Facerii lumii*, pentru că de obicei numește „*Lege*” toată *Scriptura Veche*.

22 Căci este scris că Avraam a avut doi fii: unul din slujnică, și unul din cea slobodă.

Apostolul a zis mai sus că Galatenii și toți Creștinii ce au crezut sînt fii ai lui Avraam prin credința întru Hristos. Iar fiindcă fiii lui Avraam nu erau de una și aceeași vrednicie, ci Ismail a fost născut din slujnica Agar, iar Isaac din Sarra, femeia cea adevărată a lui Avraam, pentru aceasta arată acum Apostolul că Galatenii și toți credincioșii Creștini nu sînt simplu fii ai lui Avraam, ci precum a fost fiu al lui Avraam Isaac, cel slobod și de bun neam. Căci în acest chip i-a născut credința pe Creștinii ce au crezut.

---

nare negrăită – nu e de trebuință pentru vistieriile cele de sus și e lepădat de către neguțătorii împărăției, adică de către Apostolii cei buni. Că și cel chemat, dacă nu poartă «haina de nuntă», anume chipul cel ceresc, ca un străin a fost scos afară, în întunericul cel străin” (*Cuvîntul 30*, capitolul 5). Drept aceea, cel ce încă pofteste îndulcirea lumii, acela nu l-a primit încă pe Hristos în inima sa. (*n. aut.*)

¹ Iar Teodorit tilcuieste așa: „Arzîndu-mă de patimă, voiam să fiu într-aripat, și să alerg să văd cele ce se fac; și unora să le plîng, iar altora să le laud adevărarea. Căci acum – zice – nefiind de față, nu mă dumiresc ce să zic. Ce să grăiesc? Ce să mă tînguiesc?” (*n. aut.*)

**23 Dar cel din slujnică s-a născut după trup,
iar cel din cea slobodă prin fâgăduință.**

Fiindcă a zis mai sus că Creștinii ce au crezut întru Hristos sînt „fii ai lui Avraam” și părea că zice lucru de necrezare numind astfel pe cei ce nu s-au născut trupește din Avraam, aici zice că nici Isaac, fiul de mai bun neam și mai de aproape al lui Avraam, nu s-a născut după trup din Avraam. Căci cum s-ar fi născut el după legea firească a trupului, de vreme ce firea părintelui său Avraam și a maicii sale Sarra se omorîse din pricina bătrîneții și, pe lîngă aceasta, mitra maicii sale Sarra era stearpă, nenăscînd din fire? Cu toate acestea, cuvîntul lui Dumnezeu și fâgăduința pe care le-a dat-o lor Dumnezeu l-a plăsmuit pe Isaac. Iar Ismail s-a născut după urmarea și legea firii, că aceasta arată zicerea „după trup”. Și, fiindcă era rob, ca unul născut din roabă, a fost înstrăinat de moștenirea lui Avraam. Iar Isaac, măcar că nu s-a născut „după trup”, însă, fiind născut din cea slobodă și adevărata femeie a lui Avraam, a fost și adevărat moștenitor al lui Avraam.¹ Deci – zice – după pildele acestea, ce vă oprește ca și voi, Galatenii, să fiți fii ai lui Avraam, deși nu v-ați născut după trup din Avraam? Pentru că și voi v-ați plăsmuit și v-ați născut cu puterea cuvintelor ce se zic asupra sfintei scăldătoare a botezului de către preot, adică prin cele trei chemări ale Sfintei Treimi celei închinatăe.

24 Acestea se alegorisec,

Adică: Istoria aceasta a celor doi fii ai lui Avraam nu însemnează numai ceea ce am zis mai sus, ci încă și altele, cu chip alegoric (adică cu altă înțelegere). Fiindcă istoria aceasta a fost închipuirea celor ce se fac acum, în vremea darului evangheliei.²

¹ Și Sfîntul Chiril al Alexandriei zice (în *Cuvîntul despre tăierea împrejur în a opta zi*, din tomul și cartea a patra, capitolul 5): „Ismail, ca cel născut după trup și tăiat împrejur în anul al treisprezecelea al vîrstei sale, a căzut din învierea Domnului ce s-a făcut «în ziua a opta», ca unul ce nu a primit mîntuitoarea propovăduire a acesteia. A căzut încă și din «a douăsprezecea zi», ca unul ce și-a întors fața de la ceata celor doisprezece Apostoli. Iar Isaac se taie împrejur întru a opta zi, fiindcă – zice – «fiii celei slobode», adică ai Ierusalimului celui de sus, primind-o pe «cea de-a opta», adică învierea lui Hristos, și îmbogățindu-se de tăierea împrejur duhovnicească, s-au slobozit de tot păcatul și s-au izbăvit de moarte. Fiindcă aceștia s-au slobozit de păcat, din care și prin care a venit moartea, potrivit-o însă la viața întru Hristos.” (*n. aut.*)

² Tot așa a tîlcuit și Fotie, zicînd că nașterile acestor fii au fost închipuiri ale celor două *Testamente* ce urmau a se da. Căci nașterile însemnează nu numai cele ce se văd, ci și altele. Fiindcă aceasta este zicerea „care se alegorisec”, în loc de: „înțelegîndu-se altfel”. Ia aminte aici că nu zic bine aceia ce țin că cel dintîi care a făcut alegorie în *Scriptura cea Veche* este

25 căci acestea sînt cele două Testamente.

Una din muntele Sinai, născînd spre robie, care este Agar –

**26 căci „Agar”, este muntele Sinai din Arabia și se alătură
cu Ierusalimul de acum, care zace în robie împreună cu fiii săi –**

Care „acestea”? Adică cele două femei, Agar și Sarra, prin care se înțelege alegoric *Testamentul cel Vechi* și *Testamentul cel Nou*. Cum și în ce chip? Agar închipuie *Vechiul Testament*, căci *Vechiul Testament*, *Legea*, s-a dat din muntele Sinai, iar muntele Sinai se află în pustiul Arabiei și se numește cu limba arabă „Agar”.¹ Și acesta „se alătură”, adică se apropie și se învecinează, sau se aseamănă, cu Ierusalimul de jos. Căci, precum Agar era slujnică și l-a născut pe fiul său Ismail întru robie, tot așa și *Legea* – care s-a dat în muntele Sinai, numit „Agar”², care se aseamănă cu Ierusalimul acesta de jos, ca unul ce se învecinează cu dînsul – naște robia, adică îi face robi pe cei ce iau aminte la dînsa. Fiindcă în *Legea cea Veche* se află multă neslombozenie și robie. Căci fapta bună a ucenicilor *Legii* se legiuia și se făcea pentru plată vremelnică și stricăcioasă, adică pentru bunătățile cele vremelnice ale vieții acesteia; la fel, și depărtarea de rău se legiuia și se făcea de frica certărilor și a morții.

**27 iar Ierusalimul cel de sus, care este maică a noastră a tuturor,
slobod este.**

Așa a fost închipuirea Agarei. Vezi însă acum și închipuirea Sarrei, pentru că aceasta mai înainte închipuia Ierusalimul cel de sus și ceresc³, căci acela

Orighen [neîntrecut eretic, *n. m.*] sau Filon Iudeul, căci, iată, Pavel a folosit alegoria cel dintîi după Hristos, precum se vede din zicerea aceasta. Ci și Teodorit a înțeles așa, zicînd: „Dumnezeiescul Apostol a zis «alegorisindu-se», în loc de: «altfel înțelegîndu-se», căci nu a stricat istoria, ci le învață pe cele mai înainte închipuite în istorie.” (*n. aut.*)

¹ Iar Teodorit zice că „muntele Sinai s-a numit «Agar» pentru că neamul și strănepoții Agarei au locuit în părțile muntelui Sinai. Și – zice – acestea împreună-glăsuiesc cu ceea ce zicem noi: căci, așa cum acolo avem un tată, două maici și doi fii, tot astfel și aici avem un Dumnezeu, două *Testamente* și două noroadе. Și închipuire a *Testamentului* celui dintîi a fost Agar, iar a celui de-al doilea Sarra.” (*n. aut.*)

² Coresi zice și el că muntele Sinai era închipuitor al *Legii Vechi*, fiindcă era neroditor, și era afară de pămîntul făgăduinței și pentru că a născut robi, pe Arabi. (*n. aut.*)

³ Ia aminte că – după Coresi – numele Ierusalimului este alcătuit din zicerea evreiască „iere”, care însemnează „se va vedea”, și din numele lui cel vechi „salim”, care însemnează „pace”. Astfel, „Ierusalim” va să zică „vedere de pace”, că întru acesta Avraam, vrînd să-l jertfească pe fiul său Isaac și întreat fiind de dînsul, a răspuns: „Dumnezeu Își va vedea Lui-Și oaie spre ardere de tot, fiule” (*Facerea* 22:8). Iar alții au zis altfel despre Ierusalim. [...] Vezi și subînsemnarea canonului 7 al celui dintîi Sobor ecumenic, la canonicul nostru. (*n. aut.*)

este cetatea și patria credincioșilor Creștini, de la care ni s-a dat *Testamentul cel Nou* al evangheliei. Pentru că evanghelia din cer s-a dat, fiindcă din cer S-a pogorât Sfântul Duh peste Apostoli și i-a arătat pe ei propovăduitori ai evangheliei. Iar cetatea aceasta este slobodă de luările aminte ale *Legii* celei robești și toate le poruncește cu slobozenie și cu evghenie [„noblețe”, *n. m.*]. Pentru că noi, Creștini ce păzim poruncile Lui, nu facem vreo faptă bună și ispravă pentru plata vremelnică și nu ne ferim de răutate de frica bățăilor trupului, căci făgăduințele date nouă de maica noastră Ierusalimul cel de sus sînt dumnezeiești și cerești, și certările ei se cuvin fiilor celor nobili (de bun neam), precum este să ne depărteze de la masa duhovnicească a Stăpînului nostru cu Tainele ei, și cu această singură certare să ne îndreptăm.¹

Căci scris este: „Veselește-te, stearpă, ceea ce nu naști! Glăsuiește și strigă, ceea ce nu ai dureri de naștere, căci mai mulți sînt fiii celei pustii decît ai aceleia ce are bărbat” (Isaia 54:1).²

Apostolul nu se mulțumește doar cu închipuirile și cu alegoria celor două femei ale lui Avraam, ci aduce martor pe Proorocul Isaia, care numește „stearpă” și „pustie” Biserica „neamurilor”, fiindcă aceea era pustie de cunoștința adevăratului Dumnezeu și fără de fii, pentru că nu născuse vreun Prooroc sau învățător sfînt al lui Dumnezeu. Iar „femeie cu bărbat” numește Biserica Iudeilor, fie pentru că avea ca bărbat *Legea* lui Dumnezeu care o povățuia, fie pentru că-L avea pe Dumnezeu Însuși. Deci Isaia zice Bisericii celei sterpe din „neamuri”: „Glăsuiește”, adică strigă cu glas de veselie și de bucurie, pentru că acum, prin iconomia întrupării lui Hristos, ai născut mulți fii, Prooroci și învățători. Și au odrăslit din tine fii ai lui Dumnezeu și, prin botez, tu ai născut toate neamurile lumii, nu numai unul, precum Biserica Evreilor.³

¹ Vezi și tîlcuirea stihului 16 al capitolului 8 al epistolei către Romani, ca să vezi acolo cîtă osebite au cei ce sînt în dar față de cei ce sînt în *Legea Veche*. (*n. aut.*)

² Așa se aseamănă închipuirea Sarrei cu Biserica din „neamuri”, adică cu noi: căci, precum Sarra a născut la bătrînețe, afară de toată nădejdea omenească, tot așa și „neamurile” au dobîndit cunoștința lui Dumnezeu pe la sfîrșitul vieții lor. Și astfel, prin mulțimea celor născuți, a biruit-o „cea stearpă” pe cea cu mulți fii. (*n. aut.*)

³ Fiindcă „Sara” (scris cu un „r”) va să zică „început al meu”, iar „Sarra” (cu doi „r”) va să zică „stăpînitoare” – precum zice Filon Iudeul. De aceea, ea este spre închipuirea Bisericii lui Hristos, Biserică ce are patru însușiri – după Coresi: 1) avîndu-L drept cap pe Hristos, și credința, și nădejdea, și dragostea și puterea Tainelor ei sînt de sus; 2) este slobodă și stăpînește patimile prin dragoste, iar nu prin frică, adică în chipul înfierii; 3) este „Ierusalimul”, adică „vedere departe”; 4) s-a făcut maică născătoare, fiindcă a născut mulți fii, dar e fără prihană după împreunare. Este născătoare după naștere, dar fecioară după cinstire și, fecioară fiind, ne-a născut nu din sămînță, ci din Duhul Sfînt. Pentru aceasta zicea și dumnezeiescul Ieronim

28 Iar noi, fraților, sîntem fii după făgăduințele lui Isaac.

29 Ci, precum atunci cel născut după trup îl gonea pe cel născut după Duh, tot așa și acum.

Zice: Biserica „neamurilor”, deși era stearpă precum Sara, totuși a dobîndit mulți fii și a născut într-un chip mai presus de fire și minunat, asemeni Sarei. Căci pe Sara a făcut-o maică nu firea ei cea omorîtă de bătrînețe și de sterpiciune, ci făgăduința lui Dumnezeu, după cele ce i-a zis ei Dumnezeu, anume: „Întru această vreme voi veni, și Sara va avea fiu” (*Facerea* 58:10). Făgăduința aceasta, intrînd în mitra ei, a alcătuit pruncul, și tot așa cuvintele lui Dumnezeu ce se zic de către preot la sfînta colimvitră a botezului, care este ca o mitră a Bisericii, sînt cele care-i nasc pe fiii acesteia, adică pe Creștinii ce se botează, făcîndu-i fii ai lui Dumnezeu.

Apoi – ca să nu zică cineva: Și ce slobozenie au Creștinii care au crezut din „neamuri”, de vreme ce sînt bătute și goniți de Iudei, robii *Legii*? – Apostolul zice că același lucru se întîmpla și cînd Ismail, cel născut din roaba Agar, îl gonea pe cel slobod, pe Isaac, cel născut din sloboda Sara.¹ Dar Isaac, cel ce era gonit, nu a fost oprit de Ismail să fie fiul adevărat și slobod al lui Avraam și stăpîn al gonaciului Ismail. Drept aceea – zice – și din faptul că voi, Creștinii, sînteți goniți de Iudei, se arată asemănarea pe care o aveți cu Isaac, adevăratul fiu, și apropierea pe care o aveți cu Avraam. În acest chip tîlcuieste zicerea aceasta a lui Pavel și Sfîntul Chiril al Alexandriei.

30 Dar ce zice Scriptura? „Scoate pe fiul slujnicei, căci nu va moșteni fiul slujnicei cu fiul celei slobode!” (*Facerea* 21:10).²

că Biserica, ce nu năștea în vechime, a născut după ce Domnul S-a născut din Fecioară. Pentru aceasta, cînd l-a născut pe Ismail, Patriarhul se numea „Avram”, care – după Filon Iudeul – însemnează „părinte înalt”; iar apoi, cînd era să ia făgăduința de la Dumnezeu ca să-l nască pe Isaac, cel ce era închipuire a lui Hristos, s-a numit „Avraam”, care însemnează „părinte ales al veștii” – după același Filon – sau „părinte de o mare mulțime” – după Coresi – însemnînd multa naștere și mulțimea de fii ai Bisericii lui Hristos. (*n. aut.*)

¹ *Dumnezeiasca Scriptură* nu zice că Ismail „îl gonea” pe Isaac, ci că „se juca” cu el: „Și, văzînd Sarra pe fiul Egiptencei Agar jucîndu-se cu Isaac, fiul ei...” (*Facerea* 15:9). Dar joaca aceasta era luptă, și Ismail îl bătea și îl vîna pe Isaac. Fiindcă la astfel de lucruri obișnuiește *Scriptura* a folosi zicerea „joacă”, cum scrie și în *Cartea a doua a împăraților*: „Să se scoale dar copiii și să se joace înaintea noastră” (*2 Împărați* 2:14), în loc de: „să se lupte”. De aceea, și Achila, și Diodor, și Chiril și, mai înainte de aceștia, marele Pavel, așa au tîlcuit „joaca” lui Ismail cu Isaac. (*n. aut.*)

² Tîlcuind zicerea aceasta, Teodorit zice: „Apostolul a numit graiurile Sarrei graiuri ale *Scripturii*, tîlcuind scopul *Scripturii*, ca într-adevăr să se arate închipuirea [Sarrei cu Biserica, *n. m.*]. (*n. aut.*)

Ca să nu zică cineva: Și ce mîngîiere pricinuieste Creștinilor goniți de către Evrei faptul că Isaac era gonit de Ismail? – Pavel zice aici așa: Tu, Creștine gonit de Iudei și de către cei necredincioși, ascultă ce zice despre aceasta *Scriptura*, și atunci te vei mîngîia. Pentru că vei vedea că Ismail, pentru vremelnica goană asupra lui Isaac, a fost dat afară și izgonit desăvîrșit din casa părintească a lui Avraam. Și nu i-a fost destulă doar această pedeapsă gona-ciului Ismail, ci i s-au mai adăugat și altele, adică a nu se face părtaș și moștenitor nici al bunătăților găsite de Avraam a se da robului său, ci a se face cu totul lepădat din moștenire. Aceasta a fost pedeapsa și osînda lui Ismail, care a luat început și pricină de la judecata și hotărîrea lui Dumnezeu, iar nu de la goana pe care o făcea asupra lui Isaac. Căci Dumnezeu i-a zis lui Avraam, căruia îi părea rău că Sarra îi ceruse să-l gonească pe Ismail: „Să nu fie aspru înaintea ta cuvîntul cel pentru slugă și slujnică! Toate cîte îți va zice Sarra, ascultă glasul ei, că întru Isaac se va numi ție sămînța” (*Facerea*, capitolul 21).¹ Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu l-a numit pe Ismail „fiu al lui Avraam”, ci „fiu al slujnicei”, de la partea cea rea și necinstită, pentru că acela nu era vrednic a-l moșteni pe Avraam împreună cu Isaac, adevăratul fiu al lui. Socotește așadar că Pavel a arătat că însăși *Legea* învăța spre a sa încetare, fiindcă toate cele zise despre fiii și femeile lui Avraam în cartea *Facerii* din *Vechea Scriptură* erau închipuiri ale celor ce se fac acum întru darul evangheliei.

31 Drept aceea, fraților, nu sîntem fii ai slujnicei, ci ai celei slobode.

Pavel zice toate acestea ca să arate că ceea ce s-a făcut nouă, Creștinilor – atît celor ce au crezut din Iudei, cît și celor din „neamuri” – nu este lucru nou, ci se înainte-închipuia de la început. Deci – zice – cum să nu fie lucru necuvincios ca noi, cei ce ne-am învrednicit a ne face slobози cu atîția ani înainte, să ne facem robi² acum de voia noastră, supunîndu-ne robiei *Legii*?

¹ Despre aceasta este scris în *Dumnezeiasca Scriptură*: „Și a dat Avraam toate avuțiile sale fiului său Isaac” (*Facerea* 25:6). (*n. aut.*)

² Iar Icumenie, tîlcuind acestea, zice: „Nu sîntem fii ai slujnicei, fiindcă Agar nu a fost închipuire a noastră, ci a Evreilor, închipuirea noastră fiind Sarra.” (*n. aut.*)

CAPITOLUL V

1 Stați dar întru slobozenia cu care ne-a slobozit Hristos

Zice: Nu cumva v-ați slobozit voi înșivă? Nu! – ci v-a slobozit Hristos, Care pe Sine S-a dat preț, și cu acest preț v-a răscumpărat din robia *Legii*.¹ Și atunci cum voi, Galatenii, vă supuneți iar robiei sub stăpînirea *Legii*, afară de socoteala lui Hristos, Care v-a slobozit? Și, zicînd „stați”, Pavel a arătat că Galatenii se clătinau în credință.

și să nu vă prindeți iarăși în jugul robiei!

Zicînd „jug”, Apostolul a arătat greutatea robiei *Legii*. Și, zicînd „iarăși”, îi muștră pe Galateni ca pe niște nesimțitori, fiindcă, după ce au cunoscut prin cercare cît de grea și însărcinatoare este robia *Legii*, iarăși alergau la dînsa. Căci a se poticni cineva de o piatră de două ori e lucru al celor fără minte.

2 Iată eu, Pavel, vă zic că, dacă vă veți tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi cu nimic.

Zicînd: „iată eu, Pavel”, Apostolul pune aici vrednicia crezării numelui său mai puternică decît orice altă dovadă. Nu-l folosește însă Hristos pe cel ce se taie împrejur pentru că acela se leapădă de darul lui Hristos și aleargă la *Lege* ca la făcătoarea sa de bine, necrezînd în Hristos cu adevărat și în faptul că Hristos i-a făcut bine. Iar cel ce nu crede nu se folosește și nu dobîndește nimic de la Cel în care nu crede.

*3 Și mărturisesc iarăși oricărui om ce se taie împrejur că este dator a plini *Legea*.*

Ca să nu socotească Galatenii că vorbește către dînșii cu vrăjmășie, Pavel zice: Nu socotiți că numai vouă vă spun acestea, ci și oricărui om ce se taie împrejur. Și mărturisesc și adeverez că mare greutate vă însărcinați

---

¹ Cu cît se întărește slobozenia duhovnicească cea după Hristos, vezi la subînsemnarea zicerii „Unde este Duhul Domnului, acolo este slobozenie” (2 *Corinteni* 3:17). Zice și Teodorit: „«Slobozenie» numește viețuirea cea afară de *Legea Veche*, iar «jug de robie» viețuirea după *Legea Veche*. Căci așa a zis și dumnezeiescul Petru, în *Faptele Apostolilor*: „Ce ispițiți pe Dumnezeu a pune peste grumazul ucenicilor un jug pe care nici părinții noștri, nici noi nu l-am putut purta?” (capitolul 15:10). (n. aut.)

asupra voastră, fiindcă rînduierile *Legii* sînt legate una de alta ca un lanț. Drept aceea, cînd veți primi asupra-vă vreo rînduială și obicei al *Legii* și vă veți supune jugului ei, să știți că v-ați supus întregii stăpîniri și domnii a *Legii*. Pentru că tăierea împrejur cere a se face și jertfă pentru cel ce se taie împrejur, cere și luări-aminte la zile, adică să fie a opta zi după nașterea copilului. Iar jertfa cere și loc, și chip potrivit, și curățiri, și spălări, și preoți, pentru că cel ce este necurat și nesfințit nu poate face jertfă. Iar curățirile cer iarăși alte luări-aminte. Vezi că cel ce se va depărta de Hristos o dată nu numai că nu se folosește de Hristos cu nimic, dar se și supune la nenumărate greutăți.¹ [...]

4 Cei ce vă îndreptați din Lege v-ați netrebnicit de la Hristos, ați căzut din dar.

Adică: Voi, Galatenii, care socotiți că vă îndreptați din *Lege*, nu aveți cu Hristos nici o împărtășire, ci ați căzut din darul evangheliei, care vă îndreptează cu adevărat. Deci mare sfărîmure de corabie și cumplită pieire este ceea ce ați pătimit, fiindcă nu numai că nu păziți *Legea*, ci și darul l-ați lepădat și l-ați pierdut.

5 Căci noi așteptăm în Duhul nădejdea dreptății din credință.

Zice: Noi, credincioșii Creștini, nădăduim să ne îndreptăm nu cu *Legea* lui Moisi, ci cu Duhul cel Sfînt. Dar cum și în ce chip nădăduim să ne îndreptăm? „Din credință”, căci cel ce crede se cuvine mai întîi a urma credința și, al doilea, a lua iertarea păcatelor cu venirea Sfîntului Duh asupra lui și a se îndrepta cu botezul.²

¹ Iar Teodorit tîlcuiește aceasta foarte potrivit, astfel: „*Legea* blestemă pe cei ce nu primesc toate cele povățuite de dînsa, iar cel ce lasă slobozenia și alege a robi se supune tuturor poruncilor stăpînului.” Iar Marele Vasile zice: „Așadar Apostolul întărește cu înțelepciune că tot cel botezat în botezul evangheliei este dator – după cuvîntul Celui ce a murit și a înviat pentru noi – a plini întocmai ceea ce se scrie de el, că «dragostea lui Hristos ne ține pe noi» și celelalte. Căci, dacă cel ce se taie împrejur după *Legea* lui Moisi este dator a face toată *Legea*, cu mult mai tare cel ce se taie împrejur cu tăierea împrejur cea după Hristos, întru dezbrăcarea de tot trupul păcatelor trupești – precum este scris – este dator a plini cea zisă de Apostolul: «lumea s-a răstignit mie și eu lumii»” (*Cuvîntul 2 despre botez, întrebarea 1*). (*n. aut.*)

² Iar Coresi zice că – după unii – „nădejdea dreptății” este slava cea pururea viețuitoare, iar după alții, dreptatea ce se nădăduiește. (*n. aut.*)

6 Căci întru Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credința, lucrându-se prin dragoste.¹

De ce a zis Pavel mai sus că tăierea împrejur vatămă, despărțind de la credința lui Hristos, iar acum zice că aceasta este neutră? La aceasta răspundem că, mai sus, a vorbit despre tăierea împrejur pe care o ia cineva după botez, iar aici vorbește despre credința ce o avea cineva mai înainte de a crede în Hristos și a se boteza. Despre aceasta zice că este neutră, neavând nici o putere, ca și cum ar spune că cei ce au crezut în *Testamentul cel Nou* și în darul evangheliei nu se folosesc cu ceva din tăierea lor împrejur de mai înainte și nici nu se vatămă de netăierea împrejur. Fiindcă credința este cea care face totul², însă nu credința goală și nelucrătoare, ci credința ce se lucrează „prin dragoste”, adică aceea ce e totdeauna vie și lucrătoare prin dragostea întru Hristos și

¹ Coresi zice că „credința lucrează prin dragoste [...] ca o așezare a sufletului cum e și fierbințeala care se zice că lucrează prin chipul focului arderea lemnului și schimbarea lui în foc. Tot așa lucrează și credința prin dragoste, făcând faptele plăcute lui Dumnezeu, lucrările dragostei de Dumnezeu și de aproapele și celelalte fapte bune. Fiindcă dragostea [...] dă viață, însănătoșire și plată credinței și tuturor lucrărilor celor bune, după aducerea la sfârșitul cel desăvârșit. Căci, unde este dragostea, acolo este de față și fapta bună și nădejdea plății.”

Ia aminte că în *Scriptură* se află cinci feluri de credință. Întîia credință este aceea ce-l îndreptează pe om, despre care Pavel a zis mai înainte așa: „Și noi în Hristos Iisus am crezut, ca să ne îndreptăm din credința Lui” (*Galateni* 2:10). A doua este cea care se numește „istorică”, cu care omul crede în Hristos și în toate cele cuprinse în *Scripturi*, dar, pentru slava oamenilor sau pentru frica vieții, nu mărturisește această credință. Așa au fost boierii aceia care, deși crezuseră în Hristos, nu l-au mărturisit, de frica fariseilor, ca să nu fie lepădați din sinagogi, „căci mai mult au iubit slava oamenilor decît slava lui Dumnezeu” (*Ioan* 12:42). A treia credință este aceea care se numește vremelnică, pe care Teologul Grigorie o numește „a vremilor”. Aceasta este a celor ce primesc cuvîntul cu bucurie la început, iar la urmă, cînd urmează ispita, leapădă credința, precum a zis Domnul: „Aceștia, neavînd rădăcină, într-o vreme cred, iar în vreme de ispită se depărtează” (*Luca* 8:13). A patra credință este cea care se numește „a semnelor”, prin care omul crede că Dumnezeu face semne și minuni fie fără mijlocire, fie printr-un oarecare iubitor de Dumnezeu, fie prin însuși cel ce crede. Una ca aceasta a fost credința sutașului (*Matei* 8:8), sau a celor ce l-au adus pe slăbănog la Hristos (la fel, 9:2). Iar a cincea și cea mai de pe urmă este credința cea prin lucrarea poruncilor și mai ales aceea care se lucrează prin dragoste. Aceasta e credința vie, mîntuitoare și mai înaltă decît toate celelalte. Fiindcă toate celelalte pot să cadă, iar cei ce le au pe acelea se pot munci, dar aceasta este cu neputință a cădea, fiind unită cu dragostea, care nu cade. (*n. aut.*)

² Și Teodorit zice: „Ești ibovnic al *Legii*? Păzește cele de nevoie ale *Legii*: cîștigă dragostea către aproapele, căci prin aceasta se plinește toată *Legea*! Iar credința a pierdut osebiră tăierii împrejur și a netăierii împrejur, căci nici între ostași nu caută voievozii oștilor albul sau negrul, ci iscusirea ostășească.” (*n. aut.*)

prin lucrarea poruncilor. Cu aceste cuvinte, Apostolul arată ghicitorește că Galatenii crezuseră în Hristos, dar nu se înrădăcinaseră în dragostea lui Hristos, și de aceea L-au lăsat pe Hristos și au alergat de bună voie la *Legea Veche*. Sau, zicînd că credința poate face prin dragoste ceea ce lucrează, cu cuvîntul acesta îndreptează dragostea Galatenilor către aproapele și, pe lîngă aceasta, învață că apostolii mincinoși care îi amăgeau pe Galateni, dacă ar fi avut dragoste adevărată către dînșii, nu ar fi cutezat a face acestea, înstrăinîndu-i de la credința lui Hristos. Deci învață-te tu, cititorule, că credința se lucrează cu adevărat prin dragoste, adică se arată vie; iar cînd nu are dragoste, credința este moartă și nelucrătoare. Iar aceasta este asemenea cu ceea ce a zis „fratele Domnului” Iacov, că „credința fără dragoste (fapte) este moartă” (*Iacov 2:7*). Vezi și subînsemnarea zicerii: „prin credință umblăm” (*2 Corinteni 5:7*), ca să cunoști care credință e goală și din auz, și care cea teoretică [„văzătoare”], ce se mai zice și „enipostatică”.

7 Bine alergați voi! Cine v-a zăticnit a nu vă supune adevărului?

Apostolul nu zice acestea în chip întrebător, adică nu-i întreabă pe Galateni ca să afle, ci le vorbește cu tînguire și cu nedumerire. Voi – zice – erați ajunși la deplinătate, iar acum ce schimbare s-a făcut întru voi? Ce amăgitor a avut atîta putere în cuvînt, încît să vă facă a nu vă mai supune adevărului evangheliei, ci umbrei *Legii*?¹

8 Pizmuirea aceasta nu este de la Cel ce v-a chemat.

Adică: A vă supune voi, Galatenii, apostolilor mincinoși ce vă amăgesc nu este de la Hristos, fiindcă Hristos nu v-a chemat ca să vă înduplecați acelora ce vă sfătuiesc să urmați cele iudaice.²

Puțină dospeală dospește toată frămîntătura.

Pentru a nu zice Galatenii: Ce ne mustri atîta – o, fericite Pavele? Am păzit doar o poruncă a *Legii Vechi*, tăierea împrejur, și mărești într-atît greșeala noastră? – Apostolul răspunde, zicînd: Greșeala aceasta, ce vi se pare mică, vatămă întru cele de căpetenie și mari. Fiindcă – precum puținul aluat dospit

¹ Iar Teodorit zice așa: „Laudă calea, dar plînge rătăcirea căii.” (*n. aut.*)

² Teodorit zice: „A chema este însușirea lui Dumnezeu, iar a se supune este a celor ce Îl aud.” Vezi și la zicerea „că nu este a tuturor credința” (*2 Tesaloniceni 3:2*). (*n. aut.*)

preface întru sine toată făina frământată, cu toate că este puțin – tot așa și tăierea împrejur vă preface pe toți în iudaism, deși ea este doar o poruncă a *Legii*.¹ Pavel a zis aceasta și în altă parte: „puțină dospitură dospește toată frământătura” (*1 Corinteni 5:6*). (n. aut.)

10 Eu am nădejde în voi întru Domnul că nu veți cugeta altceva,

Nădăjduiesc – zice – în voi – o, Galatenilor! – fiindcă știu ce fel de ucenici am și cunosc că vă e lesne a vă îndrepta iarăși. Nădăjduiesc așadar în voi „că nu veți cugeta altceva”, adică nădăjduiesc că puteți a vă îndrepta iarăși. Și mai nădăjduiesc și în ajutorul și puterea Domnului, Care nu voiește a pieri nici cel mai mic om, că vă va ajuta spre a vă îndrepta. Însă cu aceste cuvinte Apostolul îi îndeamnă pe Galateni să facă și ei lucrul lor după putere, adică să nădăjduiască întru Domnul, căci într-alt chip – zice – nu este cu putință a dobîndi ajutorul de la Dumnezeu.²

iar cel ce vă tulbură va purta judecata, oricine ar fi.

Voi – zice – vă veți îndrepta, dar cei ce s-au amăgit nu vor scăpa de munca iadului din această pricină, ci se vor munci, deși par a fi unii mari, ca să fie vrednici de crezare – căci aceasta însemnează zicerea „oricare ar fi”. Iar Pavel zice aceasta ca să nu se pună asupra Galatenilor și alți amăgitori, și să-i amăgească.³

¹ Iar Coresi zice că „dospitură” e mincinoasa și fățarnica învățătură a Iudeilor, precum și Domnul a numit-o pe aceasta, zicînd: „Mai întîi, ferîți-vă de aluatul dospit al fariseilor, care este fățarnicia” (*Luca 12:10*). (n. aut.)

² Iar Teodorit zice: „Nu a zis: «nu cugetați», ci: «nu veți cugeta», căci muștră cele ce se făcuseră și se roagă să vadă schimbarea spre bine.” (n. aut.)

³ Frumoasă e și tîlcuirea dumnezeiescului Hrisostom la aceasta, zicînd: „La fel fac și părinții cu fiii lor: cînd un părinte îl sfătuieste pe fiul său care s-a stricat și a făcut multe rele, deși știe că fiul său a făcut rău din socoteala lui cea rea, acel părinte aruncă totuși greșeala asupra altuia și-i zice fiului: Știu că greșeala nu a fost a ta, ci a celor ce te-au stricat și te-au amăgit – pentru ca fiul, auzind cuvintele acestea ale tatălui său, să-și poată socoti răutatea și să se întoarcă iarăși la fapta bună, rușinîndu-se să se arate nevrednic de slava sa. Aceasta o face și Apostolul scriind Galatenilor, după multele cuvinte și nenumăratele muștrări ce a zis asupra lor, vrînd a scutura de la dîșii muștrarea aproape de sfîrșitul scrisorii, pentru ca, odihnindu-se ei puțin de muștrări, să le poată zice așa: «Am nădăjduit în voi că nu veți cugeta nimic altceva, iar cel ce vă tulbură își va purta judecata, oricine ar fi.» Așa a făcut și David, zicînd către Saul: «Pentru ce ascuți cuvintele norodului ce zice: Iată, David caută sufletul tău?» (*1 Împărați 24:10*). David a arătat că alții erau cei care îl întăritau și îl stricau pe Saul, în tot chipul silindu-se a se dezvinovăți pe sine-și de învinovățiri.” (n. aut.)

11 Iar eu, fraților, dacă propovăduiesc tăierea împrejur, pentru ce mai sînt gonit?

Fiindcă acei apostoli mincinoși îl prihăneau și ziceau că este fățarnic, fiindcă prin unele părți propovăduiește să se taie împrejur, iar prin altele nu, Pavel zice aici așa: Voi sînteți martori că eu sînt gonit de Iudei. Dar, dacă aș propovădui tăierea împrejur, pentru ce aș mai fi gonit de ei? Căci e arătat că mă gonesc pentru că stric obiceiurile lor părintești, iar dacă aș propovădui tăierea împrejur, atunci negreșit aș întări și aș adevăra obiceiurile părintești și legiuite ale Evreilor. Și atunci, pentru ce aș mai fi gonit, dacă întăresc *Legea* lor? Dar – zic unii – Pavel l-a tăiat împrejur pe Timotei! Răspundem: Așa e, Pavel l-a tăiat împrejur pe Timotei, însă după iconomie și pogorămînt. Și numai o dată a tăiat împrejur, nu totdeauna, și nu propovăduia altora să se taie împrejur, căci una este a tăia împrejur o dată, și alta a propovădui să se taie împrejur totdeauna. De aceea, Apostolul nici nu a zis: „dacă am tăiat împrejur”, ci: „dacă propovăduiesc tăierea împrejur”, căci cel ce propovăduiește tăierea împrejur dogmatisește că aceasta se cuvine a se face totdeauna, ca un lucru simplu și bun; iar cel ce face aceasta o singură dată, după iconomie, nu o face ca pe un lucru bun îndeobște, ci ca pe unul trebuincios după vreme și după întîmplare.¹

Așadar, s-a stricat sminteala crucii!

Dacă eu – zice – propovăduiesc să se taie împrejur Creștinii, atunci a încetat sminteala Evreilor pentru Crucea lui Hristos. Căci ei nu se smintesc de altceva, decît numai că propovăduim Crucea. Și de aceea nu primesc propovăduirea noastră, căci din aceasta se strică tăierea împrejur și *Legea*. Deci, dacă

---

¹ Frumoasă și glumeată este tîlcuirea și asemănarea pe care o face înțeleptul Nichita asupra pricinii pentru care Pavel l-a tăiat împrejur pe Timotei, zicînd: „Pavel a făcut urmînd pescarilor, fiindcă aceia nu aruncă în mare undița goală, ci o acoperă cu oarecare nadă, și astfel, ticăloșii pești, văzînd viermișorul, răpesc undița și jalnic se prind de dînsa. La fel a făcut și Pavel: «Marea» este lumea, «peștii» sînt Iudeii, «undița» a fost Timotei iar Pavel a fost «pescarul». Deci Pavel l-a aruncat pe Timotei ca o undiță în marea lumii, însă nu gol, ci l-a acoperit cu «viermișorul», cu nada tăierii împrejur. El nu l-a trimis pe Timotei în lume netăiat împrejur, căci, dacă l-ar fi văzut netăiat împrejur «peștii», adică Evreii care urmau a-l primi, îndată s-ar fi ferit de dînsul, precum fug peștii de undița goală. Ci l-a trimis acoperit de tăierea împrejur, pentru ca Evreii, văzîndu-l și cunoscînd semnul obișnuit lor, să năzuiască la «undița» lui Timotei și să se tragă de tăierea împrejur, adică să se prindă de cuvîntul învățăturii evangheliei darului. Și așa, avînd tăierea împrejur, Timotei a stricat tăierea împrejur. Fiindcă așa sînt lucrările iconomiei: Pavel a făcut întîi pogorămînt, iar apoi a tras «peștii», adică pe Evrei, din fundul necunoștinței și a împătimirii *Legii Vechi*, și i-a adus la evanghelie” (în tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei, capitolul 2). (n. aut.)

eu propovăduiesc tăierea împrejur, a încetat lupta și războiul ce-l au Evreii cu Crucea și s-a stricat sminteala de care se smintesc pentru Cruce.

12 O, de s-ar tăia de tot și cei ce vă răzvrătesc pe voi!

Apostolul i-a numit de la început „nebuni” și „fără de minte” pe Galatenii ce se amăgiseră și se tăiau împrejur, și i-a înfruntat nu mai mult decât ca pe niște copii fără de minte. Iar pe aceia ce îi amăgiseră, îi blestemă aici, fiindcă boleau și rămăseseră neîndreptați fără vindecare. Care este însă blestemul ce-l zice asupra lor? „O, de s-ar tăia ei cu totul”, nu numai împrejur, ci și toate mădularele lor cele ascunse! – că mai de multe ori tăierea și jugănirea aceasta pricinuieste oamenilor moarte.¹ Vezi însă, iubitule, cum i-a numit pe amăgitorii aceia, „răzvrățitori”, nume pe care îl dăm celor ce-i robesc pe oameni. Pentru că și aceștia ridicau slobozenia Galatenilor Creștini, luîndu-i pe cei credincioși din slobozenia Ierusalimului celui de sus, adică din noul dar, și muțindu-i ca pe niște robi și oameni strămutați la *Lege*, și la nimicuri și la robia Evreilor. Și ia aminte la zicerea aceasta a Apostolului împotriva aceluia ce-și taie mădularele și se fac fameni², pentru că trag asupra lor blestemul Apostolului. De aceea, canoanele 22, 23 și 24 ale Sfinților Apostoli îl canonisesc ca ucigaș pe acela ce s-ar face pe sine-și famen, ca pe un vrăjmaș al fapturii lui Dumnezeu și ca pe un pizmuitor al vieții sale.

13 Căci voi v-ați chemat spre slobozenie, fraților, numai să nu dați slobozenia voastră spre prilej trupului,

Zice: Fraților, voi v-ați chemat de Hristos nu pentru ca să robiți *Legii*, adică lucrării săvîrșitoare a *Legii*, ci ca să fiți slobozi de jugul și robia unei asemenea *Legi*. Dar – pentru a nu socoti cineva că, de vreme ce Hristos ne-a dăruit slobozenie, atunci ne este iertat să facem relele ce vom voi – Apostolul îndreptează bănuiala aceasta și zice: Să nu avem slobozenia „spre prilej trupului”, adică întru poftele cele trupești, căci nu ne-am slobozit de jugul *Legii*

¹ Iar dacă cineva se nedumerește pentru ce blestemă Pavel, Sfințitul Ieronim răspunde că Apostolul blestemă nu din vrăjmășie și ură, ci din rîvnă dumnezeiască, precum Petru l-a blestemat pe Simon vrăjitorul – zicînd: „Argintul tău împreună cu tine fie întru pierzare, căci ai socotit a cîștiga cu bani darul lui Dumnezeu” (*Faptele Apostolilor* 8:20) – și precum Proorocul Elisei i-a blestemat pe copiii ce îl batjocoreau pe el, luîndu-l în rîs, și totodată și suirea Proorocului Ilie, învățătorul lui (*Cartea a patra a Împăraților* 2:24). [...] (*n. aut.*)

² Așa a făcut marele eretic Orighen, cinstit acum de către noua „ortodoxie” ca teolog. Din rîvna lui nebunească, acesta s-a jugănit, judecînd cu judecată trupească să scape astfel de ispi-ta curviei. (*n. m.*)

ca să cădem în prăpastia patimilor și să ne robim răutăților, ci pentru ca să călătorim viața noastră cu bună rînduială, fără să avem jugul *Legii*, fiindcă mai înainte ne-am povățuit bine de *Lege*. Și, în scurt, zice: Nu ne-am slobozit de poruncile cele lucrătoare și săvîrșitoare ca să călcăm poruncile morale ale *Legii*, adică acele zece porunci și altele¹, ci pentru ca să împlinim mai presus de poruncile *Legii*.

ci prin dragoste să slujiți unii altora.

Fiindcă a ridicat din mijloc jugul *Legii Vechi*, Apostolul îi însărcinează acum pe Creștini cu alt jug, cel al dragostei, mai ușor și mai puternic decît jugul *Legii*. Și arată ghicitorește că amăgitorii aceia au intrat între Galateni pentru iubirea lor de stăpînire și de slavă, căci iubirea de stăpînire este începutul și rădăcina tuturor eresurilor. Deci zice: Fiindcă iubirea de stăpînire v-a rupt și v-a despărțit unii de alții, de acum înainte să slujiți și să vă supuneți unul altuia prin dragoste – cu zicerea „să slujiți” arătînd dragostea cea întinsă și covîrșitoare [„peste măsură”, *n. m.*] cu care sînt datori a sluji unii altora Creștinii. Și, fiindcă și-a întors cuvîntul, făcîndu-l moralizator, Apostolul arată Galatelor chipul dragostei prin care vor isprăvi a nu robi patimilor trupești.²

14 Căci toată Legea se plinește într-un cuvînt, întru:

„Să-l iubești pe aproapele tău ca pe sine-ți!” (Levitic 19:18).

Dacă – zice – veți păzi *Legea*, să nu o păziți cu tăierea împrejur, ci cu dragostea, fiindcă porunca *Legii celei Vechi* este dragostea către aproapele. Căci zice *Cartea Leviticului*: „Să-l iubești pe aproapele tău ca pe sine-ți!”, dragostea fiind plinirea *Legii*, adică cel ce va păzi dragostea, acela va păzi toată *Legea*. Vezi însă, cititorule, că Apostolul, cu toate că a întors cuvîntul, făcîndu-l moralizator,

¹ Căci *Legea Veche* se împarte în trei părți: în partea săvîrșitoare și lucrătoare, în cea morală și în cea politică. Cea săvîrșitoare este aceea care rînduiește pentru jertfe, pentru tăierea împrejur și pentru alte obiceiuri care se potrivește credinței iudaice; cea morală este aceea ce cuprinde cele zece porunci și pe celelalte, care îndreptează și pun în bună rînduială obișnuirile fiecărui om; iar cea politică e partea care rînduia pentru politică, mai cu osebire a norodului iudaic. Iar din aceste trei părți ale *Legii*, noi, Creștinii, sîntem datori să o păzim doar pe cea morală, pentru că din aceasta se îndreptează năravurile noastre, această parte fiind lege veșnică și neschimbată, ca una ce este zidită pe legea firească, învățînd deci cele de cuviință atît către Dumnezeu, cît și către aproapele și către noi înșine. Vezi despre aceasta și subînsemnarea zicerii: „căci, dacă s-ar fi dat *Legea* care poate face viu” (*Galateni* 3:21). (*n. aut.*)

² Tîlcuind acestea, și Teodorit zice: „Cel ce iubește cu curăție nu se leapădă nici de a sluji celui iubit.” (*n. aut.*)

nu uită chipul cel dogmatic, atît de mult se mîhnea și îl durea inima pentru că unenicii săi Galatenii se rătăciseră de la credință și voiau a se tăia împrejur.

**15 Iar de vă mușcați și vă mîncăți unii pe alții,
căutați a nu vă topi unii pe alții.**

Ceea ce Pavel știa cu încredințare că fac Galatenii, aceasta o scrie ca și cum s-ar îndoi, de aceea a și zis cu bănuială: *Dacă* vă mușcați și vă mîncăți unul pe altul, socotiți să nu vă stricați desăvîrșit unul de altul. Și a zis acestea cu bănuială ca să-i înspăimînte și să-i păzească, nu ca să-i osîndească. Și nu a zis numai: „vă mușcați”, pe care o fac cei ce se mînie, ci: „vă mîncăți unul pe altul”, care însemnează mare neomenie și este însușire a fiarelor sălbatice. Apostolul zice acestea pentru dogmele cele stricate ale credinței pe care le primeau Galatenii, dar se înțeleg și pentru năravuri, adică pentru vrăjmășiile, răpirile și lăcomiile de averi pe care le făceau Galatenii unii asupra altora. Și – fiindcă se vede că cei ce nedreptătesc și vrăjmășesc îi strică pe alții, și nu pe ei înșiși – Pavel zice: Socotiți bine, fraților, ca, din aceste vrăjmășii și toane ale voastre, nu cumva să vă stricați și pe voi înșivă, nu numai pe alții.

16 Vă zic dar să umblați cu duhul, și fapta trupului să nu o săvîrșiți!

Fiindcă mai sus a zis că a se mușca și a se mîncă unul pe altul este lucru stricător de sine-și, Apostolul arată aici doctoria răului acestuia, doctorie care păzește dragostea și este păzită de dragoste. Și aceasta e a umbla Creștinii nu după trup, ci a fi duhovnicești, adică a viețui cu luare-aminte, cu deșteptare, cu lucrare duhovnicească și cu rugăciune. Căci – dacă noi, Creștinii, am fi duhovnicești și am lua aminte în inima noastră cu deșteptare și cu rugăciune gînditoare – negreșit am goni fiecare lovire a gîndurilor de rușine și rele cu care ne lovește diavolul. Iar dacă am goni de la noi lovirile gîndurilor de rușine și rele, negreșit nu vom săvîrși nici pofta trupească, nici vreun alt păcat care s-ar naște din acele gînduri. Fiindcă gîndul și cugetarea este rădăcina lucrării păcatului, iar lucrarea este odrasla. De aceea, cel ce taie rădăcina, adică gîndul și cugetarea, acela taie totodată și odrasla, adică lucrarea păcatului, și se face slobod și astfel nu păcătuiește nici către Dumnezeu, nici către aproapele.¹

¹ Pentru aceasta a zis acel prea-deștept părinte duhovnicesc, dumnezeiescul Diadoh, episcopul Fotichiei: „Cel ce intră pururea în inima sa se înstrăinează de toate cele frumoase ale vieții, căci, umblînd duhovnicește, nu mai poate ști poftele trupului” (capitolul 57). Iar Marele Arsenie a zis: „Dă-ți toată silința ca lucrarea din lăuntru tău să fie după Dumnezeu, și vei birui patimile din afară” (în *Viața sa*). Iar Vasilie cel Mare, tîlcuind zicerea: „Fericit – bărbatul care nu a umblat în sfatul necredincioșilor” (*Psalm 1*, stih 1), zice: „Mai întîi dar, curăția este

**17 Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului.¹
Acestea stau unul împotriva altuia, ca să nu faceți cele ce ați voi.**

La această zicere se luptă ereticii Maniheii și câți alții sînt asemenea cu dînșii. Căci – zic ei – omul se alcătuieste din două firi și din două ființe potrivnice, și Apostolul mărturisește aceasta aici. Dar înțelegerea Apostolului nu este aceasta, căci Pavel nu vorbește aici despre ființa și firea trupului, nici despre firea și ființa duhului, adică a sufletului. Ci, prin „trup”, înțelege cugetarea cea pămîntească și trîndavă a omului și pe omul ce cugetă cele materialnice; iar prin „duh”, nu înțelege ființa sufletului, ci cugetarea cea duhovnicească și gînditoare, pe omul ce cugetă cele nematerialnice și duhovnicești.² Deci cugetarea cea pămîntească și împătimitoare se împotrivese și se luptă cu cugetarea cea duhovnicească ce gîndește cele nematerialnice; și, dimpotrivă, cugetarea duhovnicească stă împotriva celei pămîntești și pătimașe. Deci Apostolul zice aici că este luptă învederată între cugetările cele bune și cele rele, nu între trup și suflet. Căci a voi omul binele sau răul, aceasta se naște din cugetarea sufletului celui cuvîntător [„rațional”, *n. m.*], iar nu de-a dreptul de la suflet sau de la trup. De aceea zice Pavel mai departe: „Să nu faceți cele ce ați voi”, pentru că trupul însuși, de sine-și și după ființa sa, este împreună-lucrător și ajutor sufletului, iar nu împotrivor. La rîndul lui, sufletul ține trupul laolaltă și face în tot chipul și pătimizește ca să nu-l lase, și, de aceea, cînd se desparte de trup prin moarte,

---

gîndul curat în mintea noastră, fiindcă rădăcina lucrărilor prin trup este sfatul din inimă. Căci prea-curvia, aprinzîndu-se mai întîi în sufletul celui iubitor de îndulciri, lucrează apoi stricăciunea prin trup. De aceea zice și Domnul că «în lăutru sînt cele ce-l spurcă pe om» (*Matei* 15). Și purtătorul de Dumnezeu Maxim zice așa: „Cel ce neîncetat zăbovește împrejurul celor din lăuntru, păzește întreaga înțelepciune și este îndelung răbdător. Și nu numai, ci și privește, teologhisește și se roagă cu mintea. Și aceasta e ceea ce zice Apostolul: «Cu duhul umblați, și pofta trupului să nu o faceți!»” (capitolul 64 al sutei a patra din cele teologice). (*n. aut.*)

¹ Trupul – zice Coresi – pofteste împotriva duhului cu patimile cele trupești: a curviei, a prea-curviei, a iubirii de îndulciri și a celorlalte; iar sufletul pofteste împotriva trupului cu faptele cele bune. De aceea zicea Avva Ahile că pofta cea rea este în om un diavol vrăjmășuitor sau o unealtă a diavolului. (*n. aut.*)

² Tîlcuind aceasta, într-un glas zice și Teodorit: „«Trup» numește pornirea socotinței spre rău, iar „duh”, darul ce locuiește în cei credincioși, căci acesta povățuiește sufletul spre cele bune. Și cum este cu puțință a birui patimile trupului? Nefăcînd – zice – cele ce ați vrea, neurmînd cugetărilor celor necuviincioase și biruindu-le cu ajutorul darului Duhului.” Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei adaugă la zicerea aceasta a lui Pavel, zicînd: „Ci, biruind trupul, cel biruit se face rușinat și înverșunat, și mai spurcat decît tot noroiul cel puturos. Iar dacă e biruit el și face loc duhului, cununile celor ce biruiesc strălucesc și se fac vrednice de laudă, căci îndată vor fi mai presus de prihănire și de toată pîngărirea cea prea-necuviincioasă și împodobîți de laude” (cuvîntul 18 la *Pasha*). (*n. aut.*)

simte durere și se întristează. Deci cum ar fi acestea potrivnice una alteia, când au atîta ținare și împreună-pățimire, atîta iubire și apropiere între dînsele?¹

18 Iar dacă vă purtați cu Duhul, nu sînteți sub Lege.

Oricine are „Duhul” lui Dumnezeu, adică darul Sfîntului Duh în sufletul său, va stinge poftele cele rele; și cel ce se slobozește de poftele cele rele, acela nu mai are trebuință de sfătuirile și de învățăturile *Legii Vechi* și nu mai este supus ei. Căci, dacă cineva nici măcar nu se mînie asupra fratelui său, cum mai are acesta trebuință de *Lege*, care poruncește să nu ucidă cineva, căci uciderea este ispravă a mîniei? Sau, cel ce nu pofteste nici în inima sa, cum ar mai avea el trebuință de *Lege* ca să-l învețe să nu curvească? Căci curvia este odraslă a poftei, iar acesta, apucînd mai înainte, a smuls din rădăcină pofta și, împreună cu dînsa, a smuls și odrasla rădăcinii. Apostolul a zis aceasta și într-alt loc: „Dreptului nu i se află pusă *Lege*” (1 *Timotei* 1:9). Se vede însă că Pavel zice cuvintele acestea spre lauda *Legii Vechi*, fiindcă rînduiala pe care o are Duhul acum la noi, Creștinii, o avea *Legea* la Evrei, pentru că ea îi povățuia după putere cînd avea vremea ei și era în starea cea bună. Deci zice: Cum voi, Galatenii, vă supuneți iar *Legii* celei povățuitoare de copii, și lăsați Duhul darului, Care îi face pe oameni împliniți în vîrsta duhovnicească? Căci aceasta este ca și cum ar fi cineva filosof și s-ar duce căutînd pedagog și dascăl de gramatică, să învețe literele cele dintîi: „a, b...”.

19 Iar faptele trupului sînt arătate, și ele sînt: curvia, prea-curvia,

Zice: Faptele voinței celei trupești, pămîntești și stricate a omului, din care se cunoaște această voință trupească, sînt: curvia și prea-curvia. Acestea se

---

¹ Trupul omenesc s-a stricat de la călcarea de poruncă a lui Adam. Și, fiindcă se seamănă, se zămislește și, hrînindu-se, se crește cu îndulcire, el totdeauna se pleacă spre îndulcire și spre poftă împătimitoare. Dar, dacă nu pătimește și nu se învoiește spre îndulcire mai întîi gîndul, trupul de sine nu poate birui gîndul și sufletul, silindu-l să facă păcatul. De aceea, la toate patimile poftei, întîi pătimitor este gîndul – după marele Grigorie al Tesaliei (în scrisorile către Xenia). De aceea vedem și la copilașii cei mici că, deși mădularele lor cele născătoare se mișcă, ele o fac cu nepățimire și numai spre întărirea firii, iar nu spre îndulcire, fiindcă mintea lor nu pătimește și ei nu se îndulcesc în patimi – după acest dumnezeiesc Grigorie (la fel). Vrînd a arăta aceasta, Pavel zice în altă parte: „făcînd voile trupului și ale gîndurilor” (*Efeseni* 2:3).

Ca să încheiem dar totul, zicem că trupul nu este de-a dreptul împotriva duhului, fără numai prin mijlocirea și lovirea cugetului celui pătimas, și dea-ndărătul, nici duhul nu este împotriva trupului. Și aceasta este asemenea cu zicerea aceea: „Văd însă altă lege în mădularele mele, care se luptă împotriva legii minții mele, robindu-mă legii păcatului ce este în mădularele mele” (*Romani* 7:23). Și vezi țilcuirea acesteia și subînsemnarea. Vezi încă și subînsemnarea zicerii: „Să nu dați loc diavolului!” (*Efeseni* 4:27). (*n. aut.*)

deosebesc însă între ele, căci curvia este cînd cineva cade cu femeie fără bărbat, iar prea-curvia cînd cade cu femeie ce are bărbat.

necurăția, înverșunarea,

Cu numirile „necurăției” și „înverșunării”, Apostolul înțelege aici ghicitoarește chipuri rușinoase de păcate trupești, pe care nici nu a voit a le zice anume, pentru rușinarea lor.¹

20 slujirea la idoli, fermecătoria, vrajbele, gîlcevile, pizmele, mîniile, întăritările, dezbinările, eresurile,

21 zavistiile, uciderile, bețiile, bencheturile și cele asemenea acestora, pe care mai înainte vi le spun², precum v-am spus și mai înainte că cei ce fac unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu.

Să ne răspundă acum cei ce clevetesc și prihănesc trupul ca pe un rău: Fie precum vreți voi, înverșunarea și curvia sînt păcate ale trupului; dar eresurile, vrajbele, gîlcevile și întăritările sînt păcate ale trupului? Este arătat că acestea nu sînt fapte și isprăvi ale trupului, ci ale voinței stricate și pămîntești a omului. Căci, dacă păcatele acestea ar fi din fire ale trupului, cum ne-ar lipsi ele de împărăția cerurilor și ne-ar pricinui munca iadului? Căci munca și cununile nu se dau pentru patimile firești și neprihănite ale trupului, ci pentru păcatele sau faptele bune ale voinței. Și, de altfel, dacă patimile și păcatele ar fi fost de sine-și ale firii, iar nu ale relei voințe, Apostolul nu ar fi zis: „cei ce *le fac* pe ele”, ci: „cei ce *le pătinesc*”, căci „a face” arată libertatea și voința.

Iar aici Apostolul numește „vrăjmășii” pe cele ce se fac cu nedreptate, pentru că sînt și vrăjmășii drepte, care se fac pentru credință împotriva păgînilor, a ereticilor, împotriva diavolului și asupra celor ce calcă dreptatea și dreapta-judecată.³ Iar „zavistii” numește zavistuirile și pizmele, pentru că este

¹ Iar Vasilie cel Mare, fiind întrebat ce este „necurăția” și ce este „înverșunarea”, a răspuns: „Necurăția a fost arătată de *Lege*, folosind numirea la cele de voie întîmplătoare din nevoie firească. Iar înverșunarea mi se pare că o arată prea-înțeleptul Solomon, numind-o «dezmiardare» și «nepurtare de grijă» (*Pilde* 14:24). Căci înverșunarea este o așezare ce nu are sau nu poartă durere nevoitoare, precum și neînfrînarea este așezarea ce nu are stăpînire asupra îndulcirilor supărătoare” (*Hotărîrea* 67 pe scurt). (*n. aut.*)

² Se vede că acest: „care mai înainte vi le spun” este de lipsă, lipsind poate zicerea „pentru”, adică: „pentru care mai înainte vă spun, precum și mai înainte v-am spus, că cei ce fac unele ca acestea” și celelalte. (*n. aut.*)

³ De aceea, Apostolul a zis, în altă parte: „dacă se poate, din partea voastră să aveți pace cu toți oamenii” (*Romani* 12), căci – după *Icumenie* – este arătat că uneori se întîmplă a nu fi cu puțință aceasta. (*n. aut.*)

și zavistie bună, care se numește „rîvnă”, cînd cineva urmează celui ce face bunătatea și fapta bună. Și bine a pus eresurile în urma întăritărilor¹ și a dezbinărilor, pentru că fiecare întărire se face din prigonire, fiindcă orice prigonitor voiește a-și întări voia sau socoteala sa; și, pentru a-și întări voia sa cea rea, după toate, la sfîrșit, alcătuieste și eres. Încă și uciderea se naște din pizmă; la fel, benchetuirile, adică cîntările și jocurile curvești și ocărîtoare ce se fac noaptea, se fac din beție. De aceea, Apostolul a pus mai întîi pricinile și rădăcinile, și apoi odraslele ce se nasc dintr-însele. Deci – zice – toți cei ce fac relele mai sus zise cad din împărăția lui Dumnezeu – și cei ce le fac pe cele mici, și cei ce fac pe cele mari – avînd însă deosebită muncă, precum am zis la epistola întîia către Corinteni, la capitolul 6, stihurile 9, 10.

22 Iar rodul Duhului este dragostea, bucuria, pacea,

Faptele cele rele se nasc de la noi înșine, adică doar din socotința și voința noastră înrăutățită, și de aceea le-a numit Apostolul „fapte ale trupului”. Și le-a numit „fapte” pentru că au neînlesnire și greutate spre a se face, fiindcă „lucru” sau „faptă” va să zică „anevoios și greu”. Iar faptele cele bune nu au trebuință numai de sîrguința noastră ca să se facă, ci și de ajutorul și împreună-lucrarea lui Dumnezeu, și de aceea le-a numit „roade ale Sfîntului Duh”, fiindcă noi punem și sădim sămînța faptelor bune, care este buna-socotință și voință a noastră.² Și Pavel pune mai întîi rădăcina tuturor bunătăților și a faptelor bune, dragostea, apoi bucuria. Pentru că cel ce iubește se bucură totdeauna, nu numai cînd fratele său îi face bine, ci și cînd îi face vreun rău. Căci, cu mijlocirea dragostei, îl socotește făcător de bine al său pe cel ce îi face rău, și se bucură întru Dumnezeu, fiindcă toate le face și le suferă pentru El, și de aceea se veselește cu buna conștiință pe care o are. Apoi, cel ce are dragostea și bucuria, acela este în pace cu sufletul și cu inima, pentru că nici nu e tulburat de cugetări în lăuntru, nici de oamenii sau diavolii care îl supără pe dinafară. Și, dacă se întîmplă a vrăjmăși acela pe cineva, el nu-l vrăjmășește pe om, ci răutatea omului, iar pe om îl iubește ca pe un frate al său; și pen-

¹ Iar ce sînt gîlceava și întăritarea am spus la capitolul 12 al celei de-a doua epistole către Corinteni, la stihul 20, și vezi acolo. (*n. aut.*)

² Iar cum că nu numai sfîrșitul faptelor bune, ci și începutul lor se naște din darul dumnezeiesc, vezi la subînsemnarea zicerii „că Dumnezeu este Cel ce lucrează întru noi și a voi, și a lucra noi” (*Filipeni 2:13*). Iar Teodorit, tîlcuind aceasta, zice: „Dacă patimile mai sus zise ar fi fost numai ale trupului, trebuia a se arăta și lucrările sufletului, dar nu le-a pus. De aici, este arătat așadar că «trup» a numit cugetarea cea trupească, adică pornirea sufletului spre rău, iar «Duh» numește darul; și «rod al Duhului» numește dragostea, bucuria și pe celelalte, căci darul, lucrînd împreună cu sufletul, isprăvește toate acestea.” (*n. aut.*)

tru folosul aceluia arată că are vrajbă cu el, ca, prin vrajba sa cea văzută, să-l facă să se îndrepteze.¹

***îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine,
credința, blîndețea, înfrînarea;***

În *Sfînta Scriptură*, îndelunga-răbdare se osebește de blîndețe. Căci „cel îndelung răbdător este mult întru înțelepciune” – precum zice Parimistul (*Pilde* 14:31) – fiindcă nu dă în grabă cuvenita pedeapsă celui ce greșește, ci cu zăbavă, după vreme îndelungată; iar cel blînd iartă desăvîrșit greșeala ce i se face. Astfel, Moisi, pentru că a iertat desăvîrșit greșeala și prihănirea făcută asupra sa de fratele său Aaron și de sora sa Mariam, s-a numit mai blînd decît toți oamenii pămîntului: „Mariam și Aaron vorbeau însă împotriva lui Moisi pentru femeia etiopiancă pe care o luase Moisi, căci Moisi era căsătorit cu o Etiopiancă. Ei ziceau: Oare numai cu Moisi a grăit Domnul? N-a grăit El oare și cu noi? Și a auzit acestea Domnul. Moisi însă era omul cel mai blînd dintre toți oamenii de pe pămînt” (*Numeri* 12:1-3). Iar bunătatea este mai obștească decît facerea de bine (adică mai peste tot cuprinzătoare), fiindcă bunătatea Domnului este întinsă peste toți, după ceea ce zice: „Bun este Domnul întru toate” (*Psalme* 144, stihul 4). Iar facerea de bine a Domnului le face bine numai celor vrednici, după cea scrisă: „Fă bine, Doamne, celor buni!” (*Psalme* 124, stihul 4).² Iar Apostolul numește aici „credință” nu pe cea simplă și goală din auz, ci pe aceea teoretică [„văzătoare”, *n. m.*], numită enipostatică³, care este dar și rod al Sfîntului Duh, care strămută munții – precum a zis Domnul – și care crede fără îndoială că cele cu neputință la oameni sînt cu puțință la Dumnezeu. Iar în urma tuturor, s-a pus înfrînarea, care este depărtare nu nu-

¹ Tîlcuind zicerea aceasta a lui Pavel, zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Vezi, rogu-te, scumpătatea zicerii și urmarea învățaturii: mai întîi a rînduit dragostea, și apoi a pomenit de celelalte. A pus mai întîi rădăcina, și apoi a arătat rodul; a așezat temelia, și apoi a adăugat zidirea; a început de la izvor, și apoi a venit la rîuri. Căci nici bucuria nu poate veni mai întîi, dacă nu se va arăta rădăcina dragostei; nici cu bunătatea păcii nu ne putem împleți, dacă nu vom socoti mai înainte ca ale noastre pe cele ale aproapelui.” Și, iarăși: „Dragostea este rădăcina, izvorul și maica tuturor bunătăților, căci, ca o rădăcină, odrăsește nenumărate ramuri de faptă bună, și ca un izvor revarsă multe ape și ca o maică strînge în sînurile ei pe cei ce aleargă la dînsa.” (*n. aut.*)

² Într-un glas tîlcuieste și Vasilie cel Mare bunătatea și facerea de bine (în hotărîrea 14 pe scurt), de unde a tras tîlcuirea aceasta și Teofilact), zicînd: „Mai lată socotesc a fi bunătatea întru lucrarea celor ce au trebuință de dînsa, și mai strînsă facerea de bine, împreună folosind cuvintele dreptății întru facerile de bine.” (*n. aut.*)

³ Despre credința aceasta enipostatică, vezi la capitolul 5, stihul 7, al epistolei a doua către Corinteni. (*n. aut.*)

mai de mâncările și băuturile îndulcitoare, ci și de tot cuvîntul rău, lucrul rău și fapta rea.¹

23 împotriva acestora nu este lege.

De ce zice aceasta Pavel aici? Pentru că sufletul ce a dobîndit roadele Sfîntului Duh zise mai sus nu mai are trebuință de sfătuirile *Legii*, căci s-a făcut mai înalt decît *Legea*, așa cum și caii iuți și grabnici la drum nu au trebuință de bici și de bătaie ca să umble mai iute. Pavel nu leapădă nici aici *Legea* ca fiind rea, ci o lasă ca pe ceva mai înjosit decît filosofia [„credința lui Hristos”, *n. m.*] și decît faptele bune ale credinței, pe care le dă Sfîntul Duh. Și aceasta este unită cu ceea ce zice Pavel în altă parte: „Dreptului nu îi este pusă *Legea*” (*1 Timotei* 1:9), căci de prisos îi este *Legea* celui ce isprăvește fapta bună – după Teodorit.

24 Iar cei ce sînt ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele.

Ca și cum i-ar fi zis cineva: Și cine este cel ce a isprăvit și a dobîndit roadele Sfîntului Duh pe care le-ai zis mai sus – o, fericite Pavele? Răspunzînd deci la aceasta, Pavel zice că le-au dobîndit „cei ce sînt ai lui Hristos”, adică cei ce sînt apropiați și parte a lui Hristos, pentru că aceia „și-au răstignit trupul”, adică au omorît cugetarea trupului. Așadar nu s-au omorît pe sine-și, căci – cum zic Părinții – Domnul voiește să fim omorîtori de patimi, nu omorîtori de trup. Să nu înțelegi aici că Pavel vorbește de ființa și firea trupului, ci

---

¹ Vasilie cel Mare hotărăște înfrînarea așa, zicînd: „Hotărîrea și canonul înfrînării este a nu ne uita nici către hrană, nici către reaua pătîmire a trupului, ci a fugi întru amîndouă de nemăsurare, pentru ca trupul să nu se tulbure îngrășîndu-se, dar nici, după lucrarea poruncilor, să se slăbească, făcîndu-se bolnăvicios. Căci din amîndouă acestea la fel se face vătămarea sufletului” (în cuvîntul postnicesc). Vezi însă, iubitule, că Apostolul a pus aici roadele acestea ale Duhului unul după altul, fiindcă faptele bune ale credinței se spînzură una de alta. Pentru aceasta, marele Grigorie al Nissei a zis: „Zic și cei ce au cercetat cele de acest fel că faptele bune ale credinței nu se rup una de alta, nici nu este cu putință a se apuca cineva de o faptă bună a credinței și a nu se atinge și de celelalte, ci, celui ce i-ar veni o faptă bună, trebuie să îi urmeze și celelalte” (*Despre feciorie*, capitolul 14). Zice încă și marele Macarie: „Cunoașteți, iubiților, că toate faptele bune ale credinței sînt legate una de alta, căci se atîrnă una de alta ca un lanț duhovnicesc: rugăciunea de dragoste, dragostea de bucurie, bucuria de blîndețe, blîndețea de smerenie, smerenia de slujire, slujirea de nădejde, nădejdea de credință, credința de ascultare, ascultarea de prostime [„simplitate”, *n. m.*]” (cuvîntul 40, capitolul 1). (*n. aut.*)

de cugetarea trupească, pămîntească și pătimașă – precum a zis mai înainte. Drept aceea, nici patimile părții celei mînioase să nu fie vii întru noi, nici poftele și îndulcirile, ci împreună să fie răstignite și omorîte. Sau „patimi” numește simplu faptele și lucrările pătimașe ce s-ar naște din mînie și din poftă.¹ Deci nu zice să omorîm numai faptele și lucrurile pătimașe, ci și poftele, plăcerile și gusturile ce sînt în inimă, care sînt începuturi și rădăcini ale faptelor și ale lucrărilor.

25 Dacă viețuim cu Duhul, cu Duhul să și umblăm!

Fiindcă a arătat cîtă este puterea Sfîntului Duh și care sînt roadele pe care le dăruiește Acesta, acum zice așa: Să viețuim așadar noi, Creștinii, întru Duhul și doar „cu Duhul să umblăm”, adică să urmăm și să ne îndestulăm – că aceasta însemnează zicerea „să umblăm” în loc de: Să ne răstignim trupul împreună cu patimile și cu poftele și să ne îndestulăm cu puterea Duhului, necăutînd ceva mai mult de la *Legea cea Veche*. (Întocmai așa tîlcuiește zicerea aceasta și înțeleptul Fotie.)

26 Să nu fim măreți în deșert, unii pe alții întăritîndu-ne, unii altora pizmuind.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că cei care îi amăgiseră pe Galateni, înduplecîndu-i a se tăia împrejur, s-au pornit din iubire de slavă deșartă, pentru că aceasta este începutul și pricina tuturor relelor. Iar zicerea „unii pe alții întăritîndu-ne” este cînd cineva zice potrivitului său acestea: Dacă ești puternic, vino să facem aceasta! Și Apostolul oprește aici și pizma, fiindcă aceasta se naște din slava deșartă.²

¹ Iar Climent Stromatul tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Apoi, ca să nu zică: Și cine face acestea? – zice: «Cei ce și-au răstignit trupul», adică trupul lui Hristos (căci trupul nostru este «trup al lui Hristos») și l-au omorît oarecum despre patimile trupești. Și nu numai trupul l-au răstignit spre a nu lucra patimile, ci au răstignit înseși patimile, spre a nu se lucra de dînșii.” [...] Aceasta este asemenea cu aceea: „Lumea s-a răstignit mie și eu lumii” (*Galateni* 6:14). Iar Sfîntul Chiril Alexandrinul, tîlcuind aceasta, zice că „viața celor în Hristos este sfințită cuviincios și afară de patimile trupești și de necurăția pămîntească” (cartea 1 din *Tîlcuiri*). (n. aut.)

² Teodorit tîlcuiește aceasta așa: „Slava deșartă și pizma le-au făcut dezbinarea aceea. Căci, poate, cei ce erau întăriți în credința lui Hristos, muștrîndu-i adeseori pe cei ce se clătinaseră din credință, îi îndemnau pe aceia spre prigoniri și lupte. De aceea îi sfătuiește Apostolul pe cei tari în credință să dea mîna de ajutor celor ce s-au clătinat și s-au plecat la *Legea Veche*. (n. aut.)

CAPITOLUL VI

1 Fraților, chiar dacă va cădea un om în vreo greșeală, voi, cei duhovnicești, îndreptați-l pe acela cu Duhul blîndeții,

Între Galateni, se aflau mulți care, arătîndu-se că-i ceartă și-i canonisesc pe cei ce cădeau în păcate, își răzbunau patimilor și ținerii minte de rău ce aveau asupra acelora, îndemnați fiind la aceasta de iubirea de stăpînire. De aceea, Pavel zice aici: „chiar dacă va cădea cineva”, adică: Dacă cineva s-ar răpi și s-ar amăgi de diavolul și, bîntuindu-se și luptîndu-se de dînsul, ar cădea în vreun păcat, „voi, cei duhovnicești, îndreptați-l – adică nu-l pedepsiți și nu-l certați – cu Duhul blîndeții”. Și nu a zis: „cu blîndețe”, ci: „cu Duhul blîndeții”, ca să arate că a îndrepta cei duhovnicești pe păcătoși cu blîndețe este o faptă plăcută Duhului Sfînt și, pe lîngă aceasta, ca să arate că a îndrepta pe păcătoși cu blîndețe este însușire a darului duhovnicesc. Iar Teodorit tîlcuiește așa: „Îndreptați – zice – întăriți și pliniți ce lipsește!”

păzindu-te ca nu cumva să cazi și tu în ispită.

Pentru a nu se mîndri cel ce îndreptează pe altul, Apostolul mai înainte îl păzește pe acela cu aceste cuvinte: Bagă de seamă – zice – și păzește-te, nu cumva să cazi și tu în păcatele și patimile celui pe care îl îndreptezi, pătîmind ispită și război de la diavolul. Cu cutezare și cu arătare a zis aceasta: „tu”, ca astfel să arate neputința omenească, adică: Nu cumva să te ispitești de diavolul și tu, om neputincios, schimbăcios și supus aceleiași neputințe a firii; de aceea, să compătimizești cu fratele tău neputincios și rănit.

2 Purtați-vă sarcinile unuia altuia,

De vreme ce omului îi este cu neputință să nu păcătuiască, Apostolul sfătuiește aici a nu iscodi și nu a cerceta Creștinii cu de-amăruntul greșelile fraților lor, ci a le suferi, ca și alții să sufere greșelile lor.¹

---

¹ Iar Vasilie cel Mare, întrebat fiind ce este zicerea „purtați-vă sarcina unuia altuia, și așa veți împlini legea lui Hristos”, răspunde: „«Sarcina», adică păcatul, este grea și trage sufletul în fundul iadului. Pe acesta să-l ridicăm unul altuia și să-i prindem pe cei ce păcătuiesc spre întoarcerea dragostei, căci «a purta» este în loc de «a ridica», precum eu însumi am auzit de la mulți. Căci astfel împlinim legea lui Hristos, a Celui ce a zis: «Nu am venit să chem la pocăință pe cei drepti, ci pe cei păcătoși», legiuindu-ne: «Dacă va greși fratele tău, mergi și muștră-l; de te va asculta, ai dobîndit pe fratele tău» (hotărîrea 177 pe scurt). (n. aut.)

și așa să împliniți legea lui Hristos.

Zice: Toți să pliniți legea și evanghelia lui Hristos, suferindu-vă unul pe altul și purtând greșelile celui alt. Adică: Fratele care e iute pornit și grabnic la orice lucru să-l sufere pe cel leneș și zăbavnic; la fel, și fratele cel zăbavnic să rabde multa grăbire a celui iute; și așa nici unul din ei nu va păcătui. Deci – zice – dându-vă mîna de ajutor unul altuia în acest chip, împliniți legea lui Hristos unul prin celălalt, căci astfel împliniți și isprăviți acea faptă bună ce lipsește fratelui vostru, purtînd și suferind meteahna aceluia. Încă și într-alt fel se înțelege aceasta: căci a purta greutatea unul altuia este însușire a dragostei, iar dragostea este împlinire a tuturor poruncilor lui Hristos, Care zice: „Dacă Mă iubiți, păziți poruncile Mele!” (Ioan 14:15); și iarăși: „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unii pe alții precum v-am iubit Eu pe voi” (Ioan 15:12).¹

3 Căci, dacă i se pare cuiva a fi ceva, nimic fiind, se amăgește pe sine-și.

Aici, Pavel iarăși doboară și aruncă în prăpastie mîndria și slava deșartă, arătînd că acela căruia i se pare a fi ceva nu este nimic. Și, socotind că este ceva, acela arată semn vădit al neputinței sale și astfel nu amăgește pe altcineva decît pe sine însuși.

4 Și fiecare să-și cerceteze fapta sa, și atunci numai întru sine-și va avea laudă, nu întru altul.

Zice: Fiecare să-și cerceteze faptele sale, dacă nu cumva le face cu slavă deșartă, ori cu fățarnicie, sau pentru vreun alt scop lumesc și omenesc, iar nu pentru Dumnezeu. Și, atunci cînd se va afla pe sine-și nevinovat și fără prihană în privința aceasta, să nu se laude împotriva vreunui frate al său. Iar dacă este așa de neînfrînat și pătimaș încît nu poate a-și smeri cugetarea, măcar să se laude singur întru sine, adică, asemănîndu-se el cu sine însuși, să socotească fapta sa de astăzi mai bună decît cea de ieri, fălindu-se întru bunătatea sa. Dar Pavel zice aceasta după pogorămînt, iar nu după amănunțime și legiuire. El face pogorămînt neputinței Galatenilor, ca să poată tăia de la ei patima laudei de sine cu încetul, căci cel ce se obișnuiește a nu se lăuda împotriva frate-

¹ Iar Teodorit zice: „Apostolul a numit «legea a lui Hristos» dragostea, căci glas al lui Hristos este acesta: «Poruncă nouă vă dau, să vă iubiți unii pe alții» (Ioan 13:34).” Iar Coresi zice că „purtăm greșeala fratelui nostru nu numai suferind-o, ci și îndreptînd-o prin cuvînt – precum a zis și Vasilie cel Mare – și rugîndu-ne către Dumnezeu pentru dînsul”. (n. aut.)

lui său – precum se lăuda fariseul asupra vameșului și a celorlalți oameni, zicînd: „Nu sînt ca ceilalți oameni” (*Luca 18:11*) – acesta se va lăsa în curînd și de a se fãli întru sine-și.

5 Că fiecare va purta greutatea sa.

Zice: De ce te lauzi tu, Creștine, împotriva fratelui tău și te ai pe tine mai mare decît celălalt? Căci și tu, și acela, vă veți purta sarcinile voastre și atunci, în ziua Judecãții, se va cerca lucrul fiecãruia dacã va fi bun ori rãu. De aceea, fiindcã și tu ai sarcini și greutăți de păcate, nu te lăuda că ești mai presus decît celălalt și nu te mîndri întru sine-ți pentru faptele bune pe care le faci.¹

6 Cel care primește cuvîntul învățaturii să se împărtășească cu învățătorul său de toate bunătățile.

Aici, Pavel vorbește pentru învățător, și zice că cei ce învață trebuie a-i împărtăși pe învățătorii lor nu cu un lucru bun, ci cu toate cele bune – adică trebuie a le da acelora și mîncări, și băuturi, și îmbrăcăminte, și cinste, și dragoste și celelalte. Fiindcã cei ce învață iau mai multe de la învățătorii lor în locul bunătăților vremelnice și pămîntești pe care le dau acelora, ei primind de la dînsii bunătăți veșnice și cerești, prin învățatura lor cea cerească și prin cuvîntul dumnezeiesc. De aceea numește Pavel lucrul acesta „împărtășire”, pentru că întru aceeași vreme în care ucenicul, Creștinul ce învață, dă învățătorului său, el se împărtășește din ceea ce primește de la învățătorul său.

Dar pentru ce a rînduit Hristos a se hrăni învățătorii de la ucenicii lor, zicînd că „vrednic este lucrătorul de hrana sa” (*Matei 10:10*)? Pentru patru pricini: întîi, pentru a nu se mîndri învățătorii, ci a avea smerita-cugetare, știind că și ei au trebuință de ucenicii lor; al doilea, pentru ca ei să se îndeletnicească doar cu cuvîntul lui Dumnezeu și cu învățatura, necheltuind vremea cu purtarea de grijă pentru hrana și trebuința trupului lor; al treilea, pentru ca ucenicii, prin buna cunoștință și prin mulțumirea arătată către învățătorii lor, să învețe a se face bine-mulțumitori și către ceilalți oameni; și, al patrulea, pentru ca ucenicii înșiși, fiind săraci, să nu se rușineze să ceară de la alții cele de trebuință, de vreme ce chiar învățătorii lor sînt săraci și cer de la alții cele de nevoie.

---

¹ Ieronim se nedumerește și zice: „Apostolul a zis mai înainte: «Purtați sarcina unul altuia!» Atunci, cum zice aici că «fiecare își va purta sarcina sa»? – căci acestea sînt împotriva una alteia.” Dezlegînd însă nedumerirea, zice: „«Purtați-vă sarcina unul altuia!» a zis pentru vremea de față, că aici se cuvine să ne purtăm (adică să ne suferim) unul altuia greșeala. Iar ceea ce zice aici e pentru veacul viitor, căci atunci fiecare își va purta sarcina sa și nu va avea pe nimeni ca să-l ajute” (la Coresi). (*n. aut*)

**7 Nu vă amăgiți! Dumnezeu nu Se batjocorește;
căci, ce va semăna omul, aceea va și secera.**

**8 Căci cel ce seamănă în trupul său, din trup va secera stricăciune;
iar cel ce seamănă întru Duhul, din Duhul va secera viața veșnică.¹**

De multe ori se întâmplă de prihănesc mulți pe învățătorii lor că ar fi oameni cu viață rea, și îi trec cu vederea, nu-i hrănesc și nu-i ajută, aceia fiind săraci și avînd trebuință de ajutor. De aceea, Pavel a vorbit mai sus despre aceasta, zicînd: „iar făcînd binele, să nu ne pară rău”, și arată aici că ucenicii Creștini ce învață se cuvine a nu se scumpi către învățătorii lor ce îi învață cuvîntul lui Dumnezeu, fiindcă cheltuielile pe care le fac se fac în lucru sfințit și duhovnicesc. Și, asemănînd cheltuielile făcute de cineva pentru lucrurile trupești și lumești cu cheltuielile făcute pentru cele sufletești și duhovnicești, Apostolul zice: Tu, Creștine, dacă îți cheltuiești bogăția pentru trup – gătind mese, mîncări, băuturi și mezelicuri pîntecelui, și semeni banii tăi în beție, în desfătare și în multele mîncări – să știi că, în ziua morții tale, din sămînța aceasta vei secera stricăciune și putrejune, pentru că acestea au să se strice și au să putrezească împreună cu trupul tău. Și nu numai aceasta, dar în ziua Judecării vei secera și rușine, necinste și muncă. Iar dacă, dimpotrivă, vei cheltui bogăția ta întru Duhul și pentru suflet, semănînd-o în lucru duhovnicesc, făcînd milostenie la toți și viețuind viață cu întregă-înțelepciune, să știi că în clipa judecării vei secera viața veșnică. Fiindcă Dumnezeu nu Se ia în rîs, nici nu Se amăgește, ci va da

¹ Aici, Vasilie cel Mare înțelege prin „Duh” Duhul cel Sfînt, zicînd așa: „Asemenea încă am apucat a ține și despre Duhul, căci în unele locuri se află pus așa: «Căci, cel ce seamănă – zice – întru Duhul, din Duhul va și secera viața veșnică»” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 5). Și, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „voi trimite ca pe niște tîrîtoare pe pămînt” (*Isaia* 16:1), același Sfînt Părinte zice că „cel ce seamănă în trup se aseamănă cu șarpele, care a fost osîndit să mănînce pămînt în toată viața lui. Dacă cineva rămîne în pămînt și se aseamănă șarpelui, pentru care s-a zis: «Pămînt vei mîncă întru toate zilele tale»” (*Facerea* 3:14), acela se trimite ca cele tîrîtoare; și pămînt mănîncă cel ce seamănă în trup și din trup seceră stricăciunea.” Și iarăși acesta, tîlcuind zicerea: „Și se vor veseli înaintea ta ca cei ce se veselesc în vremea secerișului” (*Isaia* 9:4), zice că „«ce seamănă omul, aceea va și secera». Deci, în ziua răsplătirii, cei ce au primit cuvîntul și au făcut rod, luînd aici răsplătirile de la Dreptul Judecător după cele ce s-au semănat de dînșii, se vor veseli ca cei ce se veselesc în vremea secerișului și asemenea celor ce împart prăzile: adică, cei ce se veselesc în vremea secerișului își au începuturile veseliei din ostenele lor, iar cei ce se îmbogățesc din prăzi năpraznic primesc prilejul bogăției.” Și, tîlcuind zicerea: „Norodul Meu, ispravnicii voștri vă rătăcesc” (*Isaia* 3:12), zice: „«Ceea ce seamănă omul, aceea va și secera», deci cel ce seamănă întru Duhul cu îmbelșugare și cu împărtășire vrednică de cuvînt milostenia, buna îndurare, rugăciune, dreptate, lacrima neîncetată, acesta, semănînd cu lacrimi, va secera cu bucurie, luîndu-și spicele pocăinței, ca să plătească toată datoria ispravnicului (adică celui rînduit asupra muncilor).” (*n. aut.*)

fiecăruia după faptele lui, precum zice Solomon: „Cel ce a făcut răsuflarea tuturor, Acela știe toate, Care va răsplăti fiecăruia după lucrul lui” (*Pilde* 24:12). De aceea – zice – mai bine este a-ți cheltui tu, Creștine, banii în lucruri duhovnicești, cu care împreună se cuprinde și ajutorul și împărtășirea către învățători, decît să-i cheltuiești în îndulciri trupești, care nu numai că se strică, ci-ți strică și trupul și sănătatea, pentru că din îndulciri și din desfătări urmează mai de multe ori boli ale trupului și chiar morți.¹

**9 Și, făcînd binele, să nu slăbim,
căci în vremea osebită vom secera neostenind.**

Acum, Apostolul arată aici mai curat că, deși oamenii care cer milostenia noastră ar fi răi, noi nu se cuvine a slăbi și a ne părea rău să ne ostenim a le face bine. Zicînd însă că nu se cuvine a slăbi, arată că trebuie a da milostenie cu îndestulare și în toată vremea. Apoi, fiindcă cere Creștinilor să facă mare lucru, adică să miluiască cu îmbelșugare și totdeauna, îndată arată și cununa ce au să o ia, anume că vor secera viața veșnică. Cum vor secera însă aceasta? Neostenind, adică fără a obosi și a suferi vreo osteneală, ci avînd toată odihna. Pentru că, atunci cînd cineva seceră în viața aceasta, urmează osteneli, sudori și arșiță; iar în cealaltă viață, cînd cineva seceră și dobîndește bunătățile cele veșnice, nu suferă osteneală, ci are toată odihna și fericirea.²

**10 Deci dar, pînă ce avem vreme, să lucrăm binele către toți,
și mai ales către cei de o credință cu noi.**

Precum nu toată vremea este îndemînatică și bună de a semăna cineva, căci zice: „Vreme este de a sădi” (*Ecclesiastul* 3:2), tot așa nu orice vreme este is-

¹ [...] Ia aminte că zicerea „ceea ce ar semăna cineva, aceea va și secera”, Apostolul a luat-o de la Solomon, care zice: „Cel ce seamănă rele, rele va și secera” (*Pilde* 22:8). (*n. aut.*)

² Iar Fotie a tîlcuit zicerea „să nu slăbim” așa: „Neamorțînd, nici depărtîndu-ne de facerile de bine, căci cununile sînt ale celor ce se nevoiesc pînă în sfîrșit.” Iar Teodorit tîlcuiește așa: „Nimic din cele nepriincioase să nu curme osîrdia pentru cele bune, căci fără de osteneală vom secera cele semănite.” Pentru aceasta zice și David: „Mergînd, mergeau și plîngeau, aruncînd semințele lor; dar, venind, vor veni cu bucurie, ridicînd snopii lor” (*Psalme* 125:8). Zice încă și Avva Macarie Egipteanul: „Cel ce sădește vie are bucurie și nădejde întru sine-și mai înainte de a începe lucrarea, și mai înainte vestește în minte de pivniță și hotărăște venituri, și așa așteaptă lucrarea. Căci nădejdea și așteptarea îl fac a lucra cu osîrdie, și deodată împrăștie din casă multe cheltuieli. La fel și cel ce zidește casă și cel ce ară împrăștie multe din cele ale sale mai întîi, pentru nădejdea viitorului. Așa și aici, de nu va avea cineva înaintea ochilor bucuria și nădejdea că are să dobîndească izbăvire și viață, nu va primi niciodată a suferi necazuri, nici greutatea și calea cea strîmtă” (*Cuvîntul* 26, capitolul 5). (*n. aut.*)

cusită și bună pentru a milui. Și mărturisesc aceasta cele cinci fecioare nebu-
ne, care căutau să pună unt-de-lemn în candelile lor, adică să facă milostenie,
în vremea învierii. La fel și acel bogat nemilostiv ce se prăjea în tigaia ghee-
nei, care cerea de la Avraam a se întoarce iarăși în lumea aceasta ca să săvîr-
șească faceri de bine. Și nici acelea nu au aflat ce doreau, nici acesta. De ace-
ea poruncește aici Apostolul că, pînă cînd ne aflăm în viața aceasta și avem
vreme, se cuvine să lucrăm binele, adică să facem milostenie și faceri de bine,
și nu numai sfințiților propovăduitori și învățătorilor noștri, ci tuturor de ob-
ște: și Iudeilor, și Elinilor, și necredincioșilor. Însă – zice – nu se cuvine să-i
miluim deopotrivă pe cei necredincioși și pe credincioșii Creștini cu aceeași
măsură de milostenie, ci fraților noștri credincioși se cuvine să le arătăm mai
multă dărnicie și milă, căci aceasta însemnează zicerea „mai ales”. Vezi însă –
o, cititorule! – că și cu ceea ce poruncește aici Apostolul îi desparte pe Gala-
teni de smerirea *Legii Vechi*, pentru că *Legea Veche* poruncește Evreilor să-i
miluiască numai pe cei de o seminție cu dînșii, căci zice: „Vei deschide mîni-
le tale fratelui tău cel sărac ce are trebuință, celui de pe pămîntul tău” (*Deute-
ronomul* 15:21). Iar darul evangheliei îi chemă la masa milosteniei și la împă-
rtaşire pe toți săracii ce sînt în lume, deși nu cu una și aceeași măsură – pre-
cum am zis mai sus.

11 Vedeți cu ce fel de slove am scris vouă eu, cu mîna mea.

După ce a zis puține cuvinte spre îndreptarea năravurilor, Apostolul se în-
toarce iarăși la pricina de mai înainte, care întrista mai mult inima lui, arătînd
că a scris toată epistola aceasta cu înseși fericitele și sfintele sale mîini. El fa-
ce aceasta ca să arate o dată că are dragoste curată și adevărată către Galateni
și apoi ca să doboare bănuiala ce o aveau ei asupra sa: căci, de vreme ce era
defăimat de către apostolii mincinoși și amăgitori ce erau în Galatia că într-un
loc propovăduiește unele, și într-altul altele, a fost silit a face mărturie scrisă
despre propovăduirea sa cu însăși mîna sa, prin această epistolă. Și am zis că
fericitul Pavel a scris cu mîna sa toată epistola aceasta, pentru că celelalte
epistole sînt dictate de el și scrise de alții, precum este arătat în aceea către
Romani, la al cărei sfîrșit scrie așa: „Vă îmbrățișez eu, Terțius, cel ce am scris
epistola” (*Romani* 16:22), iar orația de dedesubt o scria Apostolul cu mîna sa,
precum zice el însuși: „Îmbrățișarea (sau – cum au zis alții – „închinăciunea”)
cu mîna mea, a lui Pavel” (*1 Corinteni* 16:21).¹

¹ Îmbrățișarea și orația fericitului Pavel era cuvîntul cel mai de pe urmă pe care obișnuia
a-l scrie în mai toate epistolele sale, adică acesta: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu

Iar zicerea „cu ce fel de slove” nu arată că slovele scrisorilor lui Pavel sînt mari, ci că sînt nefrumoase și netrebnice, ca și cum le-ar zice: Vedeți că, deși nu știu a scrie frumos, totuși, pentru multa dragoste către voi, m-am silit a vă scrie epistola cu mîna mea.

12 Cîți voiesc să placă în trup, aceștia vă silesc a vă tăia împrejur,

Zice: Cîți vor să se arate aleși și lăudați trupește între oameni și între Evrei (căci Evreii necredincioși îi ocărau pe Evreii Creștini că lăsaseră obiceiurile părinților lor), aceștia sînt care vă silesc a vă tăia împrejur și prin trupul vostru, adică prin tăierea voastră împrejur, se dezvinovățesc către Iudei și sînt lăudați de către dînșii ca niște rîvnitori și apărători ai *Legii*. Zicînd însă că aceia îi sileau pe Galateni, Pavel arată că Galatenii pătinesc aceasta și se taie împrejur fără a voi, și astfel le dă pricină a se depărta de amăgitorii aceia, fiindcă greșeau fără voie:

numai ca să nu fie goniți pentru crucea lui Hristos.

Zice: Aceia nu vă silesc să vă tăiați împrejur numai ca să fie lăudați de către Evreii necredincioși, ci și pentru altă pricină, anume ca să nu fie goniți pentru crucea lui Hristos și pentru credința în Hristos. Căci, de vreme ce Creștinii Evrei calcă credința întru Hristos tăindu-se împrejur, ei învață și pe alții să se taie împrejur, ca în acest fel să-i aibă părtași ai tăierii împrejur și ai călcării credinței lui Hristos și să nu fie înfrunțați ei singuri.²

13 Căci nici aceștia ce se taie împrejur nu păzesc *Legea*³, ci voiesc să vă tăiați voi împrejur, ca să se laude în trupul vostru.

Zice: Amăgitorii aceia vă învață să vă tăiați împrejur nu numai pentru a plăcea oamenilor, ci și pentru iubirea de slavă, fiindcă nu fac aceasta pentru

voi! Amin!” – precum zice Teodorit – care este asemenea cu aceea ce scriem noi acum la sfîrșitul scrisorilor, adică: „Fii sănătos!” – cum am zis de multe ori. (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că fericitele mîini ale lui Pavel au scris și epistola către Filimon, precum am zis la tîlcuirea aceleia. (*n. aut.*)

² Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Vîinînd slava de la oameni și purtînd grijă de a lor pază, aceia vă aduc această învățătură silnică a tăierii împrejur, ca să nu se muncească și să se gonească asemenea cu noi, cei care-L propovăduim pe Hristos.” (*n. aut.*)

³ Căci – zice Teodorit – „cum este cu puțință a păzi *Legea* aceia, de vreme ce petreceau departe de Ierusalîm? Cum săvîrșeau sărbătorile, cum aduceau jertfele? Cum se stropeau ca să se curățească după ce se atîngeau de necurății?” (*n. aut.*)

rîvna *Legii*, nici pentru buna-cinstire de Dumnezeu, ci pentru laudă și pentru slava deșartă. Căci aceasta însemnează zicerea „ca să se laude în trupul vostru”, adică să se laude că sînt învățători ai voștri și că vă au pe voi ucenici și ascultători la tăierea împrejur.

***14 Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda
fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos,***

Zice: Acei apostoli mincinoși și amăgitori de norod se laudă întru tăierea împrejur, lucru ce este prea-prost și stricat, iar mie să nu-mi fie a mă lăuda întru nici un alt lucru afară de crucea Domnului nostru Iisus Hristos¹, cruce care a stricat *Legea Veche*, și să nu-mi fie a mă lăuda întru altceva fără numai întru credința Celui răstignit. Și – după dumnezeiescul Hrisostom – Pavel nu a zis: „Eu nu mă laud, sau nu voiesc a mă lăuda întru alta fără numai în crucea lui Hristos”, ci a zis: „Iar mie să nu-mi fie cîndva a mă lăuda întru altceva, fără numai în crucea lui Hristos”, rugîndu-se adică cu aceste cuvinte lui Dumnezeu să nu-i dea lui aceasta cîndva și chemînd ajutorul Lui spre a izbuti să se laude doar întru cruce. Cum se lăuda însă Pavel „în cruce”? Și cum trebuie a se lăuda fiecare Creștin „în cruce”? Ascultă, dacă va socoti și va zice așa: Hristos, Stăpînul a toate, a pătimit și S-a răstignit pentru mine, netrebnicul rob, vrăjmașul și nemulțumitorul, și atît de mult m-a iubit, încît S-a dat pe Sine necinstitei și osînditei morții a crucii; de aceea, care altă laudă îmi este potrivită mie sau asemenea cu aceasta? Deci lauda lui Pavel și a fiecărui Creștin este crucea fiindcă prin mijlocirea crucii se arată dragostea cea covîrșitoare a Stăpînului Hristos către noi, robii Lui. Și care rob nu se laudă și nu se cinstește cînd e iubit de stăpînul său? Cu adevărat, orice rob are aceasta drept mare laudă a sa, fără a se osebi vreunul.

prin care lumea s-a răstignit mie și eu lumii.

Aici, Apostolul numește „lume” lucrurile lumești: slava, bogăția, desfătărilor, îndulcirile și cele asemenea. Deci zice: Despre mine, acestea au murit și

¹ Pavel se laudă în cruce – zice Coresi – prin credință și prin dar, aducîndu-și aminte de făcea de bine și de îndreptarea primită de la cruce, pentru că prin cruce se cunoaște și mărimea păcatului, și mărimea dumnezeieștii iubiri de oameni – precum zice dumnezeiescul Hrisostom. [...] Iar dumnezeiescul Maxim a zis: „Crucea este fiica lui Dumnezeu, și pomenirea celor de sus, și stăpînirea asupra patimilor, adică asupra mîniei și asupra poștei, și înstrăinarea de la dragostea rudeniilor și a prietenilor pentru iubirea către Dumnezeu.” Zice și Avva Isaia: „Crucea este stricarea a tot păcatul.” Și cuviosul Marcu: „Toată fapta bună este cruce.” [...] (*n. aut.*)

îmi sînt nelucrătoare, iar eu m-am făcut despre dînsese mort și nelucrător al lor. Fiindcă – zice – omorîrea s-a făcut îndoită: nici acelea nu au putere a mă trage spre dragostea lor, fiindcă sînt moarte mie; nici eu nu am putere a le pofți, fiindcă sînt mort despre ele.¹

15 Căci în Iisus Hristos nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă.

16 Și cîți cu canonul [„dreptarul”, n. m.] acesta vor urma – pace și milă peste ei și peste Israilul lui Dumnezeu.

Zice: Să nu-mi rînduiești, tu – o, Creștine care cugești evreiește! – ca un lucru mare tăierea împrejur, pentru că aceasta este netrebnică și nu are nici o putere, precum nu are nici netăierea împrejur. Fiindcă Hristos le-a făcut noi pe toate, și de aceea cere de la noi, Creștinii, o altă viață, nouă și duhovnicească. Pentru aceasta, viața după Hristos a Creștinilor se numește „făptură nouă”,

¹ Iar dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului, tîlcuind aceasta (în *Duminica a 3-a a Postului*), zice: „Zicerea «prin care lumea s-a răstignit mie» arată că noi ne depărtăm în chip simțit de lume și lăsăm bogăția, slava și îndulcirile, ceea ce fiecăruia îi este cu lesnire a face. Iar aceasta: «și eu lumii», arată că noi, cei care ne-am depărtat de lume în chip simțit, ne vom răstigni lumii și cu socotința, adică vom lepăda din mintea și din inima noastră înseși patimile, pomenirile și poftele lumii, nemaifiind supărați de dînsese, ceea ce este mai cu anevoie decît cea dintîi. Fiindcă mulți sînt depărtați de lume cu trupul și cu simțirile, iar cu cugetarea, cu mintea și cu inima se află încă în lume, iubind și dorind îndulcirile ei.” Aceasta înțelege și Sfîntul Isaac întru cele ce zice: „Lucrarea crucii este îndoită: adică una către a răbda necazurile trupului, (care) se numește «lucrare»; iar cealaltă se află întru lucrarea cea subțire a minții, întru îndeletnicirea cea dumnezeiască și întru stăruirea unirii, numindu-se „teorie”. Prima, adică «lucrarea», curățește partea sufletului cea pătimitoare cu puterea rîvnei, iar cealaltă lucrarea dragostei sufletului” (*Cuvîntul 30*, foaia 190), Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Zicerea aceasta se cuvine a o avea în gura sa fiecare Creștin, căci așa se cuvine a fi Creștinul, și glasul acesta al lui Pavel să-l zică pururea: «prin care lumea s-a răstignit mie, și eu lumii», căci nimic nu este mai fericit decît omorîrea aceasta, ea fiind pricina vieții celei fericite” (în tîlcuirea epistolei acesteia). Aproape la fel cu dumnezeiescul Hrisostom zice și Vasilie cel Mare că „toți Creștinii trebuie să zică cu îndrăzneală cuvîntul acesta, pentru care de nevoie îmi este mie a mă curăți de toate: atît de poftele diavolului și de răspîndirile lumii, cît și de predanisirile oamenilor și de voile mele, chiar dacă oamenii ar părea că sînt cu bună față și că grăiesc împreună cu *Legea*, dar fac puțină întîrziere din îndatorita sîrguință cea prea-iute a voilor lui Dumnezeu. Căci cei ce au mărturisit întru botez că împreună s-au răstignit cu Hristos, și împreună au murit, și împreună s-au îngropat, și împreună s-au sădit și împreună s-au sculat din morți, au îndrăzneală cu adevărat a zice: Eu m-am răstignit lumii și, cu mult mai înainte, diavolului; și lumea mie, și de acum nu mai viez eu, ci întru mine viază Hristos” (*Cum se botează cineva întru evanghelie*, în *Cuvînt despre botez*). (n. aut.)

precum zice același Pavel în alt loc: „de este vreo făptură nouă întru Hristos” (2 *Corinteni* 5:17). Fiindcă sufletele noastre, ale Creștinilor ce ne-am botezat, învechite fiind de păcat, s-au înnoit prin Sfântul Botez în viața aceasta, iar în cea viitoare trupurile noastre se vor înnoi și se vor cinsti cu slavă¹ și cu nestricăciunea învierii. Deci, câți Creștini rămân întru acest canon (adică dreptar) și în legea vieții celei noi după Hristos și se întorc de către vechea și netrebnică tăiere împrejur, aceștia vor dobîndi pacea de la Dumnezeu, pentru că s-au slobozit prin credință de păcate, care-L fac pe Dumnezeu vrăjmaș asupra noastră. Și aceștia vor primi iubirea de oameni și mila de la Dumnezeu, pentru că nu vor mai fi urîți de El, ci se vor împrieteni cu El și se vor milui de El, fiindcă Dumnezeu S-a împăcat cu dînșii prin Cruce și prin darul Fiului Său Iisus Hristos. În sfîrșit, aceștia sînt și se numesc cu adevărat „Israil”, pentru că sînt minți care-L văd pe Dumnezeu, la fel cum din această pricină s-a numit „Israil” și Patriarhul Iacov, căci zice: „Nu se va mai chema numele tău «Iacov», ci «Israil» va fi numele tău, căci ai putut cu Dumnezeu, și cu oamenii puternic vei fi” (*Facerea* 32:26). Și câți Creștini nu sînt astfel după credință și după viață, aceștia cu adevărat nu sînt „Israil”, ci se numesc astfel în chip mincinos, deși se trag din neamul lui Israil. Și Pavel a împrumutat această zicere de la David, care zice: „Pace peste Israil” (*Psalme* 124:5).²

17 De acum, nimeni să nu-mi dea osteneli,

Dumnezeiescul Apostol zice acestea nu pentru că s-a lenevit și a obosit, căci cum ar zice aceasta Pavel, care-l sfătuiește pe Timotei să stea și să învețe și cînd află vreme potrivită, și cînd nu o află (*1 Timotei* 4:2)? Ci zice acestea o dată pentru că voia să rămînă nemișcate și nestrămutate dogmele credinței și

¹ [...] Vezi și la subînsemnarea zicerii de mai sus (*2 Corinteni* 5:17). Pentru aceasta zice și înțeleptul Teodorit: „«Făptură nouă» numește chiar prefacerea lucrurilor, ce va fi după învierea din morți, căci atunci și făptura se va slobozi de stricăciunea ce este pusă asupra-i, și firea oamenilor se va îmbrăca cu nestricăciune. Și mîntuitorul botez arată oarecare închipuire a celor viitoare, căci întru acesta ne dezbrăcăm de omul cel vechi și, lepădînd sarcina păcatelor, ne îmbrăcăm întru cel nou și primim darul Sfîntului Duh. Deci nici Prea-Sfîntul Botez, nici viața viitoare nu știe osebite de tăierea împrejur și de netărierea împrejur.” Iar Marele Maxim tîlcuiește aceasta alegoric, zicînd: „Cel ce a viețuit viața cea întru Hristos a covîrșit dreptatea *Legii* și pe a firii. Despre aceasta dumnezeiescul Apostol zice că «în Hristos Iisus nu este nici tăiere împrejur, nici netăriere împrejur», prin «tăiere împrejur» arătînd dreptatea *Legii*, iar prin «netărierea împrejur» însemnînd legea firească” (suta a doua din cele teologice, capitolul 62). (*n. aut.*)

² Iar Teodorit zice că a numit „canon” învățătura de față, ca una ce drept împodobește și nu are nimic de lipsă sau de prisos. (*n. aut.*)

evanghelia pe care o propovăduia el, și apoi pentru ca să nu mai nădăjduiască Galatenii a auzi de la dînsul altă învățătură, ci să aibă desăvîrșită încredințare că aceasta este propovăduirea lui.

căci eu port pe trupul meu rănile Domnului Iisus.

Zice: Acelora care mă defaimă că sînt fățarnic și că în unele părți propovăduiesc tăierea împrejur, am să dau acest răspuns. Care? Rănile, patimile și primejdiile pe care le sufăr pentru Hristos, căci acestea mărturisesc mai luminat decît tot glasul și trîmbița că eu nu le sufăr pentru *Legea Veche*, ci pentru evanghelia lui Hristos. Nu a zis însă: „am rănile lui Iisus”, ci: Le port ca pe o cunună de biruință, și ca pe un semn și coroană împărătească, și întru acestea mă laud, mă măresc și îndrăznesc în lume.

*18 Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu Duhul vostru, fraților!
Amin!*

Cu ruga aceasta pe care o face la sfîrșit pentru Galateni, Apostolul arată că toate cîte le-a zis certător în epistola aceasta nu le-a zis din mînie și din vraj-bă, ci din dragoste. Cuvintele acestea însă nu sînt numai rugă, ci și învățătură care pecetluiește tot ce a zis, fiindcă pomenește de darul dobîndit de Galateni nu prin *Lege*, ci prin credința lui Hristos. Și nu a zis: „Darul lui Hristos să fie cu voi”, ci: „cu Duhul vostru”, ca astfel să-i depărteze de la cugetările tru-pești, care sînt potrivnice duhului, și să le arate că nu au luat Duhul Sfînt de la *Lege*, ci de la darul și evanghelia lui Hristos, și că *Legea* și tăierea împrejur nu pot păzi întru dînșii pe Sfîntul Duh, ci darul și credința lui Dumnezeu. Și, nu-mindu-i pe Galateni „frați”, Pavel le-a adus aminte de scaldătoarea Sfîntului Botez, din care ne naștem a doua oară ca dintr-o mitră și ne facem frați după Duh și fii ai unui Părinte, ai lui Dumnezeu, nu ai *Legii*. Binevoiască însă Dumnezeu ca și noi, cei care citim și auzim acestea, să nu lepădăm sfințenia Dumnezeiescului Duh și curăția cu noroiul păcatului, ci mai ales să creștem sfințenia aceasta mai mult întru noi cu darul Domnului nostru Iisus Hristos, Care ne-a arătat viața cea nouă și duhovnicească cu lepădarea vieții celei tru-pești și vechi, Căruia slava în veacurile veacurilor! Amin!

Epistola aceasta către Galateni s-a scris de la Roma.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

**TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE EFESENI**

A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

THE
MARTIN GARDNER
MATHS GAMES
BOOK

THE
MARTIN GARDNER
MATHS GAMES
BOOK

THE
MARTIN GARDNER
MATHS GAMES
BOOK

Pricina epistolei către Efeseni¹, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie

Efesul a fost mitropolia Asiei celei mici și slujea mincinoasei zeițe Artemis, care avea în Efes și capiștea cea prea-mare și prea-frumoasă, fiind cinstită de toți Elinii și mai ales de Efeseni.² De aceea, Efesul se numea „cetatea Artemidei” și a idolului ei Diopet – precum istorisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 19). În Efes petrecea cea mai multă vreme Evanghelistul Ioan, care s-a și săvârșit acolo.³ În Efes a lăsat Pavel învățător și arhieru pe Timotei; și filozofii Asiei cei mai mulți și mai înțelepți în Efes au înflorit.

---

¹ După Meletie, trimiterea aceasta s-a scris în anul 27 după înălțarea Domnului (tomul 1 al *Istoriei bisericești*). (n. aut.)

² Capiștea Artemidei a fost una din cele „șapte minuni ale lumii”, care s-a zidit cu cheltuiala întregii Asii celei mici în vreme de 200 de ani – precum zice Plinius. Și era în lungime de 425 de picioare, iar în lățime de 200; se întărea și se rezema asupra a 127 de coloane, fiecare din ele avînd 60 de picioare înălțime, afierosite de un împărat (fiindcă în vremea aceea fiecare cetate se oblăduia de un ocîrmuitor care se numea „împărat”); și fiecare dintr-însele era de multă cheltuială și meșteșugită de meșteri prea-iscușiți. Capiștea aceasta s-a zidit de vestitul arhitect Ktisiphont sau Krisiphont și de Metagheni, fiul lui. A fost arsă însă în ziua cînd s-a născut Alexandru cel Mare. Focul l-a pus un om prost [„simplu”, „umil”, n. m.], anume Erostrat, care, pedepsindu-se ca să mărturisească de unde s-a îndemnat a o arde, a răspuns că s-a îndemnat pentru ca să lase numele său nemuritor. De aceea, Asia, ca să zădărnicească scopul lui Erostrat, a dat hotărîre ca nimeni să nu cuteze a rosti numele acesta. Însă hotărîrea aceasta a deșteptat iscodirea oamenilor și i-a făcut pe istorici a pomeni și sus și jos în istoriile lor numele lui Erostrat. (n. aut.)

³ Ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom, și ucenicul său Teodorit și Teofilact zic toți trei într-o unire că Evanghelistul Ioan s-a săvârșit, adică a adormit și a murit în Efes. Încă și Policarp, episcopul Smirnei (sau – după alții – al Efesului), în scrisoarea către Victor, episcopul Romei, mărturisește și el aceasta, zicînd: „Și în Asia Mică mari stihii au adormit. Filip a adormit în Ieropoli (...) Încă și Ioan, cel ce a căzut pe pieptul lui Iisus, care s-a făcut preot purtînd potcoava [vezi nota stihului 19, capitolul 1 al epistolei către Galateni, n. m.], acest martor și învățător a adormit în Efes.” Iar Nichifor Vlemid zice în orația ce-i face că Evanghelistul Ioan „s-a înălțat” sau „s-a schimbat”, fiindcă, scuturînd îndată stricăciunea, s-a făcui nesticat și acum viază. Însă „schimbarea” aceasta se socotește ca moarte și ca adormire, astfel împlinindu-se amîndouă cuvintele *Evangheliei* despre aceasta, adică: „Și nu a zis Iisus despre el că nu va muri” și: „De va rămîne acesta pînă ce voi veni, ce-ți pasă ție?” (*Ioan* 21:22). (n. aut.)

Deci, fiindcă Efesul era așa de mult dedat la religia Artemidei și a celorlalți demoni și fiindcă era îmbogățit de ațîția filosofi, Pavel a folosit multă osîrdie ca să scrie epistola aceasta către credincioșii de acolo. Și, fiindcă Efesenii erau mai dinainte catehizați, el le încredințează și le arată noimele adînci și înalte ale credinței, teologiei și ale economiei întrupării. Și, mai întîi, le scrie că taina credinței Creștinilor nu este nouă, ci din început, fiindcă mai înainte de întemeierea lumii a fost bună-voința lui Dumnezeu a Se întrupa Hristos pentru noi, și noi a ne mîntui. De aceea, le scrie despre chemarea „neamurilor”, ca să le arate că după cuviință au crezut în Hristos și că chemarea lor s-a făcut nu prin om, ci prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ca din aceasta să înțeleagă Efesenii că nu s-au făcut slujitori de oameni crezînd în Hristos, ci adevărați cinstitori de Dumnezeu. Și Pavel zice că și el a fost trimis de Dumnezeu ca să propovăduiască evanghelia și să purta grijă pentru Efeseni. Apoi, îi sfătuiește și pe bărbați, și pe femei, și pe copii, și pe stăpîni și pe robi și, într-armîndu-i ca pe niște ostași și îndemnîndu-i ca un bun voievod de oști să se oștească asupra diavolului și a demonilor lui, sîrșește scrisoarea, pe care o scrie din Roma, legat fiind. Deci multă luare-aminte se cuvine să avem și noi care o citim, ca să înțelegem tainele cele adînci și înalte ce sînt într-însa.¹

¹ Ia aminte că trimiterea aceasta este a unsprezecea după rînduiala vremilor întru care și-a scris Pavel trimerile sale – precum zice Teodorit – adică după cele două către Tesaloniceni, cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani, după cea către Galateni, după cea către Filipeni și după cea către Filimon. Pe lîngă aceasta, Teodorit zice că Pavel a propovăduit mai întîi mîntuitoarea propovăduire în Efes, iar nu Teologul Ioan, precum învață și istoria *Faptelor*. În Efes i-a aflat Pavel pe cei 12 ucenici botezați numai în botezul lui Ioan, și i-a botezat – după Teodorit. Pavel a petrecut în Efes doi ani, și mai întîi vorbea în sinagogi; și, fiindcă Iudeii ziceau împotriva, petrecea în școala tiranului. Aflîndu-se Pavel în Efes, pînzăturile lui făceau minuni și demonul, sărind asupra fiilor lui Scheva, a zis: „Pe Iisus îl cunosc, și pe Pavel îl știu, dar voi cine sînteți?” (*Faptele Apostolilor* 19:14). Și în Efes a ars cărțile cele vrăjitoarești și fermecătorești, al căror preț era de 50 000 de arginți (*Fapte* 19:18). (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel, Apostol al lui Iisus Hristos prin voia lui Dumnezeu,

Iată, Pavel a pus aici prepoziția „prin” pentru Dumnezeu-Tatăl. Ia aminte dar la aceasta – o, cititorule! – pentru Arieni, care zic că Fiul nu este de o ființă cu Tatăl, ci e zidire și argat al Tatălui, fiindcă evanghelistul Ioan nu a pus la Fiul prepoziția „din”, ci „prin”, zicînd: „Toate printr-Însul s-au făcut” (Ioan 1:2). Pentru că iată că și Pavel a pus aceeași prepoziție la Dumnezeu-Tatăl.

sfîinților ce sînt în Efes și credincioșilor în Hristos Iisus:

Vezi cîta a fost fapta bună a vechilor Creștini? Pentru că Pavel îi numește „sfîinți”, [deși erau] oameni lumești, care aveau femei, copii și casă. Iar acum nici cei ce locuiesc în munți și prin peșteri nu sînt sfîinți ca aceia.

2 Har vouă și pace de la Dumnezeu-Părintele nostru și de la Domnul Iisus Hristos!

Aici, zice mai întîi „har”, și apoi: „de la Dumnezeu-Părintele”, ca să arate cu aceasta ce mare ispravă a lucrat darul lui Dumnezeu, adică a-L face Părinte al nostru pe Dumnezeu, Stăpînul a toate. Ci și Domnul, adică Fiul lui Dumnezeu, tot pentru harul către noi S-a făcut „Iisus” și „Hristos”: căci, după ce S-a făcut om, S-a numit „Iisus”; și S-a numit „Hristos” (adică „uns”), pentru că a uns firea omenească cu a Sa dumnezeire (despre care vezi capitolul 1 al celei către Romani, stih 9; vezi încă și stihul 3 al capitolului 1 al celei dintîi către Corinteni.)

3 Binecuvîntat e Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos,

Iată, aici, același Apostol Îl numește și „Dumnezeu”, și „Părinte” al unuia și aceluiași Hristos: Dumnezeu al Lui fiindcă Hristos S-a făcut om, iar Părinte al Lui fiindcă este Dumnezeu-Cuvînt și Fiu.

Cel ce ne-a blagoslovit întru toată blagoslovenia duhovnicească,

Pavel a pus aici numirea „duhovnicească” spreosebirea blagosloveniei Evreilor, fiindcă blagoslovenia Evreilor era trupească și se făcea pentru bunătați vremelnice, căci zice: „Va blagoslovi Dumnezeu nașterile pîntecelui tău” (Deuteronomul 7:13); „Domnul va blagoslovi toate lucrările mîinilor

tale” (*Deuteronomul* 28:12). Iar blagoslovenia Creștinilor este toată duhovnicească și se face pentru bunătăți veșnice, încât de la noi, Creștinii, nu lipsește nici un dar, fiindcă ea ne-a făcut nemuritori, și fii ai lui Dumnezeu, și împreună-moștenitori ai lui Hristos, și pîrga firii noastre e închinată întru Hristos de toate cetele Îngerilor. Deci cu dreptate a zis Pavel că Dumnezeu ne-a blagoslovit „întru toată blagoslovenia”, fiindcă Dumnezeu ne-a dăruit toate cele dumnezeiești și duhovnicești.

întru cele cerești,

Ca și cum ar tălmăci cum și în ce chip este duhovnicească blagoslovenia Creștinilor cea de la Dumnezeu, Pavel zice: „întru cele cerești”, căci blagoslovenia Evreilor era pe pămîntul acesta și de aceea era trupească, după cum e scris; „De veți voi și Mă veți asculta, bunătățile pămîntului veți mînca” (*Isaia* 1:19) și: „cînd vei intra în pămîntul ce ți-l va da Domnul, pămînt în care curge miere și lapte” (*Deuteronomul* 27:3). Iar aici, întru darul evangheliei și întru blagoslovenia Creștinilor, nu se cuprinde nici o bunătate pămîntească, ci toate sînt cerești, și de aceea blagoslovenia noastră este duhovnicească, fiindcă a făgăduit săracilor a le da „împărăția cerurilor” și plata celor ce sînt goniți li se va da „multă în ceruri”, după ceea ce este scris: „Fericiți – cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor” (*Matei* 5:3) și: „Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri” (la fel, stih 12).

în Hristos Iisus;

Adică: Nouă Creștinilor, ni s-a dat duhovniceasca blagoslovenie prin Hristos Iisus, iar nu prin Moisi, precum s-a dat Evreilor trupeasca blagoslovenie. Drept aceea, noi, Creștinii, nu-i întrecem pe Evrei numai după felul bunătăților pe care le-am luat, ci și după mijlocitorul acestor bunătăți, care este Hristos Fiul lui Dumnezeu.

4 precum ne-a ales pe noi întru Sine-și mai înainte de întemeierea lumii,

Zice: Precum ne-a blagoslovit pe noi, Creștinii, prin Iisus Hristos, tot așa, prin Același Hristos, Dumnezeu ne-a ales prin credința noastră cea întru Hristos. Și ne-a ales mai înainte de a se întemeia și a se zidi lumea, fiindcă din începutul veacurilor s-a hotărît chemarea și mîntuirea noastră; deci aceasta nu e nouă, ci rînduită și hotărîtă din veac. Și potrivit a zis: „mai înainte de întemeierea”, adică de punerea temeliei lumii, ca astfel să arate că lumea s-a aruncat și s-a întemeiat din puterea lui Dumnezeu ca dintru o înălțime, pogorîndu-Se

Dumnezeu din nemărginita înălțime a măririi Sale ca să o zidească. Iar zicerea „ne-a ales” însemnează totodată și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și bună-tatea oamenilor aleși; pentru că Dumnezeu nu-i alege pe toți, ci pe aceia pe care îi cunoaște că au să se facă bine primiți și aleși.¹

ca să fim noi sfinți și fără prihană înaintea Lui,

Ca să nu te lenevești tu – o, cititorule! – auzind că te-a ales Dumnezeu, Pavel a adăugat aici că Dumnezeu ne-a ales „ca să fim sfinți și fără prihană”, adică nevinovați și neprinși de nici o patimă, măcar de cea mai mică, rămânând totdeauna în sfințenia și curăția pe care ne-a dăruit-o când ne-am botezat, viețuind viață plăcută lui Dumnezeu și îmbunătățită. Pentru că „sfințit” este cu adevărat cel ce are sfânta credință a Creștinilor, iar „fără prihană” este cel ce e neprihănit cu viața. Însă Dumnezeu cere să avem și sfințenia aceasta a credinței, și neprihănirea vieții, nu cum s-ar întâmpla, ci „înaintea” Lui, fiindcă mulți sînt care se arată sfinți și neprihăniți înaintea oamenilor – precum erau fariseii – însă nu sînt așa și înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta zice și David: „după curăția mîinilor mele”. Care curăție? Aceea care – zice – este „înaintea ochilor lui Dumnezeu” (*Psalm 14:25*). Dumnezeu poruncește aceasta și prin Isaia: „Spălați-vă și vă curățiți, scoateți vicleșugurile din sufletele voastre în preajma ochilor Mei” (capitolul 1, stih 16).

***5 mai înainte alegîndu-ne prin dragostea Sa spre înfierea întru El,
prin Iisus Hristos,***

Fiindcă a zis mai sus că Dumnezeu „ne-a ales”, Pavel a dat a înțelege că ne-a ales pentru fapta noastră bună. Însă, fiindcă mîntuirea noastră nu se săvîrșește numai din fapta noastră bună, a adăugat aici că Dumnezeu ne-a ales „prin dragoste”, adică iubindu-ne. Aceasta se înțelege însă și într-alt chip: căci, a crede noi și a ne apropia de Hristos este ispravă a alegerii noastre (cu toate că e totodată și ispravă a lui Dumnezeu, Care ne-a chemat la credință), iar a ne învrednici să ne facem fii ai lui Dumnezeu, după ce am crezut, aceasta este doar ispravă a dragostei și iubirii de oameni a lui Dumnezeu. De aceea a adăugat aici și Pavel că Dumnezeu „ne-a ales înainte spre înfiere”. Care înfi-

---

¹ [...] Unii zic că și Îngerii au luat darul prin Hristos, în trei feluri: cu deplinătate, cu pil-duire și cu răsplătire. Însă mai întîi au luat darul oamenii, pentru care S-a răstignit Hristos, și apoi l-au luat și Îngerii (după Coresi). Vezi și la subînsemnarea zicerii „ne-a dat înfierea întru Hristos Iisus mai înainte de anii veșnici” (2 *Timotei* 1:9). Vezi și la sfîrșitul cărții celei sfătuitoare către Sfințitul Mitropolit al Ianinelor. (*n. aut.*)

ere? Aceea care suie neamul oamenilor la Dumnezeu și îl face al lui Dumnezeu. Iar darul acesta ni s-a făcut „prin Iisus Hristos”, căci Părintele ne-a ales, iar Hristos ne-a adus înaintea Părintelui. Fiindcă prin Fiul ni s-au dăruit toate bunătățile duhovnicești, iar nu prin vreun rob sau slugă, darul acesta fiind de aceea mai strălucit și de mai mare cuviință.

6 după buna-voință a voii Sale, spre lauda slavei darului Său,

Dumnezeu – zice – ne-a ales spre înfiere pentru că a voit și mult a poftit aceasta – căci aceasta însemnează „buna-voință” – ca astfel să se arate slava darului și a facerii Sale de bine. Dar oare și Dumnezeu pofteste slava, și de aceea grăiește aici Pavel așa? Să nu fie! Pentru că Dumnezeu nu are trebuință de slavă, ci voiește a fi slăvit de către noi pentru ca noi să-L iubim mai mult. Căci cel ce se minunează de oarecine și laudă facerile de bine ce i s-au făcut de către acela se silește a nu greși făcătorului său de bine, și, de câte ori își aduce aminte de facerile de bine primite, mai mult îl iubește pe acela ce i le-a făcut. Deci „buna-voință” – după Sfântul Ioan Damaschinul (cartea a doua, capitoul 46, despre credință) – este voia lui Dumnezeu cea înainte-povățuitoare (adică cea cu dinadinsul). De pildă, voia dintîi a lui Dumnezeu este a nu pieri vreun om; iar voia de-a doua și următoare a Lui este de a pieri și a se osîndi la muncă cei ce se fac răi de sine-și, căci Dumnezeu, ca Acela ce este drept, voiește a se munci cei răi. Deci „bună-voința lui Dumnezeu” este voia cea cu dinadinsul, care este din Sine-și și din bunătatea Sa; iar voia cea de-a doua și următoare a Lui se numește depărtarea pricinuită din răutatea noastră, adică din alegerea noastră cea înrăutățită.

întru care ne-a hărăzit întru Cel iubit.

Nu a zis că „ne-a dăruit”, ci că „ne-a hărăzit”, adică ne-a făcut prea cu har și prea-iubiți.¹ Dumnezeu a făcut asemeni cuiva care ar lua un bătrîn plin de rîie și de răni de care acela ar fi uscat, stricat și sluțit, iar apoi l-ar face îndată tînăr și frumos, făcîndu-l cu har și umplîndu-l de toate darurile și bunătățile. Pentru că, luîndu-ne pe noi, oamenii, care eram plini de toată grozăvia, slujenția, boala și bătrînețele păcatului, Dumnezeu ne-a arătat tineri, prea cu har și prea-frumoși. Pentru aceasta a zis David despre frumusețea și podoaba aceasta către Biserică și către fiecare suflet: „Ascultă, fiică, și vezi și uită norodul tău și casa părintelui

¹ Într-un glas tîlcuiește zicerea aceasta și Teodorit. (n. aut.)

tău, și va pofti Împăratul frumusețea ta” (*Psalm 44*, stih 12). Însă Părintele ne-a hărăzit „întru Cel iubit” al său, adică prin iubitul său Fiu Iisus Hristos.¹

7 Întru Care avem izbăvirea prin sângele Lui, lăsarea păcatelor,

Întru iubitul Fiu al lui Dumnezeu – zice – avem izbăvirea. Și care este izbăvirea aceasta? Este lăsarea și iertarea păcatelor noastre. Dar cum și în ce chip se face iertarea aceasta? „Prin sângele Lui”. Căci de aceea este darul acesta mai înfricoșat decât toate, fiindcă Părintele, junghiindu-L pe Fiul Său cel unul născut și iubit, I-a dat sângele ca preț de răscumpărare², și așa ne-a izbăvit de păcate și ne-a slobozit de tirania morții și a diavolului. Vezi însă – o, cititorule! – că darul acesta este mai mare decât însăși înfierea pe care ne-a dăruit-o

¹ Căci așa L-a mărturisit Părintele Său, adică „iubit”, atît la Iordan, zicînd: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am bine-voit” (*Matei 3:17*), cît și în muntele Taborului, zicînd: „Acesta este Fiul meu cel iubit întru Care am binevoit, pe Acesta să-L ascultați” (*Matei 7:5*). Însă și purtătorii de Dumnezeu Prooroci potrivesc acest nume Fiului lui Dumnezeu, căci David zice: „cîntare despre Cel iubit” (suprascierea psalmului 44), pe care Vasilie, cel mult întru cele dumnezeiești, o tâlcuiește așa: „Îți voi spune așadar pe cine numește cuvîntul a fi «Cel iubit». Ori Îl știi și mai înainte de cuvintele mele, aducîndu-ți aminte de glasul din *Evanghelie*: «Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați!», ca iubit al Tatălui, anume ca Unul născut, iar zidirii ca Părinte iubitor de oameni și bun apărător.” [...] Și iarăși zice David: „Împăratul Puterilor, al Celui iubit” (*Psalm 67:13*). Iar Isaia zice: „Cînta-voi dar Celui iubit cîntarea iubitului meu” (capitolul 5, stih 1). Iar Ieremia zice: „Plîngerea Iubitului fă-o ție” (capitolul 6, stih 26). Zice și Sfîntul Isaac: „Cucerindu-se de fața Celui iubit, urmează smerenia” (cuvîntul 2, foaia 12). Iar Teodorit Îl tâlcuiește pe „Fiul cel iubit” în loc de „adevărat”, și vezi la subînsemnarea zicerii „și ne-a mutat în împărăția Fiului dragostei Sale” (*Coloseni 1:13*). (*n. aut.*)

² Nedumerire este – cum scrie sfințitul Teofilact – cum că Părintele a dat drept preț și răscumpărare sângele Fiului Său. Căci cui l-a dat? Diavolului, care ne stăpînea pe noi, robiții? Dar Teologul Grigorie nu primește aceasta, zicînd: „De l-a dat pe acesta celui viclean, vai de ocară – dacă nu am fost izbăviți numai de Dumnezeu, ci tîlharul Îl ia preț de izbăvire pe Însuși Dumnezeu, și plată așa de mai presus de fire pentru tirania lui, de care era cu dreptate a ne cruța și pe noi” (*Cuvînt la Paști*). Deci, precum voiește acolo Teologul, Tatăl a luat sângele Fiului Său nu cerîndu-l de la Fiul, nici avînd trebuință, ci pentru iconomie și pentru că se cuvenea a se sfinți firea omenească cu sângele lui Hristos, și așa a ne izbăvi Însuși Dumnezeu-Părintele de tirania diavolului, biruindu-l pe el cu sila, ca pe un tiran, prin mijlocirea Fiului. Într-acest chip se cuvinea să înțelegem aici că Părintele Și-a dat sângele Fiului Său Lui-Și, anume că Însuși Dumnezeu-Tatăl l-a luat, și așa ne-a izbăvit de tirania diavolului. Aceasta o zice și înțeleptul Fotie: „Dumnezeu-Părintele primește sângele Fiului Său din dragoste pentru mîntuirea oamenilor, care s-a pricinuit prin sângele Fiului Său. Iar vicleanul cuteza și nădăjduia să-l ia, însă, în locul acestuia, a primit stricarea tiraniei sale și rana cea neașteptată și netămăduită, pe care, chiar bănuindu-o, tot a sărit asupra Crucii, și s-a depărtat de la pornirea luptării cu Dumnezeu” (întrebarea 23 din *Amfilohia*). Iar la cîte e de folos plata izbăvirii, vezi subînsemnarea zicerii: „Cel ce S-a dat pe Sine-Și plată de izbăvire pentru toți” (*1 Timotei, 2:6*). (*n. aut.*)

Căci de la sărbătorile...

Dumnezeu, adică a nu se scumpi și a nu cruța pe Fiul cel după fire și Unul născut, pentru noi. Astfel și Apostolul, după ce a zis aceea, a pus-o pe aceasta mai mare, începînd de la cele mai mici și suindu-se către cele mai mari.

după bogăția darului Său care a prisosit întru noi,

Zice: Aceasta, a ne răscumpăra pe noi cu însuși sîngele iubitului Său Fiu, a făcut-o Părintele după bogăția darului Său. Vezi însă covîrșirile pe care Pavel scrie aici că le-a folosit Dumnezeu: el zice că Dumnezeu ne-a dat bogăție, și nu doar bogăție, ci bogăție a Lui; și nu doar a lui Dumnezeu, ci „a darului lui Dumnezeu”; și nu doar a darului, ci a darului care „a prisosit întru noi”, adică s-a revărsat cu îmbelșugare și cu îndestulare.

***8 întru toată înțelepciunea și priceperea;
făcîndu-ne cunoscută taina voii Sale.***

Adică a revărsat darul și l-a prisosit întru noi pentru ca, făcîndu-ne înțelepți și pricepători mai înainte, să ne facă cunoscută nouă „taina voii Sale”, ca și cum ar fi voit a zice că Dumnezeu-Părintele ne-a arătat tainele ascunse în inima Sa. Sau să înțelegi și așa zicerea, adică: a ne face cunoscută taina care este plină de toată înțelepciunea și priceperea. Căci a ne învrednici Dumnezeu pe noi – vrăjmașii Săi cei urîți, pe cei lepădați – de niște mari bunătăți ca acestea, și mai ales a ne învrednici de acestea la sfîrșitul vremilor și prin Cruce, toate acestea – zic – cum nu erau fapte pline de prea-mare înțelepciune?

9 după bună-voința Sa, pe care mai înainte a pus-o întru El,

Dumnezeu – zice – a făcut însă aceasta precum a voit și precum a hotărît dinainte „întru El”, adică întru Hristos. Căci Hristos este începutul și capul hotărîrii tuturor hotărîrilor – după teologi – fiindcă întru El și prin El s-au hotărît dinainte cîte s-au hotărît.

10 întru împărtășirea plinirii vremilor,

Zice: Și bună-voința, și voia a înainte-hotărît-o Dumnezeu-Părintele spre iconomie, spre ocîrmuirea și spre așezarea „plinirii vremilor”. Căci „plinirea vremilor”, adică vremile cele mai de pe urmă, cereau de la Dumnezeu osîndirea și pedeapsa oamenilor, fiindcă răutatea oamenilor se înmulțise întru dînsule.¹ Iar trupeasca venire a Fiului lui Dumnezeu, în locul osîndirii și a pedepsi-

¹ Pentru ce se zice „plinirea vremii” vremea întru care a venit Domnul vezi și la zicerea „Iar cînd a venit plinirea vremii” (*Galateni 4:4*) și la zicerea „Iar acum o dată, pe la sfîrșitul veacurilor” (*Evrei 9:26*). (*n. aut.*)

rii, a economisit oamenilor mîntuire în vremile cele mai de pe urmă, ceea ce este lucrul unei înțelepciuni și bunătăți neînțelese.

*ca toate să fie iarăși încheiate în Hristos,
cele din ceruri și cele de pe pămînt, toate întru El,*

Căci – zice – cele cerești erau despărțite și dezbinat de cele pămîntești, și nu aveau unul și același cap. Căci, deși un Dumnezeu era asupra tuturor fapturilor cerești și a celor pămîntești, după cuvîntul făcerii totul, după cuvîntul apropiării nu era Dumnezeu al tuturor acestora, fiindcă, în locul lui Dumnezeu, oamenii se închinau fapturilor. Deci a adăugat Dumnezeu-Părintele a le încheia pe cele cerești cu cele pămîntești, adică a pune cap asupra tuturor acestora pe Hristos: asupra Îngerilor a-L pune pe El cap după netrupeasca fire a dumnezeirii (sau după netrupescul suflet), iar asupra oamenilor a-L pune pe El cap după firea trupului și a sufletului. „Încheiere” se mai numește însă a zice cineva în scurt cele ce s-au zis cu multe și lungi cuvinte; deci Dumnezeu-Părintele le-a încheiat în Hristos pe toate, adică a strîns cele ce s-au economisit în multe și îndelungate vremi. Pentru aceasta a zis împreună cu Apostolul și Isaia: „Cuvîntul cel întru dreptate lucrîndu-l și scurtîndu-l” (*Isaia 10:23; Romani 9:28*).¹

*11 întru Care ne-am și sortit, hotărîți fiind mai înainte
după hotărîrea Celui ce pe toate le lucrează după sfatul voii Sale,*

Mai sus, Apostolul a zis că Dumnezeu „ne-a ales”, iar acum zice că „ne-am sortit întru Hristos”, adică „prin Hristos”. Însă, fiindcă soarta este lucru al norocului (sau – mai bine zis – al întîmplării), iar nu al faptei bune și al alegerii omului, Pavel îndreptează zicerea aceasta și zice că „ne-am hotărît mai înainte după hotărîrea lui Dumnezeu”. Căci nu ne-ar fi hotărît dacă nu ne-ar fi cunoscut vrednici, fiindcă ne-a văzut mai înainte de a ne naște, și de aceea ne-a sor-

¹ Și Teodorit zice la fel: „«Încheiere» numește punctul cel în scurt al lucrurilor. Căci, prin iconomia cea după Stăpînul Hristos, și firea oamenilor s-a deșteptat și s-a îmbrăcat cu nesticăciune, și firea cea văzută, izbăvindu-se de stricăciune, va dobîndi nesticăciune, și mulțimile celor nevăzute vor petrece întru veselie, fiindcă s-a depărtat durerea, întristarea și suspinarea. Aceasta a arătat Apostolul prin graiurile sale, căci nu prost a zis «cerul și pămîntul», ci le-a numit pe cele ce sînt în ceruri și pe pămînt.” Vezi și zicerea „ca, cu darul lui Dumnezeu, să guste moartea pentru toți” (*Evrei 2:9*). Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei tîlcuiește „încheierea” așa: „Pavel, cel cu adevărat învățat de *Lege* și prea-sfînțit, înțelegînd taina cea prin Hristos, zice că întru El s-a făcut «încheierea» celor ce sînt în cer și pe pămînt, întru buna-voință și voia Dumnezeu-Părintelui, cu numirea «încheierii» arătînd descoperit îndreptarea tuturor și venirea celor stricați la ceea ce erau din început” (cartea întîi, în care vorbește despre Adam). (*n. aut.*)

tit și ne-a osebit Lui-Și Dumnezeu, Cel ce le cunoaște pe toate. Drept aceea, lucrînd alegerea și sortirea noastră, Dumnezeu nu a greșit. Iar a fi sortiți noi de către Dumnezeu este semn și dovadă de fericire, fiindcă nu cu osteneala noastră, ci numai cu darul lui Dumnezeu s-a făcut sortirea aceasta, măcar că s-a făcut doar pentru cei vrednici. Și zice că sortirea și mai-nainte alegerea ni s-a făcut „după sfatul voii lui Dumnezeu”, ca să arate că „neamurile” nu s-au chemat ca în treacăt, după ce Evreii nu s-au supus, ci chemarea lor s-a hotărît dinainte, de sus, și dintru început și mai înainte de veacuri, aceasta fiind sfat și voie veche a lui Dumnezeu. Căci, deși Hristos le-a zis Apostolilor: „În calea păgînilor să nu mergeți!” (*Matei* 10:5) și: „Nu sînt trimis decît numai către oile cele pierdute ale casei lui Israil” (*Matei* 15:25), totuși Domnul a zis acestea ca să-i îndemne pe Evrei și să-i tragă către credința Sa, măgulindu-i ca pe niște copii mici. Fiindcă adevărul este acesta, că chemarea „neamurilor” la credință a fost hotărîtă dinainte, din început și din veac.

***12 ca să fim spre lauda slavei Sale noi,
care mai înainte am nădăjduit întru Hristos.***

Zice: De aceea ne-a chemat pe noi, pe „neamuri” Dumnezeu-Părintele, „ca să fim spre slava Sa noi, cei ce mai înainte am nădăjduit întru Hristos”, adică noi, cei ce am crezut întru Hristos încă mai înainte de a ajunge viitorul veac, fiindcă am nădăjduit cu adevărat bunătățile ce ni se vor da atunci. Căci slavă și laudă a bunătății lui Dumnezeu este a ne mîntui pe noi, care eram atît de despărțiți și depărtați de Dînsul.

***13 Întru Care și voi, auzînd cuvîntul adevărului,
bunavestire a mîntuirii noastre,***

„Întru Care”, adică prin Hristos, căci așa scrie Pavel în trimiterea către Evrei: „A grăit vouă întru Fiul” (*Evrei* 1:2). Și zice aici: „cuvînt al adevărului”, spre osebire de *Lege*, care era închipuitoare și umbrită. La fel, zice: „bunavestire a mîntuirii”, spre osebirea *Legii* celei trecute, care omora și pierdea, și spre osebirea muncii ce va să fie, care va să-i piardă pe oameni. Căci propovăduirea celei dintîi veniri a lui Hristos s-a făcut pentru mîntuirea oamenilor, iar propovăduirea celei de-a doua veniri a Lui, ce se va face prin trîmbiță, va fi pentru munca celor necredincioși și a păcătoșilor.

întru care și voi, crezînd, v-ați pecetluit cu Duhul cel Sfînt al făgăduinței,

Crezînd voi, cei din „neamuri”, „întru care” – adică în evanghelia mîntuirii, sau și întru Hristos, adică prin darul lui Hristos – „v-ați pecetluit cu Duhul cel

Sfint”, ca, prin pecetluirea aceasta, să fie arătat tuturor că sînteti sorți și parte a lui Dumnezeu. Și Evreii s-au pecetluit cu tăierea împrejur cea trupească, precum se pecetluiesc cu pecete trupească și dobitoacele necuvîntătoare; iar noi, Creștinii, fiindcă sîntem fii ai lui Dumnezeu, ne-am pecetluit cu Duhul Sfint cel fără de trup. Și L-a numit pe Acesta „Duh al făgăduinței” fie pentru că El ne-a fost dat din făgăduința lui Dumnezeu – căci Dumnezeu a făgăduit prin Proorocul Ioil: „Turna-voi din Duhul Meu peste tot trupul” (capitolul 2, stih 28) (adică peste trupul care va crede, după Teologul Grigorie) și Stăpînul Hristos a făgăduit ucenicilor Săi, zicînd: „Veți lua putere, venind peste voi Sfintul Duh” (*Faptele Apostolilor* 1:8) și: „Iar voi să ședeți în cetatea Ierusalimului pînă ce vă veți îmbrăca cu puterea de sus” (*Luca* 24:49); sau, Duhul cel Sfint Se numește „Duhul făgăduinței” fiindcă El adeverează prin lucrarea și darul Lui ce ni se dă nouă făgăduințele bunătăților viitoare. Căci acesta [darul Duhului Sfint], dîndu-ni-se acum nouă, Creștinilor, încredințează și adeverește deplin inimile noastre că vom lua și bunătățile cele viitoare. De aceea, în alte părți, el e numit de Apostolul și „arvună”, căci zice: „dînd arvuna Duhului în inimile noastre” (2 *Corinteni* 1:29), cum zice și aici:

14 care este arvuna moștenirii noastre,

Dumnezeu – zice – pentru multa iubire ce are către noi, a cumpărat de la noi nu alta, ci însăși mîntuirea noastră, și, în loc de aceasta, ne-a dat deocamdată arvuna Sfintului Duh, ca prin arvuna aceasta să ne încredințeze că ne va da moștenirea negrăitelor bunătăți viitoare. Drept aceea, cei ce cu adevărat și întru simțire gînditoare se împărtaşesc de darul Sfintului Duh cunosc încă de aici că darul ce lucrează în inima lor este arvuna deplinei moșteniri a Sfintului Duh pe care o vor lua în veacul viitor, precum era însuși Apostolul Pavel, care suspina și cerea să dobîndească împlinirea și să fie cu Hristos, căci zice: „Doresc a mă topi și a fi împreună cu Hristos” (*Filipeni* 1). Iar noi, ticăloșii, nici arvuna darului Sfintului Duh nu o avem în inima noastră precum se cuvine, nici nu dorim a dobîndi împlinirea, fiindcă nu am gustat din dulceața lui Dumnezeu.¹

spre răscumpărarea cîștigului

Aici, Pavel numește „cîștig” purtarea de grijă și silința pe care a arătat-o și o arată Dumnezeu către noi, Creștinii. Deci zice că arvuna darului Sfintului

---

¹ Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „A arătat mărimea celor așteptate, căci, dacă darul prin care se lucrează minunile – adică se înviau morții, se curăteau leproșii, se izgoneau dracii și se făceau celelalte asemenea – are rînduială de arvună, este arătat că cei ce cred vor lua un dar mult mai mare. (*n. aut.*)

Duh ne aduce la desăvârșita izbăvire și la curata cîștigare a noastră de către Dumnezeu; și că pentru această pricină ni s-a dat, că atunci se va face desăvârșita slobozenie și izbăvire a noastră, cînd păcatul se va strica și va pieri desăvârșit și cînd sfinții se vor slobozi de întîlnirea și de petrecerea împreună cu cei păcătoși și se vor arăta curat cei ce s-au ocrotit și s-au cîștigat de Dumnezeu, ca să fie norod al său, precum a zis căpetenia Petru : „norod spre cîștigare” (1 Petru 2:9). Unii însă au înțeles că acest „cîștig” sîntem noi înșine, luînd-o pe cea de față în loc de cea tainuită, după zicerea de mai sus a lui Petru. Deci zice: „spre răsкупărarea cîștigului”, adică spre izbăvirea noastră, noi fiind cîștigul, dobîndirea, avuția și bogăția lui Dumnezeu.

spre lauda slavei Sale.

Pavel zice des acest cuvînt, ca să ne dea încredințare că toate cele făgăduite de Dumnezeu se vor face negreșit. Căci, dacă Dumnezeu ar fi voit să ne dea bunătățile Sale numai pentru faptele noastre bune, ar fi fost oarecare îndoială; dar, fiindcă are să ne dea bunătățile Sale ca să se arate bunătatea Sa și pentru a Se slăvi El Însuși, cine se mai poate îndoii că ne va dărui acestea? De aceea, Dumnezeu făgăduiește în multe locuri a ne milui nu pentru altceva, ci pentru slava Sa și pentru numele Său: „Și am făcut ca numele Meu să nu se spurce cît de puțin înaintea «neamurilor»” (Iezechil 20:9); și iarăși: „Acestea zice Domnul: Nu pentru voi fac Eu casa lui Israil, ci pentru numele Meu cel sfînt” (Iezechil 16:22); și iarăși: „Pentru Mine voi face ție, pentru că numele Meu se ocărăște, și slava Mea altuia nu o voi da” (Isaia 48:11); și David zice: „Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slava!” (Psalm 113, stih 1).

15 Pentru aceasta și eu, auzind credința voastră întru Domnul Iisus și dragostea voastră către toți sfinții, nu încetez a mulțumi pentru voi,

„Pentru aceasta”, care? Zice: Pentru că voi, Efesenii, crezînd în Hristos, v-ați pecetluit cu Sfîntul Duh și ați luat arvuna bunătăților viitoare și a deplinei izbăviri de păcate și de stricăciune și pentru că aveți să dobîndiți bunătățile cele gătite Creștinilor care viază viețuire dreaptă și îmbunătățită, pentru aceasta nu încetez a mulțumi lui Dumnezeu. Vezi, iubitele, îndurări părintești ale fericitului Pavel! Cum mulțumește lui Dumnezeu pentru toți Creștinii, ca și cum lui însuși i s-ar face bine de la Dumnezeu. Căci nu scrie aceasta doar Efesenilor, ci și Corintenilor, și de obște tuturor credincioșilor către care scria. Deci se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate bunătățile de care ne-am învrednicit. Se cuvine încă a mulțumi și pentru că necredincioșii din

„neamuri” au crezut întru Hristos și s-au luminat într-atît, încît s-au depărtat cu adevărat de la diavolul ce îi pierdea, și s-au apropiat și s-au unit cu Crucea Mîntuitorului lor. Căci aceasta este însușirea iubirii de frați, a nu mulțumi cineva lui Dumnezeu numai pentru sine-și, ci și pentru frații săi. Căci zice: „Auzind credința voastră întru Domnul Iisus” – și nu numai credința, ci și „dragostea voastră”, adică socotința voastră milostivă și iubitoare de frați pe care o aveți către toți, nu numai către cei de o patrie cu voi și bogăți, dar și către sfinții săraci cei străini, anume către Creștini – auzind aceasta, mulțumesc lui Dumnezeu. Vezi însă că Pavel unește împreună cu credința și dragostea, care naște viața cea îmbunătățită, căci una fără alta este nelucrătoare și moartă, adică credința fără de fapte și fără de viață, precum și viața fără de credință.

16 pomenindu-vă întru rugăciunile mele,

Socotește, iubite frate, cîți oameni avea Pavel în gîndul său și cîtă mulțime de Creștini pomenea întru rugăciunile sale! Iar noi nu ne aducem aminte precum se cuvine nici de noi înșine cînd ne rugăm.

17 ca Dumnezeu Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele slavei,

Pentru ce – o, fericite Pavele! – Îl rogi pe Dumnezeu pentru noi? – ar fi zis cineva din Efeseni. Ca să vă înțeleptească – răspunde Pavel – și să vă lumineze Dumnezeu, Care este Dumnezeu al Domnului nostru Iisus Hristos după firea Sa omenească și „Părinte al slavei”, adică Cel ce ne-a dăruit bunătățile cele mari și slăvite. Pentru că Pavel obișnuiește a-L numi pe Dumnezeu de la pricina ce-i sta înaintea, precum Îl numește și de la îndurările și de la mîngîierea pe care o dădea, zicînd: „Părintele îndurărilor și Dumnezeu al toată mîngîierea” (2 Corinteni 1:3). Tot așa, și Proorocul David Îl numește pe Dumnezeu de la întîmplările pe care le pătimize, zicînd: „Iubite-voi Doamne, vîrtutea mea, Domnul este tăria mea, și scăparea și izbăvirea mea” (Psalm 17:3). Deci și Pavel, fiindcă Dumnezeu ne-a dăruit lucruri mari și slăvite, L-a numit aici „Părinte al slavei”, adică pricinuitor al slavei noastre, de vreme ce nu avea a-L numi din altceva decît din ceea ce se arăta oamenilor mai strălucit, adică de la slavă. Iar Teologul Grigorie, prin „slavă”, a înțeles dumnezeirea Unuia Născut Fiului (în *Cuvîntul al doilea despre Fiul*). Drept aceea, același este Dumnezeu și Părinte al unuia Hristos: după omenirea Domnului, Îi este Dumnezeu, iar după slava Lui, adică după dumnezeirea Lui, Îi este Părinte, născîndu-L pe El fără de început și cu pururea viețuire.¹

¹ Și Teodorit îl citește așa, zicînd că „«slavă» a numit firea dumnezeiască.” Așa zice și în aceea către Evrei: „care, fiind strălucire a slavei”, adică a firii dumnezeiești. Așa zice și dum-

*să vă dea Duh de înțelepciune și de descoperire
întru cunoștința Lui și să vă luminezi ochii inimii voastre,*

Adică: Mă rog lui Dumnezeu să vă dea dar încît să vă luminezi de Duhul cel Sfînt. Căci, dacă Duhul cel Sfînt nu va descoperi tainele cele ascunse, este cu neputință a le afla cineva într-alt chip. Căci nu altcineva – nici Înger, nici Arhanghel – ci doar Sfîntul Duh Însuși le cercetează pe toate, chiar adîncurile lui Dumnezeu, precum a zis Apostolul în altă parte: „Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, căci Duhul le cercetează pe toate, și adîncurile lui Dumnezeu” (1 Corinteni 2:10). Deci, cînd ni se descoperă tainele lui Dumnezeu de către Sfîntul Duh, atunci și noi venim spre cunoștința lui Dumnezeu, și se luminează ochii noștri și atunci nu ne mai îndoim, nici nu mai zicem că este cu neputință a se face aceasta sau aceea, ci le vedem pe toate precum sînt și după cuvîntul [„rațiunea”, *n. m.*] firii lor.¹

18 spre a ști voi ce este nădejdea chemării Lui,

Adică: Pentru aceasta mă rog lui Dumnezeu să vă dea Duh de înțelepciune și de descoperire, ca să cunoașteți nădejdea pentru care ați fost chemați de Dumnezeu. Căci este arătat că noi, Creștinii, am fost chemați ca să ne facem fii ai lui Dumnezeu, ca să dobîndim bunătățile cerești și pentru ca Hristos să fie capul nostru. Dar, fiindcă acestea sînt fiitoare, pentru că avem a le dobîndi desăvîrșit în veacul viitor, avem trebuință a cunoaște precum se cuvine descoperirea de la Sfîntul Duh.

---

nezeiescul Iezechil: „asemănarea slavei Domnului” (Iezechil 2:1). Căci, de vreme ce este cu totul cu neputință a cunoaște firea dumnezeiască, pe aceasta o numesc „slavă”, punîndu-i numirea de la închinare și de la slavoslovie. (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta, vrednice de laudă sînt cele ce a scris teoreticul [„văzătorul”, *n. m.*] Calist, căci se potrivesc la zicerea aceasta. El zice că – „precum mișcarea trupului are trebuință și de ochi, și de lumină simțită afară de firea sa – tot așa și mișcarea minții are trebuință de ochi și de lumina cea mai presus de firea sa. Iar ochi ai minții este deschiderea inimii care se face întru credință, iar lumina este Însuși Dumnezeu, Care lucrează în inimă cu Duhul. Căci, precum lumina simțită nu-l mișcă pe cel ce nu are ochi, tot așa și lumina cea gîndită, adică Dumnezeu, nu mișcă mintea omului ce nu are deschiderea inimii. Și iarăși, așa cum ochii nu pot vedea fără lumină, tot astfel și deschiderea inimii, care este ochiul sufletului, nu poate privi dumnezeiasca lumină, sau – mai bine a zice – deschiderea inimii nu se poate face dacă nu va lucra Dumnezeu și nu Se va arăta în inimă prin darul și prin lumina Sa dumnezeiască.” (capitolul 49 din cele în urmă aflate, nedate la lumină). Zice și Vasilie cel Mare: „Precum este puterea de a vedea întru ochiul sănătos, așa este lucrarea Duhului în sufletul cel curat. De aceea și Pavel se roagă pentru Efeseni a fi ochii lor luminați întru Duhul înțelepciunii” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 26). (*n. aut.*)

care este bogăția slavei moștenirii Sale întru sfinți,

Fiindcă nici aceasta nu ne e știută, e nevoie de descoperirea de la Sfântul Duh pentru a cunoaște noi ce bunătăți au să moștenească sfinții. Căci mari sînt acestea și de aceea le-a numit Apostolul aici „bogăție a slavei”, adică slavă negrăită și covârșitoare. Dar le-a numit și „moștenire”, fiindcă au să se dea fiilor lui Dumnezeu, moștenitorilor Lui, adică sfinților.¹

*19 și cît de covârșitoare este mărirea puterii Sale întru noi, credincioșii,
după lucrarea stăpînirii tăriei Sale.*

20 Pe aceasta a lucrat-o întru Hristos, sculîndu-L pe El din morți.

Cîte a zis mai sus Apostolul au fost despre lucruri viitoare, iar ceea ce zice aici este lucru trecut și făcut, pe care îl pomenește ca să le încredințeze din acesta și pe acelea. Deci, care este acesta? A crede noi, cei din „neamuri” întru Hristos, fiindcă și aceasta – zice – are trebuință de descoperire ca să o înțelegeți și să o pricepeți bine. Dar ce? Oare Efesenii nu știau că au crezut, și aveau trebuință de a înțelege aceasta? Ba da, o știau, dar nu atît de bine, precum zice aici Pavel, pentru că nu este lesne a o înțelege cineva. Fiindcă a încredința cineva sufletul omului și a-l strămuta din rătăcirea lui, cu adevărat are trebuință de mai mare putere decît de a învia morții. Căci vedem că Domnul a înviat morții cu un singur cuvînt, dar pe Iudei nu i-a înduplecat cu atîtea lungi cuvinte și învățături ale Sale și cu atîtea prea-slăvite lucrări și minuni ce a făcut. Deci Pavel zice că și pentru a înțelege aceasta avem trebuință de descoperire de la Sfântul Duh, adică pentru a învăța că a crede noi, „neamurile”, întru Hristos a fost lucrul și isprava doar a puterii celei mari a lui Dumnezeu și a lucrării Lui. Căci, precum Dumnezeu a folosit mare putere pentru a-L învia pe Hristos din morți, tot așa de mare putere a folosit pentru a ne învia pe noi, care eram morți cu necredința. De aceea a numit lucrarea aceasta „covârșitoare mărirea a puterii lui Dumnezeu” și „stăpînire a tăriei Lui”. Căci – într-o vreme în care toată *Legea* și *Proorocii* nu au isprăvit nimic, într-o vreme în care făptura văzută nu a făcut nimic învățîndu-ne prin buna sa alcătuire a-L cunoaște pe Făcătorul ei și într-o vreme în care făptura nevăzută a Îngerilor nu a putut să ne îndrepte – atunci, cu mirare și afară de toată nădejdea, ne-am mîntuit prin credința lui Hristos.² Și să înțelegeți că Pavel a zis acest „a lucrat întru

¹ Iar Teodorit îl cuiește zicerile de mai sus așa: „Cu limbă trupească vorbind Apostolul și neputînd a-L lăuda pe Stăpînul precum voiește și a arăta mărirea darurilor, adună multe numiri, silindu-se a arăta acestea după putere. (n. aut.)

² Fotie îl cuiește așa „covârșitoare mărirea a puterii lui Dumnezeu”: „Mărirea covârșitoare a negrăitei puteri a lui Dumnezeu s-a arătat și la noi, cei ce credem. Cum? Prin faptul că,

Hristos” despre firea omenească a lui Hristos, pentru că Cel ce a înviat era om, cu toate că era unit cu Dumnezeu-Cuvîntul. Fiindcă, după firea Sa dumnezeiască și Hristos Însuși S-a sculat din morți pe Sine, căci zice: „Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi ridica” (Ioan 2:19).

***și L-a pus să șadă de-a dreapta Sa întru cele cerești,
21 mai presus de toată începătoria, și stăpînirea, și puterea, și domnia***

Apostolul nu a zis: „sus”, ci: „mai presus”, ca să arate înălțimea cea preanemărginită la care S-a suit Hristos, decît care nu se află altceva mai presus. Fiindcă, întru Hristos, Dumnezeu-Părintele a suit firea omenească de la treapta cea mai de jos la treapta și locul cel prea-înalt. Pentru că Pavel vorbește aici despre firea omenească a lui Hristos, care s-a făcut nemuritoare, a înviat, s-a înălțat și s-a prea-înălțat; căci firea dumnezeirii Sale nici nu a murit, nici nu a înviat, nici nu s-a înălțat, nici nu s-a prea-înălțat, ea aflîndu-se totdeauna mai presus de toată înălțimea. Deci zice că firea oamenilor, care mai înainte era spurcată și urîță, a șezut mai presus de toată puterea îngerească.¹

***și mai presus de tot numele ce se numește, nu numai în veacul acesta,
ci și în cel viitor.***

Zice: Orice făptură nematerialnică ce se află în cer stă mai jos decît omul cel luat și înălțat de Dumnezeu-Cuvîntul, căci acesta este mai presus de toate. Iar din acest cuvînt al Apostolului învățăm că sînt și alte Puteri ale Îngerilor, ale căror nume nu le știm acum, dar care au să ni se descopere în veacul viitor.

22 Toate le-a supus sub picioarele Lui,

Auzind tu – o, cititorule! – că Hristos a șezut mai presus de toate rînduielele Îngerilor, ca să nu socotești că Hristos S-a ales numai după asemănare mai mult decît Îngerii și că nu a luat nimic altceva, Pavel arată aici că Dumnezeu-Părintele L-a făcut pe Hristos Domn și Stăpînitor peste toate cetele îngerești după ceea ce este El ca om² și toate zidirile și făpturile văzute și nevăzute le-a făcut roabe su-

---

avîndu-ne noi toate simțurile și însași cugetarea omorîte și îngropate de patimi, le-a ridicat și le-a înviat spre a primi noi luminarea și strălucirea credinței Sale. Aceasta cu adevărat este stăpînirea tăriei Lui și de aceea se și roagă Pavel să o înțeleagă ei prin înțelepciunea Duhului. Căci, dacă vom înțelege lucrul cu care ni s-a făcut bine, mai mult vom îmbrățișa darul și ne vom afla petrecînd cu bună mulțumire înaintea Făcătorului de bine. (*n. aut.*)

¹ Iar ce însemnează „dreapta”, vezi la zicerea „Care este de-a dreapta lui Dumnezeu” (*Romani* 8:34).

² Vrednică de laudă cu adevărat este și tîlcuirea fericitului Teodorit la aceste ziceri, scriind așa: „Este însă arătat că a zis toate acestea ca despre un om, căci aceasta l-a și uimit. Fiindcă a

puse Lui, căci zice: „pe toate le-a supus Lui”. Și nu doar le-a supus, ci a făcut-o cu cea mai de pe urmă robie și supunere, decît care nu este alta mai înjosită, căci aceasta însemnează zicerea „sub picioarele Lui”. Drept aceea, aici cu dreptate se cuvine a zice cineva acele cuvinte minunate pe care le-a rostit dumnezeiescul Hrisostom la tîlcuirea zicerii acesteia: „Dacă toate neamurile sînt ca o picătură, oare ce parte din picătură este un om? Ci pe acesta l-a făcut mai presus de toți și de toate. O, minune! Cu adevărat, înfricoșate lucruri! Unui om i s-a făcut roabă toată puterea cea zidită, pentru Dumnezeu-Cuvîntul ce locuiește într-însul. Aceasta este cu adevărat mare și minunată!” (*Cuvîntul al treilea* la epistola către Efeseni).

și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii,

O, minune! Întru Hristos, Dumnezeu-Părintele a pus să șadă în scaunul împărațesc și dumnezeiesc și Biserica Creștinilor. Căci, unde Se află „Capul Bisericii”, adică Hristos, acolo se află și „trupul” lui Hristos, adică Biserica, și trupul nu se desparte de cap, căci, dacă s-ar despărți, nici capul nu ar fi cap, nici trupul trup. Iar zicerea „mai presus de toate” însemnează că Tatăl L-a dat cap pe Hristos, fiind înalt și mai presus de toate, mai presus de Îngeri și de Arhangheli.¹

23 care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate întru toți.

Pentru ca, auzind de „cap”, să nu socotești tu, cititorule, că numirea aceasta însemnează numai oarecare începătorie și stăpînie (căci însemnează și aces-

---

ședea Cel ce este Dumnezeu împreună cu Dumnezeu și a împărăți Cel ce este Fiul împreună cu Părintele nu e lucru de nici o mirare, că aceeași fire și împărțășire a stăpînirii sînt însoțite. Dar, ca firea luată din noi să se împărțășească de aceeași cinste cu Cel ce a luat-o – încît a nu se arăta nici o osebite de închinăciune, ci prin firea cea văzută a se închina dumnezeirea cea nevăzută – aceasta este mai presus de toată minunea. De aceea, și dumnezeiescul Apostol, bucurîndu-se foarte, mai întîi laudă «covîrșitoarea măriri a puterii», apoi «lucrarea stăpînirii tăriei», căutînd numiri care ar putea să arate mirarea lucrului. Căci, zicînd mai întîi că «L-a sculat din morți», e arătat că L-a înviat ca pe un om; zicînd apoi că «L-a pus să șadă» și arătînd mărimea cinstei, a adăugat: «de-a dreapta Sa»; arată însă și curțile împărătești, zicînd: «întru cele cerești», și pe supușii ascultători, zicînd: «mai presus decît toată începătoria și stăpînirea». Și, zicînd toate numirile celor nevăzute, a adăugat că, și dacă nu știm unele din acestea, le vom cunoaște la urmă, în viața viitoare. A adăugat și mărturie proorocească, zicînd că «toate le-a supus sub picioarele Lui», aceasta tot ca despre un om, cum zice înțeleptul Teodorit, că nu este osebite de închinăciune între Dumnezeu-Cuvîntul și firea omenească luată de Dînsul. [...] (*n. aut.*)

¹ Iar dumnezeiescul Hrisostom tîlcuiește zicerea „mai presus de toate” așa: „Ce este «mai presus de toate» decît numai Hristos, Cel ce este mai presus decît toate cele văzute și gîndite, decît că Dumnezeu-Tatăl a făcut-o pe aceasta mai presus de toate bunătașile, a-L da drept cap pe Fiul, iar nu un Înger, nu un Arhanghel, nici pe nimeni altul.” [...] (*n. aut.*)

tea, după ceea ce zice: „capul înconjurării lor” *Psalm 139:8*, adică începătorul înconjurării păcătoșilor), pentru aceasta Pavel adaugă aici că Hristos este cap al Bisericii ca al trupului Său, fiind atât de înrudit și de unit cu Biserica precum capul cu trupul. Drept aceea așadar, și Biserica este „împlinire a lui Hristos”, căci, precum trupul este împlinire a capului, tot așa și Biserica Creștinilor este deplinătate a lui Hristos, Care Se împlinește oarecum cu Creștinii din toate părțile. Adică, de pildă, Se împlinește Hristos ca și cu o mână a Sa cu Creștinul cel milostiv, care împarte la săraci cu mâna milosteniei; Se împlinește ca și cu cealaltă mână a Sa cu Creștinul care cercetează și poartă grijă de bolnavi; Se împlinește Hristos ca și cu picioarele Sale cu Creștinul ce aleargă în sus și în jos ca să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu și cu acela ce aleargă spre cercetarea și ajutorul fraților lui; și alt mădular al Său se împlinește cu alt Creștin, și astfel Hristos Se împlinește cu toate măduarele Sale, adică cu toți Creștinii, prin mijlocirea tuturor Creștinilor. Căci atunci Se împlinește capul nostru Hristos, adică atunci primește trupul său deplin, când noi, Creștinii, sîntem uniți și lipiți toți împreună unul cu altul prin dragoste.¹

¹ Iar Coresi zice că Hristos Se împlinește și Se întregește mai cu de-amăruntul dintru cei aleși întru slava ceea ce va să fie – după Teodorit. Dar și prin pătimiri ne facem împlinire a lui Hristos, după ceea ce zice Apostolul: „și împlinesc lipsurile lui Hristos în trupul meu” (*Coloseni 24*). Ia aminte că Teodorit zice că Biserica este trup al lui Hristos și plinire a Părintelui, fiindcă Dumnezeu-Părintele a umplut Biserica cu toate felurile de daruri, și locuiește și umblă într-însa – după glasul cel prorocesc. De asemenea, zice că Părintele „plinește toate întru toți” după ceea ce zice Pavel către Corinteni: „ca să fie Dumnezeu toate întru toți” (*I Corinteni 15:26*). Fiindcă în viața aceasta Dumnezeu este „întru toate”, avînd fire nescrisă împrejur, însă nu „toate întru toți”, căci unii sînt păgîni, iar alții fac fărădelegi. Așadar, El locuiește întru cei ce se tem de El și nădăjduiesc în mila Lui. Iar în viața viitoare, încetînd murirea, și dîndu-se nemurirea și păcatul nemaiaivînd încăpere, El va fi „toate întru toți”. (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

1 Și v-a înviat pe voi, cei ce erați morți cu greșelile și cu păcatele 2 întru care umblați oarecînd după veacul lumii acesteia, după domnul stăpînirii aerului, a duhului

Mai sus, Pavel a zis că aceeași putere și lucrare pe care a arătat-o Dumnezeu-Părintele întru Hristos, a arătat-o și întru credincioșii din „neamuri”. Și, despre Hristos, a zis că L-a sculat din morți și L-a pus a ședea mai presus de toate fapăturile cele simțite și gîndite, iar despre cei din „neamuri” zice acum așa: Și pe voi, „neamurile”, v-a înviat Dumnezeu, fiindcă erați morți nu după murirea trupească ce s-a început de la căderea lui Adam, ci după moartea sufletească ce se face de la noi înșine, adică din socoteala noastră cea rea și din păcatele noastre. Încît, cu însăși puterea cu care Părintele L-a înviat pe Hristos (după firea Sa omenească) din moartea cea trupească, cu aceeași putere v-a înviat și pe voi, cei din „neamuri”, din moartea cea sufletească a păcatelor. Sau – mai bine a zice – mai mare minune a făcut Dumnezeu strămutînd și sculînd sufletele voastre din rătăcirea necredinței și a slujirii idolilor decît a învia morții, precum am zis mai sus. [...]

Deci, după ce a arătat că Efesenii și toți cei din „neamuri” erau morți de greșeli și de păcate, Apostolul îi mingieie în două chipuri. Cu unul adică zicînd: „întru care umblați oarecînd”, iar nu: „acum umblați în păcatele acelea întru care ați umblat la o vreme”; iar cu alt chip, zicînd: „Voi păcătuiți cu adevărat, însă fiind stăpîniți și tiranizați de diavolul”. De aceea – zice – nu a fost al socotinței voastre întregul păcatelor, ci al ajutorului păcatelor, al diavolului, care vă stăpînea atît de tare. Așadar – zice – voi, „neamurile”, ați păcătuit fiindcă „umblați după veacul lumii acesteia”, adică fiindcă cugetați cele ale lumii, lucrurile cele vremelnice, și întrebuițați rău veacul acesta. Fiindcă veacul nu este rău de sine-și, căci el, fiind stricăcios și vremelnic, ni s-a dat ca un povățuitor de la Dumnezeu, ca să ne îndemne și să ne deștepte spre a iubi cele nestricăcioase și veșnice. Noi însă, fiindcă ne-am aflat întru stricăciunea veacului acestuia, l-am făcut pe el nu povățuitor al nostru spre nestricăciune, ci împiedecător.

Iar „domn al stăpînirii aerului” (adică al văzduhului) l-a numit Pavel pe diavolul, iar nu pe Făcătorul tuturor, cum prea-hulesc blestemații Maniheii. Deci îl numește pe el „domn” pentru că oamenii s-au supus lui de sine-și și cei mai mulți slujesc lui ca lui Dumnezeu. Însă doar în veacul acesta ține, domnește și stăpînește stăpînire diavolul în aer, și nu mai presus de aer, fiindcă diavolul nu are încăpere și loc în cer, ci dedesubtul cerului, unde este și aerul. De aceea îl și numește Pavel pe diavol „domn al stăpînirii aerului”, nu pentru că ar stăpîni ae-

rul sau că l-ar iconomisi – să nu fie hula aceasta! – ci pentru că în aer zăbovește și petrece, fiind duh, duh fiind și aerul, și pînă în aer are el puterea și stăpînirea ca stăpînitor asupra celor ce se supun lui de bună voie.¹ Iar unii (precum este și dumnezeiescul Hrisostom și Sfîntul Chiril), prin „stăpînitor al aerului”, îl înțeleg pe stăpînitorul puterilor din aer. De aceea și zice Pavel mai departe: „al duhului”, adică „domnul și stăpînitorul a tot duhul din aer”, fiindcă diavolul a fost făcut din început de Dumnezeu începător al Îngerilor. Astfel, se vede că nici după căderea lui nu a căzut din începătorie și stăpînire, ci-i stăpînește pe toți demonii ce au căzut din ceruri împreună cu dînsul.²

celui ce lucrează acum întru fiii neascultării,

Nu a zis că diavolul îi silește pe oameni, ci că „lucrează întru fiii nesupunerii”.³ Din aceasta este arătat așadar că îi stăpînește cu voia lor, căci, dacă ne-ar

¹ Unii însă l-au înțeles „stăpînitor al aerului” pe diavolul pentru că toată puterea cu care amăgește pe oameni sînt osebitele și mult-felurile năluciri pe care le plămuește și le închi- puie în aer, atît cînd oamenii sînt deștepți, cît și cînd dorm. De aceea, și Părinții îl numesc pe diavolul „începător al zugravilor”, iar nălucirea o numesc „pod” cu care, trecînd, demonii se amestecă împreună cu sufletul și îl fac lăcaș al înțelegerilor neroditoare și pătimișe – precum zice dumnezeiescul Calist (capitolul 64 din *Filocalie*).

Iar Cuviosul Părinte Simeon Făcătorul de Minuni a înțeles că diavolul e „domn și stăpî- nitor al aerului” căci, sfînd în aer, el oprește sufletele după moarte pentru a nu se sui la ceruri, zicînd: „Dumnezeiescul Apostol învață zicînd că diavolul este ca un judecător ce șade sus în văzduh. Căci Apostolul a povestit aceasta, trecînd, cînd s-a răpit – «ori în trup, ori afară de trup» – pînă la al treilea cer și văzîndu-l în aer pe luptătorul sufletelor.” Iar apoi sfîntul zice că demonii ce zăpcuiesc asupra fiecărei patimi cercetează fiecare suflet ce se suie și îl judecă, sfînd înaintea ușilor cerurilor. Această șocotînță o adeveresc și *Viețile* marelui Antonie și a marelui Macarie, cum că în aer sînt osebite vămi ale demonilor, care cercetează sufletele ce se suie. Citește și *Cuvîntul 32* al Cuviosului Nikon, în tomul întîi al lui și vei afla că aduce mărturii pe larg la această pricină, între care și acest înfricoșat cuvînt pe care îl zicea dumnezeies- cul Simeon cel mai sus pomenit: „Eu știu un om întru neamul aceasta care este încredințat că puțini se află acum care își dau sufletele în mîinile Îngerilor, căci s-a înmulțit fărădelegea și nedreptatea, și demonii sînt cei care primesc sufletele.” Și sfîntul mai sus numit Îl întreba pe Dumnezeu ca să afle ceva despre graiul acesta, și i s-a descoperit lui prin Duhul Sfînt cum că abia un suflet din zece mii ce se află în vremile acestea se dă în mîinile Îngerilor cînd iese din trup. O, milostiv, milostiv fie nouă Dumnezeu! (n. aut.)

² Ia aminte însă că, deși demonii se supun acum diavolului, totuși, în ziua cea mai de pe urmă a Judecării, ei au să-l ocărăscă și au să-l blesteme, văzînd că nu au luat nici un bine din supunerea față de el, ci muncă nesfîrșită, precum zice Teologul Grigorie în *Cuvîntul 6* la cele nedumerite. (n. aut.)

³ Care sînt „fiii nesupunerii” vezi la zicerea „pentru care vine urgia lui Dumnezeu peste fiii nesupunerii” (*Coloseni 3:6*). (n. aut.)

stăpîni în chip silnic, negreșit ne-ar sili. Și din următorul cuvînt al lui Pavel este arătat că diavolul nu silește pe nimeni, căci zice: „lucrează întru fiii nesupunerii”, adică întru cei ce nu se supun lui Dumnezeu, ci se supun diavolului, fără a fi siliți de dînsul.¹

¹ Aici, se naște o nedumerire: Pentru ce dumnezeiescul Hrisostom și Sfîntul Chiril au zis mai înapoi că diavolul este stăpînitor al duhurilor din aer și că nu a căzut din stăpînirea pe care i-a dat-o Dumnezeu de a stăpîni sub cer nici după călcarea rînduiei sale, iar marele Vasilie zice dimpotrivă, că a căzut din stăpînirea sa după întruparea și pătîmirea lui Hristos, Care a zis: „Acum, stăpînitorul lumii acesteia se va scoate afară” (*Ioan 12:31*)? Căci zice marele Vasilie: „Locul stăpînirii diavolului a fost în aer, precum zice Apostolul Pavel: «după domnul stăpînirii aerului, a duhului celui ce acum lucrează întru fiii nesupunerii». De aceea se numește și «domn al lumii», căci stăpînirea lui este împrejurul pămîntului” (tomul 1, *Cuvîntul al 9-lea*). Și, mai jos: „Trebuie a ști că «cer» *Scriptura* de obicei numește aerul, de pildă: «pășările cerului» și «valurile mării se înalță pînă la cer», adică se înalță foarte din pricina aerului. De aceea a zis și Domnul că l-a văzut pe Satana «căzînd ca un fulger din cer», anume căzînd din stăpînirea sa și zăcînd jos, ca să fie călcat de către cei ce nădăjduiesc în Hristos.” Și întru un glas cu marele Vasilie zice și Teodorit: „Apostolul ne-a învățat arătat că din vechime diavolului i s-a încredințat stăpînirea aerului. Căzînd însă din aceasta din pricina vicleșugului și a răutății sale, s-a făcut dascăl al păgînătății și al răutății.” Deci, spre dezlegarea nedumeririi, zicem că: 1) după Hrisostom și după dumnezeiescul Chiril, diavolul nu a căzut din domnia și stăpînirea demonilor celor supuși lui dintru început, căci și aceia au căzut din cer împreună cu dînsul și se supun lui după cădere; după Vasilie, a căzut însă din domnia, din stăpînirea și din tirania pe care o avea asupra oamenilor; căci diavolul este domn și stăpînitor al demonilor de sub dînsul care au căzut împreună cu el, iar asupra oamenilor nu domnește cu stăpînire, ci numai lucrează întru dînșii. Și 2): mai zicem că, dacă domnia diavolului s-ar înțelege asupra oamenilor, atunci adeverează dumnezeiescul Hrisostom, zicînd că diavolul nu a căzut din domnia și stăpînirea oamenilor. Dar din care domnie și stăpînire nu a căzut? Din cea furișată, tîlhărească și particulară, cu care și după întruparea lui Hristos îi supune pe oameni ca un fur și tîlhar, cu vicleșug, cu vrăjmășie ascunsă și în chip nearătat, prin îndulcirile bogăției și ale slavei și prin poftele trupului. Adeverează încă asemenea și marele Vasilie împreună cu Teodorit, zicînd că diavolul a căzut din domnia și stăpînirea sa, dar din care domnie? Din cea cu totul tiranică și arătată, cu care mai înainte de întruparea lui Hristos îi tiraniza pe oameni învederat și cu îndrăzneală, supunîndu-i și stăpînindu-i și pretutindeni fiind închinat de către dînșii ca un Dumnezeu. Și marele Vasilie mărturisește învederat amîndouă aceste domnii și stăpînii ale diavolului, zicînd: „Deci, fiindcă s-a dat afară tirania lui cea rea și s-a curățit locul dimprejurul pămîntului cu mîntuitoarea patimă a lui Hristos, Care a împăcat cele de pe pămînt cu cele ce sînt în ceruri, se va propovădui dar de noi împărăția cerurilor” (tomul 1, *Cuvîntul al 9-lea*). Și iarăși: „Fiindcă Stăpînul Hristos a legat cea mai mare parte a puterii aceluia cu legi nedezlegate și nu l-a lăsat ca, pornindu-se deodată, să strice neamul pămîntului; dar zavistnicul a furat apoi biruința aceea asupra noastră din pricina neînțelepției noastre, alergînd sub umbrele veseliiilor lumești ce se află în calea acestei vieți, ca să ascundă tîlharul rele curse și pe cel vrăjmășuit să-l facă a fi neștiutor” (tomul 1, *Cuvîntul 33*). Vezi aici, cititorule, că puterea diavolului nu s-a stricat desăvîrșit, ci partea cea mai mare, tiranică și îndrăzneată; și vezi tîlhăreasca domnie a diavolului, din care nu a căzut după Hristos.

**3 întru care și noi petreceam oarecînd în poftele trupului,
făcînd voile trupului și ale gîndurilor,**

Pavel nu i-a mîngîiat pe Efeseni numai cu cuvîntul de mai sus, zicînd că păcătuiuau fiind stăpîniți de diavol, ci și cu acesta, anume că el însuși și toți ceilalți oameni se numărau împreună cu Efesenii, fiindcă nici un om nu era fără de păcat. Iar „pofte ale trupului” numește poftele cugetării celei trupești și pătimașe, fiind arătat că nu defaimă trupul ca pe un rău. Căci, după ce a zis: „făcînd voile trupului”, a adăugat: „și ale gîndurilor”, adică ale cugetărilor pătimașe ale celor ce nu cugetă nimic duhovnicesc. Drept aceea, trupul nu este vrednic de defăimare de sine-și, ci gîndul și cugetarea care se povîrnește către patimile îndulcirii. Sau, zicerea se înțelege și așa: Mai înainte, am spurcat gîndurile și cugetările noastre, gîndind răutățile și păcatele; de asemenea, am spurcat și trupul nostru, făcînd cele rele. Și poți înțelege ca fapte ale trupului curvia, prea-curvia și celelalte păcate ce se numesc „trupești”; iar „fapte ale gîndurilor”, pizma, pomenirea de rău și celelalte patimi ce se numesc „sufletești”.¹

Împreună mărturisește aceasta și fratele marelui Vasilie, Sfîntul Grigorie, zicînd că, „după întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, s-a sfărîmat capul balaurului diavol, adică tiranica lui stăpînire covîrșitoare, și numai coada lui a rămas mișcîndu-se, pentru iscusirea și încununarea credincioșilor. Iar la a doua venire a Domnului, el are să se omoare desăvîrșit și însuși coada lui, care este moartea, are să piară. Astfel, ucigașul balaurului a stricat capul fiarei cînd aceasta se făcuse mult-puternică, lăsîndu-i coada ca prilej de iscusire și făcînd a rămîne celor de aici biruință asupra fiarei celei moarte” (*Cuvînt la Nașterea Domnului*).

Însemnăm aici încă și aceasta, că și acum demonii petrec în aer și sub cer, precum zic teologii și cum am zis și noi mai sus, după dumnezeiască slobozenie. Ei petrec însă nu ca într-un loc hotărît al osîndirii lor, ci pentru nevoița celor aleși și pentru pedeapsa celor ce păcătuiesc, după cea zisă: „Potrivnicul nostru diavol umblă rîcnind ca un leu și căutînd pe cine să înghită” (*1 Petru 5:8*); și după aceea a lui Iov: „înconjurînd pămîntul și cele de sub cer” (*Iov 1:7*). Iar cînd se vor pogori în iad, vor aștepta acolo desăvîrșita osîndire și muncile de acolo, căci iadul este locul lor hotărît de osîndă, precum s-a zis despre Eosfor: „Iar acum în iad te vei pogori și în temeliiile pămîntului” (*Isaia 14:15*). Și Apostolul Iuda a zis despre dînșii: „Și pe îngerii care nu și-au ținut dregătoria lor, ci, lăsînd locuința lor, în judecata zilei celei mari i-au ținut în legături pururi-vecuitoare sub întuneric” (*Iuda, stih 6*). (*n. aut.*)

¹ Aproape aceeași tîlcuire face și Vasilie cel Mare la zicerea aceasta (*Hotărîrea pe scurt 209*), zicînd: „Apostolul numără «voile trupului» în altă parte (*Galateni 5:19*), iar «voile gîndurilor» numește cugetările, despre care a zis: «curățînd cugetările, și toată înălțarea ce se ridică asupra cunoștinței de Dumnezeu și înțelegerile ce nu se robesc întru ascultarea lui Hristos» pentru care este de nevoie și nesmintit a păzi pururea și pretutindenii aceea zisă de David: «Și sfaturile mele, îndreptările Tale».” Vezi și subînsemnarea zicerii „să nu dați loc diavolului” (*Efeseni 4:27*) și subînsemnarea zicerii „căci trupul poftește împotriva Duhului” (*Galateni 5:17*).

Iar marele Athanasie împarte voile în trei, zicînd: „«Voia dumnezeiască» sînt poruncile lui Dumnezeu, «voia firească» a firii celei cuvîntătoare [„raționale”, *n. m.*] este lucrarea voii

și eram fii firești ai urgiei ca și ceilalți.

Zice: Toți oamenii – atât Iudeii, cât și „neamurile” – eram „fiii urgiei”, în loc de: Îl întăritasem pe Dumnezeu, și nu eram altceva decât numai însăși urgia, materie și pricină de a Se mînia Dumnezeu asupra noastră pentru multele noastre păcate. Și, așa cum fiul unui om este om din fire, tot așa și noi eram din fire fii ai urgiei lui Dumnezeu. Și, precum se numesc „fii ai gheenei” și „fii ai pieirii” aceia care lucrează fapte vrednice de gheena și de pieire, la fel se numesc „fii ai urgiei” cei ce fac fapte vrednice de urgia și întăritarea lui Dumnezeu. Iar zicerea „firește” se înțelege aici în loc de: „după adevăr și după faptă”. Apostolul a adăugat însă aceasta: „ca și ceilalți”, fiindcă nici un om nu era slobod de păcat, „căci toți au păcătuit – precum zice în altă parte același Pavel – și se lipsesc de slava lui Dumnezeu, în dar îndreptîndu-se cu darul Său” (*Romani 3:23*).¹

4 Iar Dumnezeu, bogat fiind întru milă,

Zice: Noi făcusem fapte vrednice de dumnezeiasca urgie și de neîmpăcătă mîniere, dar Dumnezeu, dimpotrivă, fiindcă este nu doar milostiv, ci „bogat întru milă”, ne-a înviat pe noi împreună cu Hristos, precum zice mai jos:

pentru multa Sa dragoste cu care ne-a iubit,

Din multa milă a lui Dumnezeu – zice – s-a pricinuit și dragostea Sa. Căci cum era cu puțință a fi iubiți de Dumnezeu noi, cei ce eram „fii ai urgiei”, dacă nu S-ar fi îndurat Dumnezeu asupra noastră și nu ar fi fost pornit de bogata Sa milă?

5 chiar fiind noi morți cu păcatul, ne-a înviat împreună cu Hristos –

Aici, se face încheierea și sfîrșitul a toată înțelegerea pe care a început-o Apostolul de la capitolul al doilea, iar celelalte cuvinte s-au pus în mijloc. Și,

dumnezeiești, iar «voia trupească» este neascultarea legii dumnezeiești.” Ci și Anastasie Sinaitul zice: „În trei feluri aflăm în *Scriptură* că se zice: «voie dumnezeiască», «firească» și «trupească». Cea trupească o însemnează pe aceea diavolească. Voia firească este mișcarea gîndită zidită de Dumnezeu a părții poftitoare a sufletului, care-l împinge pe om către ceea ce pofteste. Voia firească la oameni este sila poftei gîndite înființate în om, din cea afară de fire la cea după fire; iar «voia trupească» pătimașă este abaterea sufletului cea după fire către cea afară de fire” (în tomul I al Cuviosului Nicon). (*n. aut.*)

¹ Iar cum că „fiii nesupunerii” se numesc și „fii ai urgiei”, vezi la *Coloseni 3:6*, în subînsemnare. Încă și Teodorit țilcuieste așa: „Iar «fii ai urgiei» a zis în loc de: «vrednici de urgie și de cea mai de pe urmă muncă». Astfel, pe Antihrist l-a numit «fiu al pieirii», în loc de: «vrednic de pieire».” Și dumnezeiescul Chiril al Alexandriei zice „fii firești ai urgiei”, în loc de: „cu adevărat fii ai urgiei”. (*n. aut.*)

fiindcă cuprinderea [„frază”, *n. m.*] s-a făcut lungă, Apostolul a repetat aici iarăși, după legea retoricii, spre dezvelirea zicerii: „chiar fiind noi morți cu greșelile”, ceea ce a zis și la începutul capitolului (măcar că aici nu vorbește la persoana a doua, precum a fost acolo, ci întru cea dintâi, fie pentru că repetările nu se fac totdeauna asemenea și neschimbat cu cele zise mai înainte [...]), fie pentru că persoana întâi la care a vorbit, zicînd: „întru care și noi toți petrețeam”, ia împreună și persoana a doua¹, și aceasta covîrșește întru cuprindere, după dascălii gramatici). Vezi însă – o, cititorule! – că aici Hristos Se află iarăși mijlocitor al învierii noastre. Și lucrul se vede vrednic de crezare, căci – dacă începătura și pîrga noastră, a oamenilor, viază întru Hristos – este arătat că și noi viem întru Însuși Hristos. Căci Părintele L-a înviat și pe Hristos, după firea Lui omenească, și pe noi: pe Hristos cu lucrarea și cu fapta, iar pe noi ne-a făcut vii cu puterea și cu credința, deocamdată, iar mai la urmă ne va face vii și cu lucrarea și cu fapta. Iată, aceasta este „covîrșitoarea măriri a puterii lui Dumnezeu” de care a vorbit la începutul epistolei. Iată, aceasta este „nădejdea chemării noastre” despre care a vorbit în capitolul întâi.

cu darul sînteți mîntuiți! –

Pavel a pus în mijloc acest cuvînt și l-a glăsuț dintr-o înspăimîntare și mirare din lăuntru, căci s-a mirat de negrăitul și covîrșitorul dar și dăruire a lui Dumnezeu, de vreme ce voi, cei din „neamuri” – zice – nu v-ați mîntuit cu ostelile și lucrările voastre, ci doar cu darul lui Dumnezeu, căci din faptele voastre erați vrednici de muncă și de urgie, iar nu de mîntuire.

*6 și împreună ne-a sculat și ne-a pus de a ședea împreună
întru cele cerești întru Hristos Iisus,*

Precum Dumnezeu-Părintele L-a sculat, după firea Lui omenească, pe Hristos, Care e pîrga și Capul nostru, al oamenilor, tot așa ne-a sculat și pe noi. Și – precum L-a pus să șadă de-a dreapta Sa pe Hristos, Capul nostru după firea Sa omenească – tot așa ne-a pus împreună cu Capul nostru și pe noi, care sîntem trupul Lui. De aceea a și zis: „în Hristos Iisus”, adică: Fiindcă Hristos a șezut „întru cele cerești”, pentru aceasta ședem și noi.² Sau, zicerea „împreună ne-a

¹ Pronumele personal „noi” este o formă inclusivă, care poate însemna „noi, deosebiți de voi”, dar și „noi, împreună cu voi”. (*n. m.*)

² La fel tîlcuieste și Teodorit, zicînd: „Sculîndu-Se din morți Acesta, și noi ne-am sculat cu nădejdea; și, șezînd El împreună cu Părintele, și noi ne împărțăm de cinste, căci Cap al nostru este Cel ce șade împreună, începătură și pîrgă a noastră este Cel ce împreună împărțește, căci S-a îmbrăcat cu firea noastră.” Iar Marele Macarie Egipteanul zice: „Dacă îți vei ri-

sculat” se cuvine să o înțelegem nu pentru învierea trupurilor noastre ce va să fie, ci pentru învierea sufletelor noastre, pe care am primit-o acum prin Sfântul Botez. Deci, dacă zicerea „împreună ne-a sculat” se va înțelege pentru învierea sufletelor, cum se poate înțelege pentru aceasta zicerea „împreună ne-a pus”? Așa vei înțelege: Va fi așa, dacă vom suferi pentru Hristos necazurile și ispitele care vin asupra noastră. Căci, dacă vom răbda acestea cu mulțumire și vom birui patimile, avem să ședem și să împărțim împreună cu Hristos, precum același Apostol scrie în altă parte: „Dacă vom răbda, vom și împărți împreună” (epistola a doua către Timotei, 2:12). Și Însuși Hristos făgăduiește aceasta, în sfințita *Apocalipsă*: „Celui ce biruiește, îi voi da a ședeă împreună cu Mine în scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Părintele Meu în scaunul Lui” (capitolul 3:21); și iarăși: „Voi veți ședeă pe douăsprezece scaune” (*Matei* 19:28); și iarăși: „Iar a ședeă de-a dreapta și de-a stînga Mea nu este lucru al Meu a-l da, ci e al celor ce li s-a gătit” (*Matei* 10:40). Drept aceea, este gătit a ședeă împreună cu Hristos cel ce pentru Hristos a suferit patimile.

7 ca să arate în veacurile viitoare covârșitoarea bogăție a darului Său întru bunătatea asupra noastră în Iisus Hristos.

Pentru a nu se îndoii cineva de darurile despre care a zis mai sus că are să ni le dea Dumnezeu nouă, Creștinilor, Pavel face aici cuvîntul înduplecător și zice că, deși Dumnezeu nu ne-ar da darurile acestea pentru dragostea Lui către noi, ni le va da măcar pentru că voiește a-Și arăta bogăția dumnezeieștii Sale bunătați. Căci acum mulți nu cred că Dumnezeu are să ne dăruiască aceste bunătați, iar atunci, în veacul viitor, văzîndu-i pe sfinții Creștini aflîndu-se în nepovestită slavă, vor cunoaște toți bunătațile și darurile dăruite de Dumnezeu oamenilor.¹ Iar zicerea „întru Hristos Iisus” însemnează că aceste bunătați nu se vor da numai lui Hristos, Cel după firea omenească adică, nici numai pînă la Hristos au să stea acestea, ci prin Hristos vor veni și la noi, ca de la pîrgă și începătură la întreg și ca de la cap la trup; și ne vom scula și noi și vom ședeă

---

dica ochii către soare, în ceruri afli discul lui, iar lumina și razele aruncate pe pămînt, toată puterea luminii și strălucirea aducîndu-se către pămînt. Tot așa și Domnul este de-a dreapta Părintelui, șezînd mai presus de toată începătoria și stăpînia, iar ochiul Său îl are întins în inimile oamenilor de pe pămînt, unde se află El, ca să dea ajutor celor ce îl așteptă de la Dînsul, fiindcă zice: „Unde sînt Eu, acolo va fi și sluga Mea” (*Ioan* 12:26). Și Pavel zice iarăși: „căci împreună ne-a sculat și împreună ne-a pus a ședeă de-a dreapta Sa întru cele cerești” (*Cuvîntul al 45-lea, capitolul 6*). (n. aut.)

¹ Vezi și subînsemnarea zicerii „la care au ajuns sffrșiturile veacurilor” (*I Corinteni* 10:11). (n. aut.)

împreună cu Hristos. Așa tîlcuiește zicerea aceasta și marele Ioan Hrisostomul la tîlcuirea epistolei acesteia către Efeseni, iar în tîlcuirea *Evangeliei* lui Matei zice că nimeni nu va șede atunci la judecata lui Hristos, încît noi avem trebuință de descoperirea Sfîntului Duh pentru ca să înțelegem adîncul acestor taine. Însă, poate cineva ar zice la aceasta că, precum noi, cei ce credem în Hristos, spunem că sîntem închinați de către Îngeri – nu că doar noi înșine am fi închinați de dînșii, ci firea noastră, cea unită după ipostas cu Dumnezeu-Cuvîntul, și prin urmare prin aceea trece și la noi închinăciunea și slava – la fel spunem și că „vom șede împreună cu Hristos”; fiindcă Acela, șezînd în scaun de-a dreapta Părintelui, vom șede și noi „întru Dînsul”, prin El șederea și slava trecînd și la noi. Însă, de vreme ce Domnul făgăduiește a ne pune pe scaune – precum am zis, și dumnezeiescul Hrisostom scrie acestea anume – aceasta dar zice Pavel, că și noi vom șede. De aceea, de urmare este să zicem aici minunătoarele cuvinte ale marelui Hrisostom despre covîrșitorul dar și hărăzire ce are a ne dăruii nouă Dumnezeu, căci zice așa: „Căci a ne pune a șede «de-a dreapta» este lucru de cinste mai presus de toată cinstea și după care alta nu mai este cu adevărat bogăție covîrșitoare! Cu adevărat, covîrșitoare este mărirea puterii Sale, a ne pune să ședem cu Hristos! Măcar zeci de mii de suflete de ai avea, nu le-ai pierde pe ele pentru aceasta? Căci, de ar trebui să intri în foc, oare nu ar trebui să fi gata a suferi aceasta? Căci, de ar trebui a fi tăiat bucăți în fiecare zi pentru aceasta, oare nu ar trebui să primești cu osîrdie? Gîndește unde a șezut Acela! «Mai presus de toată începătoria și stăpînirea!» Și cu cine șed eu împreună? Cu Acela! Eu fiind cum? Mort, «fiu al urgiei din fire!» Și ce am isprăvit? Nimic, cu adevărat! Acum este bună vreme a striga: «O, adînc de bogăție, de înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu!» (*Romani 11:33*).”¹

8 Căci cu darul sînteți mîntuiți prin credință,

După ce a vorbit de cele ale lui Dumnezeu, că ne-am mîntuit cu darul Lui, aici spune și cea din partea noastră, că adică ne-am mîntuit prin credința arătată întru Hristos, pentru a nu se surpa stăpînirea de sine a omului.

¹ Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Ca să arate în veacurile ce vin în urmă – căci acum mărirea bunătăților nădăjduite le este cu totul neștiută necredincioșilor, iar credincioșii le văd «ca prin oglindă și ghicitură», căci «prin credință umblăm, nu prin vedere», iar atunci le vor vedea «față către față» – ca să arate – zic – că și credincioșii și necredincioșii vor vedea cum firea luată din noi este închinată de către toată făptura și că sfinții împărătesc împreună, căci zice: „Dacă am murit împreună cu Hristos, împreună vom via; dacă răbdăm, vom și împărăți împreună” (*2 Timotei 2:11*). (*n. aut.*)

și aceasta nu e de la noi, al lui Dumnezeu este darul;

Mai sus, zice că ne-am mântuit prin credința noastră, iar aici surpă și strică aceasta, zicînd că nici credința nu a fost de la sine-ne. Căci, dacă nu ar fi venit Hristos și nu ne-ar fi chemat la credința Sa, negreșit noi nu am fi ascultat chemarea Lui, ca să credem, căci tot Pavel zice: „Cum vor crede, dacă nu vor auzi?” (*Romani* 10:14). Drept aceea, însăși credința pe care am arătat-o noi este dar al lui Dumnezeu. Sau, se înțelege și altminteri: Apostolul nu spune că însăși credința aceasta este dar al lui Dumnezeu, ci a ne mîntui noi prin credință. Căci, chiar dacă credința ar fi lucru și ispravă a noastră, totuși cum ar putea să ne mîntuiască aceasta, dacă Dumnezeu nu ar voi să o primească? Însă, ca să nu fim cu desăvîrșire nelucrători, ci pentru a arăta că am adus și noi ceva, Dumnezeu a cerut de la noi credința, adică a crede noi întru Hristos.

9 nu din fapte, ca să nu se laude cineva.

Zice: Dumnezeu nu-Și întoarce fața Sa de către noi atunci cînd avem fapte rele, ci chiar a făcut dimpotrivă: El ne-a mîntuit în dar și în vremea cînd aveam fapte rele și eram stricați de răutăți. Încît să nu mai poată cineva a se lăuda din ispravă. Căci aici nu este zicere de pricinuire, ci hotărîtoare, anume: Fiindcă nu ne-a mîntuit pentru faptele noastre cele bune, din aceasta a urmat a nu putea nimeni să se laude că s-a mîntuit din faptele sale.¹

10 Căci sîntem făptură a Lui, zidiți fiind în Hristos spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte, ca întru acestea să umblăm.

Fiindcă a zis mai sus că nu ne-am mîntuit din faptele noastre, ci doar din credință și din dumnezeiescul dar, ca să nu te lenevești tu după fapte auzind aceas-

---

¹ Iar înțeleptul Fotie, tîlcuind zicerea aceasta și pe cea următoare, zice: „Nu s-a mîntuit nimeni din faptele sale pentru a nu avea prilej să ne mîndrim, măcar că, dacă ar fi putut să se mîntuiască cineva din fapte, iarăși nu se cuvenea a se lăuda și a se mîndri. De ce? Nu numai pentru că noi sîntem făpturi ale lui Dumnezeu, dar și pentru că am fost făcuți să facem bunătăți; drept aceea, chiar dacă ne-am fi și mîntuit din faptele noastre, lui Dumnezeu ar fi trebuit să-I dăm pricina și mulțumirea, iar nu nouă, fiindcă pentru aceasta ne-a zidit. Iar cînd noi, care am fost zidiți ca să lucrăm cele bune, nu am isprăvit nici o bunătate, ci chiar am făcut atîtea rele și nu ne-am întors către Dumnezeu de sine-ne ca să ne pocăim, ci am fost întorși de către Darul Lui; deci, cînd în acest în chip am primit facerea de bine de la Dumnezeu, oare cît sîntem datori a-I mulțumi sau cum putem a ne mai lăuda? Așa zice și Teodorit: „Căci nu am crezut dintr-o dată, ci ne-am apropiat fiind chemați. Și, apropiindu-ne, Dumnezeu nu ne-a cerut curăția vieții, ci ne-a dăruit iertarea păcatelor primind doar credința.” (*n. aut.*)

ta, Pavel zice aici că, după credință, trebuie să avem și fapte. Tu, Creștine, te-ai zidit – zice – întru Hristos și te-ai făcut făptură nouă, fiindcă, prin Sfântul Botez, a murit omul cel vechi cu care erai îmbrăcat. Și, precum Dumnezeu te-a făcut din neființă întru a fi la începutul facerii, tot așa și acum te-a făcut a doua oară din ceea ce erai rău întru a fi bun.¹ Ai fost zidit însă nu pentru a rămîne nelucrător, ci ca să lucrezi și să umbli în fapte bune, adică pentru a-ți petrece cu fapte bune nu un an, nu doi, nu trei, ci toată calea vieții tale. Căci aceasta arată Pavel ghicitoarește cu ceea ce zice: „să umblăm”, zicînd: Dumnezeu a gătit dinainte ca să lucrăm aceste lucruri bune, deci nu este chip de a întîrzia și a le lăsa întru altă vreme, pentru că sînt rînduite de Dumnezeu ca să le facem. Nu a zis însă pentru una: „zidindu-ne spre faptă bună”, ci pentru mai multe: „spre fapte bune”, ca să arate că noi, Creștinii, trebuie să facem toate lucrurile cele bune, căci, dacă va lipsi de la noi un singur lucru bun, fapta noastră bună nu este desăvîrșită, ci scurtată. Ia aminte însă că Teologul Grigorie nu a înțeles zicerea „zidindu-ne spre fapte bune” pentru a doua zidire, cea întru Sfântul Botez, ci pentru zidirea dintîi și din început, fiindcă Dumnezeu nu ne-a zidit ca să rămînem nelucrători, ci pentru ca să lucrăm toate faptele bune.²

*11 De aceea, aduceți-vă aminte că oarecînd voi – „neamurile”,
cei ce vă numiți „netăiere împrejur” în trup
de către cei ce se numesc „tăiere împrejur” făcută de mîna în trup –
întru acea vreme erați fără de Hristos,*

După ce a zis că Dumnezeu ne-a înviat pe noi, cei ce eram morți, Apostolul are să spună acum cu cine are să ne facă asemenea și împreună-moștenitori, anume că pe noi, „neamurile”, ne-a făcut întocmai cu Israilitenii, fiindcă dreptul Israilitenilor era mare. Deci zice: „Aduceți-vă aminte pentru aceasta!” Pentru ce? Pentru că ne-am zidit ca să facem fapte bune. Căci doar aceasta este îndestulă a ne îndupleca să ne silim și să facem fapta bună, aducîndu-ne aminte că ne-am zidit ca să lucrăm cele bune și plăcute lui Dumnezeu. Și le-a zis

¹ Așa zice și Teodorit: „Aici, a pus zicerea «zidiți» pentru nașterea de a doua.” (n. aut.)

² Însuși dumnezeiescul Hristostom zice: „Fiind așadar chemați a doua oară spre lucruri bune, să rămînem făcîndu-le pe toate; căci pentru aceasta ne-a chemat, nu pentru a face un singur lucru, ci pe toate. Căci – așa cum avem cinci simțuri, și toate trebuie a fi întrebuițate în ceea ce se cuvine – la fel și toate faptele bune. Caci – dacă cineva e întreg-înțelept, însă nemilostiv; sau e milostiv, dar lacom la averi; sau se depărtează de cele străine, iar dintru ale lui nu împărtășește pe nimeni – atunci toate se fac în zadar. Căci nu ajunge numai o faptă bună pentru a ne înfățișa înaintea divanului lui Hristos cu îndrăzneală, ci avem trebuință de multe fapte bune felurite, anume de toată fapta bună” (Cuvîntul al 4-lea la aceasta). (n. aut.)

Efesenilor celor din „neamuri” să-și aducă aminte, fiindcă cei ce, din multă înjosire și necinste, se suie la înălțime de slavă și de cinste au obiceiul să nu-și aducă aminte de starea lor sărăcească de mai înainte, și nu se smeresc. Și ce să vă aduceți aminte? – zice. Că, în vremile cele dintâi, ale rătăcirii și ale slujirii voastre la idoli, erați depărtați de Hristos, iar acum v-ați făcut apropiați și fii ai lui Dumnezeu, precum au fost ai lui Dumnezeu și Israilitenii, și încă mai apropiați decât Israilitenii. Aceasta dar vrea să arate aici Apostolul. Vezi însă, iubitele, cât de înțelepțește doboară și aruncă tăierea împrejur a Evreilor, arătând că aceasta nu se osebește de netăierea împrejur a „neamurilor” cu lucrul, ci numai cu cuvânt gol, căci zice: „voi, «neamurile», în trup”, nu în Duh, și: „voi, cei ce vă numiți doar «netăiere împrejur»”, ca și cum ar zice: Voi, „neamurile” cele netăiate împrejur numai după trup și după cuvânt sînteți mai înjosiți decât Evreii cei tăiați împrejur, iar nu după Duh și după lucru. Însă de către cine vă numiți „netăiere împrejur”? De către cei ce se zic „tăiere împrejur” în trup, adică de către Evreii cei tăiați împrejur – arătând cu acestea că numai după cuvânt se prețuiește mai mult tăierea împrejur decât netăierea împrejur, iar nu după lucru și adevăr. Deci netăierea împrejur a „neamurilor” nu era lucru rău, nici spurcat, chiar dacă Evreii cei tăiați împrejur îi țineau de spurcați pe cei din „neamuri” netăiați împrejur. Iar a fi despărțiți de Hristos cei din „neamuri” netăiați împrejur era cu adevărat lucrul cel mai rău și nesuferit. Așadar, de ce doboară Pavel vrednicia Israilitenilor în aceeași vreme în care voia să-i arate pe cei din „neamuri” împreună-părtași ai slavei și ai vredniciei acelora? La aceasta răspundem că, într-adevăr, doboară vrednicia Israilitenilor, dar nu la cele de nevoie și înființate, precum era apropierea și slujirea către Dumnezeu, ci la cele de prisos sau de nebăgat în seamă, precum era tăierea împrejur; iar la cele de nevoie și înființate, îi mărește foarte pe Israiliteni, numindu-i „sfinți” și „casnici ai lui Dumnezeu”.

12 înstrăinați de petrecerea lui Israil,

Nu a zis: „despărțiți”, ci: „înstrăinați”, pentru că și mulți Israiliteni leneși erau despărțiți de petrecerea cea după Dumnezeu pe care o cerea *Legea*, însă nu erau înstrăinați desăvârșit, precum erau „neamurile”.

străini de testamentele făgăduinței,

Încă și aceasta era mare despărțire a „neamurilor”, căci Pavel nu a zis: „voi, «neamurile», nu luați aminte la testamentele și la făgăduințele lui Dumnezeu”, ci: „erați cu totul străini de dînsule”. Căci, deși Israilitenii au căzut din

făgăduințele lui Dumnezeu, nu au făcut-o însă ca niște străini, ci ca niște le-neși și trîndavi. Care erau însă „testamentele făgăduinței”? Acestea erau: „Ție și seminției tale voi da pămîntul acesta” (*Facerea* 15) și cîte altele a făgăduit Dumnezeu să dea lui Avraam, care se înțeleg duhovnicește de către noi, Creștinii cei credincioși.

neavînd nădejde

Zice: Voi, cei din „neamuri”, erați mai înainte fără nădejde că aveți să vă sculați și să luați răsplătirea faptelor voastre.

și ateî în lume.

Dar cum a zis că „neamurile” erau „atei” (adică fără Dumnezeu), de vreme ce acelea se închinau la mulți dumnezei? Pentru că dumnezeii la care se închinau nu erau dumnezei adevărați, ci mincinoși. A adăugat însă aceasta: „în lume”, ca să arate că cei din „neamuri” nu erau mai înjosiți decît Israilitenii doar după bunătățile cerești și duhovnicești, ci și după cele slăvite pe pămînt. Fiindcă Israilitenii, pentru cinstirea și cunoștința de Dumnezeu pe care o aveau, s-au făcut slăviți și cei mai nobili de pe lume.¹

13 Iar acum, în Hristos Iisus, voi, cei ce erați departe oarecînd, v-ați făcut aproape întru sîngele lui Hristos.

Noi, cei din „neamuri”, eram departe de Dumnezeu nu după loc, ci după alegerea și petrecerea vieții; iar acum ne-am făcut aproape de Dumnezeu nu după petrecerea vieții, fiindcă nu avem nici un lucru bun, ci prin mijlocirea lui Hristos și a sîngelui Lui. Căci Hristos, vărsîndu-Și sîngele și dîndu-Se pe Sine pentru noi, ne-a slobozit din robia diavolului, care ne-a depărtat de Dumnezeu, și așa ne-a adus aproape de Dumnezeu. Poți însă să înțelegi zicerea și așa, că noi, cei din „neamuri” eram mai înainte departe de Israiliteni după cunoștința de Dumnezeu și după viețuirea cea îmbunătățită, iar acum am venit aproape de dînșii după amîndouă.

¹ Iar Icumenie zice că Apostolul a zis: „atei în lume” ca să arate că cei ce se fac ateî (adică nu-L cunosc pe Dumnezeu), nu au Dumnezeu în lumea aceasta, căci în veacul viitor nu va fi nimeni ateu, fiindcă toți oamenii Îl vor cunoaște pe adevăratul Dumnezeu și fără a voi și toți Îl se vor închina, chiar nevrînd. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Să se smintească ludeii, să batjocorească Elinii, să bîrfească ereticii! – dar atunci vor crede, cînd Îl vor vădea venind din cer și șezînd ca Judecător” (*Cuvînt la Nașterea Domnului*). Vezi și subînsemnarea zicerii „întru care Dumnezeul veacului acestuia” (2 Corinteni 4:4). (n. aut.)

14 Căci Acesta este pacea noastră, El, Care pe amîndouă le-a făcut una,

Mai înainte de înomenirea Fiului lui Dumnezeu, mare vrajbă și război era între Evreii cei tăiați împrejur și „neamurile” cele netăiate împrejur. Iar acum, după înomenirea Fiului lui Dumnezeu, ne-am împăcat, fiindcă amîndouă neamurile ne-am făcut una după credință. Căci nu avem osebite semne – unul tăierea împrejur, iar altul netăierea împrejur – ci amîndouă părțile avem unul și același semn, credința în Hristos. Căci – precum un stăpînitor ar avea doi oameni, pe unul rob, iar pe altul fiu al său înfiat; și apoi, după ce greșesc amîndoi stăpînului lor și fiul cel înfiat face lucruri vrednice de a-l lepăda de înfiere și de a se goni de la cel ce i s-a făcut tată, iar robul ar fugi pe ascuns de la stăpînul său; apoi, iarăși amîndoi s-ar căi și s-ar face moștenitori și fii după înfiere ai stăpînului aceluia – iată că amîndoi aceștia au venit întru una și aceeași cinste și s-au făcut una. La fel, și cei din „neamuri”, și Israilitenii au greșit lui Dumnezeu: cei din „neamuri” ca niște robi, închinîndu-se idolilor și zeilor mincinoși, iar Israilitenii ca niște fii, nepăzind poruncile lui Dumnezeu, Părintele lor, ci făcînd lucruri vrednice de a-i lepăda din moștenire. Iar apoi, întorcîndu-se la Dumnezeu prin credința întru Hristos, și unii, și alții s-au făcut fii adevărați ai lui Dumnezeu și moștenitori ai aceleiași cinstiri și ai aceluiași bunătăți. Dar pentru ce zici tu – o, fericite Pavele! – că este mare vrednicie a ne face noi, cei din „neamuri”, părtași cu Israilitenii? Tu însuși ai zis mai sus că Hristos ne-a suit în ceruri și ne-a pus să ședem mai presus de toată începătoria și stăpînirea, iar acum cum ne zici că este mare vrednicie a ne uni cu Israilitenii? La aceasta, Apostolul ne răspunde: Într-adevăr, cele ce am zis, că Hristos ne-a suit în cer, trebuie să le înțelegem că le-am luat după credința în Hristos, iar lucru mare am zis că este a ne face împreună-părtași a Israilitenilor după faptele și după viețuirea Israilitenilor celor drepți. Și de altminteri Apostolul nu zice că e lucru mare a ne împărtăși împreună cu Israilitenii noi, cei din „neamuri”, și a ne înălța la buna-nobilitate a acelora, fiindcă Hristos ne-a înălțat deopotrivă – și pe aceia, și pe noi – la o cinste mai mare și la o mai bună nobilitate. Și zice aceasta pentru că mai mare este facerea de bine făcută de Dumnezeu nouă, celor din „neamuri”, decît cea a Evreilor, căci aceora Dumnezeu le-a dat făgăduință să le facă bine, iar nouă nu ne-a fost dată nici o făgăduință; și că aceia au alergat la credință de aproape, iar noi de departe, după pilda de mai sus a robului și a fiului înfiat, pe care am pomenit-o.

stricînd peretele din mijloc al îngrădirii, vrajba în trupul Său,

Aici, tîlcuieste care era „peretele din mijloc al îngrădirii”, și zice că era vrajba ce o aveau către Dumnezeu atît „neamurile”, cît și Evreii, vrajbă care se naștea

din păcatele amînduror părților, precum zice Proorocul Isaia: „Au nu păcatele voastre despart între Mine și voi?” (*Isaia 59:2*). Deci Hristos a stricat acest perete din mijloc al păcatelor și vrajba cu „trupul Său”. Cum și în ce chip? Fiindcă a oprit cu trupul Său vrajba aceasta, căci Fiul lui Dumnezeu, unind firea omenescă după ipostas cu dumnezeirea Sa, a pricinuit împăcare și împrietenire între Dumnezeu și oameni, amîndouă firile îmbrățișîndu-se una cu alta, a dumnezeirii și a omenirii.¹ Hristos a stricat vrajba și peretele din mijloc al păcatului încă și într-alt chip, fiindcă nu a făcut păcat și fiindcă a plinit toată *Legea*. Căci *Legea* era îngădire, dîndu-se oamenilor ca apărare spre a-i îngădi și a-i opri de la păcate. Călcîndu-se însă și nepăzindu-se, *Legea* a arătat păcatul „perete din mijloc” nu pentru ca să-i mai apere pe oameni, ci ca să-i despartă de Dumnezeu.²

15 cu dogmele făcînd nelucrătoare *Legea poruncilor*,

Ca se nu zică cineva: Deci ce am cîștigat de la Hristos, dacă ne-a slobozit de călcările de lege de mai înainte, și iarăși sîntem siliți a păzi aceeași lege? – pentru aceasta Apostolul zice aici că Hristos a dezlegat însăși *Legea* aceasta. Căci Hristos ne-a dat *Legea* ca să ne păzească de păcat; și, fiindcă nu am păzit-o, deși trebuia a ne pedepsi pentru călcarea legii Sale, Hristos ne-a dezlegat de legea aceea și ne-a slobozit de dînsa, ca un părinte iubitor de fii, care – dîndu-și copilul la un pedagog ca să-l povățuiască, iar copilul nu ar asculta – în loc să-l pedepsească, l-ar slobozi desăvîșit de pedagogul acela. Iar Pavel numește „lege a poruncilor” *Legea cea Veche*, fiindcă ea poruncește oamenilor despre petrecerea vieții; iar „dogme” numește credința în Hristos, fiindcă

¹ Dumnezeiescul Maxim tilcuiește așa, zicînd: „Precum socotesc, «perete din mijloc» a numit legea cea firească a trupului, iar «îngădire» atîrnarea în legea trupului asupra patimilor, adică păcatul. Căci doar atîrnarea legii firii (adică a părții celei pătimașe a firii) către patimile necinstei face îngădire, despărțind trupul de suflet, cuvîntul faptelor bune după fapta cea către trup, prin mijlocirea sufletului, neiertînd a se face trecere. Iar după ce a venit Cuvîntul, biruind legea firii, adică partea pătimașă a firii, a stricat ținerea patimilor celor după fire ce este în trup” (*Capitolul 63*, foaia 6 din *Teologie*) (*n. aut.*)

² Iar Fotie zice: „Hristos a dezlegat vrajba «în trupul Său», adică «prin trupul Său». Căci, dacă El nu ar fi murit pentru noi, nu s-ar fi dezlegat păcatul care ne-a despărțit de Dumnezeu. Căci îndoită era «vrajba» și îndoit «peretele din mijloc», sau chiar întreit, adică: vrajba pe care o aveau Evreii cu «cei de alt neam»; apoi, vrajba pe care o aveau amîndouă părțile acestea cu Dumnezeu și vrajba pe care o avea tot neamul omenesc cu Îngerii. Iar Hristos a dezlegat aceste trei vrajbe. Iar Coresi zice că – după Sfîntul Ambrozie și după Fericitul Ieronim – „peretele din mijloc” era slujirea idolilor și toată religia mincinoasă. Iar după toți (învățătorii), „vrajba” era ceea ce aveau în mijloc Evreii cu „neamurile”: căci Evreii se făleau întru tăierea împrejur și cu *Tablele Legii* cele de piatră și-i urau ca pe niște cîini pe „cei de alt neam”, iar «cei de alt neam» rîdeau de Evrei pentru aceasta și îi urau la rîndul lor. (*n. aut.*)

aceasta se alcătuiește prin dogmele despre Dumnezeu¹, ca și cum ar zice: În locul viețuirii și a petrecerii, Dumnezeu ne-a legiuit credința, fiindcă noi, Creștinii, nu ne-am îndreptat din poruncile *Legii*, care rînduiesc să facem unele și altele, ci ne-a mîntuit numai crezîndu-L cu inima și mărturisindu-L cu gura pe Domnul Iisus Hristos, căci zice: „De vei crede cu inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mîntui” (*Romani* 10:9). Sau, numește „dogme” sfătuirile hotărîtoare ale Domnului, precum aceasta: „Iar Eu vă zic a nu vă jura nicidecum” (*Matei* 5:34), și: „Iar Eu vă zic a nu sta împotriva celui rău” (la fel, 39) și: „Iar Eu vă zic să-i iubiți pe vrăjmașii voștri” (la fel, 44).

ca pe amîndoi să-i zidească întru Sine-Și întru un om nou,

Pavel nu zice aici că Hristos l-a făcut Evreu pe Elin și pe „cel de alt neam”, ci că i-a suit pe amîndoi întru o stare mai bună.² Și nu a zis: „ca să-i prefacă pe ei”, ci: „ca să-i zidească”, pentru ca să arate învederat ceea ce se zice și cum că nu se cuvine a ne lepăda de starea la care ne-am ridicat de către Hristos noi, cei din „neamuri” și Evreii, precum nici însușirile zidirii și ale firii nu pot fi lepădate și tăgăduite. Iar zicerea „întru Sine-Și” se înțelege sau „prin Sine-Și”, fiindcă nimeni altul nu a lucrat prin sine-și zidirea și unirea aceasta a amîndurora, decît numai Hristos, căci, topindu-l pe Israilitean și pe „cel de alt neam” ca întru o topitoare, El i-a arătat pe amîndoi un om nou și minunat; sau, se înțelege că Însuși Hristos S-a dat mai întîi pe Sine-Și pildă și închipuire celor „de alt neam” și Evreilor și, arătîndu-Se El Însuși mai întîi ceea ce i-a făcut pe aceia din început, adică om fără de păcat, apoi – făcîndu-Se mijlocitor între amîndouă părțile acestea și, apucîndu-i pe Israiliteni cu o mîna și cu cealaltă pe „cei de al-

¹ Într-o unire zice și Teodorit: „Hristos a încetat toate cele care ne despărțeau pe noi de aceia. Căci aceasta a numit «legea poruncilor», că nu a stricat poruncile acestea: «Să nu preacurvești!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!», «Să nu mărturisești strîmb mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău!»; nici pe acestea: «Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!», «Să nu poftești pe femeia aproapelui tău!» și cîte ca acestea. Căci acestea le-a arătat Stăpînul Hristos celui ce voiește a afla calea vieții celei veșnice. Iar «dogme» a numit învățătura evanghelică, fiindcă întru alegerea socotinței stă isprava săvîrșirii, căci «cel ce poate a încăpea, să încapă» (*Matei* 19:12). Și curat zice Pavel «legea poruncilor», căci Hristos a stricat partea *Legii* ce se numește «slujitoare», «săvîrșitoare», care-i învăța pe Israiliteni și pe preoți despre jertfe, despre stropiri, despre tăierea împrejur și despre celelalte ce sînt de prisos și nu de nevoie firii; de asemenea, și partea *Legii* numită «politică», ce învăța despre cele ce se cuveneau ocîrmuirii celei deosebite a neamului Israilitenilor, iar nu partea *Legii* ce se numea «morală», căci Hristos nu a venit să o strice pe aceasta, ci să o plinească.” Și vezi despre aceasta la subînsemnarea zicerii „căci voi, fraților, ați fost chemați spre slobozenie” (*Galateni* 5:13). (*n. aut.*)

² Iar Coresi zice că Hristos i-a unit pe cei de alte neamuri cu Israilitenii întru norod și întru trup. (*n. aut.*)

te neamuri”, și amestecându-i și pierzînd toată însușirea și patima cea străină a firii lor – i-a plăsmuit a doua oară „prin foc și prin apă”, adică prin Dumnezeiescul Botez și prin Sfîntul Duh. Deci Dumnezeu-Cuvîntul „întru Sine-Și” – adică întru firea omenească, ce este obștească atît Israilitenilor, cît și „neamurilor” – întru această fire, curată fiind de toată stricăciunea și vechimea păcatului, a zidit amîndouă noroadele „întru un om nou”, slobod de bătrînețea și de vechimea păcatului. Fiindcă acum, cei din „neamuri” și Israilitenii nu mai au vechile însușiri pe care le aveau, netăierea împrejur și tăierea împrejur, ci însușirile omului celui închipuit după Hristos sînt ale acestor amînduror neamuri. Însă mai curat vei înțelege ce zice aici Apostolul dacă-L vei înțelege pe Hristos ca „piatra din capul unghiului”, iar pe Israiliteni și pe cei din „neamuri” ca pe doi pereți ce se zidesc și se unesc cu piatra din capul unghiului, cum Însuși Domnul S-a asemănat pe Sine-Și, rostind zicerea psalmică: „Piatra pe care nu au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului” (*Matei 21:42*).

făcînd pace,

Hristos a făcut pace unindu-l pe Israilitean cu „cel de alt neam”, ceea ce se face cînd amîndoi cred în Hristos. Iar Hristos a făcut pace mai ales unind amîndouă neamurile acestea cu Dumnezeu, înțelegere care este mai apropiată decît cea dintîi, precum arată și următoarele cuvinte ale lui Pavel:

16 ca să-i reîmpace pe amîndoi cu Dumnezeu întru un trup, prin Cruce,

Nu a zis: „ca să-i împace”, adică să-i împrietenească, ci: „ca să-i reîmpace”, adică să-i reîmprietenească, cu zicerea aceasta Apostolul arătînd că firea omenească se împăcase cu Dumnezeu prin *Lege*, dar apoi, prin călcarea *Legii*, ea s-a făcut vrăjmașă și potrivnică mai mult cu Dumnezeu și a trebuit să se împrietenească iarăși cu El. Și, fiindcă această împrietenire s-a făcut deplină și desăvîrșită, cu dreptate a fost numită de Pavel „reîmpăcare”, adică reîmprietenire; căci înainte-punerea „re” însemnează întregimea și deplinătatea. Iar „întru un trup” arată că Hristos i-a reîmprietenit pe amîndoi întru trupul Său, că i-a împăcat desăvîrșit cu Dumnezeu pe Israiliteni și pe cei din „neamuri”, suferind El Însuși, prin moartea Crucii, osîndirea ce ar fi trebuit să se dea amînduror acestor neamuri. Aceasta a arătat Apostolul și mai sus, zicînd că Hristos a stricat vrajba în trupul Său și i-a zidit pe amîndoi întru Sine-și. Unii însă, prin zicerea „întru un trup”, au înțeles cum că Hristos, după ce S-a făcut un trup al cărui cap este El Însuși, i-a împrietenit desăvîrșit cu Dumnezeu-Părintele pe Evrei și pe cei de alte neamuri.¹

¹ Dintre acești cîțiva, unul este și înțeleptul Fotie, care spune că prin zicerea „întru un trup” Pavel arată împrietenirea amînduror noroadelor – adică „neamurile” și Evreii – întru Si-

omorînd vrajba întru Sine-Și,

Nu a zis: „dezlegînd vrajba”, ci, cu o zicere mai vie, a zis: „ucigînd-o și omorînd-o desăvîrșit”, încît a nu mai putea să se scoale și să mai învie vrajba aceasta. Dar cum se ridică iarăși vrajba aceasta și oamenii se fac vrăjmași și luptători împotriva lui Dumnezeu? La aceasta răspundem că vrajba de mai înainte nu va învia și nu se va scula mai mult niciodată, ci noi naștem altă vrajba cu Dumnezeu, cu păcatele pe care le facem în urma Sfîntului Botez. Iar zicerea „întru Sine-Și” însemnează că Hristos a omorît vrajba prin Cruce, adică prin trupul Său dumnezeu-ipostatic; pentru că Hristos a omorît vrajba oamenilor către Dumnezeu cu Crucea și cu trupul Său, cu care a primit și moartea de cruce.

**17 Și, venind, ne-a bine-vestit pacea nouă,
celor de departe și celor de aproape,**

Nu a trimis – zice – Îngeri sau vreun om, ci Însuși Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt și, luînd asupra-Și rînduială și chip de slujitor și supus și de propovăduitor, a vestit oamenilor pacea către Dumnezeu, și celor ce erau „departe” de Dumnezeu – adică „neamurilor” – și celor „de aproape” – adică Evreilor – fiindcă Evreii se arătau a fi mai apropiați de Dumnezeu. Despre această pace a zis Domnul: „Pace vă las vouă” (*Ioan 14:27*), și: „Îndrăzniți, Eu am biruit lumea!” (*Ioan 16:33*), și „Tatăl Meu vă iubește, și voi M-ați iubit pe Mine” (*Ioan 14:23*) și „Toate cîte veți cere, veți lua” (*Matei 11:24*); ci toate zicerile acestea sînt semne prea-adevărate ale păcii oamenilor către Dumnezeu.

**18 căci prin Acesta avem amîndoi apropiere
întru un Duh către Părintele.**

Stăpînul nostru Hristos – zice – a topit cu moartea Sa urgia pe care o avea Dumnezeu-Părintele asupra oamenilor, iar după ce a topit-o, ne-a făcut vrednici de dragostea Părintelui prin Sfîntul Duh, hărăzind amîndouă părțile – și pe cei din „neamuri”, și pe Evrei – cu unul și același dar. Pentru că nu a dat

---

ne-Și; iar zicerea „cu Dumnezeu” arată prietenia pe care amîndouă aceste neamuri au făcut-o cu Dumnezeu. Iar Teodorit se unește cu dumnezeiescul Teofilact în tîlcul acestei ziceri: „Hristos, Care pentru toți S-a adus pe Sine-Și, a omorît – zice – vrajba prin Cruce, aducînd jertfa cea fără de prihană și a împăcat amîndouă neamurile – adică pe cei din «neamuri» și pe cei din Evrei – «într-un trup», pentru ca aceștia să petreacă într-un trup, și i-a numit «un om» pe toți cei ce cred. Fiindcă Stăpînul Hristos este cap al tuturor, iar cei ce s-au învrednicit de mîntuire plinesc rînduiala trupului.” (*n. aut.*)

Evreilor mai mult dar, ca unora ce erau mai aproape de Dumnezeu, iar nouă, celor din „neamuri”, mai puțin, ca unora ce eram mai departe de Dumnezeu. Nu! – ci, cu unul și același Duh, a dat amînduror părților același dar și așa le-a adus, pline de daruri, la Cerescul Părinte. Sau, zicerea „în” este în loc de: „prin”, și cuvîntul se înțelege astfel: Prin Însuși Fiul și Duhul ne-am adus la Dumnezeu toți – și cei din „neamuri”, și Evrei – căci și Domnul a zis: „Ni-meni nu vine către Tatăl decît numai prin Mine” (Ioan 14:6).¹

**19 Deci dar, nu mai sînteți străini de acum și nemernici,
ci împreună cetățeni cu sfinții**

De vreme ce robul „nu rămîne în casă, iar fiul rămîne în veac” (Ioan 8:35) – precum a zis Domnul – atunci cei ce nu vor rămîne să dobîndească cetatea de sus și locuința împărăției lui Dumnezeu nu sînt fii, ci robi. Însă noi, Creștinii – zice Pavel – nu sîntem astfel, ci sîntem concetățeni ai sfinților, nu simplu ai Iudeilor, ci ai sfinților și dreptilor Patriarhi și Prooroci, și la aceeași locuire și cetate ne-am scris și noi, adică la ceea ce este în ceruri, care rămîne, pe care o doreau aceia.²

și însușiți ai lui Dumnezeu,

Zice: Ceea ce Dreptii și Sfinții vechi, cei mai înainte de *Lege* și cei în *Lege*, cîștigaseră cu multe osteneli, adică a ne împrieteni cu Dumnezeu, aceasta noi, Creștinii, am cîștigat-o în dar. Iată care este „nădejdea chemării Creștinilor” de care vorbea Pavel la începutul trimiterii; iată nădejdea pentru care ne-am chemat de Dumnezeu la credință, adică pentru a lua niște daruri atît de mari.

20 zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a Proorocilor,

Vrînd să arate covîrșitoarea unire pe care au primit-o cei din „neamuri” cu Proorocii și cu Apostolii, Apostolul a zis că aceia sînt „zidiți pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, ca și cum ar zice: Proorocii și Apostolii sînt temelia, iar voi, cei din „neamuri”, ați împlinit cealaltă zidire, încît toți v-ați făcut o biserică, un locaș al lui Dumnezeu.³ Ceea ce numește aici „zidire” a celor din

¹ Vezi și subînsemnarea zicerii „prin care am luat Darul și apostolia, adică trimiterea” (Romani 1:5). (n. aut.)

² De aceea, în altă parte, Apostolul zice despre Avraam că „aștepta cetatea cea întemeiată, al cărui meșter și ziditor este Dumnezeu” – după Teodorit. (n. aut.)

³ Despre aceasta scria și purtătorul de Dumnezeu Ignatie către Efeseni, zicînd că Hristos ne-a întemeiat „pe piatră” ca pe niște pietre alese și iscusite spre zidirea Părintelui, înălțî-

„neamuri” pe temelia Proorocilor și a Patriarhilor, în epistola către Romani a numit-o „altoire” (*Romani* 11:19). Și i-a pus mai întâi după vrednicie și rînduială pe Apostoli, deși după vreme sînt în urma Proorocilor.

piatra din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos.

Zice: Cel ce le ține împreună pe toate este Iisus Hristos, „piatra din capul unghiului”; căci, precum piatra ce se pune în unghiul zidului ține împreună amîndoi pereții și temeliile, la fel și Hristos, „piatra” cea gîndită, ține împreună temeliile Apostolilor și ale Proorocilor, și pereții și zidirea celor din „neamuri” și ale Evreilor. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel zice uneori cum Hristos strînge și ține împreună „tot trupul” de sus, atunci cînd Îl numește „cap”, iar alteori zice că Hristos ține împreună toată zidirea Bisericii de dedesubt; la fel, aici Îl numește „piatra din capul unghiului”, iar în altă parte Îl numește „temelie”, pentru aceeași pricină, căci zice: „Căci nimeni nu poate pune altă temelie decît aceea ce este pusă, care este Iisus Hristos.” (*1 Corinteni* 3:11).

21 Întru El, toată zidirea împreună alcătuită crește spre Biserică sfîntă întru Domnul,

Zice: Asupra „pietrei” acesteia din capul unghiului, adică asupra lui Hristos, „toată zidirea”, adică toți Creștinii alcătuiți și uniți împreună cu potrivire și cu nedespărțire, crește și se împlinește, încît toți se fac o Biserică sfîntă a lui Dumnezeu, după ceea ce este scris: „Voi locui și voi umbla întru dînșii” (*Leviticul* 27:11). Pentru că toți împreună sînt o Biserică (adunare a Creștinilor) a lui Dumnezeu, și iarăși fiecare Creștin îndeosebi este Biserică a lui Dumnezeu. Iar zicerea „întru Domnul” însemnează că ne-am făcut Biserică a lui Dumnezeu prin darul Domnului, iar nu prin ostenele noastre. Și, zicînd „împreună potriviți”, Pavel arată că nu ne putem face Biserică a lui Dumnezeu într-alt fel fără numai dacă vom avea viață îmbunătățită și asemenea cu „piatra din capul unghiului”, adică asemenea cu Hristos, asupra Căruia ne zidim.

---

du-ne întru cele de sus spre Hristos, Care S-a răstignit pentru noi și L-a folosit, în loc de dreptate și de cumpănă, pe Duhul cel Sfînt. Iar Ieronim zicea: „Dacă sîntem pietre vii și bine alcătuite, să ne alcătuim împreună în casa lui Dumnezeu!” Cum ne vom face însă pietre în patru colțuri și iscusite spre zidirea casei Domnului? Ne învață Avva Dorotei, zicînd: „Răbdarea, dragostea și smerenia fac piatra în patru colțuri care nu cade niciodată din alcătuirea casei lui Dumnezeu” (la Coresi). (*n. aut.*)

**22 întru Care și voi împreună v-ați zidit,
spre a fi locaș al lui Dumnezeu întru Duhul.**

Toți Creștinii – zice – se alcătuiesc împreună pe „piatra” aceasta, adică pe Hristos; laolaltă cu aceștia v-ați alcătuit împreună și voi, Efesenii, ca să fiți toți „locaș al lui Dumnezeu întru Duhul”, adică prin lucrarea și darul Sfântului Duh. Sau, a zis „întru Duhul” spre osebirea zidirii celei simțite, ca și cum ar zice: „ca să vă faceti toți sălășluire duhovnicească a lui Dumnezeu”. Deci, din aceste cuvinte, se încheie că această împreună-zidire are a se face pînă la a doua venire a lui Hristos, prin cei ce în toate zilele cred întru Hristos și se zidesc cu Dînsul în faptele cele bune.

CAPITOLUL III

1 Pentru aceasta eu, Pavel, legatul lui Iisus Hristos pentru voi, „neamurile”,

După ce a vorbit de purtarea de grijă și iubirea de oameni a lui Iisus Hristos pentru noi, Apostolul vorbește acum și de purtarea sa de grijă pentru cei din „neamuri”, ca și cum ar zice: De vreme ce Stăpînul meu Iisus Hristos v-a arătat o asemenea purtare de grijă, este nevoie ca și eu să arăt, după putere, purtarea mea de grijă pentru voi. Și – zice – iată că, pentru mîntuirea voastră, mă aflu în legături și în lanțuri; și, dacă Domnul S-a răstignit pentru voi, și eu sînt legat pentru voi. A zis însă: „sînt legat pentru voi, «neamurile»,” adică: Nu numai că nu mă îngreșez de voi ca de niște netăiași împrejur din „neamuri”, precum fac ceilalți Evrei, ci încă primesc și legături pentru dragostea către voi și mă laud numindu-mă „legat al lui Hristos pentru voi”.

2 dacă veți fi auzit însă de iconomia darului dat mie pentru voi,

Aici, Pavel arată zicerea Domnului despre dînsul către Apostolul Anania, adică: „Vas de alegeare este Mie acesta, de a purta numele Meu înaintea «neamurilor», și a împăraților și a fiilor lui Israil” (*Fapte* 9:15). Și numește „iconomie a darului” descoperirea tainei credinței „neamurilor”, pe care Pavel nu a învățat-o de la oameni. Și zice: Așa a iconomisit darul lui Dumnezeu, ca să fiu chemat de sus de la ceruri și să mă orbesc eu, care eram neînduplecat la lumina credinței lui Iisus Hristos, ca măcar prin orbirea ochilor mei cei simțiți să mă înduplec spre lumina aceasta și să cred. Adaugă însă: „Pentru voi” mi s-a dat darul acesta, căci Iisus Hristos, Cel ce m-a chemat, mi-a zis: „Mergi, că la «neamuri» departe te voi trimite” (*Fapte* 22:2). Drept aceea – zice – totul este al darului lui Dumnezeu, și eu n-am adăugat nimic la acesta de la sine-mi.

3 căci după descoperire mi-a făcut cunoscută taina,

Iată lucrul dumnezeiescului dar, adică descoperirea tainei celei pentru „neamuri”. Căci taină este cu adevărat a se ridica „neamurile” din smerirea și prostimea lor cea mai de pe urmă la o cinste și vrednicie mai mare decît cea a Evreilor.

precum v-am scris mai înainte întru puțin.

Adică: Despre care am zis mai sus, anume cum s-au chemat „neamurile”, care erau departe de Dumnezeu, despre felul cum s-au zidit asupra Proorocilor

și a Patriarhilor și cîte ca acestea. Iar „întru puțin” a zis în loc de: „am arătat în scurt, prin puține”.¹

4 Din care, citind, puteți cunoaște cunoștința mea întru taina lui Hristos,

Nu v-am scris – zice – cît se cuvenea, ci după puterea voastră, cît puteți voi înțelege. Însă și din cuvintele acestea scrise mai sus puteți să înțelegeți „cunoștința mea în taina lui Hristos”, anume că am cunoscut taina Lui și am înțeles că: Hristos șade de-a dreapta lui Dumnezeu-Părintele, că ne-a pus și pe noi a ședeă împreună cu Sine, că pe amîndouă noroadele – pe cei din „neamuri” și pe cei din Evrei – i-a zidit întru Sine întru un om nou și cîte altele sînt potrivite tainei acesteia. Deci – zice – din acestea pe care mi le-a arătat Dumnezeu, veți cunoaște marea mea vrednicie, pricepere și cinste. Căci, mai înainte apucînd, David a strigat că mare este cinstea și fericirea celui care Dumnezeu îi arată tainele Sale, zicînd aceasta: „Nu a făcut așa tuturor neamurilor și judecățile Sale nu le-a arătat lor!” (*Psalm 147:9*); și Varuh zice: „Fericiti sîntem noi, Israile, căci cele plăcute lui Dumnezeu ne sînt cunoscute” (*Varuh 4:4*).

5 care întru celelalte neamuri nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor, precum s-a descoperit acum sfinților Lui Prooroci și Apostoli întru Duhul:

Dar ce? Nu știau Proorocii taina despre Hristos și cum Hristos zice că Moisi și Proorocii au scris despre El? Căci zice: „Dacă l-ați crede pe Moisi, M-ați crede pe Mine, fiindcă acela a scris despre Mine” (*Ioan 5:46*); și iarăși: „Trebuie a se plini toate cele scrise despre Mine în *Legea* lui Moisi, în Prooroci și în psalmi” (*Luca 24:44*); și iarăși: „Cercetați *Scripturile!* – căci acelea sînt care mărturisesc despre Mine” (*Ioan 5:39*). La aceasta, răspundem dar: Mai întîi, că Pavel zice aici că taina lui Hristos s-a descoperit Proorocilor, nu tuturor oamenilor; de aceea a și adăugat: „care altor neamuri nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor”. Și, al doilea, că taina lui Hristos nu s-a descoperit nici Proorocilor atît de arătat precum s-a descoperit acum prin lucruri Apostolilor și Proorocilor *Testamentului cel Nou* prin Sfîntul Duh. Căci – dacă Duhul cel Sfînt nu l-ar fi învățat pe Petru, căpetenia Apostolilor, prin fața de masă ce s-a pogorît din cer,

¹ Și Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta într-un glas: „«Precum v-am scris mai înainte întru puțin» nu înseamnă că ar fi scris și altă epistolă, cum au luat-o unii, căci nici nu spune că a scris despre ale sale, ci despre taina aceasta. Fiindcă a zis: «căci, după descoperire, mi-a făcut cunoscută taina, precum mai înainte am scris în puțin», vorbind de la început și pînă aici despre aceasta.” (*n. aut.*)

care avea într-însa toate fiarele pământului, descoperindu-i că Dumnezeu primește la credință toate neamurile – cu adevărat Petru nu ar fi primit să-l boteze pe Corneliu și pe toți casnicii lui (*Fapte* 10).¹ Și vezi că Duhul Sfânt nu i-a descoperit lui Petru despre Evrei, ci despre cei de alte neamuri, fiindcă, într-adevăr, mare lucru era a fi primiți la credința lui Hristos spurcații păgâni. Prin urmare, Proorocii mai dinainte de dar nu știau atât de curat taina aceasta, de vreme ce Petru, cel atât de mare și căpetenie, a avut trebuință a învăța despre taina „neamurilor” de la Sfântul Duh.

6 anume că „neamurile” sînt împreună-moștenitori, și împreună un trup și împreună-părtași ai făgăduinței, întru Hristos, prin evanghelie,

Zice: Nu s-a descoperit „neamurilor” taina aceasta, anume că ele vor fi împreună-moștenitoare cu Israilitenii și împreună-părtașe ale făgăduinței date de Dumnezeu lui Avraam. Căci Israilitenii se împărtășeau de făgăduința aceasta a lui Dumnezeu ca un neam sfânt ce erau; s-au împărtășit însă împreună cu dînșii de aceeași făgăduință și cei din „neamuri”, care erau socotiți necurați. Dar în ce chip s-au împărtășit de aceasta? „Întru Hristos”, adică prin credința în Hristos, credință care li s-a pricinuit prin propovăduirea evangheliei. Însă Pavel nu s-a îndestulat a le numi pe „neamuri” doar „împreună-moștenitoare” și „împreună-părtașe”, ci, ca să arate covârșitoarea înrudire și unire pe care o primiseră cu Israilitenii, le-a numit „împreună un trup”, fiindcă cei de alt

¹ Coresi nu se dumirește aici și zice: „Dacă Hristos și chemarea «neamurilor» a fost înainte-cunoscută Proorocilor, cum zice Pavel că «nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor?»” Spre dezlegarea nedumeririi, îl aduce pe dumnezeiescul Hrisostom și pe Ieronim, care spun că nu a fost cunoscută „fiilor oamenilor”, nu Proorocilor, căci Proorocii nu sînt fii ai oamenilor, ci fii ai lui Dumnezeu. Și nu erau cunoscute „neamurile” că au să se asemene după dar și după credință cu Israilitenii și că au să-i și covârșească. Dar și purtătorul de Dumnezeu Maxim pune înainte o astfel de nedumerire, anume: dacă Domnul a zis, după Înviere: „Mergînd, învățați toate neamurile!”, atunci cum a avut trebuință Petru de descoperire, prin acea față de masă pogorîtă din cer, ca să învețe că Dumnezeu le primește pe „neamuri”. Sau cum se face că Apostolii din Ierusalim, auzind că Petru l-a botezat pe Corneliu și pe toți casnicii lui se certau cu Petru? Deci, dezlegînd nedumerirea aceasta, zice că Petru a avut multă nevoie de descoperire dumnezeiască pentru „neamuri”, fiindcă nu știa că nu este nici o osebite între tăierea împrejur și netăierea împrejur după credință, nici nu știa curat că se cuvine a se învăța „neamurile” fără slujirea cea arătată după *Lege*. De aceea i-a și descoperit lui Domnul taina aceasta a sfatului Său cel negrăit. Pentru că unul este cuvîntul poruncii, și altul chipul după care trebuie a se face porunca; de aceea Petru, luînd de la Domnul porunca de a fi învățate „neamurile”, nu s-a apucat să le învețe, ci aștepta să i se arate de Hristos și chipul în care urma a le învăța, care era că „neamurile” trebuiau să fie chemate și să se mîntuiască fără tăierea împrejur și fără celelalte ceremonii trupesti, căci Cuvîntul știe tăierea împrejur duhovnicească, tăierea plecării pătimase a sufletului către trup (în șirul tîlcuirii evangheliei lui Matei, capitolul 28, stih 19). (*n. aut.*)

neam și sfinții Israiliteni s-au făcut un trup, amîndouă neamurile ținîndu-se împreună de un „cap”, adică de Hristos.

7 al cărei slujitor m-am făcut după dăruirea darului lui Dumnezeu ce mi s-a dat, după lucrarea puterii Lui;

Eu – zice – m-am făcut slujitor propovăduirii evanghelice mai sus zise, prin care „neamurile” au crezut în Hristos, și pentru această propovăduire evanghelică mă aflu acum în legături. Însă slujba aceasta nu este isprava mea, ci dăruire a dumnezeiescului dar care mi s-a dat, nu prost și sărăcește, ci cu putere și cu îmbelșugare, precum se cuvenea lui Dumnezeu, Celui ce a lucrat aceasta întru mine. Sau, se înțelege și așa: Dumnezeu, Care mi-a dăruit slujba aceasta a evangheliei, mi-a dăruit și putere, fiindcă nu era de ajuns numai vrednicia și darul ce mi le-a dat, dacă nu mi s-ar fi adăugat și puterea de la Dînsul. Pentru că trei lucruri se cuvine a aduce sfințirii propovăduitori și dascălii la slujirea propovăduirii evanghelice: suflet care să iubească primejdiile, înțelepciune, pricepere și viață neprihănită. Însă, pe lîngă acestea, este trebuință a arăta și Dumnezeu putere întru dînșii, prin care acestea trei se vor face lucrătoare și aducătoare de roade, căci „Domnul – zice – va da grai celor ce bine-vestesc, cu putere multă” (*Psalm 39:12*).

8 mie, celui mai mic decît toți sfinții, mi s-a dat darul acesta,

Fiindcă are a spune mărimea dumnezeiescului dar ce i se dăduse, vezi ce zice Pavel pentru sine din smerita-cugetare. Pentru că, după atîtea isprăvi, fapte bune și nevoințe, el se numește pe sine mai mic nu numai decît Apostolii, ci și decît „toți sfinții”, adică Creștinii. Iar cuvîntul acesta este mai mare prin smerenie decît cel pe care l-a zis: „care nu sînt vrednic a mă numi Apostol” (*1 Corinteni 15:9*).

a bine-vesti întru „neamuri” neurmărita bogăție a lui Hristos

Zice: Ce dar mi s-a dat? Acela de a propovădui evanghelia la „neamuri”, căci ceilalți Apostoli o propovăduiau la Evreii cei tăiați împrejur. Drept aceea, cel mai mic decît ceilalți, căruia i se încredințase slujba cea mai mare, trebuia să aibă și darul mai mare. Pentru că cel rînduit de Dumnezeu să întorcă la credință „neamurile”, pe cei mai răi decît Evreii, după aceasta era mare, deși era mic, căci isprava era a darului dumnezeiesc. Și, dacă bogăția darului lui Hristos este nu numai neînțeleasă, chiar după ce s-a arătat, ci și „neurmărită”, adică nici urmele ei nu e cu puțință a se afla, cu cît mai vîrtos ființa și firea

dumnezeirii Lui? Atunci cum se mîndrea ereticul Evnomie că înțelege și pricepe ființa lui Dumnezeu?¹

**9 și a-i lumina pe toți care este iconomia tainei
celei din veacuri ascunsă întru Dumnezeu,**

Faptul că „neamurile” urmau a fi chemate la credința lui Hristos, aceasta poate că o știau și Proorocii, și Îngerii, prin descoperirea Sfîntului Duh; dar că urmau a fi chemate pentru a primi asemenea daruri mari, încît a ședea cu Hristos în scaunul lui Dumnezeu, aceasta cine ar fi nădăjduit că se va face? Cu adevărat, nimeni! De aceea o numește aici Apostolul „taină ascunsă întru Dumnezeu din veacuri”, adică „din început”, fiindcă iconomia aceasta a lui Dumnezeu nu este nouă, dar numai de Dînsul se cunoaște din veac.

întru Cel ce le-a zidit pe toate întru Iisus Hristos,

Bine a arătat aici Pavel zidirea, pentru că Dumnezeu, Cel ce a zidit toate fapăturile prin Hristos – Acesta înțelegîndu-Se după firea Sa dumnezeiască, fiindcă zice Ioan: „Toate printr-Însul s-au făcut, și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (Ioan 1:3) – deci zice: Dumnezeu-Părintele, Care le-a zidit pe toate prin Hristos, descoperă și taina aceasta despre chemarea „neamurilor” și slava tot prin Hristos.

**10 ca să se cunoască acum Începătoriilor și Stăpîniilor înțelepciunea²
lui Dumnezeu cea de multe feluri, prin Biserică, întru cele cerești,**

Nici Începătoriile și Stăpîniile cele de sus ale Îngerilor, nici cele de jos, nu ști-au cu amăruntul taina slavei pe care urmau să o primească cei din „neamuri”. Căci Îngerii și Arhanghelii cei de sus știau numai aceasta, că Israil era parte și norod al Domnului, precum este scris: „Și s-a făcut parte a Domnului norodul lui Iacov, funia moștenirii Sale, Israil” (Levitie 32:9). Și Arhanghelul Gavriil, cel trimis jos, știa aceasta, că Hristos va izbăvi de păcate norodul Său, adică pe cel Evreiesc, căci zice: „Acesta va mîntui norodul Său de păcatele lui” (Matei 1:21). Iar faptul că „neamurile” și slujitorii la idoli au să primească o cinste și slavă atît de mare, l-au cunoscut acum, după iconomia întrupării, și Îngerii ce sînt sus, în

¹ Aceleași le zice și Teodorit, adăugînd și aceasta: „Evnomie Îl numește pe Dumnezeu-Tatăl făcător al lui Hristos și zice că a înțeles însăși ființa Tatălui, iar dumnezeiescul Apostol a numit «neurmărită» nu numai firea dumnezeiască a lui Hristos, ci și bogăția Lui. [...]” (n. aut.)

² Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că prepoziția „prin” se află aici în loc de: „împreună”, încît zicerea apostolească are această înțelegere: că, împreună cu Biserica noastră, și Îngerii din cer au învățat tainele cele negrăite ale lui Dumnezeu. (n. aut.)

cer, și cei de jos, de pe pământ, „prin Biserică”, adică prin facerile de bine ce ni se fac de la Dumnezeu. Căci facerile de bine date nouă, Creștinilor din „neamuri”, au arătat Îngerilor „înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri”. Nu a zis: „felurita înțelepciune a lui Dumnezeu”, ci: „de multe feluri”, ca prin zicerea aceasta să arate meșteșugurile cele de tot felul și nepricepute ale acestei înțelepciuni. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nisei tâlcuiește zicerea aceasta (în *Cuvîntul al 8-lea la Cîntarea Cîntărilor*) zicînd că, mai înainte de înomenirea Dumnezeu-Cuvîntului, cereștile Puteri ale Îngerilor cunoșteau înțelepciunea lui Dumnezeu simplă, anume că Dumnezeu le-a zidit pe toate doar cu voia Sa, fiind puternic și atotputernic, și că El păzea fapăturile zidite cu purtarea Sa de grijă cea înțeleaptă, din aceasta cunoscîndu-L înțelept înainte-văzător. Și nici o felurime nu era întru acestea, adică nu era nici un lucru care să facă altă ispravă împreună cu un altul. Iar după ce S-a întrupat Dumnezeu-Cuvîntul, s-a făcut înțelepciunea lui Dumnezeu multfelurită, pentru că s-au isprăvit și s-au făcut cele potrivnice prin cele dimpotriva lor, adică: prin moarte, s-a făcut viață; prin neputință, putere; prin neciste, slavă și, prin oamenii cei simpli, s-au făcut lucrurile cele mari și dumnezeiești încuviințate. În acest chip s-a făcut acum cunoscută Puterilor cerești mult-felurita înțelepciune a lui Dumnezeu; căci, după ce noi, oamenii, am cunoscut-o, atunci au cunoscut-o și Puterile Îngerilor, prin noi, fiindcă au văzut Biserica (adunarea) Creștinilor, lucrurile prea-slăvite și mari de care s-au învrednicit aceștia, și astfel s-au povățuit spre cunoștința înțelepciunii lui Dumnezeu.

11 după înainte-hotărîrea cea din veci pe care El a împlinit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru,

Zice: Acum, adică în vremile cele mai de pe urmă, s-a cunoscut înțelepciunea facerilor de bine ale lui Dumnezeu care ni s-au făcut nouă, celor din „neamuri”. Aceasta însă era din început înainte-hotărîtă de Dumnezeu după înainte-cunoștința viitoarelor veacuri, pentru că Dumnezeu știa cele ce urmau a se face și de aceea le-a înainte-hotărît așa. Iar zicerea „pe care a împlinit-o în Hristos” se înțelege: „pentru înțelepciunea, adică pentru iconomia pe care a făcut-o Dumnezeu-Părintele prin Fiul Său”. Iar Hrisostom citește zicerea aceasta așa: „După înainte-hotărîrea veacurilor, pe care le-a făcut Dumnezeu prin Fiul Său.”

12 întru Care avem, prin credința în El, îndrăznire și apropiere întru nădejde.

Zice: Cum s-a făcut prin Hristos facerea de bine a lui Dumnezeu către „neamuri”? Este arătat: din faptul că Hristos este Cel care ne-a adus la Părintele. Însă nu ca pe niște robi, nici ca pe niște păcătoși osîndiți, ci ca pe unii ce „avem îndrăzneală”, și nu doar îndrăzneală, ci îndrăzneală unită cu nădejde și

cu cutezare. Și prin ce ni s-a dat aceasta? „Prin credință” – zice – căci credința a pus în inima noastră îndrăznire și cutezare, fiindcă ne-a izbăvit de păcate.

13 De aceea mă rog să nu slăbiți din pricina necazurilor mele pentru voi, care sînt slava voastră.

Zice: „De aceea”, care? Pentru că mare este – zice – taina chemării voastre, a „neamurilor”, la credință și pentru că mie mi s-a încredințat mare slujbă, ca să vă propovăduiesc evanghelia lui Dumnezeu. Și este nevoie a primi legături și a pătimi rele de la aceia care nu înțeleg taina aceasta și se împotrivesc ei. Pentru aceasta – zice – vă rog, frații mei, „să nu slăbiți” – adică să nu vă tulburați, nici să vă întristați – ca și cum s-ar face vreun lucru de mirare, fiindcă legăturile și necazurile pe care le sufăr pentru voi sînt slavă și cunună a voastră. Căci acestea arată că Dumnezeu v-a iubit atît de tare, încît nu numai pe Fiul Său unul născut L-a dat din dragoste pentru voi, ci și pe noi, slugile Sale, ne dă în primejdii și în legături pentru folosul vostru. Și, dacă necazurile mele sînt „slavă a voastră”, cu mult mai vîrtos sînt slavă a voastră necazurile și relele pe care le-ați pățimit chiar voi pentru Hristos. Deci nu se cuvine a vă tulbura și a vă întrista nici cînd voi înșivă sînteți necăjiți.

**14 Pentru aceasta îmi plec genunchii
căt-re Părintele Domnului nostru Iisus Hristos,
15 din Care se numește toată părintimea în cer și pe pămînt,**

Zice: Fiindcă voi, cei din „neamuri”, ați fost atît de iubiți de Dumnezeu și ați luat și veți lua de la El bunătăți atît de mari și de neînțelese, atunci și eu, propovăduitorul și învățătorul vostru, mă rog să vi se dea darul lui Hristos, Cel ce locuiește întru voi, ca prin el (prin dar) să înțelegeți bunătățile acestea și să recunoașteți cît de mult ați fost iubiți de Dumnezeu. Și a zis: „plec genunchii mei”, ca să arate și cu forma rugămîntea adusă lui Dumnezeu cu umilință pentru dînșii. Și zice că toată „părintimea” vine de la Părintele cel mai presus de toate. Și numește neamurile oamenilor de pe pămînt „părintimi”, pentru că așa obișnuiește a le numi *Dumnezeiasca Scriptură*, de la numele părinților lor pămîntești. Iar pe cetele și adunările Îngerilor ce sînt în cer le numește „părintimi” fiindcă acolo nu sînt neamuri, căci nici un Înger nu naște sau se naște. Așadar Dumnezeu-Părintele a făcut „părintimile” – și pe cele de sus, și pe cele de jos – și cîți se numesc „părinți” se numesc așa de la Dînsul.¹

¹ De aceea, și dumnezeiescul Ioan Damaschinul zice că numele „părintimii” ni s-a dat nouă, oamenilor, din cele dumnezeiești, adică din cele de sus la cele de jos, iar nu de la cele de jos la cele de sus. Aceleași le zice și Ieronim. Iar evreiește se zice *misaha* și însemnează „seminție”,

**16 să vă dea, după bogăția slavei Sale, putere de a vă întări
prin Duhul Lui în omul din lăuntru,
17 spre a locui Hristos, prin credință, în inimile voastre,
fiind înrădăcinați și întemeiați întru dragoste,¹**

Zice: Ce rog pe Dumnezeu, Care e bogat și vrea să vă slăvească? Îl rog să vă dea a vă întări în ispite, încît să nu vă tulburați pentru dînzele și să vă abateți. Nu s-a îndestulat însă numai a zice: „să vă întăriți”, ci a adăugat și aceasta: „întru putere”, fiindcă se roagă a li se da bunătățile cu îmbelșugare, cu putere și cu

---

care se trage din oarecare început și înrudire, după care a luat numele acesta aici Apostolul – după Hrisostom (la Coresi). Iar Teodorit zice: „Chiar Părinte și cu adevărat Părinte este Dumnezeu, căci nu S-a făcut mai întîi Fiul, apoi Părinte, ci de-a pururea este Părinte, și Părinte din fire. Iar ceilalți părinți – ori trupești, ori duhovnicești – au tras numirea de sus. Îi numește însă «părinți», pe pămînt, pe cei firești, iar «părinți cerești» pe cei duhovnicești. Unul ca acesta era însuși dumnezeiescul Apostol, care zice: «Mă rog Părintelui Domnului nostru Iisus Hristos», care are aceasta nu luînd-o de la altcineva, ci chiar aceasta o dă altora.” (n. aut.)

¹ [...] Vezi însă că inima omului este lăcaș al lui Hristos prin darul Sfintului Duh. Pentru aceasta a zis Marcu: „Mai întîi, trebuie a avea lucrînd în inimă darul Sfintului Duh, și așa, după analogie, a intra întru împărăția cerurilor. Căci aceasta făcînd-o arătată, Domnul zicea: «Împărăția cerurilor este în lăuntru vostru.» Aceasta arătînd-o, și Apostolul scria: «Cercați-vă pe sine-vă dacă sînteți în credință, sau nu cunoașteți că Iisus Hristos este întru voi? Dacă nu cumva sînteți netrebniți!»“ Și marele Macarie zice așa: „Venind în casele sufletelor noastre, Domnul Se odihnește în cuibul inimii noastre, acolo locuiește. Deci, trecînd valurile viforului celui sălbatic și ale întunericii, acolo strălucesc razele Lui, pace adîncă intrînd în casa aceasta, de negrăită lumină umplîndu-se.” Zice încă și Grigorie al Nissei: „Un credincios se face loc al lui Dumnezeu, unul casă, altul scaun, iar altul așternut sub picioare. Este însă cineva făcîndu-se armă și cal bine hățuit, primindu-L asupra sa pe bunul călăreț, urmîndu-și calea după ceea ce i se pare Celui ce îl îndreptează” (*Cuvînt la Cîntarea Cîntărilor*). Însă, precum inima Creștinilor se face lăcaș al lui Hristos prin darul Sfintului Duh, tot așa ea se face și lăcaș al diavolului (întru arătarea ei locuind – precum zice dumnezeiescul Diadoh – nu întru adînc) și al demonilor, prin lucrarea și deprinderea patimilor și a păcatelor. Pentru aceasta prea-potrivit a zis cu adevărat marele Macarie: „Precum ochiul este mic față de celelalte mădulare, dar lumina lui mică fiind, mare vas este – că vede sub același cer stele, soare, lună, cetăți și alte zidiri – la fel cum se închipuiesc acestea ce se văd în lumina ochiului cea mică, așa este și mintea în inimă. Și însăși inima este un mic vas, și acolo sînt balauri, acolo lei, acolo sînt fiarele cele vărsătoare de venin și toate visteriile răutății; și acolo sînt căile cele aspre și nenetede, acolo sînt prăpăstiile; și iarăși, acolo este Dumnezeu, acolo și Îngerii, acolo viața, acolo împărăția, acolo lumina, acolo Apostolii, acolo visteriile darului, acolo sînt toate” (*Cuvîntul 43, capitoul 8*). Și, după puține, acesta zice: „Precum mult fum este întru o casă, așa este și păcatul, așezîndu-se și tîrîndu-se în cugetările inimii cu cugetările lui cele spurcate, și nemărginită mulțime de demoni” (la fel). Pentru aceasta zicea și Pavel, în altă parte: „Iar Hristos, ca Fiul asupra casei sale, a Cărui casă sîntem noi, de vom ține îndrăznirea și lauda nădejdei adevărate pînă în sfîrșit” (*Evrei 3:6*). Vezi și subînsemnarea zicerii „voi locui întru dîștii și voi umbla întru ei” (*2 Corinteni 6:16*). (n. aut.)

covârşire. Cum să se întărească însă? „Prin Sfântul Duh”, căci Sfântul Duh este Cel ce dă puterea şi întărirea, pentru care şi Isaia Îl numeşte „Duh de întărire” (capitolul 11:2). Şi nu a zis numai: „ca să vă întăriţi”, ci a zis-o şi pe cea mai mare, anume: „ca să locuiască Hristos întru omul vostru cel din lăuntru”, adică „în inimile voastre”, nu pe deasupra, la arătare, ci întru adânc. Cum şi în ce chip? „Prin credinţă”, căci Hristos locuieşte în inimile credincioşilor, venind împreună cu Părintele Său şi făcând lăcaş într-însele, precum a făgăduit Cel prea-nemincinos: „De mă iubeşte cineva, cuvîntul Meu va păzi, şi Părintele Meu îl va iubi pe el, şi la dînsul vom veni şi lăcaş la el vom face” (Ioan 14:23). Acestea le veţi dobîndi – zice – „de veţi fi înrădăcinaţi în dragostea lui Iisus Hristos” şi nu vă veţi strămuta, nici vă veţi clăti de la Dînsul. Aşadar două lucruri roagă Pavel pentru Efesenii: a se întări prin Sfântul Duh şi a locui Hristos în inimile lor, zicînd: Mă rog să vă întăriţi prin Duhul şi să vă faceţi iscusii spre a locui Hristos în omul vostru cel din lăuntru, adică în inimile voastre.

18 ca să puteţi înţelege împreună cu toţi sfinţii ce este lăţimea, şi lungimea, şi adîncimea şi înălţimea,

Ceea ce a rugat Pavel la începutul epistolei, adică să se dea Efesenilor „Duh de înţelepciune şi de descoperire”, „ca să cunoască care este nădejdea chemării lor la credinţă” şi celelalte, acelaşi lucru îl roagă şi aici a li se da, ca să puteţi – zice – a înţelege împreună cu toţi credincioşii Creştini (căci pe aceştia îi numeşte „sfinţi”) taina iconomisită de Dumnezeu pentru voi, care este atît de mare, încît se întinde în toate părţile lumii. De aceea – zice – şi cu chipuri trupeşti şi materialnice v-am vorbit şi eu despre taina aceasta – zicînd: „cele de sus”, „cele de jos”, părţile cele din laturi – însă nu este cu putinţă numai cu cuvintele mele să o cunoaşteţi îndestul, ci prin Sfântul Duh. Şi într-alt chip nu veţi putea să înţelegeţi, dacă nu vă veţi întări mai înainte cu puterea Sfîntului Duh (căci este trebuinţă să luaţi putere duhovnicească); şi, dacă nu va locui Hristos întru voi, nimic nu veţi putea isprăvi.¹ Iar dumnezeiescul Gri-

---

¹ Iar Fotie zice: „A cui «lăţime», «lungime», «adîncime» şi «înălţime»? – decît a tainei, cu elipsă. Sau, după covârşire adîncă, se înţelege [...] «lăţimea», «lungimea», «adîncimea» şi «înălţimea» cunoştinţei lui Hristos, ca să puteţi înţelege şi covârşitoarea dragoste a Lui pentru voi. Iar cunoştinţa lui Hristos este arătarea iconomiei Lui pentru noi, şi faptul că lucrarea aceasta a săvîrşit-o pentru noi mai presus de minune El Însuşi, iar nu altul, şi că El Însuşi este Cel ce ne dă această cunoştinţă şi că mai ales prin aceasta L-am cunoscut. Iată ce este cunoştinţa lui Hristos. Iar «lungimea» cunoştinţei lui Hristos stă în faptul că aceasta s-a înainte-hotărît fără început, mai înainte de veacuri. Iar «lăţimea» cunoştinţei acesteia e că lucrarea ei se lăţeşte la toţi: şi la oameni, şi la Îngeri, şi la cele cereşti, şi la cele pămînteşti, şi la Evrei, şi la «neamuri», şi la cei vii, şi la cei ce au murit – fiindcă Hristos a făcut pacea între

gorie al Nissei (în *Cuvîntul întâi la Pasha*, în capitolul 32 catehetic) zice că prin aceste patru părți – a lățimii, a lungimii, a adîncimii și a înălțimii, pe care le zice aici Pavel – se face arătată Crucea cea în patru părți a lui Hristos. Deci Apostolul Îl roagă pe Dumnezeu pentru Efeseni, ca ei să poată înțelege taina Crucii. Căci toată iconomia întrupării lui Hristos se cuprinde în Cruce, Crucea fiind lucrul cel prea-înfricoșat al iconomiei și al înomenirii Lui, din care și dragostea lui Dumnezeu către oameni se arată mai ales și mai cu osebite, precum zice Însuși Domnul: „Mai mare dragoste decît aceasta nu are nimeni, ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii lui” (*Ioan 15:13*). De aceea, și Pavel zice mai departe despre dragostea lui Dumnezeu¹:

Îngeri și oameni, care erau învrăjbiți unii cu alții. Iar «adîncimea» cunoștinței acesteia e că Hristos a arătat negrăita Sa facere de bine și putere chiar și pînă la văile iadului, stricînd și prădînd iadul, și slobozindu-i pe cei robiți de dînsul. Iar «înălțimea» cunoștinței lui Hristos stă în aceea că Cel ce S-a pogorît este chiar Cel care S-a suit mai presus de ceruri, unde a suit și pîrga firii noastre, mai presus de toată Începătoria, și Stăpînirea și Puterea. Deci acestea patru roagă Pavel pe Dumnezeu să le înțeleagă Efesenii și toți Creștinii. Iar dacă le vom înțelege pe acestea, atunci ce vom cunoaște? Dragostea lui Hristos pentru noi. Dacă vom cunoaște și dragostea lui Hristos, cine se va mai îndoi că ne vom desăvîrși întru toată desăvîrșirea lui Dumnezeu? – anume că, prin faptele cele bune, Îl vom primi tot în lăuntru nostru pe Hristos, Cel ce ne-a iubit așa de mult.” (*n. aut.*)

¹ Iar Coresi zice că Apostolul vorbește aici de „lățimea”, „lungimea”, „adîncimea” și „înălțimea” dragostei lui Hristos. Fiindcă dragostea și lucrarea lui Hristos se întinde în „lățime” la toate neamurile: și la oamenii cei mai înainte de *Lege*, și la cei în *Lege*, și după *Lege*, și la toate marginile lumii; în „lungime”, prin pururea-vecuitoarea alegere și dumnezeiasca înainte-hotărîre cea mai înainte de veacuri; în „adîncime”, prin pogorîrea în iad, sau prin adîncimea înțelepciunii după care a săvîrșit această facere de bine; iar în „înălțime” prin suirea la cer a celor înainte-hotărîți. Sau, „lungimea” este credința; „lățimea”, nădejdea; „înălțimea”, dragostea; și „adîncimea”, smerenia. Sau, „lungimea” este stăruirea întru dar; „lățimea”, dragostea; „înălțimea”, nădejdea; „adîncimea”, judecățile lui Dumnezeu.

Iar Sofronie (în *Cuvîntul la Nașterea lui Hristos*) zice: „Hristos era pururea-vecuitor (iată «lungimea»), «lat» după dragoste, «înalt» după fire, «adînc» după înțelepciune. Iar Pavel a luat aceste stadii de la Iov, care zice: «Descoperi-vei tu care este firea lui Dumnezeu? Urcă-vei tu pînă la desăvîrșirea Celui Atotputernic? Ea este mai înaltă decît cerurile. Și ce vei face tu? Ea este mai adîncă decît împărăția morții. Cum o vei pătrunde tu? Măsura ei este mai lungă decît pămîntul și mai lată decît marea» (*Iov 11:7-9*). Și David pomenește aceste patru stadii: «De mă voi duce la cer, Tu acolo ești (iată „înălțimea”); de mă voi pogorî la iad, de față ești (iată „adîncimea”), de voi lua aripile mele de dimineață (iată „lungimea”) și mă voi sălășlui la marginile cele mai de pe urmă ale mării, adică de la miazăzi (iată „lățimea”)” Și pasărea cerului, Dionisie Areopagitul, zice: „Deci «lățime» dumnezeiască trebuie a se numi înaintarea lui Dumnezeu peste toate cea mai presus de toată buna-alergare; «lungimea», puterea ce se întinde mai presus de toate; iar «adîncime», ascunderea și necunoștința ce este necuprinsă de nimeni” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 9). Pahimer tîlcuiește „înaintarea lui Dumnezeu cea mai presus de buna-alergare”, zicînd așa: „Dumnezeu le-a adus pe toate întru a fi, și a le ocîrmui și a purta grijă de dînsule.” (*n. aut.*)

19 și a cunoaște dragostea lui Hristos, care covârșește cunoștința,

Zicerea aceasta se atîrnă de cea de mai sus, și zice: „ca să puteți cunoaște dragostea lui Hristos către oameni, care covârșește toată cunoștința oamenilor”. Dar cineva ar zice: O, fericite Pavele! – de vreme ce dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința, cum să o cunoaștem noi, oameni fiind? La aceasta, ne răspunde: Eu v-am spus că dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința oamenilor, dar voi nu aveți a cunoaște dragostea aceasta cu cunoștință omenească și firească, ci cu una mai presus de fire, prin Sfîntul Duh. Apoi, Pavel nu a zis: „aveți a cunoaște cît este de mare dragostea lui Hristos”, ci numai: „aveți a cunoaște că este mare și covârșește toată cunoștința omenească”. Pentru aceasta – zice – Îl rog pe Dumnezeu să puteți învăța de la Sfîntul Duh că dragostea lui Hristos către oameni este mare și covârșitoare. Și cine nu o știe aceasta – o, fericite Pavele? Răspunde: Nu o știu toți acei Creștini care se întristează și nu suferă cu mulțumire relele pe care le pătimesc și toți aceia care-l cinstesc mai mult pe Mamona și nedreapta bogăție decît pe Dumnezeu. Căci, de ar cunoaște toți dragostea cea mare și covârșitoare a lui Hristos pentru oameni, pătimind cu adevărat ispitele, nu ar cîrți împotriva dumnezeieștii purtări de grijă și nici nu ar lua aminte la bogăția cea stricăcioasă și vremelnică, despărțindu-se de Dumnezeu, Care i-a iubit atît de mult. Însemnează-o însă și pe aceasta împotriva ereticilor Evnomieni, care se fălesc nebunește că ar cunoaște ființa lui Dumnezeu. Căci, dacă dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința oamenilor, cu cît mai vîrtos ființa Dumnezeirii Lui!

ca să vă împliniți întru toată deplinătatea lui Dumnezeu.

Unii, din care mai ales este dumnezeiescul Hrisostom, au înțeles aceasta în două chipuri, anume: „Ca să cunoașteți – zice – că Dumnezeu nostru este închinat și Se cinstește în Părinte, în Fiu și în Sfîntul Duh. Căci aceasta este «deplinătatea lui Dumnezeu» cel unul, a fi închinat de noi în trei Fețe, ca Treime, de vreme ce, oricare Față din acestea trei S-ar lăsa, Dumnezeu ar rămîne nedesăvîrșit. Sau zice: «ca să fiți împliniți și plini de toată fapta bună de care este plin Dumnezeu». Însă eu socotesc că este mai potrivit a se înțelege așa: «pentru ca să fiți împliniți întru toată deplinătatea cea după Dumnezeu, cunoscînd, pe cît se poate, toate dogmele și tainele dumnezeiești».”¹

¹ Iar Teodorit zice că acest „ca să vă împliniți întru toată deplinătatea lui Dumnezeu”, e în loc de: „ca desăvîrșit să-L primiți pe El locuind în lăuntru.” (n. aut.)

*20 Iar Celui ce poate să facă mai presus de toate,
mai presus de covârșirea celor ce cerem sau gândim,
după puterea ce lucrează întru noi,*

*21 Aceștia fie slava în Biserică, prin Hristos Iisus,
întru toate neamurile veacului veacurilor. Amin!*

Eu – zice – mă rog cu adevărat lui Dumnezeu să vă învrednicească a înțelege cele zise mai sus. Dumnezeu însă vă va da încă și mai mari decât acelea, fiindcă Dumnezeu are putere a da nu numai cererile cuiva, ci a face mai presus de acelea, și nu simplu, ci mai presus de prisos, adică cu filotimie (sau înțelegere), cu multă îmbelșugare și cu cuviință dumnezeiască. Două covârșiri pune însă aici Pavel, adică: „mai presus de toate” și „mai presus de covârșire”. Fiindcă este cu puțință ca cineva să dea mai mult decât i se cere, dar să nu dea mai presus de covârșire, adică cu multă filotimie și bogăție. Iar Dumnezeu le poate face pe amîndouă, cum a făcut și acum pentru noi, oamenii. Căci a făcut lucruri mari și de mirare, făcîndu-ne fii ai Lui după dar pe noi, cei din „neamuri”, care mai înainte eram vrăjmași ai Săi; și a făcut aceasta cu filotimie și bogăție covârșitoare și vrednică de Dumnezeu, încît, din bunătățile făcute pentru noi pînă acum, este arătat că va săvîrși mult mai mari și în viitor. Și cu dreptate sfîrșește dumnezeiescul Apostol cuvîntul în slavoslovie: o dată, ca să-L slăvească pe Făcătorul nostru de bine Dumnezeu¹; și alta încă pentru ca, prin slavoslovie, să arate mărimea bunătăților făcute nouă de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu ar fi lăudat și slavoslovit dacă bunătățile dăruite de El nu ar fi fost atît de mari încît să-i pornească pe oameni să facă acestea. Nu a zis însă doar: „fie slavă lui Dumnezeu”, ci: „prin Iisus Hristos”, căci, cu adevărat, nici un om nu poate să-L slavoslovească pe Dumnezeu-Părintele în alt chip, decât numai cu darul și puterea lui Iisus Hristos. Fiindcă Hristos este Cel care ne-a dat darul de a-L slavoslovi pe Dumnezeu și Cel care ne învață cum se cuvine a-L slavoslovi. Și bine a zis că slava lui Dumnezeu este „în Biserică”, fiindcă, precum Biserica petrece totdeauna și „porțile iadului nu o vor birui”, tot așa și slavoslovirea lui Dumnezeu rămîne totdeauna și este veșnică în Biserică.²

¹ Vezi despre aceasta și subînsemnarea la capitolul 4 al aceleia către Filipeni, stih 20, fiind vrednică de cuvînt, care arată cum Creștinii se cuvine a slavoslovi de cîte ori pomenesc numele lui Dumnezeu. (*n. aut.*)

² Zice și Teodorit: „Îl Laud pe El, căci și poate, și voiește și ne daruiește mai mult decât acelea pe care i le cerem. Se cuvine a-L lăuda pe El mai mult decât pe oricine, și în viața aceasta, și în ceea ce va să fie.” (*n. aut.*)

CAPITOLUL IV

1 Rogu-vă dar eu, legatul întru Domnul, să umblați cu vrednicie după chemarea cu care ați fost chemați,

Nu se cuvine ca învățătorul să fie ca un domn și stăpînitor, ci trebuie a se arăta către ucenicii săi ca o slugă, pentru mîntuirea lor. De aceea și Pavel îi roagă aici pe Efeseni ca o slugă și pune spre rugăciune și mijlocire legăturile cu care era înfășurat pentru Hristos și pentru Creștini. Căci zice: Sînt „legat întru Domnul”, adică port legături și lanțuri nu pentru vreo răutate de-a mea, ci pentru Domnul. Deci rușinați-vă voi, Creștinii, de legăturile acestea ale mele pentru Dumnezeu.¹ Și pentru ce vă rog? Nu pentru mine, ci pentru voi,

---

¹ Neplăcut lucru mi se pare a nu spune oarecari laude din cele multe ce le împletește ritorul Bisericii cel auzit despre legăturile fericitului Pavel, zicînd: „Nimic nu este așa de strălucit ca legăturile pentru Hristos, ca lanțurile cele împrejurul acelor mîini cuvioase! A fi legat pentru Hristos este o strălucire mai mare și decît a fi Apostol, decît a fi învățător, decît a fi evanghelist. Dacă cineva îl iubește pe Hristos, el cunoaște ceea ce se zice; dacă cineva se aprinde pentru Stăpînul, el știe puterea legăturilor. Unul ca acesta ar alege să fie legat pentru Hristos decît a locui în cer, poate și decît a ședea de-a dreapta Lui. A fi legat este o faptă mai strălucită și mai de cinstire pentru dînsul decît a ședea pe cele douăsprezece scaune. Dacă cineva mi-ar dăruia tot cerul, mai puțin mi-ar părea aceasta decît lanțul acela (al lui Pavel), pe acela l-aș alege eu. Dacă cineva m-ar pune să șed sus cu Îngerii, sau împreună cu Pavel legat, aș alege mai bine temnița. Dacă cineva m-ar face unul din cei ai Puterilor din prejurul cerului, din prejurul scaunului împărătesc, sau de m-ar face legat, aș alege a fi legat. Și după cuviință, căci nimic nu e mai fericit decît lanțul acela. Nu-l fericesc atît de mult pe Pavel pentru că s-a răpit în rai, pe cît îl fericesc că a fost băgat în temniță. Nu îl fericesc atît pentru că a auzit graiuri negrăite, pe cît îl fericesc pentru că a suferit legături! Mai de ales îmi este mie a pătimi rău pentru Hristos, decît a fi cinstit pentru Hristos. Aceasta este mare cinste, aceasta este slavă care le covîrșește pe toate. O, fericite legături! O, fericite mîini! – pe care le-a împodobit lanțul acela. Nu au fost așa de cinstite mîinile lui Pavel cînd a ridicat și l-a îndreptat pe cel șchiop în Listra, pe cît sînt de cinstite înfășurate cu lanțurile. De aș fi fost eu în vremile acelea, atunci mai vîrtos le-aș fi sărutat, și mi le-aș fi pus pe luminile ochilor și nu aș fi încetat sărutînd mîinile care s-au învrednicit a fi legate pentru Stăpînul meu. Te minunezi și-l lauzi pe Pavel că s-a apucat vipera de mîna lui, și nu i-a făcut nimic? Să nu te miri! – ci cinstește lanțul, căci și marea întregă se cucerea de acesta. Dacă mi-ar da cineva acum să înviez morții, nu aș alege aceasta mai degrabă decît lanțul. Dacă aș fi afară de grijile bisericesti și dacă aș avea trupul bine-sănătos, nu m-aș feri să fac o călătorie numai pentru a vedea lanțurile lui Pavel, pentru a intra în temnița întru care a fost legat. Cîtă laudă este a ști că pentru Hristos a fost legat! Cîtă dulceață! Cîtă cinste! Cîtă strălucire! Aș voi a grăi totdeauna acestea, aș voi a mă apuca de lanțul acela, aș voi a îmbrățișa lanțul acela și cu lucrul, și cu sufletul” (*Cuvîntul al 8-lea* la aceasta către Efeseni). Același sfînt adaugă și aceasta, că fericitul Mucenic Vavila a fost și el legat pentru aceeași pricină ca și Ioan Înainte-Mergătorul, pentru că l-a muștrat pe împăratul cel fără de lege. Murind însă, acest dumnezeiesc Vavila a poruncit casnicilor săi să-i pună legăturile pe trup și să-l îngroape așa, legat, și pînă în ziua de astăzi se află lanțurile și legăturile acestea împreună cu trupul lui, atît de dorite îi erau fericitului legăturile pentru Hristos

ca să umblați după cuviință și după chemarea cu care v-a chemat Domnul. Fiindcă nu ați fost chemați de Dumnezeu pentru oarecare lucruri mici, ci pentru unele mari și minunate, adică pentru ca să ședeți împreună cu Hristos și să împărățiți împreună cu Dînsul în veac, în ceruri. De aceea, nu se cuvine să rușinați această chemare și vrednicie a noastră cu fapte nevrednice de Hristos și de Creștini. Vezi însă că, de la învățătura dogmatică, Pavel s-a pogorît aici la cea morală, ca să îndulcească cuvîntul.

2 cu toată smerita-cugetare,

Aici, arată cum este cu puțință a umbla Creștinii după cuviința chemării primite de la Dumnezeu, anume dacă vor fi smeriți. Și se vor face smeriți dacă vor înțelege cum erau mai înainte – că erau necinstitori de Dumnezeu, păcătoși și vrăjmași ai lui Dumnezeu – și ce bunătați s-au învrednicit a primi apoi de la Dumnezeu; și așa se vor smeri și se vor sîrgui să-I mulțumească Făcătorului lor de bine. Smerenia este temelia fiecărei fapte bune; de aceea, și Domnul a început „fericirile” de la smerita-cugetare, zicînd: „Fericiti – cei săraci cu duhul” (Matei 5:5), adică fericiti sînt cei smerit-cugetători. Însă Apostolul a zis: „cu toată smerenia”, adică nu numai cu smerenia cea în cuvinte, ci și cu cea în fapte, în înțelegeri, în forme și în tot chipul; și a arăta smerenie nu numai pentru unul, dar nu și pentru altul, ci cu smerenie către toți, și mici, și mari.

cu blîndețe, cu îndelungată răbdare,

De vreme ce este cu puțință a fi cineva smerit, dar iute și mînios, Pavel adaugă aici blîndețea și îndelunga-răbdare, ca să arate că cel ce este smerit se cuvine a fi totodată și blînd și a nu se mînia lesne. Pentru aceasta a zis și Domnul: „Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima, și veți afla odihna sufletelor voastre” (Matei 11:29), ca să arate că aceste două fapte bune, blîndețea și smerenia, sînt nedespărțite una de alta.

suferindu-vă unii pe alții întru dragoste,

Aici, Pavel învață care este cîștigul blîndeții și al îndelungii-răbdări, adică a se răbda Creștinii unul pe altul. Apoi – ca să nu zică cineva: Și cum îl voi răbda pe fratele meu care se mînie și mă ocărăște? – Pavel adaugă mai departe cum îl poate răbda, adică cu dragostea. Căci, dacă noi, Creștinii, vom avea dragoste, cu lesnire ne vom suferi unul pe altul.

(Cuvîntul al 9-lea la aceasta către Efeseni). Și ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom cheltuiește amîndouă aceste cuvinte, cel de-al optulea și cel de-al nouălea la cea către Efeseni, spre lauda legăturilor lui Pavel. (n. aut.)

3 sîrguindu-vă a ține unirea Duhului întru legătura păcii.

Precum, în trupul firesc, duhul ce se numește „sufletesc” ține și unește împreună toate mădulele în chip de om, deși ele sînt osebite, tot așa și întru noi, Creștinii, Sfîntul Duh este Cel care ne unește pe toți, deși avem osebite neamuri, stări și socotințe, și prin mijlocirea Lui ne facem toți un trup. Deci zice să ne sîrguim a păzi, cu pacea dintre noi, unirea aceasta ce se face prin Sfîntul Duh, căci, dacă nu vom avea legătura dragostei și nu ne vom afla între noi cu pace, cu adevărat vom pierde unirea pe care ne-a dăruit-o Sfîntul Duh. La fel se întîmplă și cu trupul cel firesc: căci – dacă mîna sau piciorul s-ar despărți, să zicem, de restul trupului, tăindu-se încheieturile și unirea pe care o au unul cu altul – mădulele n-ar mai fi ținute împreună de duhul cel firesc. Deci avem trebuință de multă silință, osteneală și purtare de grijă, pentru că fără osteneală nu vom putea să avem totdeauna pace cu frații noștri. Să ne legăm așadar unul cu altul, încît unde se pornește și se poartă unul, acolo să se poarte și celălalt; astfel, nu arătăm că ne stăpînim unul pe altul în chip domnesc, ci că sîntem ținuți împreună de unul și același Sfînt Duh.

4 Un trup și un duh,

Pavel nu cere de la Creștini o dragoste oarecare și la întîmplare, ci acea dragoste strînsă care îi face un trup pe toți Creștinii pentru scumpa unire ce au unii cu alții; încît, precum mădulele trupului împreună-pățimesc unul cu altul și tot împreună se bucură unul cu altul, tot așa și Creștinii se cuvine a împreună-pățimi și a se bucura împreună unul cu altul. Bine a zis însă „și un duh”, ca să arate că, pentru a fi un trup, trebuie a fi și un duh. Sau, zice aceasta fiindcă se poate a fi oarecare un trup, dar a nu fi și un duh. De pildă, vreun drept-slăvitor poate fi prieten după trup cu ereticii, fără a fi însă și prieten cu ei după duh, adică după dogme și eres. Sau, se înțelege și așa: de vreme ce noi, Creștinii, am luat un duh prin credință, sîntem datori să avem și unire între noi. Sau, „duh” numește aici osîrdia cea una, chipul cel deopotrivă și împreună-suflarea, ca și cum ar zice: „ca să fiți un trup și un suflet”.¹

precum v-ați și chemat întru o nădejde a chemării voastre;

Dumnezeu – zice – v-a chemat pe voi, pe toți Creștinii, ca să vă dea aceleași daruri, căci tuturor le dăruiește viață, și este cap al tuturor deopotrivă, și pe toți i-a înviat, și i-a pus a ședea împreună întru cele cerești, și Și i-a însușit pe toți de obște și cu o cinste deopotrivă; și aceleași bunătăți nădăjduim a le

¹ Iar Teodorit îl cuiește aceasta așa: „Un duh ați dobîndit, într-un trup vă aflați, o nădejde vi s-a dat, cea a învierii și a împărăției cerurilor.” (n. aut.)

dobîndi toți Creștinii, de obște. De aceea așadar sînteți datori – zice – a fi una după unirea dragostei, pentru că în ceruri toți Creștinii vor fi întocmai, ca unii ce se vor afla întru aceeași împărăție a cerurilor, deși cîtă vreme se află pe pămînt sînt osebiți unul de altul.

5 un Domn, o credință, un botez,

Unul – zice – este Domnul tuturor Creștinilor, adică nu are unul un domn mai mare, iar altul un domn mai mic. Și nu s-a mîntuit unul din credință, iar altul din fapte, ci toți s-au mîntuit din credință. Nici nu s-a făcut unul fiu al lui Dumnezeu din Sfîntul Botez, iar altul nu, ci toți s-au făcut de obște fii ai lui Dumnezeu din unul și același Sfînt Botez.¹

6 un Dumnezeu și Părinte al tuturor, Cel peste toate, și prin toate, și întru voi toți.

Zice: Unul este Dumnezeu și Părintele tuturor oamenilor: „Cel peste toate”, adică Cel ce este mai presus de toate: „și prin toate”, adică Cel ce încapă în toate ființele cu purtarea Sa de grijă și ocîrmuirea Sa; „și întru toți”, adică Cel ce locuiește întru voi toți. Ia aminte însă că ereticii zic că prepoziția „prin” se dă doar la Fiul, fiindcă însemnează micșorare, iar prepoziția „în” doar la Părintele; dar, fiindcă aici amîndouă aceste prepoziții, adică „prin” și „în”, se află la Părintele, înseamnă că nu arată micșorare și deci ereticii greșesc.²

¹ Tîlcuind aceasta, marele Vasile zice: „De aceea, nu ne scaldăm pentru fiecare spurcăciune, iudaicește, ci știm o mîntuitoare scaldătoare, adică botezul” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 15). „Arătînd că botezul este unul singur, Apostolul zicea, în altă parte, că este cu neputință ca aceia ce s-au luminat și au gustat o dată din darul cel ceresc, dar au căzut iarăși, să se înnoiască spre pocăință, răstignindu-L și batjocorindu-L a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu” (*Cuvîntul al 6-lea*, capitolul 4). Și iarăși zice că, „păcătuiind noi de bunăvoie după ce am luat cunoștința adevărului, nu mai rămîne jertfă pentru păcate (adică botez)” (*Evrei* 10:26). De ce a vorbit însă Apostolul mai întîi de credință și apoi de botez? Căci credința povățuiește înaintea botezului, fiindcă omul trebuie mai întîi să creadă și apoi să se boteze. Pentru aceasta zice marele Vasile: „Credința și botezul sînt două chipuri de mîntuire de o ființă unul cu altul și nedespărțite. Căci credința se împlinește cu adevărat prin botez, iar botezul se întemeiază prin credință. Și prin aceleași nume se împlinește și una, și alta. Căci, precum credem în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh, tot astfel ne și botezăm în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh. Și mărturisirea merge înainte, ducînd către mîntuire, însă botezul urmează pecetluind învoirea noastră” (*Despre Sfîntul Botez*, capitolul 12). „Și iarăși – zice – trebuie a ne boteza precum am apucat, a crede precum ne-am botezat și a slăvi precum am crezut” (*Cuvînt pentru nevoiță*). (n. aut.)

² Zice și Teodorit: „Pretutindenii a pus zicerea «una» și «unul» spre împreună-glăsuire, unind Biserica. Zice: Un Domn avem, un botez am dobîndit, la o credință am fost aduși. Unul – zice – este Dumnezeu și Părintele nostru, al tuturor, deci se cuvine ca voi să aveți unire la

7 Iar fiecăruia din noi i s-a dat darul după măsura dăruirii lui Hristos.

Poate s-ar nedumeri cineva și ar zice: O, fericite Pavele! – de vreme ce zici că Creștinii au toate darurile de obște și la fel, de unde vine aceasta, anume că unul are un dar mai mare, iar altul mai mic? Căci aceasta îi făcea pe Efeseni, precum și pe Corinteni și pe mulți alții, a se zavistui unul pe altul. Deci, dezlegînd aici nedumerirea aceasta, dumnezeiescul Apostol zice că darul s-a dat fiecărui Creștin precum a măsurat Hristos, Cel ce dăruiește darurile. Drept aceea, fiind dar și dăruire, primește și mulțumește și tu, Creștine care ai darul mai mic, fiindcă tot ai luat, căci darul acesta nu ți s-a dat de la Dumnezeu ca datorie. Și – fiindcă Dumnezeu este Cel ce hotărăște și cumpănește măsura fiecărui dar, ori mic, ori mare – nu cerceta mai mult despre aceasta, pentru că, dacă Dumnezeu a rînduit măsura fiecărui dar, negreșit a făcut aceasta spre folos. Deci – zice – cîte sînt de nevoie, fără de care nu e cu puțință a fi vreun Creștin, toate acestea sînt de obște și la fel tuturor Creștinilor. Iar dacă vreun Creștin are un dar mai mare decît altul, să nu te mîhnești că nu ai și tu, pentru că cel ce a luat darul mai mare a făcut și osteneală mai mare, precum va spune Apostolul mai jos. Vezi însă că nu a zis: „după măsura credinței fiecărui”, ca să nu-i mîhnească pe cei care au daruri mai mici, ci: „după măsura fiecărui dar în voia lui Dumnezeu, Cel ce dă”, ca să nu cuteze nicidecum cineva a cerceta despre aceasta.

8 De aceea zice: „Suindu-Se la înălțime, a robii robime și a dat dări oamenilor” (Psalm 67:19).

Zice: Faptul că Dumnezeu este Cel ce dă darurile oamenilor este arătat din cuvintele Proorocului David, care zice că Dumnezeu a dat oamenilor „dări”, adică dăruiri și daruri. Dar David zice că „a luat dări”, nu că a dat! – însă amîndouă au una și aceeași înțelegere. Pentru că Hristos, dînd oamenilor darurile, ia de la oameni slujire, căci orice om care ia dar îl ia fiindcă lucrează vreo slujbă și ostenește pentru Dumnezeu.¹ Deci, nu se cuvine a se mîhni cineva. Iar Hristos S-a suit ori la înălțimea Crucii, cînd S-a răstignit, ori la înălțimea cerului, cînd S-a înălțat, aceasta fiind și mai potrivită, precum se face arătat din cuvintele următoare. Însă ce „robime” o a luat roabă Hristos? Pe aceea a diavolului, fiindcă El i-a luat ca robi pe diavol, pe moarte, blestemul și păcatul. Și pe noi, oamenii, care eram sub robia diavolului și a celorlalte, nu numai

---

un gînd unul cu altul, ca niște frați. Iar zicerea «peste toate» însemnează stăpînirea; «prin toate», purtarea de grijă, iar «întru toți», sălășluirea. (n. aut.)

¹ Teodorit zice că amîndouă s-au făcut: a și luat, a și dat; căci, luînd credința, dă împotriva darul. (n. aut.)

că ne-a slobozit, dar ne-a și dat dări și daruri, în loc de pedepse – precum zice înțeleptul Fotie.

9 Iar aceea, că „S-a suit”, ce este decît numai că S-a și pogorît mai întîi în părțile cele mai de jos ale pămîntului?

10 Cel ce S-a pogorît, Acela este și Cel care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca să împlinească toate.

De vreme ce vorbește aici despre smerita-cugetare, Pavel Îl aduce pildă pe Hristos, cum Îl aduce și în epistola către Filipeni, și zice: Precum Hristos nu S-a lepădat de a Se pogorî din ceruri și a Se smeri, tot așa și voi, Creștinii, nu vă lepădați de a vă pogorî, pentru smerenie, către frații voștri mai mici. Iar că Hristos S-a pogorît este arătat din cuvîntul lui David, care a zis că „S-a suit”: „suindu-Se la înălțime” (*Psalm 67*, stih 9), căci, cînd se zice despre Dumnezeu că S-a suit, trebuie a se înțelege că mai întîi S-a pogorît de la înălțimea întru care Se afla mai înainte. Iar la oameni nu se întîmplă aceasta, căci oamenii care se suie la vreo vrednicie dumnezeiască sau omenească nu se aflau întru aceea dinainte, ci, dobîndind vrednicia aceea, se suie la cele de sus de la cele de jos. Dar cum S-a pogorît Hristos în iad? Căci, prin „părțile cele mai de jos ale pămîntului”, Apostolul numește aici iadul, după obiceiul *Scripturii* și după socotința obștească a oamenilor că iadul este în părțile cele mai de jos ale pămîntului. Așa zicea și Iacov către fiii săi: „și veți pogorî bătrînețea mea cu durere în iad” (*Facerea 24:38*). Și David zice: „Doamne, ai scos din iad sufletul meu, mîntuitu-m-ai de cei ce mă pogorau în groapă” (*Psalm 29*, 3). Deci Hristos S-a pogorît în părțile cele mai de jos ale pămîntului, decît care altele nu sînt mai jos; și apoi de acolo, de jos, S-a suit mai presus de toate cerurile, mai presus decît care alte ceruri nu mai sînt. Și nemărginita pogorîre pe care a făcut-o nu L-a oprit nicicum a Se sui la cea mai mare înălțime.¹ Deci – zice – și voi, Creștinii, dacă vă veți smeri, negreșit vă veți înălța – fiindcă pentru aceasta arată și vorbește Pavel cu de-amăruntul, ca să-i învețe pe oameni smerita-cugetare.

¹ Iar înțeleptul Fotie tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Fiindcă cel ce se suie ajunge sus fie nefiind acolo mai înainte, fie era sus de la început, dar s-a pogorît de acolo și iarăși se suie. De aceea, zicînd despre Hristos că «S-a suit», Pavel tîlmăcește cum se cuvine a înțelege aceasta, anume că Acesta nu S-a suit începînd acum a Se sui, fiindcă El era dintru început întru înălțimea dumnezeieștii vrednicii și a slavei părintești, ci se zice că S-a suit din pogorîrea pînă la iad la cuviincioasa slavă a dumnezeieștii Sale vrednicii.” Iar Teodorit zice că „cele mai de jos părți ale pămîntului” a numit moartea, căci așa zice Proorocul: „Pusu-m-ai în groapa cea mai de jos” (*Psalm 83:19*) și statul meu întru cele mai de jos ale pămîntului” (*Psalm 138:15*). (n. aut.)

Și zice că Hristos S-a suit mai presus de toate împreună cu firea Sa omenească, pentru ca să împlinească și să umple toate zidirile și toate locurile de stăpînire și de lucrarea Sa; căci cu dumnezeirea Sa umplea toate locurile mai înainte de înomenire, fiindcă El e pretutindeni și mai presus de tot, fiind nemărginit.¹ Însemnează – o, cititorule! – graiul acesta împotriva lui Pavel din Samosata și a lui Nestorie, a celor ce Îl cred pe Hristos doar om, zicînd că unul e „Fiul lui Dumnezeu” și altul „Fiul Fecioarei”. Pentru că Cel ce S-a pogorît, fiind arătat că a făcut aceasta după ce fusese sus mai înainte, S-a pogorît pe pămînt și, întrupîndu-Se și murind pe Cruce, S-a pogorît apoi și în iad; încît unul și același Fiu al lui Dumnezeu este Acela care a făcut și pogorîrea, și suirea, și nu este unul Cel care S-a pogorît, și altul Cel care S-a suit.²

11 Și Acesta a dat

Pavel a rostit zicerea „Acesta” cu vădire, ca să arate că Hristos – Care a purtat atît de mult grijă de noi, oamenii, și Care pentru dragostea noastră nu S-a ferit a Se pogorî în părțile cele mai de jos ale pămîntului – este Același Care a împărțit oamenilor și darurile, nu simplu și la întîmplare, ci întru toată înțelepciunea și pentru folos. Drept aceea, pentru ce tu, frate, te mîhnești că nu ai luat un dar mai mare și arăți întristare pentru că Hristos nu ar fi împărțit darurile Sale cu dreptate și în chip bine-cuvîntat, și prin aceasta stai împotriva Lui? Întru cea către Corinteni, Pavel zice că „Duhul cel Sfînt este Cel care împarte darurile, precum voiește” (*I Corinteni* 12:11); în *Fapte* e scris că Pavel a zis către episcopii Efeseni: „Luați aminte la sine-vă și la toată turma întru care v-a pus episcopi (adică pîndari) Duhul cel Sfînt” (*Fapte* 20:28). Întru altă parte zice că Părintele lucrează darurile: „Și pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică mai întîi Apostoli; al doilea, Prooroci; al treilea, învățători” (*I Corinteni* 12:28). Iar aici zice că Fiul împarte darurile, deci una este lucrarea celor trei Fețe ale Prea-Sfintei Treimi, precum una este și ființa Lor.

¹ Din această zicere a luat Teologul Grigorie și a zis: „Trebuia a se umple toate de slava lui Dumnezeu, fiindcă este Dumnezeu.” Luînd din zicerea aceasta și din a Teologului a zis și Marcu Idruntul, în troparul cîntării întîi a Canonului Sîmbetei celei Mari: „Ca, de la slava Ta, toate să se umple, Te-ai pogorît întru cele mai de jos ale pămîntului, că de Tine nu s-a ascuns ipostasul meu cel întru Adam.” Zice însă și Domnul, prin Moisi: „Viu sînt Eu și viu este numele Meu, și slava Domnului va umple pămîntul” (*Numeri* 14:21). Și Serafimii laudă încă, zicînd: „Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de slava Lui” (*Isaia* 6:3). (*n. aut.*)

² Iar Teodorit zice: „Nu S-a pogorît unul, și S-a suit altul, ci – ca să zic în scurt – într-un fel S-a pogorît, și într-alt fel S-a suit, căci, pogorîndu-Se fără de trup, cu trup S-a suit. Pogorîrea însă nu însemnează mutare, ci învață mărimea iconomieii, cum că Cel Prea-înalt a suferit atîta smerenie.” (*n. aut.*)

pe unii Apostoli, pe alții Prooroci,

Apostolii sînt întîi, fiindcă aceștia aveau și proorociile Proorocilor din *Noul Testament*, iar Proorocii darului acestuia nou nu aveau și darul apostoliei, și de aceea s-au pus în rînduială după Apostoli. Și erau Prooroci în noul dar, precum era Agav și Proorocii ce au venit în Antiohia, despre care este scris așa: „Întru aceste zile s-au pogorît în Antiohia Proorocii din Ierusalim” (*Fapte 11:27*).

pe alții evangheliști,

Pavel numește aici „evangheliști” fie pe cei ce scriau *Evanghelia*, fie pe cei ce binevesteau noroadale cu propovăduirea acolo unde se aflau, fără să înconjoare prin lume să propovăduiască, precum erau Prischila și Achila.¹

pe alții păstori și învățători,

Aici, îi numește „păstori” pe episcopi, pe cei ce au purtarea de grijă a bisericilor, precum erau Timotei, Tit și alții ca aceștia. Poți să-i socoți „păstori” și pe preoți, iar „învățători” pe diaconi, fiindcă aceștia aveau în biserică rînduiala cea curățitoare, precum zice Dionisie Areopagitul, că prin învățatură și prin dumnezeiescul cuvînt curățesc pe oameni.²

**12 spre desăvîrșirea sfinților la lucrul slujbei,
spre zidirea trupului lui Hristos,**

Vezi – o, cititorule! – cîtă este vrednicia Creștinului? Fiecare – zice – îl gătește pe celălalt, fiecare slujește „spre zidirea trupului lui Hristos”, adică a Bisericii. Drept aceea, de ce te mîhnești tu, Creștine, că ai luat un dar mai mic? Căci, iată, și tu lucrezi „spre gătirea sfinților”, adică spre folosul și împlinirea

¹ Unul ca acesta a fost și diaconul Filip, despre care este scris așa: „Iar a doua zi, ieșind noi, cei din prejurul lui Pavel, am venit în Chesareea și, intrînd în casa lui Filip Evanghelistul (care era din cei șapte diaconi), am rămas la dînsul” (*Fapte 21:8*). Același Pavel zice și către Timotei: „Lucrul evanghelistului fă-l” (*2 Timotei 4:6*). (*n. aut.*)

² Teodorit zice însă că Pavel îi numește „păstori” și „învățători” pe cei rînduiți prin cetăți și prin tîrguri, iar „evangheliști” pe cei ce înconjură și propovăduiesc evanghelia. Iar Evsevie al lui Pamfil zice despre evangheliști aceștia: „Din cei ce au strălucit cu darul proorocesc întru aceste vremi, a fost Codrat, împreună cu fiicele lui Filip.” Pe lîngă aceștia, se cunoșteau încă și mulți alții avînd întîia rînduială a învățaturii Apostolilor; care, ucenici fiind, zideau pe temeliiile bisericilor puse de Apostoli după dumnezeiască cuviință, prin toate locurile crescînd propovăduirea și semănînd mîntuitoarele semințe ale împărăției cerurilor în toată lumea” (cartea a treia, capitolul 37, din *Istoria Bisericească*). (*n. aut.*)

Creștinilor. Vezi însă, frate, și ia aminte, ca nu cumva – luînd darul ca să-i zidești pe frații tăi, dar zavistuiindu-i pe cei ce au daruri mai mari – din aceasta să te pierzi pe sine-ți! Apoi, mai socotește și aceasta: că, deși altul a luat un dar mai mare de la Dumnezeu pentru folosul Creștinilor, și osteneala și slujirea lui sînt mai mari, dar prin urmare și munca aceluia este mare, dacă nu va folosi bine darul ce i s-a dat. Socotește încă și într-alt chip: oare nu este patimă satanicească aceasta pe care o pătimești, adică a-l zavistui pe fratele tău ce are un dar mai mare, care gătește și zidește trupul Bisericii lui Hristos? Ci patima de acest fel este naștere a lui Antihrist și a potrivnicului lui Dumnezeu!

***13 pînă ce vom ajunge toți la unirea credinței
și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu,***

Cei ce au luat darurile – zice – se cuvine să lucreze, să ostenească și să-i zidească pe Creștini „pînă ce vom ajunge toți la unirea credinței”, adică pînă ce vom arăta cu dovadă că avem toți una și aceeași credință, nefiind osebiți după dogme și neavînd dezbinări între noi după viață și după fapte. Căci atunci se face adevărata unire a credinței și atunci Îl vom cunoaște pe Fiul lui Dumnezeu, cînd vom fi drept-slăvitori în dogme și vom păzi legătura dragostei, dragoste care este Hristos.¹

---

¹ Încă și Icumenie zice că aceasta este „cunoștința Fiului lui Dumnezeu”, a nu zice unul una, și altul alta despre El. Și, luînd din această zicere a lui Pavel, Dumnezeieștii Părinți ce au scris sfințitele liturghii – marele Vasilie, Hrisostomul și Grigorie Dialogul – cer de la Dumnezeu „unirea credinței”, pe care, tilcuind-o, înțeleptul Nicolae Cavasila, episcopul Dirahului, zice: „Și ce este «unirea credinței»? Zice: «Bărbatul cu suflet îndoit este nestatornic în toate căile sale» (Iacov 4:8), «cu suflet îndoit» numindu-l pe cel ce se îndoiește, pe cel nicidecum adevărat. Căci unul ca acesta, plecîndu-se în amîndouă părțile, nu umblă cu încredințare în nici o parte. Lucrul cel împotriva acestuia, care stă, se arată prin unire, stăruire, adevăritare, căci cel ce crede cu adevărat una știe despre lucru – sau că este, sau că nu este – iar cel ce se îndoiește se pleacă spre amîndouă și de la numire se face arătat” (capitolul 13 din *Tilcul Dumnezeieștii Liturghii*). Astfel, după tilcuirea aceasta, Pavel se roagă lui Dumnezeu ca toți Creștinii să ajungă la credința cea desăvîrșită, la cea a minunilor, care se numește „mare” și „a teoriei”, nimic îndoindu-se la cîte cer, măcar și munților dacă ar porunci să se mute într-alt loc, fiind adeveriți și deplin încredințați că toate îi sînt cu puțință celui ce crede și că Dumnezeu le poate face pe toate. Iar prin „cunoștința Fiului lui Dumnezeu”, Pavel nu înțelege aici cunoștința lui Dumnezeu ce se face prin teoria [„vederea”, *n. m.*] fapturilor și a *Dumnezeieștilor Scripturi*, căci pe aceasta pot să o aibă și cei necurați, ci cunoștința dobîndită prin strălucire dumnezeiască, cea enipostatică în inimă, cunoștința mai presus de fire a Fiului lui Dumnezeu, care se dă doar celor desăvîrșiți și cu totul curățiți de patimile trupești și sufletești, la care Apostolul se roagă să ajungă toți Creștinii. (*n. aut.*)

Întru bărbat desăvârșit, întru măsura vârstei plinirii lui Hristos.

Pavel numește „bărbat desăvârșit” și „măsură a vârstei” cunoștința cea desăvârșită a dogmelor credinței, precum și „plinire a lui Hristos” numește cunoștința și credința cea desăvârșită și întregă despre Hristos, anume: că El, fiind unul din Sfinta Treime și asemenea cu Tatăl și cu Sfântul Duh, S-a făcut om aflându-Se un ipostas în două firi, în două voini și în două lucrări; că șade împreună cu Părintele cu trupul, și cu același trup va veni să judece viii și morții și cîte alte dogme despre Hristos se înțeleg drept-zise de către sfințitele soboare și de dascălii și teologii Bisericii.¹ Însă de ce în alte părți ale trimiterilor sale Pavel numește „nedeplină” cunoștința pe care o avem despre Hristos? – căci zice: „Acum vedem ca prin oglindă și în ghicitură” (*1 Corinteni* 13:12). Acolo vorbește de cunoștința noastră neîmplinită, spre osebirea cunoștinței din veacul viitor, care va fi desăvârșită și întregă. Sau, a numit cunoștința deplină pentru statornicie și nestrămutare, căci, cînd noi nu ne strămutăm, ci ținem

---

¹ Tîlcuind zicerea aceasta, Icumenie zice: „Ca, auzind de «bărbat desăvârșit» și de «măsură a vârstei», să nu o socotești pe cea trupească, Pavel a adăugat: «a plinirii lui Hristos», ca și cum ar fi zis: «pînă ce vom ajunge în deplinătatea credinței și a cunoștinței celei cu totul împlinite a lui Hristos». Căci nu oricine se face parte a împlinirii totului, adică a trupului lui Hristos, ci doar acela care a ajuns a fi bărbat desăvârșit întru cunoștința lui Hristos și la măsura vârstei celei vrednice de deplinătatea lui Hristos.” Încă și Teologul Grigorie zice despre aceasta, în *Cuvînt la Nașterea Domnului*: „Prin toate vârstele și puterile lui Hristos să umbli fără de prihană, ca un ucenic al Lui! Curățește-te, taie-te împrejur, iar la sfîrșit răstignește-te, mori, îngroapă-te împreună cu Hristos cu osîrdie, ca să și înviezi, să te slăvești și să împărățești împreună cu El!” Căci Apostolul mărturisește aici arătat că într-adevăr nu este cu neputință, ci cu putință, a ajunge cineva la deplinătatea în Hristos. Iar că este anevoios a ajunge cineva la aceasta, mărturisește Sfîntul Macarie, cel ce a ajuns la deplinătatea ce este cu putință oamenilor, zicînd: „Și cine este cel ce a venit la măsura cea desăvârșită în vremile acestea și care a gustat și cercarea veacului acela? Căci acum n-am văzut nici un Creștin împlinit sau slobod. Căci, deși se odihnește cineva întru dar și intră în taine, în descoperiri și întru multă îndulcire a darului, totuși și păcatul stă încă în lăuntru. Aceștia însă, pentru covîrșitorul dar și pentru lumina ce este întru dînșii cu lucrarea darului, socotesc a fi slobози și desăvârșiți, greșind din neiscusință. Acum, nu am văzut pe nimeni slobod, fiindcă și eu în oarecare vreme am ajuns la măsura aceea și am văzut, înțelegînd că nu este om desăvârșit” (*Cuvîntul al 8-lea*, capitolul 5). Vezi și subînsemnarea zicerii „cîți sîntem împliniți, aceasta să cugetăm” (*Filipeni* 3:15), ca să înțelegi că, oricît de împlinit ar ajunge vreun om, se cuvine a se smeri totdeauna, socotind că este foarte departe de adevărata deplinătate. Pentru că zice pomenitul Macarie cel Mare: „De multe ori am aflat frați care zic că atîta bucurie au aflat în har, încît în cinci sau șase ani s-a uscat pofta. Dar după aceasta, cînd au socotit că s-au slobozit de dînșia, ascunsă fiind, răutatea s-a pornit asupra lor și s-au aprins de poftă, încît se mirau și ziceau: După atîta vreme, de unde s-a sculat asupra noastră o răutate atît de mare? Deci nimeni din cei întreg-înțelepți să nu cuteze a zice: Darul fiind împreună cu mine, cu totul m-am slobozit de păcat!” (*n. aut.*)

nem cu toată sîrguința și adevărarea acel puțin pe care l-am luat, atunci ne zicem „desăvîrșiți”, precum se arată și din următoarele cuvinte ale Apostolului:

14 Ca să nu mai fim prunci, învăluindu-ne și învîrtindu-ne de orice vînt al învățăturii,

Zice: Să ținem această puțină măsură a cunoștinței pe care am primit-o cu adevărate și cu statornicie, ca să nu mai fim clătinați și purtați împrejur de orice învățătură, ca niște prunci fără de minte. Fiindcă pentru aceasta s-au dat darurile, ca aceia care le-au primit să-i iconomisească și să-i folosească pe alții, pentru a nu se clinti zidirea Bisericii. Și zicînd: „să nu ne mai clătinați”, Pavel a arătat că Efesenii se clătinau mai înainte; și, vorbind la persoana întîi, Apostolul se numără și pe sine împreună cu cei ce se clătinau, ca să nu arate că-i ocărăște pe Efesenii, pentru a-i îndrepta mai cu lesnire. A zis însă că „se învăluiau” și aveau furtuni între sine-și, ca să arate în ce primejdie și tulburare se află acele suflete care nu sînt întărite și statornice în credința cea drept-slăvititoare. Și, stăruind în metafora¹ furtunii, a numit „vînturi” învățăturile oamenilor, cele osebite și amăgitoare.²

prin amăgirea oamenilor, întru viclenia lor, spre iscusința rătăcirii.

Acești învățători sînt amăgitori și mincinoși pentru că îi mută pe frații cei simpli și fără de răutate întru amăgirea lor precum voiesc. De aceea zice că noi, Creștinii, nu trebuie să ne abatem și să ne întoarcem către rătăcire. Dar cum ne abatem? Cu „viclenie către iscusința rătăcirii”, anume către ceea ce voiește meșteșugul cel amăgitor și metoda învățătorilor mincinoși, fiindcă toate cele meșteșugite de unii ca aceia nu sînt făcute pentru altceva, decît numai ca să amăgească. Și bine a adăugat zicerea „amăgirea oamenilor”, fiindcă lucrurile și învățăturile lui Dumnezeu nu au nici o amăgire.

15 Ci, adevărind în dragoste, să creștem în toate întru Dînsul, Care este capul nostru, Hristos.

Învățătorii mincinoși cei vicleni și amăgitori în cuvinte le au pe toate mincinoase și amăgitoare, și nici un lucru sănătos și adevărat nu se află întru dînsii. Iar noi, Creștinii – fiindcă adevărim cu dragostea către Dumnezeu și către aproapele și fiindcă nu avem nici o dogmă mincinoasă, neadevărată, nici nu viețuim cu fățarnicie și cu vicleșug (căci aici se vede că Pavel nu le vorbește

¹ Figură de stil rezultînd dintr-o comparație subînțeleasă. (n. m.)

² Vezi și tîlcuirea zicerii: „Să nu vă abateți la învățături străine și de multe feluri!” (Evrei 13:9). (n. aut.)

Efesenilor numai despre dogmele credinței, ci și despre viața cea îmbunătățită) – să creștem – zice – „întru Hristos” toate cele ale noastre, adică și dogmele cele drepte, și viața noastră cea îmbunătățită. Căci – Capul nostru fiind Hristos, iar noi mădulare ale Lui – sîntem datori a le potrivi cu Dînsul pe toate ale noastre, ca, în chipul acesta să nu avem nici o dogmă sau faptă nepotrivită și nevrednică de Capul nostru Hristos, ci toate să le înaintăm și să I le lipim Lui.

16 Din Care tot trupul, alcătuiindu-se și încheindu-se împreună prin toată atingerea dării, potrivit lucrării măsurate fiecăruia din mădulare, își face creșterea spre a sa zidire întru dragoste.

Întunecat și nedescoperit este cuvîntul, iar înțelegerea lui este aceasta: Precum, în trupul firesc, duhul sufletesc și curat ce se pogoară din creierii capului prin nervi (care își au rădăcina în cap, după fiziologi și doctori) nu dă simplu și la întîmplare simțirea și mișcarea mădularelor – ci după analogie și măsură, adică după puterea primitoare a fiecărui mădular, deci unui mădular îi dă mai multă simțire, iar altuia mai puțină – tot la fel și Capul nostru Hristos dă darurile Sale sufletelor noastre, suflete care sînt mădulare ale Lui. Și nu le dă simplu și la întîmplare, ci după măsura fiecărui Creștin, adică după puterea fiecărui Creștin de a le încăpea. Și astfel, tot trupul Creștinului face zidirea și creșterea sa „cu dragoste”, fiindcă în alt chip nu este cu putință să primească darea darurilor Duhului ce Se pogoară de sus, din Capul nostru cel gîndit Hristos. Duhul ne dă bine-facerea și creșterea, doar dacă nu cumva vom fi nelegați și neuniți împreună prin dragoste ca un trup. Căci – de pildă – dacă mîna s-ar despărți de trup, ea nu mai poate primi duhul cel sufletesc și simțitor care se pogoară din cap, pentru că s-a tăiat de ținerea trupului. Tot la fel și noi, Creștinii, dacă nu vom fi uniți între noi, nu putem să primim darul Sfîntului Duh, Ce se pogoară de sus, de la Capul nostru Hristos. Pentru aceasta a zis și Apostolul: „trupul, alcătuiindu-se și încheindu-se împreună”, arătînd cum se cuvine a se afla mădularele trupului, nu așezate simplu și la întîmplare, ci unite între dîsele și fiecare avîndu-și locul său cel firesc, fără a fi scoase din armonia, din așezarea și din forma lor. Deci lucrul nostru este a ne alcătui și a ne încheia împreună prin dragoste, iar însușirea Capului nostru, adică a lui Hristos, este a ne trimite nouă, celor așezați, darul Sfîntului Duh. Deci tot cuvîntul Apostolului este despre smerita-cugetare și despre unire.

Iar aceasta: „prin toată atingerea dării”, însemnează că duhul sufletesc al trupului, care se pogoară din creierii capului, se atinge și se împarte în toate mădularele trupului.¹ Deci trupul crește și se zidește pentru că curgerea duhu-

¹ Fotie tîlcuiește aceasta: „prin toată atingerea”, zicînd că mădularele nu trebuie să se unească unul cu altul, ci toate împreună, căci creșterea întregului trup se face prin unirea tuturor. Dar de

lui sufletesc se atinge de mădulare și lucrează într-însele, căci aceasta însemnează zicerea „potrivit lucrării”; sau, arată că duhul este cel care dă mădularelor lucrarea și mișcarea.

17 Deci aceasta zic și mărturisesc întru Domnul, să nu mai umblați de acum așa cum umblă celelalte neamuri întru deșertăciunea minții lor,

Înșușirea învățătorului este nu numai a sfătui, ci și a înfricoșa, făcându-L pe Dumnezeu privitor și stătător asupra ucenicilor săi. De aceea și Pavel face aici aceasta, ca dascăl al lumii, zicînd: Mărturisesc, adică vă pun martor pe Domnul, că nu am ascuns de voi nimic din cele ce se cuvenea a vă spune. Nu a zis însă: „să nu mai umblați ca mai înainte”, ca să nu-i înfrunte, ci: „să nu mai umblați precum umblă celelalte neamuri”, înțelepțindu-i și făcîndu-i a se sfii de pilda acelor. Iar „neamurile” umblă „întru deșertăciunea minții lor” din două pricini. O dată, pentru că-i cinstesc pe idoli, care sînt numiți „deșerti și fără folos”, cum zice Ieremia: „Au mers în urma celor deșarte, și s-au zădărnicit” (*Ieremia* 2:5); și iarăși: „Cele legiuite ale «neamurilor» sînt deșarte” (*Ieremia* 10:3). Și Isaia zice: „Idolii (...), pe care omul i-a făcut ca să li se închine, vor fi deșerti, ca să fie sălaş șobolanilor și liliecilor” (*Isaia* 2:20). Al doilea, pentru că cei din „neamuri” robesc patimilor și sînt pironiți către lucrurile cele zadarnice ale lumii, care de aceea se mai numesc și „deșertăciune”, fiindcă noi le folosim zădărniceste, cum zice Solomon: „Deșertăciune a deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni” (*Ecclesiastul* 1:1). Căci ele nu sînt zadarnice după firea lor, ci sînt de folos la ceva, fiind zidite de Dumnezeu ca unele „foarte bune” (*Facerea* 1:31).¹

18 întunecați cu mintea, înstrăinați de viața lui Dumnezeu,

Adică: Lumina – atît aceea a cunoștinței lui Dumnezeu, cît și aceea a vieții îmbunătățite – strălucea în lume prin zidirea și prin luminarea *Legii*, dar „nea-

---

unde se înființează atingerea și împreunarea? Din „darea” lui Hristos. Și zice că o numește „dare” pentru că, alături de celelalte faceri de bine date de Hristos trupului Său (adică Bisericii), El dă și împreunarea onora cu alții. Iar zicerea „potrivit lucrării” însemnează că Hristos nu ne dă numai iscusința spre a ne uni, ci chiar aceasta, a ne uni, este lucru al dării Lui. Și, ca să nu te lenevești tu, Creștine, auzind că Hristos ne face iscusii pentru a ne alcătui împreună și ne împreunează după lucrare, Pavel a adăugat zicerea „întru măsura fiecărui mădular”, adică: Darea și împărțirea Duhului lui Hristos se face după măsura osîrdiei fiecăruia din cei ce primesc darea. (*n. aut.*)

¹ Iar Fotie îl cuciește „întru deșertăciunea minții lor” așa, adică: „Neamurile” și slujitorii la idoli nu cugetau cele ale adevărului, nu credeau și nici nu așteptau adevărul, ci credeau și socoteau cele plăsmuite de cugetarea lor cu fantazia [„închipuirea”, *n. m.*]. Și ce bine puteau să socotească cei ce își aveau mintea întunecată? Cu adevărat, nici unul! (*n. aut.*)

murile” și-au întunecat mintea pentru că și-au îmbolnăvit ochiul sufletului cel străvăzător cu întunericul patimilor și al purtărilor de grijă lumești. Fiindcă atât patimile, cât și grijile lumii, sînt ca o curgere multă și cu anevoie de vindecă, care tulbură și acoperă ochiul minții. De aceea, cei ce aveau o asemenea curgere asupra ochilor lor erau despărțiți de „viața lui Dumnezeu”, adică de cunoștința lui Dumnezeu. Fiindcă viața sufletului cuvîntător [„rațional”, *n. m.*] este a înțelege și a cunoaște adevărul, dar, dacă el se va orbi despre adevărul acesta, după dreptate se zice că nu viază, ci că este mort, pentru că adevărul este ființa, și lumina și, prin urmare, viața minții celei cuvîntătoare.¹

pentru necunoștința ce este întru dînșii din pricina orbirii inimii lor.

O, fericite Pavele! – pentru ce prihănești „neamurile” că aveau necunoștința? Căci acela ce nu știe se cuvenea să învețe ca să știe, nu să fie defăimat. Apostolul răspunde că necunoștința „neamurilor” s-a făcut de voia lor, din pricina orbirii și a nesimțirii inimii lor. Iar nesimțirea aceasta le-a urmat la rîndul ei din necurăția vieții și din plecarea pe care o aveau spre patimi, și de aceea sînt vrednice de prihănire.² Iar zicerea „orbire” s-a luat de la piatra numită *pori*, ca astfel să se arate împietrirea și vîrtoșia nesimțirii inimii – precum s-a zis și în altă parte.

19 Aceștia, nesimțindu-și durerea, s-au dat pe sine înverșunării, spre lucrarea întru lăcomie a toată necurăția.

Vezi, frate, că nesimțirea „neamurilor” a fost din a lor alegere? Căci, „nesimțindu-și durerea” – adică trîndăvindu-se, nevrînd a osteni ca să afle binele și pe adevăratul Dumnezeu, și nedurîndu-i, nici întristîndu-se pentru pieirea lor, ci făcîndu-se nebuni și nesimțitori – așa s-au dat pe sine întru înverșunare. Pentru care scop? Ca să săvîrșească „necurăția trupului”, pe aceea avînd-o drept cugetare și lucrare de toată vremea; și să facă nu numai un fel, ci toate felurile de necurăție. Deci cum nu ar fi urmat a fi nesimțitori aceștia ce de voie s-au dat pe sine la „toată necurăția” și păcatul?! Pentru că viața necurată pricinuieste și dogme rele, și necunoștința de tot binele și fapta bună.

¹ De aceea, și Evanghelistul Ioan a zis despre Dumnezeu-Cuvîntul: „Întru Acesta era viața, și viața era lumina oamenilor” (*Ioan 1:4*), ca și cum ar fi zis că lumina cea gîndită, și cunoștința lui Dumnezeu și adevărul sînt viața oamenilor celor cuvîntători. Iar Teodorit zice că Apostolul numește „viața a lui Dumnezeu” viața petrecută întru fapte bune. (*n. aut.*)

² Iar Teodorit țilcuiește zicerea aceasta așa: „Pavel arată aici pricina fărâdelegii. Zice și Proorocul David: «Zis-a cel nebun întru inima sa: Nu este Dumnezeu! Stricatu-s-au și urți s-au făcut întru iscusința lor» (*Psalom 13:1*). Iar «orbire a inimii» a numit nesimțirea cea mai de pe urmă, căci orbirile ce se fac în trup nu au nici o simțire, pentru că se omoară desăvîrșit.” (*n. aut.*)

Deci, cînd îl vei auzi pe Apostol că zice – în capitolul 1 al celei către Romani – că „Dumnezeu i-a dat pe filosofi și pe «neamuri» întru minte neiscusită”, adu-ți aminte și de zicerea aceasta de aici și, unindu-le pe amîndouă, să înțelegi că Dumnezeu Se zice că dă întru minte neiscusită pe acei oameni care singuri s-au dat pe sine acestei minți; că adică Dumnezeu îi părăsește pe ei, de vreme ce ei înșiși s-au făcut vrednici de părăsirea lui Dumnezeu. Ci și aceasta zisă de Pavel, „întru lăcomie”, mărturisește că „neamurile” aveau nesimțirea de voia lor¹, pentru că ar fi putut să dobîndească bani și îndulciri cu măsură și cu bună-întrebuințare; dar, de vreme ce ei le-au întrebuințat pe acestea cu nemăsurare și cu rea întrebuințare, au venit întru robirea și nesimțirea oricărei bunătăți și virtuți.

20 Voi însă n-ați fost învățați așa de Hristos,

*21 dacă L-ați auzit pe El și v-ați învățat întru El,
precum este adevărul întru Iisus:*

22 a lepăda petrecerea voastră de mai înainte, pe omul cel vechi,

Zice: Așa se află „neamurile” și necredincioșii, dar voi, Creștinii, nu ați învățat așa de la Hristos, adică nu ați crezut în Hristos pentru ca să faceți asemenea fapte pîngărite și să viețuiți o asemenea viață păgînească. Și Pavel nu zice aceasta, „dacă L-ați auzit pe Hristos”, ca și cum s-ar îndoii, ci fiind prea-încredințat că L-au auzit și s-au învățat de Hristos „precum este adevărul întru Iisus”. Iar Apostolul zice acestea ca să arate că, a viețui Creștinul drept și întru fapte bune, aceasta înseamnă cu adevărat a-L învăța și a-L ști pe Hristos, fiindcă cel ce viază viață pîngărită și rea, acela nu-L cunoaște și nu-L știe pe Hristos, din pricina răutății. Despre aceasta zice același Pavel și în altă parte: „Ei mărturisesc că Îl știu pe Dumnezeu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc” (*Tit* 1:16). Iar zicerea „precum este adevărul întru Iisus” se înțelege așa: Căci cînd ați crezut, voi, Creștinii, nu v-ați tocmit cu Hristos ca să umblați întru cele rele, precum umblau păgînii. Fiindcă lucrurile lui Hristos nu sînt mincinoase și zadarnice, precum sînt ale păgînilor, ci sînt adevărate – atît după dogmele credinței, cît și după viața pe care o cere El a viețui Creștinii, ucenicii Lui. Căci păcatul este minciună, fiindcă nu are ipostas, nici sfîrșit, nici țel, ci este fără ipostas, și fără vreun sfîrșit și fără țel²; iar fapta bună este adevăr, și lucru

¹ Iar Icumenie zice că „întru lăcomie” se poate înțelege în loc de: „Neamurile” lucrau toate necurățiile trupului cu covîrșire și cu prisosință. Și Teodorit zice că, prin „lăcomie”, Apostolul a numit păcatul. (*n. aut.*)

² Despre aceasta a zis Sfîntul Grigorie al Nissei: „Păcatul este înstrăinarea de la Dumnezeu, Care este viața cea adevărată și singură” (*Cuvîntul al doilea asupra lui Evnomie*). Și iarăși: „Rău este ceea ce se află afară de alegere, care se teorisește după osebit ipostas și nu este

ipostatic și are sfârșit și țel. Și ce ați învățat întru Hristos, și care este adevărul cel după Hristos? A-l lepăda „pe omul cel vechi”, adică chipul petrecerii de mai înainte, viața cea veche și păcătoasă. Iar pentru ce se numește „om vechi”, vezi subînsemnarea capitolului 3 al epistolei către Romani, stihul 6; vezi și tâlcuirea capitolului 3 al celei către Coloseni, stihul 6, adică acesta: „dezbrăcându-vă de omul cel vechi împreună cu faptele lui”, fiind frumoasă.

care se strică după poftele înșelăciunii;

În două chipuri poți să înțelegi zicerea aceasta, iubitele. O dată că, așa cum se strică poftele trupului, tot așa se strică și nu rămîne nici „omul cel vechi”, adică cugetarea pătimasă. Dar cum se strică poftele trupului? Pentru că frumusețea trupească pe care o pofteste cineva se veștejește și se strică de boală sau de bătrînețe; încă și cugetarea și puterea acelu trup pe care o pofteste se strică și ea de asemenea, și la sfârșit amîndouă se topesc cu moartea. Căci zice David: „Întru aceeași zi vor pieri toate gîndurile lui” (*Psalm* 144). Sau, „după poftă” se înțelege în loc de: „de către poftă”, căci omul cel vechi se strică de către poftă, precum lîna se strică chiar din viermii ce se nasc dintr-însa, și fierul se mîncă de rugina pe care o naște chiar el. Fiindcă, într-adevăr, și iubirea slavei și a cinstei strică sufletul, iar de multe ori strică și trupul și îi pricinuieste moarte; la fel fac și îndulcirile trupești și bogăția lumii. Și potrivit a numit Pavel „amăgire” îndulcirea ce se naște din aceste poftă, pentru că îndulcirea lor se închipuie și pare a fi îndulcire cu fățarnicie și cu minciună, iar cu adevărat este amărăciune și moarte. Deci aceasta este amăgirea, căci pare a fi îndulcire, dar, cu adevărat și cu lucrul, este alta.¹

23 și să vă înnoiți cu duhul minții voastre,

Ca să nu socotească cineva că Pavel legiuiește un alt om, el zice aici: „să vă înnoiți”, adică: Pe același om pe care îl purtați, ce a îmbătrînit de păcat, pe

---

nimic în firea făpturilor” (*Cuvînt despre feciorie*, capitolul 12). Căci de aceea se zice păcatul „păcat”, adică „nimerire”, pentru că cei ce îl fac nu nimeresc sfârșitul și țelul dumnezeieștii fericiri pentru care s-au zidit. Zice și marele Athanasie: „Răul nu s-a făcut de către Dumnezeu, nici întru Dumnezeu, nici nu s-a făcut din început și nu are vreo ființă a sa” (*Cuvînt asupra Elinilor*). Și iarăși zice Sfîntul Grigorie al Nissei: „Lucrul ce se află întru ființă (adică întru bine) este cu adevărat. Iar dacă ceva a căzut din ființă (adică din bine), acela nu are ființă, căci ceea ce este întru răutate nu este cu adevărat; pentru că aceasta, răutatea, nu este de sine, ci neființa binelui se face răutate” (*Tîlcuire la Psalmi*). [...] (*n. aut.*)

¹ Alții însă tâlcuiesc zicerea „după poftele amăgirii” în loc de: „după poftele amăgitoare”, după tîlmăcire, așa cum, în *Cartea a patra a Împăraților*, capitolul 2, stihul 25, zice: „a trimis 50 de fii ai puterii ca să-l caute pe Ilie”, adică „fii puternici” – după cum tâlcuiește Teodorit. (*n. aut.*)

acesta să-l înnoiți și să-l faceți nou prin faptele cele bune. Drept aceea, persoana omului este aceeași, iar prefacerea lui este după chip și socotință. Dar cum, în ce chip, se face înnoirea omului cel vechi? Se face prin mijlocirea Sfântului Duh, Cel ce locuiește în mintea și în inima noastră, fiindcă Duhul cel Sfânt nu suferă fapte și lucrări vechi și păcătoase. Deci zicerea aceasta va să zică: Înnoiți-vă, Creștinilor, duhovnicește, cu mintea voastră, iar nu trupește, cu trupul.¹

24 și să vă îmbrăcați în omul cel nou,

Vezi – o, cititorule! – că omul, deci persoana, care se dezbracă și „se îmbracă”, este unul și același. Iar îmbrăcămintea – anume „vechimea” și „tinerețea”, adică răutatea și fapta bună – este osebită; căci, precum este lesne a se dezbrăca și a se îmbrăca cineva cu „îmbrăcămintea”, tot așa de lesnicios e a ne dezbrăca și de răutate și a ne îmbrăca întru fapta bună, dacă vom voi cu osîrdie. Dar pentru ce numește „om vechi” răutatea, și „om nou” fapta bună? Pentru că omul se arată din fapte: ori din răutate, ori din fapta bună; acestea îl însemnează și îl vădesc că e bun ori rău, nu mai puțin decât însușirile firii. Și vezi țilcuirea capitolului 3 al epistolei către Coloseni, stihul 6. Deci „om nou” este noul Creștin ce se botează, care e dator a fi puternic, adică a nu se birui de patimi și de diavol. El este dator să nu aibă „zbîrcituri pe obraz”, ci să fie „frumos”, adică să fie desăvârșit întru toate; și, pe lângă acestea, să fie și „sănătos”, adică că nu aibă nici o boală a păcatului, căci acestea sînt însușirile omului cel nou, pe care fiecare Creștin e dator a le avea după ce se botează.

cel zidit după Dumnezeu întru dreptate și întru cuvioșia adevărului.

Zice: Omul acesta nou, Creștinul botezat, nu s-a zidit după poftetele amăgirii, ci „după Dumnezeu”, adică s-a zidit cu o zidire întru care este Dumnezeu, prin sfința scaldătoare a Dumnezeiescului Botez, nu cu pămînt, cu apă și cu celelalte stihii, precum s-a zidit mai înainte, ci „cu dreptate și cu cuvioșie”, căci aceste fapte bune sînt alcătuirea și ființa omului cel nou, a Creștinului botezat. Deci „dreptatea” este fapta bună cea peste tot cuprinzătoare, de unde și obișnuim a-l numi „drept” pe omul ce are toate faptele bune și este neatins de nici o răutate. Pentru aceasta a zis și Domnul: „De nu va prisosi dreptatea voastră (adică fapta bună cea peste tot cuprinzătoare) mai mult decît a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor!” (Matei 5:20). Iar „cuvioșie” se numește curăția și împlinirea întregii datorii. De aceea obișnuim a numi „cuvioșie” împlinirea tuturor datoriilor și obiceiurilor ce sînt datorate morților; la fel, zicem și aceasta: „am împlinit

¹ Iar Teodorit zice: „«Duh al minții» numește pornirea minții cea duhovnicească.” Vezi și subînsemnarea zicerii; „ci să vă prefăceți cu înnoirea minții voastre” (Romani 12:2). (n. aut.)

grijile”. Dar, fiindcă și în *Testamentul Vechi* se vorbește de „dreptate”, Pavel zice: Dreptatea *Testamentului Vechi* era umbrită și închipuitoare, iar eu vă vorbesc de „dreptatea adevărului”, a evangheliei. Sau, zicerea „adevărului” e spusă spre osebirea dreptății celei întru fățarnicie și în formă. Deci Creștinul „s-a zidit”, adică s-a născut, întru botez, prin dreptate și prin cuvioșie, dar se cuvine ca el să se și îmbrace în omul cel nou, prin viața cea îmbunătățită și prin faptele cele bune. Însă când tu, cititorule, vei auzi că trebuie să se îmbrace Creștinul cu viața cea îmbunătățită, să înțelegi că nu se cuvine a se mai dezbrăca de acea viață. Pentru că *Sfânta Scriptură* obișnuiește a numi „îmbrăcare” lucrurile care nu se schimbă, precum se arată și prin această zicere psalmică: „S-au îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină” (*Psalms 108:18*), și prin aceasta: „Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină” (*Psalms 103:2*). Și noi obișnuim a zice despre un om ce nu se mai poate lepăda de împreuna-petrecere cu altul că „s-a îmbrăcat” cu acela.

25 Pentru aceea, lepădînd minciuna, graiți fiecare adevărul cu aproapele său, căci sîntem mădulare unii altora.

După ce a vorbit de obște-cuprinzător de omul cel vechi și de viața cea păcătoasă, Apostolul îl face arătat și cu răutățile cele din parte. Și, mai întîi, îi învață pe Creștini să lepede minciuna¹. Și spune pentru care pricini se cuvine a face aceasta, anume pentru că sîntem apropiați și frați unul altuia și, cea mai mare, pentru că ne sîntem „mădulare unul altuia”, ca și cum ar zice: Așa cum ochiul omului, cînd vede vreun șarpe sau vreo fiară înfricoșată și omorîtoare de oameni, nu spune piciorului minciuna că nu vede nimic, ci îndată îi dă știrea adevărată, și el fuge de aceea; sau, cînd piciorul – să zicem – calcă în vreo groapă adîncă ce nu se vede, ci este acoperită cu pămînt sau cu buruieni și cu trestii, cînd așadar piciorul calcă și cunoaște că este groapă, nu spune minciună ochiului, ci îi dă știre adevărată, ca să privească, și să afle altă cale de trecere și să se păzească; și – în scurt – așa cum fiecare mădular al omului, cînd simte vreo vătămare, o arată cu adevărat tuturor celorlalte mădulare, ca acelea să se ferească, tot la fel și noi, Creștinii, fiindcă sîntem mădulare unul altuia, nu se cuvine să spunem minciună unul altuia, ci să zicem adevărul, ca să cunoaștem binele, și să-l vînam, sau răul, și să fugim de el.

26 „Mîniați-vă, și nu greșiți!” (*Psalms 4:5*);

Mai sus, Apostolul a zis să nu mintă Creștinii, fiindcă din minciună se naște de multe ori urgie și mînie. De aceea, aici zice că bine este cu adevărat a nu

¹ Vezi și tilcuirea zicerii „Nu mințiți unul altuia!”, la capitolul 3:9 al celei către Coloseni. (n. aut.)

se mînia vreun Creștin nicidecum. Însă, fiindcă aceasta se întîmplă, Apostolul sfătuiește așa: O, Creștinilor! – dacă s-ar întîmpla să vă mîniați, măcar să nu o faceți fără măsură, și din aceasta să cădeți în păcat, ci în grabă să potoliți mînia voastră, punîndu-i ca frîu rațiunea. Și Apostolul s-a împrumutat cu zicerea aceasta de la Proorocul David. Unii zic însă că numai o singură mînie se face fără de păcat, aceea ce are cineva împotriva demonilor, a patimilor și a păcatului, și că despre această mînie ne poruncește aici dumnezeiescul Apostol.¹

soarele să nu apună întru mînia voastră!

Zice: Fraților, să nu rămînă întru voi patima mîniei în veac de multe zile, ci nici soarele să nu apună și să vă lase învrăjbiți și tulburați cu frații voștri; o dată, ca nu cumva să se arate că și-a răsărit lumina unor oameni nevrednici de lumină, și alta, ca nu cumva peste noapte să se aprindă mai mult focul mîniei și să închipuie meșteșugiri și vrăjmășii ale unuia asupra altuia.²

27 Să nu dați loc diavolului!

A ne vrăjmășui unul pe altul și a ne mînia între noi, aceasta înseamnă că „dăm loc diavolului”. Căci, atîta vreme sîntem uniți și împlețiți unul cu altul prin dragoste, nu-i este cu putință diavolului să bage între noi vreo vrăjmășie și răutate de-a lui, fiindcă nu află loc și intrare. Iar cînd află între noi vreo despărțire și loc deșert, atunci își vîră capul între noi, ca șarpele, și apoi își trage tot trupul și ne stăpînește cu totul.³ Iar Icumenie zice că „să nu dați loc diavo-

¹ Pentru aceasta a zis și marele Vasilie că „mînia este «nerv», adică vîină a sufletului, dînd acestuia curaj întru starea împotriva răutăților. Căci, dacă nu te vei mînia asupra vicleanului, nu-ți este cu putință a-l urî pe cît se cuvine. Căci mi se pare că trebuie a arăta aceeași sîrguință și către dragostea pentru fapta bună, și către ura împotriva păcatului” (*Cuvînt asupra celor ce se mînie*). (n. aut.)

² Tîlcuind aceasta, Teologul Grigorie zice: „Nu se cuvine ca mînia să petreacă toată ziua, ci este bine și lucru plăcut lui Dumnezeu să apună fără vreme lungă și întîrziere, mai înainte de apusul soarelui; fiindcă nu este fără de primejdie, mîniați fiind, a ne apune soarele dreptății. Mîncarea de acest fel nu trebuie a petrece noaptea și a se păstra pentru a doua zi” (*Cuvînt la Pasha*). Și Teodorit zice: „A dat ca măsură a mîniei măsura zilei, cînd se vede, ca nu cumva noaptea, cînd se liniștește gîndul, să întinzi boala.” (n. aut.)

³ Unii Părinți tîlcuiesc însă zicerea aceasta a Apostolului zicînd că, atunci cînd diavolul ne pune înainte vreo cugetare de rușine, sau rea, trebuie să o urîm și să-i stăm împotriva de la început și să o gonim de la noi, precum ne sfătuiește Iacov „fratele Domnului”, zicînd: „Stați împotriva diavolului, și va fugi de la voi” (*Iacov 4:7*). Și să nu vorbim cu dulceață și să ne învoim cu gîndul cel rău, nici să facem pogorămînt ca să-l lucrăm prin fapte, căci, dacă vom face așa, dăm loc diavolului. Și care este locul? Este inima noastră, întru care diavolul intră

lului” se leagă de cea zisă mai sus: „să nu apună soarele întru mînia voastră”, ca să nu se dea loc diavolului prin cugetările de noapte, și el să ne aprindă spre mai multă vrajbă asupra fraților cu care ne-am tulburat ziua. (*n. aut.*)

28 Cel ce fură să nu mai fure,

Vezi – o, cititorule! – care sînt mădulele omului celui vechi? Minciuna, mînia, pomenirea de rău, furtișagul. Însă nu zice: „cel ce fură să se pedepsească”, ci: „să înceteze de la rău”, căci pedeapsa și munca furilor este lucru al ju-

---

cînd primim punerea înainte a gîndului său și face învoire în inima noastră. Aceasta poruncește și Ecclesiastul, zicînd: „Cînd duhul (cugetul ce stăpînește, al diavolului) se va sui asupra ta, să nu-i faci loc (în inima ta)” (*Ecclesiastul* 10:4).

Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Chiril al Alexandriei, tîlcuind zicerea „atunci a intrat satana în Iuda”: „A intrat dar satana ca prin oarecare ușă pustie de deșteptarea păzitorului și deschisă lui-și, aflînd inima. Și, văzînd mintea [omului] că aceasta este fără de ușă, s-a înfierbîntat a face ceea ce voiește [satana], orice ar voi și ar socoti. Căci, la început, el vine cercînd inima celor ce-L cinstesc pe Dumnezeu, și mai întîi seamănă gînduri rele și îndulcirile pîngărite și ne întărită către tot felul de greșeli. Și mai ales către acea [patimă] cade greu, pe care ne-ar vedea că o pătimim acum. Astfel, sîntem biruți de la început.” Și, mai jos: „Și pătimim precum cîntă Psalmistul: «Mai înainte de a mă smeri, eu am greșit» (*Psalms* 118: 67), căci, mai înainte de a pătimi cu totul păcatul (adică mai înainte de a-l săvîrși), greșim cu înțelegerea gîndurilor, cinstind, și primind păcatul și prin aceasta dîndu-i loc de intrare lui satana. Închipuire și iconă a lucrului acestuia este patima vînzătorului” (tomul 4, partea a 9-a, capitolul 13).

Același Chiril – tîlcuind zicerea de mai sus a Ecclesiastului: „De se va sui asupra ta duhul celui ce stăpînește, să nu-i lași locul tău, căci vindecarea va potoli mari păcate” – zice: „Certîndu-se de la început, patimile încetează și se curmă; iar dacă ar înainta spre cele mai rele, întru totul lucrează împotriva sufletului [...]” (*Tîlcuire la Ioil*, capitolul 1, tomul 3). Iar zicerea „vindecarea va conteni păcate mari” va să spună că doctoria pe care ar lua-o cineva la începutul păcatului – neprimind în inima sa lovirea gîndurilor rele, ci urînd păcatul și întorcîndu-și fața de la dînsul – ura aceasta va opri păcatele cele mari, pentru că nu le lasă să ajungă în faptă și în lucrare și așa să se facă de moarte și mari. (Vezi și subînsemnarea zicerii „trupul poștește împotriva duhului” *Galateni* 5:17, și subînsemnarea zicerii „și înălțînd picioarele voastre” *Efeseni* 6:15). De aceea, Creștinii sînt datori a se împotrivi și a da război gîndurilor de rușine, hulitoare și rele, precum se împotrivesc și dau război lucrărilor și faptelor de rușine; și, după cum se păzesc întru cele din afară, așa să se păzească și întru cele din lăuntru. Pentru aceasta a zis marele Macarie: „Sînt unii care zic că Domnul cere de la oameni numai roadele cele arătate, iar pe cele ascunse le isprăvește Dumnezeu. Însă lucrurile nu sînt așa, ci, precum se păzește cineva în omul cel din afară, așa e dator a se nevoi să facă război împotriva gîndurilor. Căci Domnul cere de la tine să te mîinii asupra-ți, să te lupți cu mintea ta și să nu te învoiești, nici să te îndulcești cu gîndurile răutății” (*Cuvîntul al 3-lea*, capitolul 3). Zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Cel ce biruie gîndurile rele se face împărat. Și într-alt chip ne facem împărați, anume dacă vom voi să biruim gîndurile cele necuviincioase” (*Cuvîntul al treilea* la a doua epistolă către Corinteni). (*n. aut.*)

decătorilor din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], iar a înceta el de a mai fura este lucru al învățaturii lui Hristos. Unde sînt acum Novațienii – ce zic că sînt curați, dar sînt plini de toată necurația – care doboară pocăința? Ascultă-l pe Apostolul Pavel cum spune că este cu puțință a se spăla cineva de păcatul său nu numai părăsindu-l, ci săvîrșind bunătatea, căci zice mai departe:

*ci mai ales să ostenească lucrînd binele cu mîinile sale,
ca să aibă a da celui ce are trebuință.*

Fiindcă nu e destul numai a lăsa cineva păcatul, ci a și lucra fapta bună împotrivică păcatului, Pavel zice aici că furul, care mai înainte făcea răutatea furtișagului, trebuie să facă acum fapta bună a milosteniei. Și nu oricum, ci cu osteneală și cu trudă, adică cu meșteșugul și lucrarea mîinilor. Și aceea pentru două pricini. Una, ca să se chinuiască pe sine și, prin lucrarea mîinilor, să-și sfarme trupul care, din pricina nelucrării dinainte, se învășase a fura lucrurile altora și a se hrăni dintr-însele. Și a doua, ca să aibă venit al vieții îndestulat din meșteșugul și lucrarea mîinilor lui, încît să miluiască și pe alții care nu au și, în locul celor ce fura mai înainte de la alții, acum să facă bine și să dea altora. O, minune! – căci bună vreme este a striga cu glas aici – iată cum viața *Sfintei Evanghelii* face curați și Îngeri pe cei care mai înainte erau păcătoși și draci.¹

29 Din gura voastră să nu porceadă nici un cuvînt putred,

Aici, Apostolul numește „cuvînt putred” și puturos pe cel nelucrător, fără de vreme, zadarnic sau deșert, precum – de pildă – este vorba nebunească, adică glumele, șăgile și altele asemenea.² Iar cuvînt mai rău și mai puturos de-

¹ Tîlcuind zicerea, zice și Teodorit: „De vreme ce mai cu osebire nelucrarea naște păcatul furtișagului, potrivit a rînduit împotriva acesteia buna lucrare. Însă Apostolul îndeamnă a nu folosi lucrarea doar pentru pîntece, ci și pentru trebuința celor lipsiți.” (*n. aut.*)

² Ia aminte că, deși Sfințitul Teofilact zice aici că vorba nebunească și gluma sînt cuvînt zadarnic, mai cuprinzător luînd înțelegerea cuvîntului nelucrător, dacă-l luăm însă mai cu amăruntul, vorba nebunească și gluma sînt mult mai rele și pricină de mai multă osîndă decît cuvîntul deșert. Căci vorba nebunească și gluma, stricînd tăria și statornicia minții și pornindu-i spre rău pe cei ce le aud, este păcat învederat; iar cuvîntul nelucrător, adică deșert, nu este astfel. Și ascultă ce zice Vasilie cel Mare, care, întrebînd din care graiuri se judecă vorba deșertă, răspunde așa: „Îndeobște, tot graiul care nu urmează spre trebuința întru Domnul este deșert. Și atît de mare este primejdia acestui grai, încît – măcar de ar fi și bună ceea ce se zice, dar nu se economisește spre zidirea credinței – cel ce le grăiește are neprimejduire întru bunătatea graiurilor, dar Îl mîhnește pe Duhul Sfînt al lui Dumnezeu. Căci Apostolul a

cît cel putred este vorba cea de rușine, și ocară și grăirea de rău. Fiindcă avem să ne osîndim nu numai pentru faptele cele rele pe care le facem, ci și pentru cuvintele deșarte pe care le grăim – precum a zis Domnul: „Însă zic vouă: Pentru tot graiul deșert pe care l-ar grăi, oamenii vor da răspuns în ziua judecării” (*Matei* 12:36).¹

*ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință,
ca să dea dar celor ce aud.*

Adică: Noi, Creștinii, se cuvine să grăim numai cuvîntul de nevoie pricinii noastre și trebuinței pe care o avem. Iar orice cuvînt fără vreme și fără trebuință, care nu e trebuincios pricinii noastre, acela nu se cuvine să-l grăim, încît cei ce aud cuvintele noastre cele trebuincioase să ne cunoască în har; căci, cînd grăim cuvinte folositoare de suflet și mîntuitoare, cei ce ne aud ne mulțumesc, pentru că se folosesc de ele. Sau, zicerea „ca să dea har celor ce aud” însemnează că cuvîntul cel bun și folositor de suflet va face bine celor ce îl aud. Căci, precum mirul dă har și bună-mireasmă celor care se ung cu dînsul, la fel și cuvîntul dumnezeiesc și folositor dă har și bună-mireasmă duhovnicească celor ce îl aud.² Vezi, iubitele, că ceea ce-i sfătuiește Pavel totdeauna pe Creștini, aceea învață cu aceste cuvinte și acum, îndemnîndu-ne să-i zidim

---

învățat aceasta arătat, zicînd: «Din gura voastră să nu porceadă nici un cuvînt putred, ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință, ca să dea dar celor ce aud.» Și a adăugat: «Și nu-L mîhniți pe Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu, întru Care v-ați pecetluit!» Și trebuie oare a mai spune ce rău lucru este a-L mînia pe Duhul cel Sfînt?» (*Hotărîrea* 23, din cele pe scurt). Prin urmare – după sfîntul acesta – cuvîntul deșert se întîmplă uneori a fi și bun, iar vorba nebu-nească este totdeauna rea și păcat. (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că – după Vasilie cel Mare, amărîntul scriitor de lege al Sfîntului Duh – în-seși gîndurile inimii noastre și cuvintele se numesc „fapte”, mai cu lărgime înțelegîndu-se „lucrarea”. Și, tîlcuind zicerea psalmică „Cel ce a zidit îndeosebi inimile lor, Cel ce pricepe întru toate lucrurile lor” (*Psalom* 32:15), zice așa: „Numim «lucru» și cuvintele, și gîndurile și – în scurt – toată mișcarea omului. Căci, cu ce așezare ne mișcăm, spre care din două, spre plăcerea oamenilor sau spre slujirea poruncilor celor date nouă de Dumnezeu, știe doar Acela care pricepe toate lucrurile noastre. De aceea vom și da seamă pentru tot graiul deșert, și pînă la un pahar de apă rece nu vom pierde plata, pentru că «Domnul pricepe întru toate lucrurile noastre.»” (*n. aut.*)

² Așa zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Precum mirul dă har celor ce se împărtășesc de el, tot astfel și cuvîntul cel bun. Pentru aceasta zicea și oarecine: «Mir deșertat este numele Tău» (*Cîntarea cîntărilor* 1:2), căci îi face pe [cei ce-l aud] a trage din acea bună mireasmă” (*Cuvîntul* 14 la epistola către Efeseni). Și Ioan al *Scării* zice: „Precum cel ce poartă arome se vedește de bună-mireasmă chiar și nevrînd, tot așa se vedește și acela ce are Duhul Domnului, din cuvintele sale și din smerenia sa” (*Cuvîntul* 26). (*n. aut.*)

și să-i folosim pe frații noștri și, mai ales, să ne folosim pe noi înșine. Căci cel ce-i sfătuiește pe alții cele folositoare de suflet și mîntuitoare, acela mai întîi pe sine se sfătuiește și se folosește.

30 Să nu mîhniți Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu,

Zice: Căci – dacă tu, Creștine, vei grăi vreun cuvînt puturos și nevrednic de gura creștinească – nu mîhnești vreun om, ci pe Însuși Sfîntul Duh al lui Dumnezeu, de către Care ți s-a făcut bine și de către Care s-a sfințit gura ta. Și mîhnirea aceasta pe care o pricinuiеști Sfîntului Duh este un păcat foarte înfricoșat și groaznic, frate! Pentru aceasta zice Apostolul și în altă parte: „Cel ce se leapădă nu se leapădă de om, ci de Dumnezeu” (1 Tesaloniceni 4:8). Apoi, Pavel spune și ce facere de bine am primit noi, Creștinii, de la Sfîntul Duh:

întru Care v-ați pecetluit în ziua izbăvirii.

Zice: Pentru că Însuși Sfîntul Duh este Cel care ne-a pecetluit cu darul ca și cu o pecete împăratească și ne-a arătat că sîntem oi ale dumnezeieștii turme și ale staulului Său. Duhul Sfînt nu ne-a lăsat să stăm cu cei osîndiți și cu inovații urgiei lui Dumnezeu, ci ne-a pecetluit și ne-a osebit spre a fi slobozi de această urgie dumnezeiască.¹ S-a pecetluit – zice – și s-a îngrădit gura ta, Creștine, de către Duhul cel Sfînt, încît să nu grăiești nici un cuvînt nevrednic de darul Lui. Deci, nu ne rușinăm a-L mîhni pe Făcătorul nostru de bine Cel atît de mare? Deci să nu strici pecetea aceasta și dumnezeiasca îngrădire, ci zi și tu împreună cu David: „Pune, Doamne, pază gurii mele și ușa de îngrădire împrejurul buzelor mele!” (Psalm 121:3).²

31 Toată amărăciunea, și mînia, și urgia, și răcnirea și hula să se ridice de la voi împreună cu toată răutatea!

Deși a surpat mînia și cu sfaturile zise mai sus, Apostolul o smulge acum din rădăcină, pentru că amărăciunea este rădăcina și începutul mîniei și al urgiei. Căci – precum umezeala trupului, cînd se face amară și iute, se revarsă în

¹ Drept aceea, Sfîntul Teofilact îl cuiește zicerea „în ziua izbăvirii” ca fiind Ziua Judecării, de către care avem să ne izbăvim prin pecetea Sfîntului Duh. Iar Icumenie zice: „«Ziua izbăvirii» este aceea întru care am luat Sfîntul Botez, cînd ne-am și pecetluit cu Sfîntul Duh prin ungera Sfîntului Mir.” (n. aut.)

² Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Hrisostom: „De vei zice grai ocărîtor, de vei răni pe fratele tău, nu l-ai rănit pe acela, ci L-ai mîhnit pe Sfîntul Duh” (Cuvîntul 14 la epistola către Efeseni). (n. aut.)

tot trupul și-l face pe om sălbatic ca o fiară – la fel de sălbatic îl face pe el și amărăciunea.¹ Fiindcă amărăciunea este o viclenie și o amăgire a moralului, și gătire și sîrguință spre a face rău altuia. Iar mînia este o răsufare, și o căldură a sîngelui dimprejurul inimii – precum o hotărăște Vasilie cel Mare (în *Cuvînt asupra celor ce se mînie*) – și un început al urgiei. Iar urgia este ceea ce a început să năvălească spre a face răul. Și – tot după același Vasilie – urgia este o stăruitoare întristare a inimii spre răzbunare asupra acelora ce ne-au nedreptățit. Și, fiindcă urgia se stinge cu lesnire și în grabă dacă nu are răcnetele cele mari și strigările ca să o aprindă, Apostolul zice aici că încă și răcnetul și strigătul acesta mare care se naște din mînie și din urgie se cuvine să se ridice cu totul și să piară de la Creștini, încît să nu rămînă întru dînșii nici o rămășiță de urgie. Căci răcnetul și strigările cele mari sînt ca un cal, iar călărețul care șade pe calul acesta este urgia și mînia. Deci tu, Creștine, împiedică și doboară jos calul răcnetului, și negreșit vei doborî și călărețul, adică mînia și urgia. Leapădă – zice – încă și hula, adică ocară și sudalma asupra fratelui tău, ocară ce se naște din urgie și se aprinde mai mult prin răcnet.² Însă – de vreme ce sînt mulți oameni care nu zic vreo ocară întru arătare, dar în ascuns vrăjmășesc și fac rău, păzind răutatea în inima lor, nearătată, precum cîinii despre care se zice că mușcă pe furiș, fără a lătra – de aceea Apostolul a adăugat: „împreună cu toată răutatea”, zicînd că mînia și urgia se cuvine a se ridica de la Creștini împreună cu toată altă răutate, arătată și nearătată, mică și mare.

¹ De aceea, Vasilie cel Mare îi aseamănă pe oamenii cei amari și mînioși cu albina care, împungînd pe cineva cu boldul ei, îndată moare, vătămîndu-se pe sine mai mult decît pe ceilalți: „Și ultima este o vietate mică și neputincioasă care moare răzbunîndu-se. Căci înfige boldul și moare deodată cu rana. Și, pe cel împus, puțin l-a vătămat, dar pe sine-și s-a lipsit de viață. Așa este firea oamenilor și a duhurilor celor amare, făcîndu-și mai mult rău lor-și prin amărăciune, decît celor pe care i-ar împunge cu mînia lor” (tîlcuire la zicerea lui Isaia „și cu albina care este în țara Asirienilor”. *Isaia 7:19*). (n. aut.)

² Pentru aceasta sfătuiește și Vasilie cel Mare (în *Cuvînt asupra celor ce se mînie*): „Deși s-ar birui cineva de mînie și s-ar tulbura cu inima, lesne va birui patima. Dacă nu vei mușca, nerănit vei fi. Și, chiar de ai pătimi ceva cu sufletul, ține întru sine-ți mîhnirea, căci zice: «Întru mine s-a tulburat inima mea», adică patima nu a ieșit afară, ci s-a frînt în lăuntru și s-a alinat ca un val al noianurilor. Liniștește inima cînd se tulbură și se sălbăticește!” Iar dumnezeiescul Hrisostom zice așa: „Să asculte acestea mai ales femeile, care la tot lucrul strigă și răcnesc. Și, dacă voiești a te învăța prin lucruri, să nu strigi niciodată, și nu te vei mînia niciodată. Iată chipul nemînierii. Precum nu este cu puțință a se mînia cel ce nu răcnește, tot așa nu este cu puțință să nu se mînie cel ce răcnește. Drept aceea, nu e mic lucru a se învoi cineva cu aceasta, adică a-și învăța sufletul a nu striga și a nu răcni; neîngăduind răcnetul, acela taie aripile mîniei, potolind umflarea inimii” (*Cuvîntul 16* la epistola către Efeseni). Pentru aceasta, și Dimonax, întrebat fiind de oarecare ighemon cum ar putea îndrepta mai bine oștile, a răspuns că aceasta le va îndrepta, dacă va lepăda mînia. [...] (n. aut.)

32 Ci faceți-vă de folos unul altuia, îndurători, har făcînd vouă înșivă,

Fiindcă nu e destul numai a se depărta cineva de la acele rele spre a se învrednici împărăției cerurilor, ci trebuie să facă și binele – după ceea ce zice: „Abate-te de la rău, și fă binele!” (*Psalm 36:28*) – căci, dacă nu vom face binele, ne osîndim spre muncă chiar nefăcînd răul, precum este arătat de la cele cinci fecioare nebune și de la păcătoșii ce vor sta de-a stînga, care s-au osîndit nu pentru că au nedreptățit, ci pentru că nu au miluit. De aceea, după ce a poruncit să nu facă Creștinii cele rele, Pavel îi sfătuieste acum că se cuvine ca ei să și lucreze cele bune, și le spune să se facă folositori și blînzi, spre osebire de cei ce se fac sălbatici de mînie. De asemenea, să se facă și îndurători, spre osebirea amărăciunii mîniei. Și le zice „să-și facă har loru-și”, adică să fie iertători și împreună-pătimitori, iertîndu-i pe cei ce le-au greșit, spre osebirea ocăritorilor și a pomenitorilor de rău în inimă.

precum și Dumnezeu ne-a dăruit nouă în Iisus Hristos.

Fiindcă totdeauna pildele sînt mai pornitoare spre a-i pleca pe oameni, Pavel Îl aduce aici ca pildă pe Dumnezeu. Și ar fi putut zice că Dumnezeu a spus: „Dacă veți lăsa oamenilor greșelile lor, le va lăsa și vouă Părintele vostru cel ceresc” (*Matei 6:14*). Însă, fiindcă cei mai mulți nu cred lucrurile ce or să fie, pentru aceasta le aduce în mijloc pe cele trecute și zice că „Dumnezeu ne-a dăruit”, adică ne-a iertat cele greșite Lui. Însă cum ne-a iertat? „Întru Hristos”, adică cu primejdia și cu moartea Fiului Său, a lui Iisus Hristos. Iar tu, Creștine, poate dăruiești și ierți pe fratele tău, dar fără a suferi vreo primejdie; însă Dumnezeu nu te-a iertat fără de primejdia Fiului Său. Și tu ierți și faci har altuia care este frate al tău după fire și după dar, iar Dumnezeu te-a iertat pe cînd erai vrăjmaș al Lui. Vezi însă – o, cititorule! – că, în loc de a zice: „făcîndu-vă har unii altora”, dumnezeiescul Apostol a zis: „făcîndu-vă har vouă înși-vă”, ca prin aceasta să arate că, atunci cînd facem vreun har fratelui nostru, ni-l facem nouă înșine.

CAPITOLUL V

1 Deci, faceți-vă următori lui Dumnezeu, ca niște fii iubiți,

Zice: O, Creștine! – precum Stăpînul tău, Dumnezeu, te-a iubit pe tine, robul, așa și tu, robul, iubește-l pe fratele tău cel împreună-rob cu tine, și astfel te-ai făcut „următor lui Dumnezeu”, pe cît poți. Fiindcă aici nimeni nu poate afla ca pricinuire sărăcia și paguba de bani, zicînd: Dacă-l voi ierta pe fratele meu, mă păgubesc de bani! Nu, aici nu urmează o astfel de pagubă! Nu te teme, Creștine, ci iartă-l pe fratele tău, căci nu suferi vreo pagubă și cheltuială, și, în locul acestei iertări nepăgubitoare, ai cîștigat mai mult, pentru că ai urmat Dumnezeului tău. Apoi, Pavel aduce la aceasta și altă pricină, mult mai nobilă, zicînd: Voi, Creștinii, sînteți fii ai lui Dumnezeu; deci, ca niște fii iubiți ai lui Dumnezeu, sînteți datori a urma cerescului vostru Părinte. Iar fiindcă nu toți fiii lui Dumnezeu urmează Părintelui lor, Pavel a adăugat: „fii iubiți”, ca să arate că fiii iubiți urmează din fire iubitului lor Părinte.¹

2 și umblați în dragoste, precum și Hristos ne-a iubit pe noi și S-a dat pe Sine pentru noi prinos și jertfă lui Dumnezeu, întru miros de bună mireasmă.

Iată care este obiectul și pricina tuturor bunătăților: dragostea, căci, unde este dragostea, acolo nu este stricare, nu este mînie, nu este hulă și gîlceavă, ci toate acestea lipsesc și pier. Pentru aceasta a și pus aici Pavel dragostea în urma tuturor, ca pe o mai puternică. El învață însă și pricina din care ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, adică din dragoste. Deci sîntem datori a păzi dragostea, fiindcă ni s-a făcut pricinuitoare de dumnezeiasca înfiere. Căci – așa cum, fiind bolnavi și vindecîndu-ne de către vreo doctorie, cinstim numele doctoriei aceleia, pentru că ne-a folosit – tot astfel sîntem datori a cinsti și a păzi dragostea, de către care porîndu-Se, Stăpînul Hristos S-a dat pe Sine-Și pentru noi. Și – pentru că Acela S-a dat pe Sine-Și pentru vrăjmașii Săi, iar tu, Creștine, faci bine fraților și prietenilor tăi – vei urma cu adevărat Stăpînului tău Hristos abia atunci cînd vei face bine vrăjmașilor tăi. Căci atunci păzești cuvîntul pe care-l zice aici Pavel: „precum și

---

¹ Tîlcuind aceasta, zice și dumnezeiescul Hrisostom: „O minune! Ce ar fi mai fericit decît glasul acesta? Dacă ai vorbi de împărăție, sau de orice altceva, nimic nu e asemenea! Lui Dumnezeu urmezi, cu Dumnezeu te asemeni cînd ierți altuia. Fiindcă mai bine trebuie a ierta greșelile decît [datoria de] bani. Căci, de vei ierta banii, nu te asemeni cu Dumnezeu, iar de vei ierta greșelile, urmezi lui Dumnezeu “ (Cuvîntul 17 la cea către Efeseni). Iar Coresi zice că „Apostolul ne învață să fim următorii lui Dumnezeu nu după putere, ci după blîndețea, și după dragostea și – în scurt – după deplinătățile cele firești ale Lui, pe care le pune înaintea noastră spre urmare și pe care de aceea unii teologi le numesc „morale”. (n. aut.)

Hristos ne-a iubit pe noi”, anume cînd îi vei ierta pe vrăjmașii tăi și le vei face bine. Dar cînd ne facem „jertfă și miros de bună mireasmă”? Cînd vom suferi rele și vom muri pentru mîntuirea vrăjmașilor noștri, pentru că și Hristos a făcut jertfă pe cruce și S-a adus miros de bună mireasmă Părintelui Său, murind pentru noi, vrăjmașii Lui.¹ Deci aceasta este a urma noi, oamenii, lui Dumnezeu, cînd pătimim pentru dragostea vrăjmașilor noștri.

**3 Iar curvia, și toată necurăția, sau lăcomia de averi,
nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinților;**

Fiindcă patimile sufletului cele peste tot cuprinzătoare sînt două: mînia și pofta, acum, după ce a vorbit mai sus despre mînie (care este o patimă mai rea și mai cu anevoie de biruit²), Apostolul zice aici și despre poftă, care este o patimă mai puțin rea. Pentru aceasta și puitorul de *Lege Moisi*, întru cele zece porunci, a pus mai întîiuciderea – care se naște din mînie, căci a zis: „Să nu ucizi!” (*Deuteronomul* 5:17) – și a doua a pus prea-curvia, care se naște din poftă, căci a zis: „Să nu prea-curvești!” (la fel, 18). Căci, așa cum amărăciunea, răcnetul și hula sînt nașteri și odrasle ale mîniei, tot astfel și curvia, necurăția și lăcomia de averi sînt odrasle ale poftei, căci cu aceeași poftă poftim atît trupurile cele frumoase, cît și banii.³ Deci zice: Astfel de păcate – al curviei, al necurăției și al lăcomiei de averi – nici să se numească de către voi, Creștinii, adică să fiți curați chiar de înseși numirile cele goale ale acestora. Căci – așa cum zice Hrisostom – cuvintele îl aduc pe om și la fapte: „Cuvintele lucrurilor sînt căi” (*Cuvîntul* 13 la aceasta către Efeseni). Drept aceea – dacă voi, Creștinii, ați fi sfinți, precum și sînteți – sfîntă fie și limba voastră, și va fi, dacă nu va grăi astfel de cuvinte necuviincioase.⁴ Și Pavel zice mai departe:

¹ Pavel a zis aici că „Hristos S-a adus pe Sine jertfă Părintelui Său întru miros de bună mireasmă” după cuviința omenească, precum se scrie și în *Lege* despre jertfele și aducerile de roduri: „Ardere de tot este jertfa Domnului întru miros de bună mireasmă” (*Levitic* 1:9). Și a numit aceasta „miros de bună mireasmă” pentru că s-a făcut primită de Părintele și pentru că a fost jertfă duhovnicească, dulce ca o tămîie bine-primită – după Coresi. (*n. aut.*)

² Despre aceasta a zis și purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Mai anevoie de biruit sînt patimile părții mînioase a sufletului decît cele ale părții poftitoare. De aceea, și doctorie mai mare asupra acesteia s-a dat de către Domnul: porunca dragostei” (suta a doua, despre dragoste). Și – precum se vede – de aceea și Pavel, după ce a arătat mai sus isprăvile mîniei, a spus că doctoria ei e dragostea, zicînd: „Umblați întru dragoste, precum și Hristos ne-a iubit pe noi”. (*n. aut.*)

³ Iar cum că amîndouă patimile acestea, mînia și pofta, sînt cele care trag carul sufletului, vezi la subînsemnarea zicerii: „Dar acum nu eu fac acestea” (*Romani* 7:17). (*n. aut.*)

⁴ De aceea, și Dumnezeu înfricoșează să stingă de la Creștini numirea aceasta a păcatelor, și rămășița și sămînța lor, care este aducere-aminte de legătura păcatului cea îndulcitoare: „Și Mă voi scula asupra lor – zice Domnul Savaot – și voi pierde numele lor, și rămășița și sămînța”

4 și măscăriciunea, și vorba nebunească sau gluma, cele ce nu se cuvin, ci mai ales mulțumirea.

Așa cum, mai sus, Apostolul a oprit răcnetul și strigările cele mari – pentru că acestea sînt calul asupra căruia încalecă mînia, sau (mai bine zis) sînt aprindere de mînie – el oprește acum vorbele de rușine și glumele, pentru că acestea sînt aprinzătoare de curvie. Și zice: O, Creștine! – să nu grăiești glume, fiind cuvinte de rușine, și astfel vei stinge flacăra curviei. Apoi ca să nu se arate greu și cu anevoie de suferit fiindcă oprește glumele, Apostolul spune și pricina pentru care face aceasta: anume că glumele, șegile și cuvintele de rîs nu ni se cuvin și nici nu ne sînt de folos nouă, Creștinilor. Căci, așa cum meșterii și cei asemenea lor nu suferă a face altceva în afară de ceea ce folosește meșteșugului lor, tot astfel și Creștinul, fiindcă s-a făcut sfînt și curat prin credință și prin Sfîntul Botez, nu trebuie a zice nimic care nu se potrivește sfînteniei și chemării sale, fiindcă cele ce nu-i trebuie nu se cuvine nici a le grăi, nici a le numi măcar. Ci, dacă voim să zicem cuvinte, să zicem mulțumiri și slavoslovii lui Dumnezeu. Căci, dacă ne vom obișnui să mulțumim așa, ne vom aduce aminte ce eram mai înainte și ce ne-am făcut în urmă, ne vom mîhni pentru relele făcute și-L vom lăuda pe Dumnezeu că ne-a învrednicit de atîtea mari daruri. Și nu vom avea vreme a mai cugeta sau a zice altceva afară de acestea, fiindcă – după dumnezeiescul Hrisostom – vremea vieții acesteia nu este vreme de rîs și de glume, nu, ci este vreme de plîns și de nevoie. Ce faci așadar, Creștine? – zice. Diavolul umblă înconjurînd și scrișnind cu dinții împotriva ta, iar tu te joci și glumești? Și, dacă acela ce se nevoiește și se lupăta abia cu anevoie biruie pe diavolul, cum îl vei birui tu, frate, rîzînd, jucîndu-te și glumind? Fratele meu Creștin, vrei să cunoști cum este glumețul și șăgalnicul? Învață-te că – după Hrisostom – el este cel lesnicios și care se închi-puiește către toate, acela care lesne își întoarce cuvintele unde voiește, este actorul care urmează formele, cuvintele și metehnele oamenilor. Iar patima aceasta a glumirii nu este însușită Creștinilor ce cred în Hristos, Piatra cea tare, nu, ci a acelora nestatornici și neîntăriți în cugetare¹, adică a necredincioșilor și a păgînilor.

(*Isaia 4:21*). Pe care tîlcuind-o, Vasilie cel Mare zice: „Fericită stare este – și a sufletului, și a petrecerii omenești – unde nu se află nume de răutate – după Apostolul, care zice: «Iar curvia, și necurăția, sau înverșunarea nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinților». Aceasta înseamnă a nu mai fi «rămășițe», căci mulți – întorcîndu-se de la fapte rele, dar ținînd pomenirile vechilor lucrări – de multe ori înnoiesc prin acestea păcatul ce se liniștise. (*n. aut.*)

¹ Și toți glumeții și șăgalnicii păcătuiesc, însă mai mult cei ce suguiesc cu cuvinte dumnezeiești și folosesc în glume cuvintele *Sfintei Scripturi*, căci aceștia sînt vrednici să-i ardă Dumnezeu cu fulgere și cu trăsnete – precum zice dumnezeiescul Hrisostom: „Nimeni nu este mai fără

5 Căci aceasta s-o cunoașteți (adică să știți), că tot curvarul, sau necuratul sau lacomul de averi, care este un slujitor la idoli, nu are moștenire întru împărația lui Hristos și a lui Dumnezeu.
6 Nimeni să nu vă amăgească cu cuvinte deșarte,

Precum se vede, se aflau unii în Efes care ziceau că Dumnezeu i-a oprit pe oameni a zice și a face păcatele mai mici vrînd să-i îngrozească, iar nu pentru că îi va munci pentru ele. Căci – ziceau ei – ce mare greșală este a spune cineva altuia: Nebunule! – și pentru acest prea-mic cuvînt să se facă vinovat gheenei focului? – cum zice: „Și oricare va zice: Nebunule! – va fi osîndit în gheena focului” (*Matei 22*). Sau – ziceau – lacomul de averi este slujitor la idoli? Deci, pe aceștia arătîndu-i aici ghicitoarește, Apostolul zice: „Nimeni să nu vă amăgească cu cuvinte deșarte”, „cuvinte deșarte” fiind acelea care pricinuesc la o vreme oarecare har și mulțumire celor ce le aud, iar în lucruri și în fapte sînt netrebnice. De aceea le și zice Apostolul să nu se amăgească, pentru ca să arate că e amăgire și înșelăciune a face cineva har cu aceste cuvinte netrebnice. Iar că lacomul de averi este slujitor la idoli, învață-te de la *Sfînta Evanghelie*, căci Domnul a zis: „Nu puteți sluji la doi domni, adică lui Dumnezeu și lui Mamona”¹ (*Matei 6:24*). Deci, cel ce este lacom de averi, acela se desparte de Dumnezeu și slujește banilor și avuțiilor; așadar, cum nu este lacomul de averi slujitor la idoli? Iar dacă zici că lacomul de averi nu a înălțat idol simțit aurului, nici nu s-a închinat lui simțitor, ce este din aceasta? Iată, înțelepții Elinilor mărturiseau că se închinau idolilor. Și ziceau că se închină Afroditei

---

de rușine decît glumețul, a cărui gură nu e plină de har, ci de durere. Căci unde nu este încă boala aceasta?! Acum a intrat și în Biserică, acum s-a atins și de *Scripturi*! S-a întîmplat la unii din cei ce se făleau pentru cunoștință, (...) care, punîndu-se blidul înainte, ziceau: «Apucați, copii, nu cumva să se mînie pîntecele!» Iar alții zic iarăși: «Vai ție, lui Mamona, și celui ce nu te are pe tine!» Și multe ca acestea necuviincioase a adăugat gluma, care nu sînt oare vrednice de fulgere?” (*Cuvîntul 31* la cea către Efeseni). Și Ioan Carpatinul zice: „Nimic nu pierde fața bună mai mult decît gluma, jocul și vorba deșartă” (capitolul 20 din *Filocalie*). Iar dumnezeiescul Nil zice acest înfricoșat cuvînt: „Zici: «Am ocărit în șagă!» Drept aceea, suferă munca veșnică șuguinđ și luînd peste picior și, răsפîndindu-te, du-te în focul cel veșnic!” – ceea ce va să spună că cei ce zic șăgi, șuguinđ vor merge în iad. Despre glumă, și noi am vorbit pe larg în cuvîntul al șaptelea al *Hristoitiei* Creștinilor, alcătuită de noi de curînd. (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom îl cuiește că „Mamona” este aurul și banii, iar Vasilie cel Mare zice că este tot ce e de prisos, mai mult decît trebuie. Iar dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului (în cuvîntul la evanghelia bogatului și a lui Lazăr) zice: „Mamona nedreptății este tot ce e de prisos, peste trebuință, și care nu se dă celor ce au trebuință. Iar Hristos l-a numit pe Mamona «domn și stăpîn» nu pentru firea lui, ci pentru ticăloșia celor supuși lui. Tot așa, și Pavel a numit pîntecele «dumnezeu» al celor robiți pîntecelui. Așa îl cuiește aceasta dumnezeiescul Hrisostom.” (*n. aut.*)

și lui Zeus, care sînt patimi, Afrodita a curviei și a celorlalte patimi trupești, iar Jupiter al mîniei, al luptei și al pomenirii de rău. De aceea, și lacomul de averi, ca unul ce cinstește și se închină patimei lăcomiei de averi, este închinător la idoli.¹ Dar cineva ar putea zice că lacomul de averi nu junghie oi și nu le jertfește lăcomiei de averi. El însă junghie oameni și suflete cuvântătoare, ceea ce este un rău mai cumplit. Într-adevăr, Elinii se închinau fapturilor lui Dumnezeu, iar lacomul de avuții se închină fapturii sale, fiindcă Dumnezeu nu a făcut lăcomia de averi, ci nesațiul oamenilor a aflat aceasta. Și socotesc că Pavel a luat cuvîntul acesta de la David, dar întorcînd înțelegerea lui. Căci David zice: „Idolii «neamurilor» sînt argint și aur” (*Psalm 113:15*), iar Pavel, după înțelepciunea sa cea mare, a întors zicerea și a zis că argintul și aurul sînt idoli, deci și cel ce cinstește argintul și aurul este negreșit și slujitor la idoli.

căci pentru acestea vine urgia lui Dumnezeu asupra fiilor nesupunerii.

Zice: „Pentru acestea” – adică pentru curvie, necurăție și lăcomie și pentru cuvintele de acest fel ale amăgitorilor – „vine urgia lui Dumnezeu peste fiii nesupunerii”, „fii ai nesupunerii” numindu-i pe cei foarte nesupuși, și pe cei ce nu cred în Dumnezeu și pe cei ce dogmatizează unele ca acestea.²

7 Deci nu vă faceți părtași ai lor, căci oarecînd erați întuneric, iar acum lumină întru Domnul.

Zice: Ci voi – Creștinii, ucenicii lui Hristos – nu vă împărtășiți cu unii ca aceștia, fii ai nesupunerii. Apoi, aducîndu-le aminte de răutatea și de viața avută mai înainte, zice: Fraților, gîndiți-vă ce erați mai înainte și ce sînteți acum, că de la întunericul necunoștinței și al răutății ați venit la lumina cunoș-

¹ Aici, se potrivesc cuvintele marelui Athanasie: „Unii dintre ai noștri au zis de multe ori: Unde este goana spre a mărturisi? Mărturisește cu conștiința ta, mori păcatului, omoară-ți mădularele cele de pe pămînt, și te faci mucenic de voie. Acolo, Mucenicii erau luptați de către împărați și stăpînitori: și tu îl ai pe potrivnicul tău, pe diavolul, pe împăratul păcatului și stăpînitorul demonilor. Căci, cel ce vorbește patimilor și se îndeletnicește în îndulciri, s-a lepădat de Iisus și se închină idolului, căci are întru sine idolul Afroditei, adică îndulcirea cea pîngărită a trupului. Și, iarăși, cel ce se biruie de urgie și de mînie, și nu taie de la sine îndulcirea aceasta, s-a lepădat de Iisus și are ca dumnezeu al lui pe Zeus, căci s-a supus urgiei, care este idolul îndrăcirii. La fel, altul – fiind iubitor de argint și zgîrcit, închizîndu-și îndurările sale și nemiluiind pe aproapele – s-a lepădat de Iisus și slujește idolilor, avîndu-l întru sine pe idolul Mercur, și cinstește zidirea mai mult decît pe Ziditorul.” Iar tîlcuind zicerea „cînd veți vedea urciunea pustiirii stînd în locul cel sfînt” (*Matei 24:15*), purtătorul de Dumnezeu Maxim zice: „«Loc sfînt» și locaș al lui Dumnezeu este mintea omului, întru care demonii, pustiind sufletul prin gîndurile cele pătimase, au așezat idolul păcatului” (la șirul tîlcuirii lui Matei). (*n. aut.*)

² Vezi tîlcuirea zicerii acesteia la *Coloseni*, capitolul 3:6, și la subînsemnarea ei. (*n. aut.*)

tinței de Dumnezeu și a faptei bune. Fiindcă mai înainte erați întuneric vădit, atît după dogme și după credință, cît și după fapte și după viață; iar acum sînteți lumină vădită, pentru că L-ați cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, Care este lumină, și faceți faptele luminii. Însă aceasta s-a făcut vouă nu din a voastră bunătate, ci „întru Domnul”, adică prin darul Domnului. Deci nu sînteți îndatorați a vă împărtăși cu fiii nesupunerii, asupra cărora vine urgia lui Dumnezeu, pentru că întru o vreme și voi erați vrednici de această urgie a lui Dumnezeu, dar acum nu mai sînteți așa; de aceea, să nu vă întoarceți iar la întuneric, făcîndu-vă vrednici de urgia lui Dumnezeu.

8 *Umblați ca fii ai luminii!*

Adică, precum cele ce se află în lumină umblă cu chip cinstit și cu bună regulă, pentru că se văd de toți, așa se cuvine să umblați și voi, Creștinii, care vă aflați în lumina cunoștinței și a adevăratei credințe și sînteți priviți de toți.¹ Sau – mai bine zis – cu cuvintele acestea, Apostolul sfătuiește ca noi, Creștinii, să fim lumină necredincioșilor. Căci cel ce este fiu și naștere a luminii, negreșit este lumină și el și, precum lumina, trebuie să-i lumineze și pe alții și să mustre faptele lor cele rele.

9 *Căci rodul Duhului e întru toată bunătatea, și dreptatea și adevărul,*

Cu cuvintele acestea, ca și cum ar tălmăci ce este „fiul luminii” de care a pomenit mai sus, Apostolul zice că el este acel Creștin ce are întru sine „rodurile Sfîntului Duh”. Căci Duhul cel Sfînt nu rodește în Creștini urgie, necurăție și lăcomie de avuții, de care a vorbit mai înainte, ci cele împotriva acestora, adică: „bănătatea”, care este împotriva amărăciunii și a urgiei; „dreptatea”, care este împotriva lăcomiei de averi; și „adevăr”, care este împotriva îndulcirii mincinoase, necurăției și a păcatului trupesc. Și zice că Sfîntul Duh rodește întru Creștini „toată bunătatea”, adică bunătatea către toți oamenii, nu numai către prietenii cei răi, ci chiar către străinii vrăjmași.

¹ Iar Coresi zice: „Păcatul este «întuneric» pentru că urăște lumina și întunecă mintea. Căci păcatul se naște din «tatăl întunericului», adică din «diavolul». Și, dimpotrivă, fapta bună și binele este «lumină», pentru că luminează mintea și se naște dintru înfîia lumină a lui Dumnezeu. De aceea, cel îmbunătățit iubește lumina, și vine la lumină și se vede lumină de către toți. Pentru aceasta a zis Domnul: «Și aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume, și oamenii au iubit mai mult întunericul decît lumina, căci faptele lor erau rele. Căci tot cel ce face cele pîngărite urăște lumina și nu vine către lumină, ca să nu se vădească faptele lui; iar cel ce face adevărul vine către lumină, ca să se arate că faptele lui sînt lucrute întru Dumnezeu» (Ioan 3:19).” Iar Teodorit zice: „Fiindcă i-a numit pe ei «lumină», iar adevărata lumină S-a numit Domnul, acum îi numește «fii ai luminii».» (n. aut.)

10 cercînd ce este bine-plăcut Domnului.

A cerca și a judeca cineva „ce este bine-plăcut Domnului” este lucru al celor împliniți și al celor ce au deslușire duhovnicească. Iar a voi și a face cele ce nu plac Domnului, cum sînt patimile pe care le-a înșirat Apostolul mai sus, aceasta este însușire a minții celei neîmplinite și nealese.

11 Și să nu vă împărtășiți cu faptele cele neroditoare ale întunericii, ci mai ales să le înfrunțați.¹

12 Căci cele ce se fac întru ascuns de către dînșii, rușine este a le și zice.

Faptele cele întunecate și păcătoase sînt fără de rod, căci altceva nu rodesc decît moarte și rușine celor ce le fac. De aceea, Apostolul zice că Creștinii nu se cuvine a se împărtăși cu niște lucruri întunecate ca acestea, ci „mai ales să le înfrunte”, adică să-i pedepsească și să-i înțeleptească pe cei ce le fac. Dar atunci cum zice Apostolul aceasta, într-alt loc: „Să nu judecați mai înainte de vreme!” (1 Corinteni 4:5)? Și cum de a zis Domnul: „Nu judecați!” (Matei 7:1) – în loc de: „nu osîndiți”? La aceasta, răspundem: Una este înfruntarea, și alta osîndirea; căci înfruntarea se face spre îndreptarea celui ce a greșit, iar osîndirea se face doar pentru prihănirea și batjocura fratelui ce a păcătuit, nu pentru îndreptarea lui. Și, de altfel, zisa aceasta a Domnului: „Nu judecați!”, a zis-o pentru păcatele cele prea-mici, acest lucru fiind arătat de la ce zice după aceea: „De ce vezi

¹ Fotie tîlcuiește așa zicerea „iar mai bine să le înfrunțați”: „Înfrunțați-le cu asemănarea vieții voastre luminate, căci faptele voastre bune vor vădi faptele întunecate ale păcătoșilor chiar fără a grăi și a arăta cu cuvîntul.” Sau, și așa: Înfrunțați – zice – faptele întunecate ale acelor cu viața voastră strălucită și îmbunătățită, și nu așteptați ca aceia să le arate; pentru că aceia, deși fac fapte de rușine, cunoscîndu-și însă multa lor rușinare, se rușinează și nu le arată. Iar dacă le veți arăta voi, aceia le vor prihăni și se vor ocări pe sine că sînt păcătoși, această ocărire de sine și prihănire a lor-și făcîndu-li-se început de pocăință. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Nil: „Începutul mîntuirii este osîndirea de sine”, iar pocăința îi aduce la rîndul ei spre lucrarea faptei bune, care este lumină și pricinuitoare a luminii ce va să fie.

De aceea, se cuvine ca și Creștinii ce păcătuiesc să primească muștrările ce le-ar face lor învătătorii și alți Creștini. Pentru că înfrunțările și muștrările frățești sînt doctorii ale păcatului lor și ale mîntuirii sufletelor lor. Iar cel ce își întoarce fața ca să nu fie musrat de alții, acela se întoarce totodată și despre mîntuirea sa. Pentru aceasta a zis Sfîntul Ioan al Scării: „Dacă cineva s-a întors pe sine despre musrare, fie ea dreaptă sau nedreaptă, acela s-a lepădat de mîntuirea sa. Iar dacă cineva primește muștrarea cu durere, sau chiar fără durere, în grabă va dobîndi vindecarea rănilor sale, adică lăsarea greșelilor” (Cuvîntul 4, despre ascultare). Iar căci Creștinii nu se cuvine să-i mustre cu patimă și cu mîndrie, ci cu dragoste și cu smerenie, pe frații lor ce păcătuiesc, mărturisește Însuși Dumnezeu, zicînd: „Cu muștrare vei muștra pe aproapele tău, și nu vei dobîndi păcat pentru aceasta” (Levitic 19:17). Și Solomon zice: „Cel ce muștră căile omului va avea haruri mai mult decît cel ce face har cu limba” (Pilde 28:23). Vezi și în *Hristoitia* noastră cea alcătuită din nou cum se cuvine a se face muștrarea către frați. (n. aut.)

așchia din ochiul fratelui tău?” (*Matei 7:3*), adică păcatele lui cele mici. Iar aici, Pavel arată ghicitoarește că în Efes se făceau păcate atât de mari și atât de rușinate, încât, pentru multa lor rușinare, nu era chip a le arăta nici cu cuvîntul.¹

13 Iar toate cele vădite, de lumină se arată,

După ce a zis: Voi, Creștinii, sînteți lumină, iar lumina arată în chip firesc cele ce sînt în lăuntru în tunică, Apostolul zice aici așa: Dacă sînteți îmbunătățiți și dacă aveți fapte luminate, cei ce lucrează fapte rele nu se pot ascunde de voi. Căci – precum atunci cînd arde făclia, furul nu cutează a intra în casă – la fel, cînd strălucește lumina faptei voastre bune, se vădesc cei ce fac faptele cele de rușine și întunecate. Însă și într-alt chip se vădesc aceia, cînd se muștră de cuvintele voastre ce se fac către dînșii spre îndreptare.

căci tot ce se arată lumină este.

Așa cum rana, cînd este acoperită și nu se vede, nu primește nici o vindecare, tot astfel și păcatul, fiind ascuns, se face cu toată slobozenia; iar cînd se vedește, se face lumină nu însuși păcatul, ci cel ce face păcatul.² Căci, cînd îl vei muștra pe cel ce păcătuiește, și el se va pocăi pentru muștrarea ce i-ai făcut și va lua iertare, atunci nu înseamnă că ai curățit păcatul acesta și ai făcut lumină în tunică lui de mai înainte? Așa, cu adevărat, l-ai curățit și lumină l-ai făcut!³ Însă aceasta se înțelege și într-alt chip, anume că viața Creștinilor, fiindcă este curată și nu are

¹ Unii socotesc însă că Apostolul zice aici acestea pentru Nicolaiteni, care făceau atîtea fapte de rușine, încît se rușinează cineva a le spune și a le scrie, precum zice despre acestea Sfîntul Apostol Iuda (în epistola sa sobornicească) și dumnezeiescul Epifanie (în însemnările sale despre eresuri). (*n. aut.*)

² Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Precum rana care – cîtă vreme e încuibată și petrece într-adînc, fiind acoperită pe deasupra – nu dobîndește nici o purtare de grijă, tot așa și păcatul se cutează cu multă slobozenie cîtă vreme se ascunde; iar cînd se arată, se face lumină, nu însuși păcatul (căci cum s-ar lumina el?), ci acela care îl lucrează” (*Cuvîntul 18* la aceasta către Efeseni). Și dumnezeiescul Ioan al *Scării* zice că bubele ce se biruiesc nu vor spori spre mai rău. Și iarăși: „Sufletul, înțelegîndu-se cu mărturisirea, e oprit de către aceasta ca de un frîu, spre a nu păcătui, căci pe cele nemărturisite le lucrăm fără sfială, ca întru întuneric” (*Cuvîntul 4*, despre ascultare). (*n. aut.*)

³ Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom zice că Dumnezeu i-a pus pe Creștini în lume ca să fie „învățători”, și „lumină”, și „aluat dospit” și „sare” necredincioșilor și păgînilor, ca să-i întoarcă pe aceștia la viața lor cea bună, la credință și la viața îmbunătățită. Pentru aceasta are să și ceară Dumnezeu de la fiecare Creștin nu numai a sa mîntuire, ci și mîntuirea altora: „Fiindcă Dumnezeu voiește să fie Creștinul «învățător», și «aluat», și «lumină» și «sare». Dar ce este «lumina»? Viața care strălucește, neavînd nimic întunecat. Iar nici «lumina», nici «aluatul», nici «sarea» nu sînt de trebuință aceluia însuși, ci arată folosul altora. Astfel, nu ni se cere numai folosul nostru, ci și al altora” (*Cuvîntul 52* la Ioan). (*n. aut.*)

nici o faptă întunecată, este prin urmare și lumină și se arată la toți. Pentru că nimic nu poate ascunde curata și neprihănită credință și faptă bună, iar faptele ce se ascund se ascund pentru că sînt rele și, prin urmare, vrednice de întuneric și ascundere. Iar acestea se cuvine a le muștra și a le arăta cineva, ca să se îndrepteze.

**14 Pentru aceasta zice: „Scoală-te, cel ce dormi,
și te scoală din morți”, și va lumina asupra ta Hristos.**

Aici, Pavel îl numește „adormit” și „mort” pe Creștinul ce se află în păcate, pentru că cel păcătos este cu adevărat împruțit, precum și mortul este împruțit, nemișcat și nelucrător. La fel, și cel ce doarme este nemișcat, și de aceea vede visuri și își nălucește unele în loc de altele, amăgite, și idoli fără ipostas. Iar cînd păcătosul se va scula din păcat, atunci și Hristos „luminează”, adică strălucește, asupra lui, precum și soarele strălucește asupra aceluia ce se scoală din somn. Iar cîntă vreme se află întru păcat, păcătosul urăște lumina și nu voiește să vină la dînsa. Însă dumnezeiescul Apostol zice acestea nu numai pentru cei necredincioși, care dorm întru întunericul necinstirii de Dumnezeu, ci și pentru credincioșii Creștini care dorm întru întunericul păcatului. Cel păcătos se osebește însă de cel mort, fiindcă mulți păcătoși dorm întru păcat, însă nu laudă păcatul și nu-i apără pe cei ce îl fac, și se poate zice că „dorm”. Aceștia se deșteaptă și se scoală din păcat curînd, și către ei se potrivește cuvîntul acesta al Apostolului: „Scoală-te, cel ce dormi!” Iar alții fac păcatul și-i apără încă pe cei ce păcătuiesc, puțînd a se numi „morți”, căci cu anevoie se întorc la bine și la pocăință. Însă, și la aceștia, Hristos, fiind Viața, strigă să se scoale și să se pocăiască, zicînd: „Scoală-te din morți!” – fiindcă firea cea schimbătoare a oamenilor nu se cuvine a se deznădăjdui niciodată.¹

**15 Drept aceea, socotiți cum să umblați cu pază,
nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți,**

Apostolul oprește de la Creștini amărăciunea și mînia și cu cuvintele acestea, ca și cum le-ar zice: Voi, Creștinii, sînteți ca niște oi în mijlocul lupilor,

¹ În *Amfilohia* (întrebarea 172), înțeleptul Fotie spune că Apostolul a luat zicerea aceasta dintru cele ascunse ale Proorocului Ieremia, care, în vremea Apostolilor, se păstrau, iar acum nu se mai află. Căci Pavel spune: „pentru aceasta zice” și celelalte, dar în *Sfînta Scriptură* nu se află o asemenea zicere; însă poate că Apostolul, ca un iscusit întru *Scripturi*, a luat-o din vreo parte a *Scripturii* care acum nu se află – cum am zis și despre zicerea „ci precum este scris, pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit” (în capitolul 2, stihul 9, al celei dintîi către Corinteni). Iar „somn” – după Coresi – este păcatul, că doarme păcătosul. De asemenea, păcatul este și „moarte”, și de aceea păcătosul este „mort”, asemănîndu-se cu mortul Lazăr, către care Hristos strigă darul Său deșteptător: „Lazăre, scoală-te din morți și vino afară!” Vezi și ce zice Teodorit în subînsemnarea la zicerea „fiecare din voi are psalm” (*1 Corinteni* 14:26). (*n. aut.*)

precum a zis Domnul: „Iată, vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor” (*Matei* 10:16). Și – zice – mulți din cei necredincioși se vor arăta asupra voastră sălbatici ca niște lupi, deci luați aminte a nu le da vreo pricină de vrajbă și de ură. Și, în afară de credință, să nu-i prihăniți întru altceva, ci să le dați încă toată cinstea, arătându-le supunere. Fiindcă, unde nu se vatămă credința, acolo să nu vă mîniați, ci să vă arătați blînzi și fără de răutate ca niște porumbei care nu se mînie asupra celor ce le iau puii. Că aceasta este însușirea înțelepciunii Creștinului: a se păzi neprins de nici o patimă și neprihănit și a nu se răzbuna asupra nici unui om.

16 răscumpărînd vremea,

Cu aceste cuvinte, Apostolul nu ne învață pe noi, Creștinii, a fi cu multe fețe și a ne preface după vreme. Ba! – ci ne învață că vremea vieții acesteia nu este a noastră – noi fiind străini, nemernici, în lumea aceasta – zicîndu-ne: O, Creștinilor! – nu căutați cinste și slavă în viața aceasta, nici nu vă răzbunați asupra celui ce vă păgubește, ci suferiți tot necazul și necinstea cu mulțumire. Și, cu răbdarea voastră, cumpărați vremea, și, oricîte cer necredincioșii și păgînii de la voi, dați-le, afară numai de credință. Și – așa cum, cînd auzim că un bogat, văzîndu-i pe tîlhari că vin asupra lui ca să-l ucidă, își dă toată bogăția ca să-și scape viața, atunci zicem că omul acela s-a răscumpărat cu bogăția sa – tot astfel și voi, toți Creștinii, dați necredincioșilor banii voștri și averile voastre, numai ca să scăpați capitalul, adică să răscumpărați cu acestea drept-slăvitoarea voastră credință. Căci de aceea poruncește Apostolul, în altă parte, să plătească Creștinii toate birurile și dajdiile la cei necredincioși, numai ca să-și păzească credința: „Dați tuturor datoriile: celui cu birul, birul; celui cu dajdia, dajdia” (*Romani* 13:7).¹ (Vezi și tîlcuirea zicerii „răscumpărînd vremea”, de la capitolul 4 al celei către Coloseni, stih 5.)

¹ Într-adevăr, fericiți sînt Creștinii care își dau cu mulțumire dările la cei necredincioși, atît cele ce se numesc „de cap”, cît și celelalte biruri și havale. Și de două ori fericiți sînt acei Creștini care dau orice le-ar cere necredincioșii și care, neavînd chip, cad în datorie și plătesc dobînzi prea-grele, numai și numai ca să-și păzească drept-slăvitoarea lor credință. Și de trei ori fericiți sînt Creștinii care, pe lîngă că se lipsesc de toate avuțiile, mai suferă cu mulțumire încă și beilicuri [muncă silită pentru un bei turc, *n. m.*], bătăi, legături, închideri și toate celelalte rele pricinuite de către cei de altă credință. Cu adevărat, aceștia se vor învrednici după moarte a locui în cer în locașuri luminate și prea-frumoase și au să se bucure în veacul veacului cu o bucurie negrăită. Iar că aceasta e adevărată, iată, spre mîngîierea Creștinilor ce se tiranizează și rău pătinesc, scriu aici vedenia acelui Preacuvios, înainte-văzător și dumnezeiesc Acachie, cel ce s-a nevoit în schitul Cavsocalivia. Astfel, rugîndu-se oarecînd lui Dumnezeu, Cuviosul acesta a venit întru uimire și a văzut ca un bărbat minunat, care l-a apucat de mînă și l-a dus într-un cîmp atît de mare, încît marginea lui nu se vedea, plin de palate și de case fru-

căci zilele rele sînt.

Aici, Pavel nu prihănește firea și ființa zilelor, pentru că ființa și firea zilelor sînt poate lumina, ceasurile și minutele care se cuprind într-însele; și ce răutate este în lumină, în ceasuri și în minute? Negreșit, nici una! Așadar, Apostolul nu prihănește aici zilele ca fiind rele și nepriiicioase, ci pare a prihăni zilele pentru răutățile și păcatele ce se fac într-însele, precum și noi obișnuim să zicem: O, ce zi rea am petrecut astăzi! – prihănind ziua pentru relele suferite într-înșa de la oamenii cei răi, nu de la Dumnezeu. Deci pentru aceasta se numesc „rele” zilele, pentru oamenii cei răi care stăpînesc într-însele.¹

17 Drept aceea, nu fiți neînțelepți, ci înțelegeți care este voia Domnului!

Zice: Fiindcă zilele vieții acesteia au oameni răi, voi, Creștinii, nu fiți neînțelepți², ci, ca niște înțelepți și pricepători, siliți-vă să nu dați vreun prilej oamenilor celor răi. Pentru că aceasta este „voia” lui Dumnezeu, ca, împreună cu credința voastră, să vă păziți și pe voi înșivă neprihăniți și neprinși de nici o patimă și păcat.

18 Și nu vă îmbătați de vin,

Apostolul oprește și cu cuvîntul acesta de la Creștini mînia și urgia, precum le-a oprit mai sus cu multe cuvinte. Fiindcă, bîndu-se mult, vinul îi face mînioși pe oameni. Pentru aceasta a zis și Moisi: „Mînie de balaur este vinul lor și mînie de aspidă nevindecată” (*Deuteronomul* 52:33). Și Sirah zice: „Beția înmulțește mînia celui nebun” (*Sirah* 31:35). Căci vinul mult îi face obraznici și ocărîtori pe cei ce îl beau, și de aceea a zis Solomon: „Neînfrînat este vinul și ocărîtoare beția” (*Pilde* 20:1). Și este arătat că Apostolul osîndește aici nemăsurata și covîrșitoarea băutură a vinului, iar nu vinul însuși, fiindcă nu a zis: Creștinilor, să nu beți vin! – ci: „să nu vă îmbătați”, cum zice și Proorocul Agheu: „Ați băut, și nu spre beție” (*Agheu* 1:6). Iar beția se naște din

---

moase, însă deșerte de oameni. Și, mirîndu-se el pentru aceasta, l-a întrebă pe cel ce îl povățuia: „Pentru ce sînt deșerte palatele acestea?” Iar acela i-a răspuns, zicînd: „Locul acesta și palatele acestea sînt gătite ca, după învierea cea de obște, să locuiască într-însele Creștinii care plătesc Turcilor haraci și alte dări și care suferă cu mulțumire pentru Hristos atîtea rele pătими.” Drept aceea, Cuviosul i-a chemat îndată pe frații ce erau cu dînsul și le-a zis: „Dacă aveți bani, mergeți și plătiți haraciul, ca și noi să ne facem părtași cu Creștinii ce plătesc!” Și așa le-a povestit cu amăruntul vedenia pe care o văzuse. (*n. aut.*)

¹ Vezi despre aceasta la tîlcuirea epistolei a doua către Timotei, capitolul 3, stih 1. (*n. aut.*)

² Iar pentru ce zice Pavel, în altă parte, a nu se face Creștinii înțelepți de sine-și, vezi la cea către Romani, capitolul 12:16. (*n. aut.*)

multa băutură a vinului¹, pentru că băutura măsurată și puțină a vinului pricinuieste chiar sănătate trupului (precum însuși Pavel zice, scriind lui Timotei așa: „Folosește puțin vin pentru stomacul tău și pentru deseale tale boli” (*1 Timotei* 5:23)). Și nu numai sănătate pricinuieste vinul bîndu-se puțin, ci și veselie și bucurie în inimă, precum zice David: „Și vinul veselește inima omului

¹ De aceea, și Proorocul Ioil sfătuiește să plîngă cei ce beau mult vin și se îmbată, pentru multele rele pricinuite de beție: „Deșteptați-vă, cei ce vă îmbătați de vin, și plîngeți, cei ce beți vinul!” (capitolul 1:5). Și Amos îi jelește pe cei ce beau vinul cel strecurat, zicînd : „Vai celor ce beau vinul cel strecurat!” (capitolul 6:6). Iar Sirah zice: „Amărăciune a sufletului e vinul cel mult” (capitolul 31:34); și iarăși: „Nu te îmbărbăta întru vin, căci pe mulți i-a pierdut!” (capitolul 39, stih 29). Și Isaia adaugă vaiul pentru cei ce beau mult vin, zicînd: „Vai celor ce se scoală dimineața și vinează băuturile cele bețive, cei ce rămîn pînă seara, căci vinul îi va arde pe dînșii” (capitolul 5:11). Tîlcuind aceasta, marele Vasilie zice: „Partea aceasta a proorociei cuprinde tîlcuirea zicerii apostolești «căci bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu» (*1 Corinteni* 10:6). Iar «băutură bețivă» este toată băutura ce poate pricinui beție. (...) [Și] «vinul îi va arde pe dînșii», căci focul din vin, ajungînd în trup, se face aprindere a săgeților înfocate ale vrăjmașului, căci vinul înecă cugetarea și mintea și aprinde poftele și îndulcirile ca un unt-de-lemn. Drept aceea, această zicere, că «vinul îi va arde pe ei», înțelegem că înseamnă nu numai pofta de a bea, ci și cealaltă aprindere a trupului” (*Tîlcuire la Isaia*, vedenia a cincea). Isaia zice și în altă parte; „Vai celor puternici ai voștri care beau vinul și silnicilor ce dreg băuturile cele bețive!” (*Isaia* 5:22). Pentru aceasta și Domnul poruncește, zicînd: „Luați aminte însă de sine-vă, nu cîndva să se îngreueze inima voastră în benchetuiri, în beții și în îngrijări lumești, și fără de veste să vină asupra voastră ziua aceea” (*Luca* 21:34). Și iarăși zice Isaia că vinul cel mult naște în minte multe amăgiri și-i înghite pe cei ce-l beau: „Aceștia sînt amăgiți de vin, s-au înghițit pentru vin” (capitolul 28:7). Și nu naște numai relele de mai sus, ci-i și sărăcește pe ucenicii beției. Pentru aceasta a zis Solomon că „tot bețivul va sărăci” (*Pilde* 23:21); și iarăși: „Spini odrăslesc în mîna bețivului” (*Pilde* 26:9). Și Sirah zice: „Lucrătorul bețiv nu se va îmbogăți” (capitolul 10:1). Și mai ales dacă femeia este bețivă, aceasta este urgia cea mai mare, căci „mujerea bețivă este mare urgie” (*Sirah* 27:9). Și ia aminte că beția este de trei feluri. Este beție care se face din multa băutură a vinului, precum zice aici Apostolul și precum mărturisesc toate zicerile pe care le-am adus. Este beție care se face din patimi și din multa mulțime a păcatelor, despre care zice Isaia: „Vai cununii ocării (...), cei ce se îmbată fără de vin” (*Isaia* 28:1); și iarăși acesta zice despre Ierusalim: „Ascultă, cea smerită, care te îmbeți fără de vin” (*Isaia* 51:21). Pentru aceasta zice și Vasilie cel Mare: „Cel stăpînit de vreo patimă a sufletului, prinzîndu-se ca întru o beție de amețeala ce se face întru dînsul de către patimă, se zice că «bea vin și își drege lui-și băutură bețivă.»” Și iarăși zice: „Grea beție este iubirea de slavă și iubirea de argint! Grea îmbătare este zavistia; grea, fățarnicia și grăirea de rău asupra aproapelui, întru care îmbătîndu-se sufletul, se uită înțelepciunea. Căci nimic nu tulbură atît de mult teoriile [„vederile”, *n. m.*] înțelepciunii, precum patima aceasta” (tîlcuire la capitolul 5 din *Isaia*). [A treia] este beția ce se face din multă iubire, și din dragostea și darurile lui Dumnezeu, care pricinuieste trezvie trupului și întreagă-înțelepciune, despre care zice mireasa ce cîntă: „Mîncăți, frații mei, și beți și îmbătați-vă, fraților” (*Cîntarea Cîntărilor* 5:2). (*n. aut.*)

(*Psalm 103:15*). Și fiul lui David, Solomon, scrie în *Pildele* sale așa: „Dați beție (adică revărsare și bunuri) celor ce sînt întru întristări și vin celor ce sînt în chinuri, ca să uite sărăcia și să nu-și mai aducă aminte de dureri” (*Pilde 33:6*). Pentru că puțin vin topește asprimile și așezarea tristă a sufletului și gonește norul mîhnirii. De aceea a și făcut Dumnezeu trupurile oamenilor cu măsură să se îndestuleze cu puține mîncări și băuturi, ca astfel să ne învețe că nu ne-a făcut pentru viața aceasta – ca să mîncăm și să bem nemăsurat, ca vietățile cele necuvîntătoare – ci ne-a făcut potriviți să dobîndim cealaltă viață.

întru care este desfrînarea,

Adică: Din multa băătură a vinului urmează stricăciune și pieire, fiindcă vinul mult nu mîntuiește și nu pricinuieste sănătate, ci strică și omoară nu numai trupul, ci și sufletul, și aceasta este „desfrînarea”.¹ Sau, Pavel numește aici „desfrînare” ceea ce se numește de către cei simpli „neastîmpărare” în patimile trupești, pentru că din beție se naște neastîmpărarea și înverșunarea. Pentru aceasta a zis Vasilie cel Mare: „Cei bețivi fac schimbările firii, adică cea femeiască în bărbătească, iar întru cea femeiască căutînd-o pe cea bărbătească” (*Cuvîntul întîi despre postire*). Vezi și tîlcuirea zicerii „nu întru benchetuiiri și în beții, nu în curvii și în înverșunări” (*Romani 13:13*).

***19 ci umpleți-vă de Duhul vorbind între voi în psalmi,
în laude și în cîntări duhovnicești, lăudînd
și cîntînd întru inimile voastre Domnului,***

Zice: Creștine, voiești să te bucuri și să te vesteleşti? Fugi de a-ți umple pîntecele de vin, și iubește a-ți umple sufletul de Duh Sfînt! Și aceasta se va face ție dacă te vei învăța să cînți, pentru că cei ce cîntă cîntări duhovnicești se umplu de Duh Sfînt², precum, dimpotrivă, se umplu de duh demonic și necurat

¹ Pentru aceasta a zis Vasilie cel Mare: „Beția este maica răutății, împotrivirea faptei bune: pe cel viteaz, îl arată fricos; pe cel întreg-înțelept, înverșunat; dreptatea nu o știe, înțelepciunea o omoară; căci, precum apa este potrivnică focului, tot așa nemăsurarea vinului stinge rațiunea. (...) Cei ce se îmbată își pierd sufletul ca și cum ar fi împunși de toate întinăciunile. [Apoi] beția strică nu numai deprinderea trupului, strechiindu-l asupra înverșunărilor cu covîrșirea îndulcirilor, dar chiar mărimea lui o face umedă și curgătoare și îl topește de puterea cea viețuitoare” (*Cuvînt asupra bețivilor*). (n. aut.)

² În acest chip s-a umplut de Duhul Sfînt și a proorocit și Proorocul Elisei, auzindu-l pe cel ce cînta, căci așa este scris: „Acum însă, chemați-mi un cîntăreț! Și dacă a început acela a cînta, s-a atins mîna Domnului de Elisei. Și acesta a zis: Așa grăiește Domnul (...)” (*Cartea a patra a Împărașilor*, capitolul 3:15, 16). Tîlcuind aceasta, Teodorit zice: „Leviții foloseau dulcea cîntare duhovnicească a lui David. Dintru aceștia a poruncit Proorocul a fi chemat unul și, cîntînd acela, darul Duhului însemna ce trebuia să se facă.” Și Hrisostom zice: „Curăția Proo-

acea care cîntă cîntece satanice¹. Și Apostolul ne sfătuiește să cîntăm întru „inimile” noastre [din două pricini]. O dată, ca să arate că nu se cuvine să cîntăm numai cu gura, ci și cu mintea și cu inima. Și, a doua, ca să ne învețe să cîntăm cu înțelegere și cu luare-aminte, pentru că doar cel ce ia aminte la cuvintele duhovnicești ale cîntării cîntă cu inima sa. Vezi însă, iubitule, că – după ce a curățit sufletul Creștinilor de amărăciune, de urgie și de celelalte patimi despre care a zis mai sus, și după ce i-a făcut pe Creștini îndurători și împreună-pătimitori către frații lor – Apostolul îi îndeamnă să se umple de Duhul Sfînt, fiindcă Duhul Sfînt nu doar vine în om, ci umple toată inima omului. De aceea, trebuie ca inima ce va primi darul cel bogat al Sfîntului Duh să se curețe mai întîi. Și, dacă darul acesta al Duhului se va afla cu îmbelșugare întru noi, atunci ne va fi lesnicioasă și dobîndirea celorlalte fapte bune.

**20 mulțumind totdeauna pentru toate, întru numele
Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu-Părintele.**

Zice: Frații mei, mulțumiți lui Dumnezeu-Părintele totdeauna, nu numai cînd vă aflați în odihnă, în sănătate și în buna-norocire, ci și cînd sînteți în necaz, în boală și în nenorocire. Și nu mulțumiți numai pentru bunătățile pe care le primiți, ci și pentru cele întristătoare și – în scurt – pentru cele ce nu știți cum sînt, fiindcă, prin toate cîte ne vin, ni se face bine de la Dumnezeu, măcar că nu cunoaștem cum și în ce chip ni se face binele.² Se

---

rocului era de ajuns a chema Duhul cel Sfînt. Atunci, pentru ce zice: «Dați-mi bărbatul care știe să cînte!» Nu pentru ca Duhul să Se veselească prin cîntare, ci pentru ca mintea Proorocului, cîntînd acela, să se înnoiască și să se facă vrednică de venirea Sfîntului Duh. Pentru aceasta cheamă Duhul, ca să arate că El nu S-a tras de dulceața cîntării, ci de sufletul ce s-a deșteptat de aceasta; Duhul nu venea la cel ce cînta, ci la acela ce auzea.” (n. aut.)

¹ De aceea, toți Sfinții Apostoli îi opresc pe Creștini să cînte cîntece păgînești și curvești, ca nu cumva, în loc de a intra în inima lor Duhul cel Sfînt, să intre duh demonic și curvesc. Căci așa zic în *Așezămintele* lor: „Nici în zilele Duminicii, cele ale veseliiilor, nu vă dăm a grăi ori a face ceva necinstit, căci zice undeva *Scriptura*: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!» Veseliile voastre trebuie să se facă cu frică și cu cutremur, căci Creștinul cel credincios nu e slobod a zice nici cîntare păgînească, nici cîntece curvești, fiindcă i se va întîmpla ca, prin cîntare, să pomenească numele cele demonice ale idolilor și, în locul Sfîntului Duh, să intre într-însul duhul cel viclean” (cartea a cincea, capitolul 10, din *Așezăminte*). Iar că nu se cuvine a cînta Creștinii din organe [„instrumente”, n. m.] și din gură, am spus noi pe larg în cuvîntul al doilea din *Hristoitia*. Vezi și subînsemnarea zicerii „întru inimile voastre Domnului” (*Coloseni* 3:16), frumoasă fiind și de nevoie. (n. aut.)

² Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom obișnuia a zice totdeauna, la toate cîte îi veneau, acest grai vrednic de pomenire: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate!” (epistola a 11-a către Olimpiada). Și marele Grigorie al Tirului zicea aceasta, urmînd dumnezeiescului Hrisostom. (n. aut.)

cuvine să-I mulțumim lui Dumnezeu-Părintele, dar „întru numele Domnului”, adică rostind numele cel dulce al Domnului Hristos, Fiul lui Dumnezeu, al lui Iisus, Care – și cu lucrul, și cu numele – e mijlocitor al tuturor bunătăților pe care le luăm și chiar al mulțumirii pe care o aducem lui Dumnezeu-Părintele.¹

21 *Supuneți-vă unul altuia întru frica de Dumnezeu!*

Iată, Apostolul rînduiește și aici dragostea, pentru că din dragoste se naște și a avea supunere unul către altul nu pentru vreun lucru lumesc și scop omenesc, ci pentru frica de Dumnezeu. Căci cei ce se supun unul altuia pentru Dumnezeu și pentru frica de Dumnezeu nu se vor sminti și nu se vor osebi între dînșii niciodată, avînd ca legătură puternică ce îi ține dragostea cea după Dumnezeu, căci zice: „Pace multă este celor ce iubesc numele Tău, și nu este întru dînșii sminteală” (*Psalm 118*). (n. aut.)

22 *Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului,*

Marele Pavel nu poartă grijă pentru nuntă și pentru Creștinii căsătoriți oricum și la întîmplare, fiindcă și Dumnezeu a purtat grijă pentru nuntă cu covîșire dintru început. Pentru că – împreună cu Adam, cel întîi zidit – a unit-o pe Eva, sora lui, ori – mai bine zis – fiica și trupul lui. Iar după ce neamul oamenilor s-a înmulțit, a întins nunta și la oamenii ce erau mai depărtați după neam și nu a lăsat ca dragostea trupească să fie strîmtorată numai pînă la rudenii, ci întreaga viață a oamenilor să se întărească prin nuntă și prin căsătorie. Așadar, pentru toate acestea poartă grijă aici Apostolul, adică pentru căsătoriile Creștinilor, și zice ca femeile să se supună bărbaților lor. Căci, cînd bărbații au unire și dragoste cu femeile lor, negreșit fiii lor se hrănesc bine și cu frica lui Dumnezeu, robii și roabele petrec cu bună rînduială și toate lucrurile casei și ale familiei se bine-norocesc. Ci și megieșii (vecinii) și prietenii lor au parte cu dînșii.

Dar de ce a zis Pavel aici ca femeile să se supună bărbaților lor ca și cum s-ar supune Domnului, de vreme ce Domnul a zis: „Dacă cineva vine către Mine, și nu va urî pe tatăl său, și pe maica sa și pe femeia și pe copiii săi, nu poate fi ucenicul Meu?” (*Luca 14:26*). Așadar, dacă se cuvine ca femeile să se supună bărbaților lor „ca Domnului”, cum zice Domnul ca femeile să se despartă de bărba-

¹ Pentru aceasta, și dumnezeieștii Părinți ce se numesc „trezviți” au legiuit ca și ucenicii lor, și mireni, să se roage zicînd această scurtă rugăciune, numită „monologhison” (adică dintr-un cuvînt), uneori cu gura și mai multă vreme cu mintea și cu inima, adică: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” (n. aut.)

ții lor pentru Domnul? La aceasta, răspundem că acest „ca” pe care îl zice aici Pavel nu arată totdeauna și negreșit asemănare de cinste și potrivire neschimbabilă, ci zice ca femeile să se supună bărbaților lor cunoscând că prin această supunere slujesc și se supun Domnului. Fiindcă, deși nu s-ar supune femeile pentru bărbații lor, măcar pentru Domnul trebuie a li se supune. Căci, dacă cel ce stă împotriva stăpînitorilor din afară [din afara Bisericii, *n. m.*] stă chiar împotriva poruncii Domnului – Cel ce i-a rînduit pe acei stăpînitori, precum zice același Pavel (*Romani* 13:2) – cu mult mai vîrtos stă împotriva poruncii lui Dumnezeu muierea ce nu se supune bărbatului. Și, dimpotrivă, femeia ce se supune bărbatului său se supune însuși Domnului, Cel care a rînduit nunta.

23 căci bărbatul este cap al femeii, precum și Hristos este cap al Bisericii, și Acesta este mîntuitorul trupului Său.

Aici, Apostolul întărește de la silogisme omenești că femeile se cuvine să se supună bărbaților lor. Și pune ca pricină și prilej al iubirii bărbaților cu femeile lor aceasta, anume că bărbatul are rînduială de stăpînitor și purtător de grijă al femeii, căci zice: Bărbatul este „cap” al femeii și mîntuitor al ei. Iar femeia are rînduială de supus către bărbatul său, căci ea este „trup” care se supune „capului”. Iar bărbatul este „cap” și mîntuitor al „trupului” său, adică al femeii sale, la fel cum și Hristos, fiind „cap ai Bisericii”, „trupul Său”, poartă de grijă pentru dînsa și o mîntuiește. Așadar, cum să nu fie dator „trupul” (adică femeia) a se supune „capului” său (adică bărbatului său), care îi poartă de grijă și o mîntuiește?

24 Ci, precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru toate.

Din aceste cuvinte, înțelegem mai curat ce a zis Apostolul mai sus, adică: „femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului”. Căci – de vreme ce femeile sînt datoare a se supune bărbaților precum și Biserica se supune lui Hristos, iar Biserica cuprinde și femei – atunci femeia este datoare a se supune bărbatului precum lui Hristos. Dar pentru ce lucruri poruncește Apostolul să se supună femeile bărbaților lor „întru toate”? Oare se cuvine a li se supune cînd bărbații le îndeamnă la necredință? Să nu fie! Pentru că Pavel nu vorbește aici despre bărbați necredincioși și păgîni, ci despre cei Creștini și credincioși, către care și scria.¹

¹ Însemnăm aici că femeile nu se cuvine să se supună bărbaților cînd ei le îndeamnă spre necredință, cînd le îndeamnă să facă vreo faptă și lucrare afară de fire și afară de poruncile lui Hristos. Căci întru acestea trebuie să se împotrivescă bărbaților lor și să nu-i asculte nicide-

**25 Bărbați, iubiți-le pe femeile voastre precum și Hristos
a iubit Biserica și S-a dat pe Sine-Și pentru dînsa,**

Văzut-ai, Creștine, cum Pavel a îndemnat-o și a silit-o pe femeie să se supună bărbatului său cu aceeași măsură și rînduială cu care se supune Biserica lui Hristos? Ascultă însă și cum îl îndeamnă aici și îl silește pe bărbat să-și iubească femeia și să nu se poarte cu dînsa ca un domn și stăpînitor. Și zice: Bărbaților, iubiți-le pe femeile voastre! Cu ce măsură? Cu aceea cu care Hristos a iubit Biserica. Și – zice – purtați de grijă pentru femeile voastre precum Hristos poartă grijă de Biserică și, dacă trebuința ar cere să pătimiți ceva sau chiar să muriți pentru femeile voastre, să nu vă apărați! Pentru că, pătimind acestea, o faceți pentru femeile voastre care vă iubesc și păzesc cinstea și întreaga-înțelepciune, iar Hristos a suferit și moarte de cruce pentru Biserică, ce era prea-curvă mai înainte, căci îi cinstea pe idoli și iubea demonii și păcatele, iar pe El Îl ura. Și mai zice: Așa cum Hristos, fără ocări și îngroziri, a tras la dragostea Sa Biserica, ce își întoarcea fața de către El, tot astfel și voi, bărbații, dacă le veți vedea pe femeile voastre că se întorc de către voi și vă urăsc, siliți-vă a le trage spre dragostea voastră cu multă dragoste și purtare de grijă. Și, dacă ați pătimi vreun rău pentru femeile voastre, să nu le ocăriți pentru aceasta, căci nici Hristos, suferind atîtea pătimiri și moarte de cruce pentru Biserică, nu a ocărit-o pentru aceasta.

26 ca să o sfințească, curățind-o cu baia apei în cuvînt,

Hristos – zice – nu s-a îngreșat de Biserică, aceea care mai înainte era prea-curvă, necurată și slută. La fel și tu, bărbatul, nu te îngreșoasă de femeia ta, măcar de ar fi slută și prea-grozavă. Iar că și Biserica era grozavă, ascultă ce a zis pentru dînsa Pavel mai sus: „căci, mai demult erați întuneric” (*Efeseni* 5:8). Și ce este mai negru și mai slut decît întunericul? Despre grozăvia ei de mai înainte zicea Biserica și în *Cîntarea Cîntărilor*: „Neagră sînt eu” (capitolul 1:4). Mai înainte, Biserica era roabă răutății, adică diavolului, și ce este mai necurat decît răutatea și decît diavolul? Mai înainte, Biserica era nesupusă, fără de minte și hulitoare, și ce este mai fără de minte decît patimile acestea? Cu toate acestea, Hristos, pentru Biserica aceasta atît de grozavă, fără de minte și necurată, S-a dat pe Sine-Și morții și a curățit-o cu „scăldătoarea apei”, adică cu Sfîntul Botez și cu cuvîntul. Cu care? Cu numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, întru care ne botezăm.

---

cum; pentru că, dacă îi vor asculta și vor păcătui, se vor munci și ele împreună cu bărbații lor. Vezi și subînsemnarea zicerii: „Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri precum se cuvine întru Domnul” (*Coloseni* 3:18). (n. aut.)

27 ca s-o înfățișeze Sie-Și Biserică slăvită,

Zice: Hristos S-a dat pe Sine pentru Biserică ca să o înfățișeze Lui-Și nu doar curată, ci slăvită și strălucită. Deci, precum Hristos S-a făcut pricinuitor Bisericii de toate bunătățile, așa și tu, bărbate, fă-te femeii tale pricinuitor de tot binele. Și, precum Hristos a purtat grijă pentru frumsețea sufletească a Bisericii, așa și tu, bărbate, să nu te îngrijești cum să fie femeia ta frumoasă la trup, ci cum să fie frumoasă cu sufletul. Și cu lesnire o vei face frumoasă la suflet, dacă îi vei îndrepta năravurile, dacă o vei învăța să păzească poruncile Domnului, dacă o vei deprinde a se împodobi cu fapte bune, și nu cu haine frumoase și cu podoabe zadarnice și dacă o vei înfățișa pe ea strălucită și slăvită cu sufletul, atât înaintea ta, cât și înaintea lui Dumnezeu.

**neavînd întinăciune, sau zbîrcitură sau ceva din cele ca acestea,
ci să fie sfîntă și neprihănită.**

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată patimile sufletului, căci „întinăciuni” și spurcăciuni sînt patimile cele noi și de iertat (pe care cu lesnire le poate spăla cineva), pentru că pricinuesc sufletului slujenie și netrebnesc frumusețea lui. Iar „zbîrciturile” sînt patimile ce se învechesc în suflet, precum zbîrciturile obrazului se pricinuesc din vechime și din bătrînețe, și ele fac sufletul necurat, fiindcă se curățesc cu anevoie. Deci aceste patimi avea Biserica, dar Sfîntul Botez le-a curățit pe toate și a făcut sufletele oamenilor sfînte și frumoase. Însă și al doilea botez, adică pocăința și lacrimile, curăță sufletul de toate și îl fac frumos și cu totul frumos. Deci, bărbate, sîrguiește-te în chip asemănător a o curăți pe femeia ta de toată spurcăciunea păcatului, cu sfaturile tale și cu pilda cea bună a vieții tale.

28 Așa sînt datori bărbații a-și iubi pe femeile lor, ca pe trupurile lor.

Pilda pe care o aduce aici Apostolul – adică de a-și iubi bărbații femeile precum își iubesc trupurile lor – nu o zice ca pe o pildă mai mare și mai puternică spre a-i îndupleca. Pentru că pilda de mai sus – anume că se cuvine ca bărbații să-și iubească femeile precum Hristos iubește Biserica – este încă mai mare și mai puternică decît aceasta, fiindcă Hristos iubește Biserica mai mult decît își iubesc bărbații trupurile și femeile. Dar Pavel a adus pilda aceasta ca pe una mai apropiată și mai arătată, căci – că să nu poată zice cineva că Hristos era Dumnezeu, și de aceea S-a dat pe Sine-Și morții pentru dragostea de Biserică – Pavel zice aici că bărbații sînt siliți a-și iubi la fel femeile. Fiindcă ei sînt datori a le iubi, adică dragostea pentru femeile lor nu este după dar, ci

după datorie și nevoie. Pentru ce? Pentru că femeia este trup al bărbatului: în-tîi, pentru că din început s-a făcut din trupul bărbatului, și al doilea pentru că s-a făcut un trup cu dînsa prin amestecare, căci zice: „vor fi amîndoi un trup” (*Facerea* 2:24). Deci Pavel a folosit mai sus pilda Domnului cu Biserica nu numai pentru ca bărbatul să-și iubească femeia, ci și pentru ca el să o îndrepte și să o facă frumoasă la suflet cu faptele cele bune, ca să fie – zice – sfîntă și neprihănită. Iar pilda aceasta a trupului o spune pentru a arăta numai cum se cuvine a-și iubi bărbatul femeia, și nu pentru altceva.

Cel ce-și iubește femeia pe sine se iubește.

**29 Căci nimeni nu și-a urît trupul său vreodată,
ci îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica,**

Zice: Precum orice om face trupului său toată purtarea de grijă și-i dă dragoste și ocrotire covârșitoare, așa și tu, bărbate, ești dator să arăți toată purtarea de grijă și dragostea pentru femeia ta. Iar Pavel aduce și la aceasta ca pildă pe Hristos și pe Biserică, ca să arate că Hristos ne-a iubit precum Și-a iubit „trupul” Său, adică Biserica.

30 căci sîntem mădulare ale trupului Lui,

Adică: Noi, Creștinii care credem în Hristos și ne numim „Biserică” a lui Hristos, avem curăție și apropiere către El.

din carnea Lui și din oasele Lui.

Zice: Noi, Creștinii, sîntem din „carnea” și din „oasele” lui Hristos, căci, precum Eva s-a făcut din trupul lui Adam, așa și Hristos S-a făcut din firea noastră, a Bisericii Sale. Și cîtă înrudire i s-a făcut atunci lui Adam cu Eva, atîta I s-a făcut și acum lui Hristos cu noi, cu Biserica Sa. Noi, Creștinii, sîntem din „carnea” lui Hristos și din „oasele” Lui și în alt chip: 1) căci, precum Hristos S-a născut fără sămînță bărbătească, de la Sfîntul Duh, tît așa și noi ne-am născut prin Sfîntul Duh în scaldătoarea Sfîntului Botez; și 2) pentru că, împărtaşindu-ne cu trupul și sîngele Domnului, ne schimbăm întru acelea și ne facem de un trup cu Hristos. Și – ca să zicem în scurt – Pavel spune că sîntem din „carnea” și „oasele” lui Hristos pentru nemărginita și covârșitoarea unire și apropiere pe care o avem cu El. Pentru că Hristos ne-a împărtaşit cu trupul și cu sîngele Său și după ceea ce se vede, și după ceea ce se înțelege, căci El S-a făcut pricinuitor a ne plăsmui noi a doua oară, duhovnicește, prin Sfîntul Botez, precum și Adam s-a făcut pricinuitor (materialicește) al facerii Evei.

31 De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe maica sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi amîndoi un trup (Facerea 2:24; Matei 19:5).

Iată și altă pricină și dreptate ca bărbatul să-și iubească femeia, anume pentru că bărbatul îi lasă pe înșiși născătorii săi și se unește cu femeia sa. Și nu a zis că „locuiește împreună”, ci că „se lipește” cu femeia sa, ca, prin zicerea aceasta, să arate nedespărțita unire a bărbatului cu soția sa. Iar marele Hrisostom spune că zicerea „un trup” se ia și simplu, anume că bărbatul și femeia se fac un trup prin amestecare, dar că arată și altă înțelegere, mai adîncă, anume că bărbatul și femeia se împreună amîndoi ca să săvîrșească un trup născînd un copil.

32 Taina aceasta mare este; eu însă vorbesc de Hristos și de Biserică.

Zice: Adică Moisi a arătat un lucru mare și minunat zicînd în cartea *Facerii* că bărbatul îi va lăsa pe născătorii săi și se va lipi de femeia sa. Căci cu adevărat este lucru tainic și ascuns minții a lăsa omul pe cei ce l-au născut, și au ostentit a-l crește și a-l hrăni și i-a făcut bine dîndu-i ființa, și chiar cu voia lor merge și se lipește de o femeie pe care n-a văzut-o niciodată și care nu i-a făcut nici un bine. Cu adevărat, mare taină este aceasta! Și Pavel zice: Aceasta se ia și se înțelege de către mine „despre Hristos și despre Biserică”, fiindcă s-a zis de către Adam și de Moisi în chip proorocesc pentru Hristos. Căci și Hristos L-a lăsat pe Părintele Său ceresc – nu cu mutare din loc, ci cu pogorîrea în firea omenească – și a venit la „mireasă”, la Biserica cea din „neamuri”, care nu-L cunoscuse pe Dumnezeu, și S-a făcut cu dînsa un duh prin botez, fiindcă: „Cel ce se lipește de Domnul un duh este” – după același Pavel (*1 Corinteni* 6:16).¹ Deci cum prihănesc unii nunta, zicînd că ar fi rea, de vreme ce Pavel a adus-o pe ea spre pilda tainei celei după Hristos și o numește „taină”? Cu adevărat, răii aceștia o prihănesc rău și fără de lege.²

33 Astfel și voi, fiecare să-și iubească femeia ca pe sine-și,

Zice: Însă, măcar că eu am înțeles alegoric și duhovnicește cuvintele proorocești de mai sus ale lui Adam și ale lui Moisi despre Hristos și Biserică, to-

¹ Pentru aceasta scrie și marele Macarie, zicînd: „Înduplecă-te, frate, lui Dumnezeu, Cel ce te povățuiește. Să se împărtășească sufletul tău cu Dumnezeu precum se împărtășește mireasa cu mirele ei, căci zice: «taina aceasta mare este», iar eu vorbesc de Hristos și de sufletul cel fără de prihană” (*Cuvîntul* 38 al sutei a cincea). (*n. aut.*)

² Unii ca aceștia au fost Maniheii, Satornii și Evstațienii. Și vezi la subînsemnarea zicerii: „care opresc a se căsători” (*1 Timotei* 4:3). Pentru aceasta, și sinodul din Gangra îi anatematizează, prin Canonul I. (*n. aut.*)

tuși, după slovă, ele s-au zis și despre bărbat și femeie. Căci alegoria duhovnicească nu surpă înțelegerea după slovă și legătura trupească ce se cuvine să o aibă bărbatul cu femeia sa, căci fiecare bărbat este dator a o iubi și a o ocroti pe femeia sa precum se iubește și se ocrotește pe sine. Și să nu-mi zici tu, bărbate: Femeia mea are cutare și cutare meteahnă și de aceea nu o vreau. Pentru că, așa cum tu, avînd vreo meteahnă în trup – cînd mîna ta este ciuntă, sau piciorul șchiop, sau ochiul încrucișat, sau tot trupul tău are vreo vătămare – nu tai de la trupul tău mădularul acela, ci mai ales și mai mult porți grijă ca să-l vindeci, tot la fel nu se cuvine să o desparți pe femeia ta dacă are vreo meteahnă și vătămare, ci mai ales să te silești să o vindeci.¹

iar femeia să se teamă de bărbat.

De vreme ce *isotimia* (adică cinstea cea deopotrivă) întru toate a bărbatului cu femeia pricinuieste nestatornicie în casele lor, Pavel zice aici că femeia se cuvine a avea frică de bărbatul său, ca prin frica aceasta numai bărbatul să fie între ei începătorie, stăpînire și cap, nu și femeia. Dar femeia să nu aibă față de bărbat frică de rob, ca o slujnică, ci frica ce se cuvine celor slobode, care nu este altceva decît o covîrșitoare evlavie, și sfială și rușine. Din această frică, din evlavie și din rușine, mai mult se va întări dragostea între bărbat și femeie; și iarăși, de-andărăt, din dragoste se va întări temerea aceasta și cucernicia. Căci femeia îl va iubi cu adevărat pe bărbatul său ca pe un mădular al trupului ei, și se va teme de el și îl va cinsti ca pe capul său, fiindcă și Dumnezeu a poruncit așa Evei la începutul lumii, să aibă evlavie și temere de Adam, bărbatul ei, zicînd: „Către bărbatul tău întoarcerea ta, și el te va stăpîni pe tine” (*Facerea* 3:16). Ci poate ar zice vreun bărbat: Apoi ce să fac eu, căci femeia mea nu se teme de mine, nici nu se rușinează? Acestuia, îi răspundem: Tu, bărbate, iubește-ți femeia și fă-ți datoria cu multă dragoste, pînă ce în sfîrșit o vei pleca să te iubească. Și tu, femeie, deși bărbatul nu te iubește cum se cuvine, totuși fă-ți datoria, teme-te și rușinează-te de el, și, cu rușinea și cu evlavia, îl vei îndupleca pînă în sfîrșit a te iubi. Vezi însă – o, cititorule! – că Apostolul a întins și a dovedit cu multe cuvinte că bărbatul se cuvine a o iubi pe femeia sa, dar cu un singur cuvînt a arătat că femeia se cuvine a se teme de bărbatul său, ca să arate că între cei căsătoriți se cuvine a domni mai mult dragostea decît frica – măcar că femeia, precum am zis, este datoare a se teme de bărbatul său – ca să fie unită cu dragostea, nu cu frica, încît să se teamă de el

¹ Despre pricina că nu se cuvine a se desparți bărbații de femeile lor, vezi subînsemnarea pe larg a canonului 48 apostolesc, în canonicul [*Pidalionul*, n. m.] nostru cel tipărit din nou. (*n. aut.*)

și să tremure. Căci din frica de acest fel nu se naște dragoste și unire, ci mai ales ură și prigonire. Dar femeia să nu se scoale asupra bărbatului și să ceară a fi întâia, căci, deși ea este „un trup” cu bărbatul și are asupra copiilor ce se nasc dintr-însa o stăpînire întocmai cu bărbatul, este totuși a doua stăpînire, iar cea dintîi și mai mare începătorie și stăpînire o are bărbatul.¹

---

¹ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „De vom ocîrmui așa casele noastre, vom fi iscusîți și către ocîrmuirea Bisericii, căci și casa este o biserică mică. Așa este cu puțință ca bărbații și femeile, făcîndu-se buni, să le întrecă pe toate. Gîndește-te la Avraam, la Sarra, la Isaac și la cei trei sute optsprezece de casnici ai lor, cum toată casa se alcătuiă împreună, cum toată era plină de evlavie. Sarra împlinea porunca apostolească și se temea de bărbat, căci ascult-o pe ea zicînd: «Nu mi s-a făcut mie încă pînă acum și domnul meu este bătrîn» (*Facerea* 18:12). Iar Avraam o iubea atît, încît ea se îndupleca la toate ce-i porunceă. Și copilul era îmbunătățit și casnicii lui minunați. (...) Așadar, cînd bărbatul, femeia, copiii și casnicii se vor îngriji de aceleași lucruri, multă va fi iconomia casei, așadar multă purtare de grijă vom face și de femei, și de copii și de robi, știind că începătoria noastră asupra lor va fi lesnicioasă și că certările le vom avea blînde și vom zice: «Iată, eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu» (*Isaia* 8:18)” (*Cuvîntul* 20 la cea către Efeseni). (*n. aut.*)

CAPITOLUL VI

I Fii, supuneți-vă și ascultați de născătorii voștri întru Domnul,

Precum un meșter ce caută să facă o statuie omenească face mai întâi capul, apoi grumazul, umerii, mâinile și la sfârșit alcătuieste picioarele, la fel face și [Pavel] arhitectul Bisericii lui Dumnezeu. Și a vorbit mai întâi despre bărbat, care este capul și înfiia începătoare a familiei. Apoi, a vorbit despre femeie, care este a doua începătoare. Iar acum vorbește aici și despre fii, care sînt a treia începătoare, ca unii ce și ei îi stăpînesc pe robi. Iar după acestea, va vorbi și despre robi, care au rînduială de feciori în casă, pentru că: stăpînitor al femeii este doar bărbatul; stăpînirea copiilor este bărbatul împreună cu femeia, ca mamă; iar stăpînirea robilor sînt și copii, ca moștenitori.¹ Deci Pavel poruncește fiilor a

---

¹ Pentru aceasta, prea-potrivit a zis marele și prea-înțeleptul Hrisostom că orice casă – fie a celui bogat, fie a celui sărac – este o cetate, aflîndu-se într-însa stăpînitori osebiți, ca și întru o cetate; sau – mai bine zis – în fiecare casă se află un împărat ce are boieri supuși lui. Căci așa zice: „Cetate este casa fiecăruia, căci fiecare este stăpînitor al casei sale. Și e vădit că așa este casa celor bogați, acolo unde sînt țarini, moșii, epitropi și boieri asupra altor boieri. Eu zic însă că și casa celor săraci e o cetate, căci și întru aceea sînt stăpîni, adică: bărbatul o stăpînește pe femeie, femeia pe casnici, casnicii pe femeile lor, și femeile și bărbații pe copii [...]” (*Cuvîntul* 22 la cea către Efeseni). Și mai ales atunci se face casa fiecărui Creștin o biserică și o cetate, cînd născătorii nu se despart de fii, nici fiii de născători, ci – și mai înainte de nuntă, și după nuntă – locuiesc toți împreună: născătorii, fiii, nurorile, nepoții, robii, slugile. Adică atunci cînd se cuprind împreună întru una și aceeași curte a caselor lor și cînd toți au o pungă de obște, cînd mîncîcă și beau împreună toți la una și aceeași masă și toate le au spre viețuirea obștească. Un astfel de obicei laudat aflăm că avea în vremile vechi Patriarhul Iacov cu cei doisprezece fii ai lui, cu fiicele și cu robii lui. Și Dreptul Iov, și mulți alții. Un astfel de obicei blagoslovit au pînă în ziua de azi în părțile Răsăritului nu numai mulți Creștini, ci și mulți Agareni, care se numesc Ghiuruchi și au viață păstorească, locuind în corturi, după urmarea acelor vechi și știuți Patriarhi despre care am vorbit. Acest sfînt și blagoslovit obicei se cuvine a-l urma și Creștinii ce se află în părțile noastre, și nici născătorii să nu se despartă de fiii lor cînd se căsătoresc, nici fiii de născătorii lor, după ce se căsătoresc, mutîndu-se întru alte case. Ci să rămîna locuind împreună, mîncînd împreună și bînd împreună, căci trei mari bunătăți se pricinuiesc din locuirea lor împreună: 1) mai multă unire sufletelor lor, dragoste mai mare, creștere a sfatului obștesc despre cele ce trebuie a se face pentru viață, bucurie, rușinare, cucernicie. ascultare la oricare alt bine sufletesc; 2) din această locuire împreună se pricinuieste mare ajutor la trebuințele vieții, pentru că, ceea ce nu are unul, aduce altul, și astfel toți se îndulcesc din bunătățile fiecăruia; 3) în sfîrșit, pentru că se fac mai puține cheltuieli cînd născătorii locuiesc împreună cu fiii lor căsătoriți și mîncîcă la o masă, decît atunci cînd sînt despărțiți și mîncîcă la multe mese. Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom – tîlcuind zicerea aceea din *Faptele Apostolilor* care spune cum Creștinii ce crezuseră la începutul evangheliei aveau toate de obște și nici unul nu era sărac (*Fapte*, capitolul 4) – tîlcuind aceasta așadar, laudă foarte acele case ale Creștinilor întru care locuiesc

se supune și a-i asculta pe născătorii lor, dar „întru Domnul”, adică atunci când poruncile lor vor fi după Domnul, va să zică potrivite cu poruncile și cu legea Domnului. Căci – dacă născătorii îi vor îndemna pe fiii lor spre păgînatate și necredință, sau ar voi să o facă pe fica lor curvă, sau i-ar învăța pe fiii lor vreun meșteșug mîrșav (cum este cel al actorilor, al jucătorilor, al pezevenghilor și al celorlalți oameni de teatru) sau i-ar învăța vreo altă răutate – atunci poruncile unor asemenea născători nu sînt după voia și porunca Domnului. De aceea, nici nu se cuvine ca fiii să se supună unor asemenea porunci, ci să-și aducă aminte de cuvîntul Domnului, Care zice: „Cel ce iubește pe tatăl său sau pe maica sa mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine” (*Matei 10:37*).

că aceasta este drept:

**2 „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” (*Ieșirea 20:12*),
care este porunca dintîi întru făgăduință:**

Zice: Este drept ca fiii să se supună născătorilor și să-i cinstească, fiindcă legea firească voiește aceasta, iar *Legea* scrisă o poruncește. Dar cum zice Pavel

împreună cu născătorii și fiii, și nurorile, și robii și toate le au de obște. Și dovedește că cheltuielile acestora sînt mult mai puține decît ale celor ce locuiesc deosebi, zicînd așa: „Iar ca să arăt că deosebirea aceasta pricinuieste mai multă cheltuială și este făcătoare de sărăcie, să luăm o casă în care ar fi zece copii, femeia și bărbatul. Și femeia lucrează lînă, iar bărbatul adună venituri din afară. Spune-mi dar mie cînd ar cheltui mai mult aceștia: hrănindu-se împreună și avînd o singură casă, sau fiind osebiți? Arătat e că despărțindu-se. Căci, dacă s-ar despărți cei zece copii, ar trebui și zece case, și zece mese, și zece slugi și celelalte asemenea. [...] Căci osebirea pururea face scădere, iar unirea și împreună-glăsuirea face sporire. Așa viețuiesc acum cei ce se află în mănăstiri, și cine dintre ei a murit de foame și cine nu se hrănește cu multă îndestulare?” (*Cuvîntul 11 la Fapte*). Cu adevărat, cîtă bună-norocire se află întru o asemenea casă și familie de Creștini! Dimineața îl vezi pe tată poruncind fiilor lui cei căsătoriți să meargă unul la o treabă, și altul la alta. De asemenea, pe maică poruncind fiicelor ei măritate, una să lucreze lînă și alta să lucreze bumbac. Și să-i vezi că se adună seara toți împreună, aducînd unul un fel de mîncare și celălalt altul, și șed să mănînce și să bea cu bună rînduială la o masă de obște, spre slava lui Dumnezeu, născătorii șezînd mai sus. Cu adevărat, iarăși zic că într-o asemenea familie totdeauna se află bucurie și mîngîiere obștească, și nu se poate afla cîndva mîhnire în casa aceea. Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom făgăduiește ca, de-i va da Dumnezeu viață, să facă toate casele Creștinilor chinovie, pentru multele bunătăți pricinuite din viața chinovială, a locuirii împreună: „Și, de vom merge înainte, cred lui Dumnezeu că și aceasta va fi – numai ascultați-mă pe mine! – și vom isprăvi lucrurile după rînduială. Ci, de va da Dumnezeu viață, cred că vom începe de la voi această petrecere curînd” (la fel). Dimpotrivă, cu adevărat este neomenie, întristare și mare sălbăticitie de fiară a se despărți născătorii de fii și fiii de născători după ce se căsătoresc; și fiii să locuiască în case strălucite și mari, să mănînce și să bea cu toată îmbelșugarea la mese cu multe și mari cheltuieli, iar născătorii lor să locuiască în case prea-vechi și în niște ruine, săraci și lipsiți, neavînd nici pîinea de toate zilele.” (*n. aut.*)

că „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” este „porunca dintîi”? Căci întîia poruncă din cele zece este aceasta: „Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, nu vei avea alți dumnezei afară de Mine!” (*Ieșirea* 20:2). Și, după rînduiala din *Evanghelie* a poruncilor Domnului, Dumnezeu a pus-o mai întîi pe aceasta: „Să nu ucizi!”, și pe aceasta: „Să nu prea-curvești!” și apoi: „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” (*Matei* 19:18; *Marcu* 10:19; *Luca* 18:20). Răspundem că Pavel nu a zis doar că această poruncă e întîia, ci a adăugat „întru făgăduințe”, pentru că nici cea dintîi poruncă dintru cele zece, nici vreo alta nu are făgăduință și plată de la Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu nu a făgăduit pentru nici o alta din cele zece să dea plăți de bunătați celor ce le păzesc, ci doar pentru aceasta, zicînd: „ca să ai zile multe pe pămîntul cel bun pe care Dumnezeu îl dă ție” (*Ieșirea* 20:12), cum zice Pavel mai jos. Și las a zice că – după dumnezeiescul Hrisostom și după Sfințitul Teofilact – poruncile dinaintea acesteia în rînduiala zisă de Domnul – adică: „Să nu ucizi!” și „Să nu prea-curvești!” – nu au făgăduințe și plăți, ci sînt doar opriri de la rele, iar nu lucrări de bunătați, și nici o plată datorează aceluia ce se depărtează de rău, dar nu face vreun bine. Iar porunca aceasta, fiindcă cuprinde lucrare de lucru bun, a primit cea dintîi făgăduința. Minunată este și rînduiala poruncilor. Căci – de vreme ce Moisi, iar mai ales Dumnezeu, i-a depărtat pe oameni de la faptele rele cu pornirile dimpotrivă și, vrînd a-i băga întru lucrarea celor bune, a rînduit mai întîi această poruncă, adică cinstirea născătorilor de către fii – deci – de vreme ce născătorii sînt, după Dumnezeu, cei dintîi făcători de bine oamenilor, fiindcă le sînt pricinuitori de viață și de ființă¹ – atunci după dreptate se cuvine ca mai întîi născătorii să se îndulcească de roade de la fiii lor, adică să dobîndească de la ei acestea cinci: supunere cu ascultare, cinste, dragoste, mulțumire și răbdare a metehnelor lor în vremea bătrîneții și a slăbiciunii, precum este scris la *Sirah*: „Fiule, sprijină-l pe tatăl tău la bătrînețe și nu-l mîlni în viața lui. Și, chiar de i se va împușina mintea, ai îndurare și nu-l disprețui cînd tu ești în putere” (capitolul 3:12, 13).

3 „ca să se facă ție bine și să fii ani mulți pe pămînt”² (*Ieșirea* 20:12).

Pavel a zis doar aceste puține cuvinte despre supunerea fiilor către născătorii lor, nu mai multe, fiindcă fiii nu pot cuprinde pricina lor. Apostolul a făcut

¹ După Filon Iudeul, aceasta e pricina penru care Elinii îi numeau pe născători „dumnezei casnici”. Și de aceea frații acestor „dumnezei”, adică unchii, se numesc „dumnezeiești”. (*n. aut.*)

² Ia aminte că – după Teodorit – Pavel a arătat cu aceste cuvinte că cele de prisos ale *Legii* – precum a fost partea ei săvîrșitoare, care rînduia jertfele și altele – au încetat după venirea Puitorului de *Lege*, și că cele firești zise mai înainte, cum sînt cele zece porunci, stăpînesc și după *Testamentul Nou*. (*n. aut.*)

aceasta încă și din altă pricină: căci, dacă bărbatul și femeia născători de fii i-au învățat pe aceștia și le-au îndreptat năravurile după legile și cuvintele legiuite mai înainte de către Pavel, ei nu au trebuință de multă osteneală și de multe cuvinte pentru a-i supune pe fiii lor și a-i pune în bună regulă. Și Pavel nu spune aici că fiii au să moștenească împărăția cerurilor și bunătățile cele negrăite ale veacului viitor dacă se vor supune și-i vor cinsti pe născătorii lor, ci s-a îndestulat doar cu cuvintele *Sfintei Scripturi*. Și a zis numai cele pe care le caută și le iubește sufletul pruncesc și neîmplinit al copiilor, căci către aceștia își întinde cuvîntul, fiindcă ce altceva este mai dulce copiilor mici decît a trăi bine ani îndelungați în lumea aceasta? Iată pricina pentru care și Dumnezeu a legiuit numai acestea Evreilor, care erau „prunci” neîmpliniți, căci nu puteau auzi și cuprinde cele mai împlinite și mai înalte.

4 Și voi, părinți, nu-i întăriți pe fiii voștri! –

Pavel nu a zis: Voi, născătorii, trebuie să-i iubiți pe fiii voștri! – căci aceasta o cere de la născători chiar firea, fără a voi ei, ci a zis: „nu-i întăriți pe fiii voștri”, adică: Nu-i scoateți din moștenirea voastră, nici nu îi înstrăinați încît a nu-i folosi ca pe unii slobozi, ci ca pe niște fii de robi, totdeauna cîrtînd ei și fiind mînioși asupra voastră.

ci hrăniți-i întru pedepsirea și sfătuirea Domnului.

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Apostol înalță învățătura la întîia începătoare și pricină a supunerii fiilor, care este Dumnezeu, și le arată născătorilor cum își vor îndupleca și își vor supune fiii, zicînd: Dacă voiți voi, născătorii, a se supune fiii voștri, hrăniți-i și creșteți-i cu dumnezeieștile cuvinte și duceți-i în școli ca să învețe *Sfințitele Scripturi*.¹ Să nu ziceți că a învăța carte și a citi *Dumnezeieștile Scripturi* este lucrul preoților și al călugărilor, iar nu al copiilor mireni și lumești, zicînd cuvintele acelea grele: Ce-mi trebuie a ști copilul meu carte? Eu nu îl fac preot sau călugăr, ci am să-l fac om lumesc! Pentru că oricărui Creștin îi este însușit a învăța carte, ca să știe citi *Dumnezeieștile Scripturi*, și mai ales celor lumești, fiindcă ei au mai multă trebuință a citi *Sfintele Scripturi* decît monahii și călugării. Pentru că, aflîndu-se în pricinile patimilor și ale păcatului ca și întru o necurmată furtună și vifor al mării lumii, celor lumești le trebuie prin urmare, ca să se mîntuiască, și mai mult aju-

¹ Iată rostul științei de carte și al școlii, iar nu smintirea copiilor cu mincinoasele învățături omenești, numite, cu idolatră evlavie, „cultură” și „spiritualitate”! (n. m.)

tor decît monahilor; și nu pot dobîndi acest ajutor din nici o altă parte, decît numai din citirea *Dumnezeieștilor Scripturi*; iar citirea *Scripturilor* nu se poate dobîndi altfel, decît numai dacă ar învăța cineva carte de mic copil. Drept aceea, dacă voi, născătorii, vă veți îngriji a învăța copiii voștri carte, citind apoi *Dumnezeieștile Scripturi*, va fi folosul vostru; căci, învățînd fiii voștri din acelea porunca aceasta: „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!”, au să vă cinstească și să vă odihnească ei ca pe niște iubiți născători. Și – fiindcă mulți Creștini iubesc a-și duce copiii la școlile elinești, ca să învețe cuvintele Elinilor și ale celorlalți filosofi din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], cuvinte din care învață năravurile cele mai rele și mai stricate și toate răutățile – cum nu trebuie așadar mai ales ca părinții să-și dea copiii la învățător ca să învețe învățătura creștinească, învățătura credinței și cinstitele cărți ale *Sfintelor Scripturi* și ale *Dumnezeieștilor Părinți*? Căci învățătura *Dumnezeieștilor Scripturi*, cu care Apostolul îi îndeamnă aici pe Creștini să-și crească copiii, este chiar învățătura și sfătuire a Domnului, iar nu iscusirea și știința cuvintelor și a învățăturilor celor din afară, căci aceea mai mult îi strică pe tineri, decît îi folosesc.¹

¹ De aceea, dascălul școlilor elinești nu se cuvine a da tinerilor dialogurile morților ale lui Luchian, nici pe Homer, pe Euripide, pe Aristofan și pe ceilalți poeți. Pentru că tinerii ce învață acestea, fiind începători și fără dreaptă judecată, învață multe patimi din cuvintele acestea ale poeților și, ca într-o ceară moale în care se tipărește orice s-ar lipi de ea, așa se tipăresc și în fantazia lor acelea și rămîn neșterse pînă la sfîrșit. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Multă este neînțelepția întru acea vîrstă a pruncilor, iar neînțelepției i se adăugă și cuvintele cele din afară, cînd se învață cele ce se laudă acolo de către eroi, care erau robi ai patimilor și fricoși de moarte” (*Cuvîntul* 21 la cea către Efeseni). Apoi, se cuvine ca dascălul să nu predea acestea pentru că în scrierile elinești ale poeților de mai sus, în basmele și cuvintele mincinoase ale Elinilor, în numirile dumnezeilor mincinoși, ale demonilor, purtate prin gura tinerilor ce învață și a dascălilor lor, urmează primejdia ca nu cumva să intre duh demonic și necurat în ucenicii ce le ascultă, precum au zis dumnezeieștii Apostoli: „Creștinului credincios nu îi este iertat a zice nici cîntare păgînească, nici cîntec curvesc, fiindcă i se va întîmpla ca, pomenind prin cîntare (adaugă, rogu-te: și prin citire) numele demonice ale idolilor, să intre întru dînsul, în locul Sfîntului Duh, duhul cel viclean” (*Așezămîntele Sfînșilor Apostoli*, cartea a 5-a, capitolul 10). Pentru aceasta, sfinții noștri dascăli, în locul cuvintelor elinești ale poeților din afară, rogu-mă să predea tinerilor sfinșitele cuvinte ale *Dumnezeieștilor Părinți*, [...] și mai ales ale marelui Părinte Vasile și scripturile marelui Grigorie. Căci două bunătăți dobîndesc tinerii din predarea acestor cuvinte: a învăța meșteșugul limbii eline și a se întipări întru dînșii năravul spre fapta bună. Iar dacă cineva ar pune înainte că marele Vasile scrie un cuvînt întreg despre cum trebuie tinerii să învețe cuvintele elinești, răspundem că Sfîntul Vasile nu sfătuiește aceasta dinadins. Ci, fiindcă mulți tineri, citind cuvintele elinești, se vatămă cu sufletul, sfîntul a făcut pogorămînt și a scris cuvîntul acela arătînd cum și în ce chip să folosească tinerii citirea cuvintelor elinești, ca să se folosească și să nu se vatăme. Și bagă de seamă cîtă sporire a tinerilor rînduiește acolo sfîntul părinte, pentru a se putea păzi de vatămăre și de primejdie. Dar ce trebuință este a se arunca cineva întru o asemenea primejdie? Și –

5 Robilor, ascultați pe domnii cei după trup

Fiindcă bunătatea robilor este mult de priiță spre întărirea caselor și a familiei Creștinilor, Apostolul nu a lăsat aici nici partea aceasta. Și vine să-i învețe pe aceștia cu cuvîntul și să-i sfătuiască cele de cuviință la sfîrșit, fiindcă robii sînt mai de pe urmă decît toți, avînd în casă rînduială de „picioare” – precum am zis. Și Pavel nu le vorbește acestora ca unor prunci neîmpliniți, ci ca unor bărbați de săvîrșiți – cum vom arăta de aici înainte. Iar „domni după trup” îi numește pe stăpînitorii cei vremelnici, cu zicerea aceasta mîngîindu-i îndată pe robi, fiindcă le arată că robia lor este vremelnică, și se topește și încetează împreună cu trupul.¹

cu frică și cu cutremur, întru prostimea inimii voastre, ca pe Hristos,

Femeii, Apostolul i-a zis doar să se teamă de bărbatul său, iar aici pune temerea cu întindere și covîrșire, zicînd ca robii să asculte de stăpînii lor „cu fri-

de vreme ce același Vasilie cel Mare oprește citirea *Sfintei Scripturi* celei vechi de către cei neîmpliniți, pentru primejdia vătămării (precum scrie către ucenicul său Hilon) – cu cît mai virtos oprește citirea și predarea cuvintelor celor din afară [ale filosofilor din afara Bisericii, *n. m.*], de care mulți s-au primejduit și se vatămă învederat? De aceea, Hrisostom poruncește părinților, zicînd: „Nu căuta cum l-ai face ales și cum l-ai arăta slăvit pe fiul tău întru învățăturile din afară, ci îngrijește-te cum l-ai face să defaime în lumea aceasta slava învățaturii celei din afară. Aceasta nu o învață cineva de la dascăli, nici prin meșteșug, ci prin dumnezeieștile cuvinte” (*Cuvîntul 21* la cea către Efeseni). Ascultă încă ce zice și marele Vasilie [...]: „Mulți – îndeletnicindu-se cu meșteșugul geometriei, cu cel astrologic, poetic, retoric și sofistic [„filosofic”, *n. m.*] – au vătămat cunoștința de Dumnezeu.” Apoi, zice: „Deci – de vreme ce mulți, din pricina silinței pentru acestea, au încetat despre cunoștința de Dumnezeu, îndeletnicindu-se întru cercetarea celor zadarnice, e nevoie de cunoașterea învățaturii, de alegerea învățaturii folositoare și de ferirea de aceea nefolositoare și vătăматоare” (la începutul pildeilor). Și dumnezeieștii Apostoli poruncesc Creștinilor, în *Așezămintele* lor, zicînd acestea: „Ferește-te de toate cărțile celor de alte neamuri! Căci ce-ți trebuie ție cuvinte sau legi străine, sau prooroci mincinoși? – care cu adevărat îi abat de la credință pe cei mai deșerți [la minte]. Căci ce-ți lipsește ție în legea lui Dumnezeu, ca să năvălești la basmele altor neamuri? Căci, dacă voiești a citi cunoștințe istorice, ai *Cărțile Împăraților*; dacă voiești cunoștințe filosofice și poetice, ai Proorocii – pe Iov, pe Parimistul – întru care vei afla mai multă agerime decît întru toată poetica și sofistica, fiindcă acestea sînt grăiri ale singurului înțelept, ale Domnului; dacă poștești poezii, ai *Psalmii*; dacă poștești cunoștința facerii celei din început, ai *Cartea Facerii lumii*; ori, de voiești porunci de lege, ai legea cea slăvită a Domnului Dumnezeu. Deci, depărtează-te cu de-adinsul de toate cele străine și diavolești.” (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că „robi” se numesc cei cumpărați de stăpînii lor, iar cei ce slujesc cu plată se zic „robi” cu rea numire, în loc de a li se zice „năimiți”. Iar Apostolul vorbește aici chiar despre robi, adică cumpărați sau moșteniți, nu năimiți. Și vezi în cîte chipuri se face cineva rob, la stihul 2 al capitolului 6 al epistolei întîia către Timotei și la subînsemnarea zicerii „rob te-a chemat? Nu-ți pasă ție!” (*1 Corinteni 6:21*). (*n. aut.*)

că și cu cutremur”, „cutremurul” arătînd întinderea și covîrșirea fricii. Căci femeia este întocmai și asemenea în cinste cu bărbatul ei și slobodă, iar robii nu au cinste asemenea și deopotrivă cu femeia, deși sînt și ei frați după Hristos. Căci – dacă Apostolul poruncește mai sus ca toți frații după Hristos, chiar slobozi fiind, să se supună unul altuia, zicînd: „supunîndu-vă unul altuia întru frica lui Dumnezeu” (*Efesenii* 5:21), și dacă poruncește de asemenea ca și femeia să se supună bărbatului său – cu cît mai vîrtos le poruncește robilor să se supună stăpînilor lor? Căci a se supune cineva și a robi celuilalt nu este vreo necinstire a neamului său și a faptei sale bune, ci este chiar cea dintîi evghenie [„noblețe”, *n. m.*] și boierie a ști să se smerească și a se supune. Pentru aceasta scria Apostolul și Galatenilor, zicînd: „Din dragoste slujim unul altuia” (*Galatenii* 5:13). Însă – fiindcă mulți robi nu se supun stăpînilor lor din dragoste și din bună-voință, ci din frică și siliți tiranic (și de aceea îi și vrăjmășesc pe ascuns și le fac rău) – Apostolul a adăugat acestea: „întru prostimea inimii”, ca să-i învețe pe robi să nu facă rău stăpînilor lor pe ascuns, cu vicleșug, ci să-i slujească cu prostime și cu inimă nevicleană.

6 slujind nu după vederea ochilor, ca aceia ce vor să placă oamenilor,

Adică: Voi, robii, să nu slujiți stăpînilor voștri numai cînd sînt de față și vă văd, ca să vă arătați plăcuți lor, ci se cuvine să-i slujiți deopotrivă și cînd lipsesc.

ca niște robi ai lui Hristos,

Căci cel ce voiește a fi plăcut oamenilor nu este rob al lui Hristos, precum zice același Pavel, în altă parte: „De aș plăcea oamenilor, nu aș fi rob al lui Hristos” (*Galatenii* 1:10).¹

făcînd voia lui Dumnezeu din suflet, cu dragoste,

De vreme ce este cu puțință ca robul să slujească stăpînului său fără vicleșug și cu prostimea inimii, dar nu și cu toată puterea, ci făcînd numai slujba cea rînduită de stăpîn, nu și altceva mai mult, Pavel adaugă aici că robul se cuvine a sluji stăpînului său „din suflet”, adică cu toată puterea și osîrdia, cu dragoste și cu pace, cu toată primirea, iar nu de silă și de nevoie. Căci, cînd robul îl slujește pe stăpînul său în acest chip – adică atunci cînd face binele și se supune stăpînului său din voia sa, neașteptînd a fi silit și bătut pentru aceasta – se ridică de la sine-și prostimea neamului și numirea robiei, ce pare necinstită.

¹ Vezi și la subînsemnarea zicerii „de caut să plac oamenilor” (*Galatenii* 1:10) cine este cel ce place oamenilor. (*n. aut.*)

Iar „voia lui Dumnezeu” este ori supunerea robilor față de stăpînii lor, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, buna rînduială a oamenilor; ori, „voia lui Dumnezeu” însemnează că robii se cuvine a se supune stăpînilor numai la lucrurile și slujbele pe care le voiește Dumnezeu. Căci se poate ca stăpînii să-i silească pe robi la oarecare fapte necinstite sau la păgînatate, care nu sînt plăcute voii lui Dumnezeu, ci mai ales urîte. Deci, la unele ca acestea, nu se cuvine a se supune robii stăpînilor lor nicidecum, ci trebuie să le stea împotriva și mai bine să aleagă moartea, decît să facă vreo faptă nelegiuită și lucru urît lui Dumnezeu.¹

7 slujind Domnului, nu oamenilor,

Zice: Slujind stăpînilor lor, robii trebuie să socotească aceasta, că slujesc Domnului, iar nu oamenilor. Fiindcă Domnul este Cel ce primește bine-plăcuta așezare a robilor, cu care-i slujesc pe stăpînii lor, Domnul fiind Cel care a legiuit și această bună rînduială a oamenilor: ca stăpînii să-i stăpînească pe robi, iar robii să fie stăpîniți de stăpînii lor. [Deci] cel ce nu-l slujește cum se cuvine pe stăpînul său se împotrivește legii dumnezeiești.²

8 știind fiecare – ori rob de ar fi, ori slobod – că orice bine va face, pe acela îl va primi de la Domnul.

Fiindcă puteau fi mulți stăpîni Elini și necredincioși care să nu facă nici un bine și să nu dea plată celor ce îi slujeau cu credință, precum se cuvine, Pavel

¹ Despre aceasta citim și în istorii că un Spartan, luîndu-se în robie de tîlharii de mare [„piraiți”, *n. m.*], s-a slobozit numaidecît. Căci, poruncindu-i-se de stăpîn să facă un lucru nevrednic de neamul lui, i-a răspuns cu slobozenie că nu ascultă. Și – zicînd către dînsul stăpînul: „Ba, vreau să ascuți, căci eu te-am cumpărat rob!” – tînărul i-a răspuns: „Acum vei vedea pe cine ai cumpărat rob!” – și îndată s-a aruncat pe fereastră, alegînd mai bine a muri decît a face vreo faptă nevrednică. (*n. aut.*) (E vorba despre un tînăr păgîn, altminteri Cuviosul Nicodim Aghioritul nu ar fi făcut aici apologia uciderii de sine, *n. m.*)

² Căci Dumnezeu a legiuit robia la oameni, El Însuși zicînd despre Isav că „cel mai mare va robi celui mai mic” (adică lui Iacov) (*Facerea* 22:25). Și către Israiliteni a zis: „Iar ca să-ți ai robul tău și roaba ta, să-ți cumperi rob și roabă de la neamurile dimprejurul vostru” (*Levitic* 25:44). Ia aminte însă că Dumnezeu nu i-a făcut pe oameni stăpînitori sau robi din început, ci această rea osebire de stăpîn și de rob a intrat în lume după călcarea poruncii, precum zice Teologul Grigorie: „Ce este «stăpînul» sau «robul», pîngărita tăiere? Unul este Făcătorul tuturor, aceeași lege, aceeași judecată privește asupra slujitorului ca și asupra celui împreună-rob cu tine. Oare, cînd te vei dezlega, te vei arăta mai cinstit?” Adică: Tu, stăpînul, nu te vei arăta mai cinstit decît robul după moarte, ci poate chiar mai înjosit, dacă robul va fi mai îmbunătățit decît tine. Încă și marele Vasilie zice: „Din fire, nici unul din oameni nu e rob, dar – deși unul este stăpîn, iar cutare se zice slugă – toți sîntem împreună-robi unii cu alții după asemănarea cinstei și după avuția Celui ce ne-a făcut” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 20). (*n. aut.*)

zice aici: Voi, robii, deși nu vă primiți plata de la stăpînii voștri trupești, totuși să-i slujiți, și veți lua plata de la stăpînul tuturor, Dumnezeu. Și, cu aceste cuvinte, arată că le vorbește robilor ca unora împliniți întru cunoștință, iar nu ca unor copii neîmpliniți. Căci, mai sus, copiilor le-a pus înainte ca plată buna-norocire și viața îndelungată pe pămînt, dacă îi vor asculta și îi vor cinsti pe născătorii lor; iar robilor le pune înainte ca plată dobîndirea bunătăților ce vor să fie.

9 Și voi, domnii, faceți acestea către dînșii,

Zice: Trebuie ca nici voi, stăpînii, să nu [vă purtați] față de robii voștri ca aceia ce vor să placă oamenilor, ci cu frica și cu tremurul lui Dumnezeu. Pentru că, deși Pavel nu a zis-o aievea, totuși se înțelege că el voiește ca și stăpînii să facă aceasta către robii lor, fiindcă fiecare stăpîn slujește pentru robul său. Cum și în ce chip? Pentru că poartă grijă, și economisește pentru dînsul, și îi dă toate cele de trebuință ale vieții, și îi suferă toate metehnele, și face pogorămînt neputințelor lui și – în scurt – fiindcă se poartă către socotința robului său. Ascultă însă și celelalte:

slăbind îngrozirea,

Nu a zis ca stăpînii să lase doar bătăile robilor lor, ci încă și îngrozirile către ei. Prin urmare, dacă stăpînii trebuie a slăbi și a lăsa îngrozirile asupra robilor, cu mult mai vîrtos se cuvine a lăsa schingiuirile, ca și cum le-ar zice: Voi, stăpînii, într-atît trebuie a nu vă arăta grei și însărcinători față de robii voștri, încît se cuvine chiar să nu vă mîniați asupra lor și să-i îngroziți cu bătaia.

știind că și Domnul vostru este în ceruri

Vezi – o, cititorule! – cum Apostolul îi îngrozește pe stăpînitori, zicînd: Cu măsura cu care tu, stăpînul, îi măsoară robului tău, cu aceeași măsură ți se va măsura ție împotriva de către Dumnezeu, Stăpînul și Domnul tău și al tuturor. Căci zice: „Cu măsura cu care veți măsura, se va răsămăsura vouă” (*Matei* 7:6), adică: Precum faci tu fratelui tău, așa îți va face și ție Dumnezeu, și de aceea ia aminte ca nu cumva să-ți zică și ție Stăpînul Dumnezeu: „Slugă vicleană și rea, ți-am lăsat toată datoria. Oare nu trebuie a avea și tu milă de cel împreună-rob cu tine, precum te-am miluit Eu pe tine?” (*Matei* 18:32).

și că la Dînsul nu este luare de față.

Zice: Tu, stăpînul, să nu socotești că, arătîndu-te aspru și fără de omenie către cel împreună-rob cu tine, nu vei fi cercetat de către Dumnezeu pentru as-

primea ta fiindcă robul este față proastă. Nu, să nu socotești așa! – pentru că Dumnezeu nu caută la față. Căci doar legile din afară fac osebite între stăpîni și robi, între neamul bun și neamul prost, fiind legi așezate de către oameni muritori, iar în legile lui Dumnezeu aceasta nu se întîmplă. Căci și tu, stăpînul, ești rob al lui Dumnezeu, Care e stăpîn și al tău, și al robului tău. Și, dacă tu te vei arăta aspru și nemilostiv către cel împreună-rob cu tine, să știi că vei fi osîndit în muncă de către Dumnezeu, stăpînul obștesc. Fiindcă Dumnezeu nu a făcut pe cineva rob al altuia din început, ci lăcomia oamenilor (cum este cea a țilharilor și a vrăjmașilor), și ocară către născători și necinstirea (cum a fost aceea a lui Hanaan către Noe) au adus robia în lume și i-a făcut pe oameni robi. Dar, deși Dumnezeu nu a făcut robia cu de-adinsul, totuși El legiuiește supunerea, după iertare și după al doilea cuvînt [„rațiune de a fi” a unui lucru, *n. m.*], adică rînduiește a se supune oamenii către alții, cei mai mici către cei mai mari, pentru buna rînduială și alcătuire a lumii și pentru a nu se umple viața oamenilor de războaie și de vărsări de sînge, nevrînd a se supune unii altora.

10 Deci, frații mei, întăriți-vă întru Domnul și întru puterea tăriei Lui.

Casa și familia fiecărui Creștin se aseamănă cu tabăra oștilor războinice. Pentru aceasta, după ce a pus în rînduială treburile casei și ale familiei Creștinilor, Pavel îi scoate acum pe Creștini spre războiul și oștirea cea nevăzută și gîndită împotriva diavolului. Căci – cînd și bărbatul, și femeia, și fiii, și robii păzesc rînduiala cuvenită lor și nu ies afară din legile rînduite de Dumnezeu – atunci și războiul lor asupra demonilor va fi bine-norocit și bine va înainta. Și, fiindcă a pomenit multe lucruri care par cu anevoie de isprăvit, Apostolul zice aici așa: Nu vă temeți, Creștinilor, ci întăriți-vă și nădărduiți „întru puterea tăriei Domnului”, fiindcă întru Domnul nu este numai simplă putere și stăpînire de putere, ci Domnul are putere nepovestită, care stăpînește, biruiește și domnește peste toate fapăturile.

11 Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva meșteșugurilor diavolului.

Care este toată într-armarea Creștinului, Apostolul va arăta mai jos. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu a zis: „lupte și războaie ale diavolului”, ci: „meșteșugiri” (adică metode). Căci metoda este a se nevoi vrăjmașul să amăgească și să biruiască pe cineva cu meșteșug, cu stratagemă și cu uneltire.¹

¹ De aceea, mirîndu-se și nedumerindu-se de felurile meșteșugiri ale diavolului – înțeleptul Nil îl aduce ca martor la aceasta pe dumnezeiescul Iov, zicînd așa: „Iar minunatul Iov, nedumerindu-se despre una ca aceasta, zice: «Cine va descoperi fața îmbrăcămîntei sale? Și cine ar intra

Pentru că diavolul nu arată oamenilor păcatele învederat, adică nu-l sfătuiește pe om în chip arătat să se facă slujitor la idoli, să curvească sau să omoare, ci în alt chip le plăsmuiește pe acestea, și cu metode și cu meșteșuguri îl aruncă în păcatele acelea, adică îl amăgește ori cu cele de-a dreapta, ori cu cuvinte și cugetări înduplecătoare, pe care le folosește ca pe un obrăzar sau mască și acoperămînt al răutății sale.¹ Apoi, arătînd că vrăjmașul Creștinilor este puter-

---

întru învelitura zalei sale? Și ușile feței lui cine le va deschide?» (*Iov* 11:13). Iar aceasta e așa: Fața lui – zice – nu este ceea ce se arată, căci cu multe îmbrăcămînți își acoperă viclenia, adică amăgind cu ceea ce se vede, și meșteșugind pieirea cu vicleșug și cu pîndire întru ascuns. Și, ca să nu se numere împreună cu cei ce nu cunosc meșteșugurile diavolului, Proorocul spune arătat lucrările lui, văzînd ochii săi toată grozava lucrare asupra sa. Și zice: «Chip de luceafăr al zorilor este, iar cele din lăuntru ale lui sînt aspidе» (*Iov* 12:18). Deci, înfruntînd lucrarea lui cea rea, Proorocul zice că, prin prefacerea în chipul «luceafărului zorilor», diavolul se ispitește a-i trage către sine pe cei ce-l văd, iar prin «aspidele» din lăuntru neguțătorește moarte celor ce se apropie de el” (*Civîntul postnicesc*). Drept aceea, meșteșugurile folosite de diavolul în războiul asupra Creștinilor sînt cu anevoie de biruit și rari sînt aceia – precum zice acest Nil – care înțeleg uneltirile lui, cum era Iov – cum s-a zis – cum a fost Pavel și cei ca Pavel. Despre aceasta, el însuși zice: „Căci nu ne sînt necunoscute înțelegerile lui” (*2 Corinteni* 11). De aceea, bine a zis marele Macarie că nimeni nu poate înțelege metodele și meșteșugurile diavolului cu amănuntul și a le birui, decît numai Dumnezeu. Pentru aceasta, același Pavel a zis, în altă parte: „Iar Dumnezeuul păcii îl va zdrobi pe Satana sub picioarele voastre curînd” (*Romani* 16:20). De aceea, se cuvine să alergăm doar către Dumnezeu și pe El să-L rugăm să zdrobească cursele și meșteșugurile diavolului asupra noastră, avînd noi împreună-ajutătoare la aceasta fericita smerenie, care poate să scape de cursele vrăjmașului – precum a arătat marele Antonie cînd a văzut cursele diavolului întinse pe tot pămîntul. (*n. aut.*)

¹ Căci – așa cum pescarii acoperă undița cu viermișorul și prind ticălosul [„săracul”, „nefericitul”, *n. m.*] de pește, iar cei ce dau otrava cea amară ung buzele paharului cu miere – tot astfel și diavolul nu arată oamenilor păcatul gol, ci îl acoperă pe deasupra cu amăgirea binelui și îl unge cu mierea faptei bune, și așa îi amăgește și îi vînează pe ticăloșii oameni, iar pe mulți încă îi și omoară cu otrava păcatului. Căci, de ar arăta păcatul gol, oamenii l-ar vedea de departe și nu ar alerga să fie vînați de el și omorîți. Pentru aceasta, prea-înțelepțește a zis Sfîntul Grigorie al Nissei: „Dacă răutatea ar zăcea goală înaintea vieții, nefiind acoperită cu oarecare fantazie [„închipuire” *n. m.*] de bine, oamenii nu ar alerga la dînsa de bună voie. De aceea, cînd fac răul, cei mai mulți oameni se amăgesc de cele de-a dreapta mai mult decît de cele de-a stînga.” Pentru aceasta a zis cîntărețul de psalmi că – din pricina celor de-a stînga, adică în numele binelui și al faptei bune, cad zeci de mii: „Cădea-vor din partea ta (adică din partea de-a stînga) o mie (adică mai puțin), și zece mii de-a dreapta ta (adică mai mulți)” (*Psalme* 90:1). Și Sfîntul Dionisie Areopagitul a zis că cei ce fac răul îl fac ca și cum li s-ar părea că fac binele. [...] Pentru aceasta, și Teodorit a tilcuit meșteșugurile diavolului zicînd așa: „«Meșteșuguri» a numit uneltirile lui, căci de multe ori meșteșugește răutatea și prin faptele bune, și se întîmplă că – împreună cu postul, cu rugăciunea și cu sîrguința celor ce se roagă – amestecă slava deșartă și chiar întru întreaga-înțelepciune vîră prihana mîndriei.” Vezi și subînsemnarea zicerii „ca să mi se arate păcatul, prin bunătate lucrîndu-mi moarte” (*Romani* 8:13). [...] Despre cu-

nic, înfricoșat și mult-meșteșugăreț, Pavel îi roagă să nu doarmă și să nu se le-nevească, ci să fie treji și osîrdnici întru războiul nevăzut asupra vrăjmașului, pe care dumnezeiescul Chiril al Alexandriei îl numește „război sfințit și sfînt”, zicînd: „Iar nouă, celor obișnuiți a bine-plăcea întru Hristos prin credință, războiul nu ne este «împotriva sîngelui și a cărnii» și lucrul nu este arătare de vitejie trupească, fiindcă armele oștirii [„înarmării”, *n. m.*] noastre «nu sînt trupești» – după glasul lui Pavel. Ci sfințitul și sfîntul război se ridică asupra acelor ce din vechime stăpînesc (adică asupra demonilor) și asupra a toată patima ce este întru noi” (*Cuvîntul 15 la Paști*).

12 Căci lupta noastră nu este împotriva sîngelui și a cărnii,

Pavel nu zice nici aici acest cuvînt ca să-i sperie pe Creștini, ci să-i facă mai cu luare-aminte, căci voievodul de oști ce arată ostașilor supuși lui puterea și meșteșugul vrăjmașului cu care au să se lupte îi face mai siguri și mai îmbărbătați. Și zice: O fraților Creștini și ostași împreună cu mine! – nu avem să ne luptăm cu oameni, pătimiși ca și noi, adică avînd putere întocmai cu noi.

ci împotriva începătoriilor și stăpîniilor,

Ci avem – zice – să ne luptăm cu domnii și stăpînitorii gîndiți și nevăzuți, adică cu demonii. Căci – așa cum Dumnezeu are în cer cete osebite de Sfinți Îngeri, Începătorii și Stăpîinii – tot astfel și tiranul și apostatul de la Dumnezeu diavol a făcut pe pămînt osebite cete ca acestea, ca să fie socotit și el oarecum ca un dumnezeu.¹

---

getările de-a dreapta ale diavolului a zis și purtătorul de Dumnezeu Macarie: „Înțelegîndu-i pe ceilalți demoni, poate că nevoitorul ar fugi curînd, cu lesnire, de vătămarea lor. Iar pe cei ce par a ajuta în calea faptei bune și a vrea oarecum să zidească împreună Biserica Domnului, oare ce minte din cele prea-înalte i-ar înțelege, fără de cuvîntul cel lucrător și viu ce pătrunde prin toate?” (capitolul 19 din a cincea sută din cele teologice). Și trei sînt pricinile pentru care diavolul s-a făcut mult-iscusit și mult-meșteșugăreț întru războiul nevăzut asupra oamenilor: 1) pentru că el și demonii slujitori lui sînt duhuri subțiri din fire, și prin urmare sînt aflători de multe și neînțelese strataghe și uneltiri; 2) pentru că diavolul și demonii lui, fiind de șapte mii și atîtea sute de ani vechime [7513, *n. m.*], s-au făcut foarte învățați în metode; și 3) pentru că el și demonii lui – luptîndu-se cu toți oamenii de la Adam și pînă acum, și mai ales cu cuvioșii și cu pustnicii ce au strălucit în nevoiță, și fiind luptați de către aceștia împotriva – s-au învățat prin cercare mai multe metode și viclienii. Prin urmare, s-au iscusit și s-au făcut prea-cercați – precum zic Sfîntul Ioan, Simeon noul Teolog și marele Macarie: „De aceea, avem trebuință de luare-aminte trează, de credință fierbinte către Dumnezeu și de osîrdie covîșitoare ca să biruim meșteșugirile lui.” (*n. aut.*)

¹ Bagă de seamă că dumnezeiescul Ioan Damaschinul și Sfîntul Maxim au zis că Lucifer era începătorul rînduiei celei mai de pe urmă a Îngerilor, adică al celei de-a noua, și că doar din

împotriva stăpînitorilor lumii,

Aici, Apostolul îi numește „stăpînitori ai lumii” pe demoni¹ nu pentru că ei ar stăpîni lumea, adică faptele lui Dumnezeu – să nu fie! – ci pentru că *Sfînta Scriptură* obișnuiește a numi „lume” faptele cele rele și viclene și pe oamenii care le săvîrșesc. De aceea a zis și Domnul către Apostoli: „Voi nu sînteți din lume” (*Ioan 15:19*), adică: Voi nu sînteți dintre aceia care fac faptele rele și cugetă lucrurile lumii acesteia. Deci demonii stăpînesc și domnesc lucrurile acestea rele și pe oamenii cugetători de rele, fiindcă de voia lor s-au robît pe sine demonilor.

ai întunericii veacului acestuia,

Pavel numește „întuneric” răutatea și păcatul, care numai întru acest veac se săvîrșește și se arată, iar mai mult nu are să se lucreze.

împotriva duhurilor răutății,

Aici, Pavel îi numește „duhuri ale răutății” pe demoni. Căci, de vreme ce și Îngerii sînt duhuri, a adăugat a zice: „ale răutății”, ca să arate că Îngerii sînt duhuri bune, luminate și sfînte, iar demonii, dimpotrivă, sînt duhuri rele, întu-

aceasta au căzut Îngerii. Iar Tertulian a zis că Lucifer era mai ales decît toți Îngerii și prea-înțelept. Și Hrisostom zice că Lucifer era cel dintîi dintre Îngeri și că a căzut din vîrf. Împreună cu Hrisostomul glăsuiește și Dialogul. Iar Ieronim l-a socotit pe Lucifer mai presus de toți și zice că Îngerii ce au căzut nu erau doar dintru o ceată, ci din multe, adevărind cuvîntul acesta din zicerea de mai sus a lui Pavel: „Lupta noastră nu este împotriva sîngelui și a cărnii, ci împotriva începătoriilor și a stăpîniilor”, căci Pavel arată cu cuvintele acestea că demonii au căzut din cetele Începătoriilor și ale Stăpîniilor. Iar Lucifer a căzut din cetele Serafimilor, însă el nu se numește „Serafim”, nici „Scaun”, nici „Domnie”, pentru că acestea însemnează covîrșire, ceea ce nu se potrivește demonilor. [...] Iar Teodorit, tîlcuind zicerea aceasta a Apostolului, zice: „Viclenii demoni au fost din sfîntele cete, dar, pentru viclesugul și răutatea lor, au căzut din rînduiala aceea, avînd însă și acum numirile, spre înfruntarea pîngăririi lor.” (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta, tîlcuind zicerea lui Isaia: „Domnul a poruncit unui neam luptător de arme” (*Isaia 13:5*), și marele Vasilie zice că „neam luptător de arme” sînt viclenii demoni, astfel: „Viclenii demoni au arme care sînt împotriva alcătuirii armelor celui drept. Căci dreptul are pavăza credinței, iar pavăza vicleanului este aceea a necredinței; dreptul – sabia cuvîntului, iar acela – sabia necuvîntării; acesta se apără cu pavăza dreptății, iar acela se îmbracă cu pavăza nedreptății; coiful mîntuirii strînge capul acestuia, iar împrejurul aceluia se află coif de piele; acesta își are picioarele gata către evanghelia păcii, iar picioarele aceluia aleargă către vistieria celor rele.” Vezi, iubitul meu frate, cu ce fel de arme sînt într-armați vrăjmașii noștri? Deci priveghează și ia amînte, luptă-te împotriva lor și să nu te temi! Căci – chiar dacă demonii, fiind neîntropați, sînt mai tari decît noi, cei care purtăm trup – totuși stăpînul nostru Hristos, Care Se luptă împreună cu noi, este mai puternic decît toți, și Îngerii Lui sînt împreună cu noi, lucrînd și ajutîndu-ne, și sînt mai mulți decît demonii – precum a zis Proorocul Elisei slugii sale: „Nu te teme, căci mai mulți sînt ai noștri decît cei ce sînt cu dînșii” (*Cartea a 4 a Împăraților 6:16*). (*n. aut.*)

necate și necurate. Și, după ce a zis că noi, Creștinii, nu purtăm război „împotriva sîngelui și a cărnii”, adică a vrăjmașilor trupești și văzuți, face osebirea între vrăjmașii noștri și vrăjmașii trupești, zicînd că vrăjmașii cu care ne luptăm sînt duhovnicești, adică fără trup și ușori.¹ Și arată că sînt nevăzuți și cu totul vicleni, și prin urmare sînt cu anevoie de luptat și greu de biruit, deci trebuie să avem mare luare-aminte întru războiul cel gîndit dus asupra lor.

*întru cele cerești.*²

Cu cuvîntul acesta, Pavel îi deșteaptă iarăși pe Creștini și le zice: O, Creștinilor! – să nu socotiți că demonii ne dau război pentru lucruri pămîntești, și stricăcioase și mici. Nu! – ci pentru cele cerești, pentru cele nesticăcioase și pentru bunătățile cele negrăite ale împărăției lui Dumnezeu. Căci prepoziția „întru” este în loc de „pentru”, adică: Lupta noastră cu demonii se duce pentru cele cerești, anume ca să dobîndim bunătățile cerești și să nu ne lipsim de dînosele. Pentru aceasta, se cuvine să fim deștepți, osîrdnici și cu luare-aminte.

13 Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva în ziua cea rea,

Zice: De aceea, într-armați-vă voi, Creștinii, cu toată într-armarea lui Dumnezeu cea gîndită, ca să puteți sta împotriva în „ziua cea rea”. Și ce zi numește „rea”? Veacul acesta și viața aceasta, pentru răutățile și vicleșugurile ce se fac într-însul, precum am arătat și în tîlcuirea zicerii „căci zilele rele sînt” (*Efeseni* 5:16). Însă Apostolul îi mîngîie pe Creștini, arătînd că vremea războiului acesta gîndit pe care au să-l ducă este puțină și scurtă. Căci de aceea a numit „zi” vremea vieții acesteia, pentru scurtîimea ei.

¹ Pentru aceasta plîngea și Ieremia, zicînd: „Ușori s-au făcut cei ce ne gonesc pe noi, mai mult decît vulturii cerului” (*Plîngerile* 4:19). Iar înțeleptul Nil zice: „De vreme ce – după Ieremia – aceia care ne gonesc sînt ușori, iar noi îngreuiam cu lucruri lumești, e arătat că ne vom mișca mai încet pe cale și vom fi ajunși de vrăjmași cu lesnire” (*Cuvînt Postnicesc*). (n. aut.)

² Iar în oarecari izvoade se află așa: „întru cele de sub cer”, fiindcă demonii au stăpînire nu în cer, ci sub cer, adică în aer, cum a zis și Pavel despre dînșii mai sus: „începătorul stăpînirii aerului” (capitolul 2:2). Și la Iov este scris despre dînșii: „Înconjurînd pămîntul și umblînd împrejur pe sub cer, sînt de față” (*Iov* 1:7). Fiindcă cerul este neumblat de demoni – după tîlcuirea lui Hrisostom – și ei nu sînt de față pretutindeni, ci din inconjurare. Iar înțeleptul Fotie spune că „întru cele de sub cer” e o zicere prefăcută și nu-i place această prefacere, din două pricini: una pentru că nu se cuvine a schimba sfințitele ziceri nici întru o literă, și alta fiindcă noima nu se oprește chiar dacă zicerea rămîne așa. Căci *Scriptura* – zice – obișnuiește a le numi „cerești” și pe cele ce se cuprind în cer, cum este aerul, adică văzduhul (întrebarea 143 din *Amfilohia*). (n. aut.)

și, isprăvindu-le pe toate, să stați.

Zice: Noi, Creștinii, se cuvine să omorîm și să biruim toate patimile și toate poftetele cele rele, și atunci putem sta.¹ Fiindcă sînt mulți care, după ce-i biruie pe vrăjmași, iarăși sînt biruiți și cad, și de aceea zice aici Apostolul că noi, Creștinii, după ce vom birui patimile zise mai sus și pe diavolul, se cuvine să stăm totdeauna nebiruiți și să nu mai cădem de aici înainte în patimile acelea și să fim biruiți. Căci, dacă ne vom lenevi, diavolul, vrăjmașul nostru cel biruit și omorît, iarăși va învia și ne va da război. Vezi însă – o, cititorule! – că nu este cu neputință, ci se poate, ca noi să biruim patimile și pe diavolul și să stăm neclintiți. De aceea, nu se cuvine a ne lenevi, punînd ca pricină că vrăjmașii noștri sînt puternici și nebiruiți, de vreme ce mare putere am luat prin credință de la Hristos² și ne-am învățat meșteșugul prin care să putem lupta chiar împotriva demonilor, prin puterea lui Hristos, a Celui ce locuiește întru noi, încît nici să nu trebuiască a face război cu dînșii, ci doar să-i călcăm, ca pe niște prea-înjosite insecte (adică vietăți mici). Căci zice: „Iată, vă dau stăpînire a călca peste șerpi și peste scorpii” (*Luca* 10:19). Iar Pavel scrie acestea Efesenilor fiindcă aveau mulți vrăjmași, și îi învață – atît pe aceia, cît și pe toți Creștinii – că nu oamenii ne vrăjmășesc, ci demonii, prin oameni. Și pentru aceasta – zice – voi, Creștinii, să nu vă mîniați asupra oamenilor, care nu greșesc, ci asupra demonilor, care vă dau război folosindu-i ca unelte pe oameni.

14 Drept aceea, stați, încingîndu-vă mijlocul cu adevărul

În oștile care au război, cea dintîi învățătură este a ști fiecare ostaș să stea bine în rînduiala sa, iar a doua e a ști să-și poarte și să-și folosească armele precum se cuvine. Pentru aceasta și Pavel, ca un voievod al oștirii celei gîndite, cea împotriva demonilor, dă aici ca întîie învățătură Creștinilor, ostașilor lui Hristos, cum să stea bine în rînduiala lor, cu bună regulă și precum se cuvine. Căci cel ce „stă”, fiind „încins cu adevărul”, este drept și nu se pleacă cu ini-

¹ Și Proorocul Ieremia vorbește despre războiul împotriva patimilor, tropologic: „Luați asupra-vă arme și paveze, apropiați-vă iar la război, înșeuăți caii, încălecați călăreții, stați întru coiful voastre, cuprindeți sulile voastre și îmbrăcați-vă cu zalele voastre!” (*Ieremia* 46:3). Și, punînd înainte această zicere, Sfîntul Chiril al Alexandriei urmează zicînd: „Noi trebuie a iubi să ne sculăm prea-vitejește asupra înbulzirilor ce ne cheamă spre răutate și, fiind încinși cu toate într-armările Duhului, să ne oștim împotriva patimilor” (*Cuvîntul* 40 la Paști). (*n. aut.*)

² Vezi și subînsemnarea și tîlcuirea zicerii „păcatul nu vă va mai stăpîni pe voi” (*Romani* 6:14). (*n. aut.*)

ma sa, adică nu se împătîmește către nici un lucru al lumii acesteia. Și dimpotrivă, cel ce nu stă nu este nici drept. Adică cel ce este iubitor de îndulciri, iubitor de argint și poftitor de veselii nu stă drept, ci este plecat, căci se pleacă cu împătîmirea inimii spre îndulciri, spre argint și spre desfătări.

Iar după ce i-a învățat pe Creștini cum să stea în rînduiala lor cea ostășească, Pavel le dă a doua învățătură, adică a se încinge fiecare cu armele sale. Deci, ca un arhistrateg iscusit, îl încinge în chip gînditor pe fiecare ostaș al lui Hristos cu brîul, strîngînd cu acela poftele Creștinului care se revarsă și se pleacă la cele de jos și pămîntești. Căci și brîul cel simțit strînge și grămădește hainele omului și nu le lasă a se tîrî pe jos. Iar Pavel le încinge cu acest brîu „mijlocul”, pentru că „mijlocul” însemnează puterea omului care ține toată greutatea trupului. Căci, precum este la corăbii grindă de care se țin toate coastele corabiei, așa este mijlocul la vietăți; sau, cum este temelie la casă, așa este și mijlocul la om. De aceea, cînd se întîmplă de ostenim și obosim, ne punem mîinile la mijloc și așa ne ținem pe sine-ne. Și, precum mijlocul cel simțit ține toată greutatea trupului, tot așa și „mijlocul” cel gîndit ține toată greutatea sufletului, „mijloc” pe care Apostolul poruncește să-l încingem atît cu adevărul dogmelor drepte și al credinței, cît și cu adevărul vieții noastre celei îmbunătățite.¹ Drept aceea, nici un eretic, care are dogme mincinoase, nu-și încinge mijlocul său cu adevărul, ci toți rău-slăvitorii sînt fără încingere, și se tîrîsc la cele de jos și pămîntești și nu pot să înțeleagă nici o dogmă înaltă și adevărată, ci cercetează cele dumnezeiești și cerești cu silogisme omenești și mincinoase, tîrîtoare pe jos. De asemenea, nici cei ce au încingătoare vicleană și păcătoasă, care iau aminte la amăgirea lumii acesteia, nu-și încing mijlocul cu adevărul, pentru că, avîndu-și inimile plecate către cele pămîntești, cască gurile către cele mincinoase și deșarte. Dar noi, Creștinii, nu se cuvine să fim astfel, ci se cuvine să le folosim pe toate cu adevărul: dacă e dogmă și noimă duhovnicească, se cuvine să căutăm adevărul; dacă e lucrare și faptă morală,

---

¹ Și care este „mijlocul” acela gîndit? Este gîndul omului. Deci gîndul acesta nu trebuie a fi dezlegat și neîncins, adică nu se cuvine a se revărsa spre lucrurile lumii din afară și a alerga la cele ce a văzut, a auzit, a mirosit, a gustat și a pipăit. Și – în scurt – zice că omul nu trebuie a-și lăsa gîndul să umble prin lucrurile cele simțite și zadarnice, din care nimic alta nu poate aduna, decît numai patimi, păcate și spurcăciuni, ci trebuie a-l încinge. Și care este brîul? Este luarea-aminte și grabnica întoarcere către inimă a gîndului. Deci cineva trebuie a-și strînge tare gîndul cu luare-aminte și cu ținerea răsufării, ca și cu un brîu, și a-l întoarce în lăuntru în inimă și, trăgîndu-l acolo, să-l obișnuiască a stăru și a zice: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă! Acestea le arată și marele Petru, căpetenia, cu acele cuvinte pe care le zice: „Încingînd mijloacele gîndului vostru, deștepți fiind desăvîrșit, nădărduiți întru darul ce vă poartă întru descoperirea lui Iisus Hristos” (*1 Petru* 1:13), precum filcuiește zicerea aceasta marele Grigorie al Tesalonicului (*Cuvînt în a treia Duminică a Marelui Post*). (n. aut.)

trebuie să o săvîrșim pe cea adevărată, iar nu pe cea mincinoasă și fățarnică, unii arătîndu-ne pe dinafară, și alții fiind în lăuntru. De vom avea „mijlocul” nostru încins după dogme și după fapte întru acest chip, și dacă vom viețui o viață nevicleană și nefățarnică, adică adevărată, vom putea să aleargăm fără împiedicare pe calea mîntuirii noastre, precum aleargă cu lesnire cei ce sînt încinși. Și, zicîndu-ne să fim „încinși”, Pavel arată că noi, Creștinii, trebuie să fim într-armați totdeauna, precum zice și David, însemnînd aceasta: „ca un brîu cu care totdeauna se încinge” (*Psalm 108:18*). Și Domnul ne poruncește, zicînd: „Fie mijloacele voastre încinse!” (*Luca 12:35*). Se cuvine așadar să fim totdeauna încinși și într-armați, pentru că totdeauna ne aflăm și în războiul cel gîndit, precum ostașii ce se află în războiul cel simțit nu se descing niciodată de brîul lor ca să doarmă, ci dorm încinși. Căci a se descinge de brîu și a dormi este însușire de om trîndav, molatic și deznodat. Iar Teologul Grigorie prin „șale” și „mijloc” înțelege partea cea poftitoare [a sufletului], fiindcă la șale, la mijloc, sînt rărunchii, care – după *Dumnezeiasca Scriptură* – sînt semnul lucrării poftitoare (căci mai de multe ori în rărunchi se află lucrarea cea poftitoare și găoacea sămînței – după doctori și fiziologi¹). Iar „adevăr” numește lucrarea cea teoretică [„văzătoare cu mintea”, „înțelegătoare”, *n. m.*]², pentru că adevărul este scopul teoriei, la fel cum binele este scopul faptei. Deci Teologul zice că Apostolul ne sfătuiește pe noi, Creștinii, să strîngem poftele noastre cu teoria, cu înțelegerea lui Dumnezeu. Pentru că cel care Îl teorisește pe Dumnezeu (adică Îl privește cu mintea) și se îndulcește în teoria Lui, ca de Cel iubit cu adevărat și desăvîrșit dorit, acela nu-și va lăsa pofta a se pogori la cele de jos și a se tîrî către împătımirea și dragostea lucrurilor pămîntești.³

¹ Și Teodorit zice că „la șale se află așezați rărunchii și întru aceia este lucrarea poftei.” Așa a zis și fericitul David, tînguindu-se de păcatul prea-curviei: „Căci șalele mele s-au umplut de ocări”, în loc de: Nu am întrebuintat pofta firii spre ceea ce se cuvenea. Așa a zis dumnezeiescul Apostol și despre Levi: „Încă în șalele părintelui său era cînd l-a întîmpinat Melhisedec pe el (adică pe Avraam)” (*Evrei 7:5*). Și Vasilie cel Mare, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Pentru aceasta strigau șalele Moabitencei” (*Isaia 15:5*), zice: „Pretutindeni, «șalele» se iau în locul părților celor născătoare; deci înțelegem că zicerea însemnează a strînge poftele cele slujitoare spre naștere.” (*n. aut.*)

² Cuvintele marelui Grigorie sînt acestea: „Caut ce au de obște «șalele» și «adevărul». Ce a înțeles Sfîntul Pavel cînd a zis: «Drept aceea, stați încingînd mijlocul vostru întru adevăr!»? Oare nu cumva partea cea teoretică o strînge pe cea poftitoare, nelăsînd-o a se purta aiurea? [...]” (*Cuvînt la Pasha*).

³ Iar Icumenie zice că, prin „adevăr”, poți să-L înțelegi și pe Hristos, căci El este chiar Adevărul, precum a zis Însuși: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața” (*Ioan 14:6*). Deci Creștinii se cuvine a fi nu numai „încinși” cu Hristos, ci și „îmbrăcați”, precum ne poruncește Pavel, zicînd: „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat (*Galateni 3:27*).” (*n. aut.*)

și îmbrăcându-vă cu zaua dreptății,

Aici, Apostolul numește „dreptate” fapta bună cea peste tot cuprinzătoare și petrecerea cea îmbunătățită, ca și cum ar zice: O, Creștinilor! – îmbrățișați și adunați toate lucrurile cele drepte. Căci – așa cum zaua, cămașa de fier adică, îl păzește pe ostaș nerănit – tot astfel și dreptatea și fapta bună cea peste tot cuprinzătoare, îi păzește nerăniți pe Creștini de oricare rău.

15 încălțând picioarele voastre întru gățirea evangheliei păcii.

Bine face Apostolul că încălță picioarele noastre cu încălțăminte și cu cizme. Însă cu acestea însemnează fie că se cuvine a fi gata spre a bine-vesti și a propovădui altora cuvintele lui Dumnezeu – căci zice Isaia: „Frumoase sînt picioarele celor ce bine vestesc pacea și cele bune” (*Isaia 52:7*); fie că noi, toți Creștinii, se cuvine a fi gata totdeauna să umblăm în calea vieții celeilalte, precum ne poruncește Parimistul, zicînd: „Gătește spre ieșire lucrurile tale!” (*Pilde 24:16*).¹ Această „gătire” însă ni se va face dacă vom viețui întru fapte

¹ Poate că Parimistul numește aici „ieșire” nu numai ieșirea din viața aceasta, ci și ieșirea din păcat. Și cîți vor să iasă afară din păcat trebuie a purta în picioare „încălțăminte”, precum au purtat Evreii cînd au ieșit din Egipt, cum li s-a poruncit: „să aveți (...) încălțăminte în picioare” (*Ieșirea 12:11*), zicere pe care Teologul Grigorie o tîlcuiește așa: „Cinstitorul de Dumnezeu ce va să se atingă de pămîntul sfînt trebuie să se descalțe de încălțăminte, cum a făcut și Moisi în munte, ca să nu aducă nimic mort între Dumnezeu și oameni. Iar cel ce fuge de «Egipt» și de «cele egiptenești» trebuie să se încălțe pentru a călca peste «scorprii» și peste «șerpi», «Egiptul» hrînind multe fiare ca acestea, ca să nu se vatăme de către cei ce pîndesc «călcîiul», pe care ni s-a poruncit a-i călca” (*Cuvînt la Pasha*). Tîlcuind acestea mai cu amăruntul, înțeleptul ucenic al Teologului, Nichita Scoliaștul, zice: „Uneori, prin «încălțăminte», se înțelege mortăciunea cea prihănită, fiindcă acelea sînt din piele de dobitoc mort; iar alteori, se înțelege lăudata păzire. Deci, pe cînd se afla în muntele Sinai, lui Moisi i s-a poruncit să-și dezlege încălțăminte din picioare, fiindcă locul întru care sta era pămînt sfînt. Iar aceasta însemnează că cel ce voiește a se înălța la teoria lui Dumnezeu, care este «pămîntul sfînt» asupra căruia Se arată Dumnezeu, acela e dator a lepăda grijile lumești ca pe ceva mort și nefolositor, care despart mintea de Dumnezeu. Iar cel ce fuge de «Egipt» și de «cele egiptenești», adică de păcat și de nașterile păcatului, acela se cuvine a purta încălțăminte, ca să nu-și rănească picioarele și să se vatăme, călcînd peste «ciulini» și peste «ghimpi», adică peste griji și păcate cu picioarele goale și nepăzite. Iar «încălțăminte» e viața cea înfrînată și postnicească, ce sfașmă «ghimprii» și boldurile «spinilor», oprindu-i a se înfige în tălpile cuiva, adică oprește ca, dintr-un început puțin și nevăzut, păcatele și îngrijirile vieții să se înfigă în adînc. Se cuvine ca cineva să poarte «încălțăminte» și pentru «șerprii» și «scorpiile» pe care le hrănește păcatul, adică pentru demonii cei vicleni, care vrăjmășuiesc pe ascuns, despre care Domnul a zis: «Iată, vă dau stăpînire a călca peste șerpi și peste scorpiu.» Prin «șerprii», se pot înțelege păcatele cele arătate și mari, iar «scorpiu» sînt acelea care par mici, dar rănesc cu boldul mor-

bune, precum ne poruncește *Sfînta Evanghelie*, pentru că „picioarele” și „calea” sînt chiar semn al vieții. Pentru aceasta a zis Pavel și în altă parte: „Vedeți să umblați, adică să petreceți, cu scumpătate” (*Efeseni* 5:16). Iar „gătirea evangheliei” este osîrdia inimii și faptele cele bune la care ia aminte și privește Domnul, după zicerea psalmică: „La gătirea inimii lor a luat aminte urechea Ta” (*Psalms* 9:41). Și bine a zis: „a evangheliei păcii”; căci, de vreme ce a pomenit mai sus de război și de luptă, aici arată că războiul acesta se cuvine să-l avem cu demonii, și nu cu oamenii, căci cu aceștia se cuvine să avem pace, pentru că și evanghelia pe care o propovăduim se numește „evanghelie a păcii”. Și, pe lîngă acestea, Apostolul arată că, dacă avem război cu demonii, avem cu adevărat pace cu Dumnezeu; și, de vreme ce evanghelia va să zică „bună-vestire”, înseamnă că evanghelia păcii ne dă bună-vestire că vom birui, neavînd a ne teme de războiul și de vrăjmașii aceia.

16 Peste toate, luați pavăza credinței.

Zicerea „peste toate” înseamnă că – peste „cingătoarea” adevărului, peste „zaua” dreptății și peste „încălțămîntea” gătirii evangheliei – se cuvine să luăm și să ne într-armăm cu „pavăza credinței”, fiindcă toate acelea au trebuință de credință către Domnul. Nu e vorba de credința că Dumnezeu este adevărat, ci aici vorbește de credința cea fără îndoială, care îl face pe om să creadă în cele ce vor să fie ca și cum ar fi de față, credință care lucrează semnele și minunile, și care este atît de înfocată și fierbinte, încît strămută munți și dealuri. Deci – precum pavăza, ținîndu-se în mîini, se pune înaintea a tot trupul, și-l păzește și-l închide ca și o poartă de fier, adică îl ocrotește de loviriile potrivnicilor și ale vrăjmașilor – așa și credința cea fără îndoială în Dumnezeu păzește întregul suflet de loviriile demonilor și ale patimilor. Deci credința în Dumnezeu este adevărata pavăză care păzește și acoperă sufletul, iar nu înțelepciunea cea pîrîntă și mincinoasele cugetări ale oamenilor, care amănesc și doboară sufletele, nu le păzesc.

ții și omoară. Iar despre șarpe, Dumnezeu a zis osebit: «Acesta (adică omul) va pîndi capul tău, și tu vei pîndi călcîiul lui» (*Facerea* 3:13). Pentru ce e dator omul a pîndi capul «șarpelui gîndit», al diavolului, adică înfîia lovire a cugetului cel rău? Ca nu cumva, băgîndu-și capul în suflet, să tragă după el și să-și vîre întregul trup. Apoi, șarpele pîndește «călcîiul», adică sfișitul lucrării, al păcatului și al vieții omului, adică pîndește să-i dea război la sfișitul vieții lui.” Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Grigorie al Nissei: „De aceea și poruncește povățuitorul faptei bune (adică Dumnezeu) a pîndi «capul» lui. Iar «cap» numește începutul răutății, care, dacă nu este primit, rămășița rămîne nelucrată. Căci cel ce se pune cu totul vrăjmașește asupra îndulcirii nu va aștepta loviriile din parte ale patimii; iar cel ce primește începutul patimii, îndată primește în lăuntru toată fiara.” (*Cuvîntul 4 la Ecclesiast*). Vezi și subînsemnarea zicerii „nu dați loc diavolului” (*Efeseni* 4:27). (*n. aut.*)

cu care veți putea stinge toate săgețile cele înfocate ale vicleanului.

Zice: Cu pavăza credinței, veți putea stinge toate poftele rele și gândurile necredinței și ale hulei pe care vi le pune înaintea vicleanul diavol, zicîndu-vă: Oare se va face înviere? Oare se va face judecată? Căci pe acestea le-a numit „săgeți înfocate ale diavolului”, fiindcă poftele prind și înfierbîntă trupul spre lucrările cele de rușine ale păcatului, pofta din care conștiința noastră se arde pe dinăuntru, înfruntîndu-ne și rănindu-ne pentru că le primim. De asemenea, ne ard și cugetele necredinței și ale hulei și ispitele osebite ce vin asupra noastră. Deci credința stinge toate acestea, căci – dacă credința îi supune, îi biruiește și îi gonește pe demoni – cu cît mai vîrtos supune, biruiește și gonește patimile, care sînt nașteri ale demonilor? Drept aceea, de te aprinde pofta trupului, nu te teme, Creștine! Căci, crezînd bunătățile cele vor să fie și bucuria pe care o vei dobîndi după moarte, poți stinge flacăra aceasta și o suferi cu lesnire. Și nu te teme dacă-ți urmează ispite și necazuri, căci – crezînd că, pentru necazurile acestea vremelnice, ai să primești împărăția cerului – te vei mîngîia în necazurile tale. La fel, dacă te supără pe din lăuntru gândurile necredinței și ale hulei, dar ai credința neîndoită către Domnul, le vei împrăștia ca pe o negură și fum. Socotește că și Avraam se ardea pe din lăuntru de gânduri și de dorul fiirec cînd avea să-l jertfească pe fiul său, pe Isaac, dar multa lui credință către Dumnezeu îi stingea văpaia și biruia dorul firii.

17 Și primiți coiful mîntuirii

Aici, Pavel numește „coif de mîntuire” nădejdea neclintită către Dumnezeu, care mîntuiește și păzește capul nostru, adică mintea și darul nostru ighe-monicesc [„conducător”, *n. m.*], de toată lovirea gândurilor rele. Căci, dacă vom avea neîndoită credința în Dumnezeu, credință care este „pavăza” Creștinului, curînd vom primi și nădejdea cea fără îndoială și statornică în Dumnezeu, nădejde care este „coiful” Creștinului, fiindcă aceste fapte bune teologice iubesc a se afla împreună.¹

¹ Despre județul [„judecata”, *n. m.*] și războiul acesta nevăzut zice Creștinilor și dumnezeiescul Hrisostom: „Deci, dacă este război, dacă astfel sînt tăbăririle, dacă sînt începătorii ne-trupești, dacă sînt stăpînitori ai lumii, dacă sînt duhuri ale răutății, spune-mi cum poți să te veselești? Cum ești așa de revărsat? Cum vom putea birui, neînarmați fiind? Fiecare să-și zică lui-și aceasta în toate zilele, cînd se biruiește de minie, sau de poftă, cînd în zadar și în deșert caută viața aceasta umedă. Ascultă-l pe fericitul Pavel zicînd: «Nu ne este nouă lupta împotriva singelui și a cărnii, ci împotriva începătorilor și a stăpîniilor.» «Mai cumplit este războiul acesta decît cel simțit, mai strașnică este lupta aceasta» (*Cuvîntul 22 la cea către Efeseni*). (*n. aut.*)

și sabia Duhului, care este graiul lui Dumnezeu,

Armele pe care Pavel le-a dat Creștinilor mai sus au fost spre apărare, ca ei să nu fie răniți de vrăjmașii cei gândiți. Iar arma pe care le-o dă acum este ca ei să-i rănească și să-i omoare pe vrăjmași, aceasta fiind „sabia Duhului”, anume cuvântul lui Dumnezeu. Deci Pavel numește „sabie a Duhului” fie pe Duhul cel Sfânt, după cuprindere, adică după darul Sfântului Duh, fie viețuirea cea duhovnicească, ce e sabie duhovnicească cu care se taie capul diavolului. Iar această sabie duhovnicească este „graiul lui Dumnezeu”, adică porunca lui Dumnezeu. Căci, dacă noi, Creștinii, vom păzi poruncile Domnului, vom omorî balaurul și șarpele cel învălătucit, așa cum zice Isaia: „În ziua aceea va aduce Dumnezeu sabia Sa cea sfântă, mare și tare, asupra balaurului, a șarpelui ce fuge; asupra balaurului, a șarpelui celui încolăcit, și va omorî balaurul!” (capitolul 27:1). Sau, „graiul lui Dumnezeu” numește numele Domnului Iisus Hristos, cu care Apostolul scotea demonii și vindeca bolnavii, căci zice: „Întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și umblă!” (*Fapte* 2:6).¹ Sau, „sabie a Duhului” numește curat înțelepciunea întru Sfântul Duh și tot cuvântul cel duhovnicesc, precum zice, în altă parte, același Pavel: „Cuvântul lui Dumnezeu este viu, lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două ascuțisuri” (*Evrei* 4:12). Iar cel ce are darul acestei săbii duhovnicești, precum a fost însuși Pavel², grăiește cu îndrăzneală și cu gură slobodă cuvintele lui Dumnezeu, și este înfricoșător și nebiruit de demoni, de patimi și de oamenii necredincioși.

18 rugîndu-vă cu toată rugăciunea și cererea întru toată vremea, cu Duhul,

După ce i-a într-armat pe Creștini cu armele duhovnicești, Pavel Îl înfățișează acum înaintea lor pe Împăratul Dumnezeu, ca să-L roage să le dea ajutor. Căci, pentru a nu se mîndri ei fiindcă mai sus le-a zis: „vă vor putea stinge săgețile cele înfocate ale diavolului“, acum le zice: Creștinilor, în războiul acesta gândit, aveți

¹ Pentru aceasta, și Dumnezeieștii Părinți ce se numesc „trezviți”, predanisind metoda practică a rugăciunii gînditoare în inimă, poruncesc tuturor Creștinilor să cheme numele Domnului Iisus Hristos și să zică în inima lor această rugăciune cu puține cuvinte: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” Căci, grăindu-se în inimă și întorcîndu-se într-însa ca o sabie, sfîntul și înfricoșatul nume al lui Iisus Hristos îl rănește și îl omoară pe balaurul diavol, care locuiește pe fața inimii. Pentru aceasta a zis Ioan al *Scării*: „Biruieste-i pe vrăjmași cu numele lui Iisus!” Și dumnezeiescul Diadoh a zis: „Duhurile rele, care niciodată nu vor ca oamenii să le creadă că sînt demoni, zăbovesc împrejurul părților inimii. Căci, știind aceasta cu amăruntul, nu mințea într-armîndu-se cu pomenirea lui Dumnezeu” (capitolul 33 din *Filocalia*). (*n. aut.*)

² Vezi despre aceasta la stihurile 19, 20 ale acestui capitol, unde Teofilact numește „sabie a Duhului” slobozenia gurii și îndrăzneala lui Pavel. (*n. aut.*)

trebuință de ajutorul lui Dumnezeu, ajutor pe care îl veți dobîndi dacă vă veți ruga nu simplu, ci „cu toată rugăciunea și cererea”, adică rugîndu-vă pentru ajutorul lui Dumnezeu cu tot felul de rugăciuni, cu plîngere, cu lacrimi, cu bătaia pieptului, cu îngenunchere, cu metanii așternute la pămînt și cu înălțarea și ridicarea mîinilor. Și să vă rugați – zice – nu numai în cele șapte vremi rînduite ale rugăciunii, ci „în toată vremea”. Și să vă rugați „întru Duhul”, adică să nu cereți de la Dumnezeu nici un lucru lumesc și pămîntesc, ci numai cele duhovnicești și cerești. Sau, zicerea „întru Duhul” însemnează să nu vă rugați numai cu gura, ci și cu mintea și cu inima, luînd aminte la cuvintele rugăciunii. Zicînd însă: „rugați-vă cu toată rugăciunea”, Pavel a arătat ghicitorește că cineva se poate ruga și totodată a nu se ruga, cînd, rugîndu-se, zice cuvinte multe, fără a lua aminte la dînsese, socotind că cu multa vorbire va fi ascultat de Dumnezeu, după cum a zis Domnul: „Rugîndu-vă, să nu vatologhisîți! [„să nu spuneți multe cuvinte”, *n. m.*] în rugăciune ca pîgînii, cărora li se pare că vor fi ascultați întru multa lor vorbire” (*Matei 6:7*).

și întru aceasta priveghînd

Aici, numește „priveghere” fie rugăciunile și slavo-sloviile de toată noaptea, fie deșteapta luare-aminte și trezirea minții, pentru că amîndouă acestea sînt primite la Dumnezeu. Căci cel ce se roagă și se înfățișează într-armat înaintea Împăratului ceresc se cuvine a fi deștept și cu luare-aminte.

cu toată răbdarea și rugăciunea

Cu acest cuvînt, Pavel arată că nu se cuvine a se ruga Creștinii numai o dată, de două sau de trei ori, ci de multe ori și cu toată răbdarea și îngăduirea, și nu în vreme puțină, ci așa cum se ruga Hanania, și văduva și Ana. Căci aceasta este cu adevărat rugăciune ascultată de Dumnezeu, aceea care se face cu îngăduire și cu răbdare.

pentru toți sfinții și pentru mine.

Din aceste cuvinte, arată că nu se cuvine a ne ruga numai pentru noi înșine, ci și pentru ceilalți frați ai noștri. Vezi însă – o, cititorule! – smerita cugetare a marelui Pavel, îndoită fiind! Pentru că s-a pus pe sine în urma celorlalți și pentru că zi-

---

¹ Tîlcuind graiul acesta, dumnezeiescul Hrisostom zice: „Iar «vatologhie» numește bîrfirea sau multa cuvîntare, de la un oarecare Elin numit Vat, care facuse idolilor laude lungi, de multe stihuri, vatologhiile avînd aceleași cuvinte repetate. Așadar, vatologhia este atunci cînd cerem de la Dumnezeu ceea ce nu se cuvine, adică puteri: a-i birui pe vrăjmași, avuții de bani și – în scurt – cele ce nu ne folosesc. (*n. aut.*)

ce că are trebuință de rugăciunea ucenicilor săi. Și când? Când era îmbrăcat cu legături și cu lanțuri pentru Hristos. Și aceasta nu este de mirare, pentru că și marele Petru era legat cu lanțuri în temniță, și pentru el se făcea rugăciune întinsă către Dumnezeu de toți credincioșii, care, ascultată fiind, a fost slobozit din legături și din temniță, precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 12).

19 Ca să mi se dea cuvînt întru deschiderea gurii mele

Din cuvîntul acesta, încheiem că Apostolul Pavel nu gîndea mai înainte ce zicea, ci grăia cuvintele ce i se dădeau de la Dumnezeu, căci păzea porunca lui Hristos, Care a zis: „Iar când vă vor da pe voi, să nu vă îngrijiiți cum sau ce veți grăi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să grăiți. Căci nu voi veți fi cei ce veți grăi, ci Duhul Părintelui vostru, Acela va grăi întru voi” (*Matei* 10:19). De aceea și Apostolul, deschizîndu-și gura, grăia cele ce i se dădeau atunci de la Duhul Sfînt. Toate cîte le zicea și cîte le făcea Pavel, le zicea și le făcea cu dumnezeiescul dar. Din zicerea aceasta vei înțelege însă, iubitul, care este „sabia Duhului”, anume că este graiul și cuvîntul lui Dumnezeu, de care a vorbit mai sus, în stihul 17 al acestui capitol.

cu îndrăzneală a face cunoscută taina evangheliei, 20 pentru care și solesc în legături, ca întru dînsa să grăiesc cu îndrăzneală, precum mi se cuvîne a grăi.

Adică: Fraților, rugați pe Dumnezeu ca să răspund precum se cuvîne – cu îndrăzneală, cu bărbăție și cu multă pricepere – înaintea necredincioșilor pentru evanghelia pe care o propovăduiesc. Însă către cine ai fost trimis de Dumnezeu solitor, o, fericite Pavele? Către oamenii cei necredincioși – zice – ca să-i împac și să-i împrietenesc cu Dumnezeu. Dar ei, fiind necunoscători și neînțelegînd facerea de bine pe care le-o pricinuiesc, m-au legat cu lanțuri, cu toate că legea este ca solii, mijlocitorii și împăcătorii să nu pătimească rele de la oamenii către care se trimit. Deci – zice – mi s-a pus asupra lanțul, ca să oprească îndrăzneala mea către evanghelie, însă rugăciunea voastră va deschide gura mea, ca să cutez a mă înfățișa și a spune toate acelea poruncite mie de Hristos, Cel ce m-a trimis sol și mijlocitor la „neamuri”. Vezi aici – o, cititorule! – „sabia”, „îndrăzneala” și „gura slobodă” a ritorului lui Dumnezeu? [Vezi] ce fel de grai avea Pavel să grăiască întru deschiderea gurii sale?

21 Iar ca să știți și voi cele despre mine, ce fac, toate vi le va face cunoscute Tihic, fratele iubit și slujitorul credincios întru Domnul,

Apostolul a arătat pe larg toate cîte erau despre dogme, despre viețuirea cea îmbunătățită și despre mîngîierea duhovnicească. Iar fiindcă aici a pomenit de-

spre legăturile ce purta, nu lungește cuvîntul pentru aceasta, ci lasă să le spună prin cuvînt Tihic, aducătorul scrisorii.¹ Și zice: [Tihic] nu vă va spune minciuni, pentru ca venirea lui să nu se arate netrebnică, și pentru că negreșit știe toate cele întîmplante mie, fiind „iubît”, și pentru că este „credincios” și adevărat. Și este slujitor „întru Domnul” adică slujește pentru Dumnezeu și pentru lucruri dumnezeiești (precum era evanghelia, propovăduirea și slujbele Apostolilor), nu pentru vreun lucru lumesc sau pămîntesc. Sau, forma este săritoare și se împreunează așa: „iubitul frate întru Domnul”, adică „fratele duhovnicesc și după Dumnezeu”.

**22 pe care l-am trimis la voi chiar pentru aceasta,
ca să cunoașteți cele despre noi și să mîngîie inimile voastre.**

Dumnezeiescul Ioan Hrisostom a citit zicerea „ca să cunoașteți cele despre noi” așa: „ca să vă arate cum sînt lucrurile mele și astfel să nu vă lase a vă întrista pentru mine, că mă aflu în greutăți și port lanțuri”. Iar aceasta arată totodată și covîrșitoarea dragoste a lui Pavel către Efeseni, precum și dragostea pe care o aveau Efesenii către Pavel.

**23 Pace, fraților, și dragoste cu credință de la Dumnezeu-Părintele
și Domnul Iisus Hristos!**

Cu aceste cuvinte, Pavel roagă Creștinilor Efeseni să aibă „pace și dragoste cu credință”, iar din aceasta se înțelege fie că nu trebuie să-i iubească pe cei de altă slăvire, ci doar pe cei credincioși; fie că se cuvine ca ei să aibă credință ca să nădăjduiască cu adevărită că vor dobîndi bunătățile cele fiitoare. Fiindcă, fără credință, dragostea nu folosește la nimic. Sau – mai bine zis – fără credință, nu poate fi dragoste nicicum, și de aceea a zis: „pace și dragoste cu credință”. Învățînd însă cum s-ar putea cîștiga pacea aceasta, mai departe zice că se cîștigă prin dragoste. Dar dragostea, la rîndul ei, cum se cîștigă? Dacă vom avea credință.

**24 Darul² fie cu toți cei ce-L iubesc pe Domnul nostru Iisus Hristos
întru nestrîcaciune! Amin!**

¹ Tihic acesta era Asian după neam, precum istorisește Sfințitul Luca în *Fapte*, zicînd că „lui Pavel îi urmau Tihic și Trofim” (*Fapte* 20:5). Pavel arată trimiterea acestui Tihic în Efes și întru cea de-a doua epistolă către Timotei, zicînd: „Iar pe Tihic l-am trimis la Efes” (*2 Timotei* 4:12). (*n. aut.*)

² Teodorit zice că, vorbind aici de „dar”, Pavel a arătat că Prea-Sfîntul Duh (al căruia este darul) este dătător al păcii, al dragostei și al credinței zise mai sus, împreună cu Părintele și cu Fiul. Pe lîngă aceasta, zice că, în toate epistolele sale, fericitul Pavel obișnuia a scrie cu însăși mîna sa: „darul fie cu toți” și celelalte, în loc de orăție și de îmbrățișare. Și bağă de seamă că noi obișnuim a scrie la sfîrșitul scrisorilor noastre așa: „Fii sănătos!” (*n. aut.*)

Aici, Apostolul a oșebit „pacea” de „dar” și pe fiecare a pus-o oșebit, cu toate că în toate celelalte epistole ale sale le pune împreună. Iar zicerea „întru nesticăciune” arată fie că cei ce-L iubesc pe Hristos se cuvine a-L iubi cu curăție și cu feciorie, fie arată că nu se cuvine a-L iubi pe Hristos pentru bogăție și slavă, adică pentru lucruri stricacioase și trecătoare, ci pentru bunătățile și darurile cele nesticate. Sau, arată că se cuvine a-L iubi pe Hristos prin fapta bună, care este nesticăciune, nu prin păcat, care este stricăciune. Căci, așa cum zicem că fecioara după trup „se strică” cu stricăciunea trupului, tot astfel zicem și că „fecioara” după duh, adică sufletul, se strică cu stricăciune duhovnicească, prin așezarea gîndurilor de rușine. De aceea, chiar Pavel scria despre duhovniceasca stricăciune, zicînd: „nu cumva să strice înțelesurile voastre” (2 *Corinteni* 11:3). Și în altă parte zice: „oameni stricați cu mintea” (2 *Timotei* 3:8). Și o! – de ne-am învrednici și noi să arătăm dragoste către Hristos, atît cu cucernicie și cuviință a năravurilor, cît și cu căutarea acelor bunătăți nesticcate și – în scurt – cu toată petrecerea noastră cea îmbunătățită, care păzește sufletul nesticcat și nu îl lasă să se strice cu iscusințe rele și cu păcate, întru În-suși Hristos, nesticăciosul Mire al sufletelor fecioești și nesticcate, Căruia fie slava, împreună cu Părintele și cu Duhul, în veacurile veacurilor! Amin!

Aceasta către Efeseni s-a scris din Roma și s-a trimis prin Tihic.

**TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE FILIPENI**

A SLĂVITULUI ȘI PEA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

Pricina epistolei către Filipeni¹, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie

Filipenii erau dintr-o cetate din cele ale Filipilor, ce se află în Machidonia, numindu-se așa de la Filip, cel ce a locuit-o [„a populat-o”, *n. m.*]. Mai întâi, cetatea Filipilor era însă sub scaunul Tesalonicului, iar acum este supusă sub scaunul Constantinopolei, aflându-se cu mitropolit numit „al Filipilor și al Dramei”.² Și Pavel mărturisește multe bunătăți și fapte bune despre Filipeni. Și a scris epistola aceasta către ei aflându-se la Roma, legat cu lanțuri și închis în temniță, după a doua apărare înaintea împăratului Nero, pe care o pomenește în a doua epistolă a sa către Timotei, zicînd: „Întru înțîia mea apărare, nici unul nu s-a aflat cu mine, ci toți m-au părăsit” (2 Timotei 4:16). După cea dintîi apărare – zic – iarăși a fost legat și băgat în temniță. Deci Pavel, aflându-se acolo, în temniță, a primit de la Filipeni cele spre trebuința sa, prin Epafrodit. Și Filipenii doreau să afle cele despre Pavel, învățătorul lor, în ce chip se afla; căci, auzind că se află în legături, erau întristați și tulburați. Așadar – pentru aceasta și pentru că unii Iudei cu chip de Creștini³ îi stricau pe cei proști, zicîndu-le că nu se pot îndrepta fără *Legea cea Veche* și fără tăierea împrejur – pentru toate acestea – zic – s-a îndemnat Pavel a le scrie trimiterea aceasta. Și mai întâi îi învață că legăturile și închisorile pătimate pentru Hristos nu sînt pricinuitoare de întristare și de tulburare, ci chiar de bucurie și de veselie. Și primește cele trimise și laudă credința lor, zicînd că îi pomenește. Și scrie că s-a apărat la Roma și că cineva, din pizmă, i-a pricinuit mai mult necaz și doșădire. Și îi sfătuiește pe Filipeni a petrece întru unire și întru smerită-cugetare, aducînd ca pildă smerenia Fiului lui Dumnezeu pînă la moartea de cruce. Apoi, arată cu dovadă că *Legea cea Veche* și tăierea împrejur au rămas nelu-

---

¹ Trimiterea aceasta s-a scris în anul 23 după înălțarea Domnului – după Meletie, tomul 3 al *Istoriei bisericești*. (*n. aut.*)

² Despre Filipi, *Faptele Apostolilor* zic acestea: „Și de acolo am venit în Filipi, care este înțîia cetate colonie a părții Machidoniei” (*Fapte* 16:12). (*n. aut.*)

³ Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin” ca să arăt că el numește un neam osebit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu, noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

crătoare și se aduce pildă la acestea pe sine-și, căci, pentru Hristos, toate le-a socotit pagubă și gunoaie. Și îi mustră pe cei ce cugetă cele evreiești, învățând tăierea împrejur, numindu-i „cîini”, „lucrători răi” și „vrăjmași ai Crucii”. Și primește cele trimise și laudă milostenia făcută către sine-și. Și – în scurt a zice – Apostolul vorbește cu cinste către Filipeni, de vreme ce, într-adevăr, multă faptă bună și iscusință arătaseră întru credința lui Hristos. Căci aici, la Filipeni, a fost Lidia, acea femeie vînzătoare de porfire din cetatea Tiatirilor, a cărei inimă a deschis-o Domnul, care, luînd aminte la cuvintele lui Pavel, a crezut întru Domnul și s-a botezat cu toată casa sa (*Faptele Apostolilor* 16:14). Aici, la Filipeni, Pavel și Sila au fost bătuți și băgați în temniță. Tot aici, dintre toți oamenii care au văzut, păzitorul temniței a crezut în Hristos și s-a botezat împreună cu toată casa lui (la fel). Aici, căpitanii oștilor, auzind că Pavel este Roman, s-au temut și l-au rugat să se ducă. Și, pe lîngă altele, Pavel mărturisește că Filipenii au suferit și primejdii pentru credință și că erau bine-plecați spre a milui. Și se vede că pentru toate acestea îi iubea și îi cinstea cu covîrșire.¹

---

¹ La aminte că trimiterea aceasta este a noua după rînduială și după vremea în care Pavel și-a scris epistolele, după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani și după cea către Galateni – precum zice Teodorit în înainte-cuvîntarea trimiterilor lui Pavel. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel și Timotei, robi ai lui Iisus Hristos,

În epistola aceasta, Pavel nu-și pune dregătoria, adică aceea de „Apostol”, ci se numește pe sine „rob al lui Iisus Hristos”, nume care, fiind mare, este totuși de obște tuturor. Iar scriind Corintenilor și lui Timotei, Pavel se numește pe sine „Apostol”. Dar pentru ce pricină a făcut aceasta? Pentru că voia să-i învețe pe Corinteni și pe Timotei și să le rînduiască multe lucruri ca un Apostol al Domnului. Pentru aceasta a scris la început dregătoria apostolească, iar aici, fiindcă nu avea a rîndui nimic din acelea, îi cinstește pe Filipeni ca pe unii de o cinste cu el și împreună-robi ai lui Hristos.

tuturor sfinților în Hristos Iisus care sînt în Filipi,

De vreme ce Iudeii se numesc pe sine-și „sfinți”, fiind odinioară norod sfînt al lui Dumnezeu, Pavel a adăugat aici aceasta: „în Hristos Iisus”. Căci cei ce sînt „întru Hristos”, adică cei ce s-au sfințit prin credința lui Iisus Hristos, aceia sînt cu adevărat sfinți, iar nu Iudeii, care sînt necurați, ca unii ce nu au primit sfințenia prin Hristos.

împreună cu episcopii și diaconii:

Aici, îi numește „episcopi” pe prezviteri și pe preoți, fiindcă nu era legiuit a se afla întru una și aceeași cetate mulți arhieriei și episcopi¹. Căci în vremea Apostolilor numirile episcopilor și prezviterilor nu erau așa despărțite cum sînt acum, căci acum numai arhieriei se numesc „episcopi”, nu și preoții, iar atunci se numeau „episcopi” și preoții, și diaconii. De aceea scria Pavel lui Timotei acestea: „Încredințează deplin diaconia ta” (în loc de: „slujba ta”, adică: „vrednicia ta episcopească”) (*2 Timotei* 4:5); și iarăși: „Nu te lenevi de darul ce este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie și prin punerea mîinilor prezviterilor” (*1 Timotei* 4:14), adică prin mîinile episcopilor. Căci prezviterii nu-i hirotonisau pe episcopi, ci episcopii, după întîiul canon al Sfinților Apostoli, ce zice: „Episcopul să se hirotonească de doi sau trei episcopi.” Ci, dimpotrivă, prezviterii și preoții se numeau în vremea aceea „episcopi” fiindcă „pîndeau”, adică priveau norodul, ca să-i curățească și să-i lumineze pe cei ce aveau trebuință. Și aceasta se arată din *Faptele Apostolilor*, care scriu că Pavel, „trimițînd de la Milet în Efes, i-a chemat pe prezviterii Bisericii” (*Fapte* 20:17), iar mai jos îi numește

---

¹ Canonul opt al întîiului sobor ecumenic oprește arătat a fi doi episcopi întru o cetate. Și canonul 35 al Sfinților Apostoli și cel de-al 20-lea al soborului al 6-lea ecumenic oprește aceasta. Și ia aminte că numirea „episcop” va să zică „pîndar”. (*n. aut.*)

pe prezviterii aceștia „episcopi”, zicînd: „Să luați aminte la sine-vă și la toată turma întru care v-a pus episcopi Duhul cel Sfînt” (la fel, capitolul 23). Iar pe lîngă acestea, Pavel scrie: „De aceea te-am lăsat în Creta, ca să așezi prin cetăți prezviteri, adică episcopi” (*Tit* 1:5) – precum țilcuiește Hrisostom. Căci adaugă – după Teodorit: „căci episcopul trebuie a fi neprihănit” (la fel, 6).

Și pentru care pricină scrie Pavel aici către clerul Filipenilor, ceea ce nu face într-altă trimitere? Pentru că preoțimea și clerul Filipenilor îl trimisese pe Epafrodit cu cele de trebuință și de nevoie lui, și Pavel răspunde către dînșii cu dreptate.¹

***2 Har fie vouă și pace de la Dumnezeu-Părintele
și de la Domnul Iisus Hristos!***

Ce vă zic eu și Timotei? Să vă fie „har și pace”² – căci după obicei se roagă pentru dînșii și le urează să fie dăruiți cu dar și pașnici, ca să nu se mîndrească unul asupra celuilalt și să nu cadă din pace și din unire. Fiindcă – întru aceia care nu iau aminte – darurile dumnezeiești se fac pricină de mîndrii și de trufii.

***3 Mulțumesc Dumnezeului meu pentru toată pomenirea voastră
4 totdeauna întru toată rugăciunea mea pentru voi toți,***

Zice: De cîte ori îmi aduc aminte de voi (și mereu vă pomenesc), Îl slăvesc pe Dumnezeu că ați sporit întru atîtea fapte bune. Dar, chiar dacă sînteți sporiți și aleși întru faptele bune, eu nu încetez a mă ruga lui Dumnezeu pentru voi toți, ca să sporiți și să creșteți cu unire.

făcînd rugăciunea cu bucurie,

Fiindcă este cu putință a-și aduce cineva aminte de altul, dar a se ruga cu mîhnire, precum scria către Corinteni același Pavel: „V-am scris din multul necaz și strîmtorarea inimii” (*2 Corinteni* 2:4). De aceea, aici zice că-i pomenea pe Filipeni și se ruga pentru dînșii „cu bucurie”, acesta fiind semnul sporiirii acelor și al faptei lor bune.

***5 pentru împărtășirea voastră întru evanghelie³
din ziua dintîi pînă acum.***

¹ Iar Teodorit zice că sub Epafrodit erau supuși cei ce se numesc aici „prezviteri”; drept aceea, se vede că Epafrodit era episcopul Filipenior. (*n. aut.*)

² Vezi despre aceasta la capitolul 1 al celei dintîi către Corinteni, stih 3. (*n. aut.*)

³ Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei* (cum se va arăta în amănunt ceva mai la vale), ci de buna vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

Cu cuvintele acestea, mare și cu adevărat fericit lucru mărturisește Pavel pentru Filipeni, căci zice: Nu într-un an sau doi, ci încă din vremea când ați crezut și pînă acum, v-ați făcut împreună-părtași și tovarăși ai osteneților pe care le-am ispășit eu întru evanghelia lui Hristos. Și cum v-ați făcut împreună-părtași cu mine? Pentru că mi-ați trimis – zice – cele de trebuință și de nevoie ale vieții, pentru că ați avut purtare de grijă și osîrdie pentru mine. Căci cel ce împreună-lucreează în tot chipul cu puțință și-l ajută pe cel ce face binele, acela se face tovarăș și împreună-împărțitor al aceluși bine.¹ De pildă, Creștinii care purtau de grijă sfinților mucenici ce erau prin temnițe, și cei care le-au dat cuvioșilor și postnicilor cele de trebuință ale vieții și cei ce i-au cruțat pe învățătorii lor de grija celor de nevoie, dîndu-le cele trebuincioase, toți aceștia – zic – se fac împreună-părtași și ai cununilor pe care au să le ia mucenicii, cuvioșii și învățătorii.²

¹ Se cuvine însă ca acela îmbunătățit care ia ajutor și milostenie de la alții să aibă cu adevărat trebuință și lipsă de cele de nevoie, nu să se fățarnicească, pentru că păcătuiește. Pentru aceasta scriu dumnezeieștii Apostoli în *Așezămintele* lor că fericit cu adevărat este acela ce se poate ajuta pe sine și nu strîmtoează locul orfanului, al văduvei sau al străinului. Fiindcă și Domnul a zis: „Mai fericit [lucru] este a da, decît a lua”, căci vai de cei ce au, dar iau cu fățarnicie; vai de cei ce se pot ajuta pe sine, dar vor a lua de la alții, căci amîndoi vor da cuvînt înaintea Domnului Dumnezeu în ziua Judecării. Căci cel ce ar lua fiind orfan, sau bătrîn, sau neputincios, sau bolnav sau avînd nevoie de hrană pentru mulți copii, acela nu se va prihăni, ci chiar se va lăuda. Iar cel ce are, dar ia pentru fățarnicie sau nelucrare, se va osîndi de Hristos-Dumnezeul nostru. Căci și Pavel lua milostenie de la Filipeni pentru că nu avea chip a-și câștiga hrana, căci nu putea lucra, fiind în temniță și în legături; iar cînd se afla slobod de legături, atunci lucra și nu avea trebuință să ia milostenie de la alții. (*n. aut.*)

² Însemnînd aceasta, zice și Domnul: „Cel care îl primește pe Prooroc în nume de Prooroc va lua plata Proorocului. Și cel care îl primește pe cel Drept în nume de Drept va lua plata Dreptului” (*Matei* 10:41), adică, aceeași plată pe care o va lua de la Dumnezeu Proorocul și Dreptul, o va lua și cel ce îl primește, îl hrănește și îl găzduiește pe Prooroc și pe Drept, dacă nu ar fi lumesc – precum îl cuiește Hrisostom. Adică: dacă nu îl va primi pentru vreo apărare lumească sau pentru altceva din cele stricacioase – ci pentru că este Prooroc, ori Drept – va lua plată de Prooroc și de Drept, în loc de: Ceea ce se cuvenea a primi Proorocul sau Dreptul, asemenea va primi și acela – precum zicea și Pavel: „Fie prisosul vostru spre lipsa aceluia, ca și prisosul acela să se facă spre lipsa voastră” (*2 Corinteni* 8:14). Tîlcuind zicerea lui Pavel, Hrisostom zice și întru întîiul cuvînt la scrisoarea aceasta către Filipeni: „Nu poți posti? Nici a rămîne în singurătate? Nici a te culca pe pămîntul gol? Nici a priveghea toată noaptea? Este cu puțință a lua plata tuturor acestora, dacă vei meșteșugi lucrul altfel, adică: odihnește-l pe cel ce ostenește întru acestea, slujește-l, și unge-l adeseori și ușurează osteneala lui întru aceasta. Luptîndu-se, acela stă primind rănile; tu vindecă-l! Întorcîndu-se el de la nevoită, primește-l cu mîinile întinse! Răcorește-i sudoarea, odihnește-l, mîngîie-l, bucură-l, sprijinește-i sufletul cel obosit! De vom sluji într-acest chip sfinților, cu atîta osîrdie, ne vom face împreună-numărați ai plăților lor.” Zice și Isidor Pelusiotul: „Dacă cineva prețuiește vreo trebuință, sau pricină, sau bine al altuia, se

6 Nădăjduiesc aceasta, că cel ce a început întru voi lucrul cel bun îl va săvârși,

Zice: Mulțumesc și mă bucur, nădăjduind că Dumnezeu, Care a început întru noi faptele cele bune, le va și săvârși, fiindcă din cele trecute trag încheierea și pentru cele viitoare. Și vezi cum Sfântul Pavel îi învață pe Filipeni să se smerească, arătând că toate lucrările lor cele bune le afierosește și lui Dumnezeu, nu numai lor. Însă, prin aceasta, nu i-a lipsit pe Filipeni de laude, de vreme ce a zis: Cu adevărat, Dumnezeu a început întru voi lucrările cele bune, însă cu voința voastră! Fiindcă, de nu ar fi voința omului, nici Dumnezeu nu ar lucra darul Său întru om. Căci, dacă Dumnezeu ar lucra darul Său oricum, nimic nu L-ar opri a-l lucra și întru Elini și întru toți oamenii făcători de rele. Astfel, cu cuvintele acestea, nu puțin îi laudă pe Filipeni dumnezeiescul Apostol, fiindcă ei au tras darul lui Dumnezeu întru sine-le cu voia lor cea bună, ca să-i ajute la lucrările cele bune, și pentru că aveau isprăvi și fapte bune atât de mari, încât acestea nu se puteau săvârși cu puterea omenească, ci de către puterea lui Dumnezeu. Cu cuvintele acestea, îi și îmbărbătează pe Filipeni, pentru a nu se lenevi în viitor, zicând că, dacă Dumnezeu va săvârși lucrările lor cele bune, atunci ei nu vor avea atîta oste-neală spre a le săvârși. Vezi și subînsemnarea zicerii „căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiți și ca să lucrați” (*Filipeni 2:13*).

pînă în ziua lui Iisus Hristos,

Adică pînă la venirea Domnului. Zice: Nădăjduiesc în Dumnezeu că darul Său nu va lucra numai întru voi, ci și întru strănepoții voștri, pînă la sfîrșitul

---

va împărtăși și de prețul binelui aceluia. Ci acela se va slăvi împreună cu cei buni, iar acesta pentru că a cinstit binele. Căci mulți îi cinstesc pe Prooroci sau pe cei drepiți ori pentru slava omenească, ori pentru cîștig lumesc. Ci nu ar zice cineva că aceștia vor lua plată de Prooroc! Iar dacă cineva îi cinstește pe sfinți fără îmbrobodiri de acest fel, ci privind cu suflet curat către bunătate, unul ca acesta se va slăvi împreună cu sfinții aceia” (la tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei). Și Teodorit zice: „În chip potrivit a vorbit de «împărtășire», căci și Domnul a zis: «Faceți-vă prieteni din Mamona nedreptății, ca atunci cînd vă veți lipsi, [sfinții] să vă primească în locașurile lor cele veșnice.» Și dumnezeiescul Apostol a zis: «Ceea ce vă e de prisos să fie acelora în cele de lipsă, ca să se facă potrivire.» Deci și răsplătirea este «împărtășire»: că unul dă bani, iar celălalt răsplătește cu blagoslovenie, și aceasta e mai mult decît a celui ce are trebuință.” Vezi și despre cei ce găzduiesc și ospătează pe cei îmbunătățiți, în subînsemnarea zicerii: „Vă îmbrățișează Gaius, ospătorul meu și al întregii biserici” (*Romani 15:23*). Iar pentru ce se numește milostenia „împărtășire”, vezi la subînsemnarea zicerii „au bine-voit și sînt datori ai lor” (*Romani 16:27*). Iar că cel miluit este dator a se ruga pentru cel care îl miluiește, vezi și la subînsemnarea zicerii: „căci de multe ori m-a răcorit” (*2 Timotei 1:16*), ca să înțelegi că și cei ce păzesc vasele ostașilor împart prăzile împreună cu aceia. (*n. aut.*)

lumii. Sau, prin „ziua lui Hristos”, înțelege aici sfârșitul fiecărui Filipean, adică moartea lor, care se numește și sfârșit particular.

***7 precum îmi este cu dreptate a cugeta aceasta pentru voi toți,
căci vă am în inima mea, și întru legăturile mele,
și întru răspunderea și adevărea evangheliei,***

Zice: O, fraților! – sînt încredințat desăvîrșit că pînă în sfârșit veți fi astfel, cu bună-voință. Cuget și socotesc aceasta pentru voi fiindcă totdeauna vă am în inima mea și, prin urmare, știu isprăvile și faptele voastre bune; pentru că, deși sînt departe de voi cu locul, totuși vă sîrguiți și vă nevoiți cu voință și socotință să vă faceți împreună-părtași și tovarăși ai darului bunele mele vestiri și ai legăturilor mele. Încît am dreptate a socoti și pentru voi cele de astfel și, de la bunele voastre începeri, să închei și sfârșitul vostru cel bun. Și cu adevărat minunată și mare laudă a Filipenilor este a se afla ei totdeauna în inima lui Pavel, a aceluia ce nu iubea oricum, ci cu judecată și cu dreaptă-socoteală, [doar] pe aceia ce erau vrednici de iubire. Și zice: Căci, nici cînd am stat înaintea împăratului Nero și răspundeam pentru evanghelia pe care o propovăduiesc, nici atunci nu ați ieșit din pomenirea mea! Iar „adeverire a evangheliei” numește nu numai legăturile și necazurile pe care le suferea, ci ai putea zice că și „apărarea”, adică dezvinovățirea evangheliei, sînt legăturile și necazurile.¹ Căci este arătat fiecăruia că Pavel nu ar fi suferit legături și nu ar fi pătimit dacă nu ar fi fost încredințat că acelea au să-i dea răsplătiri negrăite și nespuse bunătați în cealaltă viață. Nici nu s-ar fi împotrivit chesarului, singurului stăpînitor al lumii, lui Nero, dacă nu ar fi văzut înaintea sa, în chip gînditor, pe un alt împărat, mai mare și pururea-vecuitor, pe Hristos. Pentru acestea așa-dar, necazurile și legăturile lui Pavel erau adevăruri ale evangheliei.

voi toți fiind împreună-părtași ai darului meu.

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că nu-i iubește pe Filipeni fără dreaptă-judecată și fără socoteală, zicînd: De aceea vă am în inima mea, pentru că și voi sînteți

¹ Încă și Hrisostom scrie așa: „Căci nu numai morții ce sînt înviați și leproșii ce se curățesc, dar și noi, legați fiind, adevărim evanghelia. Cum și în ce chip? Căci – pătimind rele, dar neînduplecîndu-ne, ci făcîndu-ne mai osîrdnici întru a o propovădui – dăm destulă dovadă că sîntem propovăduitori ai adevărului și că întru noi este o putere dumnezeiască, toate acestea fiind înlesnite de dar, care nu lasă mulțimea ispitelor să-i biruie pe propovăduitori. Căci nu este lucru al puterii omenești a birui prin attea nenumărate împiedicări. Și acestea sînt adevărate a evangheliei nu numai pentru ceilalți, ci și pentru noi înșine, căci ne face mai ispitiți și mai tari în a defăima vrăjmășiile.” (n. aut.)

împreună-părtași al darului meu, adică ai legăturilor și ai necazurilor mele, și vă sîrguiți a nu vă arăta mai prejos decît mine în ce privește necazurile, ci a vă face tovarăși și împreună-părtași ai ispitelor cerute pentru evanghelia lui Hristos. Iar că legăturile și ispitele pentru evanghelie sînt un dar, martor este Domnul, zicînd lui Pavel: „Destul îți este darul Meu, căci puterea Mea se săvîrșește întru neputință” (2 Corinteni 12:9). Și aceasta e arătată mai ales din cuvîntul pe care îl zice mai jos însuși Pavel: „Vi s-a dăruit nu numai a crede întru Hristos, ci și a pătimi pentru Dînsul” (Filipeni 1:29). Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu i-a numit pe Filipeni „părtași”, ci „împreună-părtași”, cu aceasta arătînd că și el era împreună-părtaș cu alții, precum însuși zice: „ca să mă fac împreună-părtaș al evangheliei” (1 Corinteni 9:23), adică: Împreună cu aceia ce propovăduiesc evanghelia, mă împărtășesc și eu de bunătățile gătite lor.

**8 Căci martor îmi este Dumnezeu că vă doresc pe voi
întru milostivirile lui Iisus Hristos.**

Pavel nu-L aduce aici martor pe Dumnezeu ca și cum nu ar fi fost crezut de către Filipeni. Nu! – ci fiincă voiește să le arate multa sa iubire pentru ei; și, neputînd a le-o arăta prin cuvînt, lasă aceasta la Dumnezeu, Cel ce știe inimile. Iar semnul că Pavel spune adevărul este că Îl aduce martor pe Dumnezeu; căci, de le-ar fi zis acestea Filipenilor pentru a-i măguli, adică de ar fi mințit, negreșit nu L-ar fi luat ca martor al cuvintelor sale pe Dumnezeu. Iar „întru milostivirile lui Iisus Hristos” însemnează: Nu vă zic acestea pentru vreun scop omenesc, nici pentru că mi-ați trimis cele de trebuință, ci le zic cu iubirea cea după Dumnezeu. Sau, „întru milostivirile lui Iisus Hristos” însemnează aceasta: De vreme ce eu, Pavel, m-am făcut părintele vostru duhovnicesc prin credința în Hristos, am către voi îndurări și milostiviri de părinte, însă nu precum au părinții trupești, ci asemeni aceloră dăruite de Hristos adevăraților robi ai Săi, care-I nasc lui Hristos fii duhovnicești prin evanghelie. Însă – zice – pe toți vă doresc, fiindcă toți sînteți împreună-părtași ai darului legăturilor mele și – în scurt – fiindcă toți sînteți vrednici de darul și de iubirea mea.

**9 Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră
să covîrșească mai mult și mai mult,**

Și, cu toate că îi iubea pe Filipeni atît de mult, Pavel voia încă și mai mult a fi iubit de către dînșii, fiindcă măsura dragostei adevărate și curate este a nu sta cîndva, ci a crește mereu.¹ Și vezi că Pavel a folosit zicerile covîrșitor (hiperbo-

¹ Și dumnezeiescul Hrisostom zice: „Măsurile dragostei sînt a nu le ști nicidecum” (cuvînt la cea către Efeseni). (n. aut.)

lic¹), zicînd: „să covîrșească” și: „mai mult și mai mult”. Și prin acestea nu zice numai ca Filipenii să-l iubească pe el, ci ca și ei să se iubească unii pe alții.

Întru cunoștință și toată simțirea,

Adică: Aceasta mă rog: ca voi, fraților, să nu vă iubiți oricum, ci cu toată cercarea, cunoștința și deslușirea. Pentru că sînt mulți care iubesc fără cuvînt [„rațiune”, (*n. m.*)] și fără dreaptă-judecată, și de aceea nici nu sînt statornice prietenii și dragostele lor. Sau zice: Să iubiți cu cercare și cu cunoștință, ca să nu se întîmple a iubi oameni eretici și cu viață pîngărită.²

10 ca să cercați cele folositoare,

Căci, dacă veți iubi – zice – cu cercare și cu judecată, veți putea cunoaște pe cine se cuvine a iubi (adică pe cei de o credință cu voi, pe Creștinii îmbunătățiți) și pe cine nu (adică pe cei necredincioși și răi). Dar cum zice Pavel, în altă parte: „Cît este cu puțință din partea voastră, să aveți pace cu toți oamenii” (*Romani 12:18*)? La aceasta, răspundem mai întîi că Apostolul nu a zis doar: „să aveți pace cu toți oamenii”, ci a oșebit și a hotărît aceasta, zicînd: „dacă este cu puțință”. Al doilea, că una este a avea pace cu cineva, și alta a-l iubi; căci „a avea pace” înseamnă a nu se sfădi cineva cu altul, iar „a iubi” e așezarea prietenească de suflet, unirea și potrivirea moralului, pe care nu se cuvine a le arăta noi ereticilor și oamenilor cu viață pîngărită, căci Domnul a zis despre aceștia: „De te va sminti ochiul tău, scoate-l pe el!” (*Matei 5:23*).

ca să fiți curați și nesmintitori în ziua lui Hristos,

Nu vă zic acestea – zice – pentru folosul meu, ci pentru ca voi, vrînd a iubi, să nu primiți de la eretici vreo dogmă eretică, mincinoasă. Și le-a zis să fie „curați” față de Dumnezeu³, și să fie „nesmintitori”, adică să nu dea sminteală

¹ „Peste măsură”, *n. m.*

² Pentru aceasta zice și Teodorit că Pavel îi însemnează aici pe amăgitorii aceia care crezuseră din Iudei și care învățau să se păzească tăierea împrejur și obiceiurile *Legii*. (*n. aut.*)

³ Iar că prin „curăție” se înțelege cea către Dumnezeu, mărturisește și Apostolul, zicînd în altă parte: „Lauda noastră este aceasta, mărturia conștiinței noastre că am petrecut în lume întru curăția lui Dumnezeu” (*2 Corinteni 1:12*). Tîlcuind zicerea aceasta a Apostolului, mărturisește și Marele Vasilie: „Se socotește a fi «curat» cel neamestecat, cu totul curat și limpezit de toate cele dimpotrivă, și adunat și rînduit doar către cinstirea de Dumnezeu. Și nu numai el, ci și lucrul să fie în toată vremea doar către scopul cinstirii de Dumnezeu [...]. Și cum că se zice «curat» lucrul rînduit doar spre cinstirea de Dumnezeu este arătat din ceea ce zice Apostolul: «Căci nu sîntem ca cei mulți, crîșmărint cu cuvîntul lui Dumnezeu, ci grăim ca din curăție.» Și nu stă numai pînă aici, ci zice cu urmare: «ca din Dumnezeu, ca înaintea lui Dumnezeu, întru Hristos» (*2 Corinteni 2:17*)” (*Hotărîrea 264 pe scurt*). (*n. aut.*)

către oameni. Căci zice: Chiar dacă pe tine nu te vatămă a avea prieteșug și dragoste cu ereticii și cu oamenii cu viață pîngărită, aceasta îl vatămă pe altul, căci Creștinul care te vede că-i iubești pe eretici și pe cei răi se smintește, și te defaimă și te osîndește că și tu ești asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Și atunci cum te vei afla tu curat și neprihănit în ziua Judecării lui Hristos, de vreme ce-i smintești pe frații tăi?¹

***11 plini de roadele dreptății, de cele prin Iisus Hristos,
spre slava și lauda lui Dumnezeu.***

Adică: Mă rog ca voi, Creștinii ce vă aflați în Filipi, să aveți și viață neprihănită împreună cu adevărul dogmelor și al credinței. Iar „dreptate” numește de obște fapta bună, – precum am zis și altă dată – sau milostivirea, cu chip osebit. Și zice: Dar mă rog să nu săvârșiți fapta bună sau milostenia oricum, ci să fiți „plini de roadele dreptății” și ale milosteniei. Însă, fiindcă se vedea că și Elinii săvârșesc fapta bună și milostenia, Pavel a adăugat zicerea „prin Iisus Hristos”, ca să arate că faptele bune ale Creștinilor se fac prin ajutorul și darul lui Hristos, fiind prin urmare pline de smerenie; iar faptele bune ale Elinilor se făceau prin a lor putere și astfel erau pline de slavă deșartă. [Și zice că trebuie făcute] „spre slava lui Dumnezeu”, iar nu a celui ce le săvârșește. Drept aceea – zice – se cuvine ca voi să săvârșiți fapte bune pentru a nu opri slava ce I se pricinuieste lui Dumnezeu din ele. Cu cuvintele acestea, Apostolul îi și îndeamnă pe Filipeni, zicîndu-le că Dumnezeu le va ajuta întru faptele bune ce privesc spre slava Sa.

***12 Voiesc însă ca voi, fraților, să știți că cele întîmplate cu mine
au venit mai mult spre sporirea evangheliei,***

Urma ca Filipenii să se tulbure și să se întristeze după ce aflaseră că învățătorul lor, Pavel, se afla în legături și că, din pricina acestora, se oprea propovăduirea evangheliei. De aceea, ca să depărteze din inimile lor tulburarea și întristarea aceasta, Pavel a zis că legăturile și lanțurile nu numai că nu l-au oprit de la propovăduirea evangheliei, dar chiar au crescut-o și au întins-o mai mult.²

¹ Pentru aceasta citim în *Sfînta Scriptură* că Iosafat, împăratul din Iuda, împrieteniindu-se cu Ahav, împăratul cel fără de lege din Samaria, a fost mustrat de Proorocul Iu, trimis de Dumnezeu, cu aceste cuvinte: „Și a ieșit întru întîmpinarea lui (Iosafat) Proorocul Iu, fiul lui Anan, care i-a zis: Împărate Iosafat, de ce-i ajuți păcătosului? Și de ce te împrietenești cu cel urît de Domnul? Pentru aceasta s-a făcut urgie de la Domnul asupra ta!” (2 *Paralipomena* 19:2). Vezi și zicerea „nu vă înjuțați în jug străin” (2 *Corinteni* 6:14). (n. aut.)

² Și Teodorit zice că „sporire a evangheliei” a numit mulțimea celor ce credeau. (n. aut.)

**13 Încît legăturile mele în Hristos s-au făcut arătate
întru tot pretoriul și tuturor celorlalți.**

Adică zice: Chiar legat fiind, eu nu tac, ci mai mult îndrăznesc și mă înfățișez și propovăduiesc evanghelia, încît propovăduirea mea a ajuns pînă în pretoriu, adică pînă în însuși palatul lui Nero¹ și în toată cetatea Romei. Și aceasta – zice – s-a făcut „întru Hristos”, adică este ispravă a lui Hristos, iar nu a puterii mele. Sau, zicerea „întru Hristos” se unește așa: Încît legăturile mele în Hristos s-au făcut arătate.

**14 Și cei mai mulți din frații întru Domnul, nădăduindu-se
pentru legăturile mele, cutează mai mult a grăi cuvîntul fără temere.**

Zice: Ceialți Apostoli îndrăzneau înfățișîndu-se și propovăduiau și mai înainte. Acum însă, văzîndu-mă pe mine că, deși sînt legat, propovăduiesc cu și mai multă îndrăzneală, îndrăznesc și ei, propovăduind și mai mult evanghelia. Căci, văzîndu-mă pe mine ferecat în lanțuri, au luat mai multă îndrăzneală și s-au aprins și ei de o rîvnă asemenea cu a mea. Dar, fiindcă părea a zice mare lucru, anume că el i-a îndemnat pe aceia, Apostolul a domolit cuvîntul și a zis: „întru Domnul”, adică: Am luat îndrăzneală pentru aceasta cu ajutorul și puterea Domnului. Deci zice: Dacă cei ce se află lîngă mine și mă văd aici, în Roma, nu se întristează și nu se tulbură pentru legăturile mele, ci iau mai multă îndrăzneală din acestea, atunci cu mult mai vîrtos nu se cuvine a vă întrista și a vă tulbura pentru acestea voi, Filipenii.

**15 Unii Îl propovăduiesc pe Hristos pentru pizmă și pricire,
iar alții pentru buna-voință.**

Fiindcă Pavel era legat și se afla în temniță, mulți din cei necredincioși Îl propovăduiau pe Hristos nefiind îndemnați de dragoste pentru Dînsul, ci din pizma și răutatea pe care o aveau asupra lui Pavel, avînd ca scop să aprindă mai mult mînia împăratului Nero, ca acesta să-l omoare pe fericitul Pavel cu un ceas mai devreme, arătînd așadar că el era pricina de a-L propovădui pe Hristos necredincioșilor și slujitorilor la idoli și al semănării credinței lui Hristos pretutindeni. Sau, făceau aceasta și din zavistie, ca și ei să fie cinstiți asemenea lui Pavel și să tragă asupra loru-și slava lui, căci cinstea și slava lui Pavel era mare la toți. Iar alții Îl propovăduiau pe Hristos „pentru buna-voință”, adică fără nici o fățarnicie, ci cu adevărul și cu socoteală bună și nevicleană.

¹ Și Teodorit zice că așa se numeau în vremea aceea curțile împărătești: „pretoriu”, adică divan de judecată. (n. aut.)

16 Unii Îl vestesc pe Hristos din prigonire, nu curat,

Fiindcă i-a arătat mai sus pe aceia ce-L propovăduiau pe Hristos din pizma ce o aveau asupra lui, Pavel arată aici mai pe larg despre aceștia, zicînd: Alții Îl propovăduiesc pe Hristos nu curat, nici pentru bine, ci din prigonire și din pizma ce au asupra mea.

socotind să adauge necaz legăturilor mele;

Zice: Aceștia, care-L propovăduiesc pe Hristos din pizma pe care o au asupra-mi, își închipuie că prin aceasta mă vor pune în mai multă primejdie și-mi vor pricinui necaz peste necaz. Dar meșteșugul și lucrarea lor cea rea nu ies după voia lor, fiindcă, din propovăduirea lor, evanghelia se face mai strălucită și bucuria mea se face mai mare. Vezi aici – o, cititorule! – că cineva poate face un lucru bun fără a avea bună-voință, dar nici nu ia plată dintru acest bine pe care-l face cu scop rău, ci muncă veșnică!¹

17 iar alții din dragoste, știind că mă aflu într-o răspundere pentru evanghelie.

Zice: Alții însă, pornindu-se din dragostea pentru Hristos și pentru mine, Îl propovăduiesc pe Hristos, știind că eu am să dau răspuns lui Dumnezeu, Care mi-a poruncit să propovăduiesc. Astfel, aceștia îmi ajută să dau răspuns. Căci, dacă cei ce cred într-o propovăduire mea sînt mulți, răspunderea mea către Dumnezeu se va face lesne și nu mă voi rușina pentru dînsa. Căci, cu cît voi întoarce pe mai mulți la Hristos, cu atît mai multă îndrăzneală voi avea în ziua judecării. Deci cu aceasta îmi ajută cei ce-L propovăduiesc pe Hristos din dragoste pentru mine, fiindcă-i învață și-i întorc pe mulți la credință.

¹ De aceea, și marele Vasilie, știind zicerea aceasta a lui Pavel, zice că mare luare-aminte trebuie să aibă fiecare Creștin pentru a-și păzi mintea și inima și, orice ar face, să facă cu bun scop, spre slava lui Dumnezeu, zicînd așa: „Deci e nevoie de luare-aminte la tot cuvîntul omului din lăuntru, ca mintea lui să fie nerăspîndită și cumva unită cu scopul slavei lui Dumnezeu, păzind porunca Domnului, ce zice: «Faceți pomul bun și rodul lui bun!»; și iarăși: «Fariseule orb, curăță mai întîi paharul pe din lăuntru, și atunci va fi curat și pe din afară!» Ca, din prisosința inimii celei bune, să rodim «unul o sută, altul șaizeci, iar altul treizeci», ori prin fapte, ori prin cuviință, spre slava lui Dumnezeu și a Hristosului Său, păzindu-ne pretutindeni să nu-L mîhnim pe Sfîntul Duh” (*Cuvîntul întîi despre botez*). Căci același Vasilie zice că cel ce folosește darurile lui Dumnezeu cu scop rău se aseamănă cu cei ce folosesc buruienile vindecătoare ca unelte spre a-i omorî pe oameni, iar nu spre a-i vindeca, și că aceștia sînt lucrători ai fărădelegii, precum i-a numit Domnul, zicînd celor ce ar fi proorocit și ar fi făcut minuni în numele Lui: „Îndepărtați-vă de la Mine, cei ce lucrați fărădelegea!” (*Matei 7:28*). (*n. aut.*)

**18 Dar ce este? Căci Hristos Se vestește întru tot chipul
– ori pentru pricină, ori pentru adevăr –**

Zice: Și de ce să zic multe, sau ce-mi pasă dacă cineva Îl propovăduiește pe Hristos din pizmă sau din dragoste? Și – dacă unii Îl propovăduiesc „pentru pricină”, adică din prigonire și cu fățarnicie, iar alții „pentru adevăr” și cu dreaptă-socotință – ei tot pe Hristos Îl vestesc. Căci eu de una am grijă și voiesc a vi-L propovădui pe Hristos ori așa, ori altminteri. Dar, din cuvintele acestea ale lui Pavel, unii fără minte au socotit cu greșeală că Pavel dă voie ereticilor să propovăduiască eresurile lor, zicînd ei că însuși Pavel spune aici ca cineva să-L propovăduiască pe Hristos fie că e eretic, fie că e drept-slăvitor, căci acesta este lucru fără însemnătate. Răspundem celor ce-și închipuie unele ca acestea așa: Mai întîi, Pavel nu a legiuit aceasta și nici nu a poruncit să se propovăduiască Hristos, ci a zis: „Hristos se propovăduiește”, arătînd adică numai lucrul ce se făcea. Iar al doilea, chiar dacă Pavel ar fi zis aceasta legiuind, nici așa nu ar da intrare și slobozenie ereticilor a-și propovădui eresurile lor. De ce? Pentru că cei despre care grăiește Pavel mai sus nu propovăduiau dogme eretice și hule, ci învățături drepte, deși nu cu scop drept și bun; iar ereticii nu propovăduiesc învățături drepte, ci răzvrătite și hulitoare, și o fac cu scop răzvrătit și cu socoteală strîmbă.¹

și întru aceasta mă bucur și mă voi bucura.

Zice: Aceia Îl propovăduiesc pe Hristos ca să mă scîrbească, dar eu mă bucur, pentru că în acest chip Hristos se propovăduiește mai mult. Și, dacă ei Îl vor mai propovădui pe Hristos în pizma mea și de acum înainte, eu am să mă bucur și mai mult. Vezi – o, cititorule! – că meșteșugirile și vicleșugurile pe care le întrebuițează diavolul împotriva lui Hristos și a robilor Lui, le face asupra capului său și pe sine-și se omoară.

19 Căci știu că aceasta mi se va plini spre mîntuire,

Aceasta – zice îmi va pricinui mîntuire. Care? Adică a crește și a se întinde propovăduirea lui Hristos în lume prin vrăjmășia și prin zavistia către mine a celor ce propovăduiesc.

---

¹ Iar Teodorit zice că Pavel nu numai că nu poruncește sau legiuiește ca ereticii să învețe eresurile lor, dar încă îi și prihănește. Căci așa îi prihănește pe Fighel și pe Ermogen, așa îi batjocorește pe Imeneu și pe Tilit, zicînd: „După întfia și a doua sfătuire, leapădă-te de omul eretic!” (Tit 3:10). (n. aut.)

prin rugăciunea voastră și prin darul Duhului lui Hristos,

Vezi – o, cititorule! – smerita-cugetare a marelui Pavel. Pentru că el, avîndu-și datorată mîntuirea din nenumăratele sale isprăvi și fapte bune, totuși zice aici așa: O, Filipenilor! – din acestea mi se va face mîntuirea: dacă mă voi învrednici de rugăciunile voastre și dacă, prin acestea, mi se va da mai mult Duhul cel Sfînt al lui Iisus Hristos. Căci „dare” numește darea mai multă a darului Sfîntului Duh.¹

20 după așteptarea și nădejdea mea

Zice: Nădăduiesc cu adevărat că mă voi mîntui. Însă, prin „mîntuire”, poți să socotești și izbăvirea și slobozenia lui Pavel din tirania împăratului Nero. Căci – zice – precum m-am izbăvit din cea dintîi primejdie a împăratului, așa mă voi izbăvi și din aceasta. Apostolul învață însă că nu se cuvine să lăsăm totul în seama rugăciunilor altora, ci trebuie să facem și noi ceea ce putem, așa cum și el însuși cerea rugăciunile Filipenilor, avînd și nădejdea adevărată, care este pricina tuturor bunătăților. Și Proorocul David zice: „Facă-se, Doamne, mila Ta spre noi! (iată ce cere de la Dumnezeu) – precum am nădăduit întru Tine (iată și ceea ce aduce el lui Dumnezeu, adică nădejdea)” (*Psalm 32:28*). Și Sirah zice: „Uitați-vă la neamurile cele din început și vedeți cine a nădăduit întru Domnul, și a fost rușinat” (*Sirah 2:10*). Și însuși Pavel zice în altă parte: „Nădejdea nu rușinează” (*Romani 5:5*).

că nu mă voi rușina întru nimic,

Adică: Nădăduiesc cu adevărită că nu mă voi rușina întru nici un lucru, ci voi lua toate cererile mele. Și – zice – nu mă voi rușina nici în viața aceasta că propovăduiesc evanghelia, și nu mă va opri cineva de la propovăduire nici după moarte. Căci vrăjmașii credinței nu mă vor birui, chiar dacă mă vor omorî, ci atunci mai ales se va face slava mea înfățișată și ne-rușinată. Nădăduiesc însă că nici acum nu mă vor omorî.

***ci cu toată îndrăzneala Se va mări Hristos în trupul meu,
ori prin viață, ori prin moarte.***

Cei ce mă pizmuiesc – zice – Îl propovăduiesc pe Hristos pentru a-mi pricinui mai multe munci și moartea mea. Socoteala lor însă nu va lua sfîrșit și plinire, pentru că „cu toată îndrăzneala Se va mări și Se va slăvi Hristos în trupul meu”.

¹ Teodorit zice iarăși: „«Duh al lui Iisus» a numit darul Sfîntului Duh, fiindcă pe acesta l-a dat lor Hristos. Căci – după dumnezeiescul Ioan: «Dintru plinirea Lui noi toți am luat.» (*Ioan 1:16*)” (*n. aut.*)

Căci nu voi muri acum, ci am să viez încă, și trupul acesta am să-l port spre slava numelui lui Hristos. Însă – ca să nu zică cineva: O, fericite Pavele! – dacă tu ai muri, Hristos nu Se va mai mări? – Apostolul zice mai departe: Și prin moartea mea are să Se mărească Hristos! Cum? Pentru că m-a făcut mai puternic decât moartea, și eu nu m-am temut de ea, ci am suferit-o cu bucurie și cu vitejie sufletească. Însă, de această dată, Hristos are să Se mărească prin mijlocirea vieții mele, pentru că m-a slobozit din primejdii și mi-a dăruit viață.¹ Însă Pavel zice că Hristos are să Se mărească chiar și cu moartea sa nu pentru că urma să moară în curînd, ci ca să nu se întristeze Filipenii dacă i s-ar fi întîmplat moartea, fiindcă ei îl iubeau mult pe Pavel și s-ar fi întristat de moartea lui.²

21 Căci mie a vieții îmi este Hristos, și a muri un câștig.

Adică: Eu nu mai viețuiesc viață firească, aceea a vechiului Adam, ci o viață nouă și duhovnicească, pentru că Hristos este întru mine toate: și viață, și suflare, și lumină. Fiindcă zicerea „viețuind” are trei însemnări. Mai întîi, însemnează viața firească, fiindcă zice același Pavel: „Întru Acesta viețuim, și ne mișcăm și sîntem” (*Fapte* 17: 28). Al doilea, însemnează viața cea păcătoasă, precum zice iarăși același: „Care am murit păcatului, cum vom viețui iarăși întru dînsul?” (*Romani* 6:2). Al treilea, însemnează viața cea veșnică și după Hristos, precum acesta iarăși o mărturisește: „Petrecerea noastră (adică viața) se află în cer” (*Coloseni* 3:10); și iarăși: „iar darul lui Dumnezeu este viață veșnică” (*Romani* 6:23). Așadar Pavel zice că nu viază viața cea firească, nici viața cea păcătoasă, aflîndu-se în patimi și în poftele lumești, și mărturisește că Hristos este întru dînsul viață duhovnicească, cum zice și întru alt loc: „Și nu mai viez eu, ci Hristos viază

¹ Teodorit tîlcuiește zicerea „Se va mări Hristos” așa: „A zis: «Se va mări» în loc de: «Se va arăta cine este», zicînd: Dacă voi birui primejdiile, mărirea puterii Sale se va face arătată, căci toți se vor mira și-L vor lăuda pe Cel ce a izbutit a mă răpi din atît de mari primejdii. Și, chiar dacă voi fi și omorît, se vor înspăimînta de puterea propovăduirii, care îl face pe propovăduitor a defăima și moartea.” (*n. aut.*)

² Iar Fotie, tîlcuind zicerea aceasta, zice: „Hristos Se mărea întru Pavel totdeauna, chiar cînd El îngăduia să pătimească a fi muncit. Căci, atunci cînd Dumnezeu îl lăsa să pătimească, văzîndu-l pătimind, necredincioșii socoteau că, dacă propovăduirea lui nu ar fi fost adevărată și dumnezeiască, Pavel nu s-ar fi dat pe sine-și în aceste munci, fiindcă ar fi putut să înceteze propovăduirea, și îndată să înceteze și muncile lui. Astfel, Hristos Se mărea din muncile lui Pavel, și iarăși Se mărea cînd îl slobozea pe Pavel din munci și din primejdii. Pentru că cei ce vedeau slobozirea lui Pavel din munci trăgeau încheierea că, dacă nu ar fi fost mai presus de om și mai presus de fire puterea și darul care-l izbăviseră pe Pavel, cum s-ar fi dezlegat legăturile, cum s-ar fi deschis singure ușile temnițelor și cum s-ar fi făcut acele minuni nenumărate? Așadar, cu adevărat Hristos îl mărturisea pe Pavel că este al Său, cu minunile pe care le săvîrșea întru dînsul; iar Pavel mărturisea că propovăduirea sa era dumnezeiască, prin ispitele pe care le suferea; și, prin amîndouă, Se mărea și Se slăvea Hristos” (*Amfilohia*, întrebarea 141). (*n. aut.*)

întru mine. Iar ceea ce visez acum în trup, visez întru credința Fiului lui Dumnezeu, a Celui ce m-a iubit și S-a dat pe Sine pentru mine” (*Galateni 2:20*).¹

Iar a muri îi era lui Pavel „cîștig” pentru că după moarte urma a se afla pururea împreună cu iubitul său Hristos mai învederat. Drept aceea – zice – cei ce se sîrguiesc a mă scoate din viața aceasta îmi vor pricinui cîștig, pentru că au să mă trimită la Hristos, Care este viața mea.

22 Iar dacă a vieții în trup îmi este rod al lucrului, nu știu ce să aleg.

Ca să nu socotești tu – o, cititorule! – că prihănește viața aceasta, Apostolul zice: Dacă a vieții cu trupul acesta îmi este rod al lucrului – fiindcă și în viața aceasta aduc roadă, învățînd și luminînd oamenii – iar a muri îmi este cîștig – cum am zis mai sus – pentru aceasta nu știu pe care din două o voi alege: moartea sau viața. Și din aceste cuvinte se astupă gurile acelor eretici care prihănesc viața aceasta ca fiind rea. Fiindcă viața aceasta nu este rea și nefolositoare, căci pricinuieste roade în sufletele noastre. Drept aceea, ca să încheiem drept, viața aceasta nu este rea de sine-și – ci este chiar un bine din cele dintîi, căci printr-însa putem bine-plăcea lui Hristos, prin săvîrșirea poruncilor Lui, dobîndind viața cea veșnică – așadar, viața aceasta nu este rea de sine-și, ci rea este voia celor ce se folosesc rău de ea. Pe lîngă acestea, Pavel arată aici o noimă tainică și ascunsă: anume că el însuși este domn și stăpînitor al vieții și al morții sale. Căci zice: Dacă voi vrea a cere de la Dumnezeu, îmi va da dar cu care să pot fie să visez încă, fie să mor. Drept aceea, și de la darul acesta al lui Dumnezeu cel puternic întru mine, se cuvine ca voi, frați Filipeni, să vă mîngîiați; căci, și dacă voi muri, nu mor din răutatea tiranilor, ci din voia și iconomia lui Dumnezeu.

23 Căci sînt cuprins de amîndouă: doresc a mă topi și a fi împreună cu Hristos, cu mult mai mult;

24 dar este mai de nevoie a rămîne în trup pentru voi.

Pavel zice acestea pregătindu-i pe Filipeni să sufere cu inimă vitează auzul morții sale și să nu se întristeze, ca și cum ar zice: De ce vă întristați – o, fraților! – pentru moartea mea? Eu doresc aceasta, căci moartea îmi este un lucru mai bun, pricinuindu-mi unirea cu iubitul meu Hristos și petrecerea necurmată cu Dînsul. Așadar nu se cuvine a vă întrista pentru acest bine al meu. Însă iarăși, a rămîne încă în trup și a mă afla în viața aceasta este mai de nevoie pentru folosul vostru, fiindcă eu nu caut folosul meu, care mi se pricinuieste prin moarte, ci pe al vostru, care vi se pricinuieste prin viața mea. Strîmtorat fiind așadar de amîndouă – și de moarte, ca aceea mai de folos mie, și de viață, mai folositoare vouă –

¹ Vezi la cea către Galateni tîlcuirea acestei ziceri și subînsemnarea ei. (*n. aut.*)

și neștiind pe care e mai bine să o aleg, am judecat că e mai de trebuință să viețuiesc încă pentru folosul vostru. O, cititorule! – oare se află vreun lucru vrednic de fericitul suflet al Sfintului Pavel? Nu se află, cu adevărat! Căci acest prea-iubitor de frați Apostol al Domnului a judecat să aleagă mai bine folosul Creștinilor decât folosul său, adică decât a se afla împreună cu Hristos. Cu toate acestea, alegerea folosului Creștinilor și a zăbovirii în viața aceasta îl făcea pe el a se apropia mai mult de Hristos.¹

25 Și, nădăjduind aceasta, știu că voi rămîne și voi petrece împreună cu voi toți, spre sporirea voastră și spre bucuria credinței,

Zice: De vreme ce, pentru folosul vostru, e nevoie a viețui încă rămînînd în trup, știu cu adevăritate și fără îndoială că voi viețui, dar nu oricum, ci „cu voi”, adică am să vă văd iarăși și am să petrec împreună cu voi. Pentru ce? Pentru ca să sporiți în credință, adică să vă întăriți și să vă adevărați în dogmele credinței, în viața cea îmbunătățită. Iar această sporire a voastră este adevărata bucurie a voastră și a mea. Însă, cu aceste cuvinte, Pavel îi înspăimîntă pe Filipeni, ca și cum le-ar zice: Filipenilor, vedeți că, pentru folosul vostru, eu am ales să viez încă și să mă lipsesc de unirea prea-dulcelui meu Hristos. De aceea, la rîndul vostru, voi să nu arătați zadarnică și nefolositoare întîrzierea mea în viața aceasta. Ci poate ar zice cineva: Deci ce? Doar pentru Filipeni a rămas Pavel în viața aceasta? Răspundem că nu doar pentru Filipeni, ci și pentru toți Creștinii de atunci. Dar el zice aceasta ca să-i îndulcească mai mult pe Filipeni și ca să-i îndemne a avea mai multă luare-aminte și sporire.

26 ca lauda voastră în Hristos să prisosească întru mine, cînd voi îndrăzni iarăși către voi².

Fiindcă, mai sus, a zis: Pentru sporirea voastră, am să rămîn încă în viața aceasta – Apostolul arată acum că și el cîștigă oarece din această întîrziere. Și

¹ Iar purtătorul de Dumnezeu Maxim îl cuiește zicerea aceasta anagogic: „E de luat aminte că nici unul din sfinți nu s-a pogorit în Vavilonia de bună voie, căci nu e lucru potrivit înțelepciunii cuvîntătoare [„rațiunii”, *n. m.*] ca aceia ce-L iubesc pe Dumnezeu să lase cele bune și să le ia în locul lor pe cele rele. Iar dacă unii din aceștia s-au pogorit, de silă, împreună cu norodul, înțelegem că ei nu au făcut aceasta cu dinadinsul, ci pentru mîntuirea celor ce aveau trebuință de povățuire, lăsînd cuvîntul mai înalt al cunoștinței și predînd învățătura despre patimi. Tot așa, și marele Apostol a judecat a fi mai de folos să rămînă în trup pentru învățătura morală a ucenicilor săi, măcar că avea tot dorul a părăsi această învățătură morală și a fi împreună cu Dumnezeu prin teoria [„vederea”, *n. m.*] cea mai presus de minte și simplă” (capitolul 49 din suta a doua din cele teologice). (*n. aut.*)

² Zice: „prin a mea venire iarăși la voi”, după chipul săritor [„eliptic”, *n. m.*], adică: „prin venirea ce am a o face la voi a doua oară”. (*n. aut.*)

care este câștigul lui? A fi lăudat mai mult pentru Filipeni, că aceștia sporesc întru cele duhovnicești prin înfățișarea și viața lui. Dar oare Pavel a mai mers la Filipeni, precum a zis? Despre aceasta nu se știe și se întrebă.¹

27 Să petreceți numai cu vrednicie, după evanghelia lui Hristos,

Numai aceasta – zice – o cer de la voi, frații mei: să sporiți întru fapta bună și să petreceți „cu vrednicie”, precum poruncește evanghelia lui Hristos. Iar cu vrednicia evangheliei petrece Creștinul acela care s-a lepădat de sine, care și-a ridicat crucea sa și-I urmează lui Hristos. Că această învățătură o poruncește Hristos Creștinilor în *Evanghelie*, zicînd: „Cel ce voiește a veni după Mine, să se lepede de sine, să-și ridice crucea sa și să-Mi urmeze Mie” (*Matei* 6:24).

ca – ori venind eu și văzîndu-vă, ori nefiind de față – să aud despre voi

Pavel nu zice acestea pentru că și-a schimbat socoteala de la cele zise mai înainte, ori pentru că nu voia să meargă la Filipeni, ci zice: Căci – și dacă s-ar întîmpla să nu vin, chiar lipsind de la voi – am să mă bucur, auzind despre viața voastră evanghelică pe care o viețuiți. Deci – zice – nu vă leneviți – chiar dacă nu aș veni să vă văd, ci luați aminte și petreceți întru fapta bună, căci eu voi auzi despre așezarea voastră!

că stați întru un duh și cu un suflet,

Am să aud – zice – că stați întru același dar al unirii, căci atunci stau Creștinii „cu un suflet”, cînd au între dînșii unire întru un singur suflet, adică atunci cînd au unul și același „duh”.

nevoindu-vă împreună pentru credința evangheliei

Adică: „sprijinindu-vă unul pe altul și nevoindu-vă împreună întru nevoință și întru lupta ce se face pentru credință”.

28 și nesfîindu-vă întru nimic de cei potrivnici,

Zice: Am să aud că voi, Filipenii, nu numai că nu sînteți biruiți de împotrivitorii credinței, dar nici „nu vă sfîiți”, adică nu vă tulburați și nu vă temeți

¹ Teodorit zice că făgăduința a luat sfîrșit. Fiindcă, întîia oară, Apostolul a scăpat de mînia lui Nero, cum a arătat în scrisorile către fericitul Timotei, zicînd: „În cea dintîi răspundere a mea, nu a fost nici unul împreună cu mine. Și m-am izbăvit de gura leului” (*2 Timotei* 4:16). Încă și *Faptele* povestesc că Pavel a petrecut în Roma doi ani, pe cheltuiala sa, și de aici a mers în Ispania și, propovăduind acolo evanghelia, s-a întors iarăși la Roma și atunci i s-a tăiat sfîntul său cap. (*n. aut.*)

nici cît de puțin, chiar moarte de vă pricinuiesc, deși ei vă îngrozesc că vă vor pricinui primejdii. Pentru că, cu toate acestea, nimic nu isprăvesc, ci numai vă clatină și nici un alt rău nu pot să vă facă, atît sînt de neputincioși.

care¹ lor le este dovadă de pieire, iar vouă de mîntuire,

Zice: Toate aceste rele pe care vi le-ar pricinui vrăjmașii credinței le sînt lor semn și dovadă de pieire, iar vouă vă sînt dovadă de mîntuire. Căci, cînd vor vedea că, cu atîtea rele pe care le meșteșugesc, nu pot nici a vă clăti, negreșit atunci vor socoti a fi un semn adevărat că dogmele și cugetările rătăcirii lor sînt neputincioase și pierdute, iar dogmele credinței voastre sînt puternice, și nebiruite, și tari, și adevărate spre a-i mîntui pe cei ce le cred.

și acesta de la Dumnezeu,

29 Căci vouă vi s-a dăruit ca, pentru Hristos,

nu numai să credeți întru El, ci și să pătimiți pentru El,

Aici, Pavel numește „dar” pătımirea cuiva pentru Hristos, și din aceasta săvîrșește două bunătăți: una, a nu se rușina și a nu se întrista Creștinii cînd pătimesc pentru Hristos, fiindcă, atunci cînd cineva ia un dar, acela nu se rușinează, nici nu se întristează, ci se bucură; și alta, pentru a nu se mîndri Creștinii cînd pătimesc pentru Hristos, pentru că acesta este dar și milă a lui Dumnezeu, iar nu ispravă a lor. De aceea a și numit Pavel „daruri ale lui Dumnezeu” faptele cele bune, în trimiterea către Romani, zicînd: „avînd osebite daruri, după darul dat vouă” (*Romani 12:6*). [Dar prin aceasta] nu ridică stăpînirea de sine („libertatea”, ((*n. m.*) a omului, [căci] nu zice că omul nu lucrează și din partea sa faptele cele bune, ci prin aceasta vrea să-i facă smeriți pe cei îmbunătățiți, căci, fără de ajutorul și darul lui Dumnezeu, oamenii nu pot isprăvi nici o faptă bună.² Căci darul

¹ Zicerea „care” nu se alcătuieste împreună cu cele zise mai înainte, adică cu relele pe care le pricinuiu Filipenilor potrivit credinței, ci cu zicerea următoare, adică cu dovada pusă după obiceiul Asirienilor, cum e și aceea: „cetăți sînt acelea pe care tu le socotești a fi cui-buri”. Sau, zicerea „care” se alcătuieste împreună cu ceea ce se înțelege pe dinafară, adică: asuprirea sau apucătura lor este dovada pieirii lor. (*n. aut.*)

² Iar dumnezeiescul Hrisostom adaugă zicînd că Pavel numește cu adevărat „daruri” și faptele cele bune, adică: slujba, milostenia, apărarea celor neputincioși, dragostea și celelalte. Însă aceste fapte bune nu sînt daruri precum proorocia, vorbirea în limbi străine, tălmăcirea limbilor, care sînt și se numesc „daruri” fiindcă se dau cu totul de la Dumnezeu, mai presus de fire și, afară de credință, omul nu poate face vreo faptă care să le pricinuiască; iar faptele bune, deși sînt daruri date de Dumnezeu (căci – după Sfîntul Maxim – toate faptele bune sînt de la Dumnezeu, fiind lucrări, avuții și împliniri firești ale Lui), faptele bune, așadar, sînt însă

de a pătimi cineva pentru Hristos este mai mare decît a avea darul facerii de minuni și a învierii morților.¹ Fiindcă, dacă cineva învie morții, acela îi e dator lui Hristos, Care i-a dat un astfel de dar; iar dacă pătimește pentru Hristos, nu el îi e dator lui Hristos, ci Hristos îi e dator lui, fiindcă acela pătimește din dragoste pentru El. O, cu adevărat, mare minune este aceasta, fraților! Căci Hristos este Cel ce dăruiește a pătimi cineva pentru El și tot Hristos rămîne dator celui ce are darul acesta al Lui!

**30 avînd aceeași luptă pe care ați văzut-o la mine
și acum o auziți despre mine.**

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că Filipenii se luptau pentru credință asemenea lui și cercau aceeași nevoiță și mucenicie, ceea ce mărturisește că Creștinii din Filipi aveau mare faptă bună. Și zice: Fraților, pe mine mă aveți drept pildă de lupte și de nevoiță, căci ați văzut ce fel de mucenicie am luat cînd eram în partea voastră (căci, aflîndu-se în Filipi, Pavel a fost bătut și aruncat în temniță împreună cu Sila, precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 16); și acum – zice – auziți că mă aflu în legături și în temniță și sufăr mucenicie aici, la Roma.

și ale noastre, căci și noi punem înainte puterea noastră întru faptele cele bune, prin minte, prin cuvînt, prin lucru. Însă, de vreme ce partea cea mai mare a faptelor bune este de la Dumnezeu, atunci și întregul lor se zice că este de la Dumnezeu.

Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „«Daruri ale lui Dumnezeu» a numit și credința și nevoița, nelepădînd alegerea de sine a socotinței omului [„libertatea”, *n. m.*], ci învățînd că însăși socotința de sine, dacă e golită de dar, nu poate isprăvi nici una din faptele bune. Căci este trebuință de amîndouă: și de osîrdia noastră, și de ajutorul dumnezeiesc, fiindcă nici celor fără osîrdie nu le este de ajuns darul duhului, și nici osîrdia lipsită de darul acesta nu poate aduna bogăția faptei bune.” (*n. aut.*)

¹ Iar Sfîntul Ioan Hrisostom nu zice cu îndoială: „A pătimi pentru Hristos *poate* că este un dar mai mare decît a învia morții”, ci cu hotărîre și hotărîtor, fără „poate”, astfel: „A pătimi pentru Hristos zice că este «dar» și dăruire, fiindcă este cu adevărat mai minunat și decît a învia morții și a face multe minuni. Căci la acestea (adică la facerile de minuni) eu rămîn dator lui Hristos, iar cînd pătimesc pentru Hristos, Îl am îndatorat pe El. Drept aceea, nu numai că nu se cuvine a ne rușina [de pătimirea pentru Hristos], ci trebuie chiar a ne bucura, ca unii ce avem dar” (*Cuvîntul 4 la aceasta către Filipeni.*) (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

*1 Deci – dacă este vreo mîngîiere întru Hristos,
dacă este vreo bună-voință de dragoste, dacă este vreo împărtășire
a duhului, dacă sînt ceva îndurări și milostiviri –
2 pliniți bucuria mea, ca aceleași să le cugetați,*

Înțelegerea cuvintelor este astfel: O, Filipenilor! – dacă voiți a pricinui legăturilor și ispitelor mele o mîngîiere ca aceea născută de dragostea după Hristos, și dacă voiți să arătați că aveți oarecare împărtășire cu mine întru cele duhovnicești, și dacă vă este milă de mine și mă jeliți pentru relele ce pătimeșc – îmi veți da mie toate acestea dacă veți avea și între voi dragoste unul cu altul. Vezi aici – o, cititorule! – părinteasca milostivire a fericitului Pavel, căci socotește dragostea și unirea Filipenilor între ei ca o facere de bine a sa, ca și cum el însuși ar primi milostivire și mîngîiere de la dînșii. Și nu a zis: „pricinuiți-mi bucurie”, ci: „pliniți bucuria mea”, zicînd: Pînă acum, ați început a-mi da bucuria, însă doresc să o arătați împlinită și întreagă. Și care e bucuria mea? Acesta: nu a mă slobozi din primejdii, nici a lua ceva de la voi, ci a cugeta voi toți una și aceeași și a avea unire între voi.

avînd aceeași dragoste,

Zice: Aceasta este bucuria mea, nu numai a cugeta una și aceeași voi, Filipenii Creștini, dar și a avea aceeași dragoste între voi, care este mai mare decît cea dintîi. Prin urmare, dacă fratele tău te iubește cu covîrșire, tu, Creștine, să nu-l iubești ceva mai puțin, ci cu aceeași măsură a dragostei lui.

un suflet fiind, una cugetînd,

Zice: Aceasta e bucuria mea, a fi voi, toți Filipenii Creștini, un suflet, nu după număr și după cîtime, ci după socotință, după unirea gîndului și după o cugetare, căci unirea sufletului se săvîrșește ajungînd la aceeași cugetare.

3 nefăcînd nimic din prigonire sau slavă deșartă.

Aceasta e bucuria mea: a nu face voi nici un lucru cu prigonire. Iar prigonirea este a zice cineva: Eu mă silesc și mă sîrguiesc a face lucrul acesta ca să nu mă întrecă și să mă biruie altul. Iar după prigonire, Pavel pune slava deșartă, care este maică și pricină a prigonirii, căci, iubind noi slava oamenilor, ce prigonire nu facem ca să o dobîndim?

ci cu smerită-cugetare unul pe altul să-l socotească mai de cinste pe celălalt.

Aici, Pavel arată un drum (despre care zice și mai sus), sau o dogmă dumnezeiască, sau un canon peste tot cuprinzător, întăritor al mîntuirii noastre, prin care ne vom slobozi de slava deșartă. Zice: Căci – dacă tu, Creștine, vei socoti că fratele tău este mai mare decît tine, și nu doar cu puțin, ci cu covârșire, plecîndu-te a crede cu multă smerită-cugetare că este mult mai presus decît tine – negreșit îl vei cinsti pe el. Și, dacă îl vei cinsti, mai mult nu-l vei zavistui, nici nu te vei mîhni văzînd că îl cinstesc și alții. Fiindcă zavistia și pizma urmează de cele mai de multe ori la oamenii ce sînt de o potrivă și întocmai după rînduiala și chemarea lor, iar nu la cei ce covârșesc și sînt mai mari după rînduială și după vrednicie. Și – zice – de te-ar ocări și te-ar bate fratele tău, lesne ai suferi ocară și bătaia, fiind încredințat că cel ce a făcut-o este mai mare decît tine. Iar dacă altul ar socoti ceea ce ai socotit tu despre acela și te-ar avea drept mai marele său, apoi negreșit că nu ar mai urma vreo gîlceavă între Creștini, ci ar împărăți întru dînșii pace și mare netulburare.

4 Să nu le pîndească nimeni doar pe ale sale, ci fiecare și pe cele ale aproapelui.

Zice: Nici un Creștin să nu caute numai al său folos, ci și pe al fratelui său. Și – cînd eu, să zicem, caut folosul tău, iar tu pe al meu – atunci nu mai află încăpere slava deșartă, nici prigonirea, nici vreo altă patimă, ci se întărește între Creștini o viață dumnezeiască și îngerească.

5 Această cugetare să fie între voi, care era și în Iisus Hristos,

Precum Hristos poruncește în *Sfînta Evanghelie*, zicînd: „Fiți îndurați, precum și Părintele vostru cel ceresc este îndurat” (*Luca 6:36*); și iarăși: „Învățați de la Mine, căci sînt blînd și smerit cu inima” (*Matei 11:29*), tot așa și Pavel, învășîndu-i aici pe Creștini smerita-cugetare, Îl aduce ca pildă pe Hristos, cum face și întru alt loc, cînd ne îndeamnă la sărăcie, zicînd: „Cunoașteți darul Domnului nostru Iisus Hristos, că pentru voi a sărăcit, bogat fiind, ca voi să vă îmbogățiți pentru sărăcia Lui” (*2 Corinteni 8:9*). Și cu totul înțelepțește Îl aduce Pavel aici ca pildă de smerită-cugetare pe Hristos; căci – cînd va arăta că Fiul lui Dumnezeu, Cel ce Se află mai presus de toată înălțimea și slava, S-a pogorît în părțile cele mai de jos ale pămîntului și S-a smerit atîta – pe care mîndru nu-l va rușina? Sau pe care înalt-cugetător nu îl va îndemna spre smerita-cugetare?¹

¹ Iar înțeleptul Fotie, tilcuind aceasta, zice: „Creștinilor, voiți să înțelegeți că smerita-cugetare nu vă vatămă, nici nu vă păgubește, nici nu vă pogoară din înălțimea la care sînteți, ci

6 Care, în chipul lui Dumnezeu fiind,
nu s-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu,

Cu aceste cuvinte, se doboară foarte mulți eretici, și li se astupă gura. Și – o, iubite cititorule! – numără-i acum pe aceștia: Marchion din Pont, de la Marea Neagră, zicea că lumea și trupul sînt rele, și prin urmare Fiul lui Dumnezeu nu a luat trup, ci S-a arătat om după nălucire. Marchel al Galatiei, și Fotino și Sofronie ziceau că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă enipostatică, ci o lucrare a lui Dumnezeu, neipostatică, și că lucrarea aceasta a lui Dumnezeu a locuit în Hristosul ce S-a născut din sămînța lui David. Pavel Samosatul zicea că Hristos a luat începutul de a fi din Maria, și că nu a fost din început Dumnezeu, socotindu-L doar un Prooroc învrednicit cu dar dumnezeiesc. Savelie Sirul zicea că Părintele, Fiul și Sfîntul Duh sînt numai numiri goale împreunate la o Față [„persoană”, ((*n. m.*), și de aceea hulea că Fecioara nu L-a născut [numai] pe Fiul, ci și pe Tatăl, în chip gîndit. Apollinarie Laodichianul hulea că Fiul lui Dumnezeu nu a luat suflet gînditor, ci, în locul minții, întru Hristos lucra dumnezeirea. Și au mai fost mulți alții, precum Nestorienii și Eutihienii, care cad și se omoară toți de una și aceeași sabie, adică de singur cuvîntul acesta al lui Pavel, ce zice: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind (...)” Căci cum ziceți voi, Marchelienii, că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă, ci lucrare? Căci, iată, Pavel Îl zice „în chipul lui Dum-

---

este chiar dovadă a adevăratei voastre înălțimi? Socotiți-L pe Hristos, căci El mai ales cu aceasta a arătat că este Dumnezeu din fire, fiindcă S-a smerit și a purtat fire omenească, știind că nu Se va păgubi cu nimic din smerirea aceasta de la înălțimea dumnezeirii Sale firești. Iar dacă ar fi avut dumnezeirea cîștigată din afară, negreșit S-ar fi temut a Se smeri, ca să nu piardă vrednicia abia cîștigată. Deci dovada înălțimii dumnezeirii Sale după fire este smerenia. Așadar, cine este înalt după fapta bună și iubește a fi mare să cugete smerit, fiindcă smerenia este cea care arată și mărturisește înălțimea faptei bune. Acesta urmează lui Hristos și, dacă se va smeri, nimic nu va pierde, ci mai ales va dobîndi mari lucruri. Iar cel ce este sărac de fapta bună, acela nu poate a se smeri, fiindcă se teme ca nu cumva să cadă și să piardă înălțimea cea mincinoasă și fătarnică a faptei sale bune. Iar cel cu adevărat bogat și înalt întru fapta bună, acela nu se teme a se smeri, căci cu aceasta mai mult arată că este cu adevărat înalt. Deci Hristos-Dumnezeul nostru nu a căutat plăcerea Sa, ci folosul și mîntuirea tuturor oamenilor, și pentru aceasta S-a smerit și, prin smerenia înomenirii, ne-a înălțat pe noi toți. Drept aceea, cel ce se smerește se face următor al lui Hristos. Și Hristos (adică Fiul lui Dumnezeu) S-a smerit cu toate că era Dumnezeu din fire și înalt după ființă, iar cei înalți între oameni dobîndesc înălțimea doar din răpire sau din lăcomia averilor, pentru că firea lor este asemenea și de o cinste cu ceilalți oameni, adică proastă. Deci, dacă Cel ce e Dumnezeu și înalt după fire S-a smerit pentru noi, atunci cum noi, oamenii, care sîntem toți de aceeași cinste și smeriți după fire, cum – zic – nu am fi datori noi să ne smerim unul față de altul, cunoscîndu-ne măsurile noastre. Deci, dacă noi ne vom smeri, Dumnezeu ne va înălța, așa cum L-a prea-înălțat după firea omenească și pe Hristos, și ne va dărui «cele ce ochiul nu le-a văzut, și urechile nu le-au auzit și la inimă de om nu s-au suit.» (*n. aut.*)

nezeu”, iar „chipul” lui Dumnezeu este ființa lui Dumnezeu; nu lucrare a Lui, așa cum „chipul” robului este „fire” a robului.¹ Și cum voi, Pavelienii, ziceți că Hristos Și-a luat începutul din Maria? Căci, iată, Pavel zice aici că, după dumnezeire, Hristos era dinainte în chipul și în ființa lui Dumnezeu. Și vezi cum e doborât și Savelie, căci Pavel zice aici: „nu s-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu”. Căci „întocmai” nu se zice niciodată pentru o singură față, ci pentru două, cel puțin, socotindu-se cineva a fi întocmai cu altul. De aceea, cu cuvîntul acesta al lui Pavel, se arată două fețe. Iar Arie e omorât cu multe săbii ale zicerii acesteia, fiindcă Pavel zice aici: „în chipul lui Dumnezeu”, adică „în ființa lui Dumnezeu”. Și nu a zis că „S-a făcut” sau „S-a zidit” – precum hulea Arie – ci că „era” și „Se afla”, ceea ce e asemenea cu ce i-a zis Dumnezeu lui Moisi: „Eu sînt *o on* [în elină, ((*n. m.*)] (adică Cel ce am fost, sînt și voi fi de-a pururea)” (*Ieșirea* 3:14). Și Pavel a mai zis: „nu s-a socotit răpire a fi întocmai cu Dumnezeu”, de unde vezi – o, cititorule! – asemănarea Fiului cu Părintele? Așadar cum zici tu, Arie, că Tatăl este „mai mare”, iar Fiul „mai mic”? Dar ce meșteșugeste nebunul, zicînd că, fiind „mai mic”, Dumnezeu-Fiul a răpit a fi întocmai cu Dumnezeul „mai mare”, adică cu Părintele. La aceasta, noi răspundem așa: Mai întîi – o, nebunule! – care *Scriptură* învață că este un Dumnezeu „mic” și unul „mare”? Căci acestea sînt cuvinte însușite de la Elini, care-i numeau pe dumnezeii lor „mici” și „mari”, iar nu ale drept-slăvitorilor Creștini. Iar că Fiul este Dumnezeu „mare”, ascultă-l pe Pavel, care zice: „Așteptînd fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos” (*Tit* 2:13). Iar al doilea, zicem că, dacă era „mic”, cum ar fi răpit Dumnezeu-Fiul a Se face Dumnezeu „mare”? Pe lîngă acestea, voind aici să arate Creștinilor despre smerita-cugetare, Pavel nu ar fi zis Creștinilor, cu necuviință învederată: De vreme ce Dumnezeul „cel mic” nu a stat împotriva „Celui mare”, și voi sînteți datori a vă smeri unul altuia! Căci ce smerită-cugetare este a nu sta Dumnezeul „cel mic” împotriva „Celui mare”? Aceasta nu este smerită-cugetare, ci neputință și slăbiciune, iar a Se face om, de bună voie, Acela ce era asemenea cu Dumnezeu-Tatăl și la fel de puternic, aceasta este cu adevărat o nemărginită smerenie.

Și acestea sînt cele spre surparea acelor mari eretici, iar acum se cuvine să arătăm și tîlcuirea zicerii apostolești. Deci ce înțelege Pavel cu aceasta: „nu s-a socotit răpire a fi întocmai cu Dumnezeu”? Ascultă, iubitulule! Dacă cineva ar

¹ Căci – după Vlemide (în *Cuvînt despre credință*) și după mai toți teologii – „chipul”, „firea” și „ființa” sînt același lucru la Dumnezeu; la fel, și „ipostasul” și „fața”. Însuși marele Vasile zice: „Eu spun că zicerea «în chipul lui Dumnezeu» poate fi asemenea cu zicerea «întru ființa lui Dumnezeu». Căci, precum zicerea «a lua chipul robului» însemnează că Domnul nostru «S-a născut întru ființa omeniei», tot așa, a fi «în chipul lui Dumnezeu» arată negreșit însușirea ființei dumnezeiești, căci zice: «Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl Meu» (*Cuvîntul întîi împotriva lui Evnomie*) (*n. aut.*)

răpi vreo stăpînire, ori altă vrednicie oarecare ce nu a fost a sa, acela se teme să o lase, pentru a nu o pierde și a o lua altul, nefiind a lui de la început, ci răpită cu nedreptate. Iar cînd are stăpînirea și vrednicia aceea ca moștenire firească de la părintele său, o lasă cu lesnire la o vreme, știind că nu o va pierde, ci iarăși o va lua negreșit. Deci – zice – tot la fel, nici Fiul lui Dumnezeu nu S-a temut a Se pogori din dumnezeiasca Sa vrednicie, adică de a fi întocmai cu Dumnezeu-Părintele. Și – fiindcă nu avea această vrednicie din răpire, ci din fire – de aceea a și voit a Se smeri și a Se face om. Căci, făcîndu-Se întru smerenia firii omenești, păzea înălțimea și vrednicia dumnezeirii Sale¹, cu toate că o avea acoperită întru chipul smerit al omeniei, pe care Pavel o numește mai jos și „deșertare”. (Vezi și la cea către Evrei, capitolul 1, stih 2, cum tîlcuiește Sfîntul Grigorie al Nissei zicerea aceasta a lui Pavel: „și însușire a ipostasului Lui”.)

7 ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd,

Unde sînt acum Arienii, care zic că Dumnezeu-Cuvîntul S-a pogorît și S-a făcut om nu în chip de stăpîn, de voie, ci în chip de rob și fără a voi, plînd

¹ Din zicerea aceasta a împrumutat dumnezeiescul Cozma, dulcele cîntăreț, troparul acela al cîntării întîii a *Triodului* din Lunea cea Mare. ce zice: „Negrăita pogorîre a Cuvîntului lui Dumnezeu-Hristos, Care este și Dumnezeu, și om, arată ucenicilor că nu s-a socotit a fi răpire cînd S-a închipuit rob.” Adică: Hristos, Care este Dumnezeu și totodată om, același închipuîndu-Se „rob”, adică luînd firea omului-rob, cu aceasta zice ucenicilor Săi că nu din răpire era întocmai cu Dumnezeu și pentru aceasta S-a deșertat și S-a pogorît din însăși vrednicia dumnezeirii Sale. Iar înțeleptul Teodor, tîlcuitorul canoanelor, nu știu cum de nu a tîlcuit așa zicerea „arată ucenicilor”, ci zice că în troparele următoare Domnul arată ucenicilor Săi smerenia și dragostea. Mie însă, neînvățatului, nu mi s-a dat a înțelege așa. Ia aminte însă că Domnul Se zice „rob” numai cu numirea – după dumnezeiescul Ioan Damaschin – anume pentru că a luat obșteasca fire a oamenilor, care în sine era roabă a lui Dumnezeu celui ce a zidit-o, și pentru că și-a însușit fața [„persoana”, *n. m.*] noastră și o închipuia întru Sine. Deci după numire Se zice „rob”, El nefiind aceasta, ci pentru noi luînd „chip de rob” și împreună cu noi numindu-Se așa. Căci, fără patimă fiind, a slujit patimilor pentru noi, făcîndu-Se slujitor al mîntuirii noastre (*Despre credință*, cartea a 3-a, capitolul 68). Căci în același chip se zice și: „neștiind [necunoscînd] Hristos”, ca unul ce a luat firea [omenească], ce nu ar fi știut, dacă nu s-ar fi unit cu Dumnezeu-Cuvîntul. Dar firea [omenească a lui Hristos] nu mai este neștiind, căci, pentru însușirea ipostasului și unirea cea nedespărțită, s-a prea-îmbogățit sufletul Domnului cu știința celor ce or să fie. [Deci] fiindcă aceasta [firea omenească a lui Hristos] s-a unit cu Dumnezeu-Cuvîntul, nu mai este roabă, căci, unul fiind Hristos, nu poate fi și rob, și Domn. Drept aceea, ca să încheiem totul, zicem împreună cu dumnezeiescul Damaschin: „Cei ce-L numesc pe Hristos «rob» Îl despart pe unul Hristos în doi – precum Nestorie. Iar noi să-L numim pe Acesta «Stăpîn» și Domn al întregii făpturi, pe unul Hristos, care e împreună și Dumnezeu, și om, și Care toate le știe, căci întru Dînsul sînt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței” (la fel). (*n. aut.*)

porunca Părintelui Său? Să-l audă aici pe marele Pavel, care zice că Fiul lui Dumnezeu „S-a deșertat pe Sine”, adică: rămânând Dumnezeu, S-a pogorât din slava și din vrednicia firii Sale ca un Domn și cu stăpînire, ca stăpîn și de Sine stăpînitor, și a luat chipul cel smerit și neslăvit al robului.¹

Și zicînd: „chip de rob”, rușinează și astupă gura lui Apollinarie, care bîrfește că Hristos nu avea suflet gînditor. Căci – „luînd chip de rob”, va să zică de om, adică firea robului – Hristos a luat negreșit și suflet gînditor, care de nevoie se cuprinde împreună în firea omului. Și Icumenie zice: „Vezi siguranța cuvintelor lui Pavel, căci pentru dumnezeire a zis «fiind», ca să arate pururea-venire a dumnezeirii; iar pentru omenie a zis «luînd» și «făcîndu-se», ca să arate că aceasta e luată în urmă, lipită pe din afară.”

Întru asemănarea oamenilor făcîndu-Se,

Din această zicere s-au rătăcit Marchioniții și au zis că Dumnezeu-Cuvîntul S-a întrupat după nălucire. Vezi – bîrfesc ei – că Pavel zice că Fiul lui Dumnezeu a luat [doar] „asemănare de om”, dar nu S-a făcut om și după ființă? Și ce zicem noi la tîlcuirea cea adevărată și nerătăcită a zicerii acesteia? Că Domnul avea toate însușirile noastre, dar au fost și unele pe care nu le avea, precum: a nu Se naște din împreunare trupească și din sămînță bărbătească și a nu păcătui. Și, pe lîngă acestea, Domnul nu a fost numai ceea ce se vedea, adică om gol, cum sîntem noi, ci era și Dumnezeu. Deci, fiindcă Domnul nu avea aceste însușiri, de aceea zice aici Pavel că „Domnul S-a făcut întru asemănarea oamenilor”, iar nu pentru că ar înțelege că Domnul nu S-a făcut om după ființă. Căci, și cînd zice că Domnul a fost „întru asemănarea trupului păcatului” (*Romani* 8:3), nu înțelege că El nu ar fi avut trup adevărat, ci zice că trupul Lui cel dumnezeiesc ipostaziat nu a păcătuit; și că, fiind cu adevărat asemenea după fire cu păcătosul trup al oamenilor, nu era însă și asemenea cu păcatul trupului oamenilor, căci

¹ Teologul Grigorie tîlcuiește zicerea „S-a deșertat”, în două locuri. În *Cuvînt la Naștere*, zice așa: „Cel desăvîrșit «Se deșertează», căci Se deșertează cu slava Sa pentru puțină vreme, ca eu să mă împărtășesc de desăvîrșirea Lui.” Iar în cuvîntul la zicerea „cînd a săvîrșit Iisus cuvintele acestea”, zice așa: „«Se deșertează» pentru noi, de vreme ce Se pogoară, însă «deșertare» o numește pe aceea a slavei, adică împuținare și scădere, și astfel Se face încăput.” Iar unii spun că zicerea psalmică „Domnul a plecat cerurile și S-a pogorît” (*Psalm* 12:11) arată „deșertarea” aceasta a Dumnezeu-Cuvîntului, „a plecat cerurile” însemnînd că Și-a lăsat slava pe care o are în ceruri și așa S-a făcut om. Tîlcuind *Cuvîntul la Paști* al Teologului Grigorie, zice și înțeleptul Nil: „Întrebuințarea lucrurilor spre folos este la oameni economie, iar la Dumnezeu pogorîre de voie a măririi Sale.” (*n. aut.*)

zice: „Păcat nu a făcut, nici vicleșug nu s-a aflat în gura Lui” (*Isaia 53:9*). Deci – așa cum, la acea zicere, numirea „asemenea” nu înseamnă „după firea păcatului”, ci zice că Domnul nu a avut trupul păcatului – în același chip se înțelege „asemănarea” și aici, adică nu înseamnă „după firea omeniei”, ci zice că Domnul nu S-a născut din împreunare de bărbat, ca ceilalți oameni, ci a fost fără de păcat; și că nu a fost om gol, precum sînt toți ceilalți oameni, ci a fost Dumnezeu și om împreună.¹

8 și cu chipul aflîndu-Se ca om,

Fiindcă a zis mai sus că Domnul „S-a deșertat pe Sine”, pentru a nu socoti cineva că deșertarea aceasta s-a făcut prefacere și schimbare a firii dumnezeirii, Apostolul zice aici că Dumnezeu-Cuvîntul, rămînînd neschimbat și ceea ce a fost după dumnezeire, a luat ceea ce nu era, adică omenia. Și firea dumnezeirii nu s-a prefăcut, ci „s-a făcut în chip”, adică în trup, fiindcă „a se închipui” este însușire a trupului, nu a neînchipuitei dumnezeiri. Și, fiindcă mai sus a zis că Domnul a luat „chip” de rob, adică „fire”, aici a cutezat a zice și că S-a făcut „în chip” de rob, căci „chipul” robului arată forma robului. Și potrivit a zis și aceasta: „ca om”, fiindcă Hristos nu era unul din oamenii mulți,

---

¹ După dumnezeiescul Ioan Damaschin, Hristos avea în chip deosebit de noi, oamenii cei goi, chiar și patimile ce se numesc „firești” și „neprihănite”, care nu sînt în stăpînirea noastră, care au intrat în viața omenească din osîndirea călcării poruncii [date lui Adam], precum: foamea, setea, osteneala, durerea, lacrima, stricăciunea, temerea, nevoița și însăși moartea. Și aceasta pentru că:

1) Noi le ispitim pe acestea de silă, fără a le voi, ca pe niște certări ale păcatului strămoșesc cu care ne-am zămislit, flămînzind și însetînd din nevoia firii noastre stricate. Iar Hristos, fiindcă nu S-a zămislit cu păcatul strămoșesc, atunci nici nu a primit aceste patimi ca pe o pedeapsă a celui păcat, ci le-a luat asupra Sa ca să le sfințească, să le biruie și să ni le facă lesne de biruit și nouă. De aceea, nu cerca acestea de nevoie, nici de silă, ca noi, ci vrînd și cu stăpînire de Sine. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Ioan Damaschin: „Cu adevărat, patimile noastre cele firești erau întru Hristos și după fire, și mai presus de fire. Acelea se mișcau întru El după fire fiindcă El da loc ca trupul să le pătimească pe ale sale [ale trupului], și mai presus de fire, fiindcă patimile firești ce erau întru Domnul nu biruiau voia Lui. Pentru că la Dînsul nimic nu se vede să fi fost silit, ci toate de voia Sa, căci cu voia a flămînzit, cu voia a însetat, cu voia S-a temut, cu voia a murit” (*Despre credință*, cartea a 3-a, capitolul 67).

2) Pentru că noi, toți oamenii cei goi, ispitim neprihănitele patimi zise mai sus cu prihănire și cu păcat, întrebuiîndu-le sau afară de vreme, sau fără măsură, sau fără bună-întrebuițare, sau fără chip și – în scurt – le întrebuițăm cu multe covîrșiri, sau lipsuri sau cu rele întrebuițări. Iar Domnul Iisus le întrebuița fără păcat și cu neprihănire, și numai El le avea cu adevărat, chiar după numire, „neprihănite”. (*n. aut.*)

ci „ca” unul din ei. Căci Dumnezeu-Cuvîntul nu S-a prefăcut *în om*, ci, Dumnezeu fiind, S-a arătat *ca om*; și neînchipuind fiind, S-a făcut sub închipuire. Prin urmare, nu a fost om gol, ca ceilalți oameni, ci Dumnezeu și om împreună. Iar unii Părinți tâlcuiesc zicerea „ca om” prin: „om cu adevărat”, precum zice și Evanghelistul Ioan: „Și am văzut slava Lui, ca a unuia născut din Părintele” (*Ioan 1:14*), în loc de: Am văzut slava Lui, slava cuvenită adevăratului și singurului născut Fiu al Părintelui. Drept aceea, zicerea „ca” înseamnă aici îndoire și asemănare – precum am tâlcuit noi – dar și adevărită și hotărîre fără îndoială, precum tâlcuiesc unii.

***S-a smerit pe Sine, ascultător facîndu-Se pînă la moarte,
și încă moartea de cruce.***

Aici, Pavel zice iarăși că Hristos „S-a smerit pe Sine”, ca să nu se creadă că S-a pogorît și S-a smerit de silă. Dar Arienii spun că, iată, Pavel zice că Hristos „S-a făcut ascultător Părintelui Său”. La aceasta, răspundem: Și ce necuviință urmează din aceasta, o, nebunilor? De multe ori, și noi ascultăm de prietenii noștri, de cei ce sînt întocmai cu noi, și ascultarea aceasta nu ne face mai mici decît ei. Tot așa, și Hristos, ca Fiu de aceeași ființă cu Tatăl, a ascultat de Părintele Său cu voia, ca, prin ascultarea aceasta, să arate curăția ce o are față de Părintele. Căci a-l cinsti pe tatăl său este însușire a fiului celui curat și adevărat. Vezi însă – o, cititorule! – cîte covîșiri de smerenie zice Pavel că a arătat Fiul lui Dumnezeu: 1) că S-a făcut rob, 2) că a primit a lua moarte și 3), care este și mai mare, că a luat moarte necinstită și ocărită, căci zice: „pînă la moarte, și încă moarte de cruce”, adică moarte blestemată, căci „blestemat este tot cel spînzurat pe lemn – zice Dumnezeu” (*Deuteronomul 21:25*), moarte necinstită, moarte rînduită pentru oamenii cei fără de lege.

***9 Pentru aceasta L-a și prea-înălțat Dumnezeu pe El
și I-a dăruit Lui numele cel mai presus de tot numele;***

Cînd vorbește despre trupul și înomenirea lui Hristos, Pavel spune fără frică toate cele smerite ale aceluia, fiindcă firea trupului le-a primit, iar nu firea dumnezeirii. De aceea și tu – o, cititorule! – cînd auzi de aceste însușiri smerite și de patimi, să le pui în seama firii trupești a unuia Hristos, nu în aceea a firii Sale dumnezeiești. Și să nu-L deosebești pe unul Hristos după ipostas, fiindcă Hristos este unul și același, Care a pătimit după firea omeneii, iar după firea dumnezeirii a rămas fără patimă. Însă care este numele dăruit firii omenești a unuia

Hristos¹? Este numele „Fiu al lui Dumnezeu”, numele de „Dumnezeu”.² Fiindcă unul Hristos, Cel născut ca om, S-a numit „Fiu al lui Dumnezeu” cum a zis

¹ Mai aceleași cu Pavel le zice și căpetenia Petru, în *Faptele Apostolilor*, că Dumnezeu L-a făcut pe Ișus (după omenie adică) Domn, și Uns (adică Împărat – după cum îl cuiește Sfântul Grigorie al Nisei, în *Cuvîntul al 5-lea asupra lui Evnomie*) după Patimă și după Cruce și că L-a înălțat cu slava Sa, astfel: „Cu încredințare să știe deci toată casa lui Israil că Dumnezeu, pe Acest Ișus pe Care voi L-ați răstignit, L-a făcut Domn și Hristos” (*Fapte* 2:36); și iarăși: „Deci, înălțîndu-Se prin dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfînt, L-a revărsat pe Acesta, cum vedeți și auziți voi” (la fel, stih 33). Iar dumnezeiescul Grigorie al Nisei arată în scurt că Hristos, după dumnezeire adică, are „numele cel mai presus de tot numele”, iar după omenie este închinat de toată făptura. Căci Același are și „numele cel mai presus de tot numele”, și numele cel omenesc „Ișus” este închinat de către toată făptura” (*Cuvîntul al 5-a împotriva lui Evnomie*). (n. aut.)

² Așa îl cuiește Teologul Grigorie acest „nume mai presus de tot numele”, zicînd: „Și ce este mai mare pentru smerenia omenească decît a se împleni cu Dumnezeu și a se face Dumnezeu din unire? Și atîta a se cerceta aceasta de răsăritul cel din înălțime, încît și Sfîntul ce S-a născut a Se numi «Fiu al Celui Preaînalt» și a I se dăruia Lui «numele cel mai presus de tot numele»? Și acesta ce altceva poate fi decît numai «Dumnezeu»? Și tot genunchiul a se pleca Celui ce S-a deșertat pentru noi și Care a amestecat «chipul dumnezeiesc» cu «chipul robului»? Și a cunoaște toată casa lui Israil că Dumnezeu L-a făcut pe Acesta Domn și Hristos? Căci acestea s-au făcut cu lucrarea Celui născut și cu buna-voință a Născătorului!” (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*).

Ci și Teodorit zice că aici unii au înțeles „numele” prin „slavă”. Și el înțelege că aceasta este ceea ce a zis Pavel în epistola către Evrei, adică: „Cu atît mai bun făcîndu-Se (Hristos) decît Îngerii, cu cît a moștenit nume mai osebit decît dîșii. Căci căruia dintre Îngeri i s-a zis cîndva: «Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut»? Și iarăși: «Eu Îi voi fi lui Tată, și Acela Îmi va fi Mie Fiul» (*Evrei* 1:3-5)?”

Iar Grigorie al Nisei zice: „Curăția dogmelor adevărului Îl socotește pe Dumnezeu «Cel ce este», căci nici cu numire, nici cu gîndire, nici cu vreo altă socotință oarecare nu este cu putință a-L pricepe. Negreșit este nespus și mai presus de toată însemnarea prin cuvinte a avea un nume despre cunoașterea firii Sale, El singur fiind «mai presus de tot numele», pe care l-a și dăruit cu adevărat Celui unul născut, pentru că «toate cîte are Părintele sînt și ale Fiului»” (*Cuvîntul 1 împotriva lui Evnomie*). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că „numele cel mai presus de tot numele” este slava cea mai presus de toată slava și vestea cea mai presus de toată vestea dăruită lui Hristos pentru patima morții. Întru o unire cu dumnezeiescul Hrisostom zic și *Dumnezeștile Scripturi* că Domnul a cerut cu adevărat slava omeniei Sale mai înainte de pătimire, zicînd: „Slăvește-Mă, Părinte, lîngă Tine cu slava pe care o aveam lîngă Tine mai înainte de a fi lumea!” (*Ioan* 17:5), și că a luat-o după pătimire și după înviere. De aceea zice: „Datu-s-a Mie toată stăpînirea în cer și pe pămînt” (*Matei* 28:18) și: „Au nu trebuia ca Hristos să pătimească acestea și să intre întru slava Sa?” (*Luca* 24:16). Și iarăși zice Pavel: „Iar pe Cel cu puțin mai mic decît Îngerii Îl vedem, pe Ișus, încununat cu slavă și cu cinste pentru patima morții” (*Evrei* 2:9). Pentru aceasta, și Îngerii, și Bătrînii, și cele patru Vietăți ziceau în cer acestea: „Vrednic este Mielul cel pecetluit a lua puterea, și bogăția, și înțelepciunea, și tăria, și cinstea, și slava și binecuvîntarea!” (*Apocalipsa* 5:2)

și Arhanghelul Gavriil către Preacurata Fecioară: „Pentru aceasta, și Sfântul ce Se va naște¹ Se va chema «Fiul lui Dumnezeu» (*Luca* 1:35)”.

***10 ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece,
al celor cerești, al celor pămîntești și al celor dintru adînc.***

Adică: Toată lumea – și Îngerii cei cerești, cu oamenii cei pămîntești și cu demonii cei dintru adînc, și dreptii, și păcătoșii, și cei bine-cinstitori de Dumnezeu și toți păgînii – se va supune și va cădea înaintea înfricoșatului nume al lui Iisus Hristos. Căci și demonii, și necredincioșii vor cunoaște numele, slava și puterea lui Iisus în ziua Judecării, și vor cădea siliți ca niște robi înaintea Lui și I se vor închina, neputînd a se lupta mai mult împotriva adevărului. Căci, dacă demonii Îi ziceau lui Iisus încă mai înainte de vremea Judecării: „Te știm pe Tine cine ești” (*Luca* 4:35), cu cît mai vîrtos au să-L recunoască atunci pe Iisus și au să se teamă de puterea Lui!² Iar Teodorit zice că „cei din adînc” sînt morții. Vezi și tîlcuirea zicerii: „cînd va strica toată începătoria, și

---

Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei, tîlcuind aceasta, zice: „Fiindcă Cuvîntul lui Dumnezeu, Cel unul născut, fiind Dumnezeu, S-a deșertat pe Sine din Dumnezeu – după *Scripturi* – pogorîndu-Se pe Sine întru ceea ce nu era. Și, intrînd în acest trup neslăvit, în «chipul robului» a fost, făcîndu-Se ascultător lui Dumnezeu-Părintele pînă la moarte. Deci se zice că «S-a prea-înălțat» – ca și cum nu ar fi avut [prea-înălțarea] – numai pentru omenie. Și ia în dar «numele cel mai presus de tot numele» – după glasul Fericitului Pavel – însă nu ca și cînd nu l-ar fi avut dintru început, [...] ci [prin aceasta] trebuie să se înțeleagă întoarcerea acestuia la Cel ce îl avea din început, și după ființă și fără despărțire, fiindcă și zice Cel ce, din iconomie, Se ascunsese în mica vrednicie a omeniei: «Părinte, slăvește-Mă cu slava pe care o aveam la Tine mai înainte de a fi lumea!» (*Ioan* 17:5).” (*n. aut.*)

¹ Aduagă aici pentru aceasta și: „Sfîntul ce se va naște din tine” – precum a cunoscut zicerea Sfîntul Efrem. Și vezi la capitolul 4 al celei către Galateni, stih 4, în subînsemnare. (*n. aut.*)

² Dulcele, și prea-doritul și mîntuitorul nume al lui Iisus nu este omenesc, ci dumnezeiesc și ceresc, și Părintele cel fără de început I l-a pus Fiului Său celui întrupat și prin porunca Lui (a Părintelui) a adus cunoștința acestuia de la ceruri Arhanghelul Gavriil către Fecioara Maria, precum mărturisește atît Nichita al Serilor (în tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei 1:21), cît și dumnezeiescul Evanghelist Luca, zicînd: „Căci, iată, vei zămisli în pînțece, și vei naște fiu și vei chema numele Lui «Iisus»“ (capitolul 1:31). Iar numele acesta – după Coresi – [...] este evreiesc, trăgîndu-se din rădăcina „iaha”, și însemnează „a mîntuit”. De aici, se zice „Iehua”, adică „mîntuitor”, precum s-a zis că: „Acesta va mîntui norodul Său de păcatele lor” (*Matei* 1:21). Iar acesta este adevăratul nume al Mesiei, după Augustin (în tîlcuirea epistolei întîi a lui Ioan) și cuprinde toată iconomia întrupării, și înțelepciunea, și puterea, și bunătatea și pronia lui Dumnezeu. Și – în scurt – este o cuprindere de toate numirile lui Dumnezeu către cele din afără. Vezi despre acest prea-dăruit nume ce am zis în cartea *Războiul nevăzut*, la foaia 320, și în cartea nevoițelor duhovnicești, la foaia 222, ca să nu zicem acestea și aici. [...] (*n. aut.*)

toată stăpînirea și puterea” (1 Corinteni 15:24) și a zicerii: „că toate le-a supus sub picioarele Lui” (la fel, stih 27). Chiar aceasta zisă aici de Pavel, o zice și Ioan în *Apocalipsa*: „Și toată făptura care este în cer, și pe pămînt și sub pămînt și în mare și toate cîte sînt în acestea le-am auzit zicînd: Celui ce șade pe tron și Mielului fie binecuvîntarea, și cinstea, și slava și puterea, în vecii vecilor!” (*Apocalipsa* 5:13). Însemnează că Sfîntul Grigorie al Nisei voiește să arate prin cuvintele acestea ale lui Pavel cele patru părți ale crucii: prin „cele cerești”, înălțimea; prin „cele din adînc”, adîncimea; iar prin „cele pămîntești”, lățimea și mărimea. [...] (*Cuvîntul Catehetic*, capitolul 32).

11 Și toată limba va mărturisi că Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu-Părintele.

Adică: Toți Îngerii și oamenii să zică cuvîntul acesta, că Iisus Hristos este Domnul și Dumnezeu. Iar din aceasta – că „este întru slava Părintelui”, anume că Părintele are Fiul slăvit ca Acesta, Căruia toate I se supun – vezi – o, cititorule! – că slava și lauda Fiului cel unul născut este totodată slavă și laudă a Părintelui? Drept aceea, dimpotrivă, micșorarea și necinstirea Fiului este micșorare și necinstire a Tatălui.¹

12 Drept aceea, iubiții mei, precum totdeauna ați ascultat,

Se cuvine ca sfătuirile și îndemnurile să se facă împreună cu laude, căci, cînd sfătuirile sînt unite cu oarecari laude, se primesc de oameni mai cu lesnire. De aceea, și Pavel îi laudă aici pe Filipeni, numindu-i „iubiți” și zicîndu-le:

---

¹ Marele Vasilie zice că „numele cel mai presus de tot numele și mărturisirea tuturor limbilor s-a dat omenirii lui Hristos, și nu dumnezeirii. Căci, dacă Părintele ar fi dăruit acestea Fiului ca lui Dumnezeu, nu le-ar fi dăruit mai înainte de înomenire, ci după înomenire, și atunci urmează ca Fiul să Se fi făcut după înomenire mai mare decît ceea ce era înainte de înomenire, lucru ce este prea fără de cuviință a se gîndi. Drept aceea, acestea se înțeleg pentru omenirea Sa, nu pentru dumnezeire.” (*Cuvîntul al 4-lea împotriva lui Evnomie*).

Iar fratele său, dumnezeiescul Grigorie al Nisei, zice despre „mărturisirea” aceasta așa: „Un chimval, mai presus de lume, este firea Îngerilor; alt chimval este făptura cea cuvîntătoare a oamenilor, dar păcatul l-a despărțit pe acesta de acela. Deci, cînd iubirea de oameni a lui Dumnezeu le va împreuna pe amîndouă unul cu altul iarăși, atunci va răsuna lauda aceea dintru amîndouă împreună, precum zice marele Apostol, că «toată limba va mărturisi – a celor cerești, și a celor pămîntești și a celor dintru adînc – că Domnul Iisus Hristos este întru slava lui Dumnezeu-Părintele». Făcîndu-se aceasta, graiul chimvalelor acestora va striga cîntarea de biruință asupra potrivnicului și pieirea lui” (*Cartea 1 la supra-scrierile Psalmilor*, unde se află zicerea: „lăudați-L pe El în chimvale bine-răsunătoare”). (*n. aut.*)

„precum totdeauna ați ascultat”, ca și cum le-ar zice: V-am arătat că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut ascultător pînă la moarte de cruce, deci urmați și voi Aceluia, urmați-vă încă și pe voi înșivă, pentru că totdeauna v-ați arătat ascultători sfătuirilor mele.

*nu numai întru înfățișarea mea,
ci cu mult mai virtos întru depărtarea mea,*

Zice: Atunci, arătați că ascultați și păziți sfătuirile mele rușinîndu-vă de mine, fiindcă eram de față. Iar acum, dacă veți asculta și veți adăuga fapta bună, cu adevărat veți arăta că nu ascultați pentru mine, ci pentru Dumnezeu și pentru dragostea de Dumnezeu.

cu frică și cu cutremur lucrați mîntuirea voastră.

Zice: Creștinilor, nu vă rog pentru mine să vă lucrați mîntuirea „cu frică și cu cutremur”, ci pentru binele vostru. Fiindcă, fără frica de Dumnezeu, nu se săvîrșește nici un lucru bun, nici în meșteșugurile cele groase și trupești, nici întru cele duhovnicești și sufletești. Dar cum se va ivi frica aceasta de Dumnezeu? Așa, dacă vom socoti că Dumnezeu Se află de față pretutindeni, în fiecare loc, și că aude și vede nu numai faptele pe care le facem, ci și cugetările pe care le gîndim și le socotim. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul David: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!” (*Psalms 2:11*). Iar bucuria cu cutremur este cînd cineva, făcînd binele cu frica lui Dumnezeu, are îndrăzneală în sufletul său și nu e înfruntat de conștiința sa că face vreo faptă afară de porunca lui Dumnezeu. Și a zis: „lucrați”, nu: „faceți”, adică: Faceți mîntuirea voastră cu multă osîrdie și sîrguință!¹

¹ Iar înțeleptul Fotie îl cuiește zicerea aceasta a lui Pavel așa: „Se cuvine – zice – a ne teme și a ne cutremura cînd lucrăm mîntuirea noastră, ca nu cumva să ne amăgim și să cădem din mîntuire, de vreme ce multe sînt ispitele, mulți demonii cei vrăjmășuitori, pricină din care unora chiar nevoița faptei bune li s-a făcut răutate, pentru că li s-a făcut pricină de mîndrie. De aceea, se cuvine să ne lucrăm mîntuirea «cu frică și cu cutremur», căci, dacă Dumnezeu, Cel ce vede osîrdia noastră cea cu frică, nu ne-ar ajuta la fapta bună, însăși voia noastră nu va lua sfîrșit bun și lucrarea noastră nu se va socoti faptă și lucrare bună. De aceea, Cain, chiar dacă a voit și a lucrat bine aducînd jertfă lui Dumnezeu, totuși Dumnezeu nu a primit nici voia lui, nici lucrarea și fapta lui. Pentru ce? Pentru că nu a fost cu frică și cu cutremur, și de aceea Dumnezeu nu i-a ajutat, și voia și lucrarea lui nu s-au încheiat întru sfîrșit bun.”

Zice și marele Macarie: „Deci e nevoie de nevoiță și de amăruntă păzire a înțelepciunii ca să ne lucrăm mîntuirea cu frică, precum este scris: «Cîți v-ați făcut părtași ai Duhului lui Hristos, întru nici un lucru – nici întru cel mic, nici întru cel mare – să nu vă aflați cu defăimare (adică cu nebăgare de seamă), ca să nu ocăriți darul Duhului și să fiți dați afară din viața careia v-ați făcut părtași acum»“ (*Cuvîntul 15, capitolul 4*).

13 Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiți, și ca să lucrați,

Fiindcă mai sus a zis: „cu frică și cutremur”, pentru a nu se înspăimînta Filipenii, Pavel zice aici așa: Nu vă speriați, fraților, de ceea ce v-am zis, fiindcă nu am zis-o ca să vă speriați și să slăbiți din calea faptei bune și a mîntuirii voastre, nu! – ci ca să luați aminte de sine-vă. Căci, dacă veți lua aminte și vă veți păzi, negreșit Dumnezeu va lucra toate cele spre mîntuirea voastră. Pentru că Dumnezeu este Cel care ne dă osîrdia să voim și să iubim binele și El este Cel care și aduce la sfîrșit priincios lucrarea binelui ce îl facem. Căci Dumnezeu lucrează întru noi și voința, adică ne ajută să voim binele, și crește voința noastră către bine și o aprinde spre a lucra mai cu fierbințeală binele. Aceasta se înțelege încă și într-alt chip: căci – de vreme ce Dumnezeu adaugă sfîrșitul la orice lucrare bună, iar noi, oamenii, văzînd că lucrurile se săvîrșesc de Dumnezeu, întindem întru ele și voința noastră și le iubim mai mult – pentru aceasta zice Pavel că voința se lucrează întru noi de către Dumnezeu, adică: tu ai voit să faci un lucru bun, și a-i început a-l face și, dacă vezi că acest

---

Ci și Coresi zice că se cuvine a ne lucra mîntuirea „cu frică și cu cutremur”, pentru că: 1) Nu știm dacă ne aflăm în darul lui Dumnezeu. 2) Nu știm dacă cele ascunse ale inimii noastre sînt curate, nici nu cunoaștem patimile ce se încuibează acolo. 3) Pentru că „judecățile Domnului sînt adînc mult”, și unele sînt judecățile noastre, și altele cele ale lui Dumnezeu. De aceea Îl ruga și David pe Dumnezeu să nu intre întru judecată cu robul său, adică să nu-l judece după faptele și cugetările lui. Aproape același lucru îl zicea și Iov, cu alte cuvinte: „Mergi de la mine, că deșartă este viața mea!” (*Iov 7:16*); și iarăși: „Dacă ar fi să se certe cu El, din o mie de cuvinte, n-ar putea să-I răspundă nici la unul singur” (*Iov 9:3*). 4) Pentru că multă este neputința și schimbătatea trupului, prin care „gîndul omului este plecat spre cele rele din tinerețele sale”. 5) Pentru că avem vrăjmași și pizmuitori cu totul prea-răi și neadormiți. Pentru aceasta, și Pavel zicea: „Îmi chinuiesc trupul și îl robesc, ca nu cumva, propovăduind altora, să mă fac netrebnic eu însumi” (*1 Corinteni 10:27*). Căci frica aceasta lucrează stîrnire întru dar și mîntuire, căci, de vreme ce toată lumea este plină de cursele diavolului și întru fiecare lucru sînt ascunse lațurile păcatului și ale patimilor, atunci ticălosul om se cuvine a umbla cu frică și a tremura la fiecare pas și mișcare, ca nu cumva să se prindă în vreo cursă. Căci cu o astfel de frică umblă și zboară și vietățile cele cu patru picioare și păsările zburătoare, și totuși, ticăloasele, nu pot scăpa de cursele ascunse ale vînătorilor. De aceea, pe de o parte, Solomon ne sfătuiește așa: „Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormiteze genele tale, ca să te mîntuiești ca o căprioară din cursă și ca o pasăre din lațuri” (*Pilde 6:5*). Iar Sirah, pe de altă parte, zice: „Cunoaște cum treci prin mijlocul curselor și cum umbli printre străjile cetății” (*Sirah 9:13*). Ia aminte însă că – după marele Vasilie – este și frică vrăjmășuitoare, despre care zice David: „De frica vrăjmașului izbăvește sufletul meu!” (*Psalme 63:2*), frica vrăjmașă fiind aceea ce face întru noi temerea de moarte, care ne înduplecă a ne înfricoșa de covîrșirile fețelor. De o astfel de frică voiește Domnul a nu ne teme noi, zicînd: „Nu vă temeți de cei ce omoară trupul!” (în tilcuirea evangheliei lui Matei, capitolul 10:28), (*n. aut.*)

lucru al tău bine-sporește și ia sfârșit bun, atunci vei iubi mai mult lucrul acela. Iar dacă vezi că el nu merge bine și nu ia sfârșit bun, voia ta amorțește și obosește despre acela. Deci, de vreme ce sfârșitul fiecărui lucru se face de la Dumnezeu, iar sfârșitul la rîndul lui îndeamnă și aprinde voința noastră către acel lucru, atunci cu dreptate zice Pavel că a voi¹ ni se dă de la Dumnezeu. Sau, Pavel zice că a voi se lucrează întru noi de la Dumnezeu și din multa bună-cunoștință și din așezarea noastră mulțumitoare către Dumnezeu, precum numește „daruri ale lui Dumnezeu” și faptele și isprăvile cele bune (și vezi la capitoul 12 al celei către Romani și la stihul 26, capitoul 1, al acestei trimiteri), nu ca să surpe stăpînirea de sine-și a omului [„libertatea”, *n. m.*], ci vrînd a ne face să mulțumim totdeauna lui Dumnezeu și să-I afierosim Lui toate faptele noastre bune. Vezi însă cuvintele lui Pavel [...], care a zis: Dumnezeu le lucrează pe toate întru voi, cei care vă lucrați mîntuirea *cu frică și cu cutremur* [*s. m.*], întru voi – zic – și întru cei asemenea cu voi.

¹ Acestea le zice acest dumnezeiesc părinte (Teofilact). Tu însă – o, cititorule! – să știi că, după marele Vasilie, voia și libertatea omului a schiopătat după strămoșescul păcat și nu se mai poate mișca de la sine-și spre bine, dacă nu va fi pomită de însuși darul și lucrarea lui Dumnezeu. Căci – de vreme ce, în rai, Adam se putea porni spre bine și a păzi porunca, dar nu a voit – acum omul voiește a se porni spre bine, dar nu poate. Și mai ales spre binele cel adevărat al credinței și al faptei bune, care ajută spre veșnica mîntuire are trebuință [voia noastră] a fi mișcată de Dumnezeu. De aceea a zis Solomon: „și se gătește voia de la Domnul” (*Pilde* 8:35). Ce zic? Încă și mintea însăși, care este mai întîi decît voia, nu poate înțelege și încheia de sine-și binele, fără a fi luminată de către începătorul dar al lui Dumnezeu. Și aceasta o mărturisește același Apostol, zicînd: „nu că am fi în stare a socoti ceva de la noi înșine, ci destoinicia noastră este de la Dumnezeu” (*2 Corinteni* 3:5). Căci zic teologii – și mai ales Grigorie Teologul, în stihurile sale – că, precum cele zburătoare nu se pot mișca fără aer și peștii fără apă, tot așa nici omul nu poate a înțelege, sau a voi sau a face binele fără darul și ajutorul dumnezeiesc, cum a zis Domnul: „Fără Mine, nu puteți face nimic” (*Ioan* 15:5). De aceea s-au și anatematizat și s-au doborît caeretici, de canoanele sfîntului sobor din Cartagena, Pelagienii, care zic că de stăpînirea de sine-și a omului atîrnă toată mîntuirea lui. De asemenea, și cei pe jumătate Pelagieni – care ziceau că începutul mîntuirii se naște din stăpînirea de sine-și, fiind trebuință a urma și darul, acesta povățuind însă abia la urmă – și aceștia se surpă din această zicere a Apostolului: „Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și pe a voi, și pe a lucra”, și din canonul 124 al aceluiași sobor. [...] De aceea zice și înțeleptul Meletie Pigas, tîlcuind zicerea aceasta a Apostolului: „Acesta este Cel ce lucrează toate întru toți, Acesta, celor ce voiesc și alege, le dă a alege. Căci – zice Grigorie – a alege cele ce se cuvîne este dar dumnezeiesc. Dumnezeu dăruiește și credința, căci credința este dar dumnezeiesc și avuție dată de Dumnezeu. Dumnezeu dă și puterea, căci El însuși e Cel ce vă întărește, căci zice: «Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește pe mine.» Deci El însuși este «Cel ce lucrează întru noi și pe a voi, și pe a lucra, pentru buna-voință»” (*Despre Creștini*, cartea 1). Și acesta zice iarăși: „Căci – dacă vechiul Adam, sînd întreg, și sănătos și puternic a sta, de sine-și a căzut – cum, căzînd și făcîndu-se întru neputință, se va putea scula de sine-și, fără ajutorul și darul Noului Adam? [...] Deci – de vreme ce, fără darul lui Dumnezeu, nu a putut păzi mîntuirea pe care o luase – cum poate cîștiga iarăși ceea ce a pierdut, fără darul lui Dumnezeu?” (la fel). (*n. aut.*)

pentru buna-voință.

Adică: De aceea lucrează Dumnezeu întru voi și pe a voi, și pe a lucra, pentru a săvârși întru voi, Creștinii, buna Lui voință, ca să viețuiți precum voiește și dorește El. Deci și din aceasta aveți îndrăzneala și nu vă temeți, fiindcă Dumnezeu cu adevărat voiește a vă ajuta să viețuiți drept și cu fapte bune, dacă nu pentru altceva, atunci măcar pentru că El Însuși o voiește și o dorește.

14 Toate faceți-le fără cârtire și fără îndoite cugetări,

Cînd nu-l poate opri pe om cu desăvîrșire de la bine și de la fapta bună, diavolul vîră într-însul mîndrie sau slavă deșartă, adică îl îndeamnă să se mîndrească și să se mărească în zadar pentru binele făcut. Sau, dacă nu poate să-l arunce nici în acestea, îl face pe om să cârtească, și să se îndoiască, și să nu creadă pentru binele ce-l face și, din cârtire și necredință, îl face sau să fie lipsit de plata binelui aceluia sau să se lenevească și să nu mai lucreze cu osîrdie, precum se cuvine.¹ Deci – de vreme ce Creștinii din Filipi se aflau totdeauna în primejdii și în ispite, și, din ispite, mulți se răstoarnă în cârtiri și în hule, fiind nerăbdători – Apostolul le zice aici așa: Creștinilor, să faceți toate lucrările voastre fără de cârtire, căci cel ce cârtește este nemulțumitor și hulitor către Dumnezeu. Iar „îndoite cugetări” numește îndoirea, stînjnirea și împutinarea care se întîmplă cînd cineva voiește a împlini vreo poruncă a lui Hristos, dar se îndoiește, zicînd întru sine-și: Oare, dacă voi face această poruncă, voi avea plată de la Dumnezeu, sau ba? Oare este bine a face această faptă bună? – și altele asemenea. Așadar, nu se cuvine a se îndoii cineva întru acestea, ci a face porunca lui Dumnezeu fără îndoială și cu nădejde. Și, măcar de ar urma osteneală, măcar altă greutate, să nu se stînjenească și să nu se îndoiască întru cugetarea sa.

15 ca să vă faceți fără prihană și întregi,

Adică: Să fiți neprihăniți și curați întru toate, căci a cârti cineva cînd face porunca lui Dumnezeu nu este mică greșeală și prihănire. Aici însă, Apostolul nu le-a zis Filipenilor precum Corintenilor – că celor ce cârtesc li se cuvine

¹ Pentru aceasta, înțelepțește a zis dumnezeiescul Ioan Scărarul cuvintele acestea vrednice de pomenit: „Trei gropi ne sapă demonii. Și mai întîi ne dau luptă ca să oprească a se face binele; al doilea, după întîia lor înfrîngere, ca acesta să nu se facă după Dumnezeu; iar cînd nu se norocesc nici de aceasta, atunci furii, stînd asupra liniștit în sufletul nostru, ne fericesc ca și cum am viețui după Dumnezeu” (*Cuvîntul 26*, despre dreapta-judecată sau deslușire). Și Solomon sfătuiește să ne păzim de nefolositoarea cârtire, zicînd: „Păziți-vă dar de nefolositoarea cârtire!” (*Înțelepciunea lui Solomon 1:11*). Vezi și subînsemnarea stihului 10, capitolul 10, al celei dintîi către Corinteni, unde vei afla zicerea lui Avva Isaac despre cârtire. (*n. aut.*)

muncă și pedeapsă: „Nici nu cîrțiți, precum unii dintr-înșii (adică dintre Evrei în pustie) au cîrțit și s-au pierdut de pierzătorul” (I Corinteni 10:10) – nu le-a zis așa Filipenilor, fiindcă lor le vorbește ca unor fii slobozi, iar nu ca unor robi necunoscători. Ascultă încă și cele următoare:

fii ai lui Dumnezeu neprihăniți,

Drept aceea, a cîrți este însușire de robi, nu de fii ai lui Dumnezeu, slobozi și nobili. Căci care fiu cîrtește cîndva ostenind întru poruncile tatălui său pentru binele său? Negreșit, nici unul!

în mijlocul unui neam sucit și răzvrătit,

Știu – zice – că oamenii suciți și răzvrățiți care vă vrăjmășuiesc sînt mulți și că aceia vă silesc să cîrțiți. Ci mai ales atunci este lăudat cineva, cînd, chiar îndemnat fiind de alții spre a cîrți, nu cîrtește, ci rămîne mulțumind lui Dumnezeu.

***între care vă vedeți ca niște luminători în lume,
16 cuvînt de viață ținînd,***

Zice: Precum strălucesc luminătorii întru întuneric, așa și voi, Creștinii, străluciți întru oamenii cei suciți și răzvrățiți, cînd sînteți simpli întru socotință și fără răutate. Așadar, sîrguiți-vă totdeauna mai mult să străluciți între dînșii, ca niște luminători! – căci zicerea: „să arătați”, socotesc că nu este grai hotărîtor, ci poruncitor. Iar „cuvînt de viață ținînd” înseamnă: Avînd întru sine-vă sămînța de viață și urmînd a viețui, fiindcă încă de aici ați luat arvuna mîntuirii. Sau: Precum luminătorii cei simțiți, soarele și luna, luminînd făptura, înviorează trupurile cu căldura lor, tot așa și voi, Creștinii, sîrguiți-vă a fi celorlalți oameni credincioși putere înviorătoare și împărtășitoare de viață și de mîntuire.¹

spre lauda mea în ziua lui Hristos,

Zice: Atîta să fie fapta voastră bună, încît nu numai pe voi să vă aducă la viață și la mîntuire, ci și pe mine, învățătorul vostru, să mă facă mai strălucit și mai slăvit în ziua Judecății.

¹ Teodorit tîlcuiește zicerea: „cuvînt de viață ținînd” în loc de: „luînd aminte la cuvîntul vieții”, căci, scriindu-i și lui Timotei, Pavel a zis așa: „Ține-te pe sine-ți (adică: «ia aminte») și învățătura” (I Timotei 4:14). Iar de se va tîlcui așa, e de datorie a se scrie: „de cuvîntul vieții ținîndu-vă”. (n. aut.)

că nu am alergat în deșert, nici nu am ostenit în deșert.

Zice: Aceasta este lauda mea, că v-am învățat și v-am făcut Creștini desăvârșiți, și că osteneala ce am făcut-o la voi, învățându-vă prin evanghelie, nu s-a făcut deșartă și zadarnică.

***17 Ci, deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre,
mă bucur și împreună mă bucur cu voi toți.***

Zice: Și de voi muri – căci „jertfă” numește moartea – mor însă după „jertfa și slujba credinței voastre”, adică: Mai întâi, v-am jertfit și v-am ales slujbă și înainte-punere lui Hristos, fiindcă v-am făcut credincioși Creștini, și apoi mor eu. Nu mă întristez pentru aceasta, căci mor, ci mai ales „mă bucur” și „mă bucur împreună cu voi toți”, pentru că mă fac jertfă și prinos lui Hristos. Și mă bucur împreună cu voi pentru că aduc lui Hristos, ca o jertfă, credința voastră.¹

18 Pentru aceasta, bucurați-vă și voi

La fel – zice – bucurați-vă și voi, pentru că v-ați adus de mine jertfă lui Hristos prin credință.

și împreună cu mine bucurați-vă!

La fel, bucurați-vă și voi împreună cu mine, fiindcă vreau să mă aduc jertfă lui Hristos, și mă bucur și mă veselesc pentru aceasta.

---

¹ După Fotie, zicerea aceasta: „deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre”, se poate înțelege așa: Mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței voastre și mă bucur cu adevărat, fiindcă bucuria învățătorului este desăvârșirea ucenicilor. Și mă bucur că și voi, împlinindu-vă, dobândiți mare bucurie. Se vede însă că zicerea: „ci potrivit mă jertfesc” aduce altă înțelegere din afară, adică aceea că Pavel s-ar fi întristat de nu ar fi murit pentru jertfa și credința Filipenilor și a tuturor celorlalți Creștini. Ci [Fotie] zice că nici noima aceasta nu este necuviincioasă, fiindcă Pavel – care a spus mai înainte că judeca a fi mai de nevoie a mai rămîne în trup și în viața aceasta pentru sporirea și desăvârșirea ucenicilor – s-ar fi întristat negreșit dacă s-ar fi jertfit și ar fi murit mai înainte de a-i desăvârși pe aceia și a aduce ca jertfă lui Hristos credința lor. Se poate înțelege și așa: Ci, deși mă jertfesc de ispite, și de necazuri și de mucenicii, totuși mă bucur pentru jertfa și slujba credinței voastre. Iar Teodorit tâlcuiește aceasta așa: Deși mă jertfesc pentru credința voastră, mă bucur și mă veselesc aducînd-o lui Dumnezeu ca pe o jertfă, și se cuvine ca și voi să vă împărtășiți cu mine de bucurie. Și acestea le zice mîngîindu-i și învățînd mărimea muceniei, că are rînduială de aducere și jertfă de împăcare. (n. aut.)

**19 Și nădăjduiesc întru Domnul Iisus
a vi-l trimite pe Timotei curînd,
ca și eu să-mi fac inimă bună, cunoscînd cele despre voi.**

Așa cum afierosește lui Hristos toate lucrurile sale, tot astfel și aici afierosește Fericitul Pavel și trimiterea lui Timotei, și de aceea zice: „Nădăjduiesc întru Domnul că-l voi trimite la voi pe Timotei”, adică: Sînt prea-încredințat că Domnul Iisus va înlesni venirea lui, ca – precum voi aveți a vă face inima bună și a vă mîngîia după ce veți afla prin scrisoarea aceasta că lucrările mele au ajuns în sporirea și în creșterea evangheliei, iar cele ale vrăjmașilor credinței s-au întors spre înpuținare – tot așa să-mi fac și eu inimă bună și să mă mîngîi, după ce, prin Timotei, voi afla că lucrările voastre se află bine.

**20 Căci nu am pe nimeni de un suflet cu mine
care să poarte grijă cu curăție de cele pentru voi,**

Aveam chip – zice – să trimit pe alt frate la voi, dar nici unul nu este întocmai la suflet cu mine ca acesta, adică Timotei, și nu este altul să poarte grijă pentru lucrările voastre precum port eu, fără numai Timotei, căci el va purta grijă pentru voi „cu curăție”, adică părintește. Vezi însă – o, cititorule! – ce purtare de grijă părintească avea prea-iubitorul de fii Apostol al Domnului pentru Creștini. Căci, cînd nu avea vreme a merge el însuși să-i cerceteze pe ucenicii și fiii săi duhovnicești, îi trimitea la dînșii pe alții, pentru ca ucenicii săi să nu se lenevească nici întru o vreme.

21 căci toți le caută pe cele ale lor, nu pe cele ale lui Iisus Hristos.

Adică: Toți își caută odihna lor, a fi păziți și fără primejdie. Căci nici unul dintre ceilalți frați nu va lua asupra-și cu înlesnire o atît de îndelungată călătorie pe uscat și pe mare pentru mîntuirea voastră, adică pentru Iisus Hristos. Pavel zice acestea, întîi, ca să-l laude pe Timotei și, al doilea, ca să-i învețe pe Filipenii care îl auzeau să nu caute odihna lor, căci cel ce caută odihna sa nu caută treburile lui Hristos. Vai! – cît sîntem de depărtați de Hristos noi, Creștinii de acum, pentru că totdeauna căutăm odihna și paza noastră, și nu voim a primi nici o ispită și necaz pentru Hristos.

**22 Iar cercarea lui o cunoașteți, căci a slujit în evanghelie
împreună cu mine ca un fiu cu părintele.**

Voi înși-vă – zice – sînteți martori că Timotei a slujit lîngă mine ca un fiu lîngă tatăl său, nu numai întru slujba trupului, ci și întru cea mult mai mare, adică în propovăduirea evangheliei. Drept aceea, trebuie să-l cinstiți și ca pe un fiu

al meu și, cu mult mai vîrtos, se cuvine a-l cinsti ca pe un slujitor și liturghisitor al lui Dumnezeu. Cu aceste cuvinte, Sfîntul Pavel îl recomandă pe Timotei Filipenilor, atît ca să-i facă har acestuia, cît și Filipenilor, căci, de-l vor odihni și-l vor ocroti pe Timotei ca pe un vrednic de odihnă și de cinste, negreșit au să se folosească de cuvintele lui și astfel vor lua mai multă plată de la Dumnezeu.

***23 Pe acesta dar nădăduiesc să-l trimit
îndată ce voi vedea cele pentru mine.***

După ce voi vedea – zice – ce sfîrșit vor lua trebile mele, îl voi trimite pe acesta la voi „îndată”, adică în aceeași zi și ceas.

***24 Nădăduiesc însă întru Domnul
că și eu însumi voi veni la voi în grabă.***

Zice: Fraților, nu vi-l trimit pe Timotei pentru că eu m-am lepădat deocamdată să vin la voi, ci pentru că și eu nădăduiesc în Dumnezeu să vin. De aceea îl trimit mai înainte, ca să aflu cum vă aflați. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel atîrnă mergerea sa la Filipeni de Dumnezeu: „Nădăduiesc – zice – în Domnul” să vin, adică de va voi Dumnezeu – pentru ca să ne învețe și pe noi să atîrnăm de Dumnezeu mișcările și pricinile noastre.¹

***25 De nevoie am socotit a-l trimite către voi și pe Epafrodit, fratele,
și împreună-lucrătorul, și împreună-ostașul cu mine,***

Dumnezeiescul Apostol îl trimite la Filipeni cu laude și cu orații și pe acest Epafrodit, ca și pe Timotei, pentru aceeași pricină zisă mai sus, adică pentru a purta și el de grijă cu curăție pentru îmbunătățirea Filipenilor, ca și Timotei. Și mai mare este împreună-ostașul decît împreună-lucrătorul, pentru că acesta din urmă ajută și împreună-lucreează la trebi care nu au primejdie de viață, iar cel dintîi se află negreșit împreună-luptîndu-se și împreună-nevoindu-se cu ceilalți ostași la primejdii și la ispite, precum și acest Epafrodit se lupta împreună cu Pavel, ostașul povățuitor întru propovăduirea evangheliei.

al vostru apostol și liturghisitor al trebuinței mele,

Adică: Pe cel trimis la mine de către voi, Filipenii, adică pe Epafrodit, pe acesta îl trimit și eu la voi și vi-l dăruiesc. Căci pe acest Epafrodit îl trimisese-

¹ Pentru aceasta, vezi înțelegerea zicerii: „voi veni însă în grabă la voi, de va voi Domnul” (I Corinteni 4:19) și a zicerii: „de va da voie Dumnezeu” (Evrei 6:3). (n. aut.)

ră Filipenii cu cele de trebuință lui Pavel. Sau, îl numește „apostol” ca pe un învățător ce le era lor.¹

**26 fiindcă era dorind a vă vedea pe toți și se mîhnea
pentru că ați auzit că s-a îmbolnăvit.**

27 Căci a fost cu adevărat bolnav aproape de moarte,

Zice: Știind că-l iubiți și că v-ați mîhnit pentru boala sa, Epafrodit dorește să vă vadă ca să vă bucure și să vă izbăvească de întristarea aceasta. Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Apostol închipuie însă și altă înțelegere, dezvoltându-se către Filipeni pentru că-i trimite la dîșii pe Timotei și pe Epafrodit cu întîrziere, după multă trecere de vreme, ca și cum le-ar zice: Nu pentru că m-am lenevit nu i-am trimis pe aceștia în grabă, ci pentru că pe Timotei îl țin și îl am lîngă sine-mi ca pe unul de un suflet cu mine, iar Epafrodit, la rîndul său, a fost bolnav și de aceea nu a venit cu mult mai înainte, căci boala lui a fost îndelungată și asemenea cu moartea, adică aducătoare de moarte.

ci Dumnezeu l-a miluit,

Ce zici acum, o, ereticule Maniheu? Dacă lumea este rea și viața din lumea aceasta este rea și pîngărită de sine-și, precum bîrfești tu, cum numește Apostolul aici „milă a lui Dumnezeu” a-l lăsa pe Epafrodit în viața aceasta? Ci ereticii Maniheii nu au ce răspunde la aceasta. Iar Creștinii poate ar întreba că – de vreme ce e bine a muri și a fi împreună cu Hristos, precum zicea același Pavel: „Căci mie – zice – a vieții îmi este Hristos și a muri cîștig” (*Filipeni* 1:21) – pentru ce acum numește „milă a lui Dumnezeu” a rămîne cineva în viața aceasta? La această întrebare răspundem fie că, dacă rămînea mai multă vreme în viață, Epafrodit urma să aducă mai multe suflete mîntuite la Hristos, fiind învățător și propovăduitor al evangheliei – mîntuirea sufletelor fiind mai de nevoie decît a muri cineva, precum a zis Pavel mai sus: „iar a mai rămîne în trup este de nevoie pentru voi” (*Filipeni* 1:24); fie, răspundem că Apostolul vorbește precum aveau obicei a vorbi cei ce ascultau cuvintele lui, și nu filosofează și nu vorbește cu amăruntul totdeauna. Căci – de vreme ce vorbea către oameni lumești, care se temeau de moarte – de aceea vorbește în acest chip, numind „milă a lui Dumnezeu” rămînerea în viața aceasta a lui Epafrodit. Și, de altfel, viața aceasta este un lucru bun de sine în osebire, pentru că

¹ Iar Teodorit zice „că l-a numit «apostol» pe Epafrodit ca pe unul căruia îi era încredințată purtarea de grijă a Filipenilor, fiind arătat că sub Epafrodit erau «episcopii» numiți la începutul scrisorii acesteia, adică cei ce împlineau rînduiala de presviteri. Iar dacă era așa, urmează că Epafrodit era episcop al Filipenilor, precum am zis mai înainte.” (*n. aut.*)

dă celor ce viază vreme de pocăință și de a lucra faptele bune și mîntuirea lor. De aceea, și *Sfînta Scriptură* pune morțile fără de vreme în rîndul pedepselor și al certărilor, de care și David zicea: „Să nu mă duci întru înjumătățirea zilelor mele” (*Psalms 101:25*); și iarăși: „Bărbații sîngiurilor și ai vicleșugului nu își vor înjumătăți zilele lor” (*Psalms 54:27*); încă și Pavel zicea, în altă parte: „Pentru aceasta, între voi, mulți sînt neputincioși, și bolnavi și adorm (adică mor) mai înainte de vreme” (*1 Corinteni 11:30*). Căci viața cea viitoare nu este mai bună decît aceasta ca și cum aceasta ar fi rea [...] ci, decît aceasta, care e bună, aceea este mai bună.

și nu numai pe el, ci și pe mine,

Vezi – o, cititorule! – cum, și din cuvîntul acesta, Pavel îl face pe Epafrodit vrednic de cinstire și de evlavie între Filipeni? – fiindcă însănătoșirea și îndreptarea lui din boală o socotește și a sa milă și facere de bine de la Dumnezeu.

ca să nu am întristare peste întristare.

Adică: Dumnezeu m-a miluit și l-a însănătoșit pe Epafrodit ca, pe lîngă întristarea suferită pentru boala lui, să nu mai primesc încă altă întristare, aceea pentru moartea lui.

*28 Deci l-am trimis pe acesta mai în grabă,
ca, văzîndu-l, voi să vă bucurați,*

Adică: L-am trimis fără întîrziere de vreme și fără zăbavă, ca să-l vedeți, și astfel să vă sloboziți de întristarea pe care ați primit-o pentru dînsul și să vă bucurați cu sufletul și cu trupul.

iar eu să fiu mai fără întristare.

Cum zice aici Pavel că va fi „mai fără întristare”? – adică: Dacă vă veți bucura voi, și eu mă voi bucura. Nu a zis: „și eu voi fi fără întristare”, ci: „mai fără întristare”, ca să arate că fericitul său suflet se afla totdeauna întru întristare, căci zice: „Cine este neputincios, și eu să nu fiu neputincios? Cine se smintește, și eu să nu mă aprind?” (*2 Corinteni 11:29*).

29 Deci așteptați-l întru Domnul cu toată bucuria,

Adică: Primiți-l cu toată buna primire cea după Dumnezeu, precum primește Dumnezeu. Sau, cum am zice: Primiți-l după vrednicie, precum se cuvine a

fi primiți de către Creștini sfinții și bărbații apostolești. Iar Pavel zice acestea pentru câștigul și folosul Filipenilor, fiindcă mai mult câștig are acela ce-i primește și le face bine sfinților decît sfinții ce sînt primiți și li se face bine de ei.

și pe unii ca acesta aveți-i întru cinste,

Pentru a nu arăta că numai lui Epafrodit îi face har și le zice să-l odihnească, Pavel adaugă aici obștește că se cuvine a-i primi și a-i cinsti pe toți aceia ce au aceeași faptă bună a lui Epafrodit.

*30 căci pentru lucrul lui Hristos s-a apropiat pînă la moarte,
trecîndu-și cu vederea sufletul,*

Filipenii l-au trimis pe Epafrodit la Pavel, în Roma, ca să-i aducă cele de trebuință, precum am zis întîi. Mergînd însă la Roma, Epafrodit l-a aflat pe Pavel în primejdii, în legături și în temniță, cînd era lucru de primejdie a se apropia cineva și a vorbi cu el, din pricina vrăjmășiei, urii și mîniei împăratului Nero asupra lui. Deci Epafrodit a mers lîngă Pavel și i-a slujit defăimînd toată primejdia și nebăgînd în seamă mînia împăratului; aceasta dar zice aici Apostolul. Vezi însă cum Pavel nu a zis: Epafrodit „și-a trecut cu vederea sufletul”, adică s-a aruncat pe sine-și în primejdie de moarte pentru mine – ci: „pentru lucrul lui Hristos”. Căci, deși nu a murit, aceasta Dumnezeu a iconomisit-o și l-a păzit; el însă a arătat alegerea sa, alegînd mai bine moartea pentru lucrul lui Dumnezeu. De aceea, și noi, Creștinii toți, să luăm pildă de la acest fericit Epafrodit și, cînd vedem că oamenii cei sfinți și învățătorii se află în primejdii, să nu luăm seama și să ne aruncăm în primejdii pentru dînșii, pentru că aceasta este paza și mîntuirea noastră, a ne arunca în primejdii pentru sfinți.

ca să plinească lipsă voastră în slujirea către mine.

Voi – zice – nu erați de față în Roma ca să mă slujiți, cu toate că mi-ați trimis cele de trebuință. Deci lipsa aceasta a voastră și neîmplinirea slujbei voastre către mine, ce se face cu mîinile și cu trupul, a împlinit-o dumnezeiescul Epafrodit, slujindu-mă în locul vostru, al tuturor. De aceea, este cu dreptate să dobîndească și el acum de la voi toți primire și dragoste, fiindcă el singur a împlinit datoria slujbei voastre, a tuturor. Vezi însă, iubitele, că Pavel numește ajutorul și slujba către sfinți „liturghie” și „lipsă”, ca să arate prin cuvintele acestea că Creștinii ce se află în odihnă și în slobozenie au datoria de a-i ajuta în tot chipul – și cu bani, și cu slujbă trupească – pe Creștinii ce se află în pri-

mejdii pentru credință, pentru porunca lui Hristos și pentru predaniile Bisericii; și că Creștinul ce nu-i ajută pe unii ca aceștia se lipsește și nu-și plinește datoria, precum lipsește și acela ce nu-și plătește dările obștești și slujbele împărătești, adică birurile. Și, dar, pentru a nu se mândri Filipenii că-i trimiseseră cele de trebuință și, din mândrie, să-și piardă plata, Apostolul a numit ajutorul trimis „liturghie”, adică slujbă, ca să-i facă să cugete smerit, fiindcă și-au plătit numai datoria, nefăcînd ceva mai mult.

... și să nu se mândrească de ceea ce au primit de la părinții lor, ci să se mândrească de ceea ce au primit de la Dumnezeu și de la Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca să ne răscumereze de toate nelegiuirile noastre și să ne facă sfinți și fără păcat, prezentându-ne în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu, ca să putem să prezentăm în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu, ca să putem să prezentăm în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu...

... și să nu se mândrească de ceea ce au primit de la părinții lor, ci să se mândrească de ceea ce au primit de la Dumnezeu și de la Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca să ne răscumereze de toate nelegiuirile noastre și să ne facă sfinți și fără păcat, prezentându-ne în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu, ca să putem să prezentăm în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu...

... și să nu se mândrească de ceea ce au primit de la părinții lor, ci să se mândrească de ceea ce au primit de la Dumnezeu și de la Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca să ne răscumereze de toate nelegiuirile noastre și să ne facă sfinți și fără păcat, prezentându-ne în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu, ca să putem să prezentăm în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu...

... și să nu se mândrească de ceea ce au primit de la părinții lor, ci să se mândrească de ceea ce au primit de la Dumnezeu și de la Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca să ne răscumereze de toate nelegiuirile noastre și să ne facă sfinți și fără păcat, prezentându-ne în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu, ca să putem să prezentăm în noi înșine ca niște oameni care au fost răscumerați și sfințiți în cuvintele lui Dumnezeu...

CAPITOLUL III

1 Deci, frații mei, bucurați-vă întru Domnul!

De vreme ce Filipenii se aflau întru întristare – pentru că nu știau cum se află trebile învățătorului lor Pavel, și cum era propovăduirea lui și ce sfințit a luat boala de moarte a lui Epafrodit, cel trimis de dînșii – Pavel a dezlegat aceste gânduri întristătoare ale lor, fiindcă a zis mai sus că propovăduirea evangheliei sporește și merge spre creștere, că el însuși va veni la dînșii și că apostolul lor Epafrodit s-a făcut sănătos și se trimite la dînșii. De aceea, acum le zice după urmare: Deci bucurați-vă, frații mei, fiindcă de aici înainte nu mai aveți vreo pricină de întristare! Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel îi numește pe Galateni „copilași” – fiindcă aveau trebuință de îndreptare, zicînd: „Copilașii mei, pe care iarăși mă chinuiesc a vă naște” (*Galateni* 4:19) – iar pe Filipeni îi numește „frați”, fiindcă le vorbește cu cinste. Și bine le-a zis să se bucure „întru Domnul”, căci a se bucura cineva după bucuria lumii nu este bucurie adevărată, pe cînd întru Domnul chiar necazurile au bucurie. Sau, zice: „întru Domnul”, fiindcă Domnul a făcut lucrurile lesnicioase și a dezlegat toate cele întristătoare, și de aceea – zice – bucurați-vă întru El și vă veseliți!

A vă scrie acestea, nu-mi este cu lenevire, vouă însă spre pază.

După ce mai sus i-a lăudat mult pe Filipeni, marele Apostol aduce aici și cuviincioasa sfătuire despre cei ce cugetă cele iudaice, care învață tăierea împrejur, pentru a nu se arăta însărcinător și greu vorbind despre dînșii chiar la începutul scrisorii.¹

2 Păziți-vă de cîini!

La Filipeni, erau unii Iudei care se fățărniceau a fi Creștini, propovăduind adică evanghelia, dar, împreună cu propovăduirea evangheliei, amestecau și obiceiurile Iudeilor și luările-aminte ale *Legii*. Și, fiindcă cu anevoie se cunoșteau de către cei mai proști, pentru aceasta zice aici Pavel: Luați aminte bine – o, Filipenilor! – și păziți-vă, ca nu cumva să se ascundă cugetătorii de cele iudaice, și să nu-i cunoașteți. Iar „cîini” se numeau mai înainte cei din „neamuri”², ca niște necurați, precum a zis Domnul Hananiencei: „Nu este bine a

---

¹ Tîlcuind aceasta, Teodorit zice: „Nu a scris o altă scrisoare acestora, ci întru aceasta le-a adus multe învățături.” (*n. aut.*)

² *Sfînta Scriptură* numește „neamuri” toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de Israil, *norodul ales* al lui Dumnezeu. (*n. m.*)

lua pînea fiilor și a o arunca cîinilor” (*Matei* 15:26). Iar acum, cei din „neamuri” se numesc „fii”, iar Evreii „cîini”, ca niște obraznici, și ca unii ce fără rușinare năvălesc împotriva luminii adevărului și a credinței lui Hristos și ca unii ce latră asupra Creștinilor.

Păziți-vă de lucrătorii cei răi!

Cu aceste cuvinte, Pavel îi numește pe cugetătorii evreiești mai răi și decît cîinii. Pentru că mulți cîini se află pe la mesele stăpînitorilor lor și, mîncînd bucate de la masă, păzesc casa lor, iar cugetătorii de cele evreiești lucrează și slujesc, însă nu pentru bine, ci pentru rău. Și mai bine ar fi de ar rămîne nelucrători cu desăvîrșire decît a lucra și a face asemenea fapte, mai rele decît toată nelucrarea, căci cu aceste lucrări ale lor nu-i sădesc, nici nu-i zidesc pe frații lor, ci-i smulg din rădăcină pe cei bine sădiți și-i risipesc pe cei zidiți.

Păziți-vă de tăiere!

Adică: Luați aminte și păziți-vă, fraților, de cei ce cugetă cele evreiești, care au tăierea împrejur! Căci lucru de atît de mare cinste era la Evrei tăierea împrejur, încît pentru dînsa se dezlega Sîmbăta. Și, cînd se întîmpla a fi pruncul de opt zile în ziua Sîmbetei, se tăia împrejur neapărat și nu se muta tăierea împrejur pentru serbarea Sîmbetei, precum și Domnul zicea Iudeilor: „Dacă omul primește tăierea împrejur sîmbăta, ca să nu se strice *Legea* lui Moisi” (*Ioan* 7:23). Apoi, fiindcă tăierea împrejur s-a făcut zadarnică și nelucrătoare după ce a venit Domnul, ea nu e acum altceva decît o tăiere nefolositoare. De aceea, Evreii ce își taie trupul se taie împrejur fără de lege acum, după propovăduirea evangheliei. Sau, Apostolul îi numește „tăiere” pe cugetătorii de cele evreiești, pentru că se apucau să taie cu învățăturile lor și să sîrșească în multe dezbinări Biserica cea una a Creștinilor.

3 Căci noi sîntem tăierea împrejur, noi, care slujim lui Dumnezeu cu duhul,

Zice: Dacă trebuie a căuta cineva tăiere împrejur adevărată, va afla aceasta la noi, Creștinii, pentru că noi slujim lui Dumnezeu duhovnicește, adică cu sufletul, nu cu trupul. Fiindcă cei ce taie împrejur patimile sufletului, și slujesc și cinstesc pe Dumnezeu prin nepătimașul suflet, anume Creștinii, au tăierea împrejur evanghelică, ce covîrșește cu atît mai mult trupeasca tăiere împrejur, cu cît covîrșește sufletul pe trup. Pavel nu a zis însă că la noi, Creștinii, *este* tăierea împrejur, ci că noi, Creștinii, *sîntem* tăiere împrejur. Căci acesta este

adevăratul Creștin, tăierea împrejur a patimilor, cea întru fapta bună.¹ Nici nu a zis că în Evreii cugetători de cele Evreiești *este* tăierea, ci că aceia înșiși *sînt* chiar tăierea, răutatea și pieirea.

lăudîndu-ne întru Iisus Hristos, nu nădăjduind în trup.

Zice: Deci care este mai bună? A ne lăuda în Hristos Iisus, Care retează patimile inimilor noastre și ne ridică la evghenia [„bunul neam”, „noblețea”, *n. m.*] fiilor lui Dumnezeu prin credință și prin Sfîntul Botez, evghenie a tăierii împrejur nefăcute de mînă? Sau a ne lăuda și a ne mîndri „în trup”, adică în tăierea împrejur cea trupească, ce ne face numai fii trupești ai lui Avraam? Este arătat că cea dintîi e fără asemănare mai bună.²

4 Deși eu am nădejde și în trup.

Zice: Dacă aș fi fost și eu din „neamuri”, cineva ar fi putut zice că defaim tăierea împrejur a Evreilor fiind lipsit de evghenia trupească a evreimii. Dar, de vreme ce și eu am trupeasca tăiere împrejur, pe care voi o socotiți de laudă și nădăjduire, este arătat că nu o defaim pentru că sînt lipsit de această părută evghenie, ci chiar pentru însuși adevărul.

De i se pare cuiva a nădăjdui în trup, eu mai mult:

Vezi înțelepciune a marelui Pavel! Nu-i numește pe Creștinii cugetători de cele evreiești care-i amăgeau pe Filipeni, ca să facă cuvîntul neîngreuietor și bine-primit lor, ci zice: Dacă cineva se laudă și nădăjduiește întru tăierea împrejur și în evghenia iudaică, eu am mai multă dreptate a mă lăuda întru aceasta! Cu acest cuvînt, arată că alții l-au silit a vorbi despre aceasta, că nu a vorbit de sine-și. Și bine zice Pavel: „dacă i se pare cuiva că se laudă în trupeasca tăiere împrejur”, ori pentru că acei cugetători de cele evreiești nu aveau atît de multă dreptate a se lăuda întru cele ale evreimii cîtă avea el însuși, ori zice că

¹ Despre tăierea împrejur cea după Duh, vezi la tîlcuirile și subînsemnările zicerii: „căci tăierea împrejur folosește dacă faci *Legea*” (*Romani 2:23*) și ale zicerii: „tăierea împrejur întru Duhul, nu cu slova” (la fel 29). (*n. aut.*)

² Tîlcuind zicerea aceasta, Sfîntul Chiril Alexandrinul zice: „Dacă s-ar socoti doar lauda tăierii împrejur după trup, neavînd frumusețea cea din teorie [«vedere cu mintea», *n. m.*], socotesc că nimic nu ar fi cîndva la cei ce bine-cugetează. Iar cînd pre-închipuie duhovniceasca tăiere împrejur și se vede că însemnează curăția inimii, atunci dar poate să o laude cineva că prea-bine închipuie lucrul ce se află în teoria cea amărunită, căci arătat va veni curățirea patimilor din inimă” (*Cuvîntul al 6-lea la Pasha*). (*n. aut.*)

„se pare” pentru că nădejdea și lauda prin tăierea împrejur nu era adevărată și cu lucrul, ci numai părută.

5 tăiat împrejur a opta zi¹,

Aici, și Pavel pune mai întâi aceea pentru care se laudau unii, zicînd că sînt tăiați împrejur după *Lege*. Și, adăugînd aceasta: „a opta zi”, a arătat că el nu a fost nemernic [„străin”, *n. m.*], venit la evreime din alte neamuri, căci aceia se tăiau împrejur în vîrstă mare fiind, ci că era Evreu din strămoși și că tăierea împrejur i s-a făcut a opta zi după naștere. Căci zice: „Pruncul de opt zile se va tăia împrejur în trupul său” (*Facerea* 17:12).

din neamul lui Israil,

Adică: Nu am fost trăgîndu-mă din născători nemernici, ci din născători Evrei.

din seminția lui Veniamin,

Adică: Eram din seminția lui Veniamin, seminție de oșteni și parte bine aleasă a neamului Israilitean, pentru că mitropolia, Ierusalimul, și petrecerea preoților în Ierusalim se afla în împărțirea sorților la seminția lui Veniamin², precum este scris în cartea lui Iisus al lui Navi: „Țela, Elef și Iebus, sau Ierusalimul, Ghibeat și Chiriat: paisprezece cetăți cu satele lor. Aceasta este partea lui Veniamin, după familiile lor” (*Iisus* 18:28).

Evreu din Evrei;

Zice: Eu sînt de la început din Evreii aleși și evgheniști! Pentru că era cu puțință a fi cineva din neamul lui Israil, dar a nu fi și Evreu, căci mulți, fiind ludei după neam, au stricat evghenia lor, pentru că s-au amestecat cu „neamuri”, și nu știau limba evreiască și prin urmare nu puteau nici citi, nici cerce-

¹ Aceasta este de lipsă, și poate așa se împlinește: „Eu m-am făcut tăiat împrejur a opta zi”, precum și la stihul 3 a zis că „noi sîntem tăierea împrejur”. (*n. aut.*)

² Iar Teodorit îl cuiește așa: „Și nu sînt – zice – nici din cei pe jumătate robi, ci am odrăslit dintru cea slobodă, din Rahila cea iubită, pentru care a slujit Patriarhul Iacov. Căci Veniamin a fost fiu al Rahilei, iar «Veniamin» va să zică «fiu al chinurii». Și unul ca acesta a fost și Pavel, mai întâi «fiu al chinurii», ca unul ce se purta împotriva Bisericii lui Hristos, iar în urmă s-a făcut «fiu al puterii», precum zice nearătatul tîlcuitor al *Cărții Facerii*, la foaia a 4-a, la stihul 14 din *Pentateuh*.” (*n. aut.*)

ta *Scripturile* cu amăruntul. De aceea se și socoteau de neam prost și mojici. Eu însă – zice Pavel – sînt Evreu, adică păzesc întreaga fire a Evreilor, pentru că știu limba evreiască și prin aceasta citesc și cercetez *Dumnezeieștile Scripturi*.¹ Sau, zice că este Evreu ca să arate că era evghenist [„nobil”, *n. m.*].

după Lege, fariseu;

De vreme ce cîte a zis mai sus erau firești și nu din alegere (din voință) – adică a se tăia împrejur, a fi din neamul lui Israil și celelalte – acum Pavel le numără aici și pe cele ce erau isprăvi ale alegerii sale. Și zice că, „după *Lege*”, era fariseu, adică după învățătura *Legii*, fiindcă eresul cel mai bine ales între Iudei era cel al fariseilor.

6 după rîvnă, gonind Biserica;

De vreme ce erau mulți farisei, dar nu erau atît de rîvnitori *Legii*, Pavel zice aici: Eu nu eram numai fariseu, dar aveam rîvnă atît de fierbinte, încît îi goneam pe Creștini.

după dreptatea cea din Lege, aflîndu-mă neprihănit.

Fiindcă mulți aveau rîvnă, dar nu pentru *Legea* lui Dumnezeu, ci pentru iubirea de începătorie, pentru plăcerea omenească și pentru alte pricini, Pavel zice aici: Eu aveam rîvnă doar pentru *Legea* lui Dumnezeu, fiindcă eram neprihănit după dreptatea *Legii*. Așadar, fiind astfel, cum i-aș fi gonit pe Creștini pentru vreun alt scop, omenesc, iar nu pentru rîvna lui Dumnezeu? Acest lucru este cu totul de necrezut!

***7 Dar cele ce îmi erau dobînzi, acelea le-am socotit,
pentru Hristos, pagubă.***

***8 Și, cu adevărat, toate le socotesc a fi pagubă,
pentru covîrșirea cunoștinței lui Iisus Hristos, Domnul meu,***

Aici, la aceste cuvinte ale Apostolului, sar ereticii Marchioniți și Manihei, prihănind *Legea* că ar fi fost rea și zicînd: Iată că Pavel numește *Legea* „pagu-

¹ Și Icumenie spune că Pavel a zis că este Evreu ca să arate că avea știința limbii evreiești și cerceta cu de-amăruntul *Scripturile*. Fiindcă ceilalți Iudei, amestecîndu-se cu „neamurile”, nu știau limba lor părintească și nu cercetau cu amăruntul *Scripturile* și *Legea*. Vezi și subînsemnarea zicerii: „Evrei sînt ei, sînt și eu” (2 *Corinteni* 11:22). (*n. aut.*)

bă"! Deci – zic ei – dacă e pagubă, cum s-a dat *Legea* de la Dumnezeu? Noi însă răspundem, mai întâi, că se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu că a iconomisit și aceasta, a primi acești eretici cuvintele acestea ale Apostolului, socotind ei că sînt ajutoare eresului lor. Căci, dacă nu le-ar fi socotit ca ajutoare lor, poate le-ar fi șters din scrisoarea aceasta a lui Pavel, precum au șters și multe alte ziceri. Al doilea, zicem așa: Socotește tu, ereticule Manihee, că Pavel nu a zis: „*Legea* este pagubă”, ci: „o socotesc de pagubă”. Fiindcă *Legea* nu este pagubă din fire, căci cum ar fi astfel ea, care, dacă e bine înțeleasă, îi povățuiește pe oameni către Hristos? Așadar – de vreme ce eu, Pavel, rău înțelegînd *Legea* mai înainte, nu alergam la credința lui Hristos, iar în urmă, bine înțelegînd-o și cunoscînd adevărul, am alergat la credința lui Hristos – este arătat că *Legea* mi s-a făcut pagubă în vremea în care o înțelegeam rău și nu alergam la Hristos¹, de vreme ce *Legea*, după firea ei, este cîștig, și nu pagubă. Și ascultă că Pavel nu a zis: „cele pe care le socoteam dobînzi”, ci: „cele ce erau cu adevărat dobînzi”, căci *Legea* este dobîndă cu adevărat, pentru că-i sloboade pe oameni de toată sălbăticia năravurilor, și de toată demonia și rătăcirea păgînătății și, făcîndu-se ca o scară, îi suie la credința și cunoștința lui Hristos. Deci – așa cum cel ce se suie pe scară nu defaimă scara, ci mai ales îi cunoaște har, fiindcă, dacă nu ar fi fost scara aceasta, nu s-ar fi suit – tot astfel și *Legea* era mai întîi cîștig. Acum însă, Creștinii o socotesc pagubă, nu pentru că este pagubă de sine-și, ci pentru că darul evangheliei este un cîștig mai mare. Iar cel ce ar alege cîștigul mai mic și l-ar lăsa pe cel mai mare, cu adevărat s-ar păgubi. Așa se întîmplă, de pildă, cînd cineva poartă argint, iar apoi află aur; și – fiindcă nu poate purta și argintul, și aurul totodată, pentru multa greutate – socotește pagubă a ține argintul, pentru mai puținul lui folos, și, lăsînd argintul, ia numai aurul și îl duce. La fel, și *Legea* era mai întîi cîștig, însă puțin, iar după înomenirea lui Hristos se socotește pagubă, căci ne desparte de la credința și darul lui Hristos, cel mai cîștigător și mai bogat decît *Legea*. Deci – zice Pavel – eu nu am socotit că *Legea* era pagubă din vechime, ci socotesc că acum este astfel. Pentru ce? Pentru covîrșirea și prisosința darului lui Hristos. Vezi, frate, că Apostolul face aici cumpănire a *Legii* și a darului?² Iar cumpănire este cumpănirea lucrurilor de un neam, nu a celor ce nu sînt

¹ Și Icumenie zice întru o unire că Pavel nu zice aici că atunci se păgubea de *Lege* (fiindcă el știa atunci să folosească *Legea* duhovnicește, fără a se păgubi de dînsa, căci, înțelegîndu-se duhovnicește, *Legea* îl trimite pe om la credința lui Hristos), ci zice că s-a păgubit atîta vreme mai înainte și nu a crezut în Hristos fiindcă păzea *Legea* trupește. Căci oamenii, după ce pătimesc vreo pagubă, în urmă, după ce paguba a trecut, își aduc aminte de ea și obișnuiesc a zice: „O, și ce pagubă am pățimit!” (n. aut.)

² Și Teodorit îl cucuiește așa zicerea aceasta: „Cu alăturarea celor mai bune, le-a numit «păgube» pe cele mai proaste, căci de prisos este făclia cînd se arată soarele, de prisos este peda-

de un neam (neomoghene), precum zic canoanele gramaticii (căci nimeni nu cumpănește sau aseamănă pe om cu leul, ci pe om cu alt om), și cel ce covârșește îl întrece pe cel de un neam, nu pe cel de alt neam. Deci și *Legea* era cunoștință, mai puțină decât cunoștința lui Hristos, și era dar, însă mai mic decât darul lui Hristos, căci zice Evanghelistul: „Am luat dar în loc de dar” (*Ioan* 1:16). La fel, și făclia este lumină, dar nu e o lumină asemenea luminii soarelui.

***pentru Care m-am păgubit de toate și le socotesc a fi gunoaie,
ca să-L dobîndesc pe Hristos***

Zice: Pentru Hristos, de toate m-am păgubit, adică ori că le-am socotit a fi pagubă, ori că le-am lepădat pe toate. Vezi – o, cititorule! – că *Legea* nu a fost pagubă de sine-și, din fire, ci „pentru Hristos”. Și nu este arătat dacă Pavel a numit „gunoaie” *Legea*, ci e de urmare că a numit „gunoaie” lucrurile lumii – adică bogăția, slava și îndulcirile – pe care de trei ori fericitul le-a lepădat pentru Hristos. Căci pentru ce a zis: „pe toate le socotesc”? Adică bunătățile lumii acesteia. Iar dacă vom înțelege că a numit „gunoi” și *Legea*, nici așa nu ocărăște cu acest nume. Pentru că gunoaiile grîului sînt pleava și paiule, iar paiul este țiiitor, și păzitor al grîului și întăritor al lui. Și, dacă nu ar fi fost paiul, nici grîul nu s-ar fi făcut. Însă, după ce se arată și se alege grîul, paiul și pleava sînt netrebnice. La fel, și *Legea* este adevăritoare și martoră a darului evangheliei, însă, după ce s-a arătat darul, nu mai trebuie a lua aminte la litera ei.¹

***9 și să mă laud întru Dînsul neavînd dreptatea mea cea din Lege,
ci pe aceea prin credința lui Hristos, dreptatea cea din Dumnezeu***

Zice: Toate le-am lepădat, ca să nu am a mea dreptate și faptă bună, pe cea cîștigată din faptele *Legii*, și ca să nu mă laud că am isprăvit lucrările *Legii*. Fiindcă din faptele *Legii* nu se cîștigă nici cît de puțină dreptate, și nici eu nu

---

gogul celor ce au primit înțelepciunea cea desăvîrșită, netrebnic este laptele doicii celor ce se împărtășesc de hrana cea desăvîrșită.” (*n. aut.*)

¹ Iar Icumenie zice că *Legea* a fost trebuincioasă și într-alt chip, căci a fost între slujirea la idoli a Elinilor și credința și darul lui Hristos. Și a fost mai filosofică și mai subțire decât dogmele elinești, iar decât darul lui Hristos a fost mai groasă. Drept aceea, în acest chip fiind, între slujirea la idoli și credința lui Hristos, i-a scos încet-încet pe oameni din slujirea la idoli și din grosimea Elinilor și i-a făcut mai îndemnatnici spre a crede cînd Se va arăta Hristos. Deci, fiindcă *Legea* și-a sfîrșit lucrul său și i-a adus pe oameni la Hristos, este de prisos a se păzi de aici înainte trupește, precum și haina unui copil mic rămîne netrebnică atunci cînd copilul se face bărbat desăvîrșit. (*n. aut.*)

am isprăvit lucrările acestea, ci le-am lăsat pe toate să aibă dreptatea care se câștigă prin credința lui Hristos, credință care este dreptate de la Dumnezeu, adică dar al lui Dumnezeu, și după dar îi îndreptează pe cei ce cred, căci zice: „Dacă vei crede întru inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mîntui” (Romani 1:9). Iar cîte daruri dumnezeiești sînt, acestea covîrșesc isprăvile și faptele cele bune care se fac cu sîrguința și silința omenească, precum și grîul covîrșește pleava. Căci de prisos și de nimic este toată fapta bună omenească dacă se cumpănește și se aseamănă cu darurile dumnezeiești.

10 întru credința de a-L cunoaște pe El, și puterea învierii Lui

Deci, din aceste cuvinte ale Apostolului, se încheie că cunoștința lui Dumnezeu și a învierii se câștigă prin credință. Căci care minte și socoteală omenească poate să cunoască în ce chip s-a făcut învierea lui Hristos? Cu adevărat, nici o minte, nici o socoteală, ci singură credința! Iar dacă învierea lui Hristos se înțelege doar prin credință, și nu prin socoteli omenești, cum se va înțelege de către socoteala omenească lucrul mai mare, adică negrăita naștere a Sa din Fecioară? Pentru ce este însă mai mare nașterea lui Hristos decît învierea Sa? Pentru că despre înviere sînt multe pilde: căci, și mai înainte de Hristos, Ilie l-a înviat pe fiul văduvei și Elisei a înviat doi morți – pe unul, viu fiind, iar pe celălalt după ce a murit. Din fecioară însă nu s-a născut nici un om, nici mai înainte de Hristos, nici în urmă, decît numai singur Hristos. Deci dreptatea cea din Dumnezeu este „întru credință”, adică asupra credinței se reazemă și se sprijinește și are ca temelie credința. Și a zis: „puterea învierii”, fiindcă mare cu adevărat a fost puterea dumnezeirii de a învia Hristos din morți. Și, de altfel, învierea lui Hristos bagă în inima noastră o putere dumnezeiască și ne face să alergăm întru această cale a Domnului, adică să pătimim și să murim, pentru că avem să ne sculăm din morți iarăși, ca și Domnul.¹

și împărtășirea patimilor Lui,

Zice: Cînd noi, Apostolii și Creștinii, sîntem goniți și necăjiți, atunci ne facem împreună-părtași ai patimilor lui Hristos. Și aceasta prin credință, căci, dacă nu am crede că vom împărăți împreună cu Hristos în cer, cum ar fi cu puțință să pătimim atît de multe și de nesuferite patimi și munci? Negreșit, nu am

¹ Teodorit însă, prin „puterea învierii”, a înțeles scopul învierii: „Fiindcă Domnul pentru aceasta a luat asupra Sa firea noastră și a înviat trupul pe care l-a luat, ca să meșteșugească învierea de obște a tuturor oamenilor.” (n. aut.)

fi putut să le pătimim! Însemnează însă ce zice Pavel aici, că mai ales acela care crede că Hristos a înviat pătimește pentru Hristos. Și ascultă ce zice mai jos:

închihuindu-mă cu moartea Lui,

Adică: Eu mă asemăn cu moartea lui Hristos, căci, precum Hristos a pătimit de la oameni, așa pătimesc și eu, fiindcă goanele și pătimirile zugrăvesc întru cei ce pătimesc chipul morții lui Hristos. Și cîți Creștini mor pentru Hristos, aceia se fac și ei Hristos după acest chip în care pătimesc. Vezi, fratele meu Creștin, ce mare ispravă pricinuiesc patimile pentru Hristos?

11 că doar voi ajunge la scularea morților.

Dar ce? Chiar dacă nu ai pătimi – o, fericite Pavele! – nu vei învia? Ba – răspunde – aș învia, însă nu cu înviere slăvită! – pe care în altă parte o numește „înviere mai bună”: „ca să dobîndească mai bună înviere” (*Evrei 11:35*). Căci aici, prin „sculare a morților”, înțelege învierea cu slavă și înălțarea prin nor. Căci toți oamenii au să se scoale din morți, însă nu toți au să și învieze cu slavă, ci păcătoșii au să-L aștepte pe Judecătorul rămînînd jos pe pămînt, iar Sfinții și Dreptii, după ce se vor scula întru slavă, au să se răpească de nori la înălțime în aer, ca să-L întîmpine pe Domnul venind din cer să judece lumea. Căci zice: „iar noi ne vom răpi în nor spre întîmpinarea Domnului în aer” (*1 Tesaloniceni 4:16*). Vei înțelege însă zicerea aceasta, iubitule, și din urmarea și rînduiala aceasta: A murit – zice – Hristos pentru mine, mor și eu pentru Dînsul. S-a sculat El întru slavă, și eu mă sîrguiesc să mă norocesc de o asemenea slăvită înviere.¹ Vezi însă și smerenia, și evlavia și sfiala de trei ori fericitului Pavel! Căci el, care isprăvisc atît de multe fapte bune și se făcuse mai presus de om, el – zic – nu cutează a zice: „voi ajunge negreșit la această înviere a morților”, ci zice cu îndoială: „de aș ajunge”! Atît de smerit cugeta cel mai înalt decît cerul! Despre aceasta zice el însuși, în altă parte: „Cel căruia i se pare că stă să caute să nu cadă!” (*1 Corinteni 10:12*); și iarăși: „nu cumva, propovăduind altora, să mă fac netrebnic eu însumi” (*1 Corinteni 9:27*).

¹ Iar marele Grigorie al Tesalonicului zice că „învierea” este scularea celor ce înviază și iarăși mor, precum cea a lui Lazăr, a fiicei lui Iair, a fiului văduvei și a acelora pe care i-au înviat Ilie și Elisei. Iar „sculare” și ridicare este a acelora ce au să învieze și nu vor mai muri, adică însemnînd învierea cea desăvîrșită și întregă. De aceea se zice chiar „sculare” învierea lui Hristos, căci Hristos, sculîndu-Se din morți, nu va mai muri. Asemenea va fi și scularea morților ce au să învieze la sfîrșitul a toată lumea. Vezi și subînsemnarea zicerii: „ca mai bună înviere să dobîndească” (*Evrei 11:35*). (*n. aut.*)

12 Nu că acum am luat sau acum m-am desăvîrșit,

Fiindcă a zis mai sus: „de voi ajunge”, Apostolul zice acum: De aceea am vorbit cu înđoială, pentru că încă nu am luat cununa, nici nu m-am făcut desăvîrșit.

ci gonesc, doar voi ajunge, pentru care m-am și ajuns de Hristos Iisus.

Sînt încă în luptă – zice – încă gonesc și vînez, doar voi putea ajunge desăvîrșirea și cununa. Apoi, vrînd să arate că această nevoință, și luptă și alergare ca să ajungă desăvîrșirea este datorie a sa, zice: Pentru aceasta alerg să-L prind pe Hristos, pentru că și eu am fost prins de Hristos, adică: Eram un om pierdut, deznădăjduit și depărtat de Hristos, însă El m-a vînat chiar fugind eu de El, și m-a ajuns și m-a prins cu strălucirea aceea mai presus de soare pe care mi-a arătat-o din cer în calea Damascului. Și, prinzîdu-mă, m-a întors la credința Sa și la darul Său. Deci și eu sînt dator să-L vînez pe Hristos pînă ce-L voi prinde. Cu mare dovadă însă a zis Pavel că-L gonește și-L vînează pe Hristos, căci cel ce gonește și vînează pe altul nu caută la nici un alt lucru din cele ce întîmpină pe cale, fără numai la omul pe care îl vînează. Pe toate le trece cu vederea, pe toate le defaimă: și fii, și născători, și prieteni și pe înseși cele de nevoie ale trupului. Cu un chip ca acesta sîntem datori și noi să-L vînăm pe Hristos și să nu ne împiedicăm de nici un lucru al lumii acesteia.

13 Fraților, eu pe sine-mi încă nu mă socotesc că am ajuns,

De vreme ce mai întîi i-a lăudat mult pe Creștinii din Filipi, Apostolul smerește acum cugetarea lor cu pilda sa și zice: Eu – cel ce sînt atît de mult și întru acest fel în fapta bună, eu, învățătorul vostru – încă nu mă socotesc că am ajuns la toată cunoștința și fapta bună și să mă fi făcut desăvîrșit, nu! La fel cum, de pildă, cineva ar zice despre un ostaș ostenitor că încă nu a săvîrșit calea ce are de făcut. Dar s-ar nedumeri cineva cum de același Pavel zice în alt loc: „calea am săvîrșit-o” (2 Timotei 4:7)? Răspundem că era de urmare a zice Pavel cuvîntul acesta, pentru că atunci era aproape de moarte.

14 una însă: uitîndu-le pe cele din urmă și către cele dinainte mai întinzîndu-mă,

Numai de una, zice, port grijă și cuget (căci – după Fotie – lipsește graiul din afară), sau și: Una gîndesc să ajung, adică numai una am ajuns desăvîrșit. Care? A spori totdeauna și a merge înainte. Cum și în ce chip? Adică uitînd faptele bune trecute pe care le-am isprăvit, și lăsîndu-le în urma mea și nicicum aducînd-

du-mi aminte de ele, așa alerg în calea dinainte a faptelor bune ce îmi lipsesc. Și aceasta este desăvârșirea mea, a alerga totdeauna și a nu sta. Fiindcă cel ce a socotit că s-a făcut desăvârșit, acela încetează de a mai alerga înainte, socotind că acum a isprăvit totul și a ajuns desăvârșirea, ceea ce este o mare amăgire. Dar ce va să zică zicerea: „mai întinzându-mă”? Adică: Mai înainte de a ajunge, alerg ca să iau desăvârșirea și cununa și, alergând, mă sîrguiesc să întrec cu restul trupului meu înseși picioarele mele care aleargă; adică și capul meu, și pieptul meu și tot trupul meu se pleacă înainte, și mîinile mele se întind înainte ca niște aripi, iar picioarele mele nu ajung restul trupului, ci rămîn în urmă. Aceasta urmează și se face din multa osîrdie și fierbințeală a celui ce aleargă și se silește să ajungă doritul sfîrșit al căii cu un ceas mai înainte.¹

*la țintă alerg, la răsplătirea chemării celei de sus a lui Dumnezeu,
în Hristos Iisus.*

Precum zicea fericitul Pavel și în altă parte: „Eu deci așa alerg, nu ca și cum nu aș ști. Așa mă lupt, nu ca și cum aș bate aerul” (*1 Corinteni 9:26*), așa zice și aici: Nu alerg fără știință, fără scop și fără socoteală, ci înainte-văd sfîrșitul și ținta. Dar care este „ținta” aceasta? Este darul și cununa „chemării celei de sus”, adică împărăția lui Hristos cea nestrucată și cerească. Căci jos, pe pămînt, se face nevoița, iar cununa este sus, în cer și întru luminarea sfinților, fiindcă împăratul și dătătorul de cununi Hristos nu încununează aici, pe pămînt, ci, vrînd a-i slăvi mai mult pe nevoitorii Săi, îi cheamă la cer și la împărățiile Sale palate, și acolo îi încununează cu multă slavă, înaintea tuturor cereștilor Săi Îngeri.² Pentru ca să arate însă că ajutorul lui Hristos și puterea

¹ Pentru aceasta scrie auritul condei al lui Ioan, zicînd: „Aceasta trebuie a socoti noi pururea, măcar zeci de mii de bunătăți de am isprăvi! Căci, dacă Pavel socotea aceasta după nenumărate morți și după atîtea primejdii, cu cît mai ales noi? Așa trebuie a face și noi, a uita isprăviile și a le lăsa în urmă, căci nici grabnicul alergător nu socotește cîte răspîntii a întîmpinat, ci cîte îi lipsesc. Nici noi să nu socotim cîtă parte de faptă bună am împlinit, ci cîtă ne lipsește, căci ce ne folosește ceea ce am făcut, cînd cea de lipsă nu se va adăuga?” (*Cuvîntul al 12-lea la cea către Filipeni*). Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Ioan al Scării: „Desăvârșita săvîrșire a celor desăvârșiți este nesfîrșită” (*Cuvîntul 29*). Tot acest Ioan al Scării zice că cuvîntul acesta (anume că nepătîmirea este săvîrșirea desăvîrșirii celei nesfîrșite) i l-a zis unul ce și gustase nepătîmirea: „precum mi-a spus mie – zice – unul ce gustase aceasta”. Iar acesta este Sfîntul Efrem, cel mai nepătîmaș decît cei nepătîmași, precum tîlcuiește cuvîntul acelaia Scoliaștul. [...] (*n. aut.*)

² Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Cel ce dă plata sus a stat, sus se află plata. Vezi cîtă depărtare este a alerga pentru aceasta (adică de la pămînt la cer)! Vezi cîtă este înălțimea, acolo trebuie a zbură cu aripile duhului. Căci într-alt chip nu este cu puțință a curma înălțimea aceasta. Cu trupul trebuie a merge acolo. (...) Pentru aceasta, sus capul, sus

Aceștia sînt cele care isprăvesc totul, fără de acestea calea rămînd neîmplinită, Pavel zice mai departe: „în Iisus Hristos”, adică: Eu alerg către darul chemării celei de sus prin împreună-lucrarea și ajutorul lui Hristos.

15 Deci, cîți sînt desăvîrșiți, aceasta să o cugete;

„Aceasta”, care? A uita adică cele din urmă și a alerga la cele dinainte, căci este însușire a celui desăvîrșit a nu se socoti pe sine-și desăvîrșit sau împlinit, fiindcă aceasta este desăvîșirea, a nu cuteza niciodată a socoti cineva că a ajuns-o.¹

trupul (se cuvine a fi după socoteală). Iar de vei căuta la cele de jos, ai căzut, te-ai revărsat. Privește sus, acolo unde este darul și cununa, [...] care mai mare face alegerea și nu lasă a simți ostenețile; lungimea o face a se vedea mică. Dar ce este darul? Nu mlădiță de finic [cununa celor ce biruiau în stadion, *n. m.*]. Dar ce? Împărăția cerului, odihna veșnică, slavă cu Hristos, moștenire, frăție și necumpărate bunătăți, care nu pot a se spune. Frumusețea darului aceluia nu e cu puțință a se povesti. [...] Față de darul acesta, aurul este noroi, pietrele scumpe sînt cărămizi” (*Cuvîntul al 12-lea la cea către Filipeni*).

Tîlcuind zicerea lui Isaia: „Aceasta mai întîi bea-o în grabă” (*Isaia 10:1*), zice și marele Vasilie: „Nu cu trîndăvire, nici îmbătut, nici cu neîmpăcare, nici cu deznodare să vii la primirea lucrării; ci cu înțelepciune și cu gătire, precum era Pavel, căci bea credința și niciodată nu întîrziea către propovăduire, de vreme ce nici nu s-a apropiat de «carne și de sînge», ci îndată, ca un grabnic alergător, a luat alcătuirea căii și se grăbea către sfîrșit, către țintă, alergînd spre «darul chemării celei de sus». (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta zice Sfîntul Grigorie al Nisei: „Vezi cum calea celor ce merg către Dumnezeu este nehotărîtă? Căci de-a pururea partea ajunsă se face început către ceea ce se află înainte. Această dogmă dar învățăm prin cele zise de Apostolul, anume că «dacă i se pare cuiva că a cunoscut, încă nu a cunoscut cum trebuie a cunoaște»” (*Cuvîntul 11 la Cîntarea Cîntărilor*). Și iarăși acesta – tîlcuind zicerea: „înalțați pe Domnul Dumnezeuul vostru și închinați-vă așternutului picioarelor Lui” (*Psalom 98*) – zice așa: „Cît încapă gîndul vostru, atîta înalțați slava lui Dumnezeu, știind că – oricît s-ar întinde mai presus de noi gîndul nostru și ar trece peste toată înalta fantazie întru socotințele cele despre Dumnezeu – atunci ne închinăm aceleia ce se află de către noi, și nu este însăși mărirea lucrului pe care-l căutăm, ci «așternutul picioarelor Lui», adică cea mai jos, care se află jos prin gîndul nostru, care tîlmăcește înțelegeri întru asemănarea neajungerii” (*Tomul 1 la supra-scrierea Psalmilor, capitolul 9*). Și iarăși: „De-a pururea a spori întru a căuta și niciodată a înceta suirea, aceasta este adevărata descoperire a Celui dorit, osîrdia totdeauna plinindu-se prin căutarea altui dor mai presus” (*Cuvîntul 13 la Cîntarea Cîntărilor*). Și iarăși, tîlcuind acea zicere a Ecclesiastului: „Vreme este de a căuta”, zice că proorocia arată ce trebuie a căuta, zicînd: „Căutați-L pe Domnul și întăriți-vă! Căutați-L pe Domnul și, cînd Îl veți afla, chemați-L»” (*Isaia 55:6*). Așadar, ai cunoscut prin acestea zise ce trebuie a căuta, adică pe Dumnezeu, a Cărui aflare este de-a pururea a-L căuta, căci nu este alta a-L căuta și alta a-L afla, ci datoria de a-L căuta este chiar a-L afla. Voiești să afli și buna vreme de a-L căuta pe Domnul? În scurt spus: toată viața [...], căci nu în oarecare vreme rînduită și timp osebit trebuie a-L căuta pe Domnul, ci nicicum a lipsi să-L cauți de-a pururea, aceasta este adevărata bună vreme” (*Cuvîntul 7 la Ecclesiast*). Și iarăși: „Cel necuprins nu are fire a se cuprinde, și toată osîrdia [...] să se întindă către suirea aceea pururea. [...] Și aceasta

*și, dacă cugetați ceva într-alt chip,
și pe aceasta o va descoperi vouă Dumnezeu.*

Cu aceste cuvinte, Apostolul mai înainte îi păzește pe Filipeni, căci le zice: Dacă voi, Creștinii, socotiți și după alt chip, afară de aceea ce v-am spus eu, adică de socotiți că ați isprăvit totul și ați ajuns la desăvârșire, negreșit Dumnezeu vă va arăta că nu bine cugetați aceasta, pentru a nu vă amăgi. Căci cel ce cugetă că a ajuns desăvârșirea, acela se face mai lenevos. Dumnezeiescul Pavel le zice acestea pentru desăvârșirea cea nedesăvârșită de aici a vieții după Hristos, pentru a nu socoti Filipenii că sînt desăvârșiți.

*16 Dar, de la ceea ce am ajuns, să viețuim cu același canon,
aceeași să o gîndim.*

Zice: Deocamdată însă (adică pînă vă va descoperi Dumnezeu ce se cuvine a cugeta – după Fotie), să ținem ceea ce am ajuns a isprăvi, adică să ținem unirea și pacea pe care le-am isprăvit mai înainte și să urmăm toți aceluiași „canon”, adică aceeași credință, și aceeași hotărîre și aceleași dogme.¹ Căci – precum canonul (adică dreptarul) nu primește nici adăogire, nici lipsă – tot așa și credința. Drept aceea, nici voi să nu schimbați poruncile și dogmele Sfîntului Duh, ci rămîneți nemișcați întru acestea.²

---

este că Îl știe pe Dumnezeu cu adevărat, niciodată a afla sațiu de dorul Lui, ci trebuie totdeauna, văzîndu-L prin cele ce este cu puțință a-L vedea, a se aprinde spre dorul de a-L vedea mai mult” (la *Viața lui Moisi*, tomul 1).

De aici, și Gheorghe Coresi, tilcuind care este „șinta” arătată aici de Pavel, zice că șinta și scopul este desăvârșirea creștinească și că spre scopul acesta se îndreaptă cel ce socotește că se află nedesăvârșit, căci unul ca acesta totdeauna crește și sporește. Zice și Cuviosul Nil: „Două desăvârșiri să se înțeleagă: una vremelnică, și una veșnică, despre care scrie Apostolul: «Iar cînd va veni cea desăvârșită, atunci cea din parte va rămîne nelucrătoare.» Căci zicerea: «cînd va veni cea desăvârșită» însemnează că aici nu putem să încăpem dumnezeiasca desăvârșire.” [...] (la Calist Xantopol, capitolul 87). Vezi și subînsemnarea zicerii: „întru bărbat desăvârșit” (*Efeseni* 4:13), ca să cunoști că nici unul nu este desăvârșit. (*n. aut.*)

¹ Iar Teodorit numește „canon” propovăduirea evanghelică: „Căci «canonul» este hotărîrea îndreptării, care nu are trebuință de nimic. Deci [Pavel] le poruncește Filipenilor a nu-i suferi pe cei ce amestecă evanghelia cu cele ale *Legii*.” (*n. aut.*)

² Iar Fotie spune că zicerea: „cu același canon să viețuim” este sau cuvînt de sfătuire și de îndemnare, sau rugă. Și, dacă este de sfătuire, zice că se cuvine a se înțelege din afară graiul „trebuie”, adică: Noi trebuie a viețui cu același canon, aceeași a cugeta. Iar dacă este de rugă, se cuvine a se lua de obște zicerea: „va descoperi”, adică: Dumnezeu vă va descoperi a viețui cu același canon și aceeași a cugeta, nu numai pentru credință și pentru dogme. Căci, așa cum cel ce ar schimba vreuna din dogmele credinței le strică pe toate cele crezute de dînsul înain-

**17 Fraților, împreună-următori ai mei faceți-vă,
și pîndiți-i pe cei ce umblă așa precum ne aveți în închipuire pe noi.**

Mai sus, Apostolul a zis: „Păziți-vă de cîini!” – adică de cugetătorii de cele evreiești, și cu cuvîntul acela i-a depărtat pe Filipeni de la împreuna-petrecere cu aceia. Iar acum îi lipește și-i unește pe Filipeni cu aceia care umblau bine în calea vieții după Hristos, căci aceasta însemnează zicerea: „pîndiți”, adică: Luați aminte la cei îmbunătățiți ca aceștia – o, Creștinilor! – și, văzîndu-i pe ei, ca de la o icoană închipuiți fapta lor bună întru sine-vă. Și, precum mă aveți pe mine chip și pildă de faptă bună, așa să-i aveți și pe aceia. Căci Sfîntul Apostol nu-i învăța numai cu cuvintele pe Creștini, ci adăuga și închipuirea și pilda sa, prin viața cea îmbunătățită și prin lucrările cele iubite de Dumnezeu, căci aceasta este învățătura cea desăvîrșită care-i înduplecă pe cei ce o aud și o văd.

**18 Căci mulți umblă – despre care vă ziceam de multe ori,
iar acum vă zic și plîngînd –**

Apostolul nu-i pomenește anume pe cei ce cugetau evreiește, pe care îi prihănește aici, ca să nu îi înfrunte, însă dă Filipenilor a înțelege care erau aceia, zicînd: Sînt cei despre care v-am vorbit de multe ori, iar acum, fiindcă a crescut și s-a lătit răutatea lor, nu-i pot pomeni fără de lacrimi. Vezi – o, frate! – milostivirea părintească și împreună-pățimirea apostolească a fericitului Pavel! El nu plîngea pentru ale sale rele, fiindcă nu le avea, ci plîngea pentru că alții rămăseseră întru nesimțire și nu se îngrijeau de mîntuirea lor, ci viețuiau în desfătări și desmierdări.

vrăjmașii Crucii lui Hristos,

Erau între Filipeni unii care se arătau Creștini, dar viețuiau cu desfătare și cu moleșire. Pe aceștia dar îi numește Pavel aici „vrăjmași ai Crucii lui Hristos”, căci Crucea lui Hristos cere de la Creștini să-și aibă sufletul gata spre moarte și însetat de primejdii și de munci. Iar aceia erau și slăbănogi, și viețuind o viață împotriva Crucii, fiindcă, dacă ar fi iubit Crucea, negreșit s-ar fi sîrguit să viece o viață răstignită, adică omorîta și schingiuită. Fraților, să ne înfricoșăm noi,

---

te, tot astfel și cel ce-și va schimba viața, nepăzind aceeași scumpătate a vieții sale, pierde și faptele bune isprăvite de el mai înainte. Apoi, pentru a nu se arăta că le poruncește un lucru greu, a se nevoi toată viața cu buna-cinstire de Dumnezeu și cu fapte bune, le zice mai departe: „faceți-vă următori ai mei”, adică: Lesne este ceea ce o zic și o cer de la voi și nu este cu neputință, pentru că și eu sînt om pățimaș ca și voi, și, precum mă vedeți pe mine că mă nevoiesc, așa nevoiți-vă și voi! (*n. aut.*)

Creștinii care citim acestea, pentru că prietenul desfătării, al odihnei lumești și al bunei-norociri este și se numește vrăjmaș al Crucii lui Hristos.¹

19 al căror dumnezeu este pîntecele

Aceștia – zice – slujesc pîntecelui lor ca lui Dumnezeu, aducîndu-i tot felul de slujbă și odihnă. Căci unora le sînt dumnezeu banii și lăcomia de avuții, de spre care Pavel a zis aiurea: „Tot curvarul, sau necuratul sau lacomul de averi, care este slujitor la idoli” (*Efeseni* 5:5)²; iar altora le este dumnezeu pîntecele, cum sînt aceștia despre care vorbește aici Pavel și cei despre care a zis aiurea: „Să mîncăm și să bem, căci mîine murim” (*1 Corinteni* 15:32).³ Și iată că, fără a ridica idol și statuie demonilor, Creștinul se face slujitor la idoli cînd slujește și se închină patimilor sale. Însemnează că aceștia despre care Pavel zice muștrările de mai sus erau aceia din Iudei care crezuseră, căci pe aceștia îi muștră ca pe niște lacomi de pîntece și în scrisoarea către Romani, zicînd că „unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pîntecelui lor” (*Romani* 16:18), iar în cea către Tit îi numește „fiare rele, pîntece nelucrătoare” (*Tit* 1:12).⁴

¹ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Nimic nu este așa de nepotrivit și străin de Creștini ca a vieții în odihnă. Nimic nu e așa străin de făgăduința și scrierea la oaste, precum a adăuga Creștinul la viața aceasta. Stăpînul tău S-a răstignit, și tu cauți odihna? Stăpînul tău S-a pismuit, și tu te desfătezi? Și unde se fac acestea de ostași? Răstignește-te pe sine-ți, măcar de nu te răstignește nimeni, răstignește-te pe sine-ți – zic – nu ca să te omori – să nu fie! – căci acest lucru este păgînesc, ci precum zice Pavel: «Mie s-a răstignit lumea, și eu lumii!» Dacă-L iubești pe Stăpînul tău, mori moartea Aceluia, căci Hristos numește «cruce» patima, ca atunci cînd zice: «Cel ce voiește să vină după mine să se lepede de sine-și, să-și ridice crucea și să-Mi urmeze Mie!» (Matei). Căci crucea este a unui suflet osîndit spre oștire și gata spre moarte, nimic căutînd de odihnă” (*Cuvîntul* 13 la cea către Filipeni). Zice încă și Cuviosul Isaia: „Crucea este încetarea a tot păcatul.” Și Sfîntul Marcu zice: „Toată fapta bună cruce este.” Vezi și subînsemnările zicerii: „Cu Hristos împreună m-am răstignit” (*Galateni* 2:10) și zicerii: „Să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în Crucea Domnului” (*Galateni* 6:14). (*n. aut.*)

² Vezi tîlcuirea zicerii acesteia. (*n. aut.*)

³ Însemnează că, pe cei ce slujesc pîntecelui lor ca lui Dumnezeu, marele Vasilie îi numește „bîrfitori din pîntece și glăsuitoari din pîntece”, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Căutați pe grăitorii din pîntece, care din pîntece glăsuiesc” (*Isaia* 8:19). Și zice Sfîntul Vasilie: „Ori poate din pîntece glăsuiesc aceia al căror dumnezeu este pîntecele, care toate le lucrează pentru îndulcirea pentru mîncare și băutură. Drept aceea, nu ar greși cineva numindu-i «vorbitori din pîntece și glăsuitoari din pîntece» pe cei ce se tocmesc a da învățătură pentru umplerea pîntecelui, ce se îmbracă cu chip de evlavie, care vorbesc de obște fiindcă nu glăsuiesc cuvintele din așezarea lor. Potrivit este a se numi așa, căci cel ce nu face, dar învață, este nevrednic de crezare spre folos.” (*n. aut.*)

⁴ De aceea, dumnezeieștii Părinți au dreptate să osîndească desfătarea și lăcomia pîntecelui cu multe și osebite prihăniri. Căci marele Vasilie zice așa: „Desfătăriile, și benchetuirile și

și slava întru rușinea lor,

Unii înțeleg că Pavel zice cuvîntul acesta pentru tăierea împrejur în trup, pe care Creștinii ce cugetau cele evreiești o aveau spre a lor slavă, aceasta fiind însă rușine și necinste a lor. Însă aceia nu înțeleg bine, fiindcă Pavel arată cu aceste cuvinte nesimțirea și nepocăirea celor ce petrec întru desfătări, căci, în loc de a se rușina și a se mîhni, ei socotesc rușinarea ca pe o slavă a lor.

desele îndulciri au împistrirea bolilor și a multor feluri de patimi” (în tîlcuirea *Psalmului 33*). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice așa: „Căci neînfrînarea pîntecelui l-a scos din rai pe Adam, și aceasta a făcut potopul a toată lumea din vremea lui Noe și aceasta a pogorît trăsnetele și fulgerele. Căci, deși a fost vinovăția curviei, totuși rădăcina amînduror muncilor din aceasta a odrăslit, despre care și Iezechil, însemnînd-o, zicea: «Însă nelegiuirea aceasta a Sodomienilor a fost că benchetuiam întru mîndrie, și întru înbuibarea mîncărilor și întru desfătări» (*Iezechil 16:48*). Tot așa, și Evreii au lucrat cele mai mari răutăți din beție, și din desfătare s-au poticnit la nelegiuire” (*Cuvîntul 13 la Ioan*). Și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul zice: „Trupul – o, iubite! – are trebuință de hrană, nu de desfătare; de puțină dietă, nu de înbuibare; numai de sațiu, nu de multe felurimi. Căci hrana măsurată folosește și sufletul, și trupul, naște sănătate, vîrtute și întregime de sănătate, iar desfătările și înbuibările le vatămă pe amîndouă cu totul și nu numai că strică sănătatea, ci nasc și boli mai îndelungate. Și dovadă arătată este că postnicii, adică pustnicii cei cu puțină dietă, alegînd viața înfrînată, sînt și mai pricepători, și mai întreg-înțelepți, și mai sănătoși” (epistola 57 către Paladie). [...] Dumnezeiescul Ioan al Scării zice: „Stăpînește-ți pîntecele mai înainte de a te stăpîni el, și atunci cu rușine te vei înfrîna. Știi cea zisă: «cei ce în groapa cea nespusă (a curviei adică) au căzut»” (*Cuvîntul 14, despre stăpînul pîntece*). Iar răul cel mai înfricoșat decît toate este acela zis de marele Vasilie, anume: „Lacomii de pîntece sînt neîndreptați. Eu am văzut pe mulți din cei stăpîniți de patimi făcîndu-se sănătoși, dar vreunul dintre mîncătorii pe ascuns sau lacom de pîntece nu am văzut. Ci, ori rupîndu-se din viața cea înfrînată și stricîndu-se cu lumea, ori ispitindu-se de cei înfrînați a se ascunde și a petrece împreună cu diavolul întru îndulcirea patimilor. Căci, ca să acopere patima lăcomiei pîntecelui, cad în roiul răutăților. [...] Pentru îndulcirea pîntecelui, Noe a fost luat în rîs și Ham a fost blestemat. Isav a căzut din cinstea întîii nașteri și s-a încuscrit cu Hananeii. Lot s-a făcut ginere lui-și și socru al fiicelor sale, tatăl bărbat și bunul tată sărînd hotarele firii de amîndouă părțile. Aceasta l-a făcut închinător la idoli și pe Israil (adică pe norodul Israilitean) și oasele acestora le-a făcut să cadă în pustie” (*Cuvîntul postnicesc, întru care face și sfătuire despre lepădarea de viață și despre desăvîrșirea duhovnicească*).

Încă și dumnezeieștii Prooroci îi blestemă pe cei ce petrec întru desfătări. Căci Ieremia zice așa: „Cei ce mănîncă desfătările s-au stins” (*Plîngerile 4:5*). Și Miheia: „Se vor arunca din casele desfătării” (2:9). Și Solomon zice încă: „Nu e de folos nebunului desfătarea” (*Pilde 10:20*). Și Sirah zice: „Nu te veseli întru multa desfătare!” (18:32). Și iarăși: „Nu fi nesățios întru toată desfătarea!” (37:32). Zice însă și dumnezeiescul Chiril Alexandrinul: „Desfătarea trupurilor este ca o rădăcină și naștere de amărăciuni și de îndulciri sălbatice și neastîmpărate și cumplit se împotrivesc osîrdiilor spre bine, cu nerușinate năvăliri încăpînd către cele mai de rușine” (*Cuvîntul 22 la Pasha*). (n. aut.)

care cugetă cele pămîntești.

Zice: Cei ce își au ca dumnezeu pîntecele lor nu înțeleg nici o bunătate duhovnicească și cerească, ci cugetă și gîndesc numai vremelnicele bunătăți de pe pămîntul acesta.¹

20 Petrecerea noastră este însă în ceruri, de unde² așteptăm și mîntuitor, pe Domnul nostru Iisus Hristos,

Zice: Petrecerea și patria noastră, a Creștinilor, este în ceruri, nu pe pămînt. Pentru aceasta, se cuvine să cugetăm cele de sus, către cereasca noastră patrie pentru care ne-am rînduit să viețuim și să petrecem. Fiindcă în ceruri Se află Împăratul, Stăpînul și Domnul nostru Iisus Hristos și din ceruri Îl așteptăm să vină cu slava Părintelui Său, adică cu slava cea dumnezeiască, întovărășit de Îngeri și de sfinți. Deci rușinați-vă voi, frații mei Creștini, și înduplecați-vă să viețuiți viață duhovnicească, dacă nu pentru altceva, măcar pentru loc, adică pentru cer, care este patria noastră, și pentru Împăratul pe Care Îl așteptăm să vină din ceruri, Care este Domnul nostru Iisus Hristos. Zice însă și Sfîntul Chiril al Alexandriei: „Umblînd pe pămînt, ca în cer să facem petrecerea, sîrguindu-ne a nu mai viețui trupește, ci mai ales după cuviința sfinților, duhovnicește.”

¹ Despre aceștia zice dumnezeiescul Hrisostom: „Cei ce «cugetă cele pămîntești» sînt cei ce zic: Vom zidi casă! Unde? Pe pămînt. Vom cîștiga moșii pe pămînt. Vom dobîndi stăpînire, tot pe pămînt. Ne vom noroci de slavă, iarăși pe pămînt. Ne vom îmbogăți. Toate pe pămînt” (*Cuvîntul al 13-lea* la cea către Filipeni). Iar Coresi zice că: „Pămînteanul își are petrecerea sa în ceruri, dar nu omul pămîntesc, ci acela ce aleargă către sfîrșitul cel ceresc și cinstește mai mult lucrurile cerești decît pe cele pămîntești, cel care petrece cu totul petrecere cerească – precum zice Maxim în cuvîntul despre petrecerea monahicească. Acesta este, prin nădejde, ceresc, acesta este cetățeanul ceresc despre care scria Pavel către Efeseni: «Nu mai sînteți străini și nemernici, ci împreună-cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu» (*Efeseni* 2:19). Acesta e cel ce se scrie în cartea vieții, precum zicea David: «În cartea Ta, toți se vor scrie» (*Psalom* 138:6).” Căci oamenii sînt de două feluri: unii buni, petrecînd pînă la sfîrșit întru dar, iar alții răi și șterși din cartea vieții, după zicerea: „Șteargă-se din cartea celor vii și cu dreptii să nu se scrie!” (*Psalom* 68:33). (*n. aut.*)

² [...] Marele Vasilie însemnează că, precum cei ce se nasc trupește schimbă locul și, din pîntecele maicii lor, vin în lumea aceasta, tot așa și Creștinii care se nasc duhovnicește prin botez schimbă locul și, în locul lumii acesteia, au cerul: „Și întru aceasta vom urma nașterii celei după trup, mai întîi schimbînd locul și chipul prefăcîndu-l prin a se întări cu duhul omul cel din lăuntru, încît a putea zice: «iar petrecerea noastră este în ceruri», trupul tîrîndu-l pe pămînt ca pe o umbră, iar sufletul păzindu-l petrecător în ceruri” (*Cuvîntul întîii despre botez*). (*n. aut.*)

21 care va preface trupul smereniei noastre¹,

Trupul nostru pătimește multe pătimi în viață: e legat, bătut, închis în temniță, ars, tăiat și supus altor nenumărate munci. De aceea îl numește Apostolul „trup al smereniei”, pentru că este prost [„umil”, *n. m.*], și supus durerilor, stricăciunii și morții, la sfârșit topindu-se în pământ, căci zice: „Pământ ești și în pământ te vei întoarce” (*Facerea 3*). Totuși, acest trup smerit și prost „se va preface”, rămânând același după persoană (căci acela ce are să se scoale este alcătuit din cele patru stihii din care e alcătuit și acum); acest trup smerit – zic – rămânând același, se va îmbrăca cu nesticăciune. Deci înțelege că prefacerea trupului este schimbarea, din stricăciune și din murire, în nesticăciune și în nemurire.²

spre a se face acesta de un chip cu trupul slavei Lui,³

Zice: Fiindcă, în viața aceasta, trupul adevăraților Creștini s-a făcut de un chip cu trupul Stăpînului Hristos prin împărțășirea pătimirilor pentru Hristos, atunci și întru învierea ce va să fie el se va face de un chip cu însăși slava trupului Stăpînului Hristos. O, minune! Ce mare vrednicie este aceasta pe care o zice aici Pavel, anume că acest smerit trup al nostru se va face de un chip cu

¹ „Trup al smereniei” s-a zis poate în loc de „smerit”, după tălmăcire. (*n. aut.*)

² Bagă de seamă că ereticii Maniheii și Origheniști, tâlcuind rău această zicere a Apostolului, cugetau că întru învierea de obște mădulele trupului se vor preface și vor lua altă așezare, oșebită de aceea de acum. Surpînd această socotință eretică, dumnezeiescul Tit, episcopul Bostrilor, zice așa: „Apostolul nu a zis: «prefacerea trupului», ci: «prefacerea trupului smereniei», adică prefacerea morții, a stricăciunii, a neputinței și a celorlalte smeriri pe care le avem în viața aceasta, despre care, scriind mai descoperit Corintenilor pentru înviere, Apostolul zice: «Se seamănă întru stricăciune, se va scula întru nesticăciune» și celelalte. Și aduce ca pildă numele schimbării la față a Domnului, căci și Domnul, schimbîndu-Se la față, nu a prefăcut așezarea feței Sale, ci numai a arătat slava” (la Ioan Damaschinul, tomul 2, foaia 777). Pentru aceasta a zis într-un glas și Teodorit: „Iar pe acest «va preface» nu l-a pus pentru prefacerea chipului, ci pentru schimbarea din stricăciune.” (*n. aut.*)

³ Aici, zicerea: „cu trupul slavei Lui”, socotesc că a zis-o Apostolul după tălmăcire, în loc de: „cu trupul cel slăvit și prea-slăvit”. Ia aminte însă că Sfîntul Metodie, în cuvîntul despre înviere, zice așa: „Trupul acesta al nostru, întru o vreme, mai înainte de căderea lui Adam, era de slavă, și atît de slăvit era, încît, după călcarea poruncii, se zice «trup de smerenie», față de asemănarea slavei pe care o aveam mai înainte de călcarea poruncii. Fiindcă, de nu ar fi fost mai înainte slăvit, nu s-ar numi acum «smerit», căci se smerește și prost se face cel slăvit, pentru păcate. Căci, despre cel ce totdeauna ar fi fost smerit, nîciodată nu ar zice cineva că s-a smerit pentru călcarea poruncii.” La fel obișnuim și noi a zice despre cel ce stă: „de va cădea”, pentru că nîciodată nu zice cineva că a căzut cel ce era căzut totdeauna. Drept aceea, trupul acesta se va scula, nesticat și slăvit făcîndu-se, iar nu altul, precum bîrfea Orighen. (*n. aut.*)

trupul Împăratului Hristos, acela căruia i se închină Îngerii, care șade de-a dreapta Părintelui, cu Cel slăvit și prea-slăvit, și așa are să se slăvească trupul nostru precum s-a slăvit și acela. Așadar, dacă ar plînge și ar lăcrima împreună toată lumea pentru Creștinii aceia care au să piardă slava aceasta a lui Dumnezeu, cuvenită pentru păcatele lor, oare plînge-i-ar îndestul? Nu, cu adevărat, niciodată nu se poate plînge după vrednicie și precum se cuvine nemărginita pagubă ce au s-o primească ticăloșii.¹

după lucrarea ce are El de a-Și supune toate Lui-Și.

Fiindcă mai sus a zis lucru mare și mai de necrezut din pricina covârșirii, anume că Domnul are a face acest smerit trup al nostru de un chip cu trupul Său cel slăvit, Pavel zice aici așa: Creștine, nu te îndoi de aceasta, fiindcă Domnul are putere și lucrare cu care a făcut toate și a supus Îngeri, și Arhangheli și demoni. Drept aceea, fiindcă a putut și le-a făcut pe cele mai mari, cu mult mai vîrtos poate face și aceasta, care este mai prejos decît acelea. Dar cine le-a supus pe toate lui Hristos? Unii zic că Părintele Său cel ceresc, însă înțelegerea aceasta este nepotrivită, fiindcă Apostolul nu a vorbit despre Părintele mai sus. Mai drept așadar este să înțelegem aceasta despre Însuși Hristos, Care cu puterea dumnezeirii Sale a supus „Lui-Și”, adică trupului Său, toate făpturile: pe cele dintru adînc, pe cele pămîntești și pe cele cerești. Căci noi nu ne vom teme că Îl împărțim pe Hristos cu cuvîntul acesta, fiindcă, împreună cu osebirea amînduror firilor Lui, a dumnezeirii și a omenirii, un Hristos cunoaștem și mărturisim după ipostas.

¹ [...] Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Trupul nostru se va face «de un chip cu trupul slavei lui Hristos» nu după cîtimea, ci după chipul slavei, că luminat va fi și acesta. Și se va face aceasta fiindcă Dumnezeu are cu adevărat putere negrăită, cu lesnire încetînd stricăciunea și moartea, și schimbînd întru nemurire trupurile noastre și făcîndu-i pe toți a căuta la Dînsul.” Ci și teologii mai noi dogmatisează obștește că cei fericiți nu vor avea nici o osebire după chipul slavei și al dumnezeieștii lumini de care se vor împărtași, căci toți vor lua unul și același „dinar”, adică una și aceeași împărăție a cerului și slava; iar după cîtimea slavei și a dumnezeieștii lumini vor avea osebire, căci unul va dobîndi mai multă lumină, iar altul mai puțină, fiecare după măsura curăției sale. Pentru aceasta a zis Apostolul: „Stea de stea se deosebește în slavă” (1 Corinteni 15:4) (vezi tîlcuirea și subînsemnarea). (n. aut.)

CAPITOLUL IV

1 Drept aceea, iubiiții și doriții mei frați, bucuria și cununa mea, așa să stați întru Domnul, iubitorilor.

Zice: Așadar, frații mei Creștini, chiar de-i vedeți pe Creștinii cei slujitori ai pîntecelui și iubitori de desfătări că se bucură și se slăvesc în lumea aceasta, voi să nu vă tulburați și să nu vă trageți spre bucuria, slava și desfătarea lor, ci stați așa, întăriți și neclătinați, cum ați și stat, pentru că nădăjduiți a vă slăvi împreună cu Hristos, precum am zis mai înainte. Vezi însă – o, cititorule! – cîte laude le împletește Pavel Filipenilor. Mai întîi, îi numește „frați”, și nu simplu frați, ci „frați iubiiți”. Îi numește încă și „doriți”, adică și „căutați de mine ca să vă văd”. Al doilea, îi numește „bucuria” sa și, al treilea, „cunună” a sa, numire și laudă decît care ce alta poate fi mai slăvită? Căci ce alta poate fi asemenea, sau mai mare decît a fi cineva „cunună” a lui Pavel? Și socotește, iubitorule, că Apostolul i-a lăudat pe Filipeni mai înainte de sfătuire, zicînd: „Deci, frații mei, bucurați-vă întru Domnul!” (capitolul 3:1), iar aici, după sfătuire, iarăși îi laudă, atît erau de îmbunătățiți și vrednici de cuvînt blagosloviții, încît s-au învrednicit a lua atîtea cinstiri de la fericitul Pavel.

2 O rog pe Evodia și o rog pe Sindihii aceeași a cugeta întru Domnul.

3 Și te rog și pe tine, soț adevărat, ajută-le lor,

Acestea pe care le pomenește aici Pavel erau femei și socotesc că ar fi fost cele dintîi și mai alese ale bisericii Filipenilor. Și Apostolul le afierosește unui bărbat minunat și îmbunătățit, care era ori frate al uneia din ele, ori chiar bărbat al ei. Se poate ca acesta să fi fost păzitorul de temniță Ștefana, prea-credinciosul în Hristos între Filipeni, precum istorisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 17). Și e ca și cum i-ar zice lui: Acum ești frate adevărat, acum ești bărbat adevărat, dacă le vei ajuta pe femeile acestea și le vei trage la lucrul lui Dumnezeu cu jugul acesta. Însă unii s-au amăgit de cuvîntul acesta și au zis că Pavel o roagă aici pe femeia sa să ajute Evodiei și Sindihiei, ceea ce nu este așa. Și, ca să las toate celelalte – anume că, de ar fi fost aceasta femeia lui, de ce nu o lăsase Pavel în Tars, în patria sa, întru care se născuse, ori în Ierusalim, întru care crescuse, ci să o fi lăsat singură în Filipi? – lăsînd aceasta, așadar, spun numai că Pavel ar fi trebuit să zică: „te rog și pe tine, adevărată soție”, cu numire femeiască, nu bărbătească: „soț adevărat”. Iar Hrisostom zice că „sizig” (adică „soț”) era chiar nume adevărat. Iar dacă Pavel a fost sau nu însurat, vezi la subînsemnarea capitolului 7 al celei dintîi către Corinteni, stih 8.

*care s-au nevoit în evanghelie împreună cu mine,
și cu Climent și cu ceilalți împreună-lucrători ai mei,*

Zice: Nu puțin mi-au ajutat femeile acestea la propovăduirea evangheliei, măcar că și mulți alții lucrau împreună cu mine la aceasta, și mai ales Climent. Căci – zice – împreună „s-au nevoit”, adică s-au luptat și ele împreună cu mine. Fiindcă, în vremea aceea, Creștinii, bărbați și femei, se ajutau unii cu alții și se nevoiau împreună la cele bune, cu lucrul, cu fapta și în tot chipul. Bărbatul cinstea pe alt bărbat și femeia ajuta altă femeie, și bărbații le ajutau pe femei și femeile îi ajutau pe bărbați. Iar în vremea aceasta cum petrecem noi, Creștinii? Vai! Bărbații pe femei și femeile pe bărbați ne obosim și ne pierdem. De aceea, așezarea sufletului nostru este cu totul potrivnică și nepotrivită cu așezarea vechilor sfinți Creștini, adică este răzvrătită și rea.

ale căror nume sînt în cartea vieții.

Vezi, iubitele, ce mare faptă bună mărturisește Pavel că aveau femeile de mai sus? Căci el le zice chiar cuvintele Domnului către Apostoli: „Bucurați-vă că numele voastre s-au scris în ceruri” (*Luca 10:20*), că numele lor adică s-au scris împreună cu ceilalți în cartea vieții. Iar „cartea vieții” este cunoștința și hotărîrea lui Dumnezeu, Care încă de aici a hotărît și a întărit a le da viața veșnică, precum, dimpotrivă, cel ce nu crede, încă de aici este osîndit, cum a zis Domnul: „Cel ce nu crede, acum s-a judecat” (*Ioan 3:18*). Așadar, numele necredincioșilor și al Creștinilor nealeși și nepocăiți este cu adevărat șters din cartea vieții și scris în cartea morții.

4 Bucurați-vă întru Domnul totdeauna!

Dar, dacă Domnul zice că „fericiți sînt cei ce plîng” (*Matei 5:4*) și că „fericiți sînt cei ce plîng acum” (*Luca 6:21*), atunci cum zice Pavel aici împotriva și-i sfătuiește pe Filipeni să se bucure? Răspundem că zicerea aceasta a Apostolului nu se împotrivesc cuvintelor Domnului. Căci a plînge cineva că L-a mîhnit pe Dumnezeu cu păcatele sale, precum a zis Domnul, și aceasta este pricină de bucurie și este chiar a se bucura, precum zice Apostolul aici. Căci zice: „Fericiți sînt cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia” și iarăși: „Fericiți – cei ce plîngeți acum, căci veți rîde.” Vezi, frate, că plîngerea pricinuieste bucurie și rîs? Apoi, Pavel nu a zis doar: „bucurați-vă”, ci a adăugat: „întru Domnul”. Iar cel ce este „întru Domnul”, păzind

poruncile Domnului și fiind depărtat de păcat, totdeauna se bucură, chiar dacă ar suferi sucirea încheieturilor și legături de lanțuri, chiar dacă trupul lui s-ar zgîria cu unghii de fier și s-ar munci, fiindcă are conștiința bucurîndu-l din lăuntru și pentru că îl bucură nădejdea bunătăților viitoare.¹ Pentru aceasta este scris despre Apostoli că, după ce i-au bătut Iudeii (după înălțarea Domnului, fiindcă învățau norodul, trăgîndu-l la cunoștința de Dumnezeu), ei se bucurau, căci, cu bătaia, se necinstiseră pentru Hristos: „Deci ei se duceau bucurîndu-se de la fața adunării, căci se învredniciseră a se necinsti pentru numele lui Hristos” (*Fapte* 5:42).

Și iarăși zic: Bucurați-vă!

Fiindcă firea lucrurilor omenești pricinuieste schimbare și mîhnire, Pavel, prin repetarea bucuriei, le dovedește Filipenilor că se cuvine a se bucura totdeauna după Domnul.

---

¹ Apostolul poruncește aceasta și în scrisoarea către Tesaloniceni, zicînd: „Totdeauna bucurați-vă!” (*1 Tesaloniceni* 5:16). Și, fiindcă mulți necunoscători zic că este cu neputință a se bucura cineva totdeauna, marele Vasilie a scris un întreg cuvînt despre aceasta (*Despre mulțumire*), întru care dovedește că aceasta este cu putință, zicînd așa: „Deci cei ce se află fără de învățătura gîndului apostolesc, neînțelegînd că acesta ne cheamă către viață evanghelică, cutează a-l defăima pe Pavel, zicînd că acesta ne rînduiește un lucru cu neputință. Să se învețe însă că pricinile de a ne bucura stau într-adevăr înaintea noastră prin marea dăruire a lui Dumnezeu. Iar bucuria și veselia sufletului cel o dată legat cu totul de frumusețea Celui ce l-a zidit și obișnuit a fi strălucit de frumusețile cele de acolo, nu se prefac de adeasa poticnire a pătîmirilor trupești. Ci cele ce altora le sînt întristătoare i se vor face adăugare de veselie unuia ca acesta, precum era Apostolul, bine-voind întru neputință, întru necazuri, în goane, în nevoi, în foamete, în sete, în frig, în golătate, în strîmtorări, pentru care alții se tînguiesc și se deznădăduiesc de viață, pentru care el se bucura, laude ale sale făcînd lipsurile.” Și nu numai că plîngerea și lacrimile pricinuiesc bucurie pentru nădejdea viitoarei fericiri, ci ele pricinuiesc bucurie chiar și în vremea cînd cineva plînge și varsă lacrimi, căci acela se îndulcește și se bucură. De aceea au și numit dumnezeieștii Părinți plîngerea „plîngere bucuroasă”. Marele Vasilie dovedește aceasta și din cele ale firii, zicînd: „Căci răsufările și aburii ce ies din întristare din adîncul strîmtorii fierbințelii, umplînd găoacele creierilor, cuprind capul, făcînd alunecări și întunecări. Apoi, grosimea aburilor, adică greutatea umezelii, se prefac în lacrimă ca un nor și, topindu-se prin niște pori ai ochilor, se preschimbă în picături.” De aceea, cei ce se întristează au și oarecare îndulcire – zice – căci prin plîngere se deșartă în ascuns ceea ce-i îngreua. Zice și Coresi: „Cel ceresc își are bucuria doar întru Domnul – fie că se veselește, fie că se întristează – adică se bucură întru credință, întru dar, întru buna cinstire de Dumnezeu, întru nădejdea în plata viitoare. La această zicere, se potrivește și ceea ce zice marele Antonie, că într-alt chip nu poate cineva a-l birui pe vrăjmașul, decît dacă, dînd acela război întru cele duhovnicești, cel vrăjmășuit de el se veselește totdeauna. (*n. aut.*)

5 Blîndețele voastre facă-se știute tuturor oamenilor.

Fiindcă mai sus i-a muștrat pe Creștinii iubitori de desfătări ca pe niște vrăjmași ai crucii, Apostolul îi sfătuiește pe Filipeni aici a nu se purta cu vrăjmașie și ură către aceia, ci cu blîndețe și cu liniște, chiar dacă le sînt vrăjmași.¹

6 Domnul este aproape, nu vă îngrijiți,

Poate că unii din Filipeni, puțini cu credința fiind, ar fi zis: Rîvnim Creștinilor ce se desfătează, pentru că aceștia se află în odihnă, iar noi ne aflăm în necaz și strîmtorare. Răspunzînd la aceasta, Apostolul zice: Domnul este aproape să vină și mai a ajuns ziua Judecării. De aceea, nu vă îngrijiți, fraților, pentru desfătarea și odihna aceloră, nici pentru necazul vostru. Căci aceia au să dea cuvînt Domnului pentru desfătarea lor, iar voi vă veți veseli pentru necazurile voastre în sînurile lui Avraam.

ci întru toată rugăciunea și cererea cu mulțumire să se cunoască cererile voastre către Dumnezeu.

Iată, dumnezeiescul Pavel aduce aici Filipenilor și altă mîngîiere, a se ruga ei lui Dumnezeu pentru tot lucrul și întîmplarea, dar „cu mulțumire”, căci cum ar cere cineva de la Dumnezeu cererile sale viitoare, dacă nu-I mulțumește mai întîi lui Dumnezeu pentru cererile sale trecute care i-au fost dăruite? Drept aceea, Creștinii se cuvine să mulțumească lui Dumnezeu pentru toate, și pentru lucrurile ce par potrivnice și de necaz. Căci a mulțumi cineva lui Dumnezeu cînd primește bunătățile și bunele-norociri ale lumii o cere firea lucrurilor, ca o datorie. Pentru aceasta a zis cîntărețul de psalmi: „Mă voi mărturisi Ție (adică omul va mărturisi și va mulțumi Ție) cînd îi faci bine lui” (*Psam 48:19*), adică: „atunci cînd îi vei da lui bunătăți și bune-norociri”. Iar a mulțumi cineva lui Dumnezeu și pentru cele potrivnice, adică pentru nenorociri și necazuri, aceasta este cu adevărat isprava unui suflet bine cunoscător și mulțumitor.² Deci aceste mulțumiri și rugăciuni arată cererile noastre către Dum-

¹ Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Suferiți – zice – vitejește lovirile potrivnicilor, nu răsplătiți răul cu rău.” (*n. aut.*)

² De aceea și obișnuia dumnezeiescul Hrisostom a zice totdeauna această apoftegmă vrednică de pomenit la fiecare întîmplare: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate! – ceea ce nu voi înceta a zice pururea pentru toate ce mi se vor întîmpla” (în epistola a 11-a către Olimpiada). Iar marele Grigorie al Tesalonicului, urmînd dumnezeiescului Hrisostom, obișnuia a zice aceasta la orice pricină, precum se vede în *Viața* sa. Vezi și stihul 16 al capitolului 3 al celei către Coloseni, adică acesta: „Fiți bine-mulțumitori!” (*n. aut.*)

nezeu, iar rugăciunile ce nu se aduc cu mulțumire, cu adevărat, nu sînt cunoscute și ascultate de Dumnezeu.

**7 Și pacea lui Dumnezeu, care covîrșește toată mintea,
va păzi inimile voastre și gîndurile voastre în Iisus Hristos.**

Pavel numește „pace a lui Dumnezeu” împăcarea și împrietenirea oamenilor cu Dumnezeu-Părintele făcută de Fiul prin iconomia întrupării. Iar această pace și împăcare covîrșește cu adevărat toată mintea, nu numai a oamenilor, ci și a Îngerilor. E ca și cum ar fi zis așa: Hristos ne-a izbăvit de rele și ne-a împăcat cu Dumnezeu într-un chip pe care mintea zidită nu poate a-l înțelege, oricît de înțeleaptă ar fi. Căci cine ar fi nădăjduit cîndva că au să ni se dăruiască nouă, oamenilor, atîtea bunătăți? Sau că aveam să ne împăcăm cu Dumnezeu noi, cei ce eram mai înainte cumpliti vrăjmași ai Lui?¹ Cu adevărat, nimeni! Acest Hristos – zice – Care ne-a împăcat și ne-a împrietenit astfel, Să bine-voiască a vă păzi inimile și cugetările voastre în pace și în netulburare, încît a nu cugeta nimic rău și neplăcut mării Sale dumnezeiești.² Sau, aici, Apostolul numește „pace” darul păcii pe care l-a dat Dumnezeu Apostolilor și, prin Apostoli, tuturor Creștinilor, zicînd: „Pace vă las vouă, pacea Mea v-o dau vouă” (Ioan 15:27). Deci această pace – zice – vă va păzi liniștiți și netulburați, covîrșind toată mintea, fiindcă Domnul ne poruncește să avem pace cu vrăjmașii noștri și cu cei ce ne nedreptățesc, ceea ce este lucru de mirare, mai presus de fire, căci zice: „Cu cei ce urăsc pacea, eram în pace” (Psalm 119:6). Și – dacă pacea lui Dumnezeu covîrșește toată mintea și nu are margine, „căci păcii Lui nu este hotar” (Isaia 9) – atunci cu cît mai virtos ființa Lui? De aceea, să se rușineze Evnomienii, care se fălesc că pricep ființa lui Dumnezeu. Iar aceasta: „în Iisus Hristos”, a adăugat-o ca să arate că pacea aceasta îi va păzi „întru Hristos”, adică pentru a nu cădea de la Hristos, ci mai virtos a rămîne uniți întru El.

¹ Despre pacea aceasta, Dionisie, învățătorul celor ascunse, zice cu descoperire: „Ce ar zice cineva despre iubirea de oameni cea revărsătoare de pace a lui Hristos [...], Celui ce pe toate le lucrează întru toți și face pacea aceea negrăită și din veac hotărîită, Care ne-a împăcat cu Sine-Și întru Duhul și, prin Sine-Și și întru Sine-Și, cu Părintele?” (Despre numirile dumnezeiești, capitolul 11). [...] (n. aut.)

² Pentru aceasta, și marele Grigorie al Tesalonicului, în epistola către Xenia, a numit pacea cugetărilor „dar începător” al darurilor Sfîntului Duh. Și cu adevărat cel ce iubește a sălășlui în inima sa Stăpînul păcii, Împăratul Dumnezeu, se cuvine a-și păzi inima în pace și în netulburare totdeauna, netulburîndu-se pentru nici un lucru, niciodată. Fiindcă locul și lăcașul pașnicului Dumnezeu se cuvine a fi în pace, precum este scris: „S-a făcut în pace locul Lui” (Psalm 75:2). Iar de cîte feluri este pacea, vezi la subînsemnarea zicerii: „îndreptîndu-ne din credință, pace avem către Dumnezeu” (Romani 5:1). (n. aut.)

8 De aceea, fraților,

Fericitul Pavel zice acest cuvînt ca și cum se sîrguia să lase lumea aceasta, nemaiavind de aici încolo nici o împărtășire și atîrnare către lucrurile de față.

cîte sînt adevărate,

Zice: Cugetați și socotiți, frații mei, toate cîte sînt „adevărate”, adică îmbunătățite, fiindcă răutatea este minciună, la fel și dobîndirea și îndulcirea răutății.

cîte sînt cinstite,

Zice: Frații mei, cugetați cîte sînt cinstite și vrednice de împărăția cerurilor, iar nu cîte sînt necinstite și mîrșave ale oamenilor cugetători de rele, pămîntești și trupești.

cîte sînt curate,

Zice: Frații mei, cugetați cîte sînt curate și vă păzesc întru feciorie și întru întreaga înțelepciune, dintre care mai ales este postul, înfrînarea pîntecelui și ferirea de mîncările cele desfătătoare. Căci se vede că zice aceasta slujitorilor pîntecelui, despre care a zis mai sus: „al căror Dumnezeu este pîntecelul”.

cîte sînt iubite,

Adică: Cugetați cîte sînt iubite și bine-plăcute lui Dumnezeu și oamenilor. Și a zis aceasta ca ei să nu se poticnească și să se învrăjbească cu vreun om.

cîte sînt de bună laudă, orice faptă bună și orice laudă,

Vezi, iubitele, că Apostolul voiește ca Creștinii să vadă înainte și pentru oameni? Să gîndească pentru dînșii, dar nu oricum, ci săvîrșind faptele cele bune și lucrările cele neprihănite care sînt laudate și binecuvîntate la oameni, încît a nu le da pricină de sminteală cu vreo răutate.

acestea socotiți-le.

Aici, Pavel încheie toate bunătățile zise mai sus, zicînd: Toate acestea socotiți-le și cugetați-le, frații mei Creștini! Dar de ce a zis: „să le cugetați”? Pentru că din cugetările bune se nasc cuvintele și lucrurile cele bune, precum și dimpo-

trivă, din relele cugetări se nasc cuvintele și faptele rele. Căci rădăcina este cugetarea și gândul omului, iar cuvintele și faptele sînt ramuri și roade).¹

9 Cele ce ați învățat, și le-ați luat și le-ați văzut întru mine,

De vreme ce nu era cu puțință a le porunci Creștinilor cu de-amăruntul, cu deosebire pentru fiecare – cum să intre în casă, cum să iasă, cum să vorbească, ce formă se aibă și, în scurt, cu ce bune năravuri se cuvine a petrece – Pavel cuprinde aici toate acestea, zicînd: Frații mei iubiți, cugetați și gândiți cîte ați învățat și ați auzit prin cuvîntul învățaturii mele, și cîte ați primit prin scrisori și cîte ați văzut la mine prin înseși faptele. Fiindcă – precum am zis mai înainte – aceasta este învățătura cea mai bună și mai folositoare: a se arăta învățătorul ucenicilor lui pe sine-și chip și pildă de faptă bună, prin lucrările sale cele bune.

acestea faceți-le,

Zice: Vouă, Creștinilor, nu vă este îndestul numai a cugeta cu mintea lucrurile bune zise mai sus, nici numai a le grăi cu gura, ci a le și face cu lucrul.

și Dumnezeuul păcii va fi cu voi.

Adică: Frații mei, dacă veți cugeta toate bunurile acestea, și le veți zice, și le veți face, cu adevărat vă veți afla în pace și în liniște totdeauna. Căci, dacă vom avea pace – mai întîi, cu Dumnezeu, prin lucrarea poruncilor Lui; al doilea, cu noi înșine, prin izgonirea patimilor și prin liniștea conștiinței, nemustrîndu-ne pentru vreun lucru; și, al treilea, de vom avea pace cu oamenii și nu ne vom gîlcevi cu dînșii – atunci Dumnezeuul păcii va fi împreună cu noi negreșit. Pentru că, dacă Dumnezeu ne vînează ca să ne prindă cînd fugim de Dînsul, cum nu va rămîne cu noi cînd ne apropiem de El prin lucrarea faptelor bune? Și Dumnezeu Se numește „Dumnezeu al păcii” pentru că El nu numai că are întru Sine-Și toată pacea și netulburarea, ci este însăși pacea și noian nemărginit al păcii, fiindcă nu se află nici o patimă și potrivnic care să-L su-

¹ Pentru aceasta a zis marele Vasilie: „Deci, mai întîi, fericirea este curăția în gândul nostru, fiindcă rădăcina lucrărilor prin trup este sfatul în inimă. Căci prea-curvia, aprinzîndu-se mai întîi în sufletul iubitorului de îndulcire, așa lucrează stricarea prin trup. Pentru aceasta și Domnul zice că cele din lăuntru omului îl spurcă pe acesta” (îtlcuirea psalmului 1). Vezi și la subînsemnarea zicerii: „făcînd voile gândurilor” (*Efeseni* 2:7), și a zicerii: „nu dați loc diavolului” (*Efeseni* 4:26) și zicerea: „trupul pofteste împotriva duhului” (*Galateni* 1:17). (*n. aut.*)

pere din afară. De aceea Se numește și „Împărat al păcii și stăpînitor al păcii” (*Isaia 9:6*), pentru că este pricinuitorul și începătorul a toată pacea întru toate fapăturile, atît întru cele simțite, cît și întru cele gîndite.¹

**10 M-am bucurat foarte întru Domnul,
că, iată, oarecînd ați înflorit a purta grijă pentru mine,**

Zice: Nu m-am bucurat lumește, precum se bucură oamenii lumii pentru bunătațile lumii, ci m-am bucurat „întru Domnul”, duhovnicește. Și nu pentru că am aflat odihnă despre cele trebuincioase pe care mi le-ați trimis, ci pentru că voi, frații mei, ați sporit întru fapta bună a împărtășirii și a milosteniei. Și cu alinare, și muștrîndu-i puțin pe Filipeni, pentru că trecuse multă vreme și nu se îngrijiseră a-i trimite cele de trebuință, și învățîndu-i să facă aceasta totdeauna și să împartă la cei lipsiți, Apostolul iarăși a potolit certarea și muștrarea aceasta. Căci zicerea: „iată, oarecînd” arată vreme multă. Iar aceasta: „ați înflorit”, le-a zis-o ca să arate că: Așa cum copacii odrăslesc, apoi se usucă, și mai în urmă iarăși odrăslesc, tot astfel și voi, fraților, v-ați arătat la început împărtășitori, apoi ați încetat din împărtășire și v-ați veștejit, și în urmă iarăși v-ați arătat împărtășitori și ați odrăslit. Drept aceea, cuvîntul acesta este și muștrare, și laudă totodată, căci nu este puțină ispravă a odrăslii iarăși cineva după ce s-a veștejit. Și, pentru a nu socoti cineva că Filipeni s-au veștejiseră și întru celelalte fapte bune, zice mai departe: „spre a vă îngriji pentru mine”, adică: Numai pentru aceasta v-ați veștejit, întru a purta grijă de cele de nevoie mie. Se cuvine însă a întreba cineva: Cum Pavel – care a zis din partea Domnului, în *Faptele Apostolești*, către presviterii Efesului: „Mai fericit este a da decît a lua” (*Fapte 20*) și iarăși, către Corinteni: „Mai bine îmi este a muri decît a zădărnici cineva lauda mea” (*1 Corinteni 9:15*), adică a nu lua milostenie – așadar cum Pavel, cel ce zice acestea și care nu lua milă, se află acum că ia? Răspundem la aceasta că după cuvîntul nu lua de la Corinteni, ca să nu-l defaime apostolii mincinoși care se fățarniceau și se făleau că nu iau nimic de la nimeni, ca întru aceasta să se afle și ei asemenea cu Pavel: „ca, întru aceea cu care se laudă, să se afle ca și mine” (*2 Corinteni 11:12*). Fiindcă acolo nu a zis simplu că nu i se va îngădi lauda sa, ci a adăugat: „în laturile Ahaiei” (*2 Corinteni 11:10*).² De aceea a și zis: „alte biserici am jefuit” (*2 Corinteni 11:8*). Astfel, acolo, în Corint, Pavel nu lua din

¹ Pentru aceasta iarăși a zis pasărea cerească, Dionisie Areopagitul despre dumnezeiasca și marea păzitoare pace: „Vino dar să laudăm dumnezeiasca și marea păzitoare pace cu cîntări pașnice, pe această unitoare a tuturor, și născătoare și lucrătoare de împreună-glăsuire. [...] (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 11). (n. aut.)

² Vezi și tilcuirea zicerii acesteia. (n. aut.)

iconomie, iar aici, la Filipeni, erau iubiți și doriți Creștinii care dădeau, și de aceea lua de la dînșii, căci, dacă nu ar fi luat, i-ar fi mîhnit negreșit.¹ De altfel, Pavel lua milostenie pentru folosul celor ce îi dădeau, căci cei ce dau se folosesc mai mult decît cei ce iau. Iar ceea ce zice Pavel din partea Domnului, că „mai fericit este a da decît a lua”, nu este lepădare desăvîrșită de a lua cineva, ci este o asemănare ce arată numai că este mai bine a da decît a lua. Precum, de pildă, nu e oprit a nu avea omul argint pentru că are și aur, care este mai bun decît argintul, tot așa nu e oprit a lua omul milostenie pentru că nu poate da milostenie. Încă și în alt chip rînduiește Pavel să dea Creștinul milostenie, ca, pentru pricina milosteniei să lucreze lucru de mîină și, din lucrarea mîinilor sale să dea și celor ce nu au.² Iar cînd cineva nu poate sau nu are vreme a lucra, fiind bolnav sau aflîndu-se în închisoare și în legături, precum era atunci Pavel, ce trebuie să facă? Nu se cuvine a lua milostenie? Ba, se cuvine!

precum și purtați grijă,

Adică: Fraților, aveți în inima voastră îngrijire pentru mine și purtați grijă să îmi trimiteți cele de trebuință și de nevoie.

dar nu ați avut vreme.

Zice: Nu a-ți fost vinovați de lenevire că nu mi-ați trimis cele de nevoie atîta vreme, ci a fost vinovăția nevoii voastre, pentru că nu ați avut cum – căci aceasta este lipsa de vreme. Pavel zice acest cuvînt după obiceiul multora, care, cînd nu au, zic: Frate, mi-a urmat strîmtorare și nevoie, rea vreme îmi este mie acum și nu te pot milui.

11 Nu doar că zic pentru lipsă,

Fraților, nu vă zic aceasta, că atîta vreme adică nu ați purtat grijă de mine, pentru că m-aș afla întru lipsă sau pentru că aș socoti trebuința mea.

¹ Dar Pavel nu lua ceva nici pe cînd era în Tesalonic, ci lucra lucru de mîină și se hrănea din lucrul mîinilor sale. Drept aceea, întîia și adevărata pricină pentru care lucra lucru de mîină și se hrănea dintr-însul era că voia să dea pildă Creștinilor, ca să lucreze și ei, precum zice el însuși mai arătat în a doua epistolă către Tesaloniceni, capitolul 3, stih 9. Iar a doua pricină pentru care lucra era ca să nu dea apucare apostolilor minciñoși de a-l defăima, precum s-a zis. (*n. aut.*)

² Pentru aceasta zice Climent Stromatul: „Vai de cei ce au, dar iau întru fățarnicie, sau care, putînd a se ajuta pe sine-și, voiesc a lua de la altul! Căci cel ce are și, din fățarnicie sau lenevire, ia de la alții se va osîndi” (la tîlcuirea evangheliei lui Matei, capitolul 5, stih 42. Aceeași zicere se află și în *Așezămintele Sfinților Apostoli*, din care se vede că a luat Climent. Și vezi la subînsemnarea zicerii: „pentru împărtășirea voastră întru evanghelie”). (*n. aut.*)

căci m-am învățat a fi îndestulat întru cele ce sînt.

Auzi, frate Creștine, ce zice aici fericitul Pavel? Eu – zice – m-am învățat, fraților, și m-am iscusit a fi îndestulat întru ceea ce am. Vezi că este cu anevoie de isprăvit a se bucura cineva și a se mulțumi întru îndestularea sa și că trebuie a învăța acest lucru cu iscusința și fapta. Pentru aceasta, dacă voiești a fi îndestulat și tu întru ceea ce ai, iscusește-te și învață-te această îndestulare cu fapta și, cînd îți lipsește ceva de trebuință, nu cîrți, ci rămii bine-mulțumitor.

12 Căci știi și a mă smeri, și a prisosi;

Adică: Știu cum să folosesc cele puține pe care le am și să sufăr foame și lipsă. Și, iarăși, știu cum să folosesc și cele de prisos și mai presus de trebuință. Și ce faptă bună este aceasta – o, fericite Pavele! – a ști să folosești cele de prisos și mai mult decît trebuința? Prea-mare faptă bună este aceasta – ne răspunde – căci pe mai mulți oameni îi doboară și îi pierde prisosința banilor decît lipsa, fiindcă îi aprinde spre mai multe și mai rele pofte.¹ Dar cum și în ce chip știa Pavel a prisosi? Pentru că cheltuia la alții, nevoiași, lucrurile ce îi prisoseau și pentru că nu se bucura de prisosința pe care o avea, ci era întocmai și asemenea totdeauna, atît întru prisosință și în îmbelșugare, cît și în nevoie și în lipsă. Și nici nu se trîndăvea și nu se lățea din pricina îmbelșugării, nici nu se necăjea și nu se strîmtora din pricina lipsei.

întru tot și întru toate m-am învățat:

Zice: În fiecare lucru, și în fiecare vreme și întru toate împrejurările cele dimpotrivă ce urmează oamenilor, eu am luat cercare și m-am învățat.

și a mă sătura, și a flămînzii, și a-mi prisosi și a-mi lipsi.

Israilitenii cei vechi nu știau nici a flămînzii, fiindcă au grăit împotriva lui Dumnezeu: „Au doar va putea Dumnezeu a găti masă în pustie?” (*Psalms* 77:17); și nu știau nici a se sătura, căci, după ce s-au săturat, au zvîrlit cu pi-

¹ Căci bogăția și prisosința banilor îi povîrnește pe oameni în multe patimi. Îi aruncă întîi în slava deșartă, pentru care zice Sirah: „Bogatul se slăvește pentru bogăția sa” (*Sirah* 10:33). Îi aruncă în asprime și în sălbăticiune de fiară, cum zice Parimistul: „Iar bogatul răspunde aspru” (*Pilde* 18:24). Îi aruncă întru a se socoti că sînt înțelepți, pentru care zice același parimist: „Înțelept de sine-și se socotește bogatul” (*Pilde* 26:11). Și, în scurt, în ziua de astăzi, bogăția este mai mult slujitoare a răutății decît a faptei bune. Și vezi și subînsemnarea zicerii: „Bogaților celor din veacul de acum poruncește-le a nu cugeta înalt” (*1 Timotei* 5:10) și a zicerii: „care-i afundă pe oameni în pieire și în pierzare” (la fel, 9). (*n. aut.*)

ciorul, precum este scris: „Și a mâncat Iacov, și s-a săturat și a aruncat cu piciorul cel iubit” (*Deuteronomul* 32:15). Iar fericitul Pavel și oamenii cei după Hristos nu fac așa, ci și sațiul, și prisosul le folosesc spre slava lui Dumnezeu, și foamea și lipsa le suferă cu bună-mulțumire și fără cârtire. Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că nici înainte nu se mîhnise pentru că nu îi dădeau Filipenii, nici acum nu se bucura cu socoteală omenească pentru că i-au dat, ci s-a bucurat numai pentru dînșii, căci ei se foloseau din împărțășirea aceasta, precum am spus mai înainte.

13 Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește pe mine.

Fiindcă a simțit că a spus lucruri mari despre sine-și, Apostolul le îndreptează și zice aici: Isprăvile acestea nu sînt ale mele – o, fraților! – ci ale lui Hristos, Cel ce îmi dă putere pentru a le isprăvi pe toate.

14 Însă bine ați făcut împărțășindu-vă de necaz împreună cu mine.

Mai sus, Pavel a zis că știe a fi îndestulat. Deci – pentru a nu se sminti Filipenii că nu a primit cu dragoste cele trimise de dînșii, ci le-a socotit netrebnice (căci cei ce dau obișnuiesc a se sminti cînd cei ce iau cele date de dînșii zic că nu aveau trebuință) – Sfîntul Apostol vindecă cuvîntul acesta aici și zice: „însă bine ați făcut”, adică: Măcar că nu aveam nevoie, însă am primit cele trimise de voi cu dragoste, pentru harul și dragostea voastră. Și vezi, iubitele, înțelepciunea Apostolului, în ce chip mărește milostenia Filipenilor! Prin milostenia voastră – zice – v-ați împărțășit de necazul și de legăturile mele pentru Hristos și v-ați făcut asemenea cu mine. Căci eu pățimesc cu adevărat pentru Hristos și, fiindcă v-ați îngrijit pentru mine și m-ați cercetat, Dumnezeu vă socotește împreună-nevoitori cu mine. Deci, cu cele zise mai sus, Pavel a smerit cugetarea Filipenilor, iar cu cuvintele acestea a întărit osîrdia lor.

15 Și știți și voi, Filipenii, că la începutul bunei-vestiri, cînd am ieșit din Machidonia, nici o biserică nu mi s-a făcut părtașă cînd era vorba de dare și de luare, decît numai voi.

Fiindcă mai sus a arătat că îi înfruntă pe Filipeni, zicîndu-le: Acum, după atîta vreme, ați înflorit și v-ați îngrijit de mine – Apostolul se dezvinovățește aici înțelepțește pentru cuvîntul acela, zicînd: Aceasta despre care vi s-a părut că v-am înfruntat nu am făcut-o pentru că vreau a lua de la voi, ci pentru că am multă îndrăzneală către voi, fiindcă voi înșivă sînteți pricina înfruntării acesteia. Fiindcă voi ați început a purta grijă pentru cele trebuincioase și de nevoie ale mele mai întîi decît toți ceilalți. Din aceasta dar am luat îndrăzneala

și m-am arătat că vă înfrunt, căci ați lăsat obiceiul vostru cel vechi. Așadar, mare laudă a Creștinilor Filipeni este că îndată, la începutul vestirii evangheliei, adică fără a avea pilda altor biserici spre a milui, aceștia, îndemnându-se de sine-și și din fireasca și iubitoare de Dumnezeu bună cunoștință a lor – precum zice Hrisostom – purtau de grijă pentru cele trebuincioase lui Pavel și pentru că dădeau cele de nevoie nu numai când se afla Pavel la dînșii, ci și când s-a dus din Machidonia, când a fugit din hotarele lor și s-a dus în alte locuri. Căci aceștia l-au auzit pe înțeleptul Sirah zicînd: „Să nu-l uiți pe prieten în sufletul tău și să nu-l faci nepomenit întru trebuințele tale” (*Sirah* 37:6). Nu a zis însă: „nici o biserică nu mi-a dat” ci: „nici o biserică nu s-a împărțit cu mine în cuvînt de dare și de luare”, fiindcă milostenia ce se face către Apostoli și către sfinții Creștini este împărțire, și tu, Creștinul ce îi miluiești pe aceștia, dai lucruri trupești și iei de la dînșii lucruri duhovnicești, precum zice tot Pavel, întru alt loc: „Dacă noi v-am semănat cele duhovnicești, mare lucru ar fi de vom secera cele trupești ale voastre?” (*1 Corinteni* 9:11). Deci celelalte biserici ale Creștinilor nu s-au împărțit cu Pavel în cuvînt de luat și de dat, adică nu au primit a da lucruri trupești și a lua altele duhovnicești.

16 Căci și în Tesalonic mi-ați trimis o dată și de două ori spre trebuință.

Și aceasta este mare laudă pentru Filipeni, căci o mică cetate a Filipilor îl hrănea pe Pavel când se afla în Tesalonic, în mitropolia Machidoniei. Iar Pavel numește „trebuință” cheltuielile de nevoie pentru hrana vieții sale. Drept aceea, și noi, Creștinii și învățătorii evangheliei, se cuvine a căuta numai hrana vieții și numai cele de nevoie, iar nu desfătarea, și îndulcirea patimilor și cele de prisos.¹

17 Nu doar că aș căuta darul, ci caut rodul ce prisosește în cuvîntul vostru.

Fiindcă a zis mai sus un cuvînt smerit numind trebuința sa și cu aceasta arătînd că avea nevoie de lucruri stricăcioase, pentru a nu se mîndri Filipenii că îl hrănesc pe Pavel, care se afla întru trebuință, dumnezeiescul Apostol zice mai departe așa: Frații mei, vă cer să-mi dați nu pentru că am trebuință, nu! – ci pentru că iubesc folosul vostru, ca, din împărțirea aceasta, voi să luați rod, rod care e „în cuvîntul vostru”, adică pe voi vă folosește. Vezi tu, Creștine, că cel ce dă săracilor, acela se folosește mai mult din darea aceasta?

¹ Vezi și subînsemnarea stihului 9, capitolul 2 al celei dintîi către Tesaloniceni și a doua subînsemnare la aceea, anume: „Aduceți-vă aminte, fraților, de ostenețile și trudele noastre!” (*n. aut.*)

13 *Am luat însă toate și îmi prisosesc;*

Fiindcă a zis mai sus: Nu caut să-mi dați mie – pentru a nu-i face leneși întru a da (căci cei ce miluiesc și fac bine altora, oricât de îmbunătățiți ar fi, cu atât mai mult caută a le mulțumi cei ce se miluiesc de dînșii), Apostolul zice aici așa: Le-am luat pe toate și prisosesc, adică: Cu darea aceasta a voastră pe care mi-ați trimis-o, m-ați îndatorat. Iar ca să nu se mîndrească Filipenii, socotind că i-au dat lui Pavel milostenia aceasta ca o datorie, a zis că „prisosesc”, ca să-i îndulcească fiindcă au făcut mai mult decît datoria lor și au trimis milostenie de prisos.

*m-am îndestulat primind de la Epafrodit cele de la voi,
miros de bună mireasmă, jertfă primită, bine-plăcută lui Dumnezeu.*

O, minune! Unde a înălțat darul și milostenia Filipenilor fericitul Pavel! Nu eu am luat – zice – mila pe care mi-ați trimis-o, ci a luat-o Însuși Dumnezeu prin mine.¹ Drept aceea, chiar dacă nu am trebuință, însă aceasta să nu lipsească de la voi, fiindcă nici Dumnezeu nu are trebuință, dar totuși primește milostenia voastră către mine cu blîndețe și plăcere, cum zice *Dumnezeiasca Scriptură* despre jertfa adusă de Noe lui Dumnezeu după potop: „Și a mirosit Domnul miros de bună mireasmă” (*Facerea* 20:21). Și Pavel zice acestea pentru ca Filipenii Creștini, socotind că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, să nu se facă leneși de a da milostenie, ci, socotind că Dumnezeu primește cu atîta mulțumire mila lor, să se facă mai osîrdnici spre a milui.

*19 Iar Dumnezeul meu să plinească toată trebuința voastră
după bogăția Sa, întru slavă, în Hristos Iisus!*²

Fiindcă mai sus a zis: N-ați avut vreme, adică nu ați avut chip, ci v-ați strîmătorat, și de aceea nu mi-ați trimis atîta vreme, aici cerescul călător Pavel

¹ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Voi ați dat – zice – lui Epafrodit, iar Epafrodit mie, iar prin mine Dumnezeu a primit jertfa.” Și sărăcia crește lauda lor, căci nu trimiteau fiind îmbelșugați, ci împreună-înjuțați cu sărăcia cea mai de pe urmă. Și aceasta a arătat-o Apostolul în cea de-a doua către Corinteni, zicînd așa: „Întru sărăcia lor ca întru adînc, au prisosit întru bogăția dărnicii lor” (*2 Corinteni* 8:2). (*n. aut.*)

² Fericitul Teodorit zice că, prin cuvintele acestea, dumnezeiescul Pavel a cerut asupra Filipenilor și blagoslovenia (căci și Domnul poruncește în *Sfînta Evanghelie* să cerem pîinea cea de toate zilele și spre ființă), și slava ce va să fie în Hristos Iisus, căci Hristos este puternic a da și una, și alta, pentru că are bogăție nemăsurată. (*n. aut.*)

le roagă lor de la Dumnezeu să aibă toate bunătățile de trebuință și să se afle întru îndestulare. Căci, dacă Filipenii ar fi fost filosofi, pustnici și necăsătoriți, Pavel nu le-ar fi rugat bunătățile acestea trupești. Dar, fiindcă erau oameni lumești, cu femei, cu copii și aveau oarecare poftă de bunătățile de acum, Pavel face pogorământ și se roagă nu ca să aibă de prisos și desfătare și cele mai presus de trebuință, ci venitul celor de nevoie, zicînd: Bine-voiască Domnul a plini toată trebuința voastră, încît a nu avea nevoie și lipsă. Apoi, ca să nu socotească ei că Dumnezeu îi va strîmtora, zice mai departe: „după bogăția Sa”, adică: Dumnezeu vă poate da toate cele de trebuință cu îmbeșugare, pentru a nu vă strîmtora, însă voi se cuvine a întrebuița bunătățile ce are a vi le dăruia spre slava numelui Lui. Iar aceasta: „în Hristos Iisus”, se poate înțelege așa: Părintele va face acestea vouă întru Hristos Iisus, adică prin mijlocirea lui Iisus Hristos. Se poate înțelege însă și așa: Se cuvine ca voi să întrebuițați bunătățile dăruite de Dumnezeu nu pentru slava deșartă și lauda oamenilor, ci întru slava ce se înalță întru Iisus Hristos. Căci zice mai departe:

*20 Iar lui Dumnezeu și Părintelui nostru, slavă în veacurile veacurilor!
Amin!*

Fiindcă a zis mai sus: „spre slava lui Hristos”, fericitul Apostol al Domnului zice aici că această slavă a lui Hristos este și a Părintelui.¹

¹ Poate fiindcă a făcut rugăciune mai sus ca să plinească Dumnezeu toate bunătățile trebuincioase Filipenilor, după sfîrșitul rugăciunii, Pavel a dat slavă și mulțumire lui Dumnezeu-Părintele. Căci este obicei ca toată rugăciunea să aibă un astfel de sfîrșit de slavoslovie lui Dumnezeu, iar Pavel are obiceiul a săvîrși cuvîntul cu slavoslovie și cu mulțumire nu numai cînd se roagă, ci și cînd vorbește vreun cuvînt și noimă mare. Și vezi ce zice la capitolul 11, stihul 36, al celei către Romani. Sfîntul Apostol are acest obicei sfînt și cînd rostește doar numele prea-dulcelui Dumnezeu și Părintele, căci îndată se pornește spre slavoslovia Lui din dumnezeiască evlavie. Pentru aceasta și zice oarecînd: „Celui ce vă poate întări, singur înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Căruia slava în veacuri! Amin!” (*Romani* 14:27). Iar altă dată: „Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos știe, Cel ce este binecuvîntat în veac!” (*2 Corinteni* 11:31). Și: „Acestuia – slavă în Biserică, în Iisus Hristos, întru toate neamurile veacului veacurilor! Amin!” (*Efeseni* 3:21). Și iarăși: „Iar Împăratului veacurilor, singur nesticatului, nevăzutului, singur înțeleptului Dumnezeu, cinste și slavă în veacuri! Amin!” (*1 Timotei* 1:11). Și iarăși: „A slujit făpturii mai mult decît Ziditorului, Care este binecuvîntat în veac. Amin!” (*Galateni* 1:4). Dumnezeiescul Apostol face aceasta și pentru a ne învăța pe toți ca, atunci cînd pomenim cu gura sfîntul și binecuvîntatul nume al lui Dumnezeu-Părintele, sau al Mîntuitorului Hristos, sau al Sfîntului Duh, îndată să adăugăm și acest cuvînt: „Acestuia – slava în veac! Amin!” Tot așa și Sfîntul Efreem Sirul, în nenumărate locuri

ale cuvintelor lui, cînd pomenește slăvitul nume al lui Dumnezeu, zice: „Acestuia, slavă în veac! Amin!”, urmînd Apostolului Pavel. Căci, cu adevărat, Dumnezeu este atît de slăvit, atît de mare și atît de minunat, încît are slavă firească și înființată. De aceea Se și numește „Dumnezeul slavei” de către *Dumnezeiasca Scriptură*, și altceva nu l se cuvine decît slavoslovie, laudă și cîntare de la toate făpturile Sale cuvîntătoare, și de la Îngeri, și de la oameni. Și nu în lungime de vreme împlinită, ci întru nesfîrșitele veacuri ale veacurilor. De aceea, cel ce se lenevește a-L slavoslovi pe Dumnezeu nu se va noroci de slava ce va să fie, precum scrie acest înfricoșat cuvînt acel sfințit și prea-teologic Ioan Ticara într-o rugăciune, zicînd chiar așa, anume că „cel ce se lenevește a Te slavoslovi nu se va noroci de slava ce va să fie”.

[...] Oarecari istorisesc că și unul din filosofii cei noi și metafizici avea un astfel de obicei și, cînd se întîmpla a pomeni numele lui Dumnezeu, tremura cu totul, de la cap pînă la picioare, și toate mădularele lui se clăteau, pentru că, împreună cu numele lui Dumnezeu, îndată socotea și nemărginita Lui putere, înțelepciunea, și slava și marea cuviință și, neputînd suferi o atît de înfricoșată și mare înțelegere de Dumnezeu, tremura cu totul. Și aceasta este pricina pentru care toate nenumăratele și fericitele duhuri ale nematerialnicilor Îngeri, teorisind [„văzînd cu mintea”, *n. m.*] la neajunsa și neapropiata slavă a prea-dumnezeieștii Treimi stăpînitoare, de multa lor mirare și înspăimîntare, nu pot face altceva decît numai a slavoslovi neîncetat dumnezeiasca stăpînire cea de trei sori, strigînd într-un glas, uneori: „Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava Ta!”, alteori: „Binecuvîntată e slava Domnului din locul Lui!”, iar altă dată: „Aliluia, aliluia, aliluia!” precum arată despre laudele acestea Proorocul Isaia, și Iezechiel și Ioan, în *Apocalipsa*. Pentru aceasta zice Nicolae Cavasila: „Căci însăși firea și potrivirea lucrului la aceasta cere mai întîi slavoslovie. Căci, apropiindu-ne de Dumnezeu, îndată gîndim neapropierea slavei Lui, și puterea, și mărirea, pentru care urmează mirare, înspăimîntare și cele ca acestea. Și acestea sînt slavoslovie” (capitolul 10 din tîlcuirea Dumnezeieștii Liturghii). Și – ca să zic în scurt – Dumnezeu cere slavoslovie și mulțumirea de la făpturile Sale ce sînt în cer și pe pămînt ca pe o neapărată datorie și dajdie. De aceea și zice prin Proorocul David: „Căci ce este Mie în cer? (fără numai slavoslovie și mulțumirea adică) și de la tine, omule, ce am voit pe pămînt (decît numai slavoslovie și mulțumire)?” De aceea și Proorocul Isaia, cînd i-a auzit pe Serafimi că ziceau: „Sfînt, Sfînt, Sfînt”, s-a umilit și s-a numit pe sine-și „ticălos”, pentru că Serafimii Îl slavoslovesc neîncetat pe Dumnezeu, iar el nu făcea aceasta, ci își spurca buzele și limba cu cuvintele cele zadarnice omenești. Așa tîlcuiește marele Vasilie, zicînd: „S-a înspăimîntat însă Proorocul, căci a văzut lucrarea Serafimilor, care nu făceau nimic altceva decît Îl sfințeau. Atunci nu a venit în conștiința sa nimic altceva decît că și-a adus aminte de necurăția ce era pe buzele sale, căci vorbea omenește și de multe ori își spurca limba cu graiurile despre deșertăciunea lumii. Deci – umilindu-se pentru neasemănarea cu aceia și pentru că Serafimii nu grăiesc nimic altceva decît glăsuiesc sfințenia dumnezeirii, iar el își are glasul îndeletnicindu-se mai mult întru lucruri omenești – a zis: «O, ticălosul de mine, că m-am umilit!»” (tîlcuire la capitolul 6 la Isaia). De aceea, și fiecare Creștin, ori de cîte ori va grăi în deșert, se cuvine a se căi și a se mîhni ca Isaia, pentru că și-a spurcat gura cu deșertele cuvinte și nu a sfințit-o cu slavosloviile lui Dumnezeu. (*n. aut.*)

21 Îmbrățișați-i pe toți sfinții în Hristos Iisus!

A-i îmbrățișa marele Apostol prin scrisoare pe toți Filipenii Creștini este semn de nu puțină dragoste. căci pe aceștia îi numește „toți sfinții”. Iar Teodorit zice: „Nu tot cel ce se numește pe sine-și sfânt este sfânt, ci cel ce crede întru Domnul Iisus și care petrece după legile Lui.”

Vă îmbrățișează pe voi sfinții cei împreună cu mine.

Mulți frați erau împreună cu Pavel, și poate să fi fost trăgându-se din cetatea Romei, însă nu erau atât de destoinici încât a lua asupra lor dregătorie și purtare de grijă apostolească, adică a propovădui evanghelia și a se primejdui pentru credință, ca Apostolii. Căci astfel era doar Timotei, pe care de aceea l-a și numit mai sus „de un suflet” cu sine. Însă nici pe aceștia nu i-a lăsat nelăudați dumnezeiescul Apostol, numindu-i „frați”.

22 Vă îmbrățișează toți sfinții, mai ales din casa Chesarului.

Aici, Apostolul i-a îmbărbătat și i-a împuternicit pe Creștinii din Filipi, zicînd că propovăduirea evangheliei ajunsese chiar pînă în palatul împărațesc al chesarului Nero și că cei ce se aflau în curțile împărătești au defăimat slava, bogăția, îndulcirile și primejdiile pentru credința și dragostea lui Hristos. Drept aceea – zice – dacă cei de bun neam au defăimat acestea atât, cu cît mai virtos sînteți datori voi, cei smeriți și simpli, să le defăimați pentru Hristos? Cu aceste cuvinte, Pavel arată însă că își aduce aminte și pomenește fapta bună a Filipenilor către credincioșii ce se aflau în palatul împărațesc și că pentru aceasta au venit și aceia întru atîta dor de Filipeni, încît a-i îmbrățișa pe ei prin Pavel.

23 Darul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi, cu toți! Amin!

După obiceiul fericitului Pavel de a sfîrși întru rugăciune sfintele sale scrisori, așa o sfîrșește și pe aceasta. Însă face aceasta și ca să-i învețe pe Filipeni și pe toți Creștinii să fie deplin încredințați că toate isprăvile și faptele lor bune le au ca dar al Domnului nostru Iisus Hristos și, cu această încredințare, să nu se mîndrească, fiindcă astfel totdeauna va fi darul lui Hristos cu dînșii, anume dacă nu se vor mîndri. Bine-voiască Mîntuitorul Hristos așadar, ca și noi, cei ce citim scrisoarea aceasta, să cîștigăm toată altă faptă bună, iar mai ales lucrarea milosteniei, cu darul și cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hris-

tos, ca și noi înșine să ne folosim dând celorlalți frați ai noștri ce au trebuință, și mai ales celor ce pătimesc goane și munci pentru Dumnezeu și pentru porunca lui Dumnezeu, și să ne învrednicim a dobândi bogăția darului Lui în veacul acesta și întru cel ce va să fie, Căruia Dumnezeu fie slavă și stăpânire, acum, și de-apururea și în veci! Amin!

Scrisoarea aceasta trimisă către Filipeni s-a scris de la Roma și s-a trimis prin Epafrodit.¹

---

¹ Ia aminte că zicerea aceasta: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi toți! Amin!” este orația și îmbrățișarea lui Pavel, care cu însăși mâna sa o scria, și este în loc de: Fiți sănătoși! – pe care obișnuim a o scrie acum la sfârșitul scrisorilor – după Teodorit. Vezi și la sfârșitul celei de-a doua epistole către Tesaloniceni. (*n. aut.*)

... în anul 1918, când a fost învins Imperiul Otoman și România a devenit mare putere europeană. În anul 1940, România a fost ocupată de Germania nazistă și a devenit satelit al Germaniei naziste. În anul 1944, România a fost ocupată de Armata Roșie și a devenit satelit al Uniunii Sovietice. În anul 1989, România a devenit republică democratică și a început procesul de tranziție la democrație și economie de piață.

... în anul 1990, România a devenit membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). În anul 1992, România a devenit membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). În anul 1995, România a devenit membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). În anul 1999, România a devenit membru al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

... în anul 2004, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2007, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2010, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2013, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2016, România a devenit membru al Uniunii Europene.

... în anul 2019, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2020, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2021, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2022, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2023, România a devenit membru al Uniunii Europene.

... în anul 2024, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2025, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2026, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2027, România a devenit membru al Uniunii Europene. În anul 2028, România a devenit membru al Uniunii Europene.

TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI
A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

FIGURE 7
FIRST-ORDER CORRELATION
FUNCTIONS

Stimulus: 1000 Hz, 100 dB SPL, 100 ms duration

Time: 0 to 100 ms
Amplitude: 0 to 100 dB SPL

Pricina epistolei acesteia către Coloseni¹, după Hrisostom, Teodorit², Teofilact³ și Icumenie⁴

Toate scrisorile fericitului Pavel sînt cu adevărat sfinte și insuflate de Dumnezeu, dar mai ales și mai cu osebire scrisorile pe care le-a trimis de la Roma, cînd era legat pentru Hristos – precum este cea către Galateni, cea către Efeseni, cea către Filipeni, cea către Filimon, cea de-a doua către Timotei și aceasta de față, către Coloseni⁵ – măcar că aceasta s-a trimis mai înainte decît cea de-a doua către Timotei – precum zic Hrisostom și Teodorit. Căci – precum un voievod de oști biruitor, care întru petrecerea vieții sale face războaie, biruințe și vitejii, arată acestea prin scrisori către prietenii lui – așa făcea atunci și fericitul Pavel și, prin scrisorile sale, le arăta ucenicilor săi și prietenilor legăturile pe care le luase pentru Hristos și celelalte vitejii ale sale. În-suși Pavel mărturisește aceasta, cît de mare lucru este spre rîvnă a purta legături pentru Domnul. Pentru aceasta și scrie lui Filimon despre Onisim: „pe care l-am născut – zice – întru legăturile mele” (*Filimon* 10). Iar Apostolul a zis aceasta pentru a nu ne întrista nici noi, Creștinii⁶, cînd pătimim rele pentru Hristos, ci mai ales să ne sîrguim mai mult și să avem acestea de laudă. Și, precum le-a scris Romanilor și Evreilor cu toate că încă nu-i văzuse, Pavel

---

¹ Însemnează că – după înțeleptul Teodorit – epistola aceasta e a douăsprezecea după rînduiala și anii întru care și-a scris Pavel trimiterile: după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani, după cea către Galateni, după cea către Filipeni, după cea către Filimon și după cea către Efeseni. Această trimitere s-a scris – după Meletie – în anul 27 după înălțarea Domnului (tomul 1 al *Istoriei Bisericești*). (*n. aut.*)

² Episcop al Kirului, în veacul al cincilea. (*n. m.*)

³ Sfințitul Theofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul al XI-lea. (*n. m.*)

⁴ Episcop de Trica, pe la anul 990. (*n. m.*)

⁵ Care este cetatea „Colosenilor”, ori „Colosalilor”, vezi înainte la capitolul 1, stih 2. (*n. aut.*)

⁶ Scriu cu majusculă cuvîntul „Creștin” ca să arăt că el numește un neam osebbit, alcătuit din cei botezați din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu, noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

scrie la fel și către Coloseni, cu toate că încă nu îi văzuse.¹ Iar pe lângă Colosenii aceștia se afla și Filimon și Apostolul Arhip, care socotesc că avea și purtare de grijă de oarecare biserică.²

Iar Pavel scrie către Coloseni pentru următoarea pricină: unii din Creștinii ce se aflau în Colose aveau dogmă rea și eres, fiindcă socoteau că nu ne-am adus lui Dumnezeu-Părintele prin mijlocirea Fiului Ce S-a înomenit, ci prin mijlocirea Îngerilor, socotind poate că este de necuviință și prost a crede că Fiul lui Dumnezeu S-a arătat în vremile cele mai de pe urmă pentru o mijlocire ca aceasta, de vreme ce Îngerii erau de ajuns a ne aduce lui Dumnezeu, așa cum în *Testamentul cel vechi* toate s-au iconomisit prin Îngeri. Și cei ce aveau eresul acesta se ziceau „îngerești”³. Aveau însă și multe luări-aminte iudaice de ale *Legii* celei vechi și de ale Elinilor, pîndind zilele, vremile și mîncările.

¹ Dacă Pavel i-a văzut sau nu pe Coloseni și pe Creștinii din Laodichia, vezi la subînsemnarea capitolului 2 al acesteia. (*n. aut.*)

² După Teodorit – acesta era dascăl al Colosenilor. Și vezi la cea către Filimon, stih 2. (*n. aut.*)

³ Însemnează că – după Sfîntul Epifanie – aceștia se numeau pe sine-și „îngerești”, fie pentru că se mîndreau că au rînduială de Îngeri după viețuire, fie pentru că birfeau că lumea s-a zidit de Îngeri. Iar după dumnezeiescul Teodorit (în tîlcuirea acesteia către Coloseni), își ziceau „îngerești” căci spuneau că *Legea* s-a dat prin Îngeri și pentru aceasta îi și cinsteau și le slujeau. De aceea și sinodul din Laodichia, care este aproape de Hone și de Colose, a dat asupra eresului acesta canonul său 34, care zice așa: „Creștinii nu trebuie a lăsa Biserica lui Dumnezeu, și a se duce, și a se numi «îngeri» și a face adunări care s-au oprit. Deci, oricine s-ar afla întru această ascunsă slujire la idoli, să fie anatema, căci L-a lăsat pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe Fiul lui Dumnezeu, și s-a apropiat de slujirea la idoli.” [Așadar], sinodul a oprit a chema cineva pe Îngeri ca pe niște dumnezei, adică cu credință slujitoarească. Și pricina pentru care s-a dat canonul acesta în Laodichia este – precum zice Teodorit – că eresul acesta a rămas mulți ani în Frigia și în Pisidia, a căror mitropolie era Laodichia. Iar Laodichia, la rîndul ei, era aproape de Coloseni, care-i erau supuși.

[...] Iar Coresi zice că religie a „îngerilor” o înțeleg pe aceasta ce se pomenește de către Pavel aici (*Coloseni* 2:18) Platonicienii, care îi slăveau pe „îngerii” văzduhului și pe cei cerești. Iar alții înțeleg prin aceasta chemarea vrăjitorilor, care – după Tertulian, în cuvîntul apologetic – chemau întru vrăjitoriile lor și demonii, și „îngerii”. Iar Climent (în cartea a 6-a a *Stromatelor*), și Ieronim și Ambrozie zic că Apostolul muștră aici slujirea la idoli a Evreilor, care slujeau ca lui Dumnezeu soarelui și lunii (pe care Apostolul le numește aici „stihii ale lumii”) și „îngerilor”. Iar alții numesc religie a „îngerilor” *Legea* iudaică dată lui Moisi prin Îngeri în muntele Sinai. Iar Augustin [...] zice că Menandru, și Saturnin, și Chirint, și Vasilid, și Sitian și Gaian cinsteau oarecari dumnezei mai mici, ziditori ai oamenilor și ai lumii, care ar fi grăit prin prooroci, împotriva cărora se arată aici Apostolul. Și de aceea dovedește Apostolul – atît aici, cît și în epistola către Evrei și în cea către Efeseni – că Hristos este mai presus decît Îngerii, pentru că aceia îi socoteau pe „îngeri” mai mari decît Hristos. Și dumnezeiescul Epifanie zice că Gaianții îi chemau pe „îngeri” la faptele lor cele rele, pentru ca să-i ajute împreună. Și cu adevărat această rea religie a „îngerilor” a luat început de la filosofi. (*n. aut.*)

Deci pentru toate acestea scrie către dînșii¹ Apostolul trimiterea aceasta. Și mai întîi mulțumește lui Dumnezeu, zicînd că s-au mutat ei de la întuneric la lumina adevărului. Al doilea, că Hristos întru Care au crezut este Chipul și Cuvîntul lui Dumnezeu, prin Care toate s-au făcut și că se cuvine ca El, fiind făcător al totului, să Se facă, după firea Sa omenească, și întîi născut al făpturii și întîi născut din morți, ca să le unească pe toate și să le facă vii.

Mai întîi, îi îndeamnă să rămîină întru credință, arătîndu-le cu dovadă că el însuși este slujitor și propovăduitor al evangheliei¹ întru care ei s-au învățat. Apoi, îl cuiește și pentru *Lege*, și pentru mîncările cele din *Lege*, și pentru zile, și ani și pentru tăierea împrejur, dovedind că au încetat cele vechi. Și mai întru toată epistola îi învață a nu se amăgi că s-ar fi mîntuit prin Îngeri, și nu prin Hristos. Și, sfătuindu-i pe toți despre viețuire și despre moralurile creștinești, sfîrșește epistola.

---

¹ Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos, așa cum s-a arătat pe larg în subînsemnările tîlcuirii epistolei către Romani. (*n. m.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel, Apostolul lui Iisus Hristos prin voia lui Dumnezeu,

Îndată, de la început, [Apostolul] doboară în chip ascuns dogma cea rea a Colosenilor – anume că prin Îngeri s-au mîntuit, și nu prin Hristos – fiindcă zice: Eu nu sînt Apostol al Îngerilor, ci al lui Iisus Hristos. Și aceasta este voia lui Dumnezeu: a fi eu Apostol al Aceluia, iar nu al Îngerilor. Deci, dacă sînt Apostol cu voia lui Dumnezeu, e arătat că și cele propovăduite vouă de mine, de un Apostol al adevăratului Dumnezeu, sînt adevărate. Și care sînt cele propovăduite vouă? Acestea: Că noi ne-am adus lui Dumnezeu-Părintele de către Fiul și că noi, cei ce am crezut în Hristos, ne-am slobozit de luările-aminte iudaice și elinești.

Însemnează însă – o, cititorule! – prepoziția „prin” despre Dumnezeu-Părintele, ce se zice aici pentru Arieni, care zic că Fiul e mai mic decît Părintele fiindcă Evanghelistul Ioan nu a zis că „dintr-Însul” (adică din Fiul), ci „prin-Însul s-au făcut toate” (Ioan 1:2).

și fratele Timotei,

Deci și Timotei este Apostol, fiindcă se numește „frate” al lui Pavel după Hristos. Și e firesc să-l fi arătat Pavel pe Timotei Colosenilor, pentru că era frate al său și împreună Apostol.

2 sfinților ce sînt în Colose și credincioșilor în Hristos Iisus:

„Colase”¹ sau „Colose” e cetate a Frigiei Pacatiane, care în ziua de azi se numește „Hone”, unde a făcut minunea Arhanghelul Mihail. Este arătat însă că „Honele” sînt „Colosele”, căci lîngă Hone este și Laodichia, mitropolia Coloselor. De aceea poruncește Apostolul Colosenilor să trimită scrisoarea a fi citită și în Laodichia, aproape fiind de dînșii: „Și, cînd se va citi scrisoarea de către voi, să faceți să se citească și în biserica Laodichenilor” (Coloseni 4:6).

Și zice: De unde v-ați făcut „sfinți” voi, Colosenii? Nu v-ați făcut prin Sfîntul Botez, care se săvîrșește întru moartea lui Hristos? De unde vă numiți „credincioși”? Au nu vă numiți așa pentru că ați crezut în Hristos și pentru că

---

¹ De către Teodot și de către cei mai mulți se numește „Colase”, de Sfințitul Teofilact se numește pretutindeni „Colose”; iar de dumnezeiescul Hrisostom se află că se numește uneori „Colose”, iar alteori „Colase”. Iar Gheorghe Chedrino zice căci Colosul ce era în Rodos s-a numit după mărimea lui, iar de la Colos s-a numit la rîndul ei Colose. [...] (n. aut.)

vi s-au încredințat atâtea taine mari de la Hristos? Pentru că Creștinii se numesc „credincioși” nu numai pentru că au crezut în Hristos, ci și pentru că li s-au încredințat atâtea înfricoșate taine, pe care nici Îngerii nu le știau, precum se zice „credincios” acel prieten căruia îi încredințăm și îi spunem tainele noastre. Și – zice – de unde vă numiți „fii ai lui Dumnezeu” și „frați” între sine-vă? Oare din faptele voastre sau din isprăvile voastre? Ba, ci din darul lui Hristos. Deci cum supra-scrieți punerea voastră înaintea către Dumnezeu și mântuirea voastră de la Îngeri?

***Har fie vouă și pace de la Dumnezeu și Părintele nostru!*¹**

Aici, Apostolul nu adaugă numele lui Hristos, cu toate că avea obicei a-l adăuga în toate scrisorile. Face însă aceasta pentru a nu se împotrivi Colosenilor îndată, din începutul scrisorii, ca să nu-i facă să se depărteze de la ascultarea celorlalte cuvinte și să se lipsească de scopul îndreptării lor pentru care s-a pornit a le scrie. Să spună aici dar luptătorii de Duh – Machidonienii, cei ce zic că Sfântul Duh nu este Dumnezeu – cum S-a făcut Dumnezeu „părinte” al nostru? Au nu S-a făcut prin Sfântul Duh? Și cine ne-a dăruit bunătățile cele mari și mai presus de minte? Au nu ni le-a dăruit Sfântul Duh? Deci cum Îl micșorați voi și ziceți că nu este Dumnezeu?

3 Mulțumim lui Dumnezeu, Părintelui Domnului nostru Iisus Hristos, totdeauna rugându-ne pentru voi,

Iisus Hristos – zice – este Domnul și Stăpînul nostru, iar nu slujitorii lui Iisus Hristos, Îngerii. Pavel arată însă dragoste Colosenilor nu numai prin rugăciunea pe care o face aici, ci și prin rugăciunea pe care o aduce totdeauna lui Dumnezeu pentru dînșii. Căci de trei ori fericitul Apostol al Domnului îi avea mereu înaintea sa în chip gândit și pe cei ce nu-i vedea trupește, și se ruga pentru dînșii.

4 auzind credința voastră în Iisus Hristos

Mulțumim – zice – lui Dumnezeu-Părintele, căci am auzit de la Epafras credința ce aveți voi, Creștinii din Colose, nu întru Îngeri, ci în Hristos Iisus. Cu cuvîntul acesta, apucă mai înainte și îi prinde pe ei. Ci și numirile „Hristos” și „Iisus” sînt semne și dovezi ale facerii de bine făcute nouă, oamenilor, de Hris-

---

¹ Despre zicerea: „har vouă și pace de la Dumnezeu”, vezi la capitolul 1, stih 3, al celei dintîi către Corinteni. (n. aut.)

tos. Pentru că El „S-a uns” pentru dragostea noastră¹ și El este Cel care a mîntuit norodul Său de păcatele lui, pentru care S-a și numit „Iisus” (*Matei 1:21*).

și dragostea către toți sfinții,

Am auzit – zice – de la Epafra și dragostea ce aveți nu către unul sau altul, ci către toți sfinții, încît aceeași dragoste o aveți și pentru noi. Prin urmare, veți asculta cu dulceață și acestea pe care vi le scriem. Cu aceste cuvinte, Pavel arată că îi are iubiți și prieteni ai săi pe Coloseni. Eu însă socotesc că „dragoste” numește aici milostenia și chipul cel împărtășitor, precum o numește și într-alt loc.

5 pentru nădejdea ce se păstrează vouă în cer,

Zice: Frații mei, îi iubiți pe sfinți nu pentru vreun sfîrșit omenesc, ci pentru nădejdea bunățăților viitoare. Dar se înțelege și așa, că: Noi mulțumim lui Dumnezeu pentru că aveți să moșteniți în cer nestrucatele bunătați nădăjduite, fiindcă bunățile cele fiitoare nu sînt gătite pe pămînt, ca să se strice, ci sînt gătite în ceruri, ca să fie nestrucate și veșnice. Deci nu vă îndoiiți pentru nădejdea ce aveți, fiindcă aceasta este sigură și adevărată. Pavel zice acest cuvînt Creștinilor care avuseseră sau care aveau necazuri și ispite, ca ei să nu caute odihna vieții acesteia, nici să se întristeze și să slăbească întru ispite, fiindcă pentru acestea au să ia mare răsplătire în ceruri.

pe care ați auzit-o în cuvîntul adevărului evangheliei,

Nu a zis: „al propovăduirii”, ci: „al evangheliei”, ca să le aducă aminte Colosenilor de facerile de bine, de bunătațile luate de la Dumnezeu. Fiindcă evanghelia s-a dat pentru bunătați și pentru facerile de bine, căci însuși numele ei aceasta însemnează, adică „bune vestiri”, „îmbucurătoare vestiri”. (Ce este evanghelia, vezi la subînsemnările capitolului 1 al celei către Romani.) Și zice: Iar dacă evanghelia este și „cuvîntul adevărului”, și deci întru dînsa nu se află nici o minciună, atunci cum faceți voi mincinos cuvîntul acesta adevărat al evangheliei? Căci nu mai credeți precum ați învățat înainte din cuvîntul acesta, anume că mîntuirea este de la Hristos. Cine a fost însă cel ce a propovăduit evanghelia la Coloseni? A fost Apostolul Epafra, precum va arăta mai jos Pavel.

---

¹ Despre numele lui Hristos, vezi la capitolul 1, stih 1, al celei către Romani, în subînsemnare. (*n. aut.*)

6 al celei ce este de față la voi, precum și în toată lumea,

Pavel a zis că evanghelia se află „de față” la Coloseni, ca și cum ea ar fi fost însuflețită. Zice: Evanghelia nu a venit la voi și apoi a fugit, ci este de față, și învățătura ei stăpânește întru voi. Cu aceste cuvinte, îi îndulcește și-i îmblânzește pe Coloseni. Și, fiindcă cei mai mulți oameni se întăresc mai bine când au împreună-părtași și pe alți oameni de aceleași dogme și cugetări, pentru aceasta zice Pavel: Evanghelia nu se află numai la voi, ci în toată lumea, căci în fiecare parte a lumii este, și stăpânește și se păzește învățătura ei.

și aduce rod și crește,

Zice: Evanghelia rodește pentru faptele bune ale Creștinilor ce cred într-însa. Și crește pentru că în toate zilele aduce mulți necredincioși la credința și învățătura ei, și îi face credincioși. Și nu ar fi adus roade, nici n-ar fi crescut atât de mult, dacă nu ar fi fost mai întâi adevărată și întărită, pentru că și pomii, când se întăresc și se înrădăcinează bine în pământ, fac roade mai multe.

întocmai și întru voi,

Cu laudele acestea, Pavel apucă mai înainte și-i prinde pe Coloseni, cum a făcut și mai sus, ca, și de ar voi, să nu poată fugi de cuvintele sale. Căci – zice – dacă evanghelia s-a propovăduit la voi ca la toți oamenii, cum dogmatisează unii de la sine-și altminteri acum?

din ziua întru care ați auzit și ați cunoscut darul lui Dumnezeu întru adevăr.

Zice: Evanghelia lui Hristos rodește și crește întru voi din ziua întru care ați cunoscut darul lui Dumnezeu și ați crezut. Dar cum ați cunoscut și ați crezut? Nu cu amăgire și cu cuvinte zadarnice și mincinoase, ci cu adevărul, adică cu minuni și cu lucrări mai presus de fire și de mirare.

7 Precum ați învățat de la Epafras,

Zice: Așa ați cunoscut darul lui Dumnezeu, cu înseși lucrurile, precum v-a învățat Apostolul Epafras, fiindcă el nu v-a învățat unele, iar voi ați învățat să faceți altele, ci chiar acelea ce el v-a învățat. Se vede însă că acest Epafras era Colosean – precum zice Teodorit – și că a propovăduit evanghelia la Coloseni, precum am zis mai sus.¹

¹ Căci Teodorit zice așa despre Epafras: „Acest bărbat Epafras era cetățean vrednic de laudă al lor și, mergând la Roma, i-a spus dumnezeiescului Apostol credința lor cea fierbinte că-

de la iubitul, împreună-slugă cu noi,

Cu aceste cuvinte, Pavel arată Colosenilor că acest propovăduitor al lor Epafras era vrednic de credință, zicînd: Fiindcă nu l-aș fi iubit și nu l-aș fi numit „împreună-slugă” cu mine, dacă nu ar fi fost credincios și adevărat.

care este pentru voi slujitor credincios al lui Hristos

În locul vostru – zice – a slujit Epafras în trebi care se cuvin lui Hristos. Fiindcă a merge Epafras la Roma, și a-l mîngîia pe Pavel cînd se afla în legături și a arăta lui așezarea Colosenilor – aceasta zic – a fost slujbă și slujire a lui Hristos. Iar dacă Epafras este slujitor și slugă a lui Hristos, cum ziceți voi că v-ați adus lui Dumnezeu și v-ați mîntuit prin mijlocirea Îngerilor?

8 și care, arătîndu-ne dragostea voastră întru Duhul.¹

Zice: Epafras mi-a arătat dragostea duhovnicească pe care o aveți către mine, căci doar aceasta e dragostea și iubirea adevărată, cea duhovnicească și după Hristos. Iar toate celelalte dragoste – atît cele firești, precum este cea a născătorilor către fii și a fiilor către născători, și dragostele pe care le au prietenii și tovarășii între dînșii în vreun lucru – acestea toate – zic – sînt neadevărate și se sting în vreme de ispită.

9 Pentru aceasta și noi, din ziua în care am auzit, nu încetăm rugîndu-ne pentru voi

„Pentru aceasta”, care? Că am auzit de la Epafras – zice – credința și dragostea voastră și de aceea avem bune nădejdi pentru cele viitoare și ne rugăm pentru voi, nu de o zi sau două, ci din ziua întru care am auzit așezarea voastră de mai sus. Cu aceste cuvinte, Pavel arată o dată dragostea lui către dînșii și totodată îi mustră pe Coloseni liniștit. Căci, cu toate că aceia se ajutau de rugăciunile lui de atîta vreme, nu ajungeau însă desăvîrșiți, ci încă se aflau lipsiți. Și vezi, iubitele, că și noi, Creștinii, avem trebuință de multe rugăciuni în toată vremea, pentru că și dumnezeiescul Pavel totdeauna se ruga și, măcar că nu isprăvea nimic rugîndu-se pentru Coloseni, totuși prea-iubitorul de frați nu s-a lăsat de a se ruga pentru dînșii și a-și face lucrul său.

---

tre Domnul și amăgirea ce li se făcuse de unii, pentru care și scrie în trimiterea aceasta Pavel: «Vă îmbrățișează pe voi Epafras, sluga lui Hristos cea dintru voi» (capitolul 4:12). (n. aut.)

¹ Apostolul folosește aici formă săritoare, care se netezește așa: „dragostea voastră întru Duhul”. (n. aut.)

cerînd ca să vă umpleți de cunoștința voii Sale

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că cei din Colose nu erau nici cu totul împliniți, nici cu totul lipsiți. Căci, dacă ar fi fost cu totul lipsiți, nu ar fi zis: „ca să vă umpleți de cunoștința voii lui Dumnezeu”, ci ar fi zis: „ca să primiți cunoștința Lui”. Deci zice: Aveți cunoștința voii dumnezeiești, dar nu o aveți întreagă, împlinită. Și cunoașteți că v-ați adus lui Dumnezeu-Părintele, iar că v-ați adus prin mijlocirea Fiului Său. aceasta vă lipsește a o ști, și de aceasta mă rog lui Dumnezeu să vă umpleți. Căci voia și buna-voință întii povățuitoare a lui Dumnezeu este de a Se da Fiul Său pentru noi, iar nu Îngerii (precum tâlcuiește Sfîntul Ioan Damaschin în a doua carte teologică, la capitolul 46). Deci „cunoștința” se înțelege că e adăugarea și deplinătatea cunoștinței voii dumnezeiești.¹

întru toată înțelegerea și înțelepciunea duhovnicească,

Fiindcă pe Coloseni îi amăgeau filosofii Elinilor cu înțelepciunea din afară, aceea trupească, Pavel zice aici așa: Eu voiesc să învățați voia dumnezeiască și să cunoașteți dogma credinței voastre cu înțelepciune dumnezeiască și duhovnicească, iar nu cu înțelepciunea omenească, de care vă rătăciți acum, socotind că știți. Și, dacă pentru a învăța a cunoaște doar voia dumnezeiască e nevoie de înțelepciune duhovnicească, ce s-ar mai zice pentru nebunii aceia (ca Evnomienii și alții²), care se fălesc obraznic și fără rușinare că ar cunoaște ființa lui Dumnezeu din înțelepciunea din afară? Iar ce este „înțelegerea”, vezi la subînsemnarea zicerii: „Să-ți dea ție Domnul înțelegere întru toate” (2 *Timotei*, 2:7). Iar Isaia numește înțelepciunea și înțelegerea „daruri ale Sfîntului Duh” (capitolul 1:2). Iar dumnezeiescul Maxim, tâlcuind acestea, zice: „Însușirea înțelegerii este împreună-așezarea sufletului cu totul către cele cunoscute, iar însușirea înțelepciunii este unirea cea necunoscută către Dumnezeu, după care dorul celor vrednici se face câștigare, Dumnezeu făcîndu-l pe cel ce se împărtășește cu împărtășirea tâlcuitor al dumnezeieștii fericiri [...]” (capitolul 38 din a patra sută din cele teologice).

¹ Și ce mai însemnează „cunoștința”, vezi la subînsemnarea zicerii: „Care voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului” (1 *Timotei* 2:4). Iar despre voia dumnezeiască, dumnezeiescul Ioan Damaschin zice acestea: „Se cuvine a ști că Dumnezeu voiește mai întii ca toți oamenii să se mîntuiască și să dobîndească împărăția Sa, căci nu ne-a făcut ca să ne muncească, ci ca să ne împărtășim de bunătatea Sa. Iar dacă păcătuim, fiind drept, El voiește să ne muncim. Deci cea dintii se numește voie înainte povățuitoare și bună voință, din Sine fiind; iar cea de-a doua: voie următoare și depărtare, din pricina noastră” (cartea a doua, capitolul 46, din *Teologii*). (n. aut.)

² Scolasticii papistași, de pildă, începînd de la Augustin, urmînd cu Toma din Aquino și sfîrșind cu ultimele eresuri ale catolicilor. (n. aut.)

10 ca să umblați după vrednicia Domnului,

Zice: Mă rog lui Dumnezeu să învățați că v-ați mântuit prin unul născut Fiul lui Dumnezeu, „spre a umbla”, adică a petrece, voi întru îmbunătățire. Căci cel ce învață a înțelege iubirea de oameni a lui Dumnezeu și că Dumnezeu L-a dat pe Fiul Său pentru mântuirea noastră cum nu s-ar da pe sine-și cu totul spre ostenele faptelor bune, sau cum nu ar voi să ridice Crucea Domnului său? Căci, prin „a umbla”, dumnezeiescul Apostol înțelege viața cea îmbunătățită și în toate epistolele sale unește credința cu viața cea îmbunătățită, ca și aici.

Aceasta se înțelege și într-alt chip, adică: Nu ne rugăm numai să învățați cunoștința voii dumnezeiești, ci să faceți și faptele cele după voia lui Dumnezeu, pentru că cel ce doar știe, dar nu face, se va munci. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel numește „umblet”, „cale” și „petrecere” viața, ca să arate că, precum e nevoie a umbla noi totdeauna, tot așa avem nevoie și de viața cea îmbunătățită.

spre toată plăcerea întru tot lucrul bun,

Pentru aceasta – zice – Îl rog pe Dumnezeu pentru voi, ca să viețuiți astfel încât prin toate să plăceți lui Dumnezeu. Și cum veți plăcea lui Dumnezeu? Cu adevărat, nu într-alt chip decât cu toată fapta bună, căci unde se face vreo faptă bună, acolo este negreșit și plăcerea lui Dumnezeu. Și vezi, cititorule, că Sfântul Apostol adaugă numele „tot” în toate părțile, zicînd: „întru toată înțelepciunea”, „întru tot lucrul bun”, „întru toată plăcerea”. Iar mai jos zice: „întru toată răbdarea și întru îndelunga răbdare”, ca să arate cu aceasta că cei din Colose aveau cu adevărat și înțelepciune, și fapte bune, și plăcere dumnezeiască, și suferire și îndelungă răbdare, dar nu aveau *toată* înțelepciunea, și faptele, și suferirea și îndelunga-răbdare și trebuiau să se împlinească întru acestea.

rodind și crescînd întru cunoștința lui Dumnezeu.

Zice: Precum voi, Creștinii, L-ați cunoscut pe Dumnezeu mai curat și mai învederat decât înțelepții cei vechi și decât Evreii din *Legea Veche*, tot astfel sînteți datori și a spori în viața cea îmbunătățită după măsura cunoștinței lui Dumnezeu pe care o aveți. Căci cîtă faptă bună e dator să aibă cel ce se învrednicește a se face fiu al lui Dumnezeu prin dumnezeiescul botez? Cu adevărat, mare și covârșitoare [„peste măsură”, *n. m.*]!

Sau, să înțelegi aceasta și așa: Voi, Creștinii, trebuie să rodiți fapte, dar împreună cu acestea trebuie a avea și cunoștința lui Dumnezeu cum se cuvine, iar nu cum socoți că o aveți acum. Căci ce folos este de viața și de petrecerea

bună, dacă nu cunoașteți că v-ați mântuit prin Fiul lui Dumnezeu? Și vezi, cititorule, că mai sus dumnezeiescul Apostol a zis că cei din Colose aveau trebuință de cunoștința voii dumnezeiești, adică de iconomia lui Dumnezeu-Cuvîntul, pentru a umbla și a petrece după vrednicia Domnului; iar acum zice că trebuie și a crește întru faptele bune, și a-L cunoaște pe Dumnezeu. Și zice acestea ca să arate că cunoștința și credința împreună cu petrecerea și cu faptele cele bune sînt alcătuitoare ale unui tot și sînt nedespărțite una de alta.

11 Și împuternicindu-vă întru toată puterea,

Zice: Fraților, Îl rugăm pe Dumnezeu să vă umpleți de toată puterea, întărindu-vă întru ispite, în goane și în necazuri, încît a nu vă împruțina cu sufletul și a nu vă deznădăjdui.

după stăpînirea slavei Sale,

Zice: Creștinilor, mă rog să vă dea Dumnezeu putere precum I se cuvine Lui a da, adică covârșitoare și nepovestită. Să v-o dea însă precum este cu putință a o primi omul. Și mare mîngîiere este cuvîntul acesta al dumnezeiescului Pavel, fiindcă nu a zis: „putere”, ci: „stăpînirea slavei”, care este mai mare decît puterea, ca și cum ar fi zis: Slava lui Dumnezeu stăpînește și domnește pretutindeni. Deci nici voi, fraților, nu slăbiți, nici nu vă împruținați întru relele ce pătimiți, căci vă veți împuternici de slăvita putere a lui Dumnezeu, precum se cuvine a se întări cei ce slujesc unui stăpîn tare și slăvit ca acesta.

întru toată îngăduirea și îndelunga răbdare,

Zice: Frații mei, Îl rog pe Dumnezeu să vă întăriți „întru toată îngăduirea” ce aveți să o arătați către cei afară de credință, adică păgîni, suferind cu mulțumire întru ispitele pe care vi le-ar pricinui. Și mă rog să vă împuterniciți încă întru „toată îndelunga răbdare” pe care aveți să o arătați între voi, către frații voștri de o credință. Căci se zice că e „îndelung răbdător” cel ce ar putea să-l pedepsească pe cel ce-l asupește, dar nu îl pedepsește și nu se răzbună. Iar „răbdători” sînt oamenii care nu pot pedepsi și nu se pot răzbuna. De aceea nici nu se zice că Dumnezeu e „răbdător”, ci „îndelung răbdător”, căci El îi poate pedepsi și pierde pe cei răi, însă rabdă îndelung și nu pedepsește. Și Apostolul zice: Să vă întăriți întru toată îngăduirea și îndelunga răbdare, adică nu să suferiți și să răbdați îndelung acum, iar pe urmă nu, ci totdeauna și în orice lucru. Iar ca să încheiem înțelegerea întregului cuvînt, zicem că Apostolul înțelege aici aceasta: Ne rugăm să luați cunoștința împlinită a dogmei credinței, nu cu înțelepciune lumească, ci duhovnicească. Ne rugăm să aveți și viață înbunătățită. Ne rugăm și să plăceți lui Dumnezeu. Ne rugăm și să vă

împuțerniciți a sta vitejește întru ispite, precum se cuvine a se împuțernici cineva de la Dumnezeu. În sfârșit, ne rugăm și ca să arătați către cei din afară în-găduire și suferire, iar către frații voștri îndelungă răbdare.

12 cu bucurie mulțumind lui Dumnezeu-Părintele,

Fiindcă vrea să-i muștre pe Coloseni că nu cugetau drept dogma credinței, Apostolul netezește mai înainte cuvîntul, ca să nu pară că îi muștră ca pe niște vrăjmași. Deci – după ce mai sus a zis că se roagă lui Dumnezeu a le da acele bunătăți și fapte bune (iar a se ruga cineva pentru alții nu e faptă de vrăjmaș, ci de voitor de bine) – aici zice și că mulțumește lui Dumnezeu-Părintele cu bucurie pentru bunătățile dăruite lor. Drept aceea – zice – nu vă muștru din vrăjmășie, frații mei, ci din dragoste. Și aș fi voit cu adevărat ca totdeauna să vă laud, însă, de nevoie și din dragoste de mîntuirea voastră, mă îndemn a vă muștra. La fel vorbește dumnezeiescul Apostol și către Corinteni.

Și, zicînd că-I mulțumește lui Dumnezeu-Părintele, cu aceasta îi aduce lin la cuvîntul despre Fiul. Căci – zice – dacă eu îi mulțumesc lui Dumnezeu-Părintele cu bucurie, negreșit o fac pentru marile bunătăți pe care vi le-a dăruit. Însă nu v-a dăruit aceste bunătăți prin Îngerii robi ai Lui, ci prin Stăpînul Hristos, Fiul Său. Dar pentru ce a zis Pavel că mulțumește „cu bucurie”? Pentru că cineva poate mulțumi și cu mîhnire, precum și Iov Îi mulțumea lui Dumnezeu cu adevărat întru ispitele ce pătinea, însă cu mîhnire și cu durere grea a inimii, după ce și-a rupt hainele și și-a tuns perii capului, acestea fiind semne de durere și de întristare, căci atunci a zis: „Domnul a dat, Domnul a luat” (Iov 1:21). Căci nu se cuvine a ridica cineva de la Sfîntul Iov întristarea și durerea pe care o simțea întru ispite, pentru că, dacă o va ridica de la dînsul, doboară și pierde lauda lui, cu aceasta arătînd că el ar fi suferit ispitele ca un nesimțitor. Deci adevărul e că Dreptul se întrista, adică îl dureau de ispitele pe care le cerca, însă nu se rănea și nu se arăta nemulțumitor și neîngăduitor.¹

Celui ce v-a îndestulat pe voi

Zice: Bunătățile dăruite vouă de Dumnezeu-Părintele prin Fiul Său sînt atît de multe și de mari, încît nu numai că v-a îmbogățit cu darurile acestea, ci v-a îndes-

¹ Vezi despre Iov la subînsemnarea zicerii: „prin ocări și prin laude” (2 Corinteni 6:8). Întru un glas cu Sfîntul Teofilact zice și înțeleptul Fotie că Iov a blestemat ziua întru care s-a născut ca să nu se arate că a fost nesimțitor: „Iată, a avut și blestemul pe buze, ca să nu fie socotit de cei mulți că suferea acea înfricoșată întîmplare fără simțire. Nimic alta nu se potrivește a înțelege, căci nu aduce blestemul asupra vreunui unui lucru înființat. Și blestemul și mărirea pățimirii arată simțirea durerilor, nefăcîndu-l nicidecum vinovat de greșeală pe cel blestemat, căci mînia lui era asupra celor neînființate” (întrebarea 194 din *Amfilohia*). (n. aut.)

tulat și v-a dat putere spre a vă arăta să dobîndiți bunătățile acestea după vrednicie. Tot așa, de pildă, un împărat a încredințat și a dat unui om înjosit o vrednicie împărătească, însă nu i-a dat și destulă putere spre a lua și a iconomisi vrednicia aceea precum se cuvine. Pentru aceasta, de multe ori se întîmplă că cinstea și dregătoria aceea îl fac pe omul care a luat-o prea-vrednic de rîs, pentru că nu a stat destoinic a o cîrmui precum se cuvine. Însă Dumnezeu-Părintele nu a făcut așa, ci ne-a dat nouă, Creștinilor, dregătoria și totodată ne-a făcut îndestulați a o iconomisi precum se cuvine, astfel încît ne-a dat îndoită cinste și îndoită vrednicie.

în partea soartei sfinților,

Zice: Mulțumim lui Dumnezeu-Părintele, Care ne-a numărat întru rînduiala ceței sfinților Săi și ne-a dat să dobîndim această fericire cu sfinții. Căci aceasta a arătat cu numirea „soartei”, fiindcă este cu puțință a se număra cineva întru una și aceeași cetate împreună cu alți boieri și dregători, dar a nu avea și aceeași parte și merinde cu aceia. La fel, iarăși este cu puțință a avea cineva aceeași soartă cu altul, dar a nu avea și aceeași parte și merinde, cum, de pildă, întru aceeași soartă a Bisericii se află toți Elinii, care nu au însă toți și aceeași parte. Iar întru împărăția cerurilor Dumnezeu i-a învrednicit pe Creștini să aibă aceeași soartă și aceeași parte. Și Apostolul numește „soartă” împreună-numărarea cu sfinții ca să arate că – așa cum soarta nu este ispravă a sîrguinței și a faptei bune omenești, ci se vede a fi mai mult norocire – tot astfel nici noi nu ne învrednicim împărăției lui Dumnezeu din isprăvile și faptele noastre bune, ci totul este al harului și al dării lui Dumnezeu. Pentru aceasta zicea și Domnul: „Cînd veți face toate cele rînduite vouă, să ziceți: Robi ne-trebnici sîntem, căci am făcut ceea ce eram datori a face” (Luca 17:10).

întru lumină.

Zice: Mulțumim lui Dumnezeu-Părintele, „întru lumină”, adică întru lumina-rea ce va să fie a vieții celeilalte și întru ceea ce s-a făcut în viața aceasta. Adică: Mulțumim prin lumina dumnezeiască ce ni s-a făcut cunoștință nouă, Creștinilor, fiindcă acum ne-a luminat Dumnezeu, descoperindu-ne și arătîndu-ne tainele împărăției cerurilor, iar în veacul viitor ni le va descoperi mai arătat.¹

13 El ne-a izbăvit din stăpînirea întunericului

Zice: Nu numai acesta este lucru mare, că Dumnezeu ne-a învrednicit pe noi, Creștinii, de împărăția Sa, ci și că ne-a învrednicit de aceasta pe noi, care mai îna-

¹ Teodorit îl cuiește această zicere așa: „Îl lăudăm pe Iubitorul de oameni Stăpîn că, nevrednici fiind noi, ne-a făcut părtași luminii sfinților.” (n. aut.)

inte eram nevrednici și o nimica. Fiindcă a da cineva un lucru bun celor vrednici nu este una și aceeași cu a-l da celor nevrednici. Apostolul a arătat aceasta și în altă parte, zicînd: „Și abia pentru cel drept, cu greu, va muri cineva, iar pentru cel bun poate îndrăznește cineva să moară, dar Dumnezeu întărește dragostea Sa întru noi prin aceea că, încă păcătoși fiind noi, Hristos a murit pentru noi” (*Romani* 5:7,8). Deci Dumnezeu ne-a izbăvit pe noi, care eram jos, în „stăpînirea întunericului”, adică a rătăcirii și a tiraniei întunecatului diavol. Căci Apostolul nu a zis că ne-a izbăvit „de întuneric”, ci „din stăpînirea întunericului”, fiindcă întunecatului diavol avea multă stăpînire și tiranie asupra noastră. Căci rău ar fi fost cu adevărat și doar a ne afla sub diavol, iar a ne afla sub stăpînirea și tirania lui era încă mai rău. Și nu a zis că „ne-a scos”, ci că „ne-a slobozit” din stăpînirea diavolului, ca să arate că noi ne aflam luați de el în robie, și cumplit ne ticăloșeam și că apoi Dumnezeu, slobozindu-ne pe noi, cei atît de stăpîniți de întunecatului diavol, ne-a mutat la luminata lumină a împărăției și a teoriei [„vederii”, *n. m.*] Sale.

și ne-a adus la împărăția Fiului dragostei Sale,

Cu adevărat, mare milă este a ne mîntui Dumnezeu pe noi, Creștinii, din stăpînirea întunericului, precum a zis. Iar a ne și aduce întru împărăția Sa, aceasta este mult mai mare; și nu numai a ne aduce, ci și a ne pune să împărțim împreună cu „Fiul dragostei Sale”, adică cu iubitul Său Fiu, pe noi, vrăjmașii Lui cei întunecați.¹ Aceasta o zicea Pavel și în altă parte: „Dacă împreună răbdăm, împreună vom și împărți” (*2 Timotei* 2:12). Pavel nu a zis însă că Dumnezeu „ne-a mutat”, sau că „ne-a întors” la împărăția Fiului Său – căci, de ar fi zis așa, s-ar fi înțeles că totul ar fi fost cu desăvîrșire al lui Dumnezeu, Celui ce ne-ar fi mutat și ne-ar fi întors ca pe niște neînsuflețiți, și că nu ar fi fost ceva și din partea noastră; ci a zis: „ne-a adus”, ca să se înțeleagă că mutarea aceasta este și a voinței și a bunătății noastre, căci, fără a voi și noi, nu era cu putință a ne muta în împărăția lui Dumnezeu. Cu această zicere, Apostolul arată însă totodată și lesnirea puterii lui Dumnezeu. Căci, precum un împărat și un voievod de oști își mută ostașii dintr-un loc în altul, cu aceeași lesnire ne-a mutat și Dumnezeu în împărăția Sa.²

¹ Teodorit tîlcuiește așa: „Și L-a numit pe Stăpînul Hristos «Fiu al dragostei», învățîndu-ne că nu e iubit de Dumnezeu-Părintele ca făptură și ca rob, ci ca Fiu, căci este nu numai «Fiu al dragostei», ci și «Fiu iubit», adică adevărat. Că așa se numea și Isaac, căci zice: «Ia-l pe fiul tău cel iubit» – în loc de «adevărat» – pe cel prea-cinstit.” Vezi și la subînsemnarea zicerii: „întru care ne-a hărăzit întru Cel iubit al Său” (*Efeseni* 1:6). (*n. aut.*)

² Și să nu te minunezi, cititorule, dacă Apostolul zice aici că Dumnezeu-Părintele ne-a adus la împărăția Fiului, iar Teofilact zice că Dumnezeu ne-a adus la împărăția Sa, căci împărăția este una: a Tatălui, și a Fiului și a Sfîntului Duh. (*n. aut.*)

14 *întru Care avem izbăvirea și lăsarea păcatelor,*

Fiindcă mai sus a zis că Dumnezeu-Părintele ne-a slobozit din stăpînirea diavolului, ca să nu socotești tu că Fiul nu a arătat către noi nici o bunătate, Pavel zice aici că Fiul ne-a dat bunătatea cea mai mare și darul, căci El este pricinuitorul mutării noastre în împărăția lui Dumnezeu-Părintele, fiindcă ne-a dăruit „izbăvire”, adică iertarea păcatelor, căci, de nu ne-am fi izbăvit de păcate, nu ne-am muta la împărăția lui Dumnezeu. Drept aceea, Fiul este Cel care a gătit și a făcut cale spre a lua noi darul și hărăzirea lui Dumnezeu-Părintele și ne-a izbăvit de păcate, încît a nu mai cădea într-însele, nici a ne mai face iarăși muritori, ca niște vinovați de strămoșescul păcat al lui Adam. Așadar, de vreme ce Fiul ne-a slobozit desăvîrșit de păcate și ne-a adus la Dumnezeu-Părintele, cum ziceți voi, Colosenii, că Îngerii ne-au adus? Însemnează însă acest „întru Care”, fiind pus și la Fiul, pentru luptătorii de Duh, care zic că Duhul nu este de o ființă cu Fiul, fiindcă la Sfîntul Duh *Scriptura* obișnuiește a pune prepoziția „întru”, iar la Fiul prepoziția „prin”. Iată că aici Pavel pune prepoziția „întru” și la Fiul, ca să arate că prepozițiile acestea se mută și nu arată osebite de fire și de ființă a dumnezeirii.¹

15 *Care este chipul Dumnezeului celui nevăzut,*

Pavel scrie aici cinstea firii și mărirea vredniciei Fiului unuia născut. Fiul – zice – este „chipul lui Dumnezeu”, adică neschimbat, fiindcă nu poți afla cît de mare este Dumnezeu-Părintele ca să afli și cît este mai jos Fiul decît Părintele. Căci, dacă Fiul S-ar fi numit „al Tatălui” ca om, ai fi putut zice că „chipul” acesta nu este întocmai cu cel dinții chip; dar, fiindcă Fiul se numește „chip al lui Dumnezeu” ca Dumnezeu și Fiu al lui Dumnezeu, atunci „chipul” este neschimbat al lui Dumnezeu și nevăzut al „Celui nevăzut”. Căci, la icoanele cele meșteșugite, fiindcă omenescul meșteșug zugrăvește chipul, dar nu nimerește amărunchita asemănare a întîiului chip, icoana zugrăvită nu este întocmai și neschimbată de întîiul chip. Iar la dumnezeiasca fire nu urmează sminteli și chipul acela este neschimbat față de întîiul chip.² Pentru aceasta,

¹ Despre prepozițiile acestea, vezi învățătură mai amărunchită la a treia subînsemnare a zicerii: „iar Dumnezeu este Cel care lucrează toate întru toți” (*1 Corinteni* 12:6) și subînsemnarea zicerii: „darul Domnului nostru Iisus Hristos” (*2 Corinteni* 13:13), pentru că rînduiala numirilor Sfîntei Treimi se pune altfel de către Pavel. (*n. aut.*)

² Mai aceleași lucruri zice și Teologul Grigorie pentru ce Fiul Se numește „chip al Tatălui”, și vezi cuvintele acestuia în subînsemnarea capitolului 4 al celei de-a doua către Corinteni, la stihul 9. Însemnează însă că chipul cel firesc se osebește de întîiul chip după ipostas,

dacă nevăzutul Fiu nu ar fi chip neschimbat al nevăzutului Dumnezeu-Părinte, ce i-ar fi oprit pe Îngeri a fi și ei „chipuri ale lui Dumnezeu”? Pentru că și Îngerii sînt nevăzuți, dar ei nu se numesc „chipuri ale lui Dumnezeu” întru nici o parte a *Dumnezeieștii Scripturi*.¹ Vezi amărunțimea *Dumnezeieștii Scripturi*! Aceasta îl numește pe om „chip al lui Dumnezeu” și „fiu al lui Dumnezeu” (căci zice: „Fiu întîi născut al Meu este Israil”, *Ieșirea* 4:22), iar pe Îngeri nu îi numește „chip al lui Dumnezeu” în nici o parte. Pentru că înălțimea vredniciei îngerești în grabă i-ar fi aruncat pe oameni întru păgînatate, căci, auzind oamenii că Îngerul este „chip al lui Dumnezeu”, ar fi socotit că acela este de aceeași vrednicie și fire cu Dumnezeu. Iar la noi, smerirea firii omenești ne păzește și nu ne lasă a crede că omul este de aceeași vrednicie și fire cu Dumnezeu, măcar că se numește „chip al lui Dumnezeu”.

Deci, din acestea zise, încheiem că Fiul lui Dumnezeu unul născut, fiind amîndouă acestea (și chip, și nevăzut), Se osebește de Îngeri, care sînt și ei nevăzuți, dar nu sînt și chipuri ale lui Dumnezeu. Iar ca nevăzut, Se osebește și de oameni, care se numesc și ei „chipuri ale lui Dumnezeu” (după suflet adică), dar nu sînt și nevăzuți, pentru trupul cel material. Deci doar Fiul cel unul născut este și chip neschimbat al lui Dumnezeu. Și, chiar dacă Arienii se împotrivesc, zicînd că chipul nu este de o ființă cu cel dintîi chip, să audă cum *Scriptura* îl numește pe Sit „chip al lui Adam”, căci zice: „A viețuit Adam două sute treizeci de ani, și a născut fiu după chipul său și a chemat numele lui «Sit»” (*Facerea* 5:3). Deci Sit, care se numește „chip al lui Adam”, nu este

---

căci Tatăl are un ipostas, iar Fiul altul. Iar chipul cel meșteșugit se osebește de arhetip (adică de cel dintîi chip) după fire, căci chipul cel neînsuflăit are o fire, iar omul de la care s-a închipuit alta, precum zice hotărîrea sobornicească ce se citește în Duminica Dreptei-slăviri. Și dumnezeiescul Teodorit zice: „«Care este chipul al lui Dumnezeu: celui nevăzut», căci învederat și curat poartă trăsăturile Născătorului. Aceasta este cea zisă de Domnul către Filip: «Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl» (*Ioan* 14:9).” [...] (*n. aut.*)

¹ Iar Dionisie Areopagitul numește „chip al lui Dumnezeu” îngereștile Puteri pentru multe pricini, zicînd așa: „Chipul lui Dumnezeu este Îngerul, arătare a Celui nearătat, oglindă a curatei lumini strălucitoare nevătămată, neîntinată, nepătată, primind într-însa toată (de este iertat a zice) frumusețea bunătății dumnezeiescului chip și arătat strălucind în sine bunătatea neapusei tăceri” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 4).

Însă, întru un glas cu Sfîntul Teodorit, zice și marele Macarie: „De asemenea, auzind tu despre vrednicia sufletului, cum este de cinstită ființa lui gîndită, să nu înțelegi că a zis despre Îngeri, ci despre această fire omenească: «Să facem după chipul și asemănarea Noastră» (*Facerea* 1:20). Și că cerul și pămîntul vor trece, iar tu ești întru înfiere, spre frăție, spre a fi mireasă a Împăratului. Căci și cele ce se văd, toate cele ale Mirelui sînt și ale miresei și toate cele ale Domnului ție ți le încredințează. Căci El Însuși a venit spre solia ta, ca să te cheme la Sine, și tu nimic nu înțelegi, nici n-ai înțeles evghenia ta [«noblețea», *n. m.*]” (*Cuvîntul al 16-lea*, capitolul 13). (*n. aut.*)

și de o ființă cu Adam? Negreșit, de o ființă! Căci icoanele cele meșteșugite nu sînt de o ființă cu întiile chipuri, căci întiile chipuri sînt oameni însuflețiți, vii și cuvîntători, iar chipurile oamenilor sînt neînsuflețite, nevii și necuvîntătoare; iar chipurile cele firești (precum sînt toți fiii oamenilor) sînt de o ființă cu întiile chipuri, căci orice fiu este de aceeași ființă cu tatăl său.

mai întîi născut decît toată făptura.

După ce a spus că Fiul este „chip” al Tatălui, Apostolul zice după urmare și că este „mai întîi născut decît toată făptura”. În aceste cuvinte stau însă toate meșteșugirile și sofismele (adică socotințele viclene) ale ereticilor Arieni ca să dovedească cum că Fiul este făptură sau zidire. Căci – zic ei – de vreme ce Fiul e numit aici de Pavel „mai întîi născut decît toată făptura”, atunci este mai întîi decît zidirile sau făpturile. La care noi răspundem că Pavel nu a zis că este mai întîi „făcut” sau „zidit”, ci a zis că e „întîi născut”. Drept aceea, după cuvîntul tău – o, Arianule! – tu vei da Fiului și alți frați, și așa El va fi mai întîi și decît mine, omul, și decît broasca, și decît piatra și decît celelalte zidiri ne-cinstite și smerite, și prin urmare va fi și de o ființă cu toate acelea. Căci cel ce este mai întîi născut decît alții, acela este și de o ființă cu aceia. Dar această hulă a ta să se întoarcă pe capul tău! – căci a gîndi cineva asemenea socoteli proaste despre slava cea neasemănată a Fiului lui Dumnezeu unuia născut e lucru ateu.¹ Încă și într-alt chip se înțelege că în *Sfînta Scriptură* nu

¹ Iar dumnezeiescul Teodorit zice așa: „De altfel, dumnezeiescul Apostol nici nu l-a numit «mai întîi zidit», ci «mai întîi născut», adică mai întîi născut din morți, căci Acesta s-a sculat mai întîi din morți. Tot așa, dumnezeiescul Apostol a numit și adunarea sfinților «biserica a celor întîi născuți», nu pentru că din fire toți au dezlegat mai întîi durerile nașterii mamicilor lor, ci prin numirea aceasta arătînd cinstirea lor, căci o mai mare cinste s-a oșebit celor întîi născuți după *Lege*.” Iar Fotie, tîlcuind zicerea aceasta, zice: „Zicînd că zidirea e îndoită – una adică făcută, iar alta înnoită – Apostolul arată că Hristos e «mai întîi născut» decît zidirea cea înnoită. Căci adaugă: «întîi născut din morți», iar apoi, întinzîndu-se către eretici, zice aceste frumoase cuvinte: O, rea și nebună socotință a voastră! A venit Hristos către noi, ne-a dat Duhul Său și a luat trupul nostru. Și, luînd frămîntătura noastră, a înălțat-o și a făcut-o să șadă de-a dreapta Tatălui! Și necunoștința ocărăște facerea de bine! El a luat de la noi plămuirea și a făcut-o să șadă de-a dreapta Tatălui, noi am luat dintru El Duhul, și Îl ocărîm, rînduindu-l între zidiri și între robi!” (întrebarea 182 din *Amfilohia*). Iar Sfîntul Grigorie al Nissei zice așa: „Învechindu-se și stricîndu-se» zidirea cea din început a oamenilor – precum zice Apostolul Pavel – și făcîndu-se altă zidire nouă întru Hristos, nici pe aceasta nu a povățuit-o înainte altcineva, ci «Cel dintîi născut» al zidirii oamenilor prin evanghelie, prin a doua naștere de după Sfîntul Botez, și prin învierea din morți, întru amîndouă făcîndu-ni-Se începător al vieții, pîrgă și întîi născut” (cuvîntul al doilea împotriva lui Evnomie).

Și – în scurt – în patru locuri se zice despre Hristos că este „întîi născut”: aici: „mai întîi născut decît toată zidirea”, „spre a fi El întîi născut între mulți frați” (*Romani* 8:29), „întîi

se numește „întîi născut” doar întîiul născut dintre frații lui, ci și cel ce s-a născut mai înainte, chiar dacă nu are frați. Așa și Născătoarea de Dumnezeu Maria L-a născut, după trup, întîi născut, căci zice Evanghelistul: „L-a născut pe Fiul său cel întîi născut” (*Luca 2:6*), nu că ar fi avut și alți fii născuți după Dînsul, căci Acesta singur S-a născut de dînsa. Deci – precum Fiul a fost, după firea Lui omenească, „întîi născut” din Fecioara Maria, adică singur născut – tot așa, după dumnezeire, El a fost „întîi născut” din Tată, fără atîrnare și fără ținare către zidiri, căci singur născut este și după nașterea cea de sus.

Care este însă înțelegerea ce o zice aici Pavel acum, împotrivindu-se la pricina ce stă înainte și surpînd socoteala Colosenilor? Aceasta este: ca să nu socotească Colosenii că Fiul este mai nou decît Îngerii fiindcă strămoșii și Proorocii *Legii Vechi* se aduceau lui Dumnezeu prin Îngeri, iar Fiul ne-a adus pe noi, Creștinii, la Dumnezeu-Părintele întru darul evangheliei – pentru aceasta Pavel vrea să arate că Fiul este, după dumnezeire, mai înainte decît toată făptura și zidirea. Cum? Prin nașterea Lui de către Dumnezeu-Tatăl. Drept aceea, dacă Fiul este mai înainte decît toată făptura, atunci este și mai înainte decît Îngerii. Și nu numai că este mai înainte decît Îngerii, dar El Însuși i-a zidit pe ei. De aceea, chiar dacă Îngerii au slujit în *Scriptura cea Veche* la unele lucrări și taine, slujba și slujirea lor a fost a Fiului și prin Fiul. Vezi însă – o, cititorule! – înțelepciunea marelui Apostol: ca să nu socotească cineva că Fiul este fără de început după ființă, auzind că El e mai înainte de toată zidirea, Pavel învață aici că Fiul are Părinte și dintru Acesta are născută ființa. Și, fiindcă Acesta și toate zidirile și făpturile sînt de la Dumnezeu, însăși aceasta arată că unul este El și altele sînt zidirile și făpturile. Căci El este cu adevărat din firea dumnezeiască și din ipostasul Părintelui ca Fiu născut, iar acelea sînt din Dumnezeu ca niște zidiri după chipul facerii, și zidite prin Însuși Fiul, adică zidite din dumnezeiasca voie, putere și bunătate, și – pentru a zice cuprinzător – făcute din lucrarea lui Dumnezeu. Și vezi despre aceasta subînsemnarea zicerii: „iar toate din Dumnezeu” (*1 Corinteni 11:12*). Iar Apostolul zice mai departe și acestea¹:

---

născut din morți” (*Coloseni 1:18*) și: „cînd aduce în lume pe Cel întîi născut” (*Evrei 1:6*). Și în toate aceste părți se înțelege că Hristos e „întîi născut” ca om – cum zice același Sfînt Grigorie al Nissei. Și de aceea are și frați, căci, botezîndu-Se, ne-a făcut frați pe noi, care ne botezăm la fel. Și, sculîndu-Se din morți, ne are pe noi frați ca pe unii ce avem să ne sculăm și noi din morți ca Dînsul. Și, fiindcă sînt trei nașteri, cea din trup, cea din botez și cea din înviere, după aceste trei nașteri S-a făcut Hristos întîi născut – după acest Părinte Grigorie (în cuvîntul al 3-lea asupra lui Evnomie). (*n. aut.*)

¹ Iar Marele Atanasie (în cuvîntul al 3-lea și al 4-lea asupra Arienilor) și Sfîntul Chiril al Alexandriei (în cartea a 4-a din *Vistierii*, capitolul 4, 6 și 40) [...] spun că zicerea aceasta apostolească, adică: „mai întîi născut decît toată zidirea”, și cea zisă de Solomon: „Domnul

16 Căci întru Dînsul s-au zidit toate cele ce sînt în cer și pe pămînt,

Zicerea „întru Dînsul” se înțelege în loc de: „printr-Însul”, precum zice și Evanghelistul Ioan: „prin Care toate s-au făcut” (*Ioan* 1:3), și cum va zice mai jos însuși Apostolul. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel a pus aici mai întîi ceea ce era de îndoială, anume că prin Fiul s-au zidit cele ce sînt în cer. Deci – zice – dacă și Îngerii s-au zidit prin Fiul, cum ziceți voi, Colosenii, că Îngerii au fost mai înainte decît Fiul și de aceea ei ne-au adus la Tatăl?

*cele văzute și cele nevăzute – ori Scaunele, ori Domniile,
ori Începătoriile, ori Stăpîniile.*

Lăsînd a vorbi cu amăruntul și a zice în parte pentru fapăturile văzute zidite prin Fiul, fiindcă acest lucru este fără îndoiei, Pavel zice din parte numai despre cele cu îndoială, adică despre nevăzutele Puteri îngerești.¹ Însă Apostolul

m-a zidit pe Mine început căilor Sale, mai înainte de veac M-a întemeiat pe Mine”, nu se înțelege pentru dumnezeirea lui Iisus Hristos. Căci, ca Dumnezeu, fiind de o ființă și împreună pururea-vecuitor cu Tatăl, El nici nu S-a zidit de Dumnezeu, nici nu este mai întîi decît zidirile – precum hulea Arie. Ci se înțelege pentru firea Lui omenească, pe care Dumnezeu a văzut-o mai înainte decît orice alt lucru, ca început al pururea-vecuitoarelor hotărîri dumnezeiești, mai înainte decît toate fapăturile. Încă și ierohirixul Miniat (în *Cuvînt înainte de Nașterea Mîntuitorului*) zice așa: „Taina cea mare a economiei întrupării – așa cum este lucrul cel mai înalt, cel mai de cinste și mai desăvîrșit al facerii ziditoarei înțelepciuni și puteri dumnezeiești – tot astfel s-a cugetat mai întîi decît toate celelalte. Și întruparea dumnezeiescului Cuvînt s-a înainte-hotărît de atot-văzătoarea minte a lui Dumnezeu, întru pururea-vecuitorul Său sfat, mai înainte de a hotărî El facerea Îngerilor, a oamenilor sau a altei zidiri. De aceea, în *Dumnezeieștile Scripturi*, întruparea Dumnezeu-Cuvîntului se numește «început al căilor Domnului», iar Dumnezeu-Cuvîntul Se numește «mai întîi născut decît toată zidirea.»

Și cum că mai înainte de înainte-cunoștința și înainte-hotărîrea întregii zidiri – și a celei simțite, și a celei gîndite – s-a înainte-cunoscut și s-a înainte-hotărît taina economiei întrupării, vezi că se arată mai pe larg la sfîrșitul cărții celei sfătuitoare a mea către Prea-Sfințitul Mitropolit al Ioaninilor, unde este răspunsul apologetic pentru însemnarea mea din cartea *Războiul navăzută*.

Iar Fotie – precum am zis – prin „întîi născut” îl înțelege pe Hristos după omeneasca Sa fire, ca pe un întîi al fapturii celei înnoite și ca începător al învierii și al prefacerii noastre dintru stricăciune întru nestricăciune (din *Amfilohia*, întrebarea 182). Vezi despre aceasta și subînsemnarea zicerii: „cea dată nouă în Hristos Iisus mai înainte de veacuri” (*2 Timotei* 1:9) și subînsemnarea zicerii: „că întru Dînsul a bine-voit a locui toată plinirea” (*Coloseni* 1:19). (*n. aut.*)

¹ Cum s-au zidit prin Fiul și Cuvîntul îngereștile Puteri, mărturisește și Proorocul David, zicînd: „Cu cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit și cu Duhul gurii Lui toată puterea lor” (*Psalom* 32), pe care marele Vasilie o tâlcuiește așa: „Nici «Cuvîntul» nu Se va socoti o grăire obștească, ce își are întărirea din numiri și din graiuri, nici «Duhul» nu Se va socoti un abur revărsat în aer, ci Cuvîntul care era la Dumnezeu întru început și Duhul cel Sfînt. [...] Făcăto-

nu a scris toate cetele Îngerilor osebite una câte una, căci, de la cetele mai mari și mai înalte, le-a arătat și pe cele mai de jos și mai smerite decât acestea. Nevăzuți sînt însă cu adevărat și Arhanghelii, și Îngerii, cetele cele mai de jos ale Îngerilor. La fel sînt și cuvîntătoarele suflete ale noastre, ale oamenilor, căci ceea ce a zis Pavel despre Îngeri se înțelege și despre suflete.¹

Toate printr-Însul și întru Dînsul s-au zidit.

Iată, ce a zis mai sus, adică aceasta: „întru Dînsul s-au zidit toate”, Apostolul o zice aici așa: „printr-Însul s-au zidit toate”, cum a teologhit și Evanghelistul Ioan, zicînd: „toate s-au făcut printr-Însul” (*Ioan* 1:3). Însă, prin „toate”, Pavel și Evanghelistul nu l-au cuprins și pe Duhul cel Sfînt, precum zic luptătorii de Duh – să nu fie! Fiindcă unul Duhul cel Sfînt nu este una din făpturi, ci este slobod și fără atîrnare, precum Se numește „slobod” și unul Dumnezeu-Tatăl și unul Domn Iisus Hristos. Deci toate cîte s-au făcut s-au zidit prin Fiul și nici una nu s-a zidit afară de Acesta, precum a arătat Evanghelistul Ioan în chip osebit, zicînd: „Toate printr-Însul s-au făcut, și fără Dînsul nici una nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut” (*Ioan* 1:3). Apoi, ca să nu socotească cineva că Fiul este slujitor al Tatălui, Pavel a adăugat și aceasta: „întru

---

rul a toate e și al Îngerilor, însă Cuvîntul cel făcător le-a dat calea întru a fi și le-a adăugat sfințenia Duhul Sfînt. Căci Îngerii nu s-ar fi făcut vrednici de primirea Duhului zidindu-se prunci și apoi desăvîrșindu-se cîte puțin, ci au avut aruncată sfințenia întru alcătuirea cea dintru început, întru oarecare frămîntătură a ființei lor. De aceea și sînt schimbați cu anevoie către răutate.” (*n. aut.*)

¹ Dumnezeiescul Teodorit zice: „«Scaune» socotesc că îi numește Pavel pe Heruvimi, căci pe aceștia a văzut Proorocul Iezechil pus dumnezeiescul scaun (*Iezechil* 10:1).” Aceasta o zice și Sfîntul Grigorie al Nissei (în cuvîntul întîi asupra lui Evnomie), iar „Domnii”, „Începătorii” și „Stăpîinii” îi numește pe cei cărora li s-a încredințat purtarea de grijă a neamurilor. Însă Dionisie Areopagitul – care s-a îndestulat avîndu-l învățator pe Apostolul Pavel, pe cel ce, prin răpirea cea mai presus de fire, s-a suit pînă la al treilea cer și care a învățat tainuit rînduielile cele gîndite ale fericitorilor Îngeri – arată că rînduiala prea-înaltelor Scaune e alta, osebită de a Heruvimilor. Căci – după acesta – toți Îngerii se împart în trei cete treimice: în cea prea-înaltă, cea de mijloc și în cea de jos. Și rînduiala cea prea-înaltă este a Scaunelor, a Heruvimilor și a Serafimilor: cea de mijloc este a Domniilor, a Puterilor și a Stăpîniilor; iar cea de jos este cea a Începătoriiilor, a Arhanghelilor și a Îngerilor. Și zice că rînduielile cele de sus își împărtășesc strălucirile celor mai de jos, iar cele mai de jos nu-și împărtășesc strălucirile celor mai de sus. Pentru aceasta, rînduielile cele de jos nu se numesc nici „Serafimi”, nici „Heruvimi” și „Scaune”. Rînduielile cele mai înalte au de prisos și sfințitele însușiri ale celor mai de jos, iar cele din sfîrșit nu au desăvîrșirile celor ce sînt mai sus, ale celor mai mari (capitolul 11 din *Despre ierarhia cerească*). Iar dumnezeiescul Grigorie al Nissei, cel mai înainte zis, zice că Apostolul a făcut aici învățătura nevăzutelor Puteri cu oarecari numiri obștești și cuprinzătoare (cuvînt asupra lui Evnomie). (*n. aut.*)

Dînsul”, adică: De Dînsul atîrnă toate, căci nu numai că le-a făcut, dar El În-suși este Cel care le și ține împreună cu pronia Sa, încît, dacă ele se vor despărți de pronia Fiului, vor pieri și se vor stinge. Apostolul nu a zis însă cum că El „le ține”, ci a zis mai subțire, că toate fapăturile se uită la Fiul și spînzură de Dînsul, și aceasta, a privi la Fiul, este îndestul a le ține, și a le strînge și a nu lăsa să se șteargă ființa lor.¹ Aceasta însă, a le ține Fiul pe toate prin singură privirea lor la Dînsul, aceasta – zic – nu este mai jos decît a le face din ceea ce nu erau întru a fi, sau – mai bine zis (căci încheiem de la lucrurile noastre omenești) – aceasta este mai mare și decît facerea totului. Pentru că și noi – să zicem, de pildă – facem o haină sau o casă, dar nu putem a păzi însă această haină și casă de stricăciune, iar Fiul lui Dumnezeu le-a și făcut pe toate acestea, și le și ține împreună și le păzește întru a fi.

17 Și Acesta este mai înainte de toate și toate întru Dînsul s-au așezat.

Pavel zice des acestea, ca prin desimea cuvintelor, ca și cu niște dese lovituri, să taie și să smulgă din rădăcini pierzătoarea dogmă a Colosenilor că nu Fiul ne-a adus la Tatăl, ci Îngerii. Vezi însă – o, cititorule! – că Apostolul nu a zis că Fiul „S-a făcut” mai înainte de toate, ci că „este”, grai prea-potrivit lui Dumnezeu, pentru că însemnează pururea-veșnicia Lui, căci a zis: „Eu sînt *o on* (adică Cel ce am fost, sînt și voi fi)” (*Ieșirea* 3:11). Unde este acum ereticul Pavel Samosatul, care zicea că Domnul a început a fi din Maria, nefiind mai înainte? Să-și astupe gura sa cea hulitoare din aceste cuvinte ale Aposto-

---

¹ Fapăturile privesc la Fiul și Cuvîntul prin fireasca iubire și dragostea pe care o au către Dînsul, care le ține pe ele, precum zice marele Vasilie: „Printr-Însul (adică prin Fiul) s-a făcut împărțirea și alcătuirea tuturor, pentru aceasta dar se și întorc la Dînsul toate împreună, cu un dor neatîrnat, avînd negrăită iubire către Începătorul și Dătătorul vieții” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul al 5-lea). Și Areopagitul Dionisie zice că Dumnezeu este atoațetitor pentru că ține și păzește fapăturile cu dragostea și cu iubirea lor către Dînsul. [...] Zice și dumnezeiescul Maxim: „Propovăduitor și pornitor către lipirea cu dragoste întru Duhul să-L înțelegi – rogu-te! – pe Dumnezeu, adică mijlocitor al acesteia, a fi dorit El și a Se iubi de către fapăturile Sale. Și El e pornitor spre aceasta ca unul ce pe oricare îl pornește a se întoarce către Dînsul după cuvîntul Său” (capitolul 88 din suta a șaptea). Deci în acest chip se naște întru toate ființele iubitoare dragoste de la Dumnezeu, așadar după aceasta se zice că Dumnezeu „Se mișcă”. Și iarăși, fiindcă Dumnezeu este iubit și dorit, după aceasta se zice că Dumnezeu le pornește pe toate către a Sa iubire, precum zice același Maxim, împreună cu dumnezeiescul Dionisie (la fel, capitolul 81). Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Zicerea că «printr-Însul s-au zidit» arată cea dintîi facere, iar «întru Dînsul» arată lucrarea ce s-a făcut prin înomenirea Sa, căci zice: «de este vreo zidire nouă întru Hristos» și: «a se încheia toate întru Hristos». Și Proorocul zice: «Va fi cer nou și pămînt nou» (*Isaia* 65:18) și: «Cele vechi au trecut, iată, toate s-au făcut noi». Și întru nădejde avem schimbarea acestora.” (*n. aut.*)

lului! „Și toate s-au așezat întru Fiul” precum pereții se așează pe temelii, căci astfel este El și „mai întâi născut decât zidirea”, ca o temelie a ei. Însă a fi Fiul temelie a zidirii nu arată că este de o ființă cu zidirile sau făpturile, ci că toate făpturile și zidirile se poartă și se țin împreună de Dînsul, ca de o temelie.¹

18 Și Acesta este capul trupului Bisericii,

Din teologie, Pavel se mută acum la iconomia întrupării și, după ce a vorbit despre fireasca vrednicie a Fiului ca Dumnezeu, aici vorbește și despre iubirea de oameni și iconomia Lui. Căci, Cel ce este mai presus de toate făpturile, făcătorul și țiitorul totului, Acesta S-a unit pe Sine cu „cele de jos”, adică S-a unit cu oamenii, om făcîndu-Se. Și nu a zis că S-a făcut „cap al Bisericii”, ci „al trupului Bisericii”, ca să arate amărunchimea apropierei Fiului către noi, oamenii, Care a luat întru ipostasul Său trup de o ființă cu al nostru, iar nu cesc, precum bîrfeau ereticii. Căci aici, Pavel socotește „Biserică” tot neamul omenesc, ca și cum ar zice că Fiul și după nașterea Sa după trup este mai întâi decât toți oamenii ca și cap.

Care este început, întâi născut din morți,

Zice: Fiul este început nu numai după nașterea de sus din Părintele și după cea de jos din Fecioară, ci și după nașterea din morți. Căci – de vreme ce El a dezlegat durerile morții, precum a zis căpetenia Petru: „stricînd durerile morții” (*Fapte* 2:24) – atunci cu dreptate se zice că este „întâi născut din morți”, căci și învierea din morți este naștere.² Și, înviind din morți ca începătură a

¹ Tîlcuind zicerea lui Isaia, care zice: „Aceasta mai întâi bea-o degrabă!” (*Isaia* 9:1), marele Vasilie zice: „Arată sufletului veselia, pune într-însul dogma mîntuirii! Să nu socotești altceva, nici să socotești ceva mai ales decât aceasta, care este «mai întâi» decât toate. Căci nu-ți este cu puțință a gîndi ceva mai înainte de Cel ce te-a zidit, nici mai cinstit cu firea decât Cel născut «mai întâi decât toată făptura». Întîi «bea», adică învață-te că întru început era Cuvîntul și nimic mai înainte de început, nimic mai înainte decât Cel ce era întru început. Să nu faci mai înainte veac, nici lungime de vreme, nici loc pustiu de ființa Fiului, nimic din cele ce se pot face în suflet din fantazia [„închipuire”, *n. m.*] celor zadarnice.” (*n. aut.*)

² Căci trei nașteri primește omul: cea dintîi este cea după trup din tatăl și din maica lui, a doua e cea duhovnicească din Sfîntul Botez, iar a treia e cea din înviere, pe care o va primi la sfîrșitul lumii. Și Hristos Se zice „întîi născut” după toate trei nașterile acestea, căci, născîndu-Se din Fecioara, I S-a adus lui Dumnezeu în Biserică, după patruzeci de zile, ca o pîrgă, începătorie și întîi născut, cînd l-a primit în brațele sale Simeon; la fel, și cînd S-a botezat după patruzeci de zile de postire, a adus lui Dumnezeu dragostea Sa cea desăvîrșită către Dînsul, căci nu S-a biruit nici de iubirea de îndulcire, nici de iubirea de slavă, nici de iubirea de argint, pe care i le-a pus înainte diavolul; iar a treia și cea mai de pe urmă, după ce S-a sculat din morți, cînd, pli-

morților, Hristos îi are urmînd Lui și pe ceilalți morți, fiindcă începătura este a cuiva. Și, precum în *Legea cea Veche* se aducea lui Dumnezeu un mănunchi de spice și prin acela se blagoslovea tot secerișul holdei ce rodise, tot așa, prin Fiul care S-a adus pe Sine-Și lui Dumnezeu-Părintele ca o începătură și pîrgă a omeneirii, prin Acesta – zic – noi toți ne-am adus lui Dumnezeu-Tatăl și ne-am sfințit. Și, fiindcă trupul lui Hristos s-a sculat din morți, prin urmare toată firea omeneștilor noastre trupuri s-a învrednicit de înviere.

ca El să fie cel dintîi întru toate.

Zice: Ca să Se facă întîiul întru toate cele ce se teorisesc [„se văd cu mintea”, *n. m.*] despre Dînsul după facere¹, Fiul S-a născut după dumnezeire mai înainte de toate făpturile din Dumnezeu-Tatăl, iar după omenire este mai întîi decît toți oamenii, ca și cap al Bisericii.² Și S-a sculat din morți mai întîi decît toți și nu a mai murit, dăruind tuturor oamenilor înviere din morți și nesticăciune, ca unul ce este începătură a învierii.³ Căci și alții s-au sculat din morți, mai înainte de Hristos, dar au murit iarăși⁴, însă El a înviat cu învierea cea desăvîrșită (și vezi la capitolul 2 al celei către Filipeni, stih 11). Vezi însă, iubitele, că aici, la înviere, Pavel a zis că Hristos este „întîi născut” ca începătură a învierii celorlalți, pentru că învierea trupurilor omenești, ca o a doua naștere și ca o înnoire, este

---

nindu-se patruzeci de zile, S-a înălțat la ceruri și S-a adus lui Dumnezeu-Părintele ca o pîrgă a acelora ce urmează a se scula din morți și a se înălța asemeni Lui. (*n. aut.*)

¹ A zis că Fiul este întîi întru cele făcute ce se teorisesc despre Dînsul, adică întru făpturi, căci despre Dumnezeu sînt toate în chip ziditor. Însă mai sînt și altele despre Dumnezeu, care se teorisesc firește, anume lucrările firești ale lui Dumnezeu, numite mai obștește „avuții” și „deplinătăți dumnezeiești.” [...] (*n. aut.*)

² După firea Sa omenească, S-a făcut nu doar întîiul din toți oamenii, ci și întîiul din toate făpturile, atît din cele simțite, cît și din cele gîndite. Căci, de vreme ce omul este încheiere a tuturor făpturilor simțite și gîndite, ca unul ce se află dintru acestea, atunci și Fiul lui Dumnezeu, unindu-Se cu oamenii și făcîndu-Se om, prin Sine-Și și întru Sine-Și a încheiat toată făptura simțită și gîndită și S-a făcut cel dintîi al ei. (*n. aut.*)

³ Înviind, Hristos a dăruit nesticăciunea nu numai oamenilor, ci și întregii făpturi, ca unul ce este încheiere a ei, și însăși făptura se va slobozi din robia stricăciunii – după Apostolul. (*n. aut.*)

⁴ Șapte învieri se numără că s-au făcut înainte de învierea lui Hristos: 1) cea a fiului văduvei înviat de Ilie; 2) cea a fiului Sunamitencei și a celui ce murise mai înainte, pe care i-a sculat Eli-sei. Apoi, trei pe care le-a făcut Hristos: a fiicei lui Iair, a fiului văduvei și a lui Lazăr. Iar a șaptea înviere se numără aceea făcută în vremea Patimii Mîntuitorului, căci zice că atunci „s-au sculat multe trupuri de ale sfinților adormiți”. Însă toți aceștia au murit iarăși, iar Hristos, murind și sculîndu-Se, nu mai moare, cel dintîi. De aceea, învierea lui Hristos se numără ca „a opta”, ca una fără de sfîrșit și fără moștenire, căci nu mai moștenește moartea, și de aceea Se și numește Hristos „întîi născut din morți”. (*n. aut.*)

aceeași cu a lui Hristos.¹ Iar dincolo, la nașterea cea fără de început, nu a zis că Fiul este începătură a făpturii, chiar dacă este întâi născut, căci ființa și firea Fiului și ale făpturii, și chipul Fiului și al făpturii nu sînt aceleași, ci deosebite nemărginit. Căci Fiul S-a născut fără început din ființa și ipostasul Părintelui și este ziditor și făcător al tuturor, iar zidirea este zidire, adică s-a făcut în vreme din voia și lucrarea Dumnezeu-Părintelui și a Fiului și Cuvîntului Său, iar nu din ființa și firea lui Dumnezeu – precum am zis mai înainte.

19 Că întru Dînsul a bine-voit să sălășluiască toată plinirea

Zice: Întru Hristos a locuit trupește toată plinirea dumnezeirii, anume oriunde era Fiul și Cuvîntul, acolo locuia nu vreo lucrare a lui Dumnezeu, ci ființa Lui – precum tîlcuiesc Hrisostom și Teofilact. Adică Fiul lui Dumnezeu a luat firea omenească și S-a făcut om rămînînd precum a fost, Dumnezeu, și de aceea întru însăși firea omenească luată locuia toată plinirea dumnezeirii.² Însă altă pricină a sălășluirii aceștia nu are să zică Pavel decît numai buna-voire și primire a Părintelui. Și de aceea a zis că „a bine-voit”.

20 și prin Acesta a se împăca toate cu Dînsul,

„Prin Acesta” ne-a împrietenit, adică prin Însuși Fiul, lucrînd mîntuirea aceasta întru noi. Și, ca să nu socotești că Fiul a luat rînduială de slujitor și de rob la împrietenirea aceasta a oamenilor, a adăugat zicerea „cu Dînsul”, adică El Însuși i-a împrietenit și i-a apropiat pe oameni cu Sine-Și. Atunci cum spune Pavel într-alt loc că Fiul ne-a împrietenit cu Dumnezeu-Părintele, zicînd așa: „ca să împăce amîndouă părțile cu Dumnezeu”? (*Efeseni* 2:16). Răspundem că a zis aceasta ca să arate că toate ale Tatălui sînt și ale Fiului și că cele ale Fiului sînt și ale Tatălui. Nu a zis însă doar: „să împăce”, ci: „desăvîrșit să împăce”, ca pe o veche datorie, atît pe oameni, cît și toate făpturile cerești și pămîntești, încît a nu mai avea acestea vrajbă către Dumnezeu și întru dînsule. Căci împăcarea nu s-a dat de la Fiul numai ca datorie, ci ca și împrietenire a

¹ Însemnează că – de vreme ce Hristos este Dumnezeu și om, și Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al omului – pentru aceasta și noi, în tîlcuirea zicerii acesteia, uneori zicem: „Hristos” iar alteori „Fiul”. Așadar, aceasta să nu-l tulbure pe cititor. (*n. aut.*)

² Marele Atanasie numește însă „plinirea dumnezeirii” toate dumnezeieștile avuții ce se teorisesc despre Dumnezeu din fire și, după pururea venire, dumnezeieștile puteri și lucrări. Încă și dumnezeiescul Hrisostom, tîlcuind zicerea: „Vărsatu-s-a darul în buzele tale” (*Psalm* 44), zice așa: „Tot darul s-a revărsat în locașul acela (adică întru omenirea lui Hristos), căci Dumnezeu nu-i dă Duhul din parte aceluia, ci locașul acela a luat întreg darul. Iar noi avem o mică picătură din darul acela, căci zice: „Dintru plinirea lui, noi toți am luat”, ca și cum ar zice: „din revărsarea și din prisosul lui”. (*n. aut.*)

făpturilor. Chiar însuși chipul în care s-a făcut împăcarea, adică junghierea și moartea Fiului, a fost foarte puternic întru această prietenie.

împăcîndu-le prin sîngele crucii Sale

A ne împrieteni Fiul arată vrajba ce o aveam către Dumnezeu, iar a ne împăca arată războiul pe care îl aveam cu Dumnezeu. Deci mare dar este a ne împrieteni și a ne împăca Fiul cu Dumnezeu-Părintele, iar a ne împrieteni nu cu mijlocirea altcuiva, ci cu însuși mijlocirea Sa, acesta este mai mare dar. Și, mai mult, a ne împrieteni Acesta nu numai cu mijlocirea Sa, ci chiar prin sîngele Său și prin moartea Sa, acesta este încă și mai mare dar. Iar ca să ne împrietenească nu doar prin moarte, ci printr-o moarte atît de ne-cinstită și defăimată precum a fost aceea de cruce, acesta este darul cel mai mare decît toate. Fiindcă El nu a zis numai cuvinte, ca un sol și mijlocitor, și astfel i-a împrietenit pe oameni cu Dumnezeu, ci S-a dat la moarte El Însuși, și încă la o moarte ca aceasta. Și Pavel nu a zis că Fiul ne-a împăcat prin „sîngele crucii”, ci a adău-gat, zicînd: „crucci Sale”, ca să nu socotești tu, cel ce citești, că crucea avea vreo putere spre a ne împrieteni. Căci nu ne-a împrietenit și nu ne-a mîntuit simplu crucea, ci crucea lui Hristos, pentru că ea a fost a lui Hristos și pe cruce a luat moarte Hristos.

atît pe cele de pe pămînt, cît și pe cele din cer.

Prin sîngele Său, Hristos le-a împăcat „pe cele de pe pămînt” după cuviință, fiindcă oamenii erau mai întîi învrăjbiți cu ei înșiși, prin patimi și prin păcat, iar apoi erau învrăjbiți cu ceilalți, dar și cu Îngerii cerești se vrăjmășeau și aveau război. Dar cum și în ce chip le-a împrietenit Hristos „pe cele cerești”? Pentru că cele cerești erau dezbinat și despărțite de cele pămîntești, fiindcă Îngerii din ceruri aveau și ei vrajbă către oameni, văzîndu-L pe Stăpînul lor Dumnezeu ocărit de oameni pentru multele lor păcate și mai ales pentru că făceau dumnezeu din zidiri. De aceea și erau trimiși spre pedeapsa oamenilor, cum s-au trimis în vremea lui David și au omorît de dimineață și pînă la amiază șaptezeci de mii (2 Împărați 24:15), cum s-au trimis cei doi Îngeri asupra Sodomienilor (Facerea 19), cum s-a trimis Înger la Israiliteni și le-a zis: „De vreme ce v-ați închinat dumnezeilor «neamurilor», nici eu nu-i voi pierde pe vrăjmașii voștri, ci-i voi lăsa să vă bîntuiască” – precum este scris la *Judecători*, capitolul 2 – cînd, auzind Israilitenii cuvintele acestea ale Îngerului, au plîns cu glas mare și au chemat numele locului aceuia „valea plîngerii”. Deci Cuvîntul lui Dumnezeu, după ce l-a suit pe om la ceruri, pe vrăjmașul și potrivnicul lui Dumnezeu și al Îngerilor, i-a făcut pe Îngeri să cînte de bucuria lor și să urmeze pe pămînt fiecărui Creștin care se botează, păzindu-l pe el,

căci zice: „Îngerii lor în toată vremea văd fața Tatălui Meu în ceruri” (*Matei* 18:10). Pare-mi-se că pentru aceasta s-a și răpit întru al treilea cer Pavel, ca să învețe că firea omenească este acum în cer și că acolo S-a suit Fiul lui Dumnezeu. Deci „celor pămîntești”, adică oamenilor pămînteni, li s-a făcut îndoită pace: una pentru că s-au împăcat cu sine-și, și alta pentru că s-au împăcat și cu cele cerești. Iar „celor cerești” li s-a făcut pacea simplă, căci Îngerii cerești aveau pace între dînșii și s-au împăcat și s-au împrietenit doar cu noi, oamenii, și se bucură de mîntuirea noastră. Așadar, dacă Fiul ne-a adus pe noi la Dumnezeu-Părintele și ne-a împrietenit, cum ziceți voi, Colosenii, că ne-am adus la Dumnezeu prin Îngeri? Căci Îngerii erau atît de departe de a ne aduce la Dumnezeu, încît erau chiar potrivnici ai noștri și, dacă nu ne-ar fi împăcat Fiul, nici ei nu s-ar fi împrietenit și nu s-ar fi împăcat cu noi.

***21 Și pe voi, care erați cîndva înstrăinați și vrăjmași
cu gîndul întru faptele cele rele,***

Mai sus, Apostolul a zis că noi eram „sub stăpînirea întunericului”, adică a întunecatului diavol, iar acum zice că am fost și vrăjmași ai lui Dumnezeu cu gîndul și cu cugetarea. Și nu zice același lucru, ci – ca să nu socotești tu, cînd vei auzi că eram „sub stăpînirea întunericului”, că eram stăpîniți de nevoie, iar nu de voia noastră – zice mai departe că eram și vrăjmași ai lui Dumnezeu din alegerea și din voia noastră. Astfel, arată că – deși eram nevrednici de dumnezeiasca împăcare, ca unii ce de voie ne luptam împotriva lui Dumnezeu – însă chiar așa fiind noi, Fiul lui Dumnezeu ne-a împăcat cu Dumnezeu. Căci cel ce pătîmește de nevoie, acela este vrednic a se milui; iar cel ce pătîmește vrînd, acela este vrednic a se urî. Deci pe noi – cei ce eram depărtați de la Dumnezeu nu cu sila și de nevoie, ci de voie și din alegerea noastră – și – curat a zice – pe noi, cei ce eram desăvîrșit nevrednici, ne-a împăcat cu Dumnezeu Fiul Său. Pavel zice acestea fiindcă mai înainte a pomenit de „cele de sus” și de Îngeri, dar de la „cele de jos”, adică de la noi, oamenii, avea începutul și pricina zicerii, căci Dumnezeu și Îngerii voiau să se împace cu noi, și noi nu voiam. Pentru aceasta, Pavel nu a zis doar: „învrăjbiți”, ci și: „înstrăinați”, adică: Atîta eram noi de depărtați de la Dumnezeu, încît nici nu mai aveam nădejde a ne mai întoarce cîndva la El. Căci – zice – erați „vrăjmași cu gîndul”, adică din alegerea și voia voastră, „întru faptele cele rele”, adică făceați faptele vrăjmașilor și erați vrăjmași ai lui Dumnezeu. Cu aceste cuvinte, Pavel arată că Îngerii nu au putut nici a schimba socoteala noastră din răutate, nici a ne slobozi de la diavolul, fiindcă noi eram vrăjmași ai lui Dumnezeu, iar diavolul, cel ce ne stăpînea, nu fusese legat. Iar Hristos și pe diavolul l-a legat, și pe noi ne-a înduplecat a ne depărta de dînsul.

22 acum v-a împăcat cu carnea trupului Său prin moarte,

Aici, Pavel spune iarăși chipul în care ne-a împăcat Fiul cu Dumnezeu-Părintele, și acesta a fost că ne-a împăcat prin trupul și carnea Sa. Și cum prin trupul Său? Oare numai fiind bătut, și pălmuit și pătimind? Ba, ci și murind cu moartea cea mai necinstită decît toate.

ca să vă înfățișeze pe voi sfinți, neprihăniți și nevinovați înaintea Sa,

Aici, Apostolul zice iar altă facere de bine, pe care a pomenit-o și mai sus, cînd zicea: „Celui ce ne-a îndestulat pe noi în partea soartei sfinților, întru lumină” (stih 12): anume că Fiul nu numai ne-a slobozit de păcate, ci ne-a dăruit și sfințenie, și nu oricum și cu fățarnicie, ci sfințenie „înaintea Sa”, adică pe cea adevărată și nefățarnicită, care se face după Dumnezeu. Și, pe lîngă acestea, ne-a dăruit neprihănire și nevinovăție, încît nici cu un cuvînt gol să nu putem fi muștrați de cineva că am făcut rău vreo faptă de-a noastră.

23 de veți rămîne în credință,

Mai sus, Pavel a pus toată lucrarea împăcării și a mîntuirii noastre în seama Fiului, căci El a isprăvit acestea cu moartea Sa. De aceea – ca să nu zică Colosenii: Atunci nu trebuie să mai ostenim și noi pentru mîntuirea noastră, de vreme ce ne-a mîntuit Fiul lui Dumnezeu! – Apostolul zice aici: Voi, fraților, aveți trebuință să rămîneți în credință și să nu vă leneviți, rămînînd fără îngrijire.

întemeiați, și întăriți și nemișcîndu-vă din nădejdea evangheliei,

Fiindcă se poate a rămîne cineva în credință, dar a se clătina, Pavel zice mai departe să fie „întemeiați și întăriți”, adică să nu se clatine, și nu numai aceasta, ci nici să se miște. Și zice: Nu cer de la voi vreun lucru greu, ci doar a nu vă strămuta de la Hristos. Căci Hristos este „nădejdea evangheliei”, și toți cîți primesc evanghelia sînt datori a nădăjdui în Hristos, fiindcă El este Cel care i-a împăcat și i-a împrietenit cu Dumnezeu. Drept aceea, cel ce crede că pacea oamenilor și împrietenirea cu Dumnezeu s-a făcut prin Îngeri, acela s-a strămutat de la Hristos.¹ Deci – fiind cu neputință a nu se clătina cineva cît de puțin în fapta bună, plecîndu-se spre rău din slăbiciunea sufletului și a trupu-

¹ Iar Teodorit zice că „nădejde a evangheliei» numește învierea, viața cea nemuritoare și împărăția cerurilor”. (n. aut.)

lui, dar în credință aceasta este cu putință – drept aceea Pavel nu cere aici nimic îngreuietor de la Coloseni și de la toți Creștinii.

de care ați auzit, care s-a propovăduit întru toată zidirea de sub cer,

Mai întâi, Pavel îi aduce martori pe înșiși Colosenii, și apoi pe toată lumea. Și nu a zis că au auzit evanghelia „ce se propovăduiește”, ci: „evanghelia ce s-a propovăduit”, adică pe aceea care s-a crezut cu puțin mai înainte de toată lumea. Drept aceea – zice – rușinați-vă de sine-vă și de toți oamenii, pentru că voi credeți acum altceva decât ce învață evanghelia cea din toată lumea.¹

căreia m-am făcut slujitor eu, Pavel.

Și aceasta ajută la vrednicia de crezare și la adevărarea evangheliei, a se face propovăduitor al ei Pavel, pentru că mare era numele lui, și se vestește pretutindeni și cuprinsese mai toată lumea. Și, numindu-se pe sine-și „slujitor al evangheliei”, Pavel îi îndeamnă mai mult pe Coloseni a se îndupleca cuvintelor lui, căci zice: Eu nu vă spun cuvintele mele, ci ale Altuia, pentru că Altuia slujesc, adică lui Dumnezeu, astfel încât Aceluia se cuvine a vă supune.

24 Acum mă bucur întru pătimirile pentru voi

Cuvîntul acesta al Apostolului pare a nu se uni cu cel de mai sus, însă, privind-se cu scumpătate, foarte se unește. Căci – zicînd mai sus: M-am făcut slujitor al evangheliei, de la care vă rog să nu cădeți! – Pavel arată acum așa: Evanghelia pe care o propovăduiesc este atît de adevărată, încît pătimesc pentru dînsa, și nu numai atît, dar mă și bucur pentru pătimirile suferite pentru dînsa. Iar pătimirile acestea sînt pentru voi, fiindcă le sufăr ca să vă pot folosi.

și împlinesc lipsurile necazurilor lui Hristos în trupul meu,

Acest cuvînt pare a fi trufaș și de mîndrie, dar nu este așa, ci plin de iubirea lui Pavel către Hristos. Căci, cu acest cuvînt, Apostolul voiește să-i înduplece pe Colosenii Creștini a crede că Hristos pătimește pentru dînșii încă și acum. Și zice: Noi, Apostolii, nu vă aducem la Dumnezeu fără mijlocire, ci Hristos

¹ Teodorit zice că din aceste cuvinte ale lui Pavel, și din cele următoare (anume: „căreia eu m-am făcut slujitor” și: „acum mă bucur pentru pătimirile mele pentru voi”) se face arătat că Pavel fusese pe la Coloseni și le propovăduise evanghelia. Fiindcă Pavel nu ar fi avut cuvînt să sufere pătimiri pentru dînșii dacă nu i-ar fi văzut și nu le-ar fi propovăduit. (*n. aut.*)

este Cel care vă aduce, chiar dacă noi ne aflăm în mijloc. Drept aceea, ce faceți, de ce vă depărtați de Hristos, Care nici după ce a murit nu încetează a Se primejdui pentru voi? Înțelegerea cuvîntului este astfel: Dacă Hristos mai era dator a pătimi încă și a muri, și nu a apucat a împlini toată datoria pătimirilor Sale, eu, Pavel, împlinesc această datorie a lui Hristos și pătimesc ceea ce era dator Hristos a pătimi pentru voi și pentru toată Biserica Creștinilor.¹ Tot așa – de pildă – și cînd lipsește voievodul oștilor, apără și se oștește pentru dînsul cel de-al doilea povățuitor de oaste și, stînd în locul voievodului, primește în sine-și rănile și loviturile pe care le-ar fi primit voievodul. Căci de aceea a și numit Pavel „lipsuri” pătimirile ce le suferea, ca să arate că, deși pătimește atîtea pentru Hristos, totuși socotește că încă nu a pătimit toate patimile de care era dator. Și zice: Atît de mult vă iubește Hristos, încît nu au fost de ajuns pătimirile suferite mai înainte pentru voi, ci și acum încă nenumărate patimi suferă prin trupul meu. Însă Pavel zice acestea nu ca să se înalțe pe sine-și, ci vrînd să arate Colosenilor că Hristos și acum purta grijă pentru mîntuirea lor.²

pentru trupul Lui, care este Biserica,

Fiindcă a zis mai sus că, deși el pătimea, pătimirile lui erau ale lui Hristos, Apostolul face aici cuvîntul acesta vrednic de crezare și adevărat, zicînd că acestea se fac pentru trupul lui Hristos, Biserica. Așadar, zice: Să nu socotiți că am zis cuvînt de mîndrie, ci să credeți că Hristos, Care a primit a uni Bise-

¹ Iar Teodorit zice că Pavel împlinea rămășița pătimirilor lui Hristos, „lipsa”, propovăduind „neamurilor” și arătîndu-L lor pe Dătătorul cel mult-dăruitor al mîntuirii [căci Hristos nu a propovăduit „neamurilor”, *n. m.*]. (*n. aut.*)

² Iar Fotie tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Pălmuinu-Se, și batjocorindu-Se, și biciuinu-Se și răstignindu-Se pentru noi, nu numai că Hristos a plinit toate patimile (sau datoriile) noastre, dar ne-a și răsplătit mai presus de minte și cu negrăit cuvînt. Deci noi toți eram datori ca, în locul acelor zeci de mii [= „nenumărate”, *n. m.*] de patimi mîntuitoare de lume ale Lui, să suferim patimi și necazuri pentru El și pentru trupul Lui. Însă – de vreme ce e cu neputință a plini noi acestea întocmai, fără a lipsi nimic, oricîte am pătimi – avem lipsă asemănîndu-ne cu patimile și necazurile lui Hristos. Căci cum este cu putință a fi răsplătite patimile suferite de stăpîn pentru robul netrebnic, prin patimile robului pentru stăpîn? Căci aceasta nu este deopotrivă, nici asemenea, ci foarte departe de potrivire și de asemănare. Și cum să se răsplătească patimile suferite de Fiul lui Dumnezeu, de Cel fără păcat, pentru păcătoșii și greșiții oameni, prin patimile ce le-ar suferi aceștia pentru Cel fără păcat și făcător de bine al lor? Aceasta este cu neputință! De aceea, oricîte ar pătimi cineva voind să răsplătească patimile lui Hristos, el răsplătește numai din «lipsa patimilor și a necazurilor lui Hristos» o a zecea mie parte” (la Icumenie). Iar la întrebarea 142 din *Amfilohia*, [Fotie] zice mai aceleași cu Sfințitul Teofilact. (*n. aut.*)

rica cu Sine-Și, pătimește în trupul meu încă și acum pentru Biserica aceasta, care este trup al Său. Și dar – de vreme ce Biserica este trup al lui Hristos și este unită cu El precum și trupul este unit cu capul – pentru ce voi, Colosenii, îi puneți în mijloc pe Îngeri și prin ei despărțiți unirea și lipirea cea fără mijlocire a Bisericii cu Hristos?

25 al cărei slujitor m-am făcut,

Cu acest cuvânt, Pavel arată că el nu a făcut nimic de la sine-și, căci cu îndatorire era slujitor al Bisericii lui Hristos. Și zice: Dacă eu sînt slujitor al Bisericii, cum îi aduceți voi din afară pe Îngeri ca slujitori ai Bisericii și cum ziceți că Îngerii v-au adus la Dumnezeu-Părintele?

*după iconomia lui Dumnezeu cea dată mie pentru voi,
ca să plinesc cuvîntul lui Dumnezeu,*

Aici, Pavel numește „iconomie a lui Dumnezeu” zicînd fie că: Hristos, înălțîndu-Se la cer, ne-a lăsat pe noi, Apostolii, să propovăduim evanghelia Lui în locul Său, ca voi să nu vă deznădăjduiți că ați rămas părăsiți și orfani de Hristos; fie, zice că: Dumnezeu a iconomisit ca eu să gonesc Biserica în trecut mai mult decît toți ceilalți Evrei ca să fiu vrednic de crezare și adevărat cînd voi propovădui evanghelia lui Hristos. Sau, zice și aceasta, că: Dumnezeu nu a cerut de la mine fapte și bunătăți ca să mă mîntuiască, ci numai credință și botez, adică să cred întru Hristos, Cel ce era gonit de mine, și să mă botez. Și aceasta este prea-mare iconomie a lui Dumnezeu, căci, de ar fi cerut Dumnezeu fapte de la cei necredincioși, care dintr-însii ar fi crezut și s-ar fi mîntuit? Negreșit, nici unul! Sau, „iconomia lui Dumnezeu cea dată mie pentru voi” înseamnă simplu „pentru voi, cei din «neamuri»”, cum ar zice: Eu m-am făcut slujitor al Bisericii după darul și destoinicia date mie de Dumnezeu, ca să luminez „neamurile”. Căci – a îndupleca eu, omul cel muritor și neputincios, „neamurile” cele întunecate, fără de minte și nesupuse a primi niște dogme atît de mari ca acestea ale credinței lui Hristos – aceasta nu a fost lucru și ispravă a puterii mele, ci a iconomiei lui Dumnezeu. Așa cum a zis mai sus că pătimirile sale sînt „pătimiri ale lui Hristos”, tot astfel zice Pavel și aici că este iconomie și lucru al lui Dumnezeu a împlini el „cuvîntul lui Dumnezeu” la Coloseni, propovăduindu-le evanghelia.¹ Vorbînd însă de împlinirea și de

¹ Teodorit zice că și din aceste cuvinte se trage încheierea că Pavel îi văzuse mai înainte pe Coloseni și le propovăduise, și că apoi le-a scris scrisoarea aceasta. (*n. aut.*)

săvârșirea cuvântului lui Dumnezeu la Coloseni, Apostolul arată că aceia erau lipsiți, avînd trebuință a se împlini și a se face desăvârșiți. Prin „iconomia lui Dumnezeu”, înțelege însă și aceasta, adică a se arăta și a se vorbi Colosenilor taina evangheliei atunci, cînd ei se făcuseră iscușiți spre a o primi și a o înțelege. Pentru că Dumnezeu, Care face toate lucrurile iconomicește și spre folos, și pe acesta l-a făcut după iconomie cu adevărat, adică a se arăta taina aceasta atunci, cînd oamenii urmau a o primi și a o înțelege mai mult. Drept aceea, deșerți sînt cei ce se smintesc și se tulbură pentru că se zice cum Fiul lui Dumnezeu, prin iconomia întrupării Sale, ne-a adus la Dumnezeu-Părintele în „vremile cele mai de pe urmă”. Căci pricina este că atunci oamenii erau mai iscușiți spre a primi și a înțelege taina aceasta.

26 taina cea ascunsă din veacuri și de „neamuri”,

După ce a spus ce daruri ne-am învrednicit a lua noi, Creștinii, de la Dumnezeu prin iconomia întrupării Fiului Său, acum Apostolul arată aici și altă covârșire de dar, căci Dumnezeu nu a arătat darurile acestea nici unuia din dreptii de mai înainte ai *Legii celei Vechi*. Și numește „taină” evanghelia lui Hristos propovăduită la „neamuri”, fiindcă nimeni nu o știa, fără numai Dumnezeu. Și nu zice că era doar ascunsă, ci cu totul ascunsă, foarte ascunsă și cu covârșire ascunsă, atît de Îngeri, cît și de „neamuri”. Iar zicerea „din veacuri” arată că taina aceasta a fost cu totul ascunsă din început.

iar acum arătată sfinților Săi,

Aceasta e iconomia de care a spus Pavel mai sus că s-a arătat în vremile cele mai de pe urmă. Și nu a zis că taina aceasta „s-a făcut”, ci că „s-a arătat”, fiindcă ea era cu adevărat în înseși hotărîrile lui Dumnezeu, dar ascunsă, iar acum, la urmă, s-a arătat. Însă nici acum nu s-a arătat la toți, ci la „sfinții” lui Dumnezeu, fiind chiar și acum ascunsă oamenilor care nu sînt sfinți. Deci zice: Frații mei, să nu vă amăgească amăgitorii aceia ce vă zic că nu v-ați adus la Dumnezeu-Părintele de către Fiul lui Dumnezeu, căci, necurați fiind, ei nu cunosc taina aceasta.

***27 cărora a voit Dumnezeu a le face cunoscut
care este bogăția slavei acestei taine întru „neamuri”,***

Ca tu, auzitorul, să nu întrebi, zicînd: Pentru ce s-a arătat taina evangheliei numai sfinților, și nu tuturor oamenilor? – Pavel urmează și zice: Aceasta s-a arătat sfinților aceluia pe care i-a voit Dumnezeu, iar voia lui Dumnezeu nu este fără socoteală și pricină dreaptă. Drept aceea, tu nu întreba de aceasta,

căci cine poate sta împotriva voii lui Dumnezeu? Și, cu toate că Pavel putea zice că taina aceasta s-a arătat celor vrednici, nu a zis așa, căci a voit mai mult să se smerească Colosenii, ca niște vinovați și ca niște nevrednici de darul acesta, decît a se mîndri că ar fi fost vrednici de el. Pavel mărește însă lucrul cu multe ziceri, și nu zice doar că Dumnezeu a voit a face cunoscută „taina” sau „slava tainei”, ci „bogăția slavei tainei”, care s-a făcut cunoscută chiar „neamurilor” celor întunecate, cum zice despre aceasta și într-alt loc: „iar «neamurile» să-L slăvească pe Dumnezeu pentru milă” (*Romani 15:9*). Căci, cu adevărat, se arată mare taina aceasta și la aceia dintre Evrei, dar nu atît de mare precum se arată la păgîni, care erau mai nesimțitori decît pietrele, care se închinau pietrelor și tîrîtoarelor pămîntului ca unor dumnezei. Deci s-a întîmplat un lucru ca și cum un împărat ar fi luat un cîine răpănos și leșinat de foame, care nu putea nici a se mișca, iar apoi l-ar fi făcut om pe acel cîine și l-ar fi pus să șadă în scaunul împărătesc. Cu adevărat, un astfel de împărat s-ar fi slăvit mai mult dacă ar fi făcut acest bine unui cîine decît dacă l-ar fi făcut unui om smerit și sărac. Într-un asemenea chip, și Dumnezeu S-a slăvit mai mult arătînd taina evangheliei păgînilor, care se asemănau cu cîinii – precum a zis Însuși Domnul: „Nu este bine a lua pîinea fiilor și a o arunca la cîinii” (*Matei 15:26*) – și i-a chemat pe ei la credință și la împărăția Sa. Făcînd aceasta, Dumnezeu S-a slăvit mai mult decît S-a slăvit arătînd taina Evreilor, care se asemănau cu fiii. Și bine a zis Pavel: „a acestei taine”, căci sînt și multe alte taine, dar pe aceasta, cu adevărat, nimeni nu o știa și era afară de toată nădejdea omenească, adică a se chema la credință și a se mîntui „neamurile” și păgînii.

care este Hristos întru voi, nădejdea slavei.

Aici, talmăcește care este bogăția și taina de care a zis mai sus și zice: Aceasta este Hristos, adică cunoștința lui Hristos, Care se află întru voi. Și zice cuvîntul acesta cu orăție și cu laude, ca mai mult să-i tragă pe Coloseni la Hristos. Și – zice – dacă Hristos se află întru noi, Creștinii, în lăuntru, în inimile noastre, cum îi numiți „făcători de bine” ai voștri pe Îngeri? Și cum dați Îngerilor facerea de bine și slujba ce I se cuvin lui Hristos? Iar Hristos Se numește „nădejde a slavei”, fiindcă printr-Însul nădăjduim să dobîndim slava veșnică. Se mai numește așa pentru că El este slăvita și ne-rușinata nădejde a noastră, a Creștinilor, întru Care nădăjduim că nu ne vom rușina, ci vom dobîndi de la El toate cîte vom cere în viața aceasta, iar în cea viitoare vom moșteni printr-Însul împărăția cerurilor.

28 Pe El Îl vestim noi,

Zice: Noi, Apostolii lui Hristos, vi-L vestim și vi-L propovăduim pe Hristos, iar nu Îngerii! Așadar, cum slujiți voi Îngerilor ca unor mijlocitori și sluji-

tori ai credinței voastre? În chip de apărare și cutezător a zis însă aceasta: „vestim”, adică: Hristos, aflându-Se sus în ceruri, noi de acolo Îl pogorîm la voi, prin propovăduire.¹

sfătuind pe tot omul și învățînd pe tot omul

Zice: Nu poruncim și nu silim pe cineva să primească credința lui Hristos și să se mîntuiască, fiindcă o însușire a bunătății și a iubirii de oameni a lui Dumnezeu este a nu-i trage pe oameni la credință tiranic și fără de voie. Ci, cu învățătură și cu sfătuire, sfătuim pe orice om să creadă. Însă – o, cititorule! – vei înțelege sfătuirea spre faptă și spre lucrări, iar învățătura spre dogme și spre credință.

întru toată înțelepciunea,

Zice: Sfătuim pe oricine cu „toată înțelepciunea”. Căci, pentru a putea cineva să învețe niște taine mari ca acestea ale credinței lui Hristos, trebuie să aibă „toată înțelepciunea”, adică înțelepciunea Sfîntului Duh, înțelepciunea aceea din *Sfintele Scripturi*, înțelepciunea aceea din dreptele cugetări. [...]

ca să-l înfățișăm pe tot omul desăvîrșit întru Hristos Iisus.

Ce zici, o, fericite Pavele? Să-l înfățișezi „pe tot omul desăvîrșit” lui Hristos? Așa – zice – aceasta mă silesc și aceasta o doresc, și, dacă lucrul nu se va face și nu se va mîntui prin mine tot omul, aceasta nu va fi greșeala mea, ci a oamenilor care nu au voit să asculte propovăduirea mea și să se mîntuiască. Căci eu am făcut desăvîrșit lucrul meu, însă – zice – nu întru *Lege*, nici întru Îngeri, ci „întru Iisus Hristos”! – adică cu cunoștința și credința lui Hristos, căci cu cunoștința *Legii* și a Îngerilor nu poate a se desăvîrși cineva.

29 La aceasta și ostenesc nevoindu-mă,

Dumnezeiescul Pavel nu s-a îndestulat doar cu numirea ostenelii, ci a adăugat și numirea nevoinței, ca să arate cu adăugirea aceasta și privegherile, și amărunchimea ce o avea în dieta întregii sale vieți și toate celelalte fapte pe care le fac cei ce se nevoiesc – atît întru nevoințele trupești, cît și întru cele duhovnicești – căci zice: „cel ce se nevoiește întru toate se înfrînează” (*1 Co-*

¹ Sau, zicerea: „vestim” însemnează: Îl propovăduim pe Hristos la voi cu multă îndrăzneală, și cutezare și cu gură slobodă. (*n. aut.*)

rinteni 9:25). Deci, dacă eu ostenesc – zice – și mă nevoiesc atîta pentru al vostru folos și mîntuire, cu mult mai mult se cuvine a vă osteni și a vă nevoi pentru aceasta voi înșivă.

după lucrarea Lui, ce se lucrează întru mine cu putere.

Fiindcă mai sus a zis că se ostenește, Apostolul arată aici că și osteneala aceasta este dar al lui Dumnezeu, căci zice: E arătat că Dumnezeu, Care mi-a dat putere, voiește să ostenesc și să întrebuițez puterea aceasta întru propovăduirea evangheliei. Pentru aceasta a zis și începînd scrisoarea de față: „Pavel, Apostolul lui Hristos prin voia lui Dumnezeu” (stih 1). Și, cu aceste cuvinte, că se lucra în lăuntrul său lucrarea lui Hristos, Pavel arată că mulți erau aceia ce-l vrăjmășeau pe el și propovăduirea lui, dar că în zadar se osteneau, căci puterea lui Hristos se afla și lucra întru el, putere care mai ales atunci se arată, cînd sînt mulți vrăjmași și potrivnici.

CAPITOLUL II

1 Căci voiesc să știți câtă nevoie am pentru voi, și pentru cei din Laodichia și pentru câți nu au văzut fața mea în trup,

De vreme ce urmează să ajungă la pricina ce îi stă înaintea și să mustre răutatea și dogma eretică a Colosenilor care ziceau că nu s-au adus la Dumnezeu-Părintele prin Hristos, ci prin Îngeri, dumnezeiescul Apostol arată aici că are multă iubire părintească și dragoste către Coloseni, pentru a înlesni cuvântul, zicând: Mare nevoie am pentru voi, o, fraților! Și-i unește pe Coloseni cu Creștinii din Laodichia și cu ceilalți de obște, pentru a nu se tulbura Colosenii, socotind că Pavel se nevoiește atîta numai pentru dîșșii. Pentru ce te nevoiești însă, o, fericite Pavele? Poate pentru că ne mustri? Ba – zice – ci pentru că nu ați văzut niciodată fața mea în chip simțit.¹ Și a zis așa: „în trup”, ca să arate în chip minunat că, deși cu trupul nu-l văzuseră pe Pavel, totuși îl vedeau adeseori cu Duhul.

---

¹ O nedumerire se naște, și nu la întîmplare, pentru ce zice aici tîlcuitorul Teofilact că Pavel nu-i văzuse nici pe Coloseni, nici pe cei din Laodichia? – de vreme ce în capitolul 4, stih 16, Apostolul zice: „Citiți și voi scrisoarea cea din Laodichia (care este înția către Timotei).” Căci, dacă cea dintîi scrisoare către Timotei a fost din Laodichia, este arătat că Pavel i-a scris aflîndu-se în Laodichia. Așadar, cum zice Sfîntul Teofilact că Pavel nu i-a văzut pe Creștinii din Laodichia și pe cei din Colose? Noi însă, dezlegînd nedumerirea, zicem că din cuvintele acestea ale lui Pavel nu încheiem numaidecît că el nu a văzut Laodichia și Colosele. Căci nu zice: Voiesc a ști câtă nevoie am pentru voi, Colosenii, și pentru cei din Laodichia, căci nu ați văzut fața mea în trup – ci zice așa: Am nevoie pentru voi și, pe lîngă aceasta, am nevoie și pentru cei care nu au văzut fața mea în trup. Drept aceea, Pavel i-a văzut pe Colosenii Creștini și pe cei din Laodichia și, aflîndu-se acolo, a scris cea dintîi epistolă către Timotei. Căci altfel nu putem învoi acestea, decît numai dacă ar zice cineva că epistola către Timotei doar s-a trimis din Laodichia, dar nu s-a scris acolo, ci s-ar fi dictat de Pavel, dînsul fiind în alte locuri. Dar în ce locuri? Nedumerirea a rămas nedumerire, doar dacă nu ar voi cineva a zice că aceea către Timotei s-a scris și s-a trimis din alt loc, iar scrisoarea din Laodichia este cea trimisă către Pavel de Laodicheni – precum zic Fotie și Teodorit. Iar că am făcut dezlegarea nedumeririi cu adevărat, mărturisește și înțeleptul Teodorit, zicînd: „Oarecari zic însă că nu i-ar fi văzut pe Coloseni cînd a scris epistola către dîșșii și se apucă a întări aceasta din zicerile acelea: «Voiesc a ști câtă nevoie am pentru voi, și pentru cei ce se află în Laodichia și pentru câți nu au văzut fața mea în trup.» Înșă trebuie a înțelege gîndul zicerilor. Deci e arătat că nu pentru aceștia zice aceasta, ci, vrînd să adevereze cele pentru ei, a zis: Nu numai pentru voi, ci și pentru cei ce încă nu m-au văzut, am multă purtare de grijă” (întru pricina epistolei către Coloseni). Dar și *Faptele Apostolilor* mărturisesc că Pavel venea de-a rîndul prin țara Galatiei și prin Frigia, „întărindu-i pe toți ucenicii” (*Fapte* 18:23), iar în Frigia se află Colosele. (*n. aut.*)

2 ca să se mîngîie inimile lor, învoindu-se întru dragoste

Acum, Apostolul ajunge la dogma cea rea a Creștinilor Coloseni, și nici nu-i mustră învederat, dar nici nu-i lasă cu totul nemustrați. Și aici se încheie perioada [„frază”, *n. m.*] de mai sus. Și zice: Pentru ce am mare nevoie? Pentru ca să nu cugete Creștinii – zice – osebite cugetări, ci să se învoiască și să se unească toți întru o credință și întru o dogmă. Cum și în ce chip? Nu de nevoie și de silă, ci cu dragoste. Și a zis aceasta fiindcă dogmele eretice nasc dezbinări și-i despart pe oameni între dânșii.¹

și întru toată bogăția încredințării înțelegerii,

Adică: Am nevoie pentru a nu se îndoii Creștinii despre nici o dogmă a credinței, ci a fi încredințată pentru toate dogmele „înțelegerea” lor, adică cunoștința despre taine, cu îmbeșugare și cu multă adevărire. Și nu a zis simplu: „întru bogăție”, ci: „întru toate bogățiile”, adică zice: Știu că voi, frații mei, aveți înțelegere și cunoștință de taina credinței, ci eu caut ca încredințarea acestei înțelegeri să se afle întru voi cu îmbeșugare. Sau, zice și altfel: Voiesc să vă încredințați cu înțelegere și cu socotință, iar nu fără minte și fără socoteală.

spre cunoștința tainei lui Dumnezeu-Părintele și a lui Hristos.

Și ce este taina lui Dumnezeu-Părintele? Este a se face aducerea și mîntuirea oamenilor prin Fiul lui Dumnezeu, nu prin Îngeri.

3 întru Care sînt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței.

Zice: Doar Acesta, Hristos, le știe pe toate, ca un înțelept și ca unul ce are ascunse întru Sine-Și „toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței”. Și, dacă El singur este înțelept, atunci cu înțelepciune a venit și S-a făcut om „în vremile cele mai de pe urmă”, nu mai înainte. Drept aceea, în zadar se apucă unii fără de minte și cîrtesc pentru ce a venit Hristos și S-a făcut om în vremile cele mai de pe urmă.

Deci, zicînd: „vistierii”, Pavel arată cu numele acesta covîrșitoarea mulțime a înțelepciunii și a cunoștinței lui Hristos – Căci scris este: „Au nu s-au adunat la Mine acestea și s-au pecetluit în vistieriile Mele?” (*Deuteronomul* 32:34) – precum și vistieriile cele simțite ale împăraților cuprind într-însele multă mulțime de aur și de argint. Iar zicînd: „toate”, arată că nici un lucru

¹ Iar Teodorit zice: „A zis: «Ca să se mîngîie inimile lor», nu «ale voastre», ci – zice – ale acelor care încă nu m-au văzut.” (*n. aut.*)

nu-I este necunoscut și neștiut lui Hristos, Cel ce are toate vistieriile cunoștinței, ci El le știe și le cunoaște pe toate. Pentru aceasta zicea către El Petru: „Doamne, toate le știi!” (*Ioan 21:17*). Iar zicînd și: „ascunse”, arată că doar El știe, și că cel ce voiește a învăța înțelepciunea și cunoștința se cuvine a o cere doar de la El, precum a cerut-o și Solomôn.

Vezi însă – o, cititorule! – că, deși se vede că Pavel zice oarece mare noimă despre înțelepciunea și cunoștința lui Hristos cu pilda de mai sus a „tuturor vistieriilor” și a „celor ascunse”, totuși și aceasta a zis-o cu pogorămînt pentru cei mai proști [„simpli”, „neștiutori”, *n. m.*]. Fiindcă Hristos nu numai că are ascunse întru Sine-Și toate vistieriile cunoștinței și ale înțelepciunii, dar este însăși înțelepciunea și însăși cunoștința adevărată.¹

4 Zic însă aceasta, ca nu cumva să vă amăgească cineva cu cuvinte înduplecătoare.

Zice: Am zis aceasta, anume că doar Hristos singur le știe pe toate, „ca să nu vă amăgească cineva cu cuvinte înduplecătoare” și cu sofisme. Căci, cu toate că unul ca acela pare că zice lucru de crezare, totuși nu știe nimic, și silogisme² lui sînt toate sofisme afară de cuvînt.

¹ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Chiril al Alexandriei: „Deplinătatea și înălțimea întru înțelepciune și întru cunoștință o cîștigăm prin Hristos, nu prin Moisi, căci acela era slugă și pedagog, iar Acesta, fiind Domnul tuturor, ne-a fost dătător de deplină cunoștință, căci întru Dînsul sînt «toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței», după cele scrise.” Însemnează că – după teologi – trei cunoștințe avea sufletul Dumnezeu-ipostatic al Domnului. [Întîi] cunoștința cea fericită, prin care, chiar pe pămînt fiind, Domnul îl vedea cu mintea Sa cea mai presus de toate pe Dumnezeu, curat și fără mijlocire, întru care fericită vedere a Sa Se veselea și Se bucura totdeauna, chiar și cînd se afla în preadureroasele patimi ale Crucii, pe care le simțea numai după firea Sa omenească. Această fericită vedere a lui Hristos se înțelege însă și din multe altele, iar mai ales din zicerea aceea: „Nimeni nu s-a suit la cer, fără numai Fiul omului, Cel ce este în cer” (*Ioan 3:13*), care se tilcuiește că Hristos a fost în cer după această fericită vedere dată în cer. [...] Vezi-l și pe Sfîntul Atanasie (în tomul 1, foaia 1037) și pe Sfîntul Ioan Damaschin (în tomul 1).

[Hristos] avea și cunoștință care se numește „insuflată de Dumnezeu”, pe care o aveau și Proorocii, după care Hristos știa ascunsurile oamenilor, precum este scris: „Iisus însă nu Se încredința lor pe Sine-Și, pentru că-i știa pe toți” (*Ioan 2:23*).

Hristos avea și cunoștința cea „cîștigată”, adică fireasca filosofie a ființelor, care era revărsată în sufletul Lui cu adevărat de la Dumnezeu, ca și întru Solomon. După ceea ce este și după firea ei, cunoștința aceasta este și se zice însă „cîștigată”, căci se cîștigă cu osteneală și cu învățătură. (*n. aut.*)

² Silogism – raționament deductiv compus din trei părți, în urma căruia cea de a treia judecată (concluzia) se deduce din prima (premiza majoră), prin mijlocirea celei de a doua (premiza minoră). (*n. m.*)

5 Căci, deși cu trupul sînt depărtat, cu duhul sînt împreună cu voi,

Era de așteptat ca Pavel să zică: Deși nu sînt de față cu trupul, însă cu duhul sînt cu voi, și-i văd pe amăgitorii aceia care vă amăgesc. Însă el nu a zis așa, ci a întors cuvîntul spre lauda Colosenilor¹, căci zice:

***bucurîndu-mă și văzînd rînduiala
și întărirea credinței voastre întru Hristos.***

Zice: Frații mei, mă bucur văzînd buna rînduială pe care o aveți, fiindcă voi nu numai că nu ați căzut în necredință, ci nici nu v-ați tulburat din rînduiala și din credința voastră cea întărită. Căci, așa cum regula și buna rînduială a ostașilor este aceea care face oastea tare și puternică în războiul vrăjmașilor, tot astfel și în Biserica lui Hristos buna rînduială este aceea care pricinuieste întărirea în credință împreună. Și, cu buna rînduială, isprăvește totul și dragostea Creștinilor care nu lasă să fie dezbinări între dînșii. Dar și credința lui Hristos singură, de sine-și, este întărire și întăritură a Creștinilor, fiindcă ea nu lasă să intre în inimile lor cugetări de necredință și de îndoială, îndoite cugetări care, cînd înaintează în inimă, îi clatină pe cei ce cred.

6 Deci, precum L-ați primit pe Iisus Domnul,

Zice: O, Colosenilor! – nu aducem întru voi nici o propovăduire și dogmă nouă, ci însăși dogma pe care ați luat-o mai înainte, pe aceasta o cerem acum iarăși de la voi, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos, și nu pe Îngeri.

întru Acesta umblați,

Hristos – zice – este calea care vă aduce la Dumnezeu-Părintele, drept aceea, pe această cale, adică prin Hristos, sînteți datorii a umbla, nu prin Îngeri, căci nu vă duce la Dumnezeu-Părintele calea aceasta a Îngerilor.

7 întemeiați

Adică: Fraților, faceți-vă nestrămutați și nemișcați întru singur Hristos, nu uneori să stați în Hristos, iar alteori în Îngeri, căci și pomul înrădăcinat nu se mută, ci rămîne întru același loc.

---

¹ Iar Teodorit zice că Pavel arată și din aceste cuvinte că i-a văzut pe Coloseni, căci – așa cum scrie Corintenilor, pe care i-a văzut, zicînd: „depărtat fiind cu trupul, iar de față cu duhul” (1 Corinteni 5:7) – tot astfel le scrie și Colosenilor, zicînd: „Deși cu trupul nu sînt de față, ci sînt împreună cu voi cu duhul.” (n. aut.)

și zidiți întru Dînsul,

Cu aceste cuvinte, Pavel îi arată pe Coloseni că s-au prăpăstuit din zidirea credinței și că de aceea au trebuință a se zidi numaidecît, adică de a doua zidire întru Hristos, ca asupra unei temelii.

și adeveriți cu credința,

Fraților, țineți-L pe Hristos cu adevărire, prin credință, și nu prin mincinoase silogisme și cuvinte înduplecătoare, căci zidirea, chiar dacă se face pe temelie, este greșită și cu lesnire risipită cînd nu stă cu întărire și statornică.

precum ați învățat, prisosind întru dînsa cu mulțumire.

Apostolul zice aici aceasta: „precum ați învățat”, la fel cum a zis și mai înainte: „după cum ați primit”. Și aceasta ca, deși nu s-ar rușina și s-ar îndrepta de altceva, Colosenii să se rușineze măcar de sine-și, că adică învățaseră credința și-L primiseră pe Hristos într-un fel, și acum Îl cugetă într-altfel. Deci cuvîntul acesta: „precum ați învățat”, este ca o temelie a credinței Colosenilor, iar a crede ei este zidirea de pe temelie aceasta. Fiindcă nu se cuvine ca vreun Creștin să iasă din învățăturile credinței predanisite, ci, rămînd într-însele, să sporească și să se sîrguiască a arăta rod mai mult și creștere într-însele, mulțumind lui Dumnezeu că ne-a învrednicit pe noi, oameni smeriți, de un dar mare ca acesta, fără a scrie asupra-și sporirea și creșterea aceasta.

8 Vedeți a nu fi vreunul furîndu-vă pe voi

Zice: Creștinilor, vedeți și luați bine aminte ca nu cumva să se afle vreunul care să vă rătăcească de la credință! Căci unul ca acesta este fur, și vine pe ascuns și sapă pereții pe dedesubt, fără a simți voi. Și face acestea ca să vă fure și să vă amăgească mintea, depărtînd-o de la adevărul evangheliei. Luați aminte dar!

prin filosofie și prin zadarnica amăgire

Cu aceste cuvinte, Pavel le arată Creștinilor calea prin care vine furul și omul cel amăgitor, care este aceasta: filosofia cea din afară. Dar, fiindcă numele filosofiei este cinstit și lăudat între cei mai mulți, a adăugat și aceasta: „zadarnica amăgire”¹. Căci este și amăgire bună, despre care zicea Ieremia că-

¹ Tîlcuind această zicere apostolească: „Vedeți să nu fie vreunul să vă fure prin filosofie și prin zadarnica amăgire”, Climent Stomatul întreabă care este „filosofia” aceasta? Și răspunde că

tre Dumnezeu: „M-ai amăgit pe mine, Doamne, și m-am amăgit” (capitolul 20:7), cum a fost și amăgirea lui Isac de către Iacov, fiul său, care cu dreptate a luat blagoslovenia lui Isav, fiul cel întâi născut (*Facerea 27*)¹. Și acest fel de amăgire nici nu se cuvine a-l numi cineva „amăgire”, ci iconomie.

după predania oamenilor,

Vezi – o, cititorule! – de unde se naște amăgirea? Din faptul că, între cele ale credinței și între cuvintele *Scripturilor*, intră cugetările și predanisirile cele greșite ale oamenilor. Căci prin aceasta și eresurile se numesc „eresuri”, pentru că sînt socoteli și păreri omenești. Iar credința Creștinilor nu este părere și socotință omenească și de aceea nu se va numi „eres”.

după stihiiile lumii,

Cu aceste cuvinte, Pavel începe a înfrunta pîndirile zilelor, care se păzeau de Coloseni, „stihii ale lumii” numind soarele și luna, căci prin acestea se vede că se arată zilele calde sau reci, umede sau uscate, sau alte firești așezări ale lor. Nu a zis însă: „luări-aminte ale zilelor”, osebite, ci pomenește împreună toată lumea, ca să arate din aceasta înjosirea și micșorarea lumii. Căci, dacă toată lumea este un lucru prost și un nimic, cu mult mai vîrtos stihiiile lumii.²

iar nu după Hristos.

Zice: Dacă v-ar fi cu puțință vouă – o, Colosenilor! – a fi și slugi ale lui Hristos, și ale stihiiilor lumii deodată, tot nu s-ar cuveni să vă înduplecați și să slujiți

---

este cea a lui Epicur – fiindcă aceea surpă pronia lui Dumnezeu și laudă îndulcirea – și oricare alta ar mai fi ca aceasta, care cinstește stihiiile și nu pune asupra lor pricina cea făcătoare (adică pe Dumnezeu), nici nu Îl socotește prin fantazie pe Făcătorul a toate (în cuvîntul întâi din tîlcuirile sale). Iar Ioan Damaschin numește filosofia „deșartă amăgire” de obște, căci înspăimîntă cu forma, iar cu înduplecarea cuvintelor stă departe de adevăr. O asemenea filosofie și zadarnică amăgire sînt și înduplecătoarele cuvinte ale ateștilor celor noi. Drept aceea, Creștinii care ar petrece împreună cu unii ca aceștia din întîmplare și din nevoie se cuvine a avea totdeauna întru pomnirea lor porunca apostolică, zicînd întru sine-și și descîntînd-o ca pe un descîntec mîntuitor: „Vedeți a nu fi vreunul să vă fure pe voi prin filosofie și zadarnică amăgire!” (*n. aut.*)

¹ Și am zis că Iacov a luat cu dreptate blagoslovenia potrivită fratelui său întâi născut, Isav, pentru că mai înainte apucase să cumpere înțîia naștere de la Isav, dînd lui, flămînd fiind, să mănînce linte cea roșie fiartă, căci „Isav i-a dat lui Iacov înțîia naștere, iar Iacov i-a dat lui Isav pîine și linte fiartă. Și a mîncat, și a băut și, sculîndu-se, s-a dus. Și a pîngărit Isav înțîia naștere” (*Facerea 25:33*). (*n. aut.*)

² Vezi cum se tîlcuiesc „stihiiile” acestea la tîlcuirea epistolei către Galateni, la capitolul 4, stihurile 6, 7 și 9. Vezi și la pricina epistolei acesteia, la început, cum unii Evrei slujeau soarelui și lunii ca unor dumnezei. (*n. aut.*)

stihilor, ci doar lui Hristos s-ar cuveni a sluji. Dar acum, cînd înseși stihiiile și luările-aminte ale zilelor vă despart cu totul și vă depărtează de la Hristos, cu mult mai vîrtos se cuvine a nu le urma și a nu sluji lor! Iar luările-aminte ale zilelor nu au fost doar legiuri ale Elinilor, ci și ale Evreilor; și luările-aminte ale Elinilor și-au avut începutul de la filosofie, iar ale Evreilor de la *Lege*.

9 Căci întru Dînsul locuiește trupește toată plinirea dumnezeirii

Adică: Întru Hristos este și locuiește trupește Dumnezeu-Cuvîntul.¹ Auzind însă tu că a locuit în Hristos Dumnezeu-Cuvîntul, ca să nu socotești că Hristos a fost numai lucrat de Dumnezeu, anume că a luat numai lucrare dumnezeiască și dar, ca Proorocii – precum hulea Nestorie, căci zice: „Și întru aceia locuia Dumnezeu, după ceea ce scrie: «Voi locui și voi umbla întru dînșii» (*Levitic 26:12*)” – așadar, ca să nu socotești tu aceasta, Pavel a adăugat: „trupește”, adică: Hristos nu este parte din lucrarea lui Dumnezeu, ci ființă și fire a lui Dumnezeu. Și se zice „Hristos” fiindcă Dumnezeu-Cuvîntul S-a întrupat și S-a făcut un ipostas împreună cu luarea firii omenești. Căci S-a și întrupat tot, dar și este tot împreună cu Părintele. Și, fiind scris împrejur cu trupul, era necris împrejur cu dumnezeirea. Sau, și așa se înțelege – după Sfîntul Chiril al Alexandriei – că Dumnezeu-Cuvîntul S-a sălășluit întru Hristos precum locuiește sufletul în trup. Însă sufletul locuiește în trup cu ținare și după ființă, ci nu fără despărțire și fără tulburare. Sufletul se desparte de trup cu moartea, iar Dumnezeu-Cuvîntul nu S-a despărțit niciodată de omenirea luată la Sine, ci și în mormînt era împreună cu trupul și îl păzea pe el nestruciat, și în iad era cu sufletul, propovăduind tuturor sufletelor ce se aflau acolo, precum zice căpetenia Petru: „Mergînd, le-a propovăduit și duhurilor ce se aflau în temniță” (*1 Petru 3:19*), adică dînd slobozenie și iertare celor robiți acolo, cum a proorocit Isaia, zicînd: „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns a bine-vesti săracilor și M-a trimis a propovădui celor robiți iertare” (*Isaia 61:1*). Și – ca să zic în scurt – Dumnezeu-Cuvîntul a fost unit cu ipostaticul Său suflet și trup încă și cînd sufletul I s-a despărțit de trup, în vremea morții Sale celei de voie de trei zile, cînd trupul era în mormînt și sufletul în iad.²

¹ Vezi și la capitolul 1 al acesteia, stih 19, cum se țilcuiește zicerea: „că întru Dînsul a bine-voit a locui toată plinirea”. Iar Teodorit țilcuiește zicerea aceasta așa: „Vrînd să arate osebirea *Legii* și a darului, dumnezeiescul Apostol L-a alăturat pe Hristos lîngă sărăcia stihilor. Și, vrînd a arăta din alăturare covîrșirea, a adăugat zicînd că «întru Dînsul locuiește trupește toată plinirea dumnezeirii», adică: În trupul Său – zice – El nu a primit un dar oarecare, asemenea cu Moisi, fiindcă omenirea Celui ce se vedea e unită cu toată dumnezeirea Fiului celui unul născut.” (*n. aut.*)

² Pentru aceasta, unii din purtătorii de Dumnezeu Părinți – precum marele Vasilie – zic că unirea Dumnezeu-Cuvîntului cu omenirea se aseamănă cu unirea focului și a fierului, anume

10 și sînteți deplini întru Dînsul,

O ce minunat cuvînt a zis cerescul calător Pavel! Căci zice: Voi, Creștinii din Colose, nu aveți nimic mai puțin decît Hristos, ci și voi sînteți plini de darul dumnezeirii Lui. Însă întru Dînsul aveți acest dar, adică prin luarea omenirii. Căci, de vreme ce firea noastră, a oamenilor, s-a unit ipostatic cu Dumnezeu-Cuvîntul, pentru aceasta și noi ne-am împărtășit întru Dînsul și printr-Însul de firea dumnezeiască – precum zice căpetenia Petru, că: „prin acestea să vă faceți părtași ai firii dumnezeiești” (2 Petru 1:4). Adică nu ne-am făcut părtași ai firii lui Dumnezeu – să nu fie! – ci ai darului și ai lucrării ce este fără despărțire împreună cu firea lui Dumnezeu. Căci Pavel voiește pretutindeni a ne aduce pe noi, Creștinii, lîngă Hristos. Pentru aceasta zice și aiurea: „împreună ne-a sculat și împreună ne-a pus să ședem întru cele cerești, întru Hristos” (Efeseni 2:5). Și iarăși: „De răbdăm, vom și împărăți împreună” (2 Timotei 2:12). Și în altă parte îi numește pe Creștini „moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori cu Hristos” (Romani 8:17).

care este capul a toată Începătoria și Stăpînirea.

Aici, Pavel nu-L numește pe Hristos cap a toată Începătoria și Stăpînirea Puterilor îngerești ca pe unul ce ar fi de o ființă cu dînsule după dumnezeire, ci L-a numit cap al Îngerilor ca pe un pricinuitoare și ziditor al lor – precum am zis mai sus.¹ Și zice: Cum dar L-ați lăsat pe Hristos și ați alergat la Îngeri, al

---

cînd fierul e înfocat tot. Alții o seamănă cu unirea pomului cu altoiul de alt neam altoit într-însul – cum zice Teodorit. Iar alții, cu unirea sufletului și a trupului – precum zice Atanasie și dumnezeiescul Chiril al Alexandriei mai sus. [...] Însă în fire nu se află nici o pildă și asemănare care să se potrivească după amărunchime cu unirea Dumnezeu-Cuvîntului cu omenirea, ci toate asemănările firești sînt mai mici decît aceasta. La Icumenie, se zic însă și acestea: „Și cum este cu puțință a locui Dumnezeu-Cuvîntul în trup după ființă, și a fi unit cu trupul după ipostas și încă a Se afla pretutindeni, toate plinindu-le, fără a fi îngrădit în trup?” Spre dezlegarea unei asemenea nedumeriri, zice: „Se cuvine să înțelegem că s-a făcut ceea ce se face întru lumina soarelui (măcar că orice pildă simțită este mai prejos decît adevărul și decît lucrurile dumnezeiești – precum am zis). Deci – precum lumina cea întîi născută [lumina zidită în prima zi a Facerii, *n. m.*], la început fiind oarecum nematerialnică și netrupească, s-a unit cu trupul soarelui, adică cu discul lui, și s-a preschimbat într-una trupească și materialnică, însă, chiar în trupul soarelui aflîndu-se nu se îngrădește și nu se oprește de a le lumina pe toate – tot așa și Dumnezeu-Cuvîntul, netrupesc fiind mai înainte, după ce S-a unit cu trupul, nu Se oprește de a fi și unit după ipostas cu trupul, și totodată a nu Se îngrădi într-însul, ci a le plini pe toate. Pentru aceasta socotesc că Domnul Se numește pe Sine-Și «lumină» (Ioan 8) și Malehi Proorocul pentru aceasta L-a numit «soare al dreptății» (capitolul 4).” (*n. aut.*)

¹ Vezi la tîlcuirea zicerii: „mai întîi născut decît toată făptura” (capitolul 1:15). Mulți din teologi zic însă că Hristos este cap al Îngerilor și după sufletul Său cel nematerialnic, de un

căror cap și făcător este Hristos după dumnezeire? Cu aceste cuvinte, doboară și risipește dogma eretică pe care o aveau, socotind că s-au adus la Dumnezeu prin Îngeri, nu prin mijlocirea lui Hristos.

11 În El v-ați și tăiat împrejur cu tăiere împrejur nefăcută de mână,

Aici, Pavel spune minunata facere de bine a lui Hristos pentru noi, Creștinii, fiindcă duhovniceasca tăiere împrejur a Creștinilor nu o face mîna ome-nească, precum se face tăierea împrejur trupească, ci Duhul cel Sfînt. Și nu retează parte din mădularele trupului din afară, ci retează tot omul din lăuntru, prin Sfîntul Botez.

întru dezbrăcarea trupului păcatelor cărnii, întru tăierea împrejur a lui Hristos.

Acolo, la tăierea împrejur trupească, Evreul ce se tăia împrejur se dezbrăca și lepăda numai un mădular al trupului, fiindcă i se lua învelitura cărnii, care era netăierea împrejur.¹ Iar aici, la tăierea împrejur duhovnicească, se dezbracă tot trupul de păcatele pe care le facem prin trup. Și această duhovnicească tăiere împrejur nu o face *Legea*, ci Hristos prin Sfîntul Botez, fiindcă ne dezbracă de vechea viață păcătoasă, care era toată trupească și pătimașă.

12 Îngropîndu-vă împreună cu El întru botez,

Ceea ce Apostolul a numit mai sus „tăiere împrejur”, aici o numește „mormînt”, arătînd cu aceasta un lucru mai mare decît tăierea împrejur. Căci în mormîntul acesta duhovnicesc al botezului nu se aruncă mădularul tăiat, precum se aruncă la tăierea împrejur a Evreilor, ci într-însul părțile tăiate de la noi se strică și se pierd desăvîrșit. Deci, cel ce se botează se îngroapă împreună cu Hristos întru sfînta colimvitră (scăldătoare) ca în mormînt, închipuind îngroparea de trei zile a Domnului prin cele trei afundări și murind după vechiul om pătimaș și păcătos.²

neam cu Îngerii, și că este cap al lor după omenirea Sa, ca unul ce S-a suit cu omenirea mai presus de toată începătura și stăpînirea și ca unul ce S-a făcut povățuitor și stăpînitor al tuturor făpturilor după înviere. Și vezi tîlcuirea zicerii: „și spre aceasta L-a dat cap Bisericii mai presus de toate” (*Efeseni* 1:22). (*n. aut.*)

¹ Vezi și tîlcuirea stihului 25 al capitolului 2 al celei către Romani și subînsemnarea de acolo. [...] Iar marele Vasilie zice: „[Botezul] este o curățire a sufletului de spurcata cugetare ce i s-a făcut lui mai înainte de către trup, după cea scrisă: «Spăla-mă-vei, și mai mult decît zăpada mă voi albi»” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 15). (*n. aut.*)

² Sfîntul Botez închipuie nu numai mormîntul Domnului, ci și pogorîrea Lui în iad. Pentru aceasta a zis marele Vasilie: „Dar cum săvîrșim pogorîrea în iad? Urmînd îngroparea lui Hris-

***Împreună cu El v-ați și sculat prin credința în lucrarea lui Dumnezeu,
Cel ce L-a sculat pe El din morți.***

Sfântul Botez nu este numai mormînt al celor se se botează, ci și înviere a lor. Cum și în ce chip? Prin credință, căci noi, Creștinii care ne-am botezat, am crezut întru puterea și lucrarea lui Dumnezeu, anume că Dumnezeu poate să ne scoale din morți, întru aceasta avîndu-L pildă pe Hristos, pe care L-a sculat din morți. Și ne-am sculat după două feluri: unul, pentru că, prin credința și nădejdea în înviere, arătăm că am dobîndit-o de acum, măcar că aceasta se va face cu lucrul în viitorime; apoi, pentru că duhovnicește și sufletește am lepădat de la noi moartea faptelor păcatelor și ne-am sculat întru viața înbunătățită și nepătimașă, ceea ce arată mai departe Apostolul:

***13 Și voi, morți fiind cu greșelile și cu netăierea împrejur
a trupului vostru, v-ați făcut vii împreună cu Dînsul,***

Zice: Suferind moartea trupească, Hristos S-a făcut viu. Și L-a sculat pe El Tatăl nu doar că El era neputincios a Se scula pe Sine-Și și a Se face viu, ci pentru că toate ale Sale le afierosește lui Dumnezeu-Părintele. Căci El Însuși zice că și singur S-a sculat pe Sine-Și: „Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi ridica” (Ioan 2:19). Și *Faptele Apostolilor* zic: „Înainte cărora S-a înfățișat pe Sine-Și viu după patima Sa” (Fapte 1:3). Iar voi – zice – Colosenii din „neamuri”, cei ce erați morți și omorîți de păcate și „netăiați împrejur” – care adică aveți cugetare trupească de prisos, care vă omora – „v-ați făcut vii împreună cu Hristos”. Căci, așa cum Acela S-a sculat după trup, tot astfel și voi v-ați sculat după Duh, însă negreșit vă veți scula și cu trupul, la sfîrșitul lumii.¹ Iar marele Ioan Hrisostom zice că murirea se poate înțelege aici și într-alt chip, adică: „Pentru păcatele voastre – zice – vă aflați sub osîndirea morții și aveți să muriți, iar Hristos v-a slobozit din această osîndă.”²

---

tos, că trupurile celor ce se botează se îngroapă oarecum în apă.” Și dumnezeiescul Hrisostom zice: „A ne boteza, a ne afunda și apoi a ieși din apă, este închipuirea pogorîrii în iad și a ieșirii de acolo” (Cuvîntul 40 la cea dintîi către Corinteni). Vezi și subînsemnarea stihului 4 al capitolului 6 al celei către Romani. (n. aut.)

¹ Pentru aceasta zice marele Macarie: „Învierea sufletelor celor moarte se face de acum, iar învierea trupurilor, în ziua aceea” (Cuvîntul al 36-lea). (n. aut.)

² Iar Teodorit zice că Apostolul a numit „netăiere împrejur” a trupului răutatea, învățînd că netăierea împrejur a trupului nu vatămă cu nimic pe cei ce o au. Iar „netăierea împrejur” a sufletului, aceea pierde și trupul, și sufletul. Și, din aceasta, se arată că „tăierea împrejur” a trupului nu-l folosește cu nimic pe cel ce se taie împrejur, iar lepădarea viclesugului și a răutății face mîntuirea cea adevărată. (n. aut.)

Iertînd vouă toate greşelile,

11 Ce greşeli ne-a iertat Hristos? Acelea – zice – care vă pricinuiau murirea și moartea. Vezi, Creștine, de ce canoane eram vrednici noi, adică de moarte și de iad, și că Hristos ne-a slobozit de acestea?¹

14 ștergînd cu dogmele zăpisi ce era asupra noastră, care era împotriva noastră.

Fiindcă a zis mai sus că Hristos ne-a lăsat greşelile, ca să nu socotești tu, cel ce citești, că le-a lăsat să rămînă și să se arate, Apostolul zice că nu le-a lăsat să rămînă, ci le-a șters și le-a stins desăvîrșit. Iar prin „zapis” se cuvine să înțelegem *Legea*, ori mărturisirea pe care norodul Israilitean a făcut-o cu gura pentru *Lege* ca un zapis către Moisi, zicînd către dînsul: „Toate cîte le-a zis Dumnezeu le vom face și le vom asculta” (*Ieșirea* 19:8). Sau, „zapisul” e cea înspăimîntătoare tocmeală și învoială făcută de Dumnezeu cu Adam dacă va călca porunca Lui cea făcătoare de viață, zicîndu-i: „Ori în ce zi veți mânca dintr-însul, cu moarte veți muri” (*Facerea* 2:16).² Căci această înspăimîntătoare tocmeală o ținea diavolul ca un zapis scris de mîna și acesta sta împotriva noastră și nu ne lăsa a căuta în sus și a ne slobozi, fiindcă era drept.³ Deci acest zapis l-a șters Hristos „cu dogmele”, adică cu credința, fiindcă nu cu fapte, ci cu dogmele credinței s-a dezlegat acel zapis.⁴

¹ Zice și Teodorit: „Păcatul ne-a omorît pe noi toți, căci el a rostit asupra noastră hotărîrea morții. Ci Dumnezeu l-a toate ne-a făcut părtași ai vieții Stăpînului Hristos și ne-a dăruit iertarea păcatelor.” (*n. aut.*)

² Tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia, ce zice: „Vai celor ce scriu răutate și vicleșug!” (*Isaia* 10:1), marele Vasilie zice: „Drept aceea, și făcînd cele bune, și învistierînd rele împotriva sa, oricine scrie pentru sine-și, făcînd zapise scrise de mîna. Căci împotriva noastră se scrie de mîinile noastre oarecare scrisoare de mîna (adică zapis), fie cînd voim cele rele, fie cînd facem cele bune.” (*n. aut.*)

³ Iar Teodorit zice: „Socotesc că și trupul nostru cel pătimaș s-a numit «zapis» scris de mîna, căci prin trup cutezăm toată fapta cea fără de lege: prin ochi, privind cu înverșunare; prin limbă, vorbind cele netrebnice; prin urechi, primind învățatura vătămătoare; cu mîinile, cutezînd tîlhărie, lăcomie de averi și vărsare de sînge. Deci Dumnezeu-Cuvîntul, luînd la Sine-Și firea noastră, a păzit-o slobodă de tot păcatul și a șters zapisele datoriiilor noastre cele ce s-au făcut într-însa rău. Și Acesta, primind a Se pironi pe cruce, a șters datoria noastră, a tuturor. Și, plinînd *Legea*, a încetat-o, lege care din vechi fusese folositoare doar Evreilor, iar nouă nicidecum îndemînatică. Și ne-a dat nouă dogmele evanghelice, întru păzirea acestora făgăduindu-ne mîntuirea.” (*n. aut.*)

⁴ Vezi cum se tîlcuiește zicerea aceasta și la stihul 16 al capitolului 2 al celei către Efeseni: „legea poruncilor întru dogme nelucrătoare făcînd-o”. (*n. aut.*)

și l-a ridicat din mijloc, pironindu-l pe cruce.

Hristos nu doar că a șters – zice – și a stins zăpășul ce era asupra noastră, ci l-a și „ridicat din mijloc”, adică l-a făcut să nu se mai arate. Și nu ni l-a dat nici nouă, nici nu l-a păzit El, ci, pironindu-l pe cruce, l-a rupt în multe bucăți, lucru pe care îl face acela care iartă datoria cuiva cu bucurie și rupe zăpășul datoriei. Căci, toți oamenii fiind vinovați și supuși sub păcate și sub pedepse, însuși Fiul lui Dumnezeu cel fără de păcat, pedepsindu-Se și răstignindu-Se pentru noi, cu crucea a dezlegat păcatul și pedeapsa noastră. Deci acolo, pe cruce, a rupt zăpășul cel împotriva noastră.¹

15 Dezbrăcînd începătorile și domniile,

Aici, dumnezeiescul Apostol numește „începătorii și domnii” puterile diavolești, fiindcă cu acestea se îmbrăcase firea omenească precum cu o haină, toată închipuindu-se și îngrășîndu-se de patimi și de răutățile lor. Sau, zice că Hristos „S-a dezbrăcat” de acestea, căci, făcîndu-Se om, avea ca apucătură și prindere a diavolului chiar aceasta, a fi om și a purta păcătoasa fire a oamenilor. De aceea, Stăpînul Hristos „S-a dezbrăcat” de apucătura și prinderea aceasta a vrăjmașului, adică S-a aflat neprins de începătorile și stăpînirile demonilor. Căci, deși a luat la Sine-Și păcătoasa fire omenească, a păzit-o fără de păcat.²

Poți însă – o, cititorule! – să înțelegi și altfel zisa aceasta a lui Pavel. Diavolul ținea și stăpînea firea omenească cu două patimi peste tot cuprinzătoare

¹ Se cuvine a ști Creștinii că, în locul zăpășului păcatelor lor, pe care l-a șters Hristos, ei au dat alt zăpăș lui Hristos. Și care este acesta? Este tocmeală și mărturisirea pe care i-au dat-o lui Hristos cînd s-au botezat: că se leapădă de satana, și de toate lucrurile lui, și de toată închinăciunea lui și se împreunează cu Hristos, pentru a vieții și a petrece după legile, poruncile și voia lui Hristos. Drept aceea, Creștinii se cuvine să păzească adevărată mărturisirea aceasta pînă la moarte. Pentru că, de vor călca zăpășul acesta și mărturisirea lor, cine îl va mai șterge? Sau ce răspundere vor da lui Hristos pentru aceasta în ziua Judecării? Despre aceasta a scris și dumnezeiescul Hrisostom, zicînd: „Dar s-a făcut alt zăpăș, dar nu precum era cel dintîi, căci, după ce zic: «Mă leapăd de Satana!», zic: «Mă împreun cu Hristos». Și, de altfel, acesta nici nu s-ar numi zăpăș, ci tocmeală. Căci zăpăș este cînd cineva, fiind vinovat de datorii, scrie să se țină de ele, dar aceasta e tocmeală. Iar zicerea: «mă leapăd de tine, satana» e în loc de: «nu voi asculta de tine»“ (*Cuvîntul al 7-lea la cea către Coloseni*). (*n. aut.*)

² Înțeleptul Teodorit țîlcuiește zicerea aceasta așa: „Demonii aveau silnicia asupra noastră prin patimile trupului, iar Fiul lui Dumnezeu, îmbrăcîndu-Se cu trupul, S-a făcut mai presus de păcat și, prin al Său trup, a stricat silnicia potrivnicilor și a făcut arătată tuturor oamenilor neputința lor, dăruindu-ne biruința asupra lor.” (*n. aut.*)

[„generale”, *n. m.*], cu îndulcirea și cu chinuirea, adică cu durerea. Deci Domnul, luînd firea omenească pentru ca să Se lupte pentru noi cu începătoriile și stăpînirile diavolului, a biruit drăceștile stăpîniri chiar de la începutul luării sfîntului Său trup, pentru că S-a zămislit cu adevărat fără îndulcire, adică fără sămîntă bărbătească, și S-a născut fără chinuire, adică fără dureri de pîntece ale Fecioarei maicii Sale. Ci și după ce S-a născut și S-a făcut bărbat desăvîrșit, fiind ispitit vreme de 40 de zile în munte cu amăgirile îndulcirii – adică ale lăcomiei de pîntece, ale iubirii de slavă și ale iubirii de bogăție – l-a robit pe diavolul fățiș și simțitor. Domnul l-a biruit pe ispititorul fiindcă nu S-a prins nicidecum de aceste amăgiri ale îndulcirii, și biruința asupra lui ne-a dăruit-o nouă. După aceea, diavolul s-a silit iarăși să-L biruiască pe Domnul cu armele chinuirii, ca să-L facă să-i urască pe oameni, aproapiții Lui. Dar, cu toate că-L vrăjmășuia pe Domnul prin mijlocirea fariseilor, a cărturarilor și chiar prin oamenii cărora Domnul le făcuse bine, nu a putut să-și împlinească scopul și să-L facă pe Domnul să-i urască pe vrăjmășuitorii Săi. La sfîrșit, a pornit asupra Domnului meșteșugirea cea mai puternică pe care o avea: i-a înduplecat pe Iudei să-L răstignească pe Domnul. Ci Domnul, atît de mult nu se pleca la scopul și voia diavolului, încît, chiar spînzurat pe cruce, nu numai că nu l-a urît pe aproapele, ci încă și cerea Părintelui Său să-i ierte pe răstignitorii Săi, zicînd: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac” (*Luca 23:34*). Deci în acest chip Domnul „a dezbrăcat” cu totul începătoriile și stăpînirile demonice. Și, așa cum S-a împărțășit de firea noastră, tot astfel ne-a și dăruit nouă, celor ce ne îmbrăcasem cu aceste începătorii prin păcat, ne-a dăruit – zic – izbîndirea asupra lor și dezbrăcarea [de ele].

le-a vădit de față,

Adică: Domnul le-a făcut pe demonicele stăpîniri să se rușineze și să fie batjocorite cu îndrăzneală, căci nu s-a rușinat diavolul niciodată atît de mult, pe cît s-a rușinat în vremea răstignirii Domnului. Căci, în vremea cînd el aștepta să-L biruiască și să-L stăpînească pe Domnul desăvîrșit, nu numai că nu L-a stăpînit pe Domnul, dar încă i-a pierdut și pe cei ce îi avea în stăpînirea sa mai înainte. Iar zicerea „de față” e în loc de: „în priveliște, înaintea tuturor celor ce priveau”, căci zice: „Norodul sta privind” (*Luca 23:25*). De aceea, nesuferind această covîrșitoare rușinare și pierzare a sa, diavolul a făcut apoi în tot chipul ca să-i înduplece pe oameni că Hristos nu a murit cu adevărat, ci după fantazie. Fiindcă aceasta era doborîrea lui cea mare și stricarea lui cea desăvîrșită, a omorî om nepăcătos și apoi, prin moartea aceasta, nenădăduit să se omoare el însuși de acela pe care l-a omorît și să rămînă nelucrător. De aceea a și ridicat nenumărate eresuri și a îndemnat mulți eretici să spună că Domnul a murit după fantazie,

iar nu după adevăr. Căci, dacă nu a murit cu adevărat, atunci nici nu a înviat; și, dacă nu a înviat, nici nu S-a înălțat. Sau – mai bine a zice – dacă Domnul nu a murit, atunci nici nu a fost om cu adevărat; și, dacă nu a fost aceasta, atunci nici Dumnezeu nu era, ci un amăgitor și un înșelător. Vezi – o cititorule! – că toate atîrnă de moartea lui Hristos.¹ Drept aceea și Domnul, mai înainte cunoscînd aceasta, a murit în chip arătat, înaintea tuturor. Dar nu S-a sculat din morți în chip arătat tuturor, căci martor și adevăritor al învierii Sale avea a se face întregul timp de după aceasta.² Iar dacă timpul de atunci nu s-ar fi făcut martor al morții Sale, alt timp în urmă nu s-ar fi făcut adevăritor.

făcînd triumf asupra lor întru aceasta.

Adică: În cruce, Domnul i-a arătat pe demoni biruiți, căci „triumf” se zice cînd un împărat, întorcîndu-se biruitor și purtînd semnele de biruință de la războiul cu vrăjmașii săi, face un alai de obște învederat și-i arată legați și înșirați

¹ Pentru aceasta a zis și Sfîntul Grigorie al Nissei: „Poate, de ar cerceta cineva taina mai cu de-amăruntul, mai cu drept cuvînt ar zice că nu s-a întîmplat moartea pentru naștere, ci dimpotrivă, pentru moarte s-a luat nașterea. Căci Cel ce viază de-apururea nu Se îmbracă cu nașterea cea trupească avînd trebuință a vieții, ci pentru a ne întoarce pe noi din moarte la viață” (*Cuvîntul Catehetic*, capitolul 72). (n. aut.)

² Însemnează că Domnul nu a înviat arătat înaintea oamenilor [din aceste pricini]:

1) Pentru că învierea Lui a fost taină ascunsă și singur lui Dumnezeu cu putință a fi înțeleasă, ca una ce e mai presus de fire, iar tainele lui Dumnezeu nu se cuvine a fi arătate oamenilor, ca unele ce nu se pot înțelege, ci sînt primite numai prin credință.

2) Pentru că ochi de om nu a văzut întîia plăsmuire și facere a lui Adam, a celui vechi; astfel încît era de urmare a nu vedea ochi de om nici a doua plăsmuire și naștere a lui Adam, a Celui de-al doilea – precum zice dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului.

3) Căci, dacă Domnul S-ar fi sculat din morți înaintea Iudeilor, aceia ar fi căutat să mănînce, să bea și să petreacă împreună cu Dînsul, cum au făcut cu Lazăr, cel ce a fost înviat, sau chiar cu Domnul, mai înainte de Patimă. Iar fiindcă trupul Lui era nesticăcios [după înviere], nu avea trebuință de o asemenea hrană și de a petrece împreună. Și, de aici, Iudeii ar fi zis că a înviat după nălucire, iar nu cu adevărat și lucrător, și prin urmare mai mult s-ar fi vătămat, decît s-ar fi folosit. Deci pentru aceste pricini nu a înviat Domnul în chip arătat și a lăsat ca învierea Lui să fie dovedită ca adevărată atît de minunile pe care le făceau Apostolii întru numele Lui, cît și de muncile și morțile primite de ei pentru numele Lui. Căci care om înțelept ar crede să învieze morți și să lucreze minuni și semne mai presus de fire și de mirare numele unui om ce nu ar fi putut a se scula pe sine din morți, ci ar fi rămas întru stăpînirea morții și a stricăciunii ca ceilalți oameni? Sau cine s-ar încredința că ucenicii și Apostolii lui s-ar munci și ar muri cu osîrdie pentru un simplu om, mort și topit în mormînt? Căci aceasta este cu totul cu neputință și de necrezut. Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom zice că de aceea se citește în biserică *Faptele Apostolilor* după Paști, după Înviere, pentru că propovăduirea Apostolilor și minunile pe care le făceau, care se cuprind în *Fapte*, adevărează și dovedesc că învierea Domnului e adevărată. (n. aut.)

înaintea tuturor pe vrăjmașii biruiți de dînsul.¹ La fel, și Domnul l-a biruit pe diavol și pe demonii slujitori lui și, prin cruce, a înfipt semnul biruinței împotriva lor.² Pentru aceasta a triumfat asupra demonilor și i-a arătat pe aceștia biruiți și legați înaintea unui obștesc teatru al Elinilor, al Romanilor și al Evreilor împreună, celor ce priveau răstignirea Lui.

Deci – zice – dacă nu Îngerii au murit pentru noi, ci Hristos, cum voi, Colosenii, ziceți că v-ați adus înaintea lui Dumnezeu-Părintele prin Îngeri, iar nu prin Iisus Hristos?

*16 Deci să nu vă judece pe voi cineva întru mîncare,
sau întru băuturi, sau cu privire la vreo parte de sărbătoare,
sau lună nouă sau la sîmbete,*

Cîte a zis mai sus dumnezeiescul Pavel Colosenilor, le-a zis umbros și ghi-citorește, cum a fost mai ales cuvîntul acela: „Vedeți să nu fie careva furîn-

¹ Zicerea „triumf” se etimologhisește de la „tria”, iar „tria” se numesc frunzele smochinului, ca unele ce sînt împărțite în trei. Iar vechii biruitori erau încununați cu frunze de smochin cînd se întorceau de la bătălie (precum zice Varin). (n. aut.)

² Iar „semne de biruință” erau atunci cînd, după ce-și biruia vrăjmașii, cineva ridica o piatră mare, sau făcea un zid pe care scria biruința aceea, ca să o vadă urmașii și să-și aducă aminte. Așadar, piatra sau zidul de acest fel se numește „semn de biruință” fiindcă se înfîgea și se ridica asupra înfrîngerii vrăjmașilor (de la scoliile lui Aristofan). La fel a înfipt și Hristos crucea, ca semn de biruință pentru doborîrea demonilor, asupra căreia a scris lucrător, prin moartea Sa, chipul biruirii vrăjmașilor Săi. Pentru aceasta, de cîte ori vedem crucea, ea ne aduce aminte de această biruință a Domnului asupra diavolului și asupra demonilor, și ne îmbărbătam întru războiul asupra acestora. Îmi place și pilda aceea pe care o aduc oarecari dascăli la aceasta, zicînd: „La fel cum un luptător puternic și ispitit se lasă gol și se unge cînd se luptă cu potrivnicul său, pentru ca acela să nu-l poată prinde, și, luînd înainte un loc înalt, îl suie acolo și de acolo îl aruncă jos și îl sfărîmă, tot așa a făcut și Stăpînul nostru Hristos. Acesta, luptîndu-se cu diavolul mai înainte în munte și biruindu-l pe acela mai întîi cu întoarcerea despre îndulcire, S-a luptat cu el apoi și prin durere. Pentru aceasta, dezbrăcîndu-Se de haină și împletindu-Se cu dînsul, l-a supt pe locul înalt al crucii și de acolo l-a aruncat jos cu mare îndrăzneală și triumf, și așa l-a zdrobit și l-a pierdut pe el. Pentru aceasta scria Hrisostom: „Căci s-a făcut ca o luptă cu sabia: moartea L-a rănit pe Hristos, iar la urmă, rănit fiind, Hristos a omorît-o pe dînsa. De un trup mort se omora cel ce părea a fi nemuritor! Și lumea privea aceasta” (Cuvîntul al 6-lea la cea către Coloseni). Și era a vedea cineva lucruri de mirare și pidosnice, căci diavolul făcea în tot chipul ca să-L omoare pe Domnul nu cu altfel de moarte, ci cu moartea crucii, pentru ca, fiind spînzurat pe înalta cruce, mai mult să se ocărasească și să se necinstească. S-a plinit însă cea dimpotrivă: căci, cu adevărat, Hristos S-a răstignit sus, în înalt, dar de acolo i-a tras la Sa cunoștința pe toți cei ce se aflau jos, precum singur a proorocit, zicînd: „De mă voi înălța Eu de pe pămînt, pe toți îi voi trage către Mine” (Ioan 15:32). Și astfel S-a slăvit și S-a cinstit mai mult. Iar diavolul, fiind aruncat de acolo, de la înălțimea crucii, și căzînd leș (hoit) ciudat, cu mare curaj s-a biruit și cu veșnică necinste s-a necinstit. (n. aut.)

du-vă pe voi!” (la stihul 8). Iar aici grăiește către dînșii mai arătat despre luările-aminte pe care le urmau, după ce mai înainte a numărat facerile de bine ale lui Hristos. Căci zice: Dacă voi, fraților, ați dobândit asemenea mari faceri de bine de la Hristos, pentru ce vă faceți pe sine-vă supuși și robi unor proaste și prea-mici pîndiri evreiești? Așadar – zice – să nu răbdați a vă judeca cineva că nu păziți luările-aminte evreiești la mîncări și la băuturi! [...] Și a zis „parte de sărbătoare” ca să arate că Colosenii nu păzeau întregi sărbătorile Evreilor. Căci, deși sabatizau, adică păzeau sîmbetele, nu le păzeau cu scumpătatea cu care le păzeau Evreii, fiind ei Creștini. Deci, cu aceste cuvinte, Pavel arată că păzirea din parte a sărbătorilor evreiești este zadarnică, de vreme ce păzirea lor [nici] nu este întru toate și că, din această păzire din parte a sărbătorilor Evreiești nu se întărește, ci se surpă întregul sărbătorilor de acest fel. Căci, de ar fi fost bine a se păzi serbările evreiești, ar fi trebuit să fie păzite desăvîrșit și întru toate, iar nu a se păzi neîmplinite și în parte.¹

17 care sînt umbră a celor viitoare,

Aici, Apostolul numește „viitoare” tainele testamentului celui nou care urmau să fie.

iar trupul, al lui Hristos.

18 Nimeni să nu vă amăgească,

Unii fac stare desăvîrșit [„punct”, *n. m.*] la „Hristos”, așa cum se scrie aici, și înțelegerea cuvîntului este aceasta: Precum trupul face umbră, așa și *Testamentul cel Vechi* a fost o umbră a trupului evangheliei, iar „trupul” – adică lucrul adevărat, evanghelia – este al lui Hristos.² Drept aceea, de ce se cuvine a ține voi, Colosenii, umbra trupului cînd trupul este de față?

¹ Despre aceasta a zis și Teodorit: „Bine a adăugat Apostolul, zicînd: «parte de serbare», pentru că ei nu puteau săvîrși acestea. Căci cum ar fi fost cu puțință a alerga din Frigia la Ierusalim de trei ori pe an, ca acolo să săvîrșească serbările după *Lege*? Mai ales pe cea a Cincizecimii, aproape fiind de a Pashăi, calea fiind mai lungă de cincizeci de zile de mers. Căci *Legea* porunca Evreilor să meargă la Ierusalim de trei ori pe an, ca să serbeze Paștile, Cincizecimea și Înfigerea Corturilor, zicînd: «În trei vremi în tot anul se va arăta toată partea bărbătească a ta înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul pe care îl va alege Domnul: la Sărbătoarea Azimelor (Pasha), la Sărbătoarea săptămînilor (adică a Cincizecimii) și la Serbarea Înfigerii Corturilor»“ (*Deuteronom 16:16*). (*n. aut.*)

² Iarăși Teodorit tîlcuiește așa: „Viețuirea evanghelică ține loc de trup, iar *Legea* de umbră. Dar, ridicîndu-se lumina, umbra se desparte de trup. Tot așa, umbra este *Legea*, iar trup și lumină, Stăpînul Hristos.” (*n. aut.*)

Iar alții înțeleg zicerea „trupul lui Hristos” unită cu zicerea „nimeni să nu vă amăgească pe voi”, și înțelegerea este aceasta: Nimeni să nu vă amăgească sau să vă supere cineva pe voi, care sînteți trup al lui Hristos, și deci și voi, fraților, l-ați biruit pe diavolul și v-ați făcut mai presus de dînsul. Pentru ce dar iarăși să vă robiți pe sine-vă păcatului, păzind *Legea cea Veche*, care nu vă poate slobozi din păcat și a vă îndrepta? Căci este arătat că, dacă păziți obiceiurile Evreilor, aveți încă domn și stăpînitor al vostru *Legea cea Veche* și se vede că de aceea v-ați mîntuit.

Și, fiindcă *Legea* a fost umbră a trupului evangheliei, iar evanghelia și cele ale lui Hristos sînt însuși trupul Lui, pentru aceasta se cuvenea mai întîi a ne deprinde în umbră și apoi să primim trupul a căruia a fost umbra. Deci Hristos S-a întrupat la urmă după cuviință, după *Legea Veche*, în anii cei mai de pe urmă, ca să ne aducă pe noi mîntuiți la Dumnezeu-Părintele.

*voind întru smerita-cugetare și întru religia Îngerilor,
pe care nu i-a văzut, umblînd întru mîndrie,*

După ce dumnezeiescul Pavel i-a umplut de mînie pe Coloseni, arătîndu-le că se amăgesc și se păgubesc de către unii, acum le spune arătat dogma eretică pe care o aveau, și zice: Ereticii „îngerești” care vă amăgesc vor să vă vicleanească cu o părută smerită-cugetare, lipsindu-vă de darul credinței lui Hristos. Căci ereticii aceia ziceau că a ne aduce pe noi la Dumnezeu-Tatăl ar fi fost lucru nevrednic de mărirea Fiului lui Dumnezeu Cel unuia născut, că ar fi fost lucru mai presus de smerenia oamenilor. De aici, ei trăgeau încheierea că e mai cu drept cuvînt să cugetăm că Îngerii au slujit la această aducere a noastră. Deci din aceasta au vîrît între Creștini religia și slujirea Îngerilor, ca și cînd pentru smerita-cugetare și evlavie pentru Hristos îi despărțeau de la dreapta-credință a lui Hristos și îi înduplecau pe cei mai proști [„simpli”, *n. m.*] să ia aminte la Îngeri și să le slujească lor, căci – ziceau – de către aceștia s-au mîntuit. Și, fără a vedea cîndva Îngeri, atît de mult se întăreau a adeveri pentru dînșii, ca și cum i-ar fi văzut.¹

umflîndu-se în zadar de mintea trupului său,

În deșert – zice – s-a umflat acela de trupeasca, iar nu duhovniceasca sa minte, acela care zice dogma aceasta hulitoare. Căci cum nu ar fi o însușire a

¹ Despre aceasta, vezi la început, în subînsemnarea pricinii epistolei acesteia.

Iar Teodorit zice: „Pentru aceasta, chiar pînă acum se aflau la Laodicheni și la Coloseni case de rugăciune ale Sfîntului Mihail, la care mergeau și se rugau, cinstindu-l pe Arhanghel și pe alți Îngeri cu cinstire slujitoare.” (*n. aut.*)

minții trupești și groase a surpa cuvintele lui Hristos? Căci Acesta a zis că „atît a iubit Dumnezeu lumea, încît L-a dat pe Fiul Său unul născut pentru oameni” (Ioan 3:16). Și iarăși: „Și pentru aceștia Eu mă sfințesc pe Sine-Mi” (16:19). Și iarăși: „Sufletul Meu îl pun pentru oi” (10:16). Și iarăși: „Și alte oi am, care nu sînt din staulul aceasta, și pe acelea Mi se cade a le aduce” (Ioan 10:17). Și alte nenumărate asemenea.

Însă pentru ce zice Pavel aici că cel ce cugetă această dogmă eretică – anume că ne-am adus la Dumnezeu de către Îngeri, iar nu de Hristos – acela se umflă și se mîndrește? Căci mai sus a zis că unul ca acesta „voiește întru smerita-cugetare”? Căci acestea sînt potrivnice. La aceasta răspundem că mai sus a zis că acesta „voiește întru smerita-cugetare”, dar nu adevărată, ci părută.¹ Și, de altfel, cei ce zic aceasta se umflă și se mîndresc ca niște dogmatisitori, împotrivindu-se și neprimind a învăța de la alții adevărul. Și își întăresc dogma cu smerita-cugetare, nu că ar avea-o, ci zicînd că a Se junghia pentru noi Fiul lui Dumnezeu Cel unul născut este un lucru mai mare decît prostimea oamenilor, adică mai presus de vrednicia lor.

*19 în loc să se țină de capul de la care tot trupul,
hărăzindu-se și întocmindu-se prin încheieturi
și prin împreună-legături, sporește în creșterea lui Dumnezeu.*

Cel ce dogmatisește acestea – zice – nu se ține de „cap”, adică de Fiul lui Dumnezeu, căci Acesta este capul Îngerilor, ca făcător și ziditor al lor. Și este capul întregii Sale Bisericii, nu numai pentru că este făcător și ziditor al ei, ci și pentru că Biserica, adică noi, Creștinii, sîntem trup și mădulare ale Lui, fiindcă Fiul lui Dumnezeu S-a împărtășit de această fire a noastră. Deci tot trupul Bisericii are și ființa și pe a fi bine de la Fiul lui Dumnezeu, și cel ce va cădea din aceasta îndată se pierde. Căci – așa cum duhul cel simțit și înviorător din creierii capului se împarte prin vine în tot trupul; și așa cum, din capul cel simțit, se naște fiecare simțire și mișcare a tuturor mădurelor trupului, precum zic fizicii și doctorii – tot astfel și trupul Bisericii „se hărăzește”, adică primește a vieții și a crește duhovnicește. Dar cînd ia creșterea aceasta? Cînd „se întocmește”, adică atunci cînd are unire cu Fiul lui Dumnezeu. Căci Sfîntul Duh dă trupului Bisericii hărăzirea și creșterea prin „încheieturi”, adi-

¹ Teodorit zice aceasta mai descoperit: „Zicerea: «umflîndu-se» nu este împotriva aceleia a «smeritei-cugetări». Căci cu smerita-cugetare se fățărniciau, iar cu patima umflării (adică a mîndriei) cu scumpătate se îmbrăcau. Iar zicerea: «pe care nici nu i-au văzut, umblînd cu mîndrie» este în loc de: «folosind cugetări de ale loru-și».” (n. aut.)

că prin legăturile cele unite ale „capului”. Căci – dacă trupul e nelegat, și nu se unește cu capul și nu se întocmește, adică nu se învoiește, cu dînsul – atunci negreșit nu se face nici hărăzirea Duhului Sfînt, nici „creșterea lui Dumnezeu”, adică creșterea cea după Dumnezeu a bunei viețuiri.¹

**20 Deci, dacă ați murit împreună cu Hristos după stihiiile lumii,
pentru ce atunci, ca și cum ați fi vii în lume, vă dogmatisiți [acestea]:**

Zice: Prin Sfîntul Botez, voi „ați murit împreună cu Hristos” și v-ați omorît despre toată viața voastră de mai înainte, încît a nu mai sluji cîndva „stihiiilor lumii”, căroră le slujați mai înainte, luînd aminte la zile, la luni noi și la alte asemenea, care se nasc din luminători și din stihii. Așadar, cum le slujiți lor iarăși acum, „ca și cum ați fi încă vii” cu viața voastră de mai înainte? Căci „vă dogmatisiți”, adică vă învățați, că o zi este bună și prielnică, iar alta rea și neprielnică, acestea fiind luări-aminte ale Elinilor. Vezi însă – o, cititorule! – cum Apostolul îi ia în rîs cu liniște pe aceia, zicînd: „vă dogmatisiți”. Căci – zice – precum copiii ce se învață din nou, așa și voi ședeți dogmatisindu-vă și sfătuindu-vă ce se cuvine să faceți.

21 Nu te atinge, nu gusta, nu pipăi! –

22 care sînt toate spre stricăciune cu întrebuințarea –

Aici, zice că și altă luare-aminte aveau Colosenii, aceea a mîncărilor, care era evreiască, pe lîngă aceea a zilelor, care era elinească. Și, voind să smerească și mîndria acelora ce dogmatiseau unele ca acestea, zice că aceste luări-aminte nu sînt unele mari și vrednice de cuvînt, ci se sfîrșesc întru stricăciune la cei ce le mîncă, fiindcă mîncările, stricîndu-se și mistuindu-se în pîntece, se prefac în baligă și se leapădă prin *afedron*. Deci acestea nici nu folosesc, nici nu păgubesc de sine-și.

după poruncile și învățăturile oamenilor.

Învățăturile acestea – zice – nu sînt dumnezeiești, ci sînt „porunci și învățături omenești”. Dar ce, *Legea* nu este învățătură dumnezeiască? Învățătura sa a fost a lui Dumnezeu cît și-a avut vremea, acum însă nu este învățătură a lui

¹ Iar Teodorit zice: „Precum creierii capului sînt rădăcina vinelor în trup, căci prin vine are simțirea trupul, tot așa primește și trupul Bisericii izvoarele învățăturii și prilejurile mîntuirii de la Stăpînul Hristos. Și, ceea ce sînt legăturile în trup, aceasta sînt Apostolii, Proorocii și Dascălii întru alcătuirea Bisericii”. (*n. aut.*)

Dumnezeu, fiindcă nu mai are vreme. Sau, zice că *Legea* e „învățătură a oamenilor” pentru că bătrînii Evreilor și rabinii o tălmăceau rău, predanisind multe afară de *Lege*, precum mărturisește și Domnul în evanghelie, zicînd către cărturari și farisei: „Pentru ce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru predania voastră?” (*Matei* 15:3).¹ Sau, numește „porunci ale oamenilor” obiceiurile Elinilor, luările-aminte ale zilelor, pe care le păzeau Colosenii.

23 Unele ca acestea au cuvînt de înțelepciune în religia voită de ei, în smerită-cugetare și în necruțarea trupului, dar nu întru oarecare cinste spre sațiul trupului.

Astfel de luări-aminte ale mîncărilor – zice – au numai „cuvînt” și formă de înțelepciune, dar nu au puterea înțelepciunii, nici adevăr. Căci cel ce dogmatisește acestea pare a fi evlavios și smerit, pentru că își defaimă trupul, ferindu-se de unele mîncări.² Dar Dumnezeu a cinstit trupul și a dat mîncările pentru ca trupul, mîncînd din ele, să se întărească și să stăpînească patimile de bună voia sa. Iar cei ce pîndesc mîncările nu-și folosesc trupul cu cinste, fiindcă îl lipsesc de mîncările cele iertate și de stăpînirea pe care a luat-o să mănînce bucatele, pe care ei o ridică și nu iartă a-și stăpîni patimile de voie, ci de silă, prin depărtarea mîncărilor.³

¹ Iar Teodorit zice mai descoperit: „Își aduc dogma lor și nu urmează scopului *Legii*, căci «religia voită» aceasta însemnează.” (*n. aut.*)

² Teodorit așa tîlcuiește: „Aceia amăgesc cu agerimea cuvintelor și numesc «smerită-cugetare» păzirea *Legii*, zicînd că nu se cuvine a călca *Legea* dată de Dumnezeu.” (*n. aut.*)

³ Iar zicerea, „nu întru oarecare cinste” se tîlcuiește de către *Icumenie* așa: „Dumnezeu – zice – cinstindu-l pe om, l-a făcut cu mîini și i-a dăruit mîncări, iar aceștia nu folosesc spre cinstea trupului mîncările date spre hrană, ci se întorc de la dîinsele ca de la niște lucruri de ferit, vătămătoare.” Și Teodorit zice că „aceasta este o învederată robie și lipsire a cinstei celei date; căci se cuvine a se depărta de voie [de unele mîncări], nu ca de niște spurcate, ci ca de niște prea-îndulcitoare.” (*n. aut.*)

CAPITOLUL III

1 Deci, dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde este Hristos șezînd de-a dreapta lui Dumnezeu.

2 Căutați cele de sus, nu cele de pe pămînt!

Mai sus, Apostolul a zis: „Voi ați murit împreună cu Hristos prin botez” și apoi le-a dat Colosenilor a înțelege că au și înviat împreună cu Hristos, fiindcă botezul, precum închipuie moartea lui Hristos, prin afundări, tot așa închipuie și învierea lui Hristos, prin ieșirile din apă. Și, după ce le-a zis acestea, acum zice aici: După ce ați înviat împreună cu Hristos, apoi sînteți datori a fi sus, unde Se află și Hristos, șezînd de-a dreapta lui Dumnezeu¹ și sînteți datori a cugeta cele cerești, iar nu cele de jos, pămîntești. Căci luările-aminte ale mîncărilor și ale zilelor sînt lucruri pămîntești și trupești și nu au nici un lucru înalt și duhovnicesc, fiind predanii și învățături ale oamenilor ce cugetă cele pămîntești. Și Pavel nu s-a mulțumit a zice numai: „cele de sus” și a spune unde este Hristos, ci adaugă și aceasta: „șezînd de-a dreapta lui Dumnezeu”, ca astfel să despartă mai mult mintea Creștinilor de la pămînt și de la cele pămîntești.

3 Căci ați murit, și viața voastră este ascunsă împreună cu Hristos întru Dumnezeu.

Din amîndouă părțile – adică și din murire, și din viață – îi îndeamnă Apostolul pe Creștini să nu caute lucrurile lumii acesteia. Voi, fraților, ați murit – zice – despre cele de jos, pămîntești, căci v-ați omorît și v-ați îngropat împreună cu Hristos întru Sfîntul Botez. De aceea, nu mai sînteți datori a viețui pămîntește, căci viața voastră este sus, întru cele cerești, pentru că ați înviat împreună cu Hristos întru Sfîntul Botez. Deci se cuvine a cugeta cele cerești, de sus. Cu aceste cuvinte, Pavel se sîrguiește să arate că Creștinii șed sus în cer și viețuiesc altă viață, cea întru Dumnezeu, ce este ascunsă și nu se vede. Căci, precum nu Se vede Hristos, tot așa nu se vede nici viața noastră, a Creștinilor, ascunsă fiind în inimă și petrecîndu-se nevăzut în suflet.² Așadar,

---

¹ Coresi zice că Hrisostom, unit cu Atanasie (în cuvîntul asupra Arienilor), înțelege că „de-a dreapta lui Dumnezeu-Părintele” este cinstea cea întocmai a Fiului cu Tatăl. [...] Alții au zis că Hristos șade slăvit ca om, pe care Dumnezeu L-a prea-înălțat și I-a dăruit „numele cel mai presus de toate numirile”. Iar alții zic că „dreapta” însemnează atot-puternicia și pururea-viețuirea și slava pe care le are Fiul împreună cu Tatăl. (*n. aut.*)

² Pentru aceasta, dumnezeiescul Maxim (în cuvîntul despre petrecerea monahicească) a zis că viața sfinților este ascunsă în lumea aceasta, adică necunoscută și nearătată, iar viața stăpî-

dacă ați ascuns viața voastră și nu se mai vede, pentru ce voi, Creștinii, căutați cele ce se arată?

Apostolul zice aceasta pentru ca îndată să cadă în cuvîntul moral. Căci fericitul Pavel obișnuia a închipui și altele prin același cuvînt, precum a făcut și în epistola către Corinteni, cînd – vorbind despre cei ce apucau a mînca mai înainte decît frații săraci la mesele trupești ce se făceau în biserici – de acolo a căzut în cuvîntul despre duhovniceasca masă a Dumnezeștilor Taine.

***4 Iar cînd Se va arăta Hristos, viața voastră,
atunci și voi vă veți arăta împreună cu El întru slavă.***

Hristos are să Se arate întru a doua venire – zice – și atunci are să Se arate tuturor ca Dumnezeu, venind cu slavă și cu Îngerii Săi. Căci acum este ascuns și nearătat, încît e și clevetit și defăimat de necrednicioși că nu Își arată slava Sa. Deci atunci – zice – și voi, Creștinii, vă veți arăta împreună cu Hristos, și

---

ditorilor și a bogaților este arătată în lumea aceasta fiindcă lumea cinstește bunătățile ce sînt în lume, iar de la cele duhovnicești și nevăzute își întoarce fața și le necinstește.

Sau, viața Creștinilor adevărați este ascunsă în lumea aceasta și în trupul acesta muritor, precum și mărgăritarul este ascuns în scoică. Iar cînd se zdrobește scoica, anume cînd acest trup smerit se zdrobește prin moarte, atunci se arată mărgăritarul strălucit ascuns în lăuntru, în suflet, cum zice mai jos chiar Sfîntul Teofilact că darurile lui Dumnezeu și faptele bune sînt ascunse în lăuntru, în sufletul omului cel îmbunătățit. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Dialog (în a cincea carte a celor morale) că cel ce are patimile omorîte, acela este stins cu adevărat în lumea aceasta de jos, dar se aprinde și strălucește în lumea aceea de sus. Și – întru tîlcuirea *Cărții întâi a împăraților*, la zicerea: „Domnul omoară și înviază” – zice că, de nu vom muri în lumea aceasta, nu vom viețui cu adevărat lui Dumnezeu prin dragoste. Așa viețuia – zice – Pavel, nu cu viața aceasta din lume, căci zice: „mie lumea s-a răstignit”, ci viețuia cu viața Domnului, pentru care zice: „și nu viez eu de acum, ci viază întru mine Hristos”. Și Avva Pimen a zis că moare în lumea aceasta acela care leapădă de la sine-și odihna trupului și slava deșartă a sufletului. Iar marele Antonie zicea: „Depărtează-te de desfătare, de pofta cea rea și de iubirea de cinste ca și cum nu ai fi în lumea aceasta” (la Coresi). [...] Zice și Sfîntul Varsanufie: „A nu te îngropa de tot lucrul te face a te apropia de cetate. A nu fi socotit între oameni te face a veni în cetate. Iar a muri despre tot omul te face să moștenești cetatea și vistieriile. De voiești a te mîntui, ține a nu fi socotit și aleargă către ceea ce îți stă înainte.” Prea-potrivit a zis la zicerea aceasta a Apostolului și marele Macarie: „Așa cum împărăția întunericului și păcatul sînt ascunse în suflet pînă la ziua învierii, cînd și însuși trupul acesta al păcătoșilor se va arăta întunericului aflat acum în suflet, tot astfel și împărăția luminii și chipul cel ceresc Iisus Hristos luminează acum sufletul în chip tănuit și împărățește sufletul sfinților, însă ascuns de ochii oamenilor pînă în ziua învierii, cînd și trupul se va descoperi și se va slăvi cu lumina Domnului, care de acum este în om și în sufletul lui, care de acum a luat împărăția lui Hristos, odihnindu-se și luminîndu-se cu lumină veșnică” (cuvîntul al doilea). (*n. aut.*)

nu oricum, ci cu slavă și cu strălucire. Prin urmare, căutați ziua aceea a celei de a doua veniri, iar nu zilele acestei vieți! Către aceea sîrguiți-vă a vieții, căci atunci are să se arate adevărata voastră viață, căci aceasta de acum nu este viață, ci moarte, fiindcă se află cu stricăciune, și curge și se trece în tot ceasul și în toată clipeala.¹ Nu căutați cinste și slavă aici, căci acolo este adevărata voastră slavă și cinste. Mărgăritarul e ascuns cîtă vreme se află în scoică, iar cînd aceasta se zdrobește, atunci mărgăritarul se arată și strălucește cu slavă. Așa și voi, Creștinii, cîtă vreme vă aflați în trupul acesta stricăcios, sînteți datori a vieții în chip ascuns și nearătat, necăutînd slavă. Iar cînd trupul acesta muritor se va topi cu moartea, atunci are să se arate și slava voastră, de vă veți afla vrednici de dînsa prin faptele voastre bune.

5 Deci omorîți mădularele voastre cele pămîntești:

Nu a zis: „lepădați-le”, ci: „omorîți-le”, încît a nu mai învia iarăși și a face păcat. Iar „mădulare pămîntești”, poate că numește mădularele trupului, care, cînd nu lucrează faptele cele cerești și duhovnicești, se zice că sînt „pămîntești”, iar cînd lucrează cele cerești, atunci nu mai sînt astfel. De pildă, cînd ochii noștri nu văd rău și cu împătımire lucrurile cele văzute ale lumii, cînd urechile noastre nu aud cele rele și cuvintele cele de rușine și cînd mîinile noastre nu fură, nici răpesc, nici lovesc, atunci mădularele acestea ale noastre nu mai sînt „pămîntești”.

Dar poate că Pavel a numit „mădulare pămîntești” și păcatele care se fac pe pămînt prin mădularele trupului, păcate care și rămîn pe pămîntul acesta și se strică aici. Căci mădularele trupului, deși sînt din pămînt, totuși nu rămîn în pămînt și nu se strică desăvîrșit, ci se vor scula, făcîndu-se nestrăcioase. Dar pentru ce a zis mai sus Pavel: „v-ați îngropat împreună cu Hristos” și: „v-ați dezbrăcat de trupul păcatelor cărnii”, iar acum zice iarăși: „omorîți mădularele voastre”? Pentru că omorîrea dinții a fost dar al botezului, care a omorît și a pierdut păcatele făcute de noi mai înainte de botez, adică pe cel strămoșesc și pe cele din alegerea și din voia noastră. Iar omorîrea de care vorbește Pavel acum este lucru al alegerii noastre și șterge păcatele făcute în urma botezului. Sau – mai bine a zice – omorîrea aceasta nu lasă a mai fi păcatul nicidecum, fiindcă omoară cugetarea trupului. [...]

¹ Pentru aceasta scria către Romani purtătorul de Dumnezeu Ignatie: „Iertați mie, fraților, să nu mă opriți a ajunge la viață, căci Hristos este viața credincioșilor. Să nu voiti să mor, căci moartea este viața cea fără Hristos!” Vezi și subînsemnarea zicerii: „iar de acum, nu mai viez eu” (*Galateni 2:20*). (*n. aut.*)

curvia,

Iată, aici, Apostolul tălmăcește care sînt „mădularile pămîntești”. Și pomeneste curvia mai întîi, căci aceasta îi supără și-i stăpînește pe oameni mai mult și mai vîrtos decît toate celelalte patimi, fiindcă are pricina din fire.

necurăția, patima,

Apostolul a lăsat a zice cu osebite toate patimile trupului, fiindcă nu ar fi fost bine, din pricina mîrșăviei lor. Iar prin „necurăție” și „patimă”, a arătat obștește cuprinzător toate felurile amestecărilor trupești¹. Căci, cu adevărat, turbarea poftei este patimă a trupului, precum este patimă a lui și fierbințeala, sau vreo rană sau vreo altă boală îndelungată și nevindecată.

pofta cea rea,

Iată, și aici a arătat obștește cuprinzător toate păcatele trupești, căci orice poftă trupească este rea. Este și poftă bună, aceea de Dumnezeu, de cele dumnezeiești și de lucrurile duhovnicești. Pentru aceasta s-a și numit Daniil „bărbat al doririlor” (*Daniil* 9:23), adică al poftelor duhului – cum adaugă Teologul Grigorie (în *Cuvînt deasupra mormîntului tatălui*), zicînd și: „al poftelor bune”. Și David, făcîndu-și toată pofta sa duhovnicească, zicea: „Doamne, înaintea Ta este toată dorirea mea!” (*Psalm* 37:19). Iar despre pofta cea rea zice Parimistul: „Necinstitorul de Dumnezeu toată ziua pofteste poftele rele, iar dreptul miluiește și se îndură fără cruțare (*Pilde* 29:26).

și lăcomia de averi, care este slujire la idoli,

Întîia fiică a poftei celei rele este lăcomia de averi, pe care Pavel a numit-o „slujire la idoli”², pentru că slujește aurului și argintului ca unor idoli, de vre-

¹ Pentru aceasta zice și marele Vasilie: „Iar cîte alte feluri de patimi necurate sînt, învățătura demonilor cu adevărat le-a aflat, iar *Dumnezeiasca Scriptură* le-a trecut sub tăcere, nevrînd a-și spurca cinstea sa cu numirile de rușine. Ci cu numiri obștești a pomenit necurățiile, precum zice Apostolul Pavel: «Iar curvia și toată necurăția nici să nu se numească între voi» (*Efeseni* 6:3) (adaugă și aceasta a Apostolului: «curvia, necurăția, patima»), cu numirea «necurăție» cuprinzînd lucrarea cea negrăită și a bărbaților, și a femeilor» (în scrisoarea către episcopul Diodor). (*n. aut.*)

² Tîlcuind această zicere a lui Isaia: „iubind darurile” (capitolul 1:23), marele Vasilie a zis: „Cel ce iubește argintul așa cum se cuvine a-L iubi pe Domnul Dumnezeu – «din toată inima sa, și din tot sufletul său și din tot cugetul său» – acela, în loc de a sluji Domnului, slujește lui

me ce idolii erau de aur și de argint și „lucruri de mîini omenești” (*Psalm 113:12*) – precum zice David.¹

6 pentru care vine urgia lui Dumnezeu asupra fiilor nesupunerii.

Prin aceste patimi și păcate – zice – îi ajunge urgia lui Dumnezeu pe cei ce le au și le fac, nu numai în veacul viitor, ci încă și întru acesta de acum. Și Pavel îi numește pe aceștia „fii ai nesupunerii”, ca să arate că ei nu sînt vrednici de iertare, fiindcă nu se află în patimile acestea din necunoștința lor, ci din nesupunerea față de poruncile Domnului, nesupunere întru care atît de mult s-au iscusit, încît s-au făcut ca niște fiii ai ei și dintru dînsa se cunosc și se însemnează, precum și fiii se cunosc din semnele firești pe care le au de la tatăl sau de la maica lor.²

Mamona, mutînd către argint măsura iubirii datorată lui Dumnezeu. Căci pentru aceasta este «slujire la idoli» lăcomia, cînd iubirea datorată Domnului Dumnezeu se aduce darurilor pămîntești. Deci ni s-a poruncit să nu iubim darurile, căci pentru acestea iertăm multe din cele oprite celor ce le aduc. Cuvîntul învață a nu iubi aceste daruri nicicum, nici a ne afla către dînsule cu împătımire. Căci este cu neputință a-L iubi pe Dumnezeu din toată inima arătînd împărțire spre altceva. Căci, precum un vas primește ațita umezeală cît să se reverse afară, tot așa e și sufletul: cît s-ar deșerta de dragostea spre cele ce nu se cuvin, pe ațita e nevoie a pune într-însul dragostea către Dumnezeu. Iar cel ce a socotit o dată a iubi argintul mută acolo toată dragostea” (*Tilcuire la Isaia*).

Zice și Teodorit: „A numit lăcomia de averi «slujire la idoli» fiindcă Mîntuitorul l-a numit pe Mamona «Domn» (*Matei 6:24*), învățînd că cel ce slujește patimii lăcomiei de averi, cinstește bogăția ca pe un Dumnezeu.” (*n. aut.*)

¹ Vezi subînsemnarea zicerii: „tot lacomul de averi, care este slujitor la idoli”, la capitolul 5, stih 6, al celei către Efeseni și subînsemnarea la aceea. A zis și marele Macarie: „Domnul zice: «Unde este mintea ta, acolo este și vistieria ta. Unde e vistieria voastră, acolo este și inima voastră» (*Matei 6:21*). Căci lucrul de care se leagă inima cuiva și către care îl trage pe el pofta, acela este dumnezeul lui. Cînd inima îl dorește pe Dumnezeu totdeauna, Acela este Domnul inimii lui. Iar de s-ar da cineva la lucrurile lumești – sau la casă, sau la iubirea născătorilor – lucrul de care s-a legat inima lui, acela este dumnezeul lui” (*Cuvîntul al 48-lea, capitolul 3*). (*n. aut.*)

² Iar marele Vasilie, fiind întrebat după ce însemnare se zic unii „fii ai nesupunerii” și „fii ai urgiei”, răspunde așa: „Domnul îi numește «fii» pe cei ce fac voile tatălui lor, bune sau rele, căci zice: «Dacă ați fi fii ai lui Avraam, ați face faptele lui» (*Ioan 8:39*). Și iarăși: «Voi sînteți din tatăl vostru, diavolul, și poftele tatălui vostru voiți a le face.» Drept aceea, «fiu al nesupunerii» se face acela ce lucrează cele ale nesupunerii. Căci se poate ca, precum diavolul se numește nu numai «păcătos», ci chiar «păcat», fiindcă (precum socotesc) s-a făcut începător al păcatului – tot astfel diavolul s-ar numi chiar «nesupunere», pentru aceeași pricină. Iar «fiu al urgiei» este cineva care s-a făcut pe sine vrednic de urgie. Căci – așa cum Apostolul i-a numit «fii ai luminii» și «ai zilei» pe cei vrednici ai Domnului, care fac faptele luminii și ale zi-

7 păcate întru care și voi ați umblat cândva, când viețuiați într-însele.

Cuvintele acestea ale Apostolului sînt amestecate cu laudă și cu orăție, căci nu zice: Voi, Colosenii, viețuiți acum în patimile acestea – ci: Viețuiați într-o vreme, când erați necredincioși, adică păgîni. Așa scria și către Corinteni, zicînd: „Și așa erați cândva. Ci v-ați spălat, ci v-ați sfințit, ci v-ați îndreptat”, și celelalte (*1 Corinteni 6:1*).

8 Iar acum, lepădați-le și voi pe toate:

Cum a zis mai sus Apostolul, că: Voi Colosenii, viețuiați oarecînd în patimi – arătînd că acum nu mai viețuiesc, iar aici zice: „lepădați-le și voi pe toate”? E arătat așadar că avea patimile acestea, căci cum le-ar fi poruncit să lepede ceea ce nu avea? La această nedumerire, răspundem că și ceea ce a zis Apostolul mai sus ajută celor ce zice aici, ca și cum ar arăta ghicitoarește cu cuvintele acestea și le-ar zice: Răutatea vă stăpînea, și domnea și tiraniza viața voastră din vechi, adică mai înainte de a vă boteza, și slobozirea din patimi vă era cu anevoie. Iar acum, de vreme ce păcatul ce se afla întru voi s-a omorît prin Sfîntul Botez, vă e cu lesnire să lepădați patimile acestea, precum cineva își leapădă haina și se dezbracă. Acum nu mai puteți să puneți de pricină că viețuiți sub haina diavolului și a patimilor, fiindcă v-ați omorît despre acelea prin botez. Pentru aceasta zice Apostolul și aiurea: „păcatul nu vă mai stăpînește, căci nu sînteți sub *Lege*, ci sub dar” (*Romani 6:14*).

urgie, mînia, răutatea,

Aici, Apostolul numește „răutate” cu deosebire pomenirea de rău, pe care unii au numit-o și amărăciune¹, adică atunci cînd cineva păzește în lăuntru, în

---

lei – tot astfel e de urmare a înțelege și pe acest «fii ai urgiei». Se cuvine însă a ști și aceasta, că fiul nesupunerii este și fiu al urgiei, pentru că Domnul a zis hotărîtor că „acela ce nu se supune Fiului (adică nu ascultă de El) nu va vedea viață, ci urgia lui Dumnezeu rămîne întru dînsul” (*Ioan 3:36*) (hotărîrea 268 pe scurt). Și același Sfînt Părinte adaugă la vreme zicerea aceasta a Apostolului și spune aceste vrednice de laudă [cuvinte]: „Omorîți – zice Apostolul – mădularele voastre cele pămîntești: curvia, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia de averi, care este slujire la idoli, pentru care vine urgia lui Dumnezeu». Și nu numai aceasta, ci a adăugat mai obștește cuprinzător, zicînd: «peste fiii nesupunerii»” (*Cuvînt la botez, cum se botează cineva întru evanghelia Domnului*). (n. aut.)

¹ Despre pomenirea de rău, dumnezeiescul Isidor Pelusiotul scrie așa: „Nu este lucru al unui suflet viteaz a fi pomenitor de rău, ci al unuia ticălos și pîngărit” (epistola 6-a către Antioh). Și Parimistul zice: „Cel ce pomeneste răul este fără de lege” (*Pilde 24:21*). Și Zaharia

inima sa, răutatea făcută de altul și caută vreme pentru a se răzbuna asupra aceluia. Iar ce este „mînia” și ce este „urgia” vezi la tîlcuirea zicerii: „Toată amărăciunea, și mînia și urgia să se ridice de la voi” (*Efeseni* 4:31).

hula,

Aici, Pavel numește „hulă” grăirile de rău și vorbele cele ocărîtoare, ce se fac din mînie asupra fratelui care te-a scîrbit.

cuvintele de rușine din gura voastră.

Aici, Pavel a zis cu curaj aceasta: „din gura voastră”, adică: Frații mei Creștini, lepădați din gura voastră toată vorba de rușine, fiindcă gura se sfințește prin împărtășirea prea-curatului Trup și Sînge ale lui Hristos și cu adevărat este lucru necuvios a se spurca cu cuvinte hulitoare și de rușine o gură sfîntă ca a voastră, care-L primește pe Hristos, pe Sfîntul Sfinților.¹

9 Nu mințiți unul altuia,

Zice: Fiindcă voi, Creștinii, v-ați îmbrăcat întru Hristos, Care este Adevărul – precum El Însuși a zis: „Eu sînt Adevărul” (*Ioan* 14:2) – cum vă îmbrăcați acum cu alt chip², al minciunii, mințindu-vă unul pe altul? Căci e arătat că, spunînd minciuni, v-ați dezbrăcat de chipul și de însușirea adevărului lui Hristos, cu care mai înainte erați închipuiți și, dimpotrivă, v-ați îmbrăcat cu minciuna, care este chip și însușire a diavolului, al tatălui minciunii, precum este scris: „Acela nu a stat întru adevăr, căci mincinos este și tatăl minciunii” (*Ioan* 7:48).³

dezbrăcîndu-vă de omul cel vechi împreună cu faptele lui,

Pentru care pricină numește Pavel „mădulare”, „trup” și „om” viața cea strică și păcătoasă? De asemenea, pentru ce, dimpotrivă, numește „trup” și

zice: „Nimeni să nu pomenească răul fratelui său întru inimile voastre” (capitolul 7, stih 10). Și iarăși zice Parimistul: „Căile pomenitorilor de rău duc spre moarte” (*Pilde* 12:9). (*n. aut.*)

¹ Vezi și în *Hristoitia* noastră cuvîntul pe care îl facem, că nu i se cade Creștinului a grăi cuvinte de rușine. (*n. aut.*)

² Aici, „chip” înseamnă „haină”. (*n. m.*)

³ Vezi și tîlcuirea zicerii: „Pentru aceasta, lepădînd minciuna, fiecare să grăiască adevărul cu aproapele său, căci sîntem mădulare unul altuia” (*Efeseni* 4:25), frumoasă fiind. (*n. aut.*)

„om” viața cea sfântă și îmbunătățită? Pentru ca să arate cu acestea că alegerea omului – prin care se săvârșește și răutatea, și viața cea bună – este mai de căpetenie decât ființa și firea lui. Și aceasta este „om”, și „trup” și „mădular” al lui mai mult decât este însăși ființa omului, și a trupului și a mădulelor lui. [Adică vrea să spună] că ne numim mai mult din alegerea noastră [„libertatea” noastră, *n. m.*], decât din ființa și din firea noastră.¹ Pentru aceasta, nici *Dumnezeiasca Scriptură* nu-i numește pe oameni de la firea și de la ființa lor, ci de la alegerea lor cea bună sau rea. Astfel, îi numește de la dobitoace necuvîntătoare, uneori „cai”: „Cai iubitori de parte muierescă s-au făcut. Fiecare rîncează asupra aproapelui său” (*Ieremia* 5:8). Alteori, îi numește „cîini”: „cîini muți” (*Isaia* 6:10); și iarăși: „cîini obraznici cu sufletul” (la fel, 11). Iar alteori îi numește pe oameni „lupi”: „Stăpînitarii ei (ai cetății Ierusalimului adică), în mijlocul ei ca niște lupi răpind, răpesc ca să verse sînge pentru a-și sătura lăcomia de averi” (*Iezechil* 22:27). Altădată, îi numește „vulpi”: „Vulpile au trecut printr-însa” (*Plîngerile* 5:18); și iarăși: „Proorocii, ca niște vulpi în pustietăți” (*Ieremia* 13:4). Și – precum îi numește pe oameni, după firea lor, cu numirile dobitoacelor de mai sus, pentru că s-au asemănat cu dînsule după alegerea lor cea rea – tot așa, dimpotrivă, *Scriptura* îi numește „fii ai lui Dumnezeu și dumnezei” pentru buna lor alegere, zicînd: „Căci Eu am zis: Toți sînteți dumnezei și fii ai Celui prea înalt” (*Psalom* 81:6). Ci nu firea și ființa lui îl bagă pe om în munca iadului ori întru împărăția lui Dumnezeu, ci buna alegere și răutatea. Deci Apostolul numește „om vechi” alegerea cea stricată și înrăutățită a omului, și de aceea zice mai departe: O, Creștinilor! – dezbrăcați-vă împreună cu faptele lui – adică de alegerea cea stricată cu faptele rele. Iar Pavel a numit „om vechi” alegerea cea stricată și rea ca să arate cu numele de „vechi” înrăutățirea și boala ei. Vezi însă – o, cititorule! – cum a numărat Apostolul mădulele omului cel vechi și: prin „minciuni”, a arătat gîndul lui cel stricat; prin „mînie”, a arătat inima lui cea rea întru care zace mînia; prin „hulă”, a arătat gura lui cea împruțită; prin „curvie”, a arătat ochii lui ce privesc cu înverșunare; prin „lăcomia de averi”, a arătat mîinile lui cele nedrepte; prin „pofța cea rea”, a arătat mădulele cele ascunse, și mai ales splina și rărunchii lui, întru care se află pofța. Iar pentru ce se numește „om vechi”, vezi și la subînsemnarea de la capitolul 6, stih 6, al celei către Romani.²

¹ Iar Teodorit zice că, de vreme ce Pavel a numit mai sus „mădulare” felurile răutății, acum zice și care este „trupul” întreg ale căruia sînt acele „mădulare”. (*n. aut.*)

² Prin „om vechi”, Teodorit a înțeles aici viața de mai înainte de botez a Colosenilor, despre care Apostolul a zis mai sus: „întru care și voi ați umblat oarecînd, viețuind întru acestea” (2:7). Zice și marele Macarie: „Cînd Apostolul zice: «dezbrăcați-vă de omul cel vechi

10 și îmbrăcându-vă întru cel nou, cel ce se înnoiește spre cunoștință,

Așa cum, mai sus, Pavel a numit „om vechi” alegerea (adică voia de sine) cea rea și păcătoasă, tot astfel numește aici „om nou” alegerea cea bună și îmbunătățită, fiindcă aceasta nu se învechește, ci totdeauna întinereste și crește întru cunoștința lui Dumnezeu și a lucrărilor dumnezeiești. Ea pururea și necurmat se mișcă și se arată mai nouă, fără a sta cândva și a se învechi, ci, cu cât primește mai mult cunoștința lui Dumnezeu, cu atât mai mult se întărește, pentru a lua o cunoștință încă mai înaltă și mai împlinită.

după chipul Celui ce l-a zidit,

Adică: Oricine se va îmbrăca cu omul cel nou și cu alegerea și viețuirea cea după Dumnezeu, acela se înnoiește întru cunoștința lui Dumnezeu și se face nou și frumos după chipul lui Hristos. Căci și Hristos era tânăr și frumos după vîrstă și după alcătuirea trupului, fiindcă nu a îmbătrînit – ca să se facă urît și grozav de bătrînețe, precum se fac din fire toți bătrînii – ci atât de frumos era, încît nu poate cineva a scrie împrejur [„a descrie”, *n. m.*] frumusețea Lui. Pentru aceasta și David zicea: „Frumos cu podoaba mai mult decît fiii oamenilor” (*Psalms 44:3*).¹ Hristos era tânăr și frumos și fiindcă nu avea păcat, pentru că nu a făcut păcat, care-l îmbătrînește, și-l slujește și-l strică pe om. Deci și noi, Creștinii, fiindcă ne-am zidit de Hristos prin Sfîntul Botez și prin viața îmbunătățită (căci pe acestea le înțelege prin „zidire”)², sîntem datori să

---

desăvîrșit», [...] arată că pe omul întreg – și suflet, și trup – l-a spurcat vicleanul și l-a îmbrăcat cu vechiul om cel spurcat, și necurat și luptător lui Dumnezeu, și nesupus legii lui Dumnezeu; și l-a îmbrăcat cu păcatul, ca să nu mai vadă omul precum voiește, ci să vadă rău, și să audă rău și să aibă picioare grabnice spre a face rău, și mîini ca să lucreze fără de lege și, în inimă, să cugete rele. Deci să ne rugăm și noi lui Dumnezeu ca să ne dezbrace de omul cel vechi, căci doar El poate ridica de la noi păcatul” (*Cuvîntul al doilea, capitolul 2*). (*n. aut.*)

¹ Căci Domnul era frumos și după însușirile trupești, precum zic dumnezeiescul Hrisostom, Ieronim, Damaschin și alții, care au înțeles zicerea de mai sus a lui David ca despre frumusețea trupească. Însă alți Părinți iau zicerea aceasta ca despre frumusețea dumnezeirii Domnului, precum Climent Stromatul, Chiprian, Vasilie și Tertulian. (*n. aut.*)

² Iar că aici „zidirea” se înțelege cea spre mai bine, vezi la subînsemnarea zicerii: „de este întru Hristos vreo zidire nouă” (*2 Corinteni 5:17*).

Despre înnoirea aceasta și noua frumusețe a omului, vasiliescul (sau împărătescul) condei al Bisericii (adică marele Vasilie) scrie așa: „Precum o statuie care s-a sfărîmat, zdrobind și stricînd slăvitul chip al împăratului, se închipuie din nou de înțeleptul meșter și de bunul făcător, prefăcînd slava făpturii sale și punînd-o întru slava de mai înainte, tot așa și noi – pătîmind pentru călcarea poruncii, precum este scris: «Omul, în cinste fiind, nu a priceput, s-a alăturat cu dobitoacele cele fără de minte și s-a asemănat lor» – să ne chemăm iarăși la înțîia

lepădăm vechimea și stricăciunea păcatelor și să ne facem tineri și frumoși cu sufletul, după faptele cele bune și după frumusețea lui Hristos.

11 unde nu mai este Elin și Iudeu,

Adică: Întru omul cel nou după Hristos nu se vede osebite între Elinii nemernici (adică cei ce vin la credință dintr-alt neam) și Evrei, adică cei pogorîtori din strămoși Evrei.¹

**tăiere împrejur și netăiere împrejur, varvar, Schit, rob, slobod,
ci toate și întru toți – Hristos.**

Iată, aici scrie și altă laudă a omului nou după Hristos, anume că nu caută la dînsul vreo osebite, nici de neam, nici de dregătorie, nici de strămoși, ci însușirile și chipul acestui om nou sînt doar Hristos, și credința și viețuirea după Hristos. Căci, tuturor acelora care sînt închipuiți cu viața cea îmbunătățită, Hristos le este toate: și neam, și dregătorie, și cin și toate celelalte.²

Zicerea aceasta se înțelege încă și într-alt chip, anume că toți cei netăiați împrejur – și varvarii, și cei de bun neam și robii, și slobozii – toți aceștia – zic – s-au făcut tăiați împrejur întru Hristos după ce au crezut, fiindcă toți sînt trup al lui Hristos.³

---

slavă a chipului lui Dumnezeu, căci zice: «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu l-a făcut Dumnezeu pe om» (Cuvîntul întii despre botez, întru care arată cum se botează cineva întru evanghelia Domnului).

Tilcuind aceasta, zice și Teodorit: „Dumnezeul a toate ne-a făcut din nou și cu mai mare grijă a închipuit întru noi trăsăturile chipului dumnezeiesc pe care le stricase păcatul.” Această a zis Apostolul și în epistola către Romani: „Pe care i-a cunoscut, i-a și ales a fi de un chip cu chipul Fiului Său” (Romani 8:29). (n. aut.)

¹ Vezi cum tilcuiește acestea prea-marele Maxim la subînsemnarea zicerii: „nu mai este Iudeu, nici Elin, nici rob, nici slobod” (Galateni 3:28). (n. aut.)

² Iar că chipul lui Hristos nu este trupesc (ci sufletesc), vezi la zicerea lui Grigorie al Nisei, în subînsemnarea la capitolul 3, stih 27, al celei către Galateni. (n. aut.)

³ Hristos Se va face „toate întru toți” chiar aieva, atunci cînd toți ne vom supune Lui și ne vom face mădulare ale Lui, precum tilcuiește marele Atanasie zicerea: „Atunci, și Hristos Se va supune Tatălui ce l-a supus Lui pe toate” (1 Corinteni 15:28).

Despre aceasta zice și Teodorit: „Deci în viața aceea ne îmbrăcăm cu scumpătate întru omul cel nou, căci întru aceea ne izbăvim de stricăciune și ne îmbrăcăm întru nesticăciune. Iar întru Sfîntul Botez, împlinim închipuirea vieții aceleia.” [...]

Iar marele Vasile zice: „De nevoie și de urmare este ca acela ce se va naște să aibă trebuință a se îmbrăca. Și, precum scîndura pe care are a se face chip împărătesc – ori de lemn de ar fi, ori de aur sau de argint, sau de altă materie – are trebuință de a se ridica de asupra ei toa-

12 Deci îmbrăcați-vă ca niște sfinți aleși și iubiți ai lui Dumnezeu,

Dumnezeiescul Pavel obișnuiește totdeauna a arăta Creștinilor înlesnirea faptei bune. Pentru aceasta, și aici aseamănă faptele cu îmbrăcăminte, pentru două pricini. Una că, așa cum cineva își îmbracă haina cu lesnire, cu aceeași lesnire pot și Creștinii să voiască a se îmbrăca cu fapta bună. Și alta că, precum se cuvine a se îmbrăca cineva totdeauna cu haina, ca să nu se arate gol și să-și împodobească trupul, cu asemenea chip se cuvine ca și Creștinii să se îmbrace totdeauna cu fapte bune, care sînt podoba lor. Căci cel ce nu poartă fapta bună se vede gol, urît și neîmpodobit. Pentru aceasta zice și Domnul episcopului Laodichiei: „Te sfătuiesc să cumperi de la Mine haine albe, ca să te îmbraci și să nu se arate rușinea golătății tale” (*Apocalipsa* 3:18). Însă această sfătuire a *Apocalipsei* e amestecată cu laudă covârșitoare, căci mulți s-au făcut „sfinți” cu adevărat, dar nu și „aleși”, nici „iubiți” [cum zice aici Apostolul]. Iar voi – zice – Creștinii din Colose, aveți toate acestea.

Întru milostiviri de îndurări,

Pavel n-a zis: „îmbrăcați-vă cu milostenie”, ci: „întru milostiviri de îndurări”. O dată, pentru a nu-i necinsti cu smeritul nume al milosteniei pe săracii aceia care erau vrednici de milă și de îndurări. Și alta încă, pentru a arăta cum se cuvine a-i compătimi și a-i ajuta Creștinii pe cei ce au trebuință: nu din afară, ci din lăuntru, din măruntaiele inimii lor, și nu precum ajută frații pe frații, ci precum se milostivesc născătorii de fiii lor. Și – zice – să nu-mi zici, Creștine, că cutare sărac a greșit și pentru aceasta nu-l miluiesc, nu! Fiindcă de ace-

---

tă asprimea prin radere, ca să primească asupra-i și să se îmbrace cu chipul împăratului, după care nu se mai cunoaște osebirea lemnului, a aurului sau a argintului, fiindcă osebirea materiei e acoperită de asemănarea chipului cu întiiul chip [„modelul”, *n. m.*] și trage la a sa privire pe toți cei ce o văd și se face mai cinstită decît toată începătoria și stăpînirea; precum se întîmplă acolo, la fel și cel ce se botează – ori Evreu, ori Elin, ori bărbat, ori femeie, ori rob, ori slobod, ori Schit, ori varvar, ori altul oarecare, de orice neam s-ar întîmpla – are trebuință a se dezbrăca de omul cel vechi și de faptele lui și, prin învățătura întru Duhul lui Hristos, a se îmbrăca întru cel nou, cel zidit după Dumnezeu întru dreptate și întru cuvioșia adevărului, întru cel înnoit spre cunoștință după chipul Celui ce l-a zidit pe el, și așa să ajungă la bună-voinea lui Dumnezeu, pe care Apostolul a predanisit-o zicînd: „Știu că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate le ajută spre bine, celor ce sînt chemați după înainte-hotărîre. Căci, pe care i-a înainte-cunoscut, i-a și înainte-hotărît a fi de un chip cu chipul Fiului. Căci atunci, îmbrăcîndu-se ca un fiu al lui Dumnezeu, se învrednicește treptei celei desăvîrșite cu darul Domnului nostru Iisus Hristos, întru care nici tăierea împrejur nu este ceva, nici netăierea împrejur, ci credința prin dragoste lucrîndu-se” (*Cuvînt la botez*, cum se botează cineva întru evanghelie). (*n. aut.*)

ea cer de la tine să te îmbraci cu milostiviri de îndurări, ca să te milostivești către toți întocmai și să nu faci osebire între un păcătos și unul îmbunătățit.

*Întru bunătate, întru smerita-cugetare,
întru blîndețe, întru îndelunga-răbdare,*

Cel ce se va îmbrăca „cu milostiviri de îndurări” – precum a zis mai sus Pavel – acela de nevoie urmează a avea și bunătatea, și smerita-cugetare, și blîndețea și îndelunga-răbdare pe care le înșiră aici Apostolul, căci care părinte nu are bunătate și voință de bine către fiul său? Sau care părinte nu se poartă cu smerită-cugetare, cu blîndețe și cu îndelungă-răbdare către fiul său? Sau care părinte se pricește și nu iartă toate greșelile copilului său? Negreșit, orice părinte arată astfel de milostiviri către prea-iubiții săi fii. Din aceste cuvinte ale Apostolului, învață dar și tu – o, cititorule! – prea-buna rînduială a faptelor bune, fiindcă bunătatea¹ naște smerita-cugetare, căci cel ce are năravuri bune, acela este și smerit-cugetător. Iar smerita-cugetare naște la rîndul ei blîndețea, căci cel ce este mîndru, acela este și mînios și nu are blîndețe. Iar blîndețea naște la rîndul ei îndelunga-răbdare, care este o înfrînare a părții mînioase a sufletului, spre a nu se răzbuna asupra cuiva, adică este o mărime de suflet.²

¹ Ce osebire are bunătatea de facerea de bine, caută la subînsemnarea zicerii: „bunătate, facere de bine” (*Galateni 5:22*). (*n. aut.*)

² Despre îndelunga-răbdare, Parimistul zice: „Întru îndelunga-răbdare este buna mireasmă a împăratului” (*Pilde 25:15*). Și Sirah zice: „Întru îndelunga-răbdare se face răspunsul grăirii” (*Sirah 5:13*). Iar cuvintele cu care dumnezeiescul Hrisostom laudă sufletul omului îndelung-răbdător sînt cu adevărat aurite și miere curge dintr-însele, căci limba aceea bună și bine vorbitoare zice așa: „Sufletul celui îndelung-răbdător se aseamănă cu un vîrf de munte cu zefir subțire, care primește raza curată și-și revarsă ape de izvoare prea-limpezi, punînd înainte multele daruri ale florilor, asemenea livezilor și grădinilor de vară pline de saduri și flori, cu cataracte de ape. Iar dacă se și face vreun sunet, lin este și multă îndulcire revarsă celor ce îl aud. Căci păsăruicile cîntă pe vîrfurile copacilor, sus, de pe frunze, și greierii cei cîntători, și privighetorile și rîndunelele împlinesc o împreună-glăsuire [„armonie”, *n. m.*] muzicală, iar zefirul, lovind încetișor frunzele copacilor, și bradul, șuierînd, de multe ori se aseamănă cu chimvala. Și mai ales multe asemănări ar afla cineva: căci, cînd s-ar uita cineva la trandafiri, i se va părea că vede curat curcubeul; cînd va lua aminte la glasuri, i se va părea marea învăluindu-se; iar cînd se va uita la flori, i se va părea cerul. Ci și însuși trupul celui care privește la grădina aceea, mai mult îl face a se alina și a se odihni, încît a socoti că este mai degrabă în cer decît pe pămînt. Mai e și o altă răsulare: cînd apa, revărsîndu-se de năpraznă peste vîrfurile pietrelor, lovește pietricelele cele mici și, cu lovirea aceea lină, așa deznoadă măduarele noastre cu dulceața, încît cu grabă se aduce asupra ochilor noștri somnul cel mai dulce. Ați auzit cu dulceață povestirea, încît poate v-ați făcut și doritori de pustie, dar mult mai dulce decît pustia aceasta este sufletul celui îndelung-răbdător” (*Cuvîntul al 6-lea la Faptele Apostolilor*).

13 suferindu-vă unul pe altul și iertînd unul altuia, de are cineva pîră împotriva cuiva;

Adică: Creștinilor, suferiți-vă unul pe altul, tu suferă pe celălalt și acela să te sufere pe tine. Și nu cercetați greșelile și metehnele fraților voștri cu amărăre, ci socotiți-le că sînt mici și vrednice de iertare, și treceți-le cu vederea. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel a micșorat și a nimicit greșelile fraților noștri, fiindcă le-a numit „pîră”, adică prihănire puțină și ușoară.

precum Hristos a iertat vouă, așa și voi.

Ceea ce Pavel obișnuiește a face totdeauna, adică a-i îndemna pe Creștini spre fapta bună aducîndu-L în mijloc ca pildă pe Stăpînul nostru Hristos, aceasta face și acum, și de la Hristos îi îndeamnă pe Coloseni să ierte greșelile fraților lor. Voi, Creștinii – zice – iertați greșelile fraților voștri precum și Hristos a iertat greșelile voastre. Ci, mai sus, Pavel a făcut să se arate mici greșelile fraților noștri, fiindcă le-a numit prihănire ușoară, iar aici, aducîndu-L spre pildă pe Mîntuitorul Hristos, ne îndeamnă să iertăm toate greșelile fraților noștri, chiar și mari de ar fi, chiar și făcători de bine de am fi acelor frați ai noștri, chiar și mari de am fi noi, iar frații noștri ce ne-au greșit ar fi mici și proști [„umili”, *n. m.*]. Și nu numai că Apostolul ne îndeamnă să iertăm greșelile fraților noștri, ci să și murim pentru dînșii; și nu numai să murim pentru dînșii, ci încă și după moarte să le facem bine. Pentru că și Hristos a făcut așa: a iertat greșelile noastre, și a murit pentru mîntuirea noastră și, după ce a murit, iarăși ne-a făcut bine, și acum ne face bine totdeauna cu nenumărate bunătăți și încă are a ne face bine în veac, întru viitorime. Fiindcă zicerea „precum” însemnează asemănarea cu Hristos și toate acestea le cere să le facem și noi, Creștinii, următorii lui Hristos, care petrecem după asemănarea lui Hristos.

14 Iar peste toate acestea, dragostea,

De vreme ce este cu puțință a ierta cineva pe altul și a-i trece cu vederea greșelile, dar a nu face aceasta cu dragoste curată, ci numai cu chip și cu fățarnicie, Pavel arată aici dragostea ca pe o cale prin care putem să-i iertăm întru adevăr pe frații noștri. Și, iarăși, fiindcă este cu puțință a se arăta cineva blînd și smerit-cugetător, însă a nu-l iubi pe fratele său, Pavel pune, după toate

---

Vezi și zicerea: „cu îndelungă-răbdare suferindu-vă unul pe altul întru dragoste” (*Efeseni* 4:2) și zicerea: „dragostea îndelung rabdă” (*I Corinteni* 13:4).

celelalte fapte bune, datorită că: Se cuvine a vă îmbrăca cu dragoste, ca, prin aceasta, să puteți isprăvi și celelalte fapte bune într-o adevăr.¹

care este legătura desăvârșirii.

Zice: Când e de față, dragostea strânge împreună toate faptele bune zise mai sus; și, dimpotrivă, când aceasta lipsește, toate celelalte fapte bune se topesc și se arată că sînt fățarnicie, și formă și un nimic. Căci, dacă la zidirea unei case nu se vor pune legăturile părților, casa aceea se risipește cu lesnire; și, dacă în trup nu ar fi legăturile și încheieturile, lesne s-ar desface mădulele trupului. La fel, și la toate faptele cele bune care pricinuiesc desăvârșirea, dragostea este aceea care le strânge împreună ca o mare legătură. Fără dragoste, nici o faptă bună nu este împlinită și nimeni nu se poate face îmbunătățit cu desăvârșire fără dînsa, chiar dacă ar părea că are toate faptele cele bune; fără dragoste, e neîmplinit. Pentru aceasta a zis Pavel aiurea: „dragostea nu cade niciodată” (1 Corinteni 13:21). Și vezi subînsemnarea zicerii aceleia.

15 Și pacea lui Dumnezeu să se dăruiască întru inimile voastre,

Înțelegerea acestei ziceri apostolești se face arătată astfel:

Să zicem că cineva s-a ocărit de un frate, și acum întru cel ocărit se nevoiesc și se luptă două cugetări. Și o cugetare îl îndeamnă să se răzbune asupra ocăritorului, iar cealaltă îl îndeamnă să arate îndelungă-răbdare peste cel ce l-a ocărit, și să-l ierte. Deci, dacă pacea lui Dumnezeu va sta în inima celui ocărit ca un judecător drept și puitor de nevoință și va da har și cunună de biruință cugetării ce îl îndeamnă să rabde îndelung, atunci cugetarea potrivnică va înceta a-l mai îndemna să se răzbune. Deci – zice Pavel – această pace a lui Dumnezeu să hărăzească și să biruiască întru voi, Creștinilor, iar nu mînia și iubirea de a birui, sau chiar pacea ce se face pentru oameni. Căci pacea care se face pentru oameni sau pentru sfîrșit lumesc, aceea degrabă se strică. (De multe ori, după ce unul se răzbună asupra vrăjmașului său, atunci se împacă, pace care și aceasta se zice „omenească”, iar mai ales „pace rea și prihănită”.) Iar pacea lui Dumnezeu, care se face adică pentru Dumnezeu, aceea este adevărată și nu se dezleagă, pentru că nu se face pentru vreun sfîrșit lumesc, ci numai pentru Dumnezeu și pentru porunca lui Dumnezeu. Tot așa, nici pacea

¹ Iar că din dragoste se nasc și se isprăvesc celelalte fapte bune, vezi la mărturia Sfîntului Grigorie al Tesalonicului din subînsemnarea zicerii „ci se bucură de adevăr” (1 Corinteni 13:6). (n. aut.)

făcută de Dumnezeu cu noi, vrăjmașii Săi, nu s-a făcut pentru vreun alt sfârșit decât doar pentru iubirea de oameni și dragostea Lui către noi.

Pentru ce a pomenit însă Apostolul mai sus dragostea și apoi, lăsînd dragostea, începe a vorbi despre pace? Căci se pare că învățătura despre pace este de prisos, de vreme ce întru dragoste se cuprinde și pacea. Spre dezlegarea acestei nedumeriri, răspundem că, de multe ori, și prietenul se tulbură cu prietenul său și din multa dragoste se pornesc uneori prigoniri de vorbe, ocări și certuri, și de aceea zice Pavel: Eu nu voiesc ca voi, Creștinii, să aveți o asemenea dragoste tulburătoare, ci împreună cu dragostea să aveți și pacea lui Dumnezeu, care pe toate le judecă cu liniștire, și pe toate le pune în bună rînduială și toate le împacă.¹

întru Care v-ați și chemat într-un trup;

Adică: Chemîndu-ne pe noi, Creștinii, la pace, Hristos ne-a făcut pe toți un trup, al cărui cap S-a făcut El. Căci pentru ce alta sîntem noi un trup? – fără numai ca să fim mădulare unul altuia, și astfel să ne unim cu Capul nostru și să nu ne despărțim de Dînsul. Sau, Pavel înțelege aceasta și așa: Fraților, v-ați chemat la pace, adică prin pace v-ați învrednicit a lua de la Dumnezeu nenumărate bunătăți, căci, dacă nu ne-am fi împăcat mai întîi cu Dumnezeu, nu ne-am fi chemat de Dînsul ca să fim robi ai Lui și să dobîndim bunătățile Lui.²

și faceți-vă bine-mulțumitori!

O, Creștinilor! – zice – faceți-vă bine-mulțumitori către Dumnezeu! Iar cineva se face bine-mulțumitor către Dumnezeu cînd face daruri fratelui său precum i-a făcut și lui daruri Dumnezeu. Căci cel ce mulțumește lui Dumnezeu pentru că i-a iertat păcatele, acela nu se va răzbuna asupra fratelui ce i-a greșit. Căci cel ce se răzbună uită facerea de bine primită de la Dumnezeu și astfel se arată nemulțumitor către Dumnezeu, precum robul acela nemulțumitor și rău, căruia stăpînul i-a iertat zecile de mii de talași³ cu care era dator,

¹ Vezi la capitolul 4, stih 9, al celei către Filipeni pentru ce Se zice Dumnezeu „Dumnezeu al păcii”. De asemenea, vezi și stihul 7. Și vezi de cîte feluri este pacea la subînsemnarea zicerii „îndreptîndu-ne din credință, pace avem către Dumnezeu” (Romani 5:1). (n. aut.)

² Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa, zicînd: „Dumnezeu, Cel ce ne-a chemat pe noi, un trup a alcătuit din noi toți. Deci nu-l împărțiți pe acesta! Și, chiar dacă vreunul s-ar is-piti de oarecare lucru mîhnitor, să aibă pacea în inimă puitoare de nevoie și hărăzitoare de dar care săvîrșește unirea cea iubită de Dumnezeu.” (n. aut.)

³ Talantul de aur avea 49, 077 de kilograme, iar cel de argint 43, 620. (n. m.)

iar el nu a vrut să ierte celui împreună cu dînsul rob nici cei o sută de bănișori cu care îi era dator, cum arată pilda Domnului din evanghelie (*Matei 18*). Deci, fraților, să mulțumim totdeauna lui Dumnezeu întru toate relele ce am pățit, ori de la oameni, ori de la demoni, ori de la stricata noastră fire, și pentru această mulțumire a noastră vom lua cununa de mucenici.¹

¹ Pentru aceasta, și limba cea bine-vorbitoare a lui Hrisostom, de la care a adunat Sfințitul Teofilact ceea ce zice, adaugă și acestea: „Deci întru toate să mulțumim, ori ce s-ar face, fiindcă aceasta e mulțumirea. Căci a mulțumi cineva întru buna-norocire nu e lucru mare, fiindcă însăși firea lucrurilor ne împinge la aceasta. Iar dacă vom mulțumi cînd sîntem întru cele mai de pe urmă nevoi, atunci este mirare! Căci vezi cît folos este cînd noi mulțumim pentru cele ce alții blestemă și se necăjesc: mai întîi, l-ai veselit pe Dumnezeu; al doilea, l-ai rușinat pe diavolul; al treilea, ceea s-a făcut a arătat că și tu mulțumești, și Dumnezeu împrutează durerea ta, și diavolul se pierde”. Și iarăși: „Nimic nu este mai sfînt decît limba aceea care mulțumește lui Dumnezeu și întru cele rele. Cu adevărat, ea nimic nu este mai puțin decît limba mucenicilor, căci asemenea cu aceea se încununează, fiindcă și asupra ei stă călăul silind-o a se lepăda de Dumnezeu prin hulă, căci stă diavolul cu cugetări de călău zgîriind și întunecînd cu necăjiri. Deci, de va suferi cineva durerile și va mulțumi, a luat cunună de mucenic” (*Cuvîntul al 8-lea la cea către Coloseni*). De aceea, Hrisostom mulțumea lui Dumnezeu totdeauna, și vezi la stihul 6, capitolul 4, al celei către Filipeni, la subînsemnare.

Zice însă și marele Vasilie: „Rușine este a binecuvînta noi pentru cele bune, dar a tăcea pentru lucrurile cele mîhnitoare și dureroase. Ci mai ales atunci trebuie a mulțumi, știind că Domnul îl pedepsește pe cel iubit de El, și-l bate pe fiul pe care îl primește” (titlucuirea la *Psalmul 33*).

Ce zic? Nu numai că se cuvine a mulțumi lui Dumnezeu pentru necazurile și pentru ispitele vieții acesteia, ci încă și pentru munca ce va să fie, fiindcă și munca este de folos celor ce se muncesc. Pentru ce? Pentru că munca este opritoarea păcatului și a răutății, de unde se și numește „muncă”, fiindcă oprește răul. Și, de nu ar fi fost munca, păcatul și răul s-ar fi întins întru nemărginire și atunci nu ar mai fi luat sfîrșit. Despre aceasta, și Marcu Efeseanul a zis cuvîntul acesta de mirare auzului, însă adevărat și temeinic, că „celor ce se muncesc le este de folos să se muncească”. Pentru aceasta, și Cuviosul Teoctist Studitul, într-un tropar al canonului său de umilință către Domnul nostru Iisus Hristos, zice anume: „Și întru muncă mulțumesc”, pentru că munca nu este lucru rău de sine-și, ci este chiar bun. Una adică pentru că oprește păcatul și nu-l lasă a se făptui în nemărginire, precum am zis. Și alta încă, pentru că munca este certare și pedeapsă a răului și printr-însa se împlinește dreptatea lui Dumnezeu, chiar dacă ea nu este voia lui Dumnezeu cu dinadinsul, ci este voie a Lui următoare – după sfinții teologi. Căci doar păcatul este rău de sine-și, și nu se face nici după voia dinadinsă a lui Dumnezeu, nici după cea următoare, ci după socoteala pîngărită a omului. Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom poruncește Creștinilor așa: „Acest lucru fie întru rugăciunile voastre: a mulțumi și pentru cele arătate, și pentru cele nearătate; și pentru cele ce ne-au făcut bine din voie, și pentru cele ce ne-au făcut bine nevrînd noi; și pentru împărăție, și pentru gheenă; și pentru necaz, și pentru odihnă. Fiindcă așa obișnuiesc sfinții a se ruga și a mulțumi pentru facerile de bine obștești. Căci știu un oarecare sfînt bărbat rugîndu-se așa, nezcînd nimic mai înainte de graiul acesta: «Doamne, mulțumim pentru toate facerile Tale de bine cîte s-au arătat nouă, necredincioșilor, din ziua întîi pînă astăzi: și pentru cele ce știm, și pentru cele ce nu

16 Cuvîntul lui Hristos să locuiască întru voi cu îmbelșugare,

Cu aceste cuvinte, Pavel ne arată nouă, Creștinilor, o cale prin care putem să ne facem bine-mulțumitori către Dumnezeu. Căci, de va locui întru noi „cuvîntul lui Hristos” – adică învățătura, dogmele și sfaturile Lui, cu care ne învață să defăimăm viața aceasta și vremelnicele bunătăți – de ne vom aduce aminte – zice – de învățăturile acestea ale Domnului și le vom păzi în inimile noastre, negreșit nu ne vom birui de vreo ispită și necaz, ci, suferind toate relele cu inimă vitează, vom mulțumi lui Dumnezeu pentru cîte ni se întîmplă. Și vezi – o, cititorule! – că Pavel nu a zis simplu: „fie cuvîntul lui Hristos întru voi”, ci: „să locuiască în lăuntrul vostru” și: „să locuiască cu îmbelșugare”. Căci, de vom fi bogați de cunoștința și învățătura *Dumnezeieștilor Scripturi*, negreșit vom suferi cu lesnire toate relele întîmplări, fiindcă ne mîngîiem de cuvintele și înțelegerile *Scripturilor*. Pentru aceasta zicea către Dumnezeu Proorocul Ieremia: „Și va fi cuvîntul Tău mie spre veselia și bucuria inimii mele” (capitolul 15:16). La fel suferă paguba ce i se întîmplă și cel bogat în bani, pentru că are și dă și, dacă a pierdut puțini, are mulți alții care i-au rămas.¹ Pentru aceasta zicea și David: „Întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție” (*Psalms 118*). Aceasta o zice și Teodorit, anume că

știm; și pentru cele arătate, și pentru cele nearătate; și pentru cele făcute în lucru și în cuvînt de voie, și pentru cele făcute nevrînd; pentru toate cele ce s-au făcut nouă, nevrednicilor, pentru necazuri, pentru odihnă, pentru gheena, pentru munca iadului și pentru împărăția cerurilor” (*Cuvîntul al 10-lea la cea către Coloseni*).

Iar Sfîntul Isaac zice: „Mulțumirea celui ce ia îl îndeamnă pe cel ce dă a-i da mai mari daruri decît cele de mai înainte” (*Cuvîntul al 30-lea*). Și iarăși acest dumnezeiesc părinte: „Cel ce nu mulțumește și pentru cele mici, și pentru cele mari, este mincinos și nedrept.” Și iarăși: „Ceea ce povățuiește darurile lui Dumnezeu pentru om este inima care se mișcă spre neîncetata mulțumire” (*n. aut.*)

¹ Și la *Macavei* este scris că *Sfintele Scripturi* sînt mari mîngîieri întru necazuri și ispite: „Deci și noi, nelipsiți fiind de acestea și mîngîietoare avînd *Sfintele Cărți* ce sînt în mîinile noastre” (*I Macavei 12:9*). Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom îi îndeamnă pe Creștinii din lume să cumpere și să cîștige cărțile acestea, cel puțin pe ale *Scripturii celei Noi*, ca să se poată mîngîia dintr-însele în ispitele lor, zicînd așa „Ascultați rogu-vă, toți mirenii, și cîștigați cărțile, ele fiind doctorii ale sufletului. Dacă nu altă parte, cîștigați măcar *Testamentul cel Nou*, avînd învățatori pentru totdeauna *Apostolul, Faptele Apostolilor, Evangheliile*. De se va întîmpla întristare, uită-te ca în spițeria de doctorii, ia de acolo mîngîiere a răului pe care îl suferi, ori pagubă, ori moarte, ori pierdere a casnicilor tăi. Iar mai ales nu numai să te uiți, ci să le și iei toate citite în minte. Căci aceasta este pricina tuturor relelor, a nu ști *Scripturile* și cum ar trebui să ne mîntuim, căci mergem la război fără arme!” (*Cuvîntul al 9-lea la cea către Coloseni*). Și cît este de folositoare citirea *Dumnezeieștilor Scripturi*, vezi în partea a treia a *Nevoințelor Duhovnicești* [cartea Cuviosului Nicodim, *n. m.*]. (*n. aut.*)

Dumnezeu poruncește zicînd: „Și vor fi graiurile acestea pe care Eu ți le poruncesc ție astăzi în inima ta și în sufletul tău. Și le vei grăi fiilor tăi și vei vorbi întru dînsele șezînd în casă, și mergînd pe cale, și culcîndu-te și sculîndu-te” (*Deuteronomul 6:7*).

întru toată înțelepciunea,

Zice: Cuvîntul lui Dumnezeu să locuiască întru voi cu îmbeșugare, adică cu toată fapta bună, fiindcă doar cuvintele nu sînt de ajuns spre răbdarea ispitelor, dacă nu vor fi întovărășite și de faptele cele bune. Iar „înțelepciune” numește fapta bună, așa cum numește „nebunie” păcatul. Pentru aceasta a zis David: „Zis-a cel nebun (adică păcătosul) în inima sa: Nu este Dumnezeu” (*Psalms 13:1*); și iarăși: „S-au împutit și au putrezit rănilile mele de la fața nebulniei mele (adică a păcatului meu)” (*Psalms 37:6*). Zicerea „întru toată înțelepciunea” se poate înțelege însă în loc de: „cu toată buna-pricepere și deslușire (dreaptă judecată)”, precum zice Pavel și înainte: „Întru înțelepciune umblați către cei din afară” (capitolul 4:5), adică cu pricepere, precum îl cuiește Teofilact. Căci mulți citesc *Scripturile*, însă fără pricepere și fără dreapta judecată.¹

***învățîndu-vă și sfătuindu-vă pe sine-vă în psalmi,
în laude și în cîntări duhovnicești,***

Apostolul nu-i duce pe Creștini la istorii și la teatre, din pricină că citirea *Dumnezeieștilor Scripturi* are osteneală și greutate multă, ci la psalmi și la cîntări duhovnicești, care, întru aceeași vreme, mîngîie sufletul celor ce cîntă și fură osteneala citirii.² Și Apostolul a pus laudele după psalmi, fiindcă lauda este lucru mai mare și mai desăvîrșit decît psalmii, potrivit celor mai împliniți, și pentru că psalmul este al oamenilor, iar lauda este a Îngerilor.³

¹ Citește și zicerea lui Teofil al Alexandriei, ajutînd spre aceasta, în subînsemnarea zicerii „Pînă ce voi veni, ia aminte la citire” (*1 Timotei 4:13*). (*n. aut.*)

² Pentru aceasta a zis și marele Vasilie: „Fiindcă Duhul cel Sfînt a văzut că neamul oamenilor se povățuiește cu anevoie spre fapta bună și că se lenevește despre dreptul cuvînt, fiind povîrmit către îndulcire, ce a făcut? A amestecat veselitorul chip al dulcii cîntări cu dogme, ca, prin iubirea și netezirea auzului, să primim folosul din cuvinte în chip nesimțit, după chipul doctorilor înțelepți, care, dînd celor cu stomacul stricat doctorii aspre, ung buzele paharului cu miere” (îl cuirea psalmului întîi). (*n. aut.*)

³ Însemnează că în *Sfînta Scriptură* lauda se ia și la oameni, în loc de psalm: „Preoții stăteau la slujbele lor și leviții cu instrumentele de cîntare ale Domnului, pe care le făcuse regele David, ca să laude pe Domnul” (*2 Paralipomena 7:6*). Și: „Izbucnit-au buzele mele laudă”

Întru dar cîntînd

Zice: O, Creștinilor! – să cîntați cu har și cu dulceață duhovnicească, fiindcă – așa cum cîntările omenești, adică satanicele cîntece, au îndulcire trupească și-i îndeamnă pe cei ce le aud la dragostea necuviincioasă și vătămătoare de suflet¹ – tot astfel dumnezeieștile cîntări au îndulcire duhovnicească și-i aprind pe cei ce le cîntă și pe cei ce le aud la iubirea lui Dumnezeu cea dumnezeiască și mîntuitoare de suflet. Sau, Pavel zice că cei ce cîntau în vremea aceea cîntau din dar dumnezeiesc, căci întru cea către Corinteni zice: „Fiecare dintre voi are psalmi” (*1 Corinteni* 14:26).

Întru inimile voastre Domnului.

Adică: Voi, Creștinii, să nu cîntați simplu, numai cu gura, ci și gînditor, cu inima și cu luarea-aminte. Căci cel ce cîntă fără luare-aminte, doar cu gura, acela cîntă în aer; iar cel ce cîntă cu inima și cu gîndul luător-aminte, acela cîntă Domnului cu adevărat.²

Încă și pentru altă pricină poruncește Pavel să cînte Creștinii cu inima, anume ca să nu facă aceasta spre arătare, pentru a plăcea oamenilor. Drept aceea – zice – măcar la vreo masă de te afli, Creștine, măcar în dugheana ta de șezi lucrînd meșteșugul tău, să cînți lui Dumnezeu cu mintea și cu inima ta, fără a te auzi cineva.³

(*Psalm* 118:7). Și iarăși: „Lauda tuturor cuvioșilor Lui, a fiilor lui Israil ce se apropie de El” (*Psalm* 148:14). (n. aut.)

¹ Vezi la cuvîntul 2 al *Hristoitiei* că nu li se cuvine Creștinilor să cînte cu organe și să joace, și cît este de rea aceasta. (n. aut.)

² Pentru aceasta zice și Proorocul David: „Cîntați cu înțelegere!” (*Psalm* 47:7). Și, tilcuind aceasta, marele Vasilie zice: „Înțelegerea cuvintelor *Sfintei Scripturi* se aseamănă cu gustul bucatelor pe care le mîncă gura, căci – după Iov – «mintea deslușește graiurile, iar gîtlejul gustă mîncările» (*Iov* 12:11). Zice și Sirah: «Precum gîtlejul gustă mîncările de vînat, tot așa inima înțelege cuvintele mincinoase» (*Sirah* 36:19). Deci, dacă sufletul deslușește cuvîntul cuiva precum gustul deslușește felul mîncărilor, el plinește porunca aceasta a lui David” (hotărîrea 179 pe scurt). Iar eu adaug că acela plinește și această poruncă apostolească și „cîntă cu înțelegere întru inima sa Domnului”. (n. aut.)

³ Pentru aceasta poruncește dumnezeiescul Hrisostom meșterilor, zicînd: „Meșter cu mîinile ești? Șezînd, cîntă! Dacă nu vrei a cînta cu gura, fă-o cu mintea. Mare tovarăș este psalmul! – nimic nu e greu [împreună cu el], ci ai putea șede ca în mănăstire, căci nu îndemînarea locurilor, ci scumpătatea chipurilor ne va da liniștea” (*Despre statui*, 21). Și dumnezeieștii Apostoli zic acestea, în *Așezămintele* lor: „Să nu fi ca un zburător și ca unul dintre cei ce aleargă fără cuvînt în căi, numiți «tăietori de vreme» de către cei ce greu viază. Ci, luînd aminte de meșteșugul și de lucrul tău, caută cele iubite lui Dumnezeu și, aducîndu-ți aminte

**17 Și orice ați face cu cuvântul, sau cu lucrul,
toate întru numele Domnului Iisus,¹**

Creștinilor – zice – ori de mîncați, ori de beți, ori de umblați, ori de lucrați, ori altceva de faceți, toate faceți-le întru numele lui Iisus Hristos. Adică: Pe Iisus Hristos chemați-L ajutor vouă – mai întîi rugîndu-vă și zicînd: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” și „Doamne, Iisuse Hristoase, ajută-mi mie!” – și apoi să începeți lucrul și orice altă treabă a voastră. Fiindcă numele lui Iisus Hristos izgonește demonii și îi depărtează, și cum nu va înlesni toate lucrurile și pricinile voastre?

Sau, Pavel zice aceasta: Se cuvine ca voi, Creștinii, să numiți și să chemați totdeauna numele lui Hristos, Cel care v-a adus la Dumnezeu-Părintele, nu să slujiți Îngerilor.

mulțumind lui Dumnezeu-Părintele printr-Însul.

Zice: Dacă voi, Creștinii, Îl chemați spre ajutorul vostru pe Iisus Fiul lui Dumnezeu, negreșit Îl chemați și pe Părintele. Și, dacă mulțumiți Fiului, prin Fiul mulțumiți negreșit și Tatălui.

Sau, Pavel zice aceasta: Precum Fiul ne-a adus pe noi la Dumnezeu-Părintele, tot așa aduce la Tatăl și mulțumirea noastră, căci El este mijlocitorul bunătaților care ni se trimit de la Dumnezeu și al tuturor rugăciunilor și mulțumirilor pe care le înălțăm către Dumnezeu. Vezi și subînsemnarea zicerii: „prin Care am luat darul și apostolia” (*Romani 1:5*).

18 Femei, supuneți-vă bărbaților voștri precum se cuvine întru Domnul!

De ce nu scrie dumnezeiescul Pavel despre bărbați și femei, născători și fii, robi și stăpîni întru toate epistolele sale, ci numai în aceasta, în cea către Efeseni, în cea către Timotei și în cea către Tit? Răspundem că Apostolul face așa

---

de cuvintele lui Hristos, cugetă-le neîncetat” (*Cartea a 4-a*, capitolul 4). Și iarăși zice Hrisostom: „Nu trebuie loc, nu trebuie vreme, ci în tot locul și în toată vremea e cu puțință a cînta cu mintea. Căci – chiar de umbli prin tîrg, chiar de ești pe căi, chiar de te afli împreună cu prietenii – este cu puțință a-ți deștepta sufletul. Se poate striga tăcînd. Așa striga și Moisi, și Dumnezeu l-a auzit. Meșter cu mîinile de ești, vei putea cînta șezînd și lucrînd în dugheană. De ai fi șezînd în judecătorie, vei putea face aceasta. Este cu puțință a cînta și fără glas, glăsuind în lăuntru gîndului, căci nu cîntăm oamenilor, ci lui Dumnezeu, Celui ce poate să audă inima și să intre întru cele negrăite ale gîndului nostru” (*tîlcuire la Psalmul 41*). (*n. aut.*)

¹ Aici, Apostolul folosește o elipsă, căci lipsește zicerea „faceți”, adică: „Toate întru numele Domnului Iisus faceți-le.” (*n. aut.*)

fie pentru că a fost silit a scrie despre acestea, în cetățile acelea fiind gîlcevi între bărbați și femei, între născători și fii și între stăpîni și robi; fie pentru că bisericile din acele cetăți erau întărite în credință și întru celelalte, și numai despre lucrurile acestea era nevoie să le scrie, iar celorlalte biserici, fiindcă erau lipsite și neîntărite în dogmele mai înalte ale credinței, a fost mai de nevoie să le scrie despre dogme, lăsînd sfaturile morale de acest fel, ca pe unele ce sînt mai jos decît acelea. Scrisoarea aceasta are însă multă asemănare cu aceea către Efeseni, precum este arătat celor ce le citesc, mai ales după sfaturile morale ce urmează: pentru bărbați și femei, născători și fii, robi și stăpîni.

Ce va să zică însă „întru Domnul”? Adică: Voi, femeile, supuneți-vă bărbaților voștri pentru Domnul. Căci eu – zice – nu cer de la voi ca datorie a avea către bărbații voștri numai supunerea pe care o cere firea, ca unele ce sînteți mai jos decît dînșii pentru că din bărbat v-ați făcut (căci aceasta însemnează zicerea „se cuvine” pe care o pune aici, adică: „precum este cuviința firii”) ci cer de la voi – zice – să aveți către bărbații voștri mai ales supunerea cea pentru Dumnezeu și după legea lui Dumnezeu, adică cer a vă supune bărbaților voștri pentru că Dumnezeu v-a blagoslovit și v-a împreunat prin taina nunții, căci zice: „De la Domnul se împreunează femeia cu bărbatul” (*Parimiastul* 19:14).¹

19 Bărbați, iubiți-le pe femeile voastre și nu vă amărîți către dînsele.

Vezi cum Pavel sfătuieste fiecare neam cele de cuviință?! Pe femei, le sfătuieste să aibă supunere către bărbații lor, iar pe bărbați să-și iubească femeile. Fiindcă nu este atîta nevoie a-l iubi cel supus pe stăpînitorul său, cîtă este a-l iubi stăpînitorul pe supusul său. Deci, din dragostea bărbatului către femeia sa, este silită și femeia a avea dragoste prietenească pentru bărbatul său. Și, iarăși, din plecarea și supunerea femeii către bărbatul său, este silit și bărbatul a fi mai blînd și mai blajin către femeia sa. Și – de vreme ce e cu puțință ca bărbatul să-și iubească femeia, dar să se arate cu amărăciune și să se gîlcească cu dînsa (căci sfzile ce se fac între fețele iubite sînt cele mai amare) – Pavel zice să nu se amărască bărbații și să nu se sfădească cu femeile lor. Căci, în-

---

¹ Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel a zis să se supună femeile bărbaților lor „cum se cuvine întru Domnul”, adică la cele ce sînt legiuite, la cele după Dumnezeu. Căci – dacă bărbații le-ar cere femeilor lor să-i asculte la lucruri necuviincioase, nelegiuite și afară de fire, și la necredință și la călcarea poruncilor lui Dumnezeu – întru acestea – zic – nu se cuvine nicum a li se supune femeile și a face voia lor cea rea, pentru că se vor munci în munca iadului împreună cu bărbații lor. Iar că bărbații ce au femei bune și înțelepte sînt bine-norociți, mărturisește înțeleptul Sirah, zicînd: „Fericit este acela ce locuiește împreună cu femeie înțeleaptă!” (*Sirah* 15:11); și iarăși: „Fericit este bărbatul femeii bune!” (*Sirah* 26:1). Vezi și capitolul 5 al celei către Efeseni, stih 23, unde se învață mai pe larg cele de cuviință despre bărbat și despre femeie. (*n. aut.*)

tr-adevăr, a se sfădi și a se prigoni cineva cu mădularul său, aceasta se pricinuește din multa amărăciune și tulburare a inimii.

**20 Fii, plecați-vă născătorilor întru toate!
– căci aceasta este bine-plăcută întru Domnul.**

Aici, Apostolul a adăugat iarăși zicerea „întru Domnul”, fiindcă nu voiește a se supune fiii născătorilor lor numai pentru legile firii, ci și pentru că supunerea către născători este bine-plăcută lui Dumnezeu și legiuită de la voia lui Dumnezeu și de porunca lui Dumnezeu care zice: „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” (*Ieșirea* 20). Și astfel, fiii au și plată, fiindcă ascultă și se supun născătorilor lor pentru Dumnezeu, căci, dacă s-ar supune numai pentru fire, nu ar avea plată. Și Apostolul le-a zis să asculte supunându-se născătorilor lor „întru toate” fiindcă vorbește fiilor ce au părinți Creștini, căci nu se cuvine ca fiii să se supună întru toate născătorilor necredincioși. Căci, atunci când născătorii îi silesc pe fii să se lepede de buna-cinstire de Dumnezeu sau să calce vreo poruncă a lui Dumnezeu, nu se cuvine a se supune lor.¹

21 Părinți, nu-i întăriți pe fiii voștri! – ca să nu se mîhnească.

Adică: Voi, născătorii, nu cercetați toate greșelile pe care le fac fiii voștri, ci treceți cu vederea unele dintre ele, ca nu cumva, cu această amară cercetare a voastră, să-i faceți prigonitori și astfel să le pricinuiți scîrbă. Vezi însă – o, cititorule! – înțelepciunea Apostolului! Pentru că, zicîndu-le născătorilor să nu-i mîhnească pe fiii lor, cu cuvîntul acesta a sfărîmat îndată asprimea născătorilor și a muiat îndurările părintești, fiindcă din fire toată silința și nevoința născătorilor este a nu-i mîhni pe fiii lor.²

¹ Vezi cele de cuviință despre născători și fii, mai pe larg învățîndu-se, la capitolul 4, stihul 1, al celei către Efeseni.

Aici, adaug însă aceasta, că fărădelege fac fiii sau fiicele care nu-i ascultă cu supunere pe născătorii lor și nu vor a se însoți cu soții aleși de născătorii lor, ci caută soți după poftele lor și după voia lor cea rea. Și din aceasta s-a umplut viața Creștinilor de nenumărate necuviințe. Pentru aceasta, de acum înainte, să se supună născătorilor lor și să-și ia soți după cum află de cuviință aceștia. Se cuvine însă ca și născătorii să dea fiilor lor femei înțelepte și temătoare de Dumnezeu, și fiicelor lor să le dea bărbați înțelepți și cu pricepere, precum îi sfătuiește înțeleptul Sirah: „Fiice îți sînt ție? Ia aminte de trupul lor și să îmblînzești fața ta către dînele! Dă pe fiica ta unui bărbat înțelept, și vei fi isprăvind un mare lucru” (*Sirah* 7:24). Și iarăși: „Asupra fiicei întărește păzirea!” (la fel, 26:11). Și iarăși: „fiica priveghere este tatălui” (la fel, 42:12). (*n. aut.*)

² Aici, însemnăm că nu se cuvine ca născătorii să-i scîrbească pe fiii lor, ci să le treacă cu vederea greșelile cele nu prea mari și omenești. Dar, cînd fiii fac vreo greșală mare, care e îm-

22 Voi, robii, ascultați întru toate cu supunere către domnii cei după trup,

Punînd îndată acest nume al „robilor”, Pavel arată întîia îndreptățire pentru care robii trebuie să-i asculte cu supunere pe stăpînii lor, căci cel ce este rob trebuie a se supune stăpînului său chiar din pricina numelui său. Pentru a nu se mîhni însă robii, a adăugat să se supună stăpînilor „celor după trup”, ca și cum le-ar zice: O, fraților, nu vă întristați că sînteți robi, căci partea voastră cea mai bună, adică sufletul vostru, nu este rob, ci slobod. Numai trupul este rob, și robia voastră este vremelnică, precum vremelnic este și trupul vostru. Deci supuneți-vă de voie stăpînilor voștri și cu sufletul, pentru ca de voie să fie și robia voastră și pentru ca astfel să aveți și plată de la Dumnezeu pentru supunerea voastră cea de bună voie.¹

nu întru robie de ochi, ca aceia ce plac oamenilor,

Zice: Tu, cel ce ești rob după legea omenească, fă ca robia ta să fie de frica lui Hristos, ca să ai plată pentru ea de la Hristos. Căci, dacă tu îți faci slujba fără lenevire și cu credință cînd nu te vede stăpînul, este arătat că o faci pentru ochiul lui Dumnezeu, care te vede. Iar dacă-ți faci slujbele fără lene numai atunci cînd te vede stăpînul, să știi că ești iubitor de a plăcea oamenilor. Și, fiind astfel, te vei păgubi negreșit, pentru că „Domnul a risipit oasele celor ce

---

potriva poruncilor lui Dumnezeu și pricinuieste sminteală, sau cînd greșesc împotriva credinței și se primejdiesc a cădea în eresuri sau în nebăgare de seamă și în ateism, atunci se cuvine ca născătorii să nu le treacă cu vederea greșelile acestea din teama de a nu-i mîhni. Nu! – ci se cuvine să-i înfrunte și să mustre nelegiuirile acelea, ocărîndu-i cu toată asprimea, ca să se îndrepte. Iar dacă nu se îndreaptă, se cuvine a-i și bate și a-i depărta din casele lor, închizîndu-i în turnuri, în mănăstiri și în închisori, ca să-și vină în cunoștință și să se înțeleptească. Unor fii ca aceștia li se potrivește ceea ce zice către născători înțeleptul Sirah: „Tu ai copii? Pedepsește-i și pleacă din tinerețe grumazul lor!” (*Sirah* 7:23). Mai întîi de toate, se cuvine însă ca născătorii să-i oprească pe fiii lor a petrece împreună cu oameni cu viață pîngărită, cu eretici, cu nebăgători de seamă de ale legii și cu ateii. La fel, se cuvine a-i opri de la citirea cărților eretice și ateiste. Căci, de multe ori, din petrecerile cu astfel de oameni, se strică bunele moraluri ale tinerilor, și ajung fiii bunilor Creștini a se face oameni cu viață rea, eretici, defăimători de lege și ateii. Iar dacă născătorii – pornindu-se de o dragoste fără cuvînt, pătimașă – trec cu vederea greșeli mari ale lor și nu folosesc asupra lor asprimea cuvenită – poate ca să nu-i scribească – să știe acei părinți că au să pătimească osînda preotului cel mare Eli. Acesta îi muștra pe fiii săi pentru nelegiuirea pe care o făcuseră – zicîndu-le: „De ce faceți ceea ce aud eu de la tot norodul Domnului? Nu, fiii mei, nu e bine ce aud eu!” (*1 Împărați* 2:23) – dar, fiindcă nu i-a muștrat și nu i-a pedepsit cu asprimea cuvenită, au fost omorîți și el, și fiii lui. (*n. aut.*)

¹ Vezi cele cuvenite despre robi, mai pe larg învățîndu-se, la cea către Efeseni, capitolul 6:5, ca să nu le mai zicem încă o dată aici. Vezi și subînsemnarea zicerii: „Rob te-ai chemat, nu-ți pasă!” (*1 Corinteni* 7:21), ca să știi de cîte feluri este robia. (*n. aut.*)

plac oamenilor”, după David (*Psalm 52:6*)¹, și nu te vei putea face rob al lui Hristos, precum zice Pavel: „De așa plăcea oamenilor, nu așa fi rob al lui Hristos” (*Galateni 1:10*). (Vezi subînsemnarea zicerii acesteia, unde este despre plăcerea omenească.)

ci întru prostimea inimii, temîndu-vă de Domnul.

Aceasta este a se teme robii de Domnul și a nu face nici un rău cînd nu-i vede cineva. Și aceasta este „prostimea inimii”, a nu căuta robii la oameni, nici la plăcerea oamenilor. Deci, din cuvintele acestea ale marelui Apostol, tragem încheierea că cel ce iubește a fi plăcut oamenilor, acela nu este om „prost”, adică simplu, ci meșteșugăreț și viclean, pentru că se preface după multele și osebitele plăceri ale oamenilor.

23 Și tot ce faceți, faceți din suflet, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni,

Cu aceste cuvinte, Pavel voiește ca robii să fie nu numai slobozi de toată bănuiala, ci și de toată nelucrarea, sau – mai bine a zice – să nu fie plăcînd oamenilor și nelucrători. Și aceasta îi face slobozi în loc de robi, căci, dacă ei sînt slobozi de toată bănuiala și nelucrarea, nu mai au trebuință de păzire și de porunca stăpînilor, ci toate le lucrează nu ca niște robi, ci ca oameni slobozi. Căci zicerea „din suflet” aceasta însemnează: a face ei toate slujbele stăpînilor cu bună voință și cu dragoste, nu de silă robească și din poruncă, ci din alege-re și slobozenie.

24 știind că de la Domnul veți lua răsplătirea moștenirii,

Nu de multe ori, ci numai cîteodată, îi fac oamenii moștenitori ai avuțiilor pe robii lor, chiar dacă aceia îi slujesc bine și cu credință. Iar Domnul – zice – negreșit vă va da vouă, robilor, răsplătirea în ceruri, dacă veți păzi buna-cunoștință și credință către stăpînii voștri.

căci Domnului Hristos robiți.

Zice: Frații mei, robind stăpînilor voștri, robiți Stăpînului Hristos Însuși, Care a legiuit supunerea. Și este arătat că robiți lui Hristos din faptul că Hristos are să vă dea plata robiei întru cele cerești.

¹ Tîlcuind zicerea „ca cei ce plac oamenilor”, zice și Fotie: „Căci a face cele cuvenite numai cînd văd stăpînii este pentru plăcerea oamenilor, iar nu pentru frica de Dumnezeu, căci cel ce se teme de Dumnezeu le face pe toate cu prostime [„simplitate și smerenie”, *n. m.*]”. (*n. aut.*)

25 Iar cel ce nedreptățește va lua ceea ce a nedreptățit, căci nu este luare de față [„părtinire”, n. m.].

Robul ce-l nedreptățește pe stăpînul său – ori slujindu-i cu lenevire și cu trîndăvie, ori furînd, s-au rășluind banii și lucrurile aceluia – va lua răsplătire și osîndă de la Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu nu este căutător la față, nu privește la fețe, încît să-l miluiască pe rob pentru că ar fi parte slabă, și să nu-l pedepsească, pentru că El Însuși poruncește prin *Lege* ca judecătorul să nu-l miluiască pe sărac cînd acesta e nedrept: „Și de sărac nu-ți va fi milă în judecată!” (*Ieșire* 23:3). Și iarăși: „Nu veți face nedreptate în judecată! Nu veți căuta la față săracului!” (*Levitic* 19:15).

Zicerea aceasta se înțelege și altfel, adică: dacă Creștinul, fiind rob la stăpîn Elin, va face nedreptate stăpînului său, să nu-și închipuie că va scăpa de judecata și de dreapta osîndă a lui Hristos. Căci Hristos nu caută la față, ca să ierte robului cu nedreptate, pentru că acela e Creștin, sau să treacă cu vederea nedreptatea făcută stăpînului, pentru că este Elin, nu!

Și, cu toate că acest cuvînt al Apostolului s-a zis pentru robi, să-l primească totuși și stăpînii, căci li se potrivește și lor. Adică: stăpînul care-și va nedreptăți robul – fie nehrănindu-l, ori neadăpîndu-l cu îndestulare, ori neîmbrăcîndu-l cu hainele trebuincioase, ori purtîndu-se cu el cu asprime, ocărîndu-l și certîndu-l tiranic, ori bătîndu-l – și acesta – zic – își va lua osînda de la Domnul. Și Dumnezeu nu va căuta la față lui și nu Se va rușina de el pentru că este stăpîn, căci Dumnezeu este Stăpînul stăpînilor și Domnul domnilor și nu Se minunează de față celui puternic, după cea scrisă: „Nu te vei minuna de față celui puternic, întru dreptate vei judeca pe aproapele tău” (*Levitic* 19:15).

CAPITOLUL IV

1 Domnilor, dați robilor dreptatea și potrivirea,

Ce va să zică „dreptatea” de care vorbește Pavel aici? Adică: stăpînii să-și resplătească robii pentru ostenele lor, să le dea toate cele de nevoie cu îndestulare și să nu lase să aibă nevoie de alții. Și zice: Fiindcă tu, stăpînul, ai auzit că robii au să-și ia plata de la Dumnezeu, să nu te amăgești cu aceasta și să-i lipsești de cele ce tu ești dator a le da. Nu! – ci dă-le ceea ce este drept a primi ei.

știind că și voi aveți Domn în ceruri.

Precum robii vă au stăpîni pe voi, așa Îl aveți și voi pe al vostru Stăpîn și Domn în ceruri. Deci, cu măsura cu care măsurați voi robilor voștri, cu aceeași măsură va măsura și vouă Domnul, căci zice: „Cu măsura cu care veți măsura se va măsura vouă” (*Matei 7:2*), adică: cum vă arătați voi către robii voștri, așa Se va arăta și Domnul față de voi.

Sau, Pavel zice aceasta: Și voi, stăpînii, aveți un Stăpîn și Domn împreună cu robii voștri, și sînteți robi și unii, și alții. Drept aceea, precum se poartă robii cu robii, adică cu blîndețe și cu smerenie, cu aceeași blîndețe și smerenie se cuvine să vă purtați și voi, stăpînii, cu robii voștri. Iar Teodorit a tîlcuit așa: „«Măsurare» nu a numit cîntea cea de o potrivă, ci cuvenita purtare de grijă pe care trebuie a o dobîndi casnicii de la stăpîni.”

2 Îngăduiți întru rugăciune, priveghind întru dînsa cu mulțumire,

Știind cît de mare bine este rugăciunea, diavolul ne îndeamnă a nu stăruî multă vreme într-însa, ci a o lăsa și a fugi, și de aceea ne poruncește aici fericitul Pavel să îngăduim și să stăruim în rugăciune. Și – pentru că acela care stăruie multă vreme în rugăciune se lenevește și, de multe ori, îi este somn – mai departe ne poruncește să ne sculăm la rugăciune deștepți, adică luători aminte, totdeauna proaspeți întru lucrarea sfîntei rugăciuni. Și să fim nu numai deștepți, ci și „întru mulțumire”, căci aceasta este adevărata rugăciune, ceea ce are mulțumire către Dumnezeu pentru toate bunătățile pe care ni le-a dăruit: atît pentru cele știute, cît și pentru cele neștiute; și pentru cîte faceri de bine am primit, atît pentru cele obștești ale întregului neam omenesc, cît și

---

¹ Pentru aceasta îi sfătuiește și îi învață pe stăpînitori și Sirah, zicînd: „Să nu fi ca un leu în casa ta și, nălucind, să-i necăjești pe casnicii tăi” (*Sirah 4:20*). Și iarăși: „Să nu faci rău casnicului, lucrînd el întru adevăr, nici năimitului, cînd își dă sufletul lui. Pe sluga bună să o iubească sufletul tău, să nu-l lipsești de slobozenie” (*Sirah 7:20*). Și iarăși: „De-ți este casnic, fie cu tine” (*Sirah 30:35*). (*n. aut.*)

pentru cele luate de noi în parte. De asemenea, se cuvine ca rugăciunea să aibă mulțumire și pentru întâmplările pe care le-am pățit, căci și acestea au fost îngăduite de Dumnezeu să vină asupra-ne, pentru folosul nostru.¹

3 rugându-vă totodată și pentru noi,

O, cititorule! – vezi smerita-cugetare a dumnezeiescului Pavel, căci Apostolul Domnului cel afit de mare și de minunat zice că are trebuință de rugăciunea Colosenilor.

ca Dumnezeu să ne deschidă ușa cuvântului

spre a grăi taina lui Iisus Hristos, pentru care sînt și legat,

4 ca să o arăt așa cum se cuvine a o grăi.

Adică: Rugați-vă și pentru mine, fraților, ca să-mi dea Dumnezeu îndrăzneală nu pentru a mă slobozi din legături, ci pentru a grăi și a arăta prin cuvinte taina iconomiei întrupării lui Hristos „precum se cuvine a se grăi” și a se arăta, adică nu cu sfială și cu frică, ci cu cutezare și cu îndrăzneală. Dar pentru ce îi roagă Apostolul pe ceilalți, el fiind legat pentru Hristos? Și pentru ce, avînd dar a grăi cu îndrăzneală taina lui Hristos, se roagă a i se da ceea ce are? Răspundem că Apostolul face aceasta pentru trei pricini: 1) pentru smerita-cugetare; 2) pentru ca să arate cîtă putere are rugăciunea iubitoare de frați, încît îl poate ajuta chiar și pe Pavel, precum oarecînd l-a ajutat și pe căpetenia Petru și l-a izbăvit din legături și din temnița lui Irod, cum povestesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 12). Căci și Pavel avea trebuință de ajutorul de sus, pe care urma să i-l dea cu mai multă și mai îmbelșugată putere obșteasca rugăciune a fraților²; și 3), ca

¹ Căci adevărata rugăciune are patru părți: 1) slavoslovia lui Dumnezeu, 2) mulțumirea facerilor de bine ale lui Dumnezeu, 3) mărturisirea pentru cugetările, cuvintele, faptele și greșelile făcute de noi, 4) cererea celor de folos nouă – precum zice marele Vasilie (în *Așezămintele postnicești*) și dumnezeiescul Ioan al Scării (în cuvîntul despre rugăciune). Vezi și la înainte-cuvîntarea adunării sfințitelor rugăciuni tipărită de noi împrejurările ce se cuvine a le avea rugăciunea pentru a fi ascultată de Dumnezeu. Iar că se cuvine să-l mulțumim lui Dumnezeu pentru relele întâmplări și necazuri suferite, vezi la subînsemnarea pe larg a zicerii: „faceți-vă bine-mulțumitori” (*Coloseni* 3:13). (n. aut.)

² Vezi cum se tîlcuiește zicerea „ca să mi se dea cuvînt întru deschiderea gurii mele” și la capitolul 6, stih 19, al aceleia către Efeseni, căci socotesc că ce zice Pavel aici: „ca Dumnezeu să-mi deschidă ușa de a grăi taina lui Hristos” este aceeași cu cea de acolo.

Iar Pavel folosește aici formă săritoare – după Fotie – care se alcătuiește așa: „Ca Dumnezeu să ne deschidă ușa cuvîntului pentru a grăi taina lui Hristos precum se cuvine a o grăi. Pentru aceasta mă și rog să o arăt.”

Iar Teodorit, tîlcuind aceasta, zice: „Pavel a arătat pricina legăturilor sale, zicînd că acestea fac propovăduirea mai vădită. Așa a zis și în cea către Filipeni: «căci legăturile mele s-au făcut arătate întru tot pretoriul și tuturor celorlalți» (*Filipeni* 1:13). (n. aut.)

să-i îndemne pe Coloseni a se ruga și pentru ei înșiși, căci, dacă se rugau pentru Pavel, cu atât mai virtuos se cuvenea a se ruga pentru ei înșiși?

5 Întru înțelepciune umblați către cei din afară,

Ceea ce poruncea Domnul Apostolilor – zicînd: „Iată, Eu vă trîmit ca pe niște oi în mijlocul lupilor, deci faceți-vă înțelepți ca șerpii și blînzi ca porumbii” (*Mattei* 10:16) – chiar aceasta o poruncește și Pavel aici Creștinilor, zicînd: Păziți-vă, o, frații mei Creștini, și nu dați necredincioșilor din afară vreo apucătură și pricină asupra voastră întru acelea în care ei nu vă supără credința și fapta bună, și nu-i smintiți fără vreme și folos. Iar necredincioșii se numesc „din afară” nu numai fiindcă nu sînt de un moral, de un chip și de o hrană cu noi și sînt în afară de staulul și de casa noastră, ci și pentru că, locuind întru una și aceeași lume cu noi sau chiar – să zicem – întru o casă cu noi, tot „afară” se zic, pentru că sînt afară de Biserica lui Hristos și afară de împărăția cerurilor. Se cuvine așadar ca noi, Creștinii, să ne purtăm către dînșii cu înțelepciune (aici, Pavel numește „înțelepciune” socoteala cea înțeleaptă), ei fiind afară și nepotriviți cu noi, căci cu aceia de o credință cu noi nu sîntem datori a ne purta cu atîta socotință, luare-aminte și păzire. Și, numindu-i „din afară” pe necredincioși și pe Elini, Pavel îi mîngîie pe Creștini, căci aceștia sînt „în lăuntru”, în Biserica lui Hristos și în lăuntru împărăției cerurilor, prin credință și prin faptele lor creștinești.

vremea răscumpărînd-o.

Dumnezeiescul Pavel nu zice aceasta ca să ne facă a fi mult-meșteșugăreți și fățarnici, prefăcîndu-ne după vreme și după socotințele oamenilor. Ba! – ci o zice pentru că vremea vieții acesteia este a celor necredincioși, a celor din afară, nu a Creștinilor. Căci în viața de acum Creștinii sînt nemernici și băjenari ca niște surghiuniți, iar necredincioșii au să-și facă în vremea aceasta voile lor cele rele. Însă voi, Creștinii – zice – puteți face ca vremea aceasta să fie și a voastră într-alt chip, anume dacă veți umbla cu luare-aminte și nu veți face războaie și gîlcevi nefolositoare cu necredincioșii, ci le veți da cuvenita cinste din afară, cînd nu vă vatămă sufletul. Și, dacă voiești să înțelegi aceasta mai bine, ascultă-l, Creștine, pe însuși Pavel ce zice către împăratul Agripa: „O, împărate, mă socotesc bine-norocit și fericit fiindcă am să mă dezvinovățesc astăzi înaintea împărăției tale! Pentru toate cu care mă învinovățesc Iudeii, împărate Agripa, mă socotesc fericit avînd a răspunde spre dezvinovățire înaintea judecății tale” (*Faptele Apostolilor* 26:2). Purtîndu-ne și noi în același chip către cei din afară, necredincioși, îi vom trage la credința lui Hristos, prin vorba cea dulce și blîndeța noastră.¹

¹ Vezi și subînsemnarea zicerii: „Răscumpărînd vremea, căci zilele rele sînt” (*Efeseni* 5:16). (n. aut.)

6 Cuvîntul vostru totdeauna să fie cu har, dres cu sare,

Zice: O, Creștinilor, cuvîntul vostru să aibă har și dulceață, dar să nu cadă în nebagare de seamă și în rîncezeală, ci să fie și întărit, căci aceasta însemnează zicerea „a fi dres cu sare”, fiindcă și sarea întărește și ține cămurile întru care se pune. Astfel încît, cuvîntul vostru să nu fie nici prea hazliu și dulce, nici prea aspru, ci să se asemene cu bucatele cu bun gust care nu sînt nici nesărate, fără gust, nici sărate mult, ca să nu le poată suferi gustul gurii. Căci mîncarea aceea nu se poate mîncă din amîndouă pricinile.¹ Nu-l vezi, iubitele, pe Proocrocul Daniil cum slujea unui păgîn, împăratului Navuhodonosor? Nu-i vezi pe cei trei tineri că nu zic vreun cuvînt obraznic și greu aceluiași împărat, ci își arată numai bărbăția și îndrăzneala? Căci a se obrăznicii în cuvinte cineva nu este semn de îndrăzneală și de bărbăție, ci de slavă deșartă și de mîndrie.²

Voi trebuie însă a ști răspunde fiecăruia.

Zice: Voi, Creștinii, sînteți datori a ști cum se cuvine răspuns fiecăruia, adică a răspunde într-un fel bogatului, și într-altul săracului. Căci sufletul bogatului, neputincios fiind, are trebuință de mult pogorămînt în vorbă. Iar al săracului, fiind mai puternic, din pricina necazului și a sărăciei, poate suferi cînd i se vorbește cu un cuvînt mai muștrător. De aceea, Creștine, cînd nu-i nevoie, să nu-l numești pe cel necredincios „Elin” sau alt neam spurcat, nici să fii ocărîtor, ci – stînd chiar înaintea unui stăpînitor „din afară”, adică necredincios – dă-i lui cuvintele cinstirii. Iar dacă el îți va cere socoteală pentru dogma credinței tale, atunci zi-i „spurcat” și „păgîn”. Și vezi cum Pavel le-a vorbit Atenienilor cu limbă bine-lăudătoare (*Fapte* 17), iar pe Elima vrăjitorul l-a grăit de rău, pentru că era vrednic de ace-

¹ Încă și Fotie zice: „Fără sare, mai nici una din cele ce hrănesc trupul nu e bună la gust. Tot așa, dacă cuvîntul de învățătură, care hrănește sufletul, nu va fi dres cu har, nici nu va hrăni, nici nu va spori.” [...] Pentru aceasta zicea și înțeleptul Sinesie către împăratul Arcadie, că tăria sării nu lasă cărnurile a se rîncezi, iar socotința împăratului ține adevărul cuvintelor sub stăpînire” (*Cuvînt despre împărați*). Iar Teodorit zice că Pavel numește „sare” înțelegerea cea duhovnicească. Tot așa, și Domnul a poruncit Apostolilor a avea „sare” (*Matei* 9:5), și „sare” i-a numit pe ei (*Matei* 5:12). Și – de vreme ce „cuvîntul cel grăitor se naște din prisosul inimii”, precum a zis Domnul – se cuvine ca acela ce voiește a fi cuvîntul său „dres cu sare” să-și aibă mai întîi mintea și inima „sărată” de cunoștința și priceperea duhovnicească, neavînd cugetări lumești și îndulcitoare. Așa hotărăște aceasta dumnezeiescul Chiril al Alexandriei, zicînd: „Și cum nu vom învrednici de toată lauda ceea ce se striga prin Pavel: «Cuvîntul vostru să fie totdeauna cu har, dres cu sare!» Ci socotesc că nu se poate vedea astfel cuvîntul mai înainte de a avea bine cele ale cunoștinței și, vîrsînd din «prisosul inimii» păcatul, să nu se răspîndească în îndulciri necuviincioase” (*Cuvîntul al doilea la Paști*). (*n. aut.*)

² Pentru aceasta dă socoteală și înțeleptul Sirah, zicînd: „Fluierul și psaltirea îndulcesc măsurile, și mai mult decît amîndouă îndulcește limba” (*Sirah* 4:21). (*n. aut.*)

ea, căci răzvrătea calea cea dreaptă a Domnului și sta împotriva credinței lui Hristos (*Fapte* 13:10).

7 Toate cele de bine le va face cunoscute vouă Tihic,

Și aceasta este o însușire a înțelepciunii lui Pavel, a nu scrie în trimiterile sale toate împrejurările cu de-amăruntul, ci numai cele de nevoie care îl sileau. Mai întâi, pentru ca scrisorile să nu se lungească; al doilea, ca și cel ce le ducea să aibă ceva de povestit, nescris în epistole, și din povestirea aceasta să fie cinstit mai mult de către Creștinii ce îl ascultau; al treilea, Apostolul arată cu aceasta dragostea și bună-voința sa către cel ce ducea scrisoarea, căci altminteri nu i-ar fi încredințat prin cuvânt lucrările sale; și al patrulea, pentru că erau și lucruri foarte tainice, ce nu se cuvenea a fi scrise și arătate prin scrisori, ci prin cuvântul viu al celui ce ducea scrisorile.

iubitul frate, și credinciosul slujitor și împreună-rob întru Domnul.

Așadar, dacă Tihic era iubit de Pavel¹, negreșit știa și toate cele tainice ale lui Pavel, fiindcă dragostea face obștești tainele Creștinilor iubiți, căci zice Domnul: „Pe voi v-am numit prieteni, căci toate cele auzite de la Tatăl Meu le-am făcut cunoscute vouă” (*Ioan* 15:15). Și, de vreme ce Tihic era „slujitor credincios”, apoi nu ar fi spus minciuni, și, fiind „împreună-rob” cu Pavel, negreșit că s-a împărtășit și de ispitele lui Pavel.

8 L-am trimis la voi tocmai pentru aceasta, ca să cunosc cele despre voi și pentru a se mîngîia inimile voastre,

Cu aceste cuvinte, Pavel arată dragostea ce avea către Coloseni, căci l-a trimis la dînșii pe Tihic ca să afle cum se află trebile lor, nu numai ca să le vestească cele ale sale și ca să-i mîngîie pe dînșii. Căci aici mai arată că cei din Colose se aflau întru necazuri și în ispîte, avînd trebuință de mîngîiere.

9 împreună cu Onisim, credinciosul și iubitul frate, care este dintre voi.

Onisim este acel rob al lui Filimon, către care dumnezeiescul Pavel a scris o scrisoare osebită. O, minune! – cel ce era mai înainte rob s-a suit la o atît de

---

¹ Acest Tihic era Asian și însoțitor al lui Pavel, căci după Pavel urmau împreună Tihic Asianul și Trofim (*Fapte* 20:4). Zice și marele Vasilie, tîlcuind zicerea „întru Domnul se va lăuda sufletul meu”, a *Psalmului* 33: „Vezi cum îi laudă Apostolul pe împreună-lucrătorii evangheliei, zicînd: «care este împreună-rob și slujitor al vostru întru Domnul.» Așadar, dacă cineva se laudă pentru frumusețea trupului sau pentru vestea cea mare a născătorilor, sufletul lui nu se laudă întru Domnul, ci este întru deșertăciune.” (*n. aut.*)

mare vrednicie, încît a se face frate după Hristos cu Pavel, și marele Pavel a nu se rușina a fi și a se numi pe sine-și frate al robului. Și este laudă a cetății Colosenilor a se trage Onisim dintr-înșea, căci aceasta însemnează zicerea „care este dintre voi”. Pavel zice însă aceasta pentru a se bucura Colosenii că au odrăslit un astfel de Apostol.

vor face cunoscute vouă toate cele de aici.

Tihic și Onisim – zice – vă vor arăta toate cele despre mine, adică legăturile, închisoarea și celelalte rele pe care le pățimesc. Căci, de nu m-ar fi oprit acestea, cu însumi aș fi venit la voi.¹

10 Vă salută Aristarh, cel împreună-robot cu mine,

Acest Aristarh e cel ce a plutit împreună cu Pavel de la Ierusalim la Roma, căci zic *Faptele*: „Iar după ce s-a hotărît să plecăm pe apă în Italia (...), întorcîndu-se pe o corabie de la Adramit, care avea să treacă prin locurile de pe coasta Asiei, am plecat; și era cu noi Aristarh, Machidon din Tesalonic.” (*Fapte* 27:1, 2).²

Iar aici Pavel a zis un cuvînt mai mare decît strămoșii Prooroci, căci aceia se numeau pe sine-și „străini” și „nemernici” ai lumii acesteia: „Nemernic sînt eu de la Tine și înstrăinat ca toți părinții mei!” (*Psalom* 38:17), iar Pavel nu s-a numit pe sine „nemernic”, ci „robot”, adică rob, căci era purtat ca un rob în lumea aceasta. Și chiar mai rău decît un rob, căci cei ce biruiesc și iau robi poartă de grijă pentru dînșii ca de niște oameni ai lor, ca să-i vîndă mai cu preț; dar lui Pavel nimeni nu-i purta de grijă, ci toți îl aveau ca pe un vrăjmaș și luptător. Și cuvîntul acesta le este spre mîngîiere Colosenilor, auzind ei că Pavel, învățătorul neamurilor, era ca un rob și se afla întru asemenea munci.

¹ Teodorit zice că Pavel îl trimisese mai înainte pe Onisim la Filimon, stăpînul lui, cînd i-a și scris lui (căci scrisoarea către Filimon s-a scris mai înainte decît aceasta către Coloseni), fiindcă Pavel nu voia să-l țină pe Onisim fără voia lui Filimon, cum și scrie în epistola aceea. Iar după ce Filimon l-a trimis pe Onisim înapoi la Pavel, atunci l-a trimis Pavel pe el împreună cu Tihic la Colose, unde locuia și Filimon, ca pe un slujitor al propovăduirii evangheliei. Vezi însă înțelepciunea lui Pavel – zice Teodorit – care scrie că Tihic și Onisim le vor arăta Colosenilor pe toate ale lui, iar a cunoaște și a mîngîia inimile Colosenilor Pavel i-a dat numai lui Tihic. Căci, prin Onisim, aceasta li s-ar fi făcut Colosenilor cu îngreuiere, știind ei că acela a fost rob și neavînd încredere că cel ce ieri-alaltăieri era rob s-a învrednicit de a mîngîia și a învăța o cetate și o biserică întreagă. (*n. aut.*)

² Aristarh a fost acel împreună-călător cu Pavel pe care l-au răpit în Efes, căci zice: „Au năvălit toți în teatru, răpindu-i pe Gaius și pe Aristarh Machidonul, cei împreună-călători cu Pavel” (*Fapte* 19:29). Și iarăși: „Urmau împreună cu Pavel pînă în Asia: Sopatru, Vereul, iar dintre Tesaloniciei, Aristarh și Secundus” (*Fapte* 20:4). (*n. aut.*)

și Marcu, nepotul lui Varnava,

Pavel îl laudă și pe acest Marcu, de la înrudirea pe care o avea cu Varnava.¹ Iar Varnava era mare Apostol, fiind osebit și trimis de Sfântul Duh împreună cu Pavel la propovăduirea evangheliei, căci zice: „A zis Duhul cel Sfânt: Osebiți-Mi pe Varnava și pe Saul la lucrul pentru care i-am chemat!” (*Fapte* 13:2).

despre care ați luat porunci²; de va veni la voi, să-l primiți cu cinste;

Poate că despre Varnava au luat Colosenii poruncile ca să-l primească cu cinste. Însă poți face stare la zicerea „ați luat porunci”, și apoi să citești ca de la alt început: „de va veni la voi, primiți-l pe el cu cinste”. Apostolul a poruncit însă nescris Colosenilor, precum zice *Icumenie*. De aceea, în alte izvoade, se scrie așa: „de va veni către voi, primiți-l pe el”.

11 și Iisus, ce se numea Just,

Poate acest Just era Corintean, căci *Faptele* zic că Pavel, „mutându-se de acolo, a venit în casa unuia cu numele Titus Justus, cinstitor al lui Dumnezeu, a cărui casă era alături de sinagogă” (*Fapte* 18:7).³

care erau din tăierea împrejur, aceștia singuri împreună-lucrători întru împărăția lui Dumnezeu,

După ce le-a zis osebita laudă fiecăruia, acum o zice și pe cea de obște, anume că erau din neamul Iudeilor, căci cei mai mulți socoteau pe atunci o mare laudă a se trage cineva din Iudei. Și, pentru a nu întrista sufletele Colosenilor, fiindcă mai sus le-a zis că era rob, Pavel îi mîngîie cu acest cuvînt, zicînd: Ei sînt împreună-lucrători cu mine în pricinile acelea care-i aduc pe oameni la împărăția lui Dumnezeu, adică lucrează împreună cu mine întru propovăduirea

¹ Dar nu cumva acest Marcu era fiul Mariei la a cărei casă a găzduit Petru după ce s-a izbăvit din temniță, precum istorisesc *Faptele* (*Fapte* 12:12)? Pentru Marcu acesta îi scria Pavel lui Timotei: „Luîndu-l pe Marcu, adu-l împreună cu tine, căci îmi este bine-trebnic spre slujbă” (2 *Timotei* 4:11). (n. aut.)

² Iar Teodorit zice că și aceasta arată că Pavel a scris epistola ca și cum i-ar fi văzut pe Coloseni mai înainte. Căci neînțelegerea (*Fapte*, capitoul 15) dintre el și fericitul Varnava în privința lui Marcu s-a întîmplat în Frigia, unde se află și Colosele, și în Galatia. Se potrivește așadar, căci după aceasta a dat poruncile despre ei, ca, venind, aceștia să se învrednicească cinstei de învățători. (n. aut.)

³ Mai era încă un Apostol numit Just, dintre cel 70, care se alesese împreună cu Matia de către cei unsprezece Apostoli, căci zice: „I-au pus pe doi: pe Iosif, cel ce se numea Varsava, care s-a mai numit și Just, și pe Matia” (*Fapte* 1:23). [...] (n. aut.)

evangeliei credinței. Astfel încât, împărțându-se acum împreună cu mine întru robie, ei se vor împărțăși împreună cu mine și de cereasca împărăție.

Iar dumnezeiescul Hrisostom a citit zicerea aceasta așa, anume că Pavel a arătat cum doar aceștia erau „împreună lucrători întru împărăția lui Dumnezeu” din neamul Iudeilor, ceilalți fiind din „neamuri”, unind adică zicerea „aceștia singuri” cu zicerea „din tăierea împrejur”.

care mi-au făcut mîngîiere.

Cu acest cuvînt, Pavel arată două lucruri: unul, că se afla în mari necazuri și în rele pămîtiri, și alta, că apostolii mai sus numiți erau unii mari, căci făcuseră mîngîiere unuia marelui Pavel. Vezi însă – o, cititorule! – cum Creștinul ce îi mîngîie pe cei aflați în închisori în legături este părtaș al împărăției cerurilor, căci așa i-a propovăduit Pavel mai sus pe cei ce îl mîngîiau întru legăturile lui. Pentru aceasta, Creștinii se cuvine să poarte de grijă celor ce pătinesc rău pentru Hristos și să-i mîngîie cu cuvîntul, cu lucrul și cu slujbele.

12 Vă salută Epafras, cel dintre voi, rob al lui Hristos,

Și la începutul scrisorii, și acum, la sfîrșit, dumnezeiescul Pavel îl laudă Colosenilor pe acest Epafras ca pe un compatriot și ca pe unul ce-i iubește, ca și ei să-l iubească la fel și să asculte cu dulceață învățătura lui. Căci ucenicilor le e de folos a-și cinsti învățătorul, pentru că din aceasta i se supun și ascultă cuvintele lui. Și mare laudă este a se numi acest Epafras „rob a lui Hristos”, și de aceea le zice: Acesta vă este vouă spre slavă, Coloseniilor, fiindcă la voi s-a născut și a înflorit.

nevoindu-se totdeauna întru rugăciuni pentru voi,

Zice: Epafras nu se roagă pentru voi simplu, ci se nevoiește întru rugăciune și tremură pentru mîntuirea voastră; și nu numai întru o vreme, ci totdeauna.

ca să stați desăvîrșiți

Cu acest cuvînt, Pavel îi atinge pe Coloseni, arătînd că sînt nedesăvîrșiți, căci șchiopătau în dogma cea rea despre Îngeri. Și – fiindcă se poate a fi desăvîrșit, dar a nu sta în desăvîrșirea aceea, ca atunci cînd cineva le știe pe toate și este desăvîrșit întru cunoștință, dar prin fapte nu stă cu adevărate întru cunoștința aceea – Pavel zice aici că: Epafras al vostru se nevoiește întru rugăciuni ca voi să stați desăvîrșiți și întru cunoștința dogmelor credinței, și în viața cea îmbunătățită, și în fapte.

și împliniți întru toate voia lui Dumnezeu.

Adică pentru a nu face altă voie în afara voii lui Dumnezeu, căci aceasta însemnează zicerea: „ca să fiți împliniți”. Cu acest cuvânt, Pavel arată că cei din Colose săvârșeau unele voințe ale lui Dumnezeu, iar pe altele nu, și de aceea aveau trebuință a fi împliniți întru aceasta, ca totdeauna și pretutindeni să facă numai voia lui Dumnezeu.

13 Căci mărturisesc pentru el că are multă râvnă pentru voi, și pentru cei din Laodichia și în Ierapole.

Pavel vorbește aici despre Epafras în chip covârșitor, căci zice: El are râvnă, și încă multă, pentru voi, și pentru Laodicheni și Ierapoliteni. Cu aceste cuvinte, Apostolul îl laudă pe Epafras și Creștinilor din Laodichia și din Ierapole, pentru că, citindu-se epistola aceasta la Coloseni, negreșit ar fi auzit despre Epafras și Laodichenii și Ierapolitenii.¹

14 Vă salută Luca, doctorul cel iubit,

Acest Luca este Evanghelistul, și mare laudă este a fi iubit de minunatul Pavel! Și nu l-a pus pe Luca în urma lui Epafras ca să-l micșoreze, ci pentru a-l cinsti pe acela între compatrioții lui. Se poate însă a fi fost și alți Apostoli din cei 70 care să se fi numit cu numele de „Luca”².

și Dima.

Precum se vede, Dima încă nu lăsase învățătura lui Pavel, și de aceea Apostolul îl numără aici împreună cu ceilalți Apostoli. Căci, mai târziu, acesta l-a părăsit pe Pavel și a iubit odihnele veacului acestuia, căci zice: „Dima m-a părăsit, iubind veacul acesta, și s-a dus la Tesalonic” (2 *Timotei* 4:10). Iar de aici se arată, după Teodorit, că ultima scrisoare a lui Pavel este cea de-a doua către Timotei.

15 Îmbrățișați-i pe frații ce sînt în Laodichia,

Vezi – o, cititorule! – cum Pavel îi lipește și îl unește aici pe Coloseni cu Laodichenii prin îmbrățișarea sa.

¹ Însemnează că, după Teodorit, cetățile Colosenilor, Laodichiei și Ierapolei sînt aproape unele de altele, toate trei aflîndu-se în Frigia. (n. aut.)

² Însemnează că doar Luca rămăsese cu Pavel în Roma, precum zice chiar acesta: „Doar Luca este cu mine” (*Timotei* 4:11). (n. aut.)

și pe Nimfas, și biserica din casa lui.

Mare era acest Nimfas, de vreme ce toată casa lui era alcătuită din credincioși Creștini, încât putea a se numi de către Pavel „biserică”. Aceasta e pricina pentru care Apostolul face har și îl cinstește cu orăție osebită de a altora. Și face aceasta ca să-i îndemne și pe ceilalți Creștini a urma buna-cinstire de Dumnezeu și fapta bună a lui Nimfas, dacă voiesc a se cinsti și ei de către Pavel în chip deosebit.

16 Și, după ce se va citi la voi scrisoarea aceasta, faceți să se citească și în biserica Laodichenilor, iar pe cea din Laodichia să o citiți și voi.

Eu socotesc că au fost unele cuvinte în trimiterea aceasta pe care era nevoie a le auzi și Laodichenii, și, tot așa, multe din cea trimisă către Laodicheni care trebuia să le audă și Colosenii. Căci mai mult folos se face când unii își cunosc greșelile și se îndreptează din musturarea suferită de alții, decît atunci cînd sînt muștrați de-a dreptul, căci zice: „Bătîndu-se stricătorul cel neînțelept, mai înțelept se va face” (*Pilde* 19:25).¹

Care este însă epistola trimisă din Laodichia? Este cea dintîi către Timotei.² Unii însă, adică Fotie și Teodorit, zic că e vorba de epistola pe care i-au trimis-o Laodichenii lui Pavel, și că într-însa (după Teodorit) fie că Laodichenii ar fi muștrat cele ce se făceau în Colose, fie că ei înșiși ar fi avut aceleași cugetări eretice ca și Colosenii.

17 Și spuneți-i lui Arhip:

De ce nu i-a scris Pavel o epistolă osebită lui Arhip, ci îl sfătuiește prin aceasta? Poate că va fi fost bărbat cu pricepere și avea trebuință numai de puțină aducere aminte, iar nu de scrisori osebite ale lui Pavel³, căci zice: „Dă pricină înțeleptului, și mai înțelept va fi” (*Pilde* 9:8). Și iarăși: „Simțirea e lesnicioasă la cei înțelepți” (*Pilde* 4:7).

¹ Și Fotie zice că acestea sînt pricinile pentru care Pavel le scrie Colosenilor să trimită epistola aceasta Laodichenilor ca să se citească și acolo. Însemnează însă că epistola lui Pavel către Laodicheni este neadevărată și că Sfîntul Icumenie a lepădat-o împreună cu soborul al șaptelea fiind mincinoasă. (*n. aut.*)

² Vezi subînsemnarea la capitolul 2, stih 1, al acesteia către Coloseni, fiind de trebuință la această zicere. (*n. aut.*)

³ Iar Fotie zice că se poate ca acest Arhip să fi fost episcop și să fi avut în mîna sa slujba sufletelor. Iar Teodorit adaugă că acesta nu a fost învățător al Laodichiei, precum au înțeles unii, ci al Colosenilor, locuind în Colose, fiindcă și Pavel îl numără pe el împreună cu Filimon, în epistola către Filimon, la stihul 2, iar Filimon locuia în Colose. (*n. aut.*)

Vezi de slujba pe care ai luat-o întru Domnul, ca să o împlinești!

Cuvîntul pe care-l zice Pavel în multe locuri, adică: „vezi” și „vedeți”, îi înspăimîntă și-i aduce pe cei ce îl aud la luarea-aminte și la păzire: „Vedeți a nu fi vreunul furîndu-vă!” (*Coloseni 2:8*), „Vedeți dar cum să umblați cu amăruntul” (*Efeseni 5:15*), „Vedeți cîinii, vedeți-i pe cei rău lucrători, vedeți tăierea!” (la fel, 3:2). Și iarăși: „Vedeți ca nu cumva această stăpînire a voastră să se facă împiedecare celor ce sînt neputincioși” (*1 Corinteni 9:9*). Tot astfel și aici, Apostolul îl aduce pe Arhip la luare-aminte și la pază, fiindcă îi zice: Vezi bine și i-a aminte – o, Arhipe! – ca să împlinești lucrul și slujba pe care ai luat-o „întru Domnul”, adică prin Domnul, căci Domnul este Cel care ți-a dat lucrul acesta, nu eu. Dar care era lucrul și slujba lui Arhip? Era a purta grijă de Coloseni. Și, zicînd aceasta; „întru Domnul”, Apostolul urmărește două lucruri: unul adică, să-l facă pe Arhip mai grijuliu și mai osîrdnic spre a-și împlini lucrul, de vreme ce acesta e stăpînesc și dumnezeiesc; și altul încă, să-i facă pe Coloseni a se supune lui Arhip, fiindcă de la Dumnezeu i s-a încredințat povățuirea acestora. Și – ca să zic mai în scurt – Apostolul le scria Colosenilor să-i spună acestea lui Arhip pentru ca, atunci cînd Arhip îi va certa că nu umblă bine, să nu-l poată prihăni că e amar și aspru, știind mai înainte această poruncă, pe care ei înșiși, cu gura lor, o vor fi vestit lui Arhip. Așadar, de aceea le scrie lor Pavel Colosenilor să-i spună lui Arhip porunca lui, pentru a le astupa gura, căci altfel nu ar fi fost lucru cuviincios ca ucenicii Coloseni să-l sfătuiască și să-i poruncească lui Arhip, învățătorului lor.

18 Îmbrățișarea – cu mîna mea, a lui Pavel:

Acesta este semnul curăției și al iubirii dumnezeiescului Pavel pentru ucenicii săi, fiindcă el însuși scria îmbrățișarea și sărutarea cu sfînta sa mîna întru toate epistolele sale, ca să vadă cei ce primeau epistolele slovele scrise de însăși mîna lui Pavel și să se împătumească spre acelea cu dragoste. Iar la Teofilact [zice Cuviosul Nicodim Aghioritul, *n. m.*], nu știu cum lipsește din epistola aceasta îmbrățișarea lui Pavel. Iar „îmbrățișarea” sau „sărutarea” (sau heretisirea [„urarea”, *n. m.*]) scrisă de însăși mîna lui Pavel este sfîrșitul epistolei acesteia, care se scrie mai jos, unde zice: „Darul fie cu voi! Amin!”, precum zice Teodorit, care este în loc de: „Fiți sănătoși!”, pe care obișnuim noi a o scrie acum la sfîrșitul scrisorilor.

Aduceți-vă aminte de legăturile mele!

Adică: Fraților, pomeniți-mă totdeauna pe mine, legatul și osînditul Pavel, care mă aflu în temniță! Și mare mîngîiere a fost pentru necazurile Colosenilor a-și aduce aminte de legatul Pavel, care era în temniță. Tîlcuind zicerea de

față, aceasta o zice și Fotie. Iar Teodorit spune că zicerea „aduceți-vă aminte de legăturile mele” este în loc de: Rîvniți și urmăriți legăturile mele, și suferiți cu răbdare cele întristătoare ce cad asupra-vă.

Darul fie cu voi! Amin!

Dumnezeiescul Pavel zice: Cînd darul lui Dumnezeu este cu voi, nu veți fi biruiți – chiar de vă aflați în necazuri, chiar de purtați legături sau orice altceva pătimiți – fiindcă însuși faptul de a pătimi necazuri și a purta legături este lucru al darului și dar de la Hristos, căci zice: „Nouă ni s-a dăruit pentru Hristos nu numai a crede întru El, ci și a pătimi pentru Dînsul” (*Filipeni 1:29*); și iarăși: „Deci Apostolii mergeau bucurîndu-se de la fața adunării, căci pentru numele lui Hristos se învredniciseră a fi necinstiți” (*Fapte 5:41*). Vezi, Creștine, că a fi ocărit și bătut pentru Hristos este cinste și vrednicie! Și, cu adevărat, mare vrednicie este aceasta! Și – o! – de ne-am învrednici și noi, nevrednicii, de dumnezeiescul dar întru necazurile noastre, fiindcă acest dar ține și întărește neputința noastră, ca necazurile noastre ce le suferim să fie spre folosul nostru, pentru că subțiază multa grăsime a păcatelor noastre, spre slava Tatălui, și a Fiului și a Sfîntului Duh, Căruia slava fie în veacurile veacurilor! Amin!

Epistola aceasta către Coloseni s-a scris din Roma,
prin Tihic și Onisim.

Cuprins

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE GALATENI

Pricina epistolei către Galateni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.....	7
Capitolul I	9
Capitolul II.....	25
Capitolul III.....	39
Capitolul IV	55
Capitolul V.....	71
Capitolul VI	87

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE EFESENI

Pricina epistolei către Efeseni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.....	101
Capitolul I	103
Capitolul II	119
Capitolul III.....	139
Capitolul IV	151
Capitolul V.....	176
Capitolul VI	198

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE FILIPENI

Pricina epistolei către Filipeni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.....	225
Capitolul I	227
Capitolul II.....	245
Capitolul III.....	268
Capitolul IV	287

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE COLOSENI

Pricina epistolei acesteia către Coloseni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.....	307
Capitolul I	310
Capitolul II.....	341
Capitolul III.....	361
Capitolul IV	386

DIFUZARE:

S.C. Supergraph S.R.L.

Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3

031216, București

tel.: 320.61.19; 319.10.83

fax: 319.10.84

email: editura@sophia.ro

www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi prin poștă
cele mai bune cărți de spiritualitate,
teologie, cultură religioasă, artă, filosofie
apărute la edituri de prestigiu.

Plata se face ramburs la primirea cărților;
taxele poștale sînt suportate de Supergraph.

Vă așteptăm la

LIBRĂRIA SOPHIA

str. Bibescu Vodă nr. 24,

040152, București, sector 4

(lîngă Facultatea de Teologie)

tel. 0722.266.618

www.librariasophia.ro

teologie • filosofie

istorie • artă • eseu

*Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău!*

Tiparul executat la **S.C. LUMINA TIPO s.r.l.**

str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București

tel./fax 211.32.60; tel. 212.29.27

E-mail: office@luminatipo.com

www.luminatipo.com

Faint, illegible text visible along the left edge of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Rugăciunea necurmată este unul cea mai puternică în drumul desăvârșirii sufletești. Sfânta rugăciune este aceea care coboară asupra omului darul Duhului Sfânt. **Templa rugăciunii nu se îndeplinește în anumite ore hotărâte, ci în toată vremea ce rămâne în afara acestora este timp pierdut.** Rugăciunea trebuie făcută deci neîncetat. Din citirea *Sfințelor Scripturi* vine lumina înțelegerii, care, după aceea, se schimbă cu dumnezeiască schimbare. Trebuie a ne instrui în așa fel ca mintea să ajungă a pluti oarecum în *Legea Domnului*, după călăuzirea căreia se cuvine a ne întocmi și viața. Cînd omul își într-ameacă sufletul cu cuvîntul lui Dumnezeu, el se umple de acea înțelepciune care-l ajută să deosebească ce este bine și ce este rău. Cîrcea să se facă în singurătate și toată luarea-aminte să fie adîncită în *adevărurile Sfințel Scripturi*, din care să prîntească într-însul acea căldură care porneste izvorul lacrimilor, căci acestea încălzesc pe om în întregime și-l umplu de daruri duhovnicești care-l înviorează mintea și inima mai mult decît orice cuvinte.

Sfîntul Serafim de Sarov

EDITURA
Zepia

9 789737 623133